A VILÁG POLITIKAI PÁRTJAI

KOSSUTH

A világ politikai pártjai

A világ politikai pártjai

Kossuth Könyvkiadó · 1978

Írták: ANDERLE ÁDÁM
(Latin-Amerika pártjai)

BASSA ENDRE
(előszó, a fejlett tőkésországok polgári és szociáldemokrata pártjai)

FENCSIK LÁSZLÓ
(kommunista pártok)

KENDE ISTVÁN
(Afrika és Ázsia pártjai)

MAKAI GYÖRGY
(a Közel-Kelet pártjai)

A választási eredmények összeállításában részt vett: Bognár Anna

Szerkesztette:
FENCSIK LÁSZLÓ

A szerkesztő munkatársa:
STECZ MÁRIA

ISBN 963 09 1066 7

BEVEZETŐ

A latin pars szó jelentése: rész, csoport. A belőle származó szó: párt, azt fejezi ki, hogy valamely társadalmi osztály, irányzat, gondolatrendszer mögött állók egy részéről van szó. A párt tehát latinul szólva pars pro toto, azaz az egészet kifejező rész.

A politikai pártok megjelenése a társadalom osztálytagozódásával, az osztályharc kialakulásával és fejlődésével kapcsolatos. Lenin így indokolta létrehozásukat: „... hogy egy *meghatározott osztály* tömegei megtanulhassák megérteni, mik az érdekeik, mi a helyzetük, megtanulhassák, milyen politikát folytassanak, éppen ezért az osztály élenjáró elemeinek a szervezetére szükség van ..., még ha kezdetben csak az osztály csekély hányadát is ezek az elemek alkotják."*

A politikai pártok célja, hogy befolyásuk alá vonják az államhatalmat, illetve vezessék azt és megszervezzék az állami tevékenységet. A pártok az érdekek vezérelte társadalmi tagozódásnak megfelelően alakulnak ki. Sokféle érdek osztja meg, illetőleg tömöríti az embereket: területi, nyelvi és nemzeti, vallási és világnézeti stb. Mindezek reális érdekkülönbségek és ellentétek, a döntők azonban a társadalmi osztályok és rétegek érdekei és érdekellentétei, mert ezek végső soron a nemzeti jövedelem elosztásával kapcsolatos ellentéteket fejezik ki.

A politikai pártok tehát az osztálytagozódáson és -ellentéteken felépülő társadalmak olyan politikai szervezetei, melyek valamely társadalmi osztály vagy réteg legtudatosabb és legtettrekészebb elemeit tömörítik. „Az osztálytagozódáson alapuló társadalomban – írja Lenin – az egymással ellenségesen szemben álló osztályok harca – fejlődésének bizonyos fokán – elkerülhetetlenül politikai harccá válik. Az osztályok politikai harcának leghatározottabb, legteljesebb és legkiforrottabb kifejezése a pártok harca."**

*

Az első politikai pártok még az ókori Görögországban keletkeztek, és a rabszolgatartók különféle csoportjainak érdekeit fejezték ki. Ezek még csak szűkkörű csoportosulások voltak, és szervezeti keretük is alig volt. Mai értelemben vett pártok még nem jöhettek létre a rabszolgatartó társadalom,

* *Lenin* Összes Művei. 24. köt. Kossuth Könyvkiadó 1970. 37–38. old.
** *Lenin* Összes Művei. 12. köt. Kossuth Könyvkiadó 1966. 128. old.

sőt a feudalizmus korszakának fejlettségi fokán sem; az ókor és a középkor ún. előpártjai a legkülönbözőbb rendi, vallási, családi, nemzetségi és dinasztikus érdekeket testesítették meg. Csak a 17. század angol forradalma után és még tisztább formában a 18. század végén lezajló francia polgári forradalomban jelennek meg azok a kezdeti politikai szervezetek, amelyekből a modern osztálypártok kinőnek. Mai formájukat és szerepüket igazán a 19. és 20. században kapják meg – miután a választójogot kiterjesztik –, s válnak a társadalom politikai életének legfontosabb politikai szervezeteivé.

A régebbi múltra visszatekintő angol, amerikai és német politikai pártok a polgári pártszociológiai irodalom szerint ún. elit pártok voltak, ezzel szemben a múlt század végén alakult politikai pártok – a munkáspártok is – eleve tömegpártokként jöttek létre. Ez utóbbiak valamilyen már meglevő egyesületre, társulásra, szövetkezésre épültek; a munkáspártok szakmai és önképző egyletekre, a vallási pártok vallási szervezetekre, az agrárpártok paraszti érdekképviseletre, szövetkezeti mozgalomra stb.

Már a 19. század első évtizedeiben megkezdődött a munkásosztály pártjainak kialakulása. A politikai küzdőtéren a pártok harca ettől fogva mind jobban tükrözte a tőkés társadalom fő ellentmondását – a proletariátus és a burzsoázia közötti antagonisztikus ellentmondást. A munkáspártok kialakulásában és fejlődésében döntő szerepe volt Marxnak és Engelsnek, ők dolgozták ki a proletárpártról szóló elméletet, és tevékenységükkel elősegítették a munkásosztály forradalmi pártjainak megalakulását.

A munkásosztály gyors létszámbeli erősödésével, öntudata és politikai aktivitása fokozódásával, a társadalmi viszonyok fejlődésével nőtt a proletárpártok szerepe. Ugyanakkor – különböző okok következtében – megerősödtek bennük az opportunista irányzatok, ami a századfordulóra szükségessé tette az új típusú proletárpárt létrehozását. Ez Lenin kezdeményezésére legelőször Oroszországban alakult meg. Ettől kezdve a munkásmozgalomban két alapvető irányzat különült el: a forradalmi és a reformista. Ennek megfelelően a munkásosztály politikai pártjainak két fő csoportja alakult ki: a kommunista és a szociáldemokrata.

A legtöbb kommunista párt megalakulása idején illegális elit párt volt, hiszen a fennálló társadalmi-politikai rendszer radikális megváltoztatására szervezkedett, és ezt a célt a vállalkozás merészsége és nehézsége miatt csak egy elszánt, öntudatos kisebbség vállalja.

A gyarmati világban alakult forradalmi nemzeti pártok vagy pártjellegű szervezetek visszatükrözték az elmaradott osztályviszonyokat. Mint afféle gyűjtőszervezetek az egész társadalom fő politikai törekvésének, a nemzeti felszabadításnak lettek az élcsapatai, majd a függetlenség elnyerése után természetesen felszínre kerültek bennük a különböző társadalmi osztályok és csoportok érdekellentétei.

*

Az eddigiekből is kiderül – és a kontinensenkénti meg országonkénti elemzésből még inkább –, hogy a politikai pártok erősen különböznek egymástól. De kétségkívül vannak közös vonásaik is mind rendeltetésüket (funkció), mind pedig szervezetüket (struktúra) tekintve.

Minden párt ki kell hogy dolgozza programját, illetőleg választási platformját. Ennek híján nem lehet politikai hadsereget toborozni, sem híveket, választókat szerezni. A program, illetőleg a platform rendszerint valamely politikai-ideológiai eszmerendszerből indul ki. Minél kevésbé törekszik valamelyik párt a fennálló politikai rendszer megváltoztatására, programja annál több manipulatív elemet tartalmaz. Egyes pártok álforradalmi jelszavakkal lépnek fel, annak megfelelően, hogy korunkban az ellenforradalmi törekvésekét kénytelenek álcázni. Innen az a lenini figyelmeztetés, hogy „a politikai pártokat nem szabad elnevezésük, nyilatkozataik, programjuk alapján megítélni, tetteik alapján kell őket megítélni".

A politikai pártoknak céljaik eléréséhez tömegtámogatásra van szükségük. A polgári politológiai irodalom érdekegyesítésnek, a marxisták szövetségi politikának nevezik azt a funkciót, amellyel a pártok biztosítják a tömegbázisukat.

A nagy burzsoá pártokban ez az érdekegyesítési törekvés alámosta a pártok hagyományos ideológiai-világnézeti tartóoszlopait és sokszor osztálykötöttségeit is. Jó példa erre az Egyesült Államokban a Demokrata Párt: ez az ültetvényes rabszolgatartók 19. századi pártjából fokozatosan olyan párttá alakult, mely megszerzi a szervezett munkásság és a négerek jelentős részének támogatását is. Az érdekegyesítés jegyében szüntek meg marxista alapozású osztálypártok lenni a szociáldemokrata pártok, és váltak a monopoltőke államának a tömegek reformköveteléseit tolmácsoló ügyintézőivé. Amikor Németország Szociáldemokrata Pártja a hatvanas évek elején előbb a magántulajdonon alapuló piacgazdaságot, majd az újrafelfegyverzést elfogadta, ezzel mintegy kormányképessé tette magát a monopoltőke előtt, és olyan tömegeket is maga mögé állított (konzervatív és mérsékelten nacionalista tisztviselők, kispolgárok, munkások), melyek korábban a „túloldalon" voltak. Ugyanezt teszi a brit Munkáspárt és Ausztria Szocialista Pártja a hatvanas évek elejétől. E pártok nyíltan hirdetik a „szociális partnerség" elvét.

A politikai pártok híveik közül kiképeznek egyeseket a párt- és államvezetésre. A legtöbb parlamentáris országban valamely párthoz való tartozás jelent belépőt a törvényhozói hatalomba, a kormányba és az adminisztratív apparátusba. A törvényhozói hatalom rendszerint pártok szerint szerveződik. A kormány is többnyire valamelyik párt képviselőiből vagy több párt koalíciójából alakul meg.

A szocialista államokban a szocialista célok jegyében a kommunista párt politikai vezetésével a kommunisták és a pártonkívüliek összefogása valósul meg a kormányzati hatalomban.

A pártok és a kormányzati hatalom összefonódását jól szemlélteti az észak-amerikai gyakorlat, különösen a 19. században. Itt a pártok szavazatszerző gépezetek, a győztes párt pedig két kézzel szórja a hivatalokat a győzelem kovácsolóinak. A közszolgálatról szóló reformtörvény életbe léptetéséig az Egyesült Államokban a választások után több százezer állást osztottak ki.

A pártok részben a politikai viták katalizátorai, és összekötő kapcsok a vezetők és a vezetettek között. Napjainkban ez jelentős részben a pártsajtóban, a rádióban és a televízióban valósul meg. (Sok párt rendelkezik pl. Latin-Amerikában önálló rádióadóval. Nyugat-Európában pedig a nagy burzsoá pártoknak állandó műsoridejük van, rendszerint az állami televízió csatornáján.)

Amikor a pártok funkcióiról beszélünk, nem feledkezhetünk meg arról az alapvető különbségről, hogy egyesek védelmezik, mások meg akarják reformálni a fennálló rendet, és vannak forradalmi pártok, amelyek gyökeres, strukturális változásokra törekszenek.

*

Osztály- és világnézeti kötődés alapján a következő főbb irányzatokat különböztetjük meg:

Liberális pártok. Velük kezdeni a sort – ezt inkább a pártok kialakulásának sorrendje, semmint mai erejük és tömegbefolyásuk indokolja. Amikor megjelentek az európai politikai élet porondján, akkor mindenütt a polgári szabadságjogok, a népképviselet, a szabadkereskedelem és az állam intézményei világivá tételének hiveiként léptek fel. A szabadversenyes kapitalizmus eltűnésével párhuzamosan ezek a burzsoá pártok hanyatlani kezdtek, és e folyamat ma is tart. Kormányzati tényezőkként kell számolni velük a Benelux-államokban és egyes skandináv országokban. Erősen megcsappant és differenciálódott a liberális párt Franciaországban (Radikális Párt), és szinte eltűnt Olaszországban. A harmadik világban, főleg a volt brit gyarmatokon, gyakrabban működnek s legtöbbjük a kapitalista út, a neokolonialista kapcsolatok híve.

Konzervatív pártok. Néhány tőkésországban a konzervatív párt a monopoltőke első számú pártja. Kommunistaellenesek, sőt elvetik a szociáldemokrata reformizmust is; fennmaradásuknak, itt-ott erősödésüknek nagyon kedvezett a hidegháború. Néhol a politikai konzervativizmus vallási mezt öltve „modernizálódott", a skandináv országokban pedig átkeresztelték ezeket a pártokat. Nagy erőt képviselnek az Egyesült Államokban (Köztársasági Párt), Nagy-Britanniában (Konzervatív Párt), Japánban (a

név megtévesztő: Liberális Demokrata Párt), Ausztráliában, Kanadában, Görögországban.

Keresztény pártok, agrárpártok. A politikai konzervativizmus számos országban arra kényszerült, hogy népi mezt öltsön, esetenként antikapitalista jelszavakat is hangoztasson. A második világháború után egész Nyugat-Európában a tőkésállam védelmezőiként keresztény, illetőleg katolikus „néppártok" alakultak, a meglevők megerősödtek (Olaszországban, Nyugat-Németországban, Ausztriában, a Benelux-államokban, Svájcban). E pártok programjaikban a valláserkölcsöt védték az élet és az iskola elvilágiasodásával szemben, és ugyane pártok – vagy nevük szerint is agrár-, illetőleg parasztpártok – felléptek az agrárérdekekért. (Ma már csak a skandináv országokban találunk agrárpártokat – centrumpárt elnevezéssel.)

A fejlett tőkésországok *kereszténydemokrata pártjai* a monopoltőke és a nagybirtokosok érdekeit védik, és igyekeznek az elmaradottabb rétegeket elvonni az osztályharctól. Az utóbbi években egyes kereszténydemokrata pártokban, különösen Olaszországban, erősödtek a haladó irányzatok, illetve csoportok, s ez lehetőséget nyit az antimonopolista összefogás kiszélesítésére. Az olasz kereszténydemokrácia befolyása alatt álló tömegek gyakran részt vesznek az osztályharcban, a Kereszténydemokrata Párt irányításával működő egyes szakszervezetek együttműködnek a haladó szakszervezetekkel. Ugyanakkor egyes kereszténydemokrata pártok (például az NSZK-ban) szélsőségesen jobboldali politikát folytatnak.

Latin-Amerikában a katolicizmus erős hagyományai – összekapcsolódva a változtatás nagy néptömegekben gyökerező óhajával – kereszténységszocialista, illetőleg kereszténydemokrata pártok működésének adnak alapot (Venezuelában, Chilében, több közép-amerikai államban). Ezek a pártok némely esetben a radikális változtatás igényével is fellépnek (Kolumbia).

Több országban az iszlám vallás jegyében működnek pártok és mozgalmak (Indonéziában, Pakisztánban, Egyiptomban, Líbiában, Szíriában stb.).

Megemlítendő, hogy egyes olyan szocialista országokban, ahol több párt működik, ott a keresztény, illetőleg agrárpárt az egykori pártok szocializmust vállaló baloldalából alakult.

Sokfelé léteznek *nemzeti-etnikai csoportokat képviselő pártok*, mi több, a harmadik világ legnagyobb múltú és legátfogóbb pártjai a dekolonializáció, a nemzeti ébredés és egység jegyében alakultak meg (Indiai Nemzeti Kongresszus, Srí Lanka-i Szabadságpárt, az arab Baath-párt, az Arab Szocialista Unió). E pártok, illetve szervezetek ideológiája a nacionalizmus, amely a függetlenségi és a neokolonialista harcban pozitív szerepet tölt be.

Figyelemre méltó jelenség, hogy több fejlett tőkésországban – ahol a nemzeti gondolat már régen burzsoá nemzeti államok formájában testet öltött – még mindig szerepet játszik a pártok szerveződésében is a nemzeti mozgalom. A flamand-vallon ellentét fellángolása a hatvanas évek elején

és nyomában a belga pártok széthasadása flamand és vallon szárnyra, a skót és a walesi pártok előretörése a legutóbbi brit választásokon, az ír válság elhúzódása, a szélsőségesen szeparatista „francia Kanada" jelszavát hirdető Québeci Párt tartományi győzelme – mind e jelenség megnyilvánulásai.

Jelentős szerepük van, főleg Nyugat-Európában, a *szociáldemokrata pártoknak*. Ezek a hatvanas évek elejére szakítottak a marxista elvekkel, az osztálypárt koncepciójával, és a kapitalista „jóléti állam" szilárdítását tűzték ki célul. Ugyanakkor egyes szociáldemokrata (szocialista) pártok (Olaszországban, Franciaországban, Spanyolországban) más haladó erőkkel, így a kommunista pártokkal is – sokszor ellentmondásosan – együttműködnek. A Francia Szocialista Párt 1972-ben Közös Programot fogadott el a kommunista párttal, de miután megerősödött, 1977-ben megtagadta e program korszerűsítését.

A szociáldemokrata mozgalom a fejlett tőkésországokban jelentős pozíciókat foglal el, de – és ez nagy gyengesége – alig van befolyása Ázsiában, Afrikában, és csak valamivel nagyobb Latin-Amerikában.

Kommunista pártok a világ minden részén működnek; a szocialista államokban kormányzó pártok, nagy befolyásuk van egyes fejlett tőkésországokban, és jelentős erőt képviselnek több fejlődő országban.

A szocialista országok kommunista és munkáspártjai azon munkálkodnak, hogy országaikban megteremtsék a fejlett szocialista társadalmat, majd hozzákezdjenek a kommunizmus építéséhez, s hogy országaik a történelmileg örökölt elmaradottságot leküzdve, a szocialista társadalom fölényét bizonyítva vonzó példát nyújtsanak a világ egyéb részeinek. E történelmi feladat teljesítése egy szervezett és tudatos marxista–leninista élcsapat működését teszi szükségessé. E pártok és az általuk irányított társadalmak összefogása fontos záloga a társadalmi haladásnak az egész világon.

A fejlett tőkésországokban működő kommunista pártok közül az olasz és a francia közel jutott ahhoz, hogy kormányzati tényező legyen; a finn kommunisták már 1966 óta – megszakításokkal ugyan – ezt a gyakorlatot folytatják. Jelentős erő a kommunista párt Japánban, Spanyolországban és Portugáliában. A fejlett tőkésországokbeli kommunista pártok mindenütt a monopoltőke elleni egységfront kikovácsolásán munkálkodnak, s a legszélesebb dolgozó tömegek érdekeit fejezik ki.

Különösen nehéz helyzetben dolgoznak a fejlődő országok kommunista pártjai. Egyik legnagyobb problémájuk a helyes viszony kialakítása a néptömegek, valamint a nemzeti burzsoázia, az antikolonialista értelmiség és a fegyveres erők között. E pártok számos országban olyan viszonyt alakítanak ki a kormányokkal, mely a támogatás és a kritika dialektikáján alapszik annak érdekében, hogy biztosítsák hazájuk nem-kapitalista fejlődésének útját.

A kommunisták mindhárom kontinensen reális alternatívát tudnak nyúj-

tani az imperializmussal, a tőkés kizsákmányolással, a monopoltőke hatalmával szemben. Ezt bizonyítja kiváltképp Latin-Amerikában Kuba szocialista példája és – bukása ellenére is – a chilei Népi Egység kísérlete, Ázsiában – ahol Indonézia Kommunista Pártjának 1965–1966. évi elvérzésével a kommunista mozgalmat nagy veszteség érte – a Vietnami Kommunista Párt hősies és győzelmes küzdelme, Afrikában sok fontos, még végérvényesen győzedelmesnek nem tekinthető forradalmi-demokratikus társadalomátalakító kísérlet.

A világ több mint 90 kommunista pártja igen változatos körülmények között tevékenykedik, ami megköveteli a marxizmus–leninizmus alkotó alkalmazását és az internacionalista szolidaritást és együttműködést.

*

A funkció, a működőképesség a struktúra, a szerkezet révén valósul meg. Funkció és struktúra egymást formáló kölcsönhatásban állnak. (Egyes polgári kutatók, például Maurice Duverger francia pártszociológus szerint a modern politikai tömegpártok döntően strukturálisan különülnek el egymástól. Szerinte vannak pártválasztmány típusú pártok, választókerületi pártszervezetekre, sejtrendszerre és félkatonai szervezetre épülő pártok.)

Ami a struktúra elemeit illeti, ezek azok a leggyakrabban említett, némely esetben mennyiségileg is pontosan meghatározható tényezők, melyek a kötetünkben bemutatott pártok adatanyagában is megtalálhatók. Itt most általánosítva szólunk róluk.

Ide tartoznak mindenekelőtt a párt szervezeti dimenziói: a választók száma, a párttagok száma, a pártszervezetek száma. Mindez, a pártsajtó elterjedtségét mutató adatokkal együtt, többé-kevésbé jól érzékelteti valamely párt helyzetét országa társadalmában. Egyes esetekben a párt erejét, befolyását minősíti a párt vezetését elfogadó tömegszervezetek száma, taglétszáma és befolyása. Leggyakrabban szakszervezetek, szövetkezetek, ifjúsági, női szervezetek töltik be a politikai pártok támogatóinak szerepét. (A fejlődő országok számos pártja ebből a szempontból is sajátos helyzetben van, minthogy rendszerint a politikai pártok egyúttal a kulturális egyesület, a kultikus vagy törzsi közösség és nevelő szervezet szerepét is betöltik.

A szervezeti jellegzetességek másik fontos csoportját a párttagság összetételére vonatkozó minőségi és mennyiségi mutatók adják. Mindenekelőtt a tagság társadalmi összetétele fontos – ez világítja meg egy adott párt osztályhátterét. Az sem mellékes, hogy miként alakul egy-egy párt tagságának kor és nem szerinti összetétele, és az sem, hogy milyen a párttagság földrajzi elhelyezkedése.

A szervezeti jellegzetességek harmadik csoportjához a szervezet tagolódása tartozik, vagyis a párt szervezeteinek, illetve szerveinek egymásra

épültsége, hierarchiája (alapszervezetek, középszervezetek és -szervek, felső szervek). A szervezeti tagoltságot illetően e kötetben csak a szokásostól eltérő esetekben tüntetjük fel a vonatkozó adatokat. Hiszen például minden kommunista pártnak a kongresszus a legfelsőbb szerve, mely központi bizottságot, ez pedig soraiból egy vagy két szűkebb vezető testületet (rendszerint politikai bizottságot és titkárságot) választ. Minden polgári párt és a szociáldemokrata pártok is rendszerint választókörzetenként, illetve választókerületenként építik ki szervezeteiket. A kommunista pártok sajátos ereje viszont éppen a munkahelyi és területi szervezetben, az alapszervezetben rejlik.

A pártok nagyobb része, s különösen a kommunista pártok a tagfelvétel szigorú egyéni elbíráláson alapuló rendjét vezették be, a szociáldemokrata pártok és egyes – főleg skandináv – polgári pártok a kollektív tagság intézményét is alkalmazzák: szakszervezeteket, ifjúsági szervezeteket stb. kollektívan is felvesznek az ilyen pártokba.

A pártokat egymástól megkülönböztető negyedik szervezeti vonás a vezetés jellege: vagyis a vezetés döntően egyéni vagy kollektív volta, a különböző vezető szintek egymáshoz és a párt tagjaihoz való viszonya. Ez megmutatja, hogy egy-egy pártban mennyire demokratikus vagy antidemokratikus a döntési folyamat.

Itt említendő meg, hogy a polgári szociológiai irodalomban (Max Weber, Robert Michels) szerepel a karizmatikusnak nevezett párttípus. Ezek vezetőinek a vezetettek természetfölötti képességeket tulajdonítanak. (Karizma = természetfölötti képesség, adomány.) Még Franciaországban is, ahol már jóval korábban létrejött a modern pártélet, kialakulhatott az ötvenes években a karizmatizmusnak egy kései változata: De Gaulle eszmerendszere és pártja. Ámde a pártok csak fejletlen társadalmi viszonyok között és fejletlen társadalmi tudat alapján, vagy valamely irracionalitást szülő válsághelyzetben állítanak maguk fölé ilyen vezetőt. Ennek a jelenségnek manapság a „fejletlen országok" viszonyai között van talaja.

A vezetés körébe tartozik a párt és a pártvezetés viszonya az őt segítő szervezetekhez, illetőleg a parlamenti képviselői csoportokhoz. A marxista–leninista pártok az ilyen szervezetekben dolgozó tagjaik révén juttatják érvényre politikájukat. Egyes munkáspártok esetében viszont például a nagy szakszervezeteké, némely vallási párt esetében pedig az egyházi hierarchiáé a meghatározó szerep. Az Egyesült Államok pártjaiban az üzleti és politikai érdeket képviselő csoportok (lobby) diktálnak.

Már a polgári szociológusok foglalkoztak a pártok intézményesülésével, és ezzel párhuzamosan a hivatásos pártvezető és apparátus megjelenésével. Arra a következtetésre jutottak, hogy az eredetileg világnézeti jellegű pártok átalakultak hivatásosaktól irányított „politikai üzemekké". Egyes pártok fejlődésének jelenségei okot is adtak ilyen következtetésre. Létrejöttét-

nek okait és természetét a marxista elemzés tárta fel. Lenin 1920-ban „A »baloldaliság« mint a kommunizmus gyermekbetegsége" című művében a vezérek, a párt, az osztály és a tömeg kapcsolatát tárgyalva megállapította, hogy népi és forradalmi pártokban ezek a szükséges közvetítések normális működés esetén nem szülnek bürokráciát és nem okoznak torzulást. Antonio Gramsci szerint is a vezetés és a tagság szétválása akkor válik politikaivá, ha a szervezetben „osztályjellegű szakadás jön létre: a szociáldemokrata szakszervezetekben és pártokban ez történt".

Az elmondottakból nem következik, hogy egy osztályhű pártot nem fenyeget az elbürokratizálódás veszélye, de az igen, hogy ennek létrejötte nem szükségszerű, hanem esetleges hibák következménye.

Bepillantást nyújt a belső pártviszonyokba a pártok finanszírozása, pénzforrása is. Az Egyesült Államokban a több millió dolláros választásikampány-költségeket a legutóbbi időkig teljes egészében a nagytőke viselte. (Egy 1973-as törvénnyel maximálták őket, és a szövetségi költségvetésből fedezik a kiadások felét.) Egyes hatalmon levő polgári pártok zsíros állami megrendelések ellenében utalnak át tekintélyes összegeket az államkasszába. Némelykor meg államilag „garantált" korrupciós pénzek (lásd Lockheed-botrány) vándorolnak a pártkasszába.

Bonyolultak a szakszervezetekre és más tömegszervezetekre alapozott pártok pénzügyei. Itt ugyan a költségek nagyobb hányadát fedezik tagdíjakból, lap- és könyvkiadói tevékenységből, de ez sem fedezi a kiadásokat. A brit Munkáspárt igénybe veszi a nagy szakszervezetek pénzalapjait. Egyes pártok vállalatokat alapítanak a pénzügyi fedezetek előteremtésére. Ugyanakkor terjed az állami pénzügyi hozzájárulás: az Egyesült Államokon kívül az NSZK-ban és Svédországban is.

*

Egy országon belül a politikai pártok együttesen pártrendszert alkotnak. Ellentétes érdekű osztályok jelenléte esetén csak az olyan pártrendszer igazán demokratikus, amelyik az alapvető társadalmi kérdésekben valóságos alternatívákat ad a társadalomnak. Mindamellett egyáltalán nem közömbös, hogy például kit választanak meg az USA elnökévé, hogy szociáldemokraták vagy a CDU–CSU vezetői kormányoznak-e az NSZK-ban. De az ilyen váltások nem módosítanak a társadalmi-gazdasági rendszer lényegén.

A munkásosztály számára egyáltalán nem közömbös, hogy milyen burzsoá párt van hatalmon: nyíltan reakciós, avagy liberálisabb, demokratikusabb politika folytatására hajlamos? Magának a munkásosztály harcának politikai feltételei is nagyban függnek attól, milyen burzsoá párt kormányoz. Ebből kifolyólag a munkásosztály, a jogaiért, a demokráciáért, a békéért és a szocializmusért vívott harcához e tekintetben is a legkedvezőbb feltételeket igyekszik megteremteni a tőkésországokban.

A polgári pártok közötti különbségek kiváltképp nagy jelentőségűek napjainkban, amikor mind élesebbé válnak a monopóliumok és a néptömegek közötti ellentétek, s a monopoltőke egyre jobban szembekerül a lakosság érdekeivel. Ezzel összefüggően a kommunista pártok politikájának egyik fő feladata itt, hogy elősegítse antimonopolista koalíciók és nemzeti frontok megalakulását.

Több szocialista és fejlődő országban egypártrendszer van, vagyis olyan történelmileg kialakult politikai rendszer, amelyben a társadalom eszmei-politikai irányító és szervező szerepét egy párt tölti be. Ez úgy alakult ki, hogy a munkásosztály egysége és a marxizmus–leninizmus alapján egyesültek a munkáspártok, a többi párt viszont vagy ellene fordult a szocialista forradalomnak és a dolgozók érdekeinek, s ezért megsemmisült a politikai harcban, vagy a társadalmi fejlődés következtében elvesztette létjogosultságát. Ugyanakkor a kormányzó kommunista és munkáspártok a népfront-politika jegyében együttműködnek a különböző társadalmi erőkkel és szervezetekkel. Azokban a szocialista országokban, amelyekben több párt létezik, ott e pártok egyes társadalmi csoportok érdekeit képviselik (például a Bolgár Népi Földműves Szövetség, a Lengyel Egyesült Parasztpárt), együttműködve a kommunista párttal a szocializmus építésének alapján.

A volt gyarmati országokban kialakult egypártrendszer az antiimperialista harc jegyében jött létre, és ha ez az imperialistaellenes összefogást, a dolgozók érdekeit, a gazdasági és társadalmi haladást képviseli, akkor pozitív szerepet tölt be. Vannak viszont itt is reakciós uralkodó körök nyílt diktatúráját megtestesítő pártrendszerek.

Egyes tőkésállamokban kétpárti váltógazdaság van. Ennek lényege az, hogy a két vezető párt nagyjában egyenlő megosztásban rendelkezik a szavazatok nagy többségével, s hosszú távon egyik sem tud abszolút többséget szerezni, így (hosszú ideig Nagy-Britanniában) vagy egyikük igénybe veszi egy harmadik párt segítségét (most az NSZK-ban), vagy a kisebb pártok tartózkodása biztosít fölényt neki.

Tőkésországokbeli többpártrendszerről akkor beszélünk, ha legalább három vagy ennél több párt verseng egymással úgy, hogy egyik sem éri el a szavazatok egyharmadát, és ezért valamilyen koalíciót kell létrehozniuk, hogy a kormányképességet elérjék. Ilyen helyzet alakult ki pl. a Benelux-államokban, Svájcban, egyes skandináv országokban és Franciaországban.

A polgári ideológusok e különböző rendszerek létrejöttének okát legtöbbször a választási szisztéma eltérő voltában jelölik meg. Ehhez például hozzáteszik, hogy a tiszta arányos képviselet többpártrendszerhez, az egyszerű többségen alapuló egyéni választókerületi rendszer viszont kétpártisághoz vezet. Ez a nem teljesen alaptalan, de a lényeget tekintve vulgáris magyarázat azonban nem tud választ adni arra a kérdésre: miért van az,

hogy azonos választási rendszerek eltérő pártrendszerekkel járnak együtt (például Indiában és Kanadában évtizedeken át).

Erősödik a politikai szociológiában az a vélemény, hogy a társadalmi tényezők együttese, pontosabban a társadalom (osztályok és rétegek, nyelvek, nemzetek stb. szerinti) tagoltsága, illetve annak fejletlensége befolyásolja a pártok és alakzataik létezését. Ebben a megvilágításban például egy osztály-, nemzeti, vallási szempontból egységesebb, erősen központosított országban kisebbek a pártalakulás esélyei, mint egy e tekintetben tarka összetételű országban.

A pártrendszerek formálódásában nem lehet számításon kívül hagyni a történeti tényezőket sem. Jól ismert jelenség, hogy a társadalmi intézmények gyakran túlélik azokat a viszonyokat, melyek eredetileg szülték őket. Ezzel magyarázható, hogy Németországban gyökeres változások következtek be 1918–1919-ben, mégis: a weimari Németországban – kis különbségekkel – ugyanaz a pártrendszer kelt életre, mint amely a császári birodalomban működött 40–50 évig.

A pártrendszerek stabilitása csak viszonylagos. Változnak a rendszeren belül az egyes elemek, ezek helyzete és egymáshoz való viszonya is, s változik – bár rendszerint csak hosszabb távon – maga a rendszer is. A pártrendszerek változásai különbözőek.

Az egyik eset a fokozatos széttöredezés, vagy ellenkezőleg, a fokozatos integrálódás. Az előbbi figyelhető meg Finnországban és Dániában; ezekben az országokban gyakoriak a kormányválságok. Ezzel szemben az NSZK-ban integrálódás tapasztalható: 1949-ben a három nagy párt még csak a szavazatok 72 százalékával rendelkezett, jelenleg viszont már több mint 99 százalékával. A változás másik esete a folytonosság hirtelen megszakadása, törése. Forradalmak, gyorsan alakuló válsághelyzetek, katonai puccsok következtében a pártrendszer progresszív vagy regresszív irányban megváltozik. Sok példa idézhető fel erre: a nácizmus és az olasz fasizmus győzelmét követően a pártok megsemmisítése, az indonéz pártrendszer felszámolása 1965–1966-ban, az argentin katonai fordulat 1975-ben, illetve a haladó jellegű perui katonai fordulat 1968-ban stb. Bekövetkezhet az ún. cseppfolyósság állapota is. Olyan pártrendszerekre utal ez, melyeknek még nem volt idejük megszilárdulni. Ezt figyelhetjük meg Bangladesben és számos fejlődő országban.

*

Korunkban a pártok közötti nemzetközi együttműködés jelentősen kibővült. A kommunista pártok az egység jegyében rendszeresen tartanak kétoldalú-, több oldalú, illetve regionális tanácskozásokat nézeteik kicserélésére és politikájuk összeegyeztetésére. Erősödött a szociáldemokrata és szocialista pártok együttműködése. Nemzetközi szervezetük, a Szocialista Inter-

nacionálé kongresszusokat tart, ezeken kívül a szociáldemokrata pártok vezetői gyakran folytatnak tanácskozásokat regionálisan is (például a dél-európai pártok vezetői). A nyugat-európai politikai integrációra irányuló törekvések más, e térségben működő pártokat is együttműködésre késztetnek, főként mióta a Közös Piac országai elhatározták az Európa Parlament mintegy ötszáz képviselőjének közvetlen megválasztását. Szervezetszerűen együttműködnek egymással a liberális pártok; létezik a keresztény pártok nemzetközi szervezete, s ezen belül a Közös Piachoz tartozó országok Európai Néppárt néven önálló szervezetet hoztak létre.

*

A kötetünkben szereplő politikai pártokat földrészenkénti csoportosításban és ezen belül az országok alfabetikus sorrendjében mutatjuk be. A rendelkezésre álló források alapján ismertetjük a pártok legfontosabb adatait, történetét, helyét és szerepét az ország életében. Az olyan országoknál, ahol rendszeresen választásokat tartanak, ismertetjük az utolsó néhány választás eredményeit. A kötet adatai az 1978. januári állapotnak felelnek meg.

Európa

ALBÁNIA
(Albán Népköztársaság)

Területe: 28 748 km², *lakosainak száma:* 2 432 000 (1975).

1944-ben az ország felszabadul a fasiszta megszállás alól, 1946. január 11-én kikiáltják az Albán Népköztársaságot.

A legfelsőbb államhatalmat a négyévenként választott egykamarás Népi Gyűlés gyakorolja. Ez választja meg a kormányt. A Népi Gyűlés ülésszakai között az államhatalom letéteményese a Népi Gyűlés Elnöksége. Az államhatalom helyi szervei a választott népi tanácsok.

ALBÁN MUNKAPÁRT
(Partia e Punës Shqipërisë)

1941. november 8-án alakult (1948-ig *Albánia Kommunista Pártjá*nak hívták) a korábbi években Moszkvában, Franciaországban és Albániában létrejött kommunista csoportok egyesülése révén. Megalakulása után nyomban harcot hirdetett az olasz megszállók ellen (1939. április 7-én olasz csapatok szállták meg és gyarmati sorba taszították Albániát). Bár kezdetben kevés kommunista volt az országban, a párt mégis rövid idő alatt nagy befolyást szerzett, mert kezdeményezője és vezetője volt a nemzeti felszabadító harcnak. 1942 szeptemberében kezdeményezésére megalakult a Nemzeti Felszabadítási Front.

1943 márciusában a párt megtartotta első konferenciáját, s ez a felszabadító harc kiszélesítését, nemzeti felszabadító hadsereg megszervezését határozta el. A mintegy 35 000 főnyi hadsereg 1943 végére az ország jelentős részét felszabadította. 1943 szeptemberében német csapatok szállták meg Albániát, de képtelenek voltak elfoglalni a felszabadított területeket. 1944. május 25-én a párt kezdeményezésére összeültek a felszabadított területeken megalakított tanácsok küldöttei, és megválasztották az ideiglenes kormányt. Ezzel lerakták a népi demokratikus állam alapjait. November végére a szovjet hadsereg és a jugoszláv Népi Felszabadító Hadsereg megsemmisítette a Balkánon összevont fasiszta erőket, s ez lehetőséget teremtett egész Albánia felszabadítására.

Albánia felszabadulása után a legfontosabb feladat a népgazdaság

helyreállítása, a még garázdálkodó fasiszta bandák megsemmisítése, a kizsákmányoló osztályok politikai hatalmának megtörése, a földreform végrehajtása volt. A párt Központi Bizottságának 1946. februári ülése már a szocialista forradalom feladatainak megvalósítását tűzte ki célul. Ennek konkrét programját a párt I. kongresszusa (1948. november 8–21.) fogalmazta meg. A szocializmus építéséhez, különösen az ipar megteremtéséhez Albánia nagy segítséget kapott a Szovjetuniótól.

A IV. pártkongresszus (1961. február 13–20.) a szocializmus általánosan kibontakozó építését jelölte meg fő feladatként. Ez a kongreszszus egyben megváltoztatta a párt korábbi irányvonalát. Vezetői fokozatosan magukévá tették Kína Kommunista Pártjának politikáját, szembefordultak a többi szocialista országgal, megszakították a kapcsolatokat a többi kommunista és munkáspárttal. A párt politikájának megfelelően Albánia 1961 óta nem vesz részt a Varsói Szerződés szervezetében (1968 szeptemberében bejelentette kilépését), 1962 óta pedig a KGST munkájában.

1976. november 1–7. között tartották meg a párt VII. kongresszusát, amelyen megerősítették az utóbbi években kialakított politikai irányvonalat, visszautasítva a szocialista országok és a kommunista pártok kezdeményezéseit a kapcsolatok normalizálására. A kongresszus foglalkozott a gazdasági fejlődés ütemének az utóbbi években bekövetkezett csökkenésével, és ennek okául a „pártellenes csoportok" tevékenységét és az „imperialista-revizionista bekerítést" jelölte meg.

A hetvenes évek közepén eltávolodott a maoista irányvonaltól, bírálva annak „három világ" elméletét.

A párt tagjainak száma: 90 000 (1976).

A párt első titkára: Enver Hoxha (Hodzsa).

A párt lapja: Zeri i Populllit.

AUSZTRIA
(Osztrák Köztársaság)

Területe: 83 849 km², *lakosainak száma:* 7 516 100 (1976).

A 9 tartományból álló szövetségi köztársaság élén a szövetségi elnök (Bundespräsident) áll, akit közvetlenül, kötelező szavazással 6 évre választanak. A 4 évre választott kétkamarás parlament 58 tagú Szövetségi Tanácsába (Bundesrat) a tartományok küldik el képviselőiket, a 183 tagú Nemzeti Tanácsot (Nationalrat) négyévenként arányos választási rendszer keretében választják.

A tartományokban (Land) tartományi gyűléseket választanak, ezek tartományi kormányokat hoznak létre (Landesregierung).

Az Ausztria második világháborút követő négyhatalmi megszállását lezáró államszerződés megkötésekor (1955) a parlament alkotmányjellegű törvényt hozott Ausztria örökös semlegességéről. A törvény elfogadásának napja (1955. október 26.) Ausztria nemzeti ünnepe.

Az ország pártrendszere a századfordulótól, s különösen az osztrák–magyar monarchia szétesése után egyre erőteljesebben a kétpártrendszer irányában fejlődött. Mindkét nagy pártnak *(Ausztria Szocialista Pártja* és *Osztrák Néppárt)* népes segítő szervezetei (szakszervezetek, gazdaszervezetek) is vannak.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1971		1975	
	%	mandátum	%	mandátum
Ausztria Szocialista Pártja	50,04	93	50,41	93
Osztrák Néppárt	43,12	80	42,95	80
Ausztria Szabadságpártja	5,45	10	5,40	10
Ausztria Kommunista Pártja	1,35	—	1,19	—
Egyéb	0,04	—	0,05	—

AUSZTRIA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Kommunistische Partei Österreichs – KPÖ)

1918. november 3-án alakult. 1933 májusában a reakciós keresztényszocialista Dollfuss-kormány betiltotta a pártot. 1934 februárjában a kommunisták a szociáldemokrata párt által alakított Köztársasági Védelmi Szövetséggel (Schutzbund) együtt hősi harcot vívtak a fasiszta rohamcsapatok ellen. A fegyveres ellenállás leverése után fasiszta diktatúrát vezettek be az országban, ez elsősorban a kommunistákat sújtotta. Ausztriának a hitleri Németországhoz csatolása még súlyosabb helyzetet teremtett a pártra nézve.

Ausztria felszabadulása után, 1945 és 1947 között a párt képviselői részt vettek a koalíciós kormányban. A kommunista párt következetesen fellépett a nyugati hatalmak azon törekvése ellen, hogy az országot agresszív katonai tömbbe vonják be, harcolt Ausztria semlegességi politikájáért és az 1955. évi államszerződés megkötéséért.

Az ötvenes évek második felében csökkent a párt befolyása, s az 1959. évi választásokon elvesztette parlamenti képviseletét.

A hatvanas évek közepén a pártban ,egy jobboldali opportunista irányzat bontakozott ki (Ernst Fischer, Franz Marek), amelynek fő jellemzője a szovjetellenesség volt. Megtagadták a proletár internacio-

nalizmus és a párt lenini elveit. A párt XXI. kongresszusa (1970. május) eltávolította a vezetőségből és kizárta a pártból a jobboldali elemeket.

Az 1974 januárjában megtartott XXII. kongresszuson elfogadott „Ausztria Kommunista Pártjának politikai-ideológiai elvei" című dokumentum rámutat arra, hogy Ausztria az antimonopolista demokrácia átmeneti szakaszán keresztül jut majd el a szocializmushoz; ennek során fölszámolják a monopolkapitalizmus uralmát, és demokratikus hatalmat teremtenek.

A párt harcol a dolgozók gazdasági és szociális követeléseinek teljesítéséért, az árak emelkedése ellen, a dolgozók részvételi jogáért a vállalatok vezetésében. Leleplezi a szocialista párt folytatta „szociális partnerség" politikáját, és küzd a munkásosztály akcióegységéért.

Az 1977. december 8–11. között tartott XXIII. pártkongresszus tízpontos alternatívát fogadott el a gazdasági válságjelenségek fölszámolására.

A párt tagjainak száma: 20 000 (1974).

A párt elnöke: Franz Muhri.

A párt lapja: Volksstimme.

AUSZTRIA SZABADSÁGPÁRTJA (Freiheitliche Partei Österreichs – FPÖ)

1956 áprilisában alakult, nagyrészt a náci múltja miatt kompromittálódott és széthullott *Függetlenek Szövetségé*nek utódaként. Főleg a közép- és kisvárosok polgárságára orientálódik, fő ereje Salzburgban van. Tagjai közt sok a volt náci. (A hatvanas évek közepén egy közvélemény-kutatás során a megkérdezett szabadságpártiak 45%-a úgy nyilatkozott, hogy Ausztria legboldogabb időszaka 1938 és 1945 között volt, arra a kérdésre pedig, hogy hol élne a legszívesebben, a megkérdezettek 56%-a az NSZK-t választotta.)

A szabadságpárt tagadja az önálló osztrák nemzet létezését. Ausztria semlegessége mellett foglal állást, de ezt csak háború esetén tartja megvalósítandónak. Külpolitikai célja Ausztria kapcsolatainak kiszélesítése az NSZK-val és a Közös Piaccal. Belpolitikai téren hajlandó volna koalícióra lépni bármely párttal, miközben demagóg módon bírálja a szocialista pártot és a néppártot.

A párt tagjainak száma: kb. 33 000.

A párt elnöke: Friedrich Peter.

A párt lapja: Neue Freie Zeitung.

AUSZTRIA SZOCIALISTA PÁRTJA (Sozialistische Partei Österreichs – SPÖ)

1945. április 14-én alakult. Az 1889-ben alapított *Ausztria Szociáldemokrata Munkáspártja* tevékenységének a folytatója. E pártban a század elején az ausztromarxizmus vált az uralkodó irányzattá, amely arra tartott igényt, hogy áthidalja a revizionizmus és a forradalmi marxizmus közötti szakadékot. Az 1945-ben újjáalakult pártban a vezetők a régi párt jobbszárnyából kerültek ki.

A szocialista párt több mint 20 éven át részt vett a burzsoá *Osztrák*

*Néppárt*tal alkotott koalíciós kormányban. 1966-tól 1970-ig ellenzékben volt. Az 1971-ben és az 1975 októberében megtartott választásokon megszerezte az abszolút többséget.

Az 1958 májusában tartott pártkongresszuson elfogadott program szakított a marxizmussal, tagadta az osztályharcot, és az ún. demokratikus szocializmust hirdette meg. A program szerint Ausztriában a jövőben is „a gazdaság széles szféráiban folytatódik a magánvállalkozói tevékenység", melyben tág teret kap „a vállalkozói kezdeményezés, a konkurrencia". A program fenntartás nélkül helyeselte a többpártrendszeren alapuló polgári demokráciát.

A pártvezetőség hosszú évek óta a „szociális partnerség" politikáját folytatja, minden eszközzel akadályozza a sztrájkharc kibontakozását, jelentős engedményeket tesz a burzsoáziának a munkások rovására, és elvet mindennemű együttműködést a kommunista párttal.

Szervezetileg az egyik legszilárdabb európai szociáldemokrata párt. Egyéni tagságra épül, emellett 28 társult szervezet (ifjúsági, sport-, kulturális, szülői stb.) kapcsolódik hozzá, melyeknek csak vezetői, kongresszusi küldöttei párttagok. Befolyása erős a munkásság körében is, élvezi a több mint másfél millió tagot számláló *Osztrák Szakszervezeti Szövetség* (Österreichischer Gewerkschaftsbund) támogatását. Jól működő bizalmihálózata van, ez a teljes tagságnak kb. 10%-át teszi ki.

Külpolitikai téren kiáll az ország semlegességi politikája és az európai biztonság megszilárdítása mellett.

A párt tagjainak száma: 701 000 (1976).

A párt elnöke: Bruno Kreisky.

A párt lapja: Arbeiter-Zeitung.

OSZTRÁK NÉPPÁRT
(Österreichische Volkspartei – ÖVP)

1945-ben alakult az 1877-től működő *Keresztényszociális Párt* utódaként. A nagyiparosok és a földbirtokosok érdekeit képviseli, és szorosan kötődik a katolikus egyházhoz, noha ez 1945 óta formálisan nem engedi meg egyházi személyek nyílt politikai tevékenységét.

Az 1972. decemberi salzburgi konferencián elfogadott program és a vezetők nyilatkozata szerint a párt védi a magántulajdont, a vállalkozói kezdeményezés és a verseny szabadságát, feladatának tartja a lakosság különböző csoportjai érdekeinek összebékítését, fellép a marxizmus és az osztályharc ellen. Vezetői többször kijelentették, hogy külpolitikai téren az államszerződés érvényesítése és az ország örökös semlegessége mellett vannak, de e semlegességet sokszor úgy értelmezik, hogy kizárólag háborúban érvényes. A pártnak szoros kapcsolata van az NSZK-beli *Kereszténydemokrata Unió*val.

Több mint 20 éven keresztül a szocialistákkal együtt alkotott koalíciós kormányt. 1966-ban egypárti kormányt alakított. E kormány számos intézkedése kedvezőtlenül befolyásolta a munkásosztály élet-

színvonalát, s ez hozzájárult az 1970. márciusi, majd az 1971. és 1975. évi parlamenti választásokon elszenvedett vereségéhez.

Az Osztrák Néppárt szervezetei tartományok szerint épülnek fel. Felépítésének sajátossága, hogy tulajdonképpen három egyesülésre tagolódik: *Osztrák Parasztszövetség* (Österreichischer Bauernbund), *Osztrák Gazdasági Szövetség* (Österreichischer Wirtschaftsbund) és *Osztrák Munkások és Alkalmazottak Szövetsége* (Österreichischer Arbeiter und Angestelltenbund). Emellett női és ifjúsági szervezetek és öt szakmai és hivatásszervezet (Zweckverbände) segítik munkáját.

A párt tagjainak száma: 680 000.

A párt elnöke: Josef Taus, *főtitkára:* Sixtus Lanner.

Minden tartományban napilapja jelenik meg. Legjelentősebb közülük a *Volkszeitung*.

BELGIUM
(Belga Királyság)

Területe: 30 514 km^2, *lakosainak száma:* 9 813 152 (1975).

Az alkotmányos monarchia élén a király áll, aki a képviselőházból és szenátusból álló parlamenttel együtt gyakorolja a törvényhozó hatalmat. A 212 tagú képviselőházat négyévenként választják az arányos képviselet elve alapján. A 181 szenátor egy részét választják, egy részüket kooptálják, illetőleg a királyi család tagjai a születés jogán lesznek a szenátus tagjai.

A második világháború után az államforma rendezése okozott mély politikai válságot: az 1950. évi referendum a monarchia visszaállítása mellett, de a nácikkal kollaboráló III. Lipót visszatérése ellen foglalt állást. A hatvanas évek elejének nagy sztrájkmozgalmai és a dekolonizációs (kongói) válság után rendkívüli módon kiéleződött a vallonok és a flamandok közti viszály. Ennek oka: az ötvenes évekig a fejlettebb vallon területek minden tekintetben privilegizált helyzetben voltak, ez ellen lépett fel a gyorsabban növekvő flamand népesség, amely a flandriai tartományok gazdasági növekedésére támaszkodva egyenlő helyzetet követelt. Az 1971. évi alkotmány-kiegészítés 3 körzetre osztotta az országot: a vallonok és a flamandok körzetére, valamint a vegyes brüsszeli körzetre. (A flamandok a népesség 57, a vallonok a 41%-át teszik ki). Minden belga állampolgárnak valamelyik nyelvi közösségbe kell regisztráltatnia magát. A nyelvi-kulturális közösségek kulturális, köznevelési és gazdaságfejlesztési kérdésekben regionális autonómiával rendelkeznek.

Pártok	1971		1974		1977	
	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum
Keresztényszociális Párt	30,0	67	32,3	72	35,9	80
Belga Szocialista Párt	27,3	61	26,7	59	26,4	62
Szabadság és Haladás Pártja (Liberálisok)	15,1	31	15,2	30	15,6	32
Franciaajkúak Demokratikus Frontja — Vallon Tömörülés — Brüsszeli Liberálisok	13,0	27	11,0	25	7,1	16
Népi Unió	11,1	21	10,2	22	10,0	20
Belgium Kommunista Pártja	3,1	5	3,2	4	2,7	2

BELGA SZOCIALISTA PÁRT
(Parti Socialiste Belge – PSB; Belgische Socialistische Partij – BSP)

1885-ben alapították *Belga Munkáspárt* néven; jelenlegi nevét 1945-ben, újjászervezésekor vette föl. Az ország egyik legnagyobb pártja. 1919-től hol ellenzékben, hol mint kormánypárt a tőkés rendszer megreformálásáért küzd. Nagy megrázkódtatást jelentett, hogy volt elnöke, Hendryk de Man a német megszállás idején feloszlatta a pártot, ő maga pedig a végsőkig kiszolgálta a nácikat. 1971-ben a nyelvi és alkotmányos vita tetőpontján másik nagy vezéregyénisége, Paul-Henri Spaak (1957 és 1961 között a NATO főtitkára) fordított hátat a pártnak, s lépett be egy vallon nacionalista szervezetbe.

Hagyományosan a francia nyelvű (vallon tartományokbeli és brüsszeli) munkásság körében élvez befolyást (tagjainak zöme munkás és alkalmazott, de sok kistulajdonos is van soraiban), ma már azonban tagságának csaknem 40%-a flamand.

Története folyamán három programja volt: a quaregnoni program (1894) a végcélt a termelési eszközök köztulajdonában, az osztálytársadalom felszámolásában és az emberek kormányzásáról a dolgok igazgatására való átmenetben jelölte meg. A második a hírhedt de Man-terv volt, az 1929–1933-as világgazdasági válság idején; a „Munkaterv" olcsó hitellel, közmunkákkal és az állami beavatkozás más eszközeivel kívánta megfékezni a válság hatásait. A harmadik programot az 1974. november 16–17-én tartott kongresszus fogadta el. Ez a baloldali áramlat megerősödéséről tanúskodó dokumentum élesen elutasítja a kapitalizmust, különösen a multinacionális vállalatokat, s kijelenti, hogy a „szocialista párt nem hajlandó integrálódni a mai társadalomba". A gazdasági demokrácia három egymástól el-

választhatatlan elemének tekinti a társadalmasítást, a tervezést és az önigazgatást, és leszögezi, hogy a politikai demokrácia csak a gazdaság, a társadalom és a kultúra demokratizálásával nyer értelmet. A program szerint „a politikai demokrácia alapja az általános választójog, valamint az emberi jogoknak és a népek önrendelkezési jogának érvényesítése".

A második világháború utáni években a Belga Szocialista Párt a NATO és a nyugat-európai integráció erősítését hirdette, a hatvanas évek végétől azonban az enyhülési politika híve, tárgyalt már az SZKP-val és néhány szocialista ország kommunista pártjával, így az MSZMP-vel is.

A belga szocialisták pártja régi hagyományok alapján nagy szövetkezeti mozgalmat irányít. Jelentős a szocialista befolyás alatt álló *Szocialista Segélypénztárak Nemzeti Szövetsége*. A párt irányította legfontosabb szervezet a több mint 1 millió tagot számláló *Belgium Általános Munkaszövetsége* (Fédération Générale du Travail de Belgique).

A szocialista és szakszervezeti baloldal jelentékeny szervezete az 1960–1961-es nagy általános sztrájk idején létrehozott *Vallon Népi Mozgalom* (Mouvement Populaire Wallon).

1945-ben a párt bevezette az egyéni tagságot – a háború előtt szakmai és társadalmi szervezetek kollektívan is tagjai lehettek. Szervezetileg szétválasztották a pártvezetői tisztségeket a kormányzatiaktól. Noha a párt az osztályérdekek egységét tekinti elsődlegesnek, szervezeti struktúráján ma már nyomot hagy a regionalizmus: kifejezésre jut ez a 22 tagú Iroda nyelvi csoportok szerinti összetételében és abban, hogy a szervezeti szabályzat lehetővé teszi: külön-külön kongresszusra jöjjenek össze a vallon és a flamand szervezetek.

1973–1974-ben szocialista vezetésű volt a koalíciós kormány, de az 1974. évi választás után a párt ellenzékbe vonult.

A párt tagjainak száma: 215 000 (1974).

A párt elnöke: André Cools (vallon), Willy Claes (flamand).

A belga szocialisták sok lapot adnak ki, legjelentősebb a *Le Peuple*.

BELGIUM KOMMUNISTA PÁRTJA
(Parti Communiste de Belgique; Kommunistische Partij van België)

1921. szeptember 4-én alakult. A párt fejlődését kezdettől fogva nehezítette az ország flamand, illetve vallon területi és nyelvi megosztottsága, s a szociáldemokrácia befolyása. A harmincas években a párt többször tett kísérletet a munkásegység és a népfront megteremtésére, ezt azonban a szociáldemokrácia jobboldali vezetői meghiúsították. A német megszállás idején nagy szerepe volt az ellenállás megszervezésében. Létrehozta az 1944-ben 50 000 főt számláló partizánhadsereget. A párt sok vezetője és tagja életét vesztette a harcban.

A felszabadulás után, 1944 őszé-

től a párt képviselője részt vett a koalíciós kormányban. A párt tagjainak száma ekkor 100 000 volt, s a parlamentben 23 mandátummal rendelkezett. 1947-ben kiszorították a kommunistákat a kormányból, és éles antikommunista kampányt indítottak. 1950 augusztusában meggyilkolták a párt elnökét, Julien Lahaut-t. Bár a reakció nyomása gyengítette a pártot és parlamenti képviselete is erősen csökkent, mégis nagy szerepe volt az ötvenes és hatvanas évek hatalmas sztrájkmozgalmaiban.

A párt tevékenysége arra irányul, hogy elősegítse a haladó erők összefogását a béke és a demokrácia védelmére, a szocialista fejlődés érdekében. Követeli az életszínvonal elleni támadás megszüntetését, a vállalatok munkásellenőrzését, gazdasági tervek kidolgozását a nép javára, az ország önálló külpolitikáját.

1973. december 15–17. között tartották a párt XXI. kongresszusát, amelynek határozata követeli, hogy Belgium folytasson független és semleges külpolitikát, szüntesse meg kapcsolatait a NATO-val, vonja ki csapatait az NSZK területéről, tevékenyen járuljon hozzá az európai biztonsági és együttműködési rendszer kialakításához.

1976. április 9–11. között tartották meg a párt XXII. kongresszusát. Az ott elfogadott határozat leszögezi, hogy Belgium súlyos helyzetéért a monopóliumok, illetve az azokat szolgáló kormány a felelős. A párt harcra hívja a dolgozókat a kormány politikája, a nagytőke uralma ellen.

A párt tagjainak száma: 11 000 (1973).

A párt elnöke: Luis van Geyt.

A párt lapja: Le Drapeau Rouge (francia nyelvű), De Rode Vaan (flamand nyelvű).

FRANCIAAJKÚAK DEMOKRATIKUS FRONTJA – VALLON TÖMÖRÜLÉS (Front Démocratique des Francophones – Rassemblement Wallon)

Valójában két, a vallonok gazdasági, politikai, kulturális érdekeinek védelmében fellépő pártról van szó, de 1968 és 1974 között szervezeti önállóságuk megőrzése mellett – közös jelöltlistával léptek fel a választásokon. A franciaajkúak önálló szervezkedése azért bontakozott ki később, mert a második világháború előtt még előnyös helyzetben levő vallon tartományok a háború után – a széntermelés és a hagyományos ágazatok háttérbe szorításával – elvesztették korábbi gazdasági prioritásukat és fokozatosan a politikait is. A nyelvi-etnikai viták föllángolása ösztönözte új franciaajkú szervezeteknek a politikai küzdőtérre lépését.

A *Franciaajkúak Demokratikus Frontja* 1965-ben alakult, főképp a Brüsszelben élő vallon lakosság nyelvi és kulturális jogainak védelmére. *Elnöke:* André Legasse.

A *Vallon Tömörülés* 1968-ban alakult a korábbi *Vallon Front* és a *Vallon Dolgozók Pártja* nacionalista

alapon történt egyesítésével. Célja a vallon lakosság gazdasági és kulturális érdekeinek védelme. 1974-ben egy tárcát kapott a kormányban. *Elnöke:* Paul-Henry Gendebien.

A Vallon Tömörülés ellenzékbe vonulása 1976 októberében szakadáshoz vezetett: a mérsékeltek kiváltak, és a liberálisok vallon szárnyával együtt megalakították a *Vallóniai Reformok és Szabadság Pártját* (Parti des Réformes et de la Liberté en Wallonie), mely a Szabadság és Haladás Pártjával együtt lépett fel az 1977. évi választásokon.

A párt elnöke: M. Jean Rey.

KERESZTÉNYSZOCIÁLIS PÁRT – KERESZTÉNY NÉPPÁRT
(Parti Social-Chrétien – PSC; Christelijke Volkspartij – CVP)

1945 augusztusában alakult az 1830 óta létező *Katolikus Párt* utódaként. 1884-től vezető szerepet játszik az ország kormányzásában, valamennyi 1919 és 1977 között lezajlott választásból relatív többséggel került ki.

A finánctőke és a nagybirtok érdekeit képviselő párt társadalmi bázisa a vallásos és monarchista érzelmű kis- és középpolgárság, az alkalmazottak, de a munkások kis része is támogatja. Befolyása elsősorban a flamand lakosságon belül erős.

A párt feltétlen híve a nyugateurópai gazdasági és politikai közösségnek. Vallásos alapon álló monarchista párt; elszántan védelmezi az egyházi oktatást, 1945 után támogatta a kollaboráns III. Lipót visszatérését.

A 19. században alakult nagy katolikus paraszt- és szakszervezeti mozgalom a párt befolyása alatt áll. E mozgalom legfontosabb szervezete a több mint 100 000 tagot számláló *Parasztszövetség* (Boerenbund), valamint a *Keresztény Szakszervezetek Szövetsége* (Confédération des Syndicats Chrétiens), több mint 1 millió taggal. Emellett a katolikus szövetkezetekkel, segélytársaságokkal, a középosztályi és vállalkozói szövetségekkel is szoros kapcsolatban van.

1945. augusztusi újraalakulásakor az egyéni tagság intézményét vezette be, és erős helyi szervezetei vannak. A nyelvi vita fellángolásával egyidejűleg gyakorlatilag két pártra szakadt, s ezek rendszeresen önálló kongresszust tartanak. Az országos bizottságban mindkét nyelvi közösségnek egyenlő a képviselete.

A párt tagjainak száma: kb. 200 000.

A párt országos titkára: Frank Swaelen.

A párt elnöke: Georges Gramme (vallon), Wilfried Martens (flamand).

A párt sok lapot ad ki. Legjelentősebb a brüsszeli *La Libre Belgique* és a *Gazette van Antwerpen.*

LIBERÁLIS PÁRT – BRÜSSZELI LIBERÁLISOK
(Parti Libéral – Libéraux de Bruxelles)

1973 januárjában alakult a *Szabadság és Haladás Pártja* brüsszeli szervezetének bázisán. A szakítást végrehajtók bírálták a liberálisok

és a szocialisták kormánykoalícióját. A párt védi a liberális gazdasági elveket, a vállalkozói szabadságot.

1974-ben a *Franciaajkúak Demokratikus Frontja* és a *Vallon Tömörülés* közös választási listájához csatlakozott, 1977-ben szervezeti önállóságának megtartása mellett a Szabadság és Haladás Pártjával együtt indult a választásokon.

A párt elnöke: R. Gillet.

NÉMETAJKÚ BELGÁK PÁRTJA
(Partei der Deutschsprachigen Belgier – PDB)

1972-ben alakult Eupen és Malmédy körzetében. A párt programjában a német kisebbség (Belgium lakosságának 0,7%-a, 60 000 ember) jogainak védelme szerepel. Az 1971. évi alkotmányreform értelmében 1973 júliusában fölállították a németajkúak kulturális tanácsát. A parlamentben nincs képviselője.

A párt vezetője: Johann Weynand és Reiner Pankert.

NÉPI UNIÓ
(De Volksunie)

1954-ben alakult a flamand nacionalista szervezetekből, beleértve a náci megszállókkal együttműködőket is. A párt a flamand nyelvű konzervatív nacionalistákra támaszkodik.

Mint ellenzéki párt, a flamand nemzeti-nyelvi autonómia biztosítását, a gazdaság gyors fejlesztését követeli, és annak megakadályozását, hogy a brüsszeli kétnyelvű körzet a flamand falvak rovására terjeszkedhessen.

A párt tagjainak száma: 42 000.

A párt elnöke: F. van der Elst, H. Schiltz.

A párt lapja: Wij.

SZABADSÁG ÉS HALADÁS PÁRTJA
(Parti de la Liberté et du Progrès – PLP; Partij voor Vrijheid Voornutgang – PVV)

1961 óta működik ezen a néven. Elődje az 1846-ban alapított *Liberális Párt*, amely a 19. században az ország vezető pártja volt, majd fokozatosan visszaszorult. 1954 óta megszakításokkal részt vesz a kormányban.

A burzsoázia pártja. 1847 és 1884 között a következő két alapelvre építve kormányozta az országot: 1. liberális gazdaságpolitika, az állami beavatkozás minden formájának elvetése; 2. az egyház és az állam szétválasztása, a világi oktatás bevezetése minden fokon. Az 1951-ben kidolgozott programja elvileg elismeri a gazdasági szabályozást, de a párt ellenzi az államosításokat, az állami beavatkozás minden formáját, és az állami költségvetés szociális kiadásainak csökkentését javasolja. A NATO feltétlen híve.

Ennek a pártnak a befolyása alatt áll a 60 000 tagot tömörítő *Belgium Liberális Szakszervezeteinek Központja* (Centre des Syndicats Libéraux de Belgique), valamint számos munkáltatói és kereskedői szövetség.

Voltaképpen ez a párt is a három nyelvi körzet önálló szervezeteinek szövetsége. Ezek: *Flamand Liberális*

Unió (Liberaal Vlaams Verbond), *Vallon Liberális Szövetség* (Entente Libérale Wallonne) és *Brüsszeli Liberális Szövetség* (Fédération Libérale de Bruxelles).

A párt tagjainak száma: kb. 100 000.

A párt elnöke: André Damseaux (vallon), Frans Grootjans (flamand).

A párt legfontosabb lapja: La Dernière Heure.

BULGÁRIA
(Bolgár Népköztársaság)

Területe: 110 928 km², *lakosainak száma:* 8 722 000 (1975).

A Bolgár Népköztársaságban az államhatalom legfelsőbb szerve a 4 évre választott egykamarás Nemzetgyűlés (Narodna Szobranje), ennek ülésszakai között az általa választott államtanács. A legfelsőbb végrehajtó szerv a minisztertanács. Az államhatalom helyi szervei a népi tanácsok.

BOLGÁR KOMMUNISTA PÁRT (Bigarszka Kommuniszticseszka Partija)

Bulgáriában 1891. augusztus 2-án marxista párt alakult, *Bolgár Szociáldemokrata Munkáspárt* néven. A párt alapítója, Dimitar Blagoev vezette forradalmi baloldal (szoros szocialisták – tesznyákok) harcolt a pártban jelentkező reformista (tágelvűek – sirokik) irányzat ellen. 1903-ban a reformisták kiszakadtak a pártból, ami lehetővé tette, hogy a bolgár marxisták fontos helyet foglaljanak el a nemzetközi munkásmozgalomban a marxi–lenini politika érvényesítéséért vívott harcban. 1919. május 27-én, az elsőnek nyilvánított kongresszuson a párt fölvette a *Bolgár Kommunista Párt* nevet. Ekkor a pártnak 35 000 tagja volt.

A párt rövid idő alatt nagy tömegbefolyásra tett szert. 1923 szeptemberében fegyveres népfelkelést szervezett a monarcho-fasiszta diktatúra ellen. A kormány leverte a felkelést, a pártnak illegalitásba kellett vonulnia, a kommunista vezetőket bebörtönözték vagy emigrációba kényszerítették.

1927-ben a pártnak sikerült létrehoznia legális szervezetét, a *Bolgár Munkáspárt*ot, amelyen keresztül harcolni tudott a széles antifasiszta összefogásért. Nagy lökést adott az antifasiszta mozgalomnak Georgi Dimitrov (ekkor a Kommunista Internacionálé főtitkára volt) magatartása a lipcsei perben (1933. szeptember 21–december 13.). 1934 májusában a katonai puccsal hatalomra jutott új kormány betiltott minden pártot. Az illegálisan működő párt igyekezett megakadályozni, hogy Bulgáriát háborúba sodorják a fasiszta hatalmak oldalán. Amikor Németország megtámadta a Szovjetuniót, a párt kiáltvánnyal harcra szólította a népet a fasizmus ellen (az országban német csapatok állo-

másoztak), és hozzákezdett a fegyveres felkelés előkészítéséhez. Már 1941-ben partizáncsapatok alakultak. A párt kezdeményezésére 1943 augusztusában megalakult a Hazafias Arcvonal, amely egyesítette soraiban az ország összes hazafias, demokratikus erőit. Röviddel ezután megalakult a Népi Felszabadító Hadsereg vezérkara. 1944. szeptember 5-én bolgár földre lépett a felszabadító szovjet hadsereg, és ez megkönnyítette a monarcho-fasiszta rendszer felszámolását.

Szeptember 9-én győzött a párt szervezte és vezette fegyveres felkelés, a hatalom a Hazafias Arcvonal kezébe került. A párt ekkor fölvette a *Bolgár Kommunista Munkáspárt* nevet. Befolyása gyorsan nőtt: 1944. szeptember 9-én még csak 25 000 tagja volt, 1945 januárjában már 254 000.

A fasizmus fölötti győzelem után a reakciós erők mindent elkövettek, hogy kiszorítsák a kommunistákat a kormányból. A jobboldalt támogatták az imperialista hatalmak, amelyek azzal fenyegetőztek, hogy nem írják alá a békeszerződést Bulgáriával. A párt a tömegek mozgósításával visszaverte a támadást, s az 1945 novemberében tartott választásokon a szavazók 88%-a a Hazafias Arcvonal jelöltjeit támogatta. Az 1946. szeptember 8-án megtartott népszavazás eredményeként (92,7%) eltörölték a monarchiát, és szeptember 15-én kikiáltották a Bolgár Népköztársaságot. Az új kormány elnöke Georgi Dimitrov lett.

A párt ezek után a szocializmus építését tűzte ki célul. Ehhez azonban meg kellett teremteni a munkásosztály egységes pártját. 1948. augusztus 11-én – miután a szociáldemokrata párt megtisztította sorait a jobboldali opportunista elemektől – a két párt a marxizmus–leninizmus elvei alapján egyesült (a szociáldemokrata pártnak ekkor 30 000, a kommunista pártnak 460 000 tagja volt).

1948 decemberében a párt V. kongresszusa kidolgozta a szocializmus építésének programját. Ennek középpontjában az ország iparosítása állt. A kongresszus a párt nevét *Bolgár Kommunista Párt*ra változtatta. 1949. július 2-án meghalt a nemzetközi kommunista mozgalom kimagasló alakja, Georgi Dimitrov. 1950-ben a párt főtitkára Vlko Cservenkov lett. Vezetése alatt a párt-, az állami és a gazdasági életben több hibát követtek el (aránytalanság a gazdaságban, a szocialista törvényességnek, a pártélet lenini normáinak megsértése), ami visszavetette a szocializmus építését. Cservenkovot 1954-ben leváltották, és a Központi Bizottság első titkára Todor Zsivkov lett.

Az 1962. november 6–14. között megtartott VIII. pártkongresszus elfogadta a népgazdaság fejlesztésének 1980-ig terjedő távlati tervét (az ipari termelés 7-szeresére, a mezőgazdasági termelés 2,5-szeresére növelését). 1966. november 14–19. között ülésezett a párt IX. kongresszusa, amely kidolgozta a fejlett szocialista társadalom építésének programját. A X. kongresszus (1971. április) elfogadta a párt új programját.

1976. március 29–április 2. között tartották meg a párt XI. kongresszusát, amely megtárgyalta a Bolgár Népköztársaság társadalmi-gazdasági fejlődésének fő irányvonalait a hetedik ötéves tervben. A kongresszus határozata szerint a párt közvetlen történelmi feladata a fejlett szocialista társadalom felépítése és a kommunizmusba való fokozatos átmenet előkészítése.

A párt tagjainak száma: 789 796 (1976).

A Központi Bizottság első titkára: Todor Zsivkov.

A párt lapja: Rabotnicseszko Delo.

BOLGÁR NÉPI FÖLDMŰVES SZÖVETSÉG
(Blgarszki Zemedelszki Naroden Szjuz)

1900-ban alapították, és hamarosan olyan parasztpárttá változott, amely a jómódú parasztság érdekeit tükröző „önálló paraszthatalom" jelszavát hirdetve elutasította a munkásosztály és a parasztság szövetségét.

A szövetség baloldali erői 1942-ben csatlakoztak a Hazafias Arcvonalhoz, és részt vettek a fasiszták elleni harcban. 1948-ban a szövetség elismerte a kommunista párt vezető szerepét, és azóta tevékenyen részt vesz a szocialista mezőgazdaság erősítésében, a munkás-paraszt szövetség megszilárdításában.

A szövetségnek nincs önálló programja, tagjait a kommunista párt programjának megvalósítására mozgósítja.

A szövetség tagjainak száma: 120 000.

A szövetség főtitkára: Georgi Trajkov.

A szövetség lapja: Zemedelszko Zname.

CIPRUS
(Ciprusi Köztársaság)

Területe: 9251 km^2, *lakosainak száma:* 680 000 (80% görög, 18% török) (1976).

A ciprusiak a brit gyarmatosítók ellen vívott sokéves felszabadító harc után, 1960-ban nyerték el a függetlenséget. Az államfő a görög közösség által választott elnök; az elnökhelyettest a török közösség választja meg. A törvényhozó hatalom letéteményese a képviselőház, a végrehajtó hatalmat az elnökkel és az elnökhelyettessel az élén a Minisztertanács gyakorolja.

Az imperialista erők éveken át durván beavatkoztak Ciprus belügyeibe, feszültséget szítottak a szigeten. 1974 márciusa óta a két közösség közötti fegyveres konfliktus megakadályozása céljából ENSZ békefenntartó alakulatok állomásoznak a szigeten.

Ciprus legújabb kori történetének tragikus fordulata következett be 1974. július 15-én, amikor az athéni fasiszta katonai junta felbujtására államcsínyt hajtottak végre, s megdöntötték Makariosz demokratikus rendszerét. Nikosz Szampszont kiáltották ki ideiglenes köztársasági elnöknek, és bejelentették Ciprus egyesülését Görögországgal. Ez veszélyeztette az ország szuverenitását, és a szigetet NATO-támaszponttá változtatta volna. Törökország – a török közösség megsegítése címén – csapatokat szállított a szigetre, s küszöbön állt a háború Görögország és Törökország, a NATO két tagja között. A török csapatok megszállták az ország területének gazdaságilag legértékesebb 40%-át, és 230 000 ciprusi görög földönfutó lett. A törökök megszállta területen 1976. június 20-án „választást" rendeztek, s egyoldalúan kikiáltották a „ciprusi török szövetségi államot". 1977 februárjában tárgyalások kezdődtek egy föderatív állam létesítéséről.

A nemzetgyűlési választások eredményei

Pártok	*1960 (első választás)* mandátum	1970 mandátum
Hazafias Front	30	17
AKEL	5	9
Ciprusi Törökök Nemzeti Uniója	15	Haladó Front 7
		Egységes Demokratikus Centrumszövetség 2
		Nemzeti Gondolkodású Egységpárt 15

1976-ban a törvényes kormány által ellenőrzött, görögök lakta területen tartott választáson az akkori elnök, Makariosz támogatására alakult koalíció a 35 mandátumból 34-et szerzett meg.

CIPRUSI DOLGOZÓ NÉP HALADÓ PÁRTJA
(Anorthotiko Komma tu Ergazomenu Lau – AKEL)

Ciprusi Kommunista Párt néven alakult 1926. augusztus 20-án. Az angol gyarmati hatóságok 1929-ben betiltották. A párt illegalitásban harcolt a gyarmati elnyomás ellen, 1941. április 14. óta a fenti néven szerepel.

1955-ben a szigeten rendkívüli állapotot hirdettek ki, és a párt legális tevékenységét ismét betiltották, és csak 1959-től dolgozhat legálisan.

Az 1962 márciusában tartott X. kongresszus kidolgozta a párt programját. E szerint a párt célja az ország gazdasági és politikai függőségének megszüntetése, a katonai támaszpontok fölszámolása, a politikai és társadalmi élet demokratizálása, a gazdaság föllendítése.

A ciprusi görögök és törökök közötti viszály kiéleződésének – melyet a NATO-országok mesterségesen szítanak – körülményei között a párt az összes hazafias erőnek egységes antiimperialista frontban való egyesítéséért és a békés rendezésért szállt síkra. A párt támogatta Makariosz elnök politikáját. Jelszava: az ellentét nem a görögök és törökök között, hanem Ciprus és az imperialisták között van.

1974. április 26. és 28. között tartották meg a párt XIII. kongresszusát. A kongresszus megállapította, hogy az imperializmus ellen, a független, szuverén, területileg oszthatatlan, demilitarizált, tömbökhöz nem tartozó Ciprusért folytatott harcban szükség van a hazafias egységre.

A kongresszus – foglalkozva a görögök és a törökök közötti ellentéttel – megállapította, hogy a párt mint a munkásosztály pártja, a Cipruson élő minden kisebbség érdekeit képviseli és védelmezi, és közös harcot hirdet a közös ellenség, az imperializmus ellen.

A párt tagjainak száma: 12 000 (1974).

A párt főtitkára: Ezekiasz Papaioannu.

A párt lapja: Haravghi.

CIPRUSI TÖRÖK KÖZTÁRSASÁGI PÁRT

1970 decemberében alakult, és soraiban a ciprusi török értelmiség és kispolgárság azon részét egyesíti, amely ellenzékben van a török közösség vezetőivel szemben. A ciprusi kérdés kompromisszumos megoldásáért száll síkra, az egységes, független ciprusi állam megőrzésének alapján.

Szervezeti szabályzata nincs, szervezeti felépítése nem meghatározott.

A párt vezetője: Ahmet Berberoglu.

A párt lapja: Szavas.

CIPRUSI TÖRÖK NEMZETI EGYSÉGPÁRT (Kibris Milli Türk Birligi)

1959-ben alakult jobboldali párt, a szigetország kettéosztásának híve, illetve legföljebb gyenge központi szövetségi kormányt hajlandó elfogadni.

A párt vezetője: Rauf Denktas.

A párt lapja: Halkin Sesi.

EGYSÉGES DEMOKRATIKUS CENTRUMSZÖVETSÉG

1969 márciusában alakult, alacsony taglétszámú, szervezetileg gyenge polgári demokratikus párt, amelyet elsősorban a liberális értelmiség támogat. Centrista álláspontot foglal el. Támogatta a Makariosz-kormány kül- és belpolitikáját.

Nincs programja és szervezeti szabályzata.

A párt lapja: Nea.

HALADÓ FRONT

1969 márciusában alakult. 1970-ben csatlakozott hozzá Nikosz Szampszon kis pártja.

A *Haladó Front* a jómódú pa-

rasztság, a közép- és kiskereskedők, a vidéki papság érdekeit képviselő nacionalista párt. Az 1974. július 15-i puccs idején főtitkárát, Szampszont ideiglenes köztársasági elnökké kiáltották ki.

A párt vezetője: Odisszeosz Joannidesz.

A párt lapja: Mahi.

NEMZETI DEMOKRATIKUS PÁRT

1968 áprilisában alakult az 1959 novemberében, Ciprus független köztársasággá nyilvánításának előestéjén alapított *Ciprusi Demokratikus Unió*ból.

Soraiban a szélsőséges és nacionalista görög cipriotákat, az enozisz (a Görögországhoz való csatlakozás) híveit egyesíti, a kispolgárság, a kereskedők, a kisvállalkozók, egyes értelmiségiek köreiből, akik minden bel- és külpolitikai kérdésben a Makariosz-kormány ellen léptek föl.

A pártnak nincs szervezeti szabályzata és pártszervezetei sincsenek.

A párt főtitkára: Polikarposz Petridesz.

A párt lapja: Etniki.

NEMZETI GONDOLKODÁSÚ EGYSÉGPÁRT

1969 februárjában alakult. A külföldi – elsősorban az angol – tőkéhez kapcsolódó kereskedelmi-ipari burzsoázia, a Nyugat-barát értelmiség támogatását élvezi. Programjának alapeszméi – osztálybéke, a ciprusi társadalom valamennyi rétege életszínvonalának emelése – demagóg jellegűek. A párt vezetői szoros együttműködésre törekszenek Görögországgal.

A pártnak nincs szervezeti szabályzata és pártszervezetei sincsenek. Habár az alakuló kongresszuson megválasztották a párt végrehajtó bizottságát és főtitkárát, politikai munkáját elsősorban a parlamenti képviselői révén végzi.

A párt vezetője: Glavkosz Kleridesz, *főtitkára:* Takisz Hrisztopulosz.

A párt lapja: Agon.

CSEHSZLOVÁKIA
(Csehszlovák Szocialista Köztársaság)

Területe: 127 862 km^2, *lakosainak száma:* 14 857 000 (1975).

1969. január 1-től föderatív köztársaság. Keretén belül két egyenjogú nemzeti állam van: a Cseh Szocialista Köztársaság és a Szlovák Szocialista Köztársaság.

A köztársaság legfelsőbb államhatalmi szerve a nemzetgyűlés. Ez választja meg a köztársaság elnökét, aki kinevezi a kormányt. Az államhatalom helyi szervei a nemzeti bizottságok.

CSEHSZLOVÁKIA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Kommunistička Strana Československa)

A szociáldemokrata párt „marxista baloldalának" 1921. május 14–17. között tartott kongresszusa kimondta a kommunista párt megalakulását. 1921 októberében csatlakoztak a párthoz az ország területén működő magyar, német, lengyel és kárpát-ukrajnai kommunista csoportok.

A pártot nyomban megalakulása után nagy tömegek követték. Már 1921-ben több százezer tagja volt. Az 1925. novemberi parlamenti választásokon csaknem egymillió szavazatot kapott, és 41 parlamenti képviselőjével az ország második pártja lett.

A fasizmus németországi győzelmén felbátorodva a burzsoá kormány 1933-ban támadást indított a kommunista párt ellen; lapjait betiltották, és számos kommunista vezetőt letartóztattak. A párt az erősödő reakció ellen munkásegységfrontot, széles demokratikus összefogást hirdetett.

1938 szeptemberében a nyugati hatalmak föláldozták Csehszlovákiát a fasiszta Németországnak. 1939 márciusában a fasiszta csapatok az egész cseh területet megszállták, és Cseh–Morva Protektorátus néven Németországhoz csatolták, a szlovák területen pedig német védnökség alatt „önálló" szlovák államot hoztak létre. A párt és más demokratikus erők követelték, hogy a kormány kérje a Szovjetunió segítségét, a kormány, Beneš elnök azonban erre nem volt hajlandó. December 27-én a kormány föloszlatta a pártot, megszüntette a kommunista képviselők parlamenti mandátumát, föloszlatta azokat a képviselőtestületeket, amelyekben kommunista többség volt, terrorhadjáratot indított az ország függetlenségéért harcolni kész egyetlen erő ellen. A párt illegalitásba kényszerült, több vezetőjének, köztük Klement Gottwaldnak (1929 februárja óta volt a párt vezetője) is külföldre kellett távoznia.

Miután a náci Németország megszállta az egész országot, a párt felhívást intézett a megszállók elleni általános harcra. A Szovjetunió elleni német támadás megindulása után különösen fellendült a párt vezette antifasiszta harc. 1941. szeptember 16-án a párt Központi Vezetősége felhívást bocsátott ki a közös harcra, és más antifasiszta erőkkel együtt megalakította a Csehszlovák Nemzeti Forradalmi Bizottságot. Szovjet területen Ludvik Svoboda vezetésével csehszlovák katonai egységeket szerveztek, ezek 1943-tól a szovjet hadsereg oldalán harcoltak a németek ellen. Az ország területén is több helyen fegyveres harc kezdődött. Szlovákiában több mint 20 000 fős partizánhadsereg alakult, amelyhez kb. 60 000 katona is csatlakozott. A harc csúcspontja az 1944. augusztus 29-én megindult szlovák felkelés volt. 1945. május 5-én a párt vezetésével Prágában is fegyveres felkelés kezdődött, s a felkelők a hatalmas túlerővel szemben tartották magukat mindaddig, míg odaérkezett a szovjet hadsereg.

A párt súlyos veszteségeket szenvedett az ország függetlenségéért vívott harcban. Számos vezetőjét, három teljes Központi Bizottságát, több mint 25000 tagját meggyilkolták.

A felszabadulás után a párt elismert vezetője lett a cseh és szlovák népnek. Már 1945 áprilisában megalakult a Cseh és Szlovák Nemzeti Front kormánya, a párt által kidolgozott kassai program alapján. A 25 tagú kormányban 8 kommunista foglalt helyet. A párt terveinek megfelelően új népi szerveket – nemzeti bizottságokat – hoztak létre, államosították a kulcsiparágakat, a bankokat, földreformot hajtottak végre. A párt befolyása gyorsan erősödött. Taglétszáma több mint egymillióra nőtt, és az 1946-os választásokon a szavazatok 38%-át kapta. Klement Gottwald lett a miniszterelnök. A reakció, a nyugati hatalmak támogatásával, 1948 februárjában fordulatot akart végrehajtani. A párt a munkásosztály mozgósításával visszaverte a reakciós kísérletet, és teljes győzelmet aratott. Az új Gottwald-kormányba a reakciós miniszterek helyett haladó politikusok kerültek. 1948. május 9-én új alkotmányt fogadtak el, és a május végén tartott választásokon a Nemzeti Front listája megkapta a szavazatok csaknem 90%-át. A nemzetgyűlés Beneš helyett Gottwaldot választotta meg köztársasági elnöknek. 1948. június 27-én a párt egyesült a jobboldaliaktól megtisztított szociáldemokrata párttal.

A fordulat után a párt kidolgozta a szocializmus építésének irányvonalát, és nagy eredményeket ért el a szocialista építőmunkában. A szocializmus építése azonban nem volt mentes a hibáktól. Eluralkodott a személyi vezetés, a bürokratizmus, megsértették a szocialista törvényességet. A hibákat tetézte, hogy nem megfelelően oldották meg a nemzeti kérdést, s így Szlovákia elmaradt a fejlődésben. Mindez politikai nehézségeket okozott, romlott a párt és a tömegek kapcsolata.

A pártban sokan fölléptek a hibák ellen, és a Központi Bizottság 1967. decemberi, illetve 1968. januári ülésén fordulat következett be. Leváltották Antonin Novotnýt, aki Gottwald halála (1963. március 14.) után lett a párt első titkára. A párt önkritikáját a jobboldali erők fölhasználták a szocializmus elleni általános támadásra. Ezt annál is inkább megtehették, mert az első titkárnak megválasztott Alexander Dubček szabaddá tette az utat a jobboldali revizionista erők előtt. A párton belüli jobboldaliak és a szocializmusellenes erők egymás után foglalták el az állam és a párt döntő pozícióit, így egyre nagyobb befolyáshoz jutottak, s megtévesztették a tömegek nagy részét. A reakció egyre bátrabb lett, el akarta szakítani Csehszlovákiát a többi szocialista országtól. Az a veszély fenyegetett, hogy Csehszlovákiában győz a „csendes" ellenforradalom. Tekintettel arra, hogy a jobboldal teljesen dezorganizálta a pártot és az államapparátust, a párt forradalmi, internacionalista magvának nem volt lehetősége arra, hogy befolyásolja a

párt politikáját, s a szocializmust csak külső erővel lehetett megmenteni.

Kommunisták, különböző kollektívák képviselői, a Központi Bizottság és a kormány egyes tagjai, a Nemzeti Tanács és a nemzetgyűlés képviselői, fölmérve felelősségüket, a testvérpártok vezetőihez és a szövetséges kormányokhoz fordultak internacionalista segítségért. Augusztus 21-én a szövetséges szocialista országok (a Szovjetunió, a Bolgár Népköztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság) csapatai katonai segítséget nyújtottak a szocializmus megvédéséhez. A jobboldaliak ezután sem adták föl a küzdelmet, gazdasági anarchiát teremtettek, és különböző politikai akciókkal akadályozták a konszolidációt.

Csak 1969. április 17-én következett be fordulat, amikor is a Központi Bizottság leváltotta Dubčeket első titkári tisztségéből, és Gustáv Husákot választotta meg erre a posztra. Az 1971 májusában megtartott XIV. kongresszus lezárta a párt megtisztításáért, marxista–leninista jellegéért folytatott harcot.

1976. április 12–16. között ülésezett a párt XV. kongresszusa, amely elfogadta a hatodik ötéves terv irányelveit. A terv célja, hogy a szocialista életmód tökéletesítésével összhangban, a társadalmi termelés magas fokú hatékonysága és minősége alapján kielégítse a lakosság anyagi és szellemi szükségleteit.

A párt tagjainak száma: 1 382 000 (1976).

A Központi Bizottság első titkára: Gustáv Husák.

A párt lapja: Rudé Právo, *Szlovákiában:* Pravda, Új Szó.

Az országban a Csehszlovák Szocialista Köztársaság Nemzeti Frontja (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Front) keretében több párt működik. Ezek a pártok elismerik a kommunista párt vezető szerepét, támogatják a szocializmus építését.

CSEHSZLOVÁKIA SZOCIALISTA PÁRTJA

1948-ban alakították az 1897 óta működő *Nemzeti Szocialista Párt* azon tagjai, akik az 1948. februári események idején a népi demokratikus rendszer mellett foglaltak állást. A cseh területen működő párt a volt városi közép- és kispolgárság egy részét fogja össze. A párt egyetért a CSKP programjával.

A párt elnöke: Bohuslav Kučera.

A párt lapja: Svobodné Slovo.

CSEHSZLOVÁK NÉPPÁRT

1948 februárjában jött létre az 1918-ban alapított azonos nevű polgári párt átszervezésével. A párt a haladó szellemű katolikusok egyes csoportjait tömöríti, elsősorban parasztokat. Helyesli a szocialista társadalom továbbfejlesztésének programját.

A párt elnöke: Rostislav Petera.

A párt lapja: Lidová Demokrácie.

SZLOVÁK MEGÚJULÁS PÁRTJA

1948 februárjában alakították a volt *Szlovák Demokrata Párt* haladó szellemű tagjai. Tagjai főleg parasztok.

A párt támogatja a szocialista építés programját.

A párt elnöke: Jozef Mjartan.

A párt lapja: L'ud.

SZLOVÁK SZABADSÁGPÁRT

1946-ban alakult. A volt katolikus hivatalnokok, értelmiségiek és a kispolgárság kis részét tömöríti. 1948 februárjáig reakciós politikát folytatott, de ekkor megtisztították sorait a reakciós elemektől.

A párt elnöke: Michal Žakovič.

A párt lapja: Sloboda.

DÁNIA
(Dán Királyság)

Területe: 43 068 km^2, *lakosainak száma:* 5 065 313 (1976).

Alkotmányos, örökletes monarchia. A király föloszlathatja a parlamentet, a parlamenti erőviszonyok figyelembevételével kinevezi a kormányfőt, elnököl a kormány ülésein. A 175 tagú egykamarás parlamentet (Folketing) 4 évenként választják az arányos választás rendszere alapján.

A dániai pártrendszer az osztódással való szaporodás szemléletes példáját mutatja. A munkásmozgalmat 4 párt, illetőleg pártcsoport képviseli. A liberálisok megosztottsága 70 éves múltra tekint vissza, és 1970 óta 4 olyan párt, pártcsoport alakult, amely a 175 parlamenti helyből 41-et tudhat magáénak.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1971		1973		1975		1977	
	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum
Dánia Szociáldemokrata Pártja	37,3	70	25,6	46	30,0	53	37,1	65
Dánia Szocialista Néppártja	9,1	17	6,0	11	4,9	9	3,9	7
Dánia Kommunista Pártja	—	—	3,6	6	4,2	7	3,7	7
Baloldali Szocialisták	—	—	1,5	—	2,1	4	2,7	5
Mérsékelt Liberális Párt (Venstre)	15,6	30	12,3	22	23,3	42	12,0	21
Radikális Baloldali Párt	14,4	27	11,2	20	7,1	13	3,6	6
Keresztény Néppárt	—	—	4,0	7	5,3	9	3,4	6
Konzervatív Néppárt	16,7	31	9,2	16	5,5	10	8,5	15
Demokratikus Centrumpárt	—	—	7,8	14	2,2	4	6,4	11
Haladó Párt	—	—	15,9	28	13,6	24	14,6	26
Dán Jogpárt	—	—	2,9	5	1,8	—	—	—

BALOLDALI SZOCIALISTÁK
(Venstresocialisterne)

A *Szocialista Néppárt*ból kivált „baloldaliak" csoportja alapította 1967-ben. A munkásság kis részének képviseletében lép föl.

A párt vezetője: E. Sigsgord.

DÁNIA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Danmarks Kommunistiske Parti)

1919. november 9-én alakult *Baloldali Szocialista Párt* néven, majd 1920 novemberében felvette a kommunista nevet. A párt az általános gazdasági válság éveiben nagy tömegharcokat vezetett, s 1932-ben parlamenti képviselethez is jutott (2 mandátum). A náci megszállás éveiben illegalitásból irányította az ellenállási mozgalmat. Ezekben az években több mint 400 kommunistát letartóztattak és sokat közülük meggyilkoltak.

A felszabadulás után tartott első választásokon hatszorosára nőtt a pártra adott szavazatok száma, s 1945-ben a koalíciós kormányban 2 kommunista is helyet kapott. A jobboldali szociáldemokrata vezetők közreműködésével már 1945 végén kiszorították a pártot a kormányból. Ezután nagy nyomás nehezedett rá. Dániát bevonták a NATO-ba, és az antikommunizmus a kormány hivatalos politikája lett.

Fokozta a nehézségeket, hogy 1956-ban az akkori pártelnök, Larsen vezetésével erős jobboldali revizionista csoport jött létre, amely el akarta téríteni a pártot a marxizmus–leninizmustól. 1958-ban a párt XX. kongresszusa visszaverte a jobboldali revizionizmust. Utána a szakadárok *Szocialista Néppárt* néven új pártot hoztak létre.

1969. február 4–16. között tartották a párt XXIII. kongresszusát, amely elfogadta „A baloldali erők útja a demokráciához és a szocializmushoz" című programnyilatkozatot. A párt XXIV. kongresszusát 1973 januárjában tartották. Ezen központi helyet foglalt el az a kérdés, hogy miként lehetne a monopóliumok ellen és a dolgozók szociális és demokratikus jogainak kiszélesítéséért vívott harcban a munkásmozgalom és valamennyi baloldali erő egységét megteremteni. A kongresszus határozatot hozott „A munkásosztály érdekeinek védelmében, a szocializmusért szálljunk szembe a monopolkapitalizmussal" címmel, és elfogadta a párt új programját, amelynek címe: „A kommunisták programja a nép jobb életéért vívott harcban".

A párt igen nagy sikert ért el az 1973. december 4-i parlamenti választásokon: 110 000 szavazatot kapott, és 6 képviselője került be a parlamentbe. Ez annál jelentősebb, mivel 15 évig nem volt kommunista a parlamentben.

A párt tagjainak száma: 6000.
A párt elnöke: Jorgen Jensen.
A párt lapja: Land og Folk.

DÁNIA SZOCIALISTA NÉPPÁRTJA
(Socialistisk Folkeparti i Danmark)

1959-ben alapította Aksel Larsen, akit híveivel együtt revizionista né-

zeteiért 1958-ban kizártak a kommunista pártból. A munkások, az értelmiség, a kishivatalnokok egy részét egyesíti.

1959 és 1967 között közbülső helyre törekedett a kommunista és a szociáldemokrata párt között. 1967-ben ezt megváltoztatva támogatni kezdte a szociáldemokratákat. Vezetőségének gyakorlati tevékenysége szociálreformista nézeteken alapszik. Fő célját a gazdasági demokrácia eszméinek megvalósításában, az igazságos jövedelemelosztásban, adóreformban, állandó kulturális forradalom megvalósításában, valamint a rádió, a televízió és a kiadók államosításában látja.

Követeli Dánia kilépését a NATO-ból és a semlegességet. A párt aktívan részt vett a Dánia közös piaci belépése elleni mozgalomban.

A párt elnöke: Gert Petersen.

A párt lapja: Minavisen.

DÁNIA SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTJA
(Socialdemokratisk Forbund i Danmark)

1871-ben alapították. Tagságának, szavazóinak nagy része munkás és alkalmazott, kisebb része kispolgár és értelmiségi.

A párt elutasítja az osztályharcot, a szocializmust mint a munkásmozgalom célját, azt, hogy a munkásosztály megszerezze a politikai hatalmat, s hogy a termelési eszközöket társadalmi tulajdonba vegyék. Az 1961. évi programban „az ember felszabadítása, létbiztonságának megteremtése, közösségi tudatának szabad kifejlesztése" szerepel első számú célként. A program elismeri a magántulajdont, de szükségesnek tartja annak társadalmi ellenőrzését.

Külpolitikai téren a NATO és a vezető tőkésországokkal való együttműködés híve. 1962-ben a szociáldemokrata kormány hozzákezdett a dán–nyugatnémet katonai parancsnokság megszervezéséhez, 1972 januárjában pedig dokumentumot írt alá Dánia belépéséről a Közös Piacba, az Európai Szén- és Acélközösségbe, az Európai Atomenergia Közösségbe.

Mindennek ellenére a párt ellenzi Dánia atomfegyverkezését és idegen támaszpontok elhelyezését az ország területén, támogatja az általános és teljes leszerelést, a nukleáris fegyverek betiltását, az európai biztonsági és együttműködési politikát.

A párt irányítja az 1898 óta működő, több százezer munkást és alkalmazottat tömörítő *Dán Szakszervezeti Szövetség*et, meghatározó befolyása van a hat évtizedes múltra visszatekintő *Szövetkezetek Országos Szövetségé*ben, amely kb. 500 fogyasztási, lakás- és más szövetkezetet tömörít.

1945 óta a párt mindössze három rövid időszakban került ellenzéki helyzetbe (1945–1947; 1950–1953 és 1968–1971). Egyébként vagy önállóan vagy más párttal szövetségben szociáldemokraták kormányoznak.

A párt a területi elv és az egyéni tagság alapján épül föl. A közigazgatási alapegységek szerint kiépített helyi szervezeteket a választó-

kerületi pártszervezetek irányítják. Innen küldenek delegátusokat a négyévenként sorra kerülő pártkongresszusokra, amelyeken hivatalból vesznek részt a szakszervezeti és szövetkezeti mozgalom, valamint a párt ifjúsági és diákszervezeteinek vezetői. A folyó munkát a Végrehajtó Bizottság irányítja.

A párt tagjainak száma: 170 000.

A párt elnöke: Anker Jørgensen, *főtitkára:* Eyner Horgaard Christiansen.

A párt lapja: Aktuelt.

DÁN JOGPÁRT
(Danmarks Retsforbund)

1919-ben alakult kispolgári párt, az egyén és a vállalkozás szabadságáért, az államhatalom decentralizálásáért lép föl. Ellenzi Dánia közös piaci tagságát.

A párt elnöke: E. Kierk.

DEMOKRATIKUS CENTRUMPÁRT
(Centrum-Demokraterne)

1973-ban alapították. Magvát a szociáldemokrata párt jobbszárnyából kivált kispolgári elemek képezik, ehhez csatlakoztak más pártok diszszidensei (konzervatívok, keresztények) is.

A párt bírálja a szociáldemokráciát állítólagos túlzott baloldaliságáért. Dánia NATO- és EGK-tagságának híve, és javasolja az európai hadsereg létrehozását.

A hetvenes évek közepén jelentősen csökkent a befolyása.

A párt elnöke: Erhard Jacobsen.

HALADÓ PÁRT
(Fremskridtspartiet)

1972-ben alakult. Célja a lakosság és a társaságok jövedelemadójának eltörlése, a gyárosok és birtokosok vállalkozási szabadságának biztosítása. Az államháztartás tehermentesítése végett javasolja a hivatalnoki kar nagy részének, a diplomáciai szolgálat 90%-ának leépítését és a védelmi kiadások gyökeres csökkentését.

Támogatást talál a kevéssé öntudatos, politikailag éretlen munkások, a kiskereskedők és a műszaki értelmiség körében.

Fellépése után az új pártokra általában nem jellemző választási sikereket ért el.

A párt vezetője: Mogens Glistrup, *elnöke:* Palle Tillisch.

A párt lapja: Fremskridt.

KERESZTÉNY NÉPPÁRT
(Kristeligt Folkeparti)

1970-ben jött létre, klerikális jellegű burzsoá párt. Különböző felekezetekhez tartozókat kíván befolyása alá vonni. Ellenzi a pornográfiát, az abortuszt.

A párt elnöke: Jens Møller.

A párt lapja: Idé-Politik.

KONZERVATÍV NÉPPÁRT
(Det Konservative Folkeparti)

1915-ben alapították a volt *Jobboldali Párt* bázisán. Burzsoák, nemesi címmel bíró földbirtokosok, valamint jobb módú tisztviselők találhatók soraiban. „A hetvenes évek néppártja" című programjában a

magántulajdon sérthetetlenségéért, a szabadversenyért, a részvénytársaságokra kivetett adó csökkentéséért, az állami beavatkozás megszüntetéséért emel szót, mindazonáltal elismeri a korlátozott állami egyensúlyteremtés szükségességét, főleg szociális téren. Külpolitikailag a NATO megerősítésének, az NSZK-val való katonai együttműködésnek, a Közös Piacban és a többi nyugateurópai közösségben való részvételnek a híve.

1945 óta kétszer vett részt koalíciós kormányban (1950–1953 és 1968–1971). Az 1975-ös parlamenti választásokon érzékeny vereség érte: a korábban rá jutó szavazatoknak egynegyedét érte el.

A párt tagjainak száma: 74 000.

A párt elnöke: Poul Schlüter, *főtitkára:* Jens Karoli.

A párt lapja: Berlingske Tidende.

MÉRSÉKELT LIBERÁLIS PÁRT
(Venstre)

Az ország első politikai pártjaként 1870-ben alapították. Bázisa eredetileg szinte kizárólag az agrárnépesség volt. Jelenleg a nagy- és középbirtokosok, a mezőgazdasággal kapcsolatban álló városi lakosság és a liberális érzelmű értelmiség érdekeit képviseli.

1963-ban elfogadott programja szellemében a magánvállalkozás szabadságáért, a földadók csökkentéséért és a közvetett adók emeléséért, a lakosság jövedelmének szabályozása céljából szigorú pénzügyi és hitelpolitika folytatásáért száll síkra. A külpolitikában a NATO-ban való további részvételt, s Dánia katonai hozzájárulásának megfelelő szinten tartását kívánja. Ez a párt követelte a leghatározottabban Dánia belépését a Közös Piacba.

A párt tagjainak száma: 114 300.

A párt elnöke: Poul Hartling, *főtitkára:* Kurt Sørensen.

A párt lapja: Fyns Tidende.

RADIKÁLIS BALOLDALI PÁRT
(Det Radikale Venstre)

1905-ben alapította a *Venstre Párt*tól elszakadt csoport. Kisbirtokosokat, tisztviselőket és a polgári pártok között a legnagyobb mértékben munkásokat is tömörít.

Ideológiáját tekintve szociális reform-párt, közbülső helyet foglal el a szociáldemokrácia és a polgári pártok között. Programja: szociális reform szocializmus nélkül, a kisvállalkozás korlátlan szabadsága, a trösztök és mammutvállalatok ellenőrzése, állami beavatkozás az ipari vitákba, az ún. beleszólási jog megvalósítása.

Külpolitikailag a NATO-t korábban ellenző párt ma már elfogadja a nyugati katonai szövetséget.

A párt 1966-ig a szociáldemokrata pártot támogatta, ekkor azonban átállt az ellenzék táborába és 1968–1971-ben részt vett a jobboldali pártok többségi koalíciójában.

A párt tagjainak száma: 26 000.

A párt elnöke: Svend Haugaard, *főtitkára:* S. Bjørn Hansen.

A párt lapja: Politiken.

FINNORSZÁG
(Finn Köztársaság)

Területe: 337 321 km^2, *lakosainak száma:* 4 711 000 (1975).

Finnország az állami önállóságot 1917 decemberében a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatására, a nemzeti önrendelkezés lenini elvének alkalmazásával nyerte el.

Az állam élén a köztársasági elnök áll, akit 300 elektor 6 évre választ meg. Az elnök hatalma nagy: kinevezi a miniszterelnököt, föloszlathatja a parlamentet, megvétózhatja a parlament határozatait. A törvényhozó hatalom a 200 képviselőből álló parlamenté, amelyet 3 évenként választanak arányos választási rendszerrel.

A finn pártrendszer annyiban tér el a skandináviaitól, hogy itt erős kommunista párt is működik, és itt találjuk a félsziget egyetlen számottevő nemzeti kisebbségét, illetőleg a nevében fellépő *Svéd Néppárt*ot. A második világháború óta a kormányok általában koalíciós jellegűek, némelykor kisebbségi szociáldemokrata kormány működött.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1970		1972		1975	
	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum
Finn Szociáldemokrata Párt	23,4	52	25,8	55	24,9	54
Finn Népi Demokratikus Unió	16,6	36	17,0	37	18,9	40
Finnország Centrumpártja	17,1	36	16,4	35	17,5	39
Nemzeti Koalíciós Párt	18,0	37	17,6	34	18,4	35
Finnországi Svéd Néppárt	5,7	12	5,3	10	5,5	10
Liberális Néppárt	6,0	8	5,2	7	4,4	9
Finn Keresztény Egyesülés	—	—	2,5	4	3,3	9
Finnország Falusi Pártja	10,5	18	9,2	18	3,6	2
Finn Népi Egységpárt	—	—	—	—	1,6	1
Alkotmányos Néppárt	—	—	—	—	1,7	1

ALKOTMÁNYOS NÉPPÁRT
(Suomen Perustuslaillinen Kansanpuolue)

Szélsőjobboldali ellenzéki párt, 1973-ban alakult a *Svéd Néppárt*-ban bekövetkezett szakadás után. A monopoltőke érdekeit képviseli.

A párt elnöke: Georg Ehrnrooth.

FINN KERESZTÉNY EGYESÜLÉS
(Suomen Kristillinen Liitto)

1958-ban alakult, de csak az 1970-es parlamenti választások után aktivizálódott. Az 1972-es parlamenti választásokon közösen indult *Finnország Falusi Pártjá*val, és 4 képvise-

lői helyhez jutott. Bár szavazóinak aránya alig változott, a szerencsésebb elosztás révén 1975-ben 9 mandátumhoz jutott.

A párt tagjainak száma: 10 500 (tagjainak több mint a fele nő).

A párt elnöke: Raino Westerholm.

FINN NÉPI EGYSÉGPÁRT
(Suomen Kansan Yhtenäisyyden Puolue)

1972-ben alakult a *Finn Kisparasztpárt* szakadásakor: annak 13 képviselője átlépett az új pártba.

A párt tagjainak száma: 15 000.

A párt elnöke: Eino Haikala.

FINNORSZÁG CENTRUMPÁRTJA
(Suomen Keskustapuolue)

1965-ig *Agrárunió* néven szerepelt. Ezt 1906-ban alapította S. Alkio haladó politikus a parasztok és kisbirtokosok érdekeinek védelmére. A mezőgazdasággal foglalkozó lakosság nagy részét egyesíti, a mezőgazdasági bérmunkásoktól a kisbirtokosokon és erdőtulajdonosokon keresztül a nagybirtokosokig.

A párt ideológiáját a kapitalizmus és a szocializmus közötti „harmadik útról" alkotott elképzeléseire igyekszik építeni. Ezt azt álláspontot tükrözi a „Centrumpárt általános programja", amelyet 1968-ban fogadott el a pártkongresszus. Gazdaságpolitikai kérdésekben a párt a szabad vállalkozás mellett száll síkra, kiegészítve azt az állami beavatkozásnak mint kiegyenlítő tényezőnek szükségességével. A párt programjában szerepel a „társadalom tervszerű fejlesztése", a társadalombiztosítás, a személyiség fejlesztése, a tartományi önkormányzat kiszélesítése és a honvédelem megerősítése. A gyakorlati politikában együttműködik a polgári pártokkal.

A párt 1945 óta 19 koalíciós kormányban vett részt.

A háború utáni években fontos szerepet játszott a szovjet–finn kapcsolatok megjavításában. 1956-ban történt elnökké választásáig a párt elismert vezetője Urho Kaleva Kekkonen volt.

A *Centrumpárt* élénk kapcsolatokat tart fenn a skandináv országok centrista és agrárpártjaival, valamint a szocialista országok parasztpártjaival.

A városiasodás intenzív folyamata következtében a párt a hatvanas évek közepétől vesztett népszerűségéből. 1965-ben a párt azért vette föl a Centrumpárt nevet, hogy vonzást gyakoroljon a városi polgárságra és kispolgárságra. Ezután sem történt azonban jelentős változás a párt híveinek összetételében és tömegében.

A párt vezető szervei: a kétévenként összeülő kongresszus, a Párttanács és a Vezetőség.

A párt tagjainak száma: 276 000.

A párt elnöke: Johannes Virolainen, *titkára:* M. Immonen.

A párt lapja: Suomenmaa.

FINNORSZÁG FALUSI PÁRTJA
(Suomen Maaseudun Puolue)

1959-ben alakult. 1966-ig *Finn Kisparasztpárt* néven működött. A párt

magva az *Agrárunió*ból (a mai *Centrumpárt)* vált ki. Szociális demagógiával, áradikális jelszavakkal sikerült magához vonzania a kisbirtokosok, a kispolgárság, sőt a falusi munkásság egy részét is.

Az 1967-ben megtartott kongresszuson elfogadott programban a pártot „új erőként" jelölik meg, amely szemben áll minden „régi" politikai párttal. A magánvállalkozások támogatása mellett száll síkra, és elveti az állami szektor bővítését. Politikáját a szovjet- és kommunistaellenesség jellemzi.

A párt irányító szervei: a kongresszuson megválasztott Párttanács, a Vezetőség, illetőleg ennek ún. Munkabizottsága. A tényleges vezetés a pártelnök kezében van.

Az utóbbi években a választásokon érzékeny veszteséget szenvedett. Ebben szerepet játszott az 1972 decemberében bekövetkezett szakadás, amikor parlamenti csoportjából 13 képviselő kilépett.

A párt tagjainak száma: 30 000.

A párt elnöke: Veikko Vennamo, *titkára:* Urpo Leppanen.

A párt lapja: Suomen Uutiset.

FINNORSZÁGI SVÉD NÉPPÁRT (Svenska Folkpartiet Finland)

1906-ban alakult a svéd nemzeti kisebbség pártjaként. A pártban fontos szerepet játszanak a nagytőke képviselői, állásfoglalásai a *Liberális Néppárt*hoz állnak közel. Az 1964-ben meghirdetett program szerint a párt legfontosabb feladatának a Finnországban élő svéd nemzeti kisebbség érdekeinek védelmét tartja. A párt évenként tart kongresszust, ahol megválasztják a 30 tagú párttanácsot.

A párt tagjainak száma: 42 000.

A párt elnöke: Carl Olof Tallgren.

A párt lapja: Hufvudstadsbladet.

FINNORSZÁG KOMMUNISTA PÁRTJA (Suomen Kommunistinen Puolue)

1918. augusztus 29-én alakult, és 1944-ig illegális körülmények között dolgozott. A párt kezdeményezésére 1920-ban legális munkáspártot szerveztek *Finn Szocialista Munkáspárt* néven (több mint 40 000 tagja volt), s a kommunisták ebben fejtettek ki tevékenységet. 1940-ben, amikor a finn fasiszta kormány a nyugati hatalmak támogatásával háborút viselt a Szovjetunió ellen, a párt vezetőit és tagjainak többségét internálták.

1944 szeptembere óta a párt legálisan dolgozik. Kezdeményezője és vezetője volt a baloldali erők összefogására alakított szövetségnek, a *Finn Népi Demokratikus Unió*nak. 1944-től 1948-ig a párt képviselői részt vettek a kormányban. A hidegháború éveiben a kommunistákat eltávolították a kormányból.

A párt 1957-ben új programot dolgozott ki, amely legfontosabb feladatként a munkásegység megerősítését és a demokratikus erők összefogását jelölte meg. A pártnak nagy szerepe van abban, hogy Finnország jószomszédi viszonyt alakított ki a Szovjetunióval.

1969 áprilisában a XV. kongreszszuson a párt nehéz helyzetbe került. A munkásmozgalom kérdéseinek megítélésében nézeteltérések támadtak, s ennek következtében a küldötteknek csaknem a fele kivonult a kongresszusról. A nézeteltérések a kongresszus után súlyosbodtak, s fennállt annak a veszélye, hogy Finnországban még egy kommunista párt alakul. 1970. február 14-én összeült a párt rendkívüli kongreszszusa, és ezen egyhangúlag „politikai dokumentumot" fogadtak el. A dokumentum a párt legközelebbi feladataira irányítja a figyelmet, ugyanakkor önkritikusan elemzi a párt tevékenységét, különösen a koalíciós kormányban betöltött szerepét.

1975. május 16–18. között tartották a párt XVII. kongresszusát, amely elemezte a kommunistáknak a kormányban való részvételének problémáit. A kongresszus megállapította, hogy a „kommunisták a kormányban való részvételüket nem tudták felhasználni arra, hogy tömegmozgalmat bontakoztassanak ki, s ennek segítségével megváltoztassák az országban a politikai erőviszonyokat, megszilárdítsák és kiszélesítsék pozícióikat. A párt azzal a szándékkal lépett be a kormányba, hogy »felülről«, vagyis a kormányban védje a dolgozók érdekeit, igénybe véve az »alulról« jövő tömegtámogatást . . . A korlátozott pozitív eredmények mellett világossá vált, hogy a kormányok, melyekben részt vettek, a monopóliumok érdekeinek megfelelő politikát folytattak, úgynevezett jövedelempolitikát, az osztály-együttműködés politikáját valósították meg."

A kongresszus elfogadta „A pártegység megerősítésének alapjairól" és „A kommunista párt javaslatai a demokratikus erők együttműködésének programjához" című dokumentumokat. A kongresszus határozata kimondja, hogy az eszmei-politikai vitákat elvtársi módon kell lefolytatni és eldönteni; haladéktalanul meg kell szüntetni minden külön csoportosulást; a határozat megtiltja, hogy kommunisták nyilvános fórumokon, szervezetekben és a sajtóban a párt politikájától eltérő nézeteket hirdessenek.

A párt tagjainak száma: 42 456 (1975).

A Központi Bizottság elnöke: Aarne Saarinen.

A párt lapja: Kansas Uutiset.

FINNORSZÁG SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRTJA
(Suomen Sosialistinen Työväenpuolue)

1973-ban alakult, miután az 1959 óta fennálló *Munkások és Kisbirtokosok Szociáldemokrata Szövetsége* 1972-ben újraegyesült a *Finn Szociáldemokrata Párt*tal. A szociáldemokrata politikát bíráló kisebbség alakította a pártot. Tagjai nagyrészt munkások és értelmiségiek. A párt síkraszáll a munkásosztály akcióegységéért, a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal való baráti kapcsolatok fejlesztéséért. Parlamenti képviselettel nem rendelkezik.

A párt tagjainak száma: 5000.
A párt elnöke: Pentti Valtser.
A párt lapja: Päivän Uutiset.

FINN SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
(Suomen Sosialdemokraattinen Puolue)

Az 1899-ben alakult szociáldemokrata pártban az 1918. január–májusi munkásforradalom bukása után szakadás történt, és a jobboldaliak megalakították ezt a pártot. A párt hosszú időn át támogatta a burzsoázia szélsőjobboldali köreinek bel- és külpolitikáját. Egészen a hatvanas évek elejéig vezető szerepet játszottak benne a szovjetellenes elemek, élükön Väinö Tannerral. A második világháború idején az egyetlen szociáldemokrata párt volt, amely a háború támogatására buzdított a hitleri Németország oldalán.

Az 1963. évi kongresszuson leváltották a párt vezetőit, és ez a kommunistaellenes irányvonal gyengülését eredményezte. Bejelentették, hogy támogatják az ország hivatalos külpolitikáját, a Paasikivi–Kekkonen vonalat, és sikraszálltak a szovjet–finn kapcsolatok kiszélesítéséért. Bizonyos pozitív változások történtek a párt egész külpolitikájában, a Szocialista Internacionáléban pl. elhatárolta magát minden hidegháborús, szovjetellenes állásfoglalástól.

Az 1952-ben elfogadott „Alapelvek deklarációja" a kapitalizmus átalakításáról, „demokratikus szocializmusba" való átnövéséről szóló reformista tételeket tartalmaz. Elveti a termelési eszközök köztulajdonba vételét, s felcseréli azt a gazdaság tervszerű irányításának formulájával. A dolgozók érdekeinek megvédését érintő kérdésekben (árpolitika, adópolitika) a párt továbbra is az ország tőkés köreinek kedvező gazdaságpolitikát folytat.

A párt a munkásosztály nagy részére, különösen a magasan fizetett rétegeire támaszkodik; befolyása van az alkalmazottakra, a hivatalnokokra, az értelmiségiekre és a kispolgárságra. Befolyását nagyrészt az 1965 óta újra egységes szakszervezeti mozgalom révén valósítja meg. 1917 óta a szociáldemokraták hét alkalommal álltak az ország kormányának élén (1926–1927, 1948–1950, 1956–1957, 1958–1959, 1966–1968, 1968–1970, 1972–1976 és 1977-től), továbbá még 8 esetben részt vettek koalíciós kormányokban.

1975-ben volt a párt XXX. kongresszusa. A kongresszusok közötti időszakban a legfelső pártszerv a Tanács.

A párt tagjainak száma: 85 000.
A párt elnöke: Kalevi Sorsa, *titkára:* Ulf Sundquist.
A párt központi lapja: Suomen Sosialdemokraatti. *Hivatalos közlönye:* Sosialistinen Aikakauslehti.

LIBERÁLIS NÉPPÁRT
(Liberaalinen Kansanpuolue)

1965 decemberében jött létre a *Finn Néppárt* és a *Szabadgondolkozásúak Szövetségé*nek egyesülésével. A párt társadalmi bázisát az állami alkalmazottak felső és középső rétegei, a tisztviselők, a felsőoktatási intéz-

mények és középiskolák tanárai, az értelmiség egy része és a középvállalkozók képezik.

Együttműködik a polgári centrista pártokkal. Képviselői több alkalommal részt vettek koalíciós kormányban.

A párt kongresszusa kétévenként ül össze, és megválasztja a Párttanácsot. A végrehajtó szerv a 16 tagú Vezetőség.

A párt tagjainak száma: 18 000.

A párt elnöke: Pekka Tarjanne, *főtitkára:* K. Viljanen.

A párt lapja: Uusi Polttopiste.

NEMZETI KOALÍCIÓS PÁRT (Kansallinen Kokoomuspuolue)

1918. december 19-én alakult a *Finn Néppárt* kettészakadása után. Az ipari és finánctőkének, a legfelső hivatalnoki és alkalmazotti rétegnek, a magas jövedelmű értelmiségieknek, a nagybirtokosok egy részének, az egyházi köröknek és a főtiszti karnak az érdekeit képviseli.

Mind a bel-, mind a külpolitikában hagyományosan konzervatív, reakciós beállítottságú. A második világháború idején tanúsított németbarát magatartása miatt 1945 után jó néhány évig nem volt kormányképes.

Az 1970 áprilisában tartott rendkívüli kongresszuson elfogadott programban a párt alapvető céljaként Finnország jelenlegi politikai és gazdasági rendszerének fenntartását jelölték meg. 1973 májusában megtartott kongresszusán a párt síkraszállt az összes polgári erő szoros együttműködésének megteremtéséért, az ország problémáinak a nagyburzsoázia érdekei szerint történő megoldásáért.

Az utóbbi években formálisan csatlakozott a Paasikivi–Kekkonen-féle külpolitikai irányvonalhoz. Valójában azóta is fékezi a szovjet–finn kapcsolatok kiszélesítését. Szellemi ösztönzője számos kommunista- és szovjetellenes jobboldali szervezetnek, egyesületnek.

1945 óta a párt képviselői négyszer vettek részt a kormányban (1953–1954, 1958–1959, 1962–1963, 1963–1966).

A párt tagjainak száma: 87 000.

A párt elnöke: Harri Holkeri, *titkára:* V. Tavastila.

A párt lapja: Uusi Suomi, Aamulehti.

FRANCIAORSZÁG (Francia Köztársaság)

Területe: 551 600 km^2, *lakosainak száma:* 52 657 700 (1975).

Parlamentáris köztársaság. 1958 szeptembere óta azonban az ún. V. Köztársaság alkotmánya – elnöki rendszer – van érvényben. Az államfői teendőket ellátó elnököt 5 évenként a lakosság választja meg, és a polgári köztársasági rendszerekhez képest különösen széles körű jogokkal rendelkezik:

kinevezi a kormányt, elnököl az ülésein, fontos alkotmányjogi kérdésekben népszavazást rendel el. A törvényhozó hatalom az ötévenként választott 482 tagú Nemzetgyűlésből és a 274 tagú Szenátusból (Köztársasági Tanács) áll. A Nemzetgyűlés tagjait ötévenként választják, egyéni választókerületek szerint, kétfordulós többségi szavazással (az első fordulóban abszolút, a másodikban relatív többség szükséges). Az arányos képviseleti rendszer megszüntetése érzékenyen érintette az ellenzéki pártokat.

A franciaországi politikai küzdelem mindig kitűnt élességével és sokszínűségével. Jellegét meghatározza az osztályharc gazdag történelme, az 1789–1793-as Nagy Francia Forradalom, az 1848. évi forradalom, valamint az 1871. évi Párizsi Kommün. Részben akkor, részben a későbbi osztályküzdelmekben a proletariátus létrehozta politikai és szakmai szervezeteit, a burzsoázia pedig megmutatta, hogy széleskörűen alkalmazni tudja a szociális demagógiát, és hogy lavírozni tud az engedmények és a kényszerítés politikája között.

A politikai küzdelmek kimenetelét egyre inkább a jobboldali kormányblokk és az 1972 júniusa óta egységes programmal fellépő baloldali pártszövetség küzdelme dönti el; jól illusztrálja ezt az 1974. májusi elnökválasztás, amikor Valéry Giscard d'Estaing a legminimálisabb aránnyal lett a köztársaság elnöke François Mitterrand-nal, az Egyesült Baloldal jelöltjével szemben (50,67 : 49,33).

A nemzetgyűlési választások eredményei

Pártok	1958		1968		1973	
	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum
Francia Kommunista Párt	18,9	10	20,0	34	21,4	73
Francia Szocialista Párt	14,8	40	16,5	41	19,0	89
Egyesült Szocialista Párt	—	—	3,9	4	3,3	3
Demokraták Uniója a Köztársaságért	17,6	188	43,6	273	23,9	185
Független Köztársaságiak	11,6	57	4,1	61	6,9	54
Demokrácia és Haladás Centruma	—	—	—	26	3,7	21
Reformátorok Mozgalma	—	—	10,3	15	12,4	31
Egyéb polgári baloldal (radikálisok)	4,8	13	0,7	8	2,7	12
Egyéb kormánytámogatók	—	—	—	12	3,5	14

BALOLDALI RADIKÁLISOK MOZGALMA
(Mouvement des Radicaux de Gauche)

1972 októberében a *Radikális Párt* jobbrafordulásával elégedetlen politikusok alakították. A párt csatlakozott a baloldal 1972 júniusában aláírt közös kormányprogramjához. Az 1973. évi választásokon a *Francia Szocialista Párt*tal együtt lépett föl, és 11 képviselőt küldött a Nemzetgyűlésbe.

A párt tagjainak száma: 12 000.
A párt elnöke: Robert Fabre.

DEMOKRATIKUS SZOCIALISTÁK KÖZPONTJA
(Centre des Démocrates Sociaux)

A IV. Köztársaság két nagy pártja a *Népi Köztársasági Mozgalom* (Mouvement Républicaine Populaire – MRP) és a *Függetlenek és Parasztok Nemzeti Központja* (Centre National des Independants et Paysans – CNIP) a hatvanas években különböző elnevezésű centrista irányzatú pártalakulatokat, tömörüléseket alkotott. (1966-tól *Demokrata Centrum*, 1969-től *Demokrácia és Haladás Centruma.*) Ezek egyesüléséből jött létre 1976-ban a *Demokratikus Szocialisták Központja*, mely elnevezésével is azt akarja sugalmazni, hogy – lévén a *Francia Szocialista Párt* a kommunisták szövetségese – Franciaországnak valódi szociáldemokrata pártra van szüksége. Belpolitikáját tekintve ingadozik a kormánytöbbség és a centrista pozíció között. 1977-ben három képviselője tagja a kormánynak. A parlamentben közös képviselőcsoportot alkot a *Reformátorok Mozgalma* listáján mandátumot nyert képviselőkkel (radikálisok és más kisebb centrista jellegű pártok, csoportok). Külpolitikájában a nyugati szövetség feltétlen híve, támogatja Franciaország visszatérését a NATO katonai szervezetébe.

A párt tagjainak száma: kb. 50 000.
A párt elnöke: Jean Lecanuet, *főtitkára:* Jacques Barrot.

EGYESÜLT SZOCIALISTA PÁRT
(Parti Socialiste Unifié – PSU)

1960-ban alakult a *Francia Szocialista Párt*ból és a *Radikális Párt*ból kivált csoportok egyesülésével. Az egyesülés alapja a De Gaulle-féle V. Köztársasággal való baloldali előjelű szembenállás volt.

A párt, főleg az 1968. májusi események idején, jelentékeny befolyást gyakorolt az egyetemi ifjúságra és az értelmiségre. Arculata rendkívül változatos: története folyamán a Mendès-France-féle radikálisoktól Jean-Paul Sartre írón és filozófuson át egészen a trockistákig húzódik. Érzékeny veszteség érte 1974-ben: ekkor vezetője, Michel Rocard és hívei csatlakoztak a Francia Szocialista Párthoz.

A PSU ultraforradalmi társadalmi reformot hirdet, elhatárolja magát mind a szociáldemokráciától, mind a kommunista párttól.

A párt tagjainak száma: kb. 10 000.

A pártot öttagú titkárság vezeti: André Barjonet, Pascal Gollet, Victor Leduc, Michel Mousel, Charles Piaget.

A párt lapja: Critique Socialiste.

FRANCIA KOMMUNISTA PÁRT
(Parti Communiste Français)

A *Francia Szocialista Párt* 1920. december 25-én kezdődött tours-i kongresszusán a küldöttek túlnyomó többsége a Kommunista Internacionáléhoz való csatlakozás mellett döntött, s ezzel megalakult a kommunista párt. (1921 januárjá-

ban vette föl a kommunista nevet.) A kommunista pártnak már a megalakulása idején 180 000 tagja volt: a szocialista párt tagjainak jelentős része csatlakozott hozzá. A párt – a német megszállás idejét leszámítva – legális körülmények között folytatta harcát. Üldöztetésben azért így is sokszor volt része. A kommunista vezetőket több ízben letartóztatták, nemegyszer illegalitásban kellett dolgozniuk.

A munkásosztály egységéért vívott harc a párt egész történetén végigvonul. Már a húszas évek elején egységfrontot hirdetett a reakció ellen, a szocialista párt vezetői azonban visszautasították kezdeményezéseit. Ugyanakkor a párton belül harcolni kellett azok ellen, akik nem tudtak különbséget tenni a szocialista párt vezetői és a párthoz tartozó dolgozók között.

1929 végén válságos helyzet alakult ki: a párt félig illegalitásba szorult, vezetőit letartóztatták. Ugyanakkor a párton belül fölléptek egyfelől jobboldali opportunista elemek, akik likvidátori politikát akartak folytatni, másfelől egy álbaloldali irányzat jelentkezett, amely elvetette az egységfronttaktikát, és forradalmi frazeológiával helyettesítette a szervező munkát. Mindez gyengítette a párt befolyását. A párt illegalitásban levő vezetői Maurice Thorez vezetésével meghirdették a kétfrontos harc jelszavát. Ekkor (1930 júliusában) lett Thorez az FKP főtitkára.

A fasizmus németországi győzelme erősítette a francia reakció arra irányuló törekvéseit, hogy a válság terheit a dolgozókra hárítsa, hogy korlátozza a demokratikus jogokat és szétverje a munkásosztály szervezeteit. A dolgozó tömegek között, a demokratikus szervezetekben erősödött annak a fölismerése, hogy a fasizmus előretörését csakis összefogással lehet megakadályozni. A kommunista párt mozgósította a tömegeket a fasiszta veszély ellen, és a munkástömegek 1934. február 6-án meghiúsították a fasiszta puccskísérletet. A párt helyes politikájának köszönhető, hogy 1934. július 27-én sikerült akcióegység-megállapodást kötni a szocialista párttal.

A kommunista és a szocialista párt akcióegysége föllendítette a munkásmozgalmat. A párt, látva a fasiszta veszély növekedését, javaslatot tett a szélesebb összefogásra. Olyan programot dolgozott ki, amely kifejezte a legszélesebb tömegek érdekeit, s kiadta a népfront jelszavát. 1935 júniusában a szocialista párt és júliusban a radikális párt is állást foglalt a népfront mellett. Az 1936. évi parlamenti választásokon győzött a népfront (hivatalos neve Népi Tömörülés volt). A népfrontot támogató pártok az 559 képviselői mandátumból 337-et szereztek meg, a kommunista párt 72 mandátumhoz jutott. Megalakult a népfront kormánya, melyet a párt kívülről támogatott; ugyanakkor a párt harcolt azért, hogy a kormány következetesen végrehajtsa a népfront programját. A szocialista párt jobboldali vezetői, akik a kormány élén álltak, szabotálták a népfront programját.

Különösen kiéleződött az ellentét akkor, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a spanyol polgárháborúval kapcsolatban kialakított „benemavatkozási" politika a spanyol köztársaság bukását, a fasizmus győzelmét segíti elő. 1938 elején a burzsoázia és a szocialista párti vezetők opportunista politikája a népfront bukásához vezetett.

A második világháború kezdetén a reakciós kormány betiltotta a kommunista pártot, képviselőit megfosztotta mandátumuktól, és haditörvényszék elé állította. A párt nehéz illegális körülmények között harcolt a nemzeti érdekekért, a függetlenségért. Miután Franciaország vezetői elárulták az országot és kapituláltak a fasiszta Németország előtt, a párt harcra szólította a népet a megszállók és a hazaárulók ellen. 1941 májusában létrehozta a nemzeti frontot és a fegyveres szervezetet. A megszállók elleni fegyveres harcban 75 000 kommunista vesztette életét. A francia nép ezért adta a pártnak a „kivégzettek pártja" nevet.

A felszabadulás után a párt minden erejével az ország helyreállításáért, a politikai élet demokratizálásáért harcolt. A párt képviselői 1944-től 1947 májusáig részt vettek a koalíciós kormányban. Az 1945-ben és 1946-ban tartott választásokon a párt több mint 5 millió szavazatot kapott, és a Nemzetgyűlés legnagyobb pártja lett (151 mandátum). 1947 májusában a pártot kiszorították a kormányból, s ez új feltételeket teremtett.

A párt tevékenységét nehezítette az 1958-ban bekövetkezett fordulat, De Gaulle hatalomra jutása, az elnöki rendszer bevezetése, a demokratikus jogok korlátozása. A csaló választási törvény következtében pl. az 1968. júniusi választásokon egy gaulle-ista képviselő megválasztásához 27 000 szavazatra, egy kommunista képviselő megválasztásához 137 000 szavazatra volt szükség.

A pártnak nemcsak a demokratikus jogok korlátozásával, a monopóliumok támadásával kellett szembenéznie, hanem azzal is, hogy a különböző mozgalmakban, különösképp az 1968. május–júniusi hatalmas megmozdulásokban álbaloldali, anarchista áramlatok jelentkeztek.

A párt Központi Bizottsága 1968 decemberében kiadta a „A fejlett demokráciáért, a szocialista Franciaországért" című kiáltványt, amelyben legfontosabb feladatként jelölte meg az összes munkás- és demokratikus erő egyesítését egy közös program alapján. A párt olyan haladó politikai és gazdasági demokrácia megteremtésére törekszik, amely utat nyit a szocializmushoz. Ez a haladó demokrácia azt jelenti, hogy korlátozzák a monopóliumok hatalmát, államosítják a nagybankokat és a monopolizált iparágakat, biztosítják a dolgozók képviselőinek beleszólását a gazdaság irányításába, érvényesítik az összes demokratikus jogot. Ilyen körülmények között erősödik a munkásosztály pozíciója, és létrejönnek a szocialista átalakítás feltételei. A párt tevékenysége

arra irányul, hogy megteremtődjenek a szocializmusba való békés átmenet feltételei. A kiáltvány felvázolja a szocialista Franciaország képét, a szocialista demokrácia megvalósítását.

A párt kezdeményezésére 1970 márciusában tárgyalások kezdődtek a szocialista párttal a szorosabb együttműködésről. 1971-ben „Irányt kell változtatni" címmel kormányprogramot dolgozott ki. Ez hozzájárult ahhoz, hogy 1972. június 27-én két párt elfogadja a Közös Programot, amelyhez csatlakozott a *Radikális Párt* is. Az 1974. május 19-én tartott elnökválasztáson csaknem 13 millió francia, a választók több mint 49%-a szavazott a baloldali elnökjelöltre.

1976. február 4. és 8. között tartották a párt XXII. kongresszusát, amely megvitatta a „Mit akarnak a kommunisták Franciaország számára?" című dokumentumtervezetet. A kongresszus, elemezve az ország gazdasági és politikai helyzetét, megállapította, hogy a gazdasági válság terheit a dolgozók vállára rakják, miközben Franciaország gazdaságát 25 monopolista csoport uralja. A kongresszus megerősítette a párt harcát a monopóliumok ellen, Franciaország függetlenségének és szuverenitásának megvédéséért, a demokráciáért és a szabadságért, a demokrácia továbbfejlesztéséért a szocializmusig. A szocializmus előképével foglalkozva a kongresszus elvetette a proletariátus diktatúrája kifejezést, és leszögezte, hogy „a társadalom szocialista átalakítását irányító hatalom a munkásosztálynak és a dolgozók – fizikai és szellemi, városi és vidéki dolgozók – többi kategóriájának, vagyis a nép nagy többségének hatalma lesz".

1977 második felében, az 1978. márciusi választásokra való készülés keretében válságba került a baloldal. A kommunista párt a Közös Program időszerűsítését javasolta, a szocialista párt és a *Baloldali Radikálisok Mozgalma* azonban elutasított minden kompromisszumot, sőt a szocialista párt visszalépett a Közös Program számos alapvető előirányzatától is. A kommunista párt leszögezte, hogy igazi változást és népi uniót akar, tehát nem akar olyan körülményeket, amelyek közepette a nagyburzsoázia kényelmesebben folytathatja a kizsákmányolást, nem akarja a nagytőke válságos ügyeit intézni. A párt az igazi változás legdöntőbb feltételének azt tartja, ha mind többen szavazzanak a kommunista jelöltekre.

A párt tagjainak száma: 632 814 (1977).

A Központi Bizottság főtitkára: Georges Marchais.

A párt lapja: L'Humanité.

FRANCIA SZOCIALISTA PÁRT
(Parti Socialiste Français – PSF)

Ilyen néven 1969 óta működik, de 1905 az igazi születési dátum; ekkor egyesült az addig létező két nagy szocialista irányzat (az egyiket Jules Guesde, a másikat Jean Jaurès vezette). Neve ekkortól egészen 1969-ig *Munkásinternacionálé Francia Szek-*

ciója (Section Française de l'Internationale Ouvrière – SFIO). A pártban az első világháború idején és után erősödött az internacionalista forradalmi irányzat. Az 1920. decemberi szakadás után (ekkor alakult meg a *Francia Kommunista Párt*) a pártban harc bontakozott ki a kommunistákkal való együttműködés kérdésében. 1935–1936-ban a népfront keretében a párt – ha ellentmondásosan is – együttműködik a kommunista párttal. A háború utáni első években is együttműködik a kommunistákkal, a külső és belső hidegháborús erők hatására azonban nyíltan kommunista- és szovjetellenes álláspontra helyezkedett: 1947-ben az SFIO-hoz tartozó Paul Ramadier vezette kormányból kizárták a kommunistákat.

A IV. Köztársaság idején a párt majd minden kormányban részt vett, sokat szocialista miniszterelnök vezetett. A párt támogatta a gyarmati háborúkba torkolló „birodalmi" külpolitikát, ellene volt a munkásegységnek, a burzsoá pártokkal kötött szövetséget. A párt nagyobb része támogatta De Gaulle-t 1958-ban, s csak 1962-től helyezkedett szembe vele. Ezzel fokozatosan lassú erjedés indult: Gaston Defferre marseille-i polgármester jobbra keresett kibontakozást, Guy Mollet főtitkár viszont az egész nem kommunista baloldalt kívánta egybeforrasztani, és alkalmi, pl. választási szövetséget keresett a kommunistákkal.

Hosszú évek vajúdása után lényeges változások történtek, főképp az után, hogy egyesült a François Mitterrand vezette *Köztársasági Intézmények Konvenciójával* (Conventions des Institutions Républicaines). Az egyesülés után háttérbe szorult a régi vezetőség; Mitterrand lett a párt vezetője, és a baloldalt erősítette a PSU Michel Rocard-féle szárnyának 1974-es pártba lépése is.

A szocialisták jelentékeny munkástömegeket tudnak maguk mögött, emellett sok alkalmazott, tanító, tanár és más értelmiségi támogatója, tagja van.

A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején bekövetkezett balratolódás legékesebb bizonyítéka a baloldal 1972. június 27-i közös kormányprogramja. E program jegyében jelentősen nőtt a szocialistákra adott szavazatok száma, s 1977-re az ország első pártja lett. A pártban állandóan jelentkeznek olyan hangok, melyek a jelenlegi kormányrendszerrel való esetleges megbékélésre utalnak. A párt vezetői emellett a kommunisták rovására kívánják erősíteni soraikat. Mindez oda vezetett, hogy 1977 őszén zátonyra futottak a kommunistákkal folytatott tárgyalások az 1972-ben elfogadott kormányprogram időszerűsítéséről.

Szervezetileg a községi, városi-kerületi szekciókra épül; az utóbbi években üzemi sejtek létrehozására is törekszik. Ezek megyei föderációkban egyesülnek. Az országos kongresszuson választják meg a 45 tagú Igazgató Bizottságot és egy szélesebb testületet, az Országos Tanácsot.

A párt tagjainak száma: kb. 150 000.

A párt első titkára: François Mitterrand.

A párt lapja: L'Unité.

KÖZTÁRSASÁGI PÁRT
(Parti Républicain)

Mint irányzat 1962-ben jelentkezett, 1966-ban alakult meg mint politikai párt. De Gaulle politikájának burzsoá konzervatív előjelű támogatója, illetőleg bírálója volt. Ez jutott kifejezésre egykori vezére (ma Franciaország köztársasági elnöke), Valéry Giscard d'Estaing jelszavában: „Igen, de . . .".

A párt fenntartásai főképp külpolitikai síkon jelentkeztek. A párt a nemzetekfelettiség álláspontján áll, erősíteni kívánja a nyugati integrációt.

Fennállása óta részt vesz a kormányban. Legnagyobb sikerét azzal érte el, hogy elnökét, Giscard d'Estaing-t az egész jobboldal és centrum szavazatával 1974-ben köztársasági elnökké választották.

Felépítésének érdekessége, hogy az ország 21 gazdasági tervezési körzetének megfelelően építi ki szervezeteit.

A párt főtitkára: Jean Pierre Soisson.

A párt lapja: La France Moderne, L'Economie.

KOMMUNISTA FORRADALMI LIGA
(Ligue Communiste Révolutionnaire)

1966-ban alakult trockista csoport. Különösen 1968-ban volt igen aktív. Fő feladatának tartja a kommunista párt és a baloldali egység támadását. 1975. június 28-án betiltották.

A párt vezetője: Alain Krivine.

A párt lapja: Cahiers Rouges.

KÖZTÁRSASÁGI SZÖVETSÉG A SZABADSÁGÉRT ÉS A HALADÁSÉRT
(Alliance Républicaine pour les Libertés et Progrès)

1966-ban alakult szélsőjobboldali poltikai csoportosulás. Híve a NATO katonai szervezetébe való visszatérésnek, a francia birodalmi gondolat szószólója, jobboldali beállítottságát szélsőséges szociális demagógiával palástolja.

A párt elnöke: Lean-Louis Tixier-Vignancour.

RADIKÁLIS PÁRT; teljes nevén: RADIKÁLIS KÖZTÁRSASÁGI ÉS RADIKÁLIS SZOCIALISTA PÁRT
(Parti Radical – Parti Républicain Radical et Radical-Socialiste)

Franciaország legrégibb, 1901-ben alapított köztársasági és antiklerikális hagyományokat őrző polgári pártja. A III. Köztársaság (1870–1944) vezető politikai pártja, élén olyan nagy politikai személyiségekkel, mint Edouard Herriot és Edouard Daladier. A második világháború után formálisan 1946-ban alakult újjá, részben a *Baloldali Köztársaságiak Tömörülése* (Rassemblement des Gauches Républicaines), részben az *Ellenállás Demokratikus és Szocialista Szövetsége* (Union Démocratique et Socia-

liste de la Résistance) keretei között, és 1947-től folyamatosan részt vett a IV. Köztársaság kormányaiban.

A francia politikai erőknek az V. Köztársaság létrehozását követő polarozációja a párt további bomlásához vezetett, és tagjai – tekintettel a régi nagy köztársasági tradíciókra, valamint a párt jellegére – részben a jobboldali, részben a baloldali politikai formációkhoz csatlakoztak. Igen sokan lettek gaulle-isták (Edgar Faure), mások a szocialisták táborába álltak (Mitterrand), megint mások szélsőbaloldali álláspontra helyezkedtek (Mendès-France). A hat csoportra bomló eredeti két pártcsoportosulás 1958 után tovább gyengült, majd része lett az egész nem kommunista baloldalt tömörítő *Demokrata és Szocialista Baloldali Szövetség*nek (Fédération de la Gauche Démocrate et Socialiste – FGDS).

Társadalmi bázisa főképpen a kis- és középpolgárság, a parasztság és a liberális értelmiség egy része. Földrajzilag a párt fő befolyási övezete Franciaország déli és délnyugati körzete.

A baloldalnak az 1968. májusi eseményeket követő választásokon elszenvedett kudarca nyomán további bomlás következett be; a baloldal a szocialista párt felé fordult, a *Radikális Párt* vezetését pedig Jean-Jacques Servan-Schreiber vette át. A hagyományosan baloldali *Radikális Párt* eme jobbrafordulásának reakciójaképpen a baloldal Maurice Faure volt elnökkel az élen kivált és megalakította a *Baloldali Radikálisok Mozgalmát*, mely csatlakozott a kommunisták és szocialisták blokkjához.

A Radikális Párt az 1973. évi választásokon a *Demokrata Centrum*mal és a *Független Köztársaságiak* jobbszárnyával közös blokkban, a *Reformátorok Mozgalma* (Mouvement Réformateur) keretében indult.

A párt tagjainak száma: kb. 20 000.

A párt elnöke: Jean-Jacques Servan-Schreiber.

A párt lapja: La Depêche du Midi.

TÖMÖRÜLÉS A KÖZTÁRSASÁGÉRT (Rassemblement pour la République)

1976 óta működik ezen a néven a gaulle-ista párt. Elődei: 1947 és 1953 között a *Francia Népi Tömörülés* (Rassemblement du Peuple Français – RPF), mely De Gaulle visszavonulása után teljes jelentéktelenségbe süllyedt. 1958. májusi hatalomba való visszatérése után, 1958 októberében alakult meg az *Unió az Új Köztársaságért* (Union pour la Nouvelle République – UNR), 1959-ben pedig a *Munka Demokratikus Szövetsége* (Union Démocratique du Travail – UDT). Ezek egyesüléséből jött létre 1968-ban a *Demokraták Uniója a Köztársaságért* (Union des Démocrates pour la République – UDR).

A konzervatív-polgári jellegű gaulle-ista párt és főleg vezéregyénisége, a tábornok sajátos ideológiával valósította meg az 1958 utáni Franciaország monopoltőkés rekonstrukcióját. A személyi hatalmon alapuló, a „nemzeti nagyságot" han-

goztató és részleges szociális reformokat hirdető kormány nem a parlamentnek, hanem az elnöknek tartozott felelősséggel. Az elnök elítélte a pártrendszert, és népszavazásokkal akarta kapcsolatát fenntartani a néppel. Megszüntette az arányos választási rendszert.

A pártot olyan nagy mértékben szánták a tábornok hatalmának támogatására, hogy De Gaulle lemondása (1969), majd halála (1970) után vesztett befolyásából, és súlyos belső ellentmondások rázták meg. Az 1973. évi nemzetgyűlési választásokon az UDR több mint kétmillió szavazatot és 98 képviselői helyet vesztett. Nagy kudarcot hozott az 1974. évi elnökválasztás is: a párt jelöltje, Chaban-Delmas a jobboldal szavazatainak csak kb. egynegyedét kapta meg az első fordulóban. A parlamentben kénytelen volt szövetségesek után nézni; a kormány is több pártból alakult meg. 1976. decemberi átszervezése a volt miniszterelnök, Jacques Chirac vezetésével történt: a pártot a következetes jobboldal vezető szervezetének minősítették, és laza tömegmozgalommá formálták át.

A párt tagjainak száma: 240 000.

A párt elnöke: Jacques Chirac, *főtitkára:* Jerome Monod.

A párt lapja: La Lettre de la Nation.

GIBRALTÁR

Területe: 6,5 km^2, *lakosainak száma:* 29 927.

Nagy-Britannia domíniuma, tengeri és légitámaszpontja a Pireneusi-félsziget déli részén. Brit kormányzó, valamint a mellette működő, 5 választott és 4 kinevezett tagból álló tanácskozó szerv, a Gibraltári Tanács kormányozza. A törvényhozó hatalmat a kormányzó és a 17 tagú képviselőház gyakorolja.

GIBRALTÁRI MUNKÁSPÁRT
(The Gibraltar Labour Party)

Neve 1970-ig *Szövetség a Polgárjogok Előmozdítására* volt. Az 1972. júniusi választásokon elért győzelme eredményeként kormányt alakított.

A párt vezére: Sir Joshua A. Hassan.

INTEGRÁCIÓ NAGY-BRITANNIÁVAL PÁRT

Gibraltár Nagy-Britanniához való csatolását kívánja.

A párt vezére: R. Peliza.

GÖRÖGORSZÁG
(Görög Köztársaság)

Területe: 131 900 km^2, *lakosainak száma:* 9 046 000 (1975).

Görögországban a második világháború idején előbb az olasz agresszorok, majd a német megszállók ellen hatalmas méretű ellenállás bontakozott ki. Az 1944 decemberében partra szálló brit hadsereg jelenléte döntő szerepet játszott abban, hogy az ellenállás nem nőtt át társadalmi forradalomba. A reakció ellenakciói nyomán a forradalmi erők a kommunista párt vezetésével fegyveres harcra kényszerültek, hacsak nem akarták feladni az ellenállás során kiharcolt vívmányokat. A harc elbukott; közben 1947-ben törvényen kívül helyezték a kommunista pártot és a Nemzeti Felszabadító Hadsereget. A polgárháború befejeztével monarchista diktatúra alakult ki. 1967. áprilisban puccs következtében fasiszta katonai diktatúrát vezettek be, amely a terrort a féktelen demagógiával párosította. Például népszavazást rendeztetett az államformáról, amelynek eredményeként a nép többsége 1973 augusztusában a köztársaságra adta szavazatát.

1974 júliusában a katonai rezsim belebukott ciprusi kalandjába: polgári kormány alakult, amely visszaállította a polgári demokratikus szabadságjogokat, engedélyezte a pártokat – beleértve a 27 éven keresztül illegálisan működő kommunista pártot is –, csökkentette az ország részvételét a NATO-ban.

Az ország ideiglenes alkotmánya értelmében a törvényhozó hatalom megoszlik a köztársaság elnöke és az egykamarás parlament között. Az új rezsim szükségesnek tartotta, hogy újra referendumra bocsássa az államforma ügyét: 1974 decemberében a görög nép a köztársaság mellett döntött.

Az 1974 szeptemberében tartott választásokon a baloldalnak 60 000 szavazatra volt szüksége egy mandátumhoz, Karamanlisz pártjának viszont csak 12 000-re.

Az 1974. évi parlamenti választások eredményei

Pártok	%	Mandátum
Új Demokrácia	54,4	220
Centrumunió – Új Erők	20,4	60
Pánhellén Szocialista Mozgalom	13,6	12
Egyesült Baloldal	9,4	8
Nemzeti Demokratikus Unió	1,1	—
Egyéb	1,1	—

Az 1977. évi parlamenti választások eredményei

Pártok	%	Mandátum
Új Demokrácia	41,8	173
Centrumunió – Új Erők	11,9	15
Pánhellén Szocialista Mozgalom	25,3	92
Görögország Kommunista Pártja	9,3	11
Haladó és Baloldali Erők Szövetsége	2,7	2

CENTRUMUNIÓ – ÚJ ERŐK
(Komma Fililefteron – Neesz Dinomesz)

1974 szeptemberében újjáalakult az 1961 és 1967 között működő, Georgiosz Papandreu volt miniszterelnök vezetése alatt álló *Centrumunió* bázisán. Néhány nap múlva egyesült az *Új Politikai Erők* nevű csoportosulással, amely a demokratikus szocializmust tűzte ki célként.

A liberálisabb tőkés és kispolgári körök érdekében lép fel. Követelte a katonai diktatúra következményeinek felszámolását. Küzdeni kíván a gazdasági demokráciáért, melyet a szakszervezetekre, a szövetkezetekre és a helyi igazgatásra kíván alapozni. Elégedetlen vezetői 1976 őszén kiváltak és szociáldemokrata tömörülést hoztak létre *Szocialista Kezdeményezés* (Sosialistiki Protovolia) néven.

A párt vezére: Georgiosz Mavrosz.
A párt lapja: Ethnosz.

EGYESÜLT DEMOKRATIKUS BALOLDAL
(Eniea Dimokratiki Arisztera – EDA)

1951-ben alakult baloldali erők (demokraták, szocialisták, kommunisták) politikai koalíciójaként a demokratikus jogok visszaállításáért, a katonai kiadások csökkentése révén a dolgozók gazdasági helyzetének javításáért, a külföldi monopóliumok gazdasági hatalmának korlátozásáért és békeszerető külpolitika kiharcolásáért.

1967 áprilisában a katonai diktatúra betiltotta, ezt követően főképp a külföldön élő görögök között tevékenykedett. 1974 júliusa óta újra legális; a kommunista pártban 1968-ban bekövetkezett szakadásnak következménye volt az EDA-ra nézve. Az 1974. novemberi választásokon együtt lépett fel a kommunista párttal és 1 mandátum jutott neki az *Egyesült Baloldal* által szerzett 8-ból. Ezt követően sem sikerült helyreállítani a baloldal egységét, az EDA egyesült a *Görög Kommunista Párt – Belső Iroda* nevű párhuzamos kommunista szervezettel.

A párt vezére: Iliasz Iliu.
A párt lapja: Avgi.

GÖRÖGORSZÁG KOMMUNISTA PÁRTJA
(Kommunisztikon Komma tisz Eladosz)

1918. november 17-én *Görögországi Szocialista Munkáspárt* néven alakult. 1924-ben, a III. kongresszuson

vette fel a kommunista nevet. 1925-ben betiltották a pártot, majd 1926-tól újra legálisan dolgozhatott. A párt 1934-ben népfront alakítását javasolta az összes demokratikus erőnek, s a javaslat nyomán széles antifasiszta mozgalom bontakozott ki. 1936-ban fasiszta diktatúrát vezettek be az országban, és a pártot újra betiltották.

A második világháború idején a párt összefogta és harcra vezette a görög nép széles rétegeit. A Nemzeti Felszabadító Hadseregben (ELASZ) 135 000 felkelő harcolt a megszállók ellen. 1944-ben a pártnak 435 000 tagja volt.

A felszabadulás után a kommunista párt az ország legerősebb pártja lett. A brit imperialisták 1944-ben katonai intervenciót indítottak az ország ellen, megszakítva ezzel a demokratikus fejlődést, s ez polgárháború kirobbanásához vezetett. 1946 és 1949 között polgárháború dúlt Görögországban. A Görög Demokratikus Hadsereg a párt vezetésével hősi harcot vívott a nemzeti függetlenségért, a demokráciáért, ám az amerikai és angol imperialisták támogatta reakció túlereje leverte a népi erőket. 1947-ben betiltották a pártot és kb. 40 000 tagját bebörtönözték. 1952-ben kivégezték a Központi Bizottság tagját, Nikosz Beloianniszt.

A vereség után a pártban egy ideig szektás irányvonal érvényesült, ami nehezítette a demokratikus mozgalom újjáéledését. Az ötvenes évek végére sikerült fordulatot elérni a párt tevékenységében. 1961 augusztusában tartották a párt VIII. kongresszusát, amely elfogadta az új programot. E szerint a feladat a nemzeti demokratikus átalakulásért vívott harc lett.

Az 1967 áprilisában létrejött katonai fasiszta diktatúra közepette a párt nehéz illegális körülmények között harcolt, a terror elsősorban a kommunistákat sújtotta. A legfontosabb feladat ekkor az illegális szervezet kiépítése és az antifasiszta politikai csoportok akcióinak egyesítése, egy széles, diktatúraellenes front létrehozása volt.

A fasiszta katonai junta bukása (1974. július 27.) után a párt kilépett az illegalitásból (korábban a párt tagjait kémeknek minősítették). A párt közzétette politikai programját. Ez a következő javaslatokat tartalmazta: 1. valamennyi antidemokratikus törvény hatálytalanítását; 2. amnesztia meghirdetését a polgárháború alatt elkövetett cselekményekért; 3. a görög állampolgárság újbóli biztosítását mindazoknak, akiket a polgárháború alatt fosztottak meg állampolgárságuktól, valamint az összes politikai emigráns szabad visszatérésének szavatolását; 4. az államapparátus megtisztítását a katonai junta tagjaitól és a diktatúráért felelős elemektől; 5. a szakszervezetek, valamint a szakmai és tudományos szervezetek, továbbá a szövetkezetek és a helyi közigazgatási szervek igazi demokratizálását; 6. az oktatási rendszer demokratizálását szolgáló intézkedéseket; 7. energikus intézkedéseket a drágaság felszámolására, valamint a dolgozók

életszínvonalának emelésére, továbbá olyan intézkedéseket, amelyek segítségével megszüntethető a junta helytelen gazdaságpolitikája következtében a nemzetgazdaságban kialakult katasztrofális helyzet; 8. a rendkívüli állapot megszüntetését; a junta ellenfeleiből, valamint az ország haladó erőiből álló népképviseleti kormány létrehozását, olyan intézkedések meghozatala végett, amelyek révén szabad választások útján igazi nemzetgyűlés választható, s ez a nemzetgyűlés új, demokratikus alkotmányt dolgozhat ki; 9. a görög kormánynak független külpolitikát kell folytatnia, fel kell számolnia a külföldi katonai támaszpontokat és az egyenlőtlen kétoldalú szerződéseket, olyan politikát kell folytatnia, amely biztosítja Ciprus függetlenségét, nemzeti integritását, valamint a szigetországban állomásozó összes külföldi csapat kivonását. A párt erősödését bizonyítja, hogy míg az 1974. novemberi választáson az EDA-val együtt indulva a szavazatok 9,4%-át kapta, addig az 1977. novemberi választáson egyedül több szavazatot kapott.

1968-ban a pártból kivált egy csoport, és megalakította a *Görög Kommunista Párt – Belső Iroda* nevű szervezetet. Politikája oda vezetett, hogy az 1977. novemberi választásokon, másik 4 szervezettel közösen („ötök szövetsége") indulva is csak csekély számú szavazatot kapott.

A Központi Bizottság első titkára: Harilaosz Florakisz.

A párt lapja: Rizoszpasztisz.

NEMZETI DEMOKRATIKUS UNIÓ
(Enozisz Dimokratika Kendru)

Reakciós, a monarchia visszaállítását hirdető, a katonai diktatúra híveit is magához vonzó szélsőségesen NATO-barát párt.

Az egyetlen párt, mely az 1974. novemberi választásokon jobbról bírálta a kormányt. A szavazatoknak csak 1,1%-át szerezte meg; a parlamentben nincs képviselete.

A párt vezetője: Petrosz Garufalisz.

PÁNHELLÉN SZOCIALISTA MOZGALOM
(Panellinion Szocialisztiko Kinimma)

1974 szeptemberében alakult két diktatúraellenes szervezet, az ún. *Demokratikus Védelem* és az Andreasz Papandreu által emigrációban alakított *Pánhellén Felszabadító Mozgalom* egyesítésével.

Társadalmi bázisa elsősorban az értelmiség és a városi középosztályok egy része. Programja és agitációja radikális: követeli az egyházi vagyon, a pénzügyi rendszer és a termelés alapegységeinek államosítását; mezőgazdasági szövetkezetek létrehozását; az egyház és az állam szétválasztását; a magánjellegű oktatás és egészségügyi szolgáltatás társadalmasítását; a nemek egyenjogúsítását; a nemzeti függetlenséget; teljes szakítást a NATO-val és a Közös Piaccal.

Választási eredményei 1974 novemberében a hangos amerikai stí-

lusú kampány ellenére csalódást okoztak (a választók 13,5%-a adta rá szavazatát, 12 képviselőt küldött a parlamentbe). Részben a sikertelenség, részben az ideológiai megosztottság miatt 200 aktivista elhagyta a pártot – egy részüket kizárták. Ezek 1975 októberében *Szocialista Haladáspárt* néven tömörülést hoztak létre. A PASOK az 1977. novemberi választásokon az ellenzék legerősebb pártja lett.

A párt vezére: Andreasz Papandreu.

ÚJ DEMOKRÁCIA
(Nea Dimokratia)

1974 szeptemberében alakult a katonai diktatúra által 1967-ben betiltott, nagytőkés, nagybirtokos érdekeket képviselő *Nemzeti Radikális Unió* (Ethniki Rizoszpasztiki Enozisz – ERE) bázisán.

A párt megszervezése Konsztantin Karamanlisz nevéhez fűződik, aki a Nemzeti Radikális Unió egykori vezetője volt. A párt meghirdetett célja az „életképes demokratikus rend" megteremtése, gazdasági, politikai és szociális reformok bevezetése. A nemzeti egység nevében elutasítja a politikai közvélemény jobb- és baloldalra, valamint centrumra való felosztását.

A pártnak nagy sikert hozott, hogy az ideiglenes kormány élén álló vezére helyreállította a szabadságjogokat, hogy letartóztatták a katonai diktatúra bűnöseit, s Görögország kilépett a NATO katonai szerveiből (ugyanakkor fennmaradtak az amerikai–görög és a NATO-szerződések, és érintetlenek a Közös Piachoz fűződő kötelékek).

A párt vezére: Konsztantin Karamanlisz.

A párt lapja: Akropolisz.

HOLLANDIA
(Holland Királyság)

Területe: 33 779 km², *lakosainak száma:* 13 733 578 (1976).

A polgári forradalmat elsőként végrehajtó Hollandia, mint Európa egykori vezető hajós- és kereskedőnemzete, fokozatosan szorult Nagy-Britannia és más hatalmak mögé. Egykori jelentős gyarmatbirodalmából ma már csak az olajban és más ásványi termékekben gazdag Holland-Antillák maradt.

Alkotmányos monarchia. Az államfői jogokkal fölruházott uralkodó a parlamenttel együtt gyakorolja a törvényhozói hatalmat és a miniszertanáccsal együtt a végrehajtó hatalmat. A parlament (Generalstaaten) kétkamarás; az első kamara 75 tagját a tartományi tanácsok választják 6 évre (3 évenként a felét újraválasztják), a második kamara 150 tagját arányos választási rendszerrel 4 évre választják.

Az ország többpártrendszerének fő jellegzetessége új és új pártok alakulása. Jól szemlélteti ezt az az adat, hogy míg az 1959. évi választásokon 8, az 1972. évin 14 párt jutott parlamenti képviselethez. A kormányt rendszerint több párt koalíciójából alakítják meg, melyben leggyakrabban a vallási pártok és a liberálisok, az utóbbi években pedig a szociáldemokraták (Munkapárt) vesznek részt.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1967		1971		1972		1977
	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum	mandátum
Katolikus Néppárt*	26,51	42	21,9	35	17,7	27	—
Munkapárt	23,55	37	24,6	39	27,4	43	53
Szabadság és Demokrácia Néppártja	10,74	17	10,3	16	14,4	22	28
Forradalomellenes Párt*	9,90	15	8,6	13	8,8	14	—
Keresztény Történelmi Unió*	8,15	12	6,3	10	4,8	7	—
Hollandia Kommunista Pártja	3,61	5	3,9	6	4,5	7	2
Pacifista Szocialista Párt	2,86	4	1,4	2	1,5	2	1
Radikális Politikai Párt	—	—	1,8	2	4,8	7	3
Demokraták '66	4,46	7	6,8	11	4,2	6	8
Demokratikus Szocialisták '70	—	—	5,3	8	4,1	6	1
Államreform Párt	—	—	2,4	3	2,2	3	3

* 1977-ben a három, *-gal jelölt párt *Kereszténydemokrata Tömörülés* néven indult a választásokon és összesen 49 mandátumot kapott.

DEMOKRATÁK '66
(Democrats'66)

1966-ban alapították főképp újságírók, közalkalmazottak, egyetemi oktatók. Céljuk a holland alkotmány és politikai rendszer demokratikus reformja.

Javasolják, hogy a kormányt ne lehessen a választók megkérdezése nélkül átalakítani, ajánlják, hogy a miniszterelnök közvetlen választással nyerje el megbízatását. A választók és választottak közötti szorosabb kontaktus megteremtése érdekében javasolják az áttérést az eddigi listák szerinti választásról az egyéni választókerületi rendszerre.

A Munkapártot támogatja, részt vett annak vezetése alatt álló kormányban.

A párt tagjainak száma: 4000.

A párt parlamenti vezére: H. van Mierlo.

DEMOKRATIKUS SZOCIALISTÁK '70
(Démocratise Socialisten '70)

A *Munkapárt* 1970. márciusi kongresszusán megerősödő baloldali

irányzattal jobbról szembeforduló csoport alapította meg. Mérsékelt reformprogramot hirdet.

A párt vezére: Willem Drees (az egykori szocialista miniszterelnök fia).

FORRADALOMELLENES PÁRT
(Antirevolutionary Partij)

1878-ban alapították, akkor, amikor az országot kormányzó liberálisok napirendre tűzték az egyházi iskolák állami támogatásának és az arisztokratikus választói jognak a reformját. A párt neve a francia forradalom tagadására utal; elvetették a népszuverenitást, kitartottak az isteni szuverenitás eszméje mellett. A párt protestáns irányzatú, mégpedig egy megreformált kálvinista egyház (Gereformeerde Kerk) hatása alatt áll. Mint az egyik vallási alapon álló párt, rendszerint tagja a koalíciós kormánynak.

A konzervatív, a magántulajdont védelmező, az államot a protestáns egyháznak alárendelni kívánó párt szervezői között elsősorban protestáns gazdálkodók, üzlettulajdonosok, alkalmazottak találhatók. Irányítja a *Keresztény Nemzeti Szakszervezet*et (240 000 tag).

A párt tagjainak száma: 74 000.

A párt főtitkára: D. Corporall.

A párt lapja: Nederlandse Gedachten.

HOLLANDIA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Communistische Partij van Nederland)

1919 áprilisában alakult. A húszas években a párt fejlődését akadályozták a „baloldali" nézetek és a frakcióharcok. A párt marxista–leninista alapon való megszilárdítása szempontjából nagy jelentőségű volt az 1930-ban tartott kongresszus. A harmincas években, amikor a fasizmus veszélye Hollandiát is fenyegette, a párt együttműködésre hívta fel a szociáldemokratákat, a jobboldali vezetés azonban visszautasított minden közeledést. A párt támogatta a holland gyarmatok népeinek függetlenségi törekvéseit, emiatt „hazafiatlansággal" vádolták. A második világháború idején a párt vezette az ellenállást a német megszállókkal szemben. A fasiszták elleni harcban a párt 12 000-es tagságának több mint 50%-át elvesztette.

A felszabadulás után gyorsan erősödött, képviselői részt vettek a koalíciós kormányban, s az 1945-ös választásokon megkapta a szavazatok 10,6%-át. 1947-ben a kommunistákat kiszorították a kormányból, és a reakció aknamunkája nyomán gyengült a párt befolyása.

1963-ban a párt külön irányvonalat hirdetett meg, amely elszigetelte őt a nemzetközi kommunista mozgalomtól, a testvérpártokhoz fűződő kapcsolatok gyengüléséhez és a közös fellépések mellőzéséhez vezetett. E politika alapján a párt nem vett részt a kommunista és munkáspártok 1969. évi moszkvai tanácskozásán.

Az 1975. június 5–7-én tartott XXV. kongresszus foglalkozott a munkásosztály helyzetével, életszínvonalának és munkalehetőségének védelmével, a békéért és a demokrá-

ciáért vívott harccal. A kongresszuson elfogadott akcióprogram nemcsak a kommunisták, hanem a demokratikus, haladó erők egységes fellépésének programja is. Egyik sarkalatos pontja, hogy Hollandiát szabadítsák meg a NATO-függéstől, hagyjanak fel a fegyverkezési versennyel, számolják fel az ország területén levő NATO-parancsnokságot, vonják ki Hollandia területéről az amerikai nukleáris fegyvereket, tegyék az ország külpolitikáját függetlenné és semlegessé.

A párt tagjainak száma: 12 000 (1975).

A Központi Bizottság elnöke: Henk G. Hoekstra.

A párt lapja: De Waarheid.

KATOLIKUS NÉPPÁRT
(Katholieke Volkspartij)

Ilyen néven 1945-ben alakult a politikai katolicizmusnak már a 19. században működő szervezeteiből, melyek 1926-ban *Római Katolikus Állampárt* néven párttá formálódtak. Életre hívása a katolikus lakosság reakciója volt a protestáns államvezetés politikájára, amely másodrendű állampolgárokként kezelte a katolikusokat.

A nagytőke, a nagybirtok és a katolikus főpapság érdekeit, törekvéseit tükröző párt, de nagy befolyása van a lakosság minden rétegében (a hollandok 40%-a katolikus).

1952-ben elfogadott programjának alapját a társadalmi kérdésekkel foglalkozó pápai enciklikák képezik. A magántulajdon sérthetetlenségét hirdeti. Ugyanakkor azt is, hogy az alkalmazottakat és a vállalkozókat egyforma jogok illetik a vállalatok irányításában.

A párt befolyása kiterjed a *Katolikus Szakszervezetek Egyesülésére* (400 000 tag), kb. 200 katolikus egyesületre, számos katolikus intézményre (nijmegeni katolikus egyetem, tilburgi főiskola), ezenkívül számos iskola, könyvtár, klub, rádióállomás, filmszínház és az újságok kb. 30%-a van a kezében.

A párt megalakulása óta minden koalíciós kormányban részt vett; 1958 és 1971 között vezető szerepet játszott bennük. Az utóbbi évtized legszembetűnőbb jelensége a politikai katolicizmus parlamenti visszaszorulása.

A párt tagjainak száma: 83 000.

A párt elnöke: W. Vergeer, *ügyvezető titkára:* P. van Zeil.

A párt lapja: De Volkskrant.

KERESZTÉNY TÖRTÉNELMI UNIÓ
(Christelijk-Historische Unie)

1908-ban a *Forradalomellenes Párt*ból kiváltak alapították az ország második protestáns pártjaként. Hívei, szervezői a legnagyobb protestáns egyház, a *Nederlands Hervormde Kerk* követői.

Programja keresztény ihletésű, de hitelvi kérdésekben különbözik a Forradalomellenes Pártétól. Az utóbbi 30 évben vagy részt vett a kormányzásban, vagy támogatta a kormányt.

A párt tagjainak száma: 30 000.

A párt elnöke: O. W. A. van Verschuer, *titkára:* J. L. Janssen van Raay.

A párt lapja: Christelijk Historisch Weekblad, De Nederlander.

MUNKAPÁRT
(Partij van de Arbeid)

1894-ben alakult meg a *Holland Szociáldemokrata Munkáspárt*, amelyben igen korán megerősödött a reformizmus, s már a harmincas években elvetette az osztályharcot. A második világháború idején a fasiszta megszállók feloszlatták a pártot. 1946-ban alakult újjá, egyesülve liberálisokkal és kereszténydemokratákkal.

A párt nagy munkástömegeket befolyásol, emellett értelmiségiek és alkalmazottak is nagy számban találhatók a táborában. 1945–1946-ban és 1948–1958-ban képviselői a kormány élén álltak, de utána is időnként részt vettek a kormányzásban. 1973 és 1977 között újra munkapárti vezető állt a kormány élén.

Hollandiában a szocialista Drees vezette kormány 1948-ban megtiltotta a kommunisták állami szolgálatát; csatlakoztatták az országot a NATO-hoz, valamivel korábban pedig háborút folytattak az Indonéz Köztársaság ellen. A hatvanas évektől a *Munkapárt* előbb a kül-, majd a belpolitikában és a szociálpolitikában szakított a korábbi merevséggel – igaz, ez nem ment meghasonlás nélkül. Az 1957-ben kiváltak megalakították a *Pacifista Szocialista Párt*ot, egy 1970-es szakítás pedig a *Demokratikus Szocialisták '70* megalakulásához vezetett.

A párt jelentős tömegmozgalmat irányít és befolyásol: a *Holland Szakszervezetek Szövetségét* (700 000 tag); az *Asszonyok Szövetségét* (50 000 tag); a *Munkások Képzésének Intézetét* (40 000 tag); a *Sportszövetség*et és még számos egyesületet, szövetkezetet.

A párt tagjainak száma: kb. 100 000.

A párt elnöke: A. A. van der Louw, *főtitkára:* Heyne den Bak.

A párt lapja: Het Vrije Volk.

PACIFISTA SZOCIALISTA PÁRT
(Pacifistisch Socialistische Partij)

1957-ben alapították a *Munkapárt*ból kivált pacifista értelmiségiek. Mind a bel-, mind a külpolitikában elveti az erőszakot, mert úgymond „a pacifizmus és a szocializmus elválaszthatatlanul egyek". Osztály- és politikai tartalomra való tekintet nélkül elveti a hatalmi tömörülést, a katonai blokkokat, a fegyverkezést.

A párt tagjainak száma: kb. 4000.

A párt elnöke: P. Hoogerwerg.

A párt lapja: Radikaal.

RADIKÁLIS POLITIKAI PÁRT
(Politieke Partij Radikalen)

A hatvanas évek végén a vallási pártokban ún. radikális csoportok jöttek létre, amelyek elítélték a vallási pártok koalícióját a liberálisokkal, és felvetették egy egységes vallási párt megalakításának szük-

ségességét. Ezek alapították a pártot 1968-ban.

A párt tagjainak száma: 6000.

A párt elnöke: V. van Dam.

A párt lapja: Radikalenkrant.

SZABADSÁG ÉS DEMOKRÁCIA NÉPPÁRTJA
(Volkspartij voor Vrijheid en Democratie)

Ilyen néven 1948 óta működik, de eredetileg 1885-ben hozták létre az akkor már csaknem négy évtizede létező liberális áramlatból, mely a katolikus és protestáns politikai erők mellett az ún. semlegest jelentette. Az 1885-ben megalakult párt azonnal kettévált *(Liberális Állampárt* és *Liberális Demokrata Párt)*, és a kettő egyesült 1948-ban.

A holland nagytőke és kereskedőkörök érdekeit tükröző párt bázisa igen széles: üzletemberek, ügyvédek, pedagógusok, állami és magánalkalmazottak vannak soraiban. A hetvenes években erősödött a befolyása.

Programjában meghagyta az állam és az oktatás világi jellegének, a vállalkozói és egyéni kezdeményezési szabadságnak a követelését, mindamellett igyekezett ezt az állammonopolista kapitalizmushoz és a realitásokhoz igazítani.

Részt vesz a kormányzásban, vagy támogatja a kormányt.

A párt tagjainak száma: 40 000.

A párt elnöke: F. Korthals Altes.

A párt közlönye: Vrijheid en Democratie, *emellett jelentős lapok tartoznak érdekkörébe:* Algemeen Dagblad, Niuwe Rotterdamse Courant.

ÍRORSZÁG
(Ír Köztársaság)

Területe: 70 000 km^2, *lakosainak száma:* 3 127 000 (1975).

Hosszú angolellenes szabadságküzdelem, rengeteg véráldozattal járó, meghiúsult felkelési kísérletek után 1921-ben vált függetlenné dominiumi státussal a Brit Nemzetközösség keretében. 1949-ben független köztársasággá nyilvánította magát. Az ország északi része – a 6 ulsteri grófság – Nagy-Britannia uralma alatt maradt. Az Észak-Írországban időnként rendkívül élessé váló helyzet hatással volt és van az Ír Köztársaságra és politikai pártjaira is.

Az állam élén a köztársasági elnök áll. A törvényhozó hatalom a 148 (korábban 144) tagú, 5 évre választott parlament (Dáil Éireann) kezében van.

Az ország a hagyományosan britellenes érzelmek miatt a második világháborúban nem volt tagja az antifasiszta koalíciónak, s hosszú ideig elszigetelt volt, csak 1955-ben lett az ENSZ tagja. Nagy-Britannia csatlakozása után Írország is felvételt nyert az Európai Gazdasági Közösségbe.

Pártok	1969	1973	1977
	mandátum		
Fianna Fáil	75	69	84
Fine Gael	50	54	43
Ír Munkáspárt	18	19	17
Függetlenek	1	2	4

FIANNA FÁIL
(Köztársasági Párt; szó szerint: „A sors katonái")

1926-ban keletkezett a *Sinn Fein* szervezetben történt szakadás következtében. Kezdetben a szegényebb nép (földművesek, földmunkások, falusi szegénység) és a vidéki szegényebb származású középrétegek nacionalista és köztársasági pártja volt. Az eredeti program „Írország egységének és függetlenségének köztársasági formában való biztosítását", az ország szétosztottságának „békés úton" történő megszüntetését tűzte ki célul.

Az 1932-től 9 év megszakítással 1977-ig hatalmon levő párt – melynek vezére, De Valera évtizedekig az ír politikai élet legnagyobb tekintélye volt – fokozatosan vált konzervatívvá, és ezzel párhuzamosan tömegbázisa is megváltozott: nagy számban csatlakoztak hozzá a jobb módú rétegek.

Nemzetközi politikáját hosszú ideig a hagyományos Nagy-Britannia-ellenesség határozta meg; ennek negatív következménye volt, hogy vezetésével az ország semleges maradt a második világháborúban. 1949-ben azután a párt elérte a nagy célt: Írország köztársaság lett, kilépett a Nemzetközösségből, és megint csak britellenes alapállásból az általa vezetett kormány nem csatlakozott a NATO-hoz. Az e tekintetben is bekövetkezett változásokat jelzi, hogy a párt a hetvenes évek elején kezdett együttműködni az angol kormánnyal az északír válság megoldásában, és Nagy-Britanniával együtt felvételt is nyert az Európai Gazdasági Közösségbe. Ennek is szerepe volt abban, hogy az 1973. évi választásokon a párt átmenetileg kisebbségbe került.

Szervezetileg a kb. 2500 helyi klub és szervezet hálózatára épül. Legfelsőbb szerve az évi konferencia, mely országos végrehajtó bizottságot választ. A parlamenti frakció választja meg a párt vezérét.

A párt tagjainak száma: 40 000 (mérvadó vélemények szerint ennek inkább a fele reális).

A párt vezére: John Lynch, *főtitkára:* Seamus Brennan.

A párt lapja: Irish Independent.

FINE GAEL
(Egyesült Írország Pártja; szó szerint: „Gael egység")

1933-ban jött létre a *Sinn Fein* mozgalom jobbszárnya, a *Centrumpárt* és a *Nemzeti Gárda* egyesülésével. Elfogadta az 1921. évi angol–ír szerződést Írország felosztásáról.

Támogatói főképp a stabilitást áhító módosabb üzleti körök és a jobb módú farmerek. Élvezi a külföldi, főleg brit monopóliumok támogatását.

Az évtizedek folyamán a *Fianna Fáil* és a *Fine Gael* közötti belpolitikai nézeteltérések eltűntek. A Nemzetközösséggel szakító 1948. évi alkotmány elfogadása a Fine Gael ellenében történt ugyan, de azóta a külpolitika terén is eltűntek a nézeteltérések, főleg a közös piaci csatlakozás (1972) óta. A hetvenes években csökkent a befolyása.

A Fine Gael története folyamán háromszor alakított koalíciós kormányt a Munkáspárttal együtt: 1948–1951-ben, 1954–1957-ben és 1973–1977-ben.

A párt tagjainak száma: 15 000.

A párt vezére: Liam Cosgrave, *főtitkára:* J. W. Sanfey.

ÍR EGYSÉG
(Aontacht Éireann)

1971-ben alakult, amikor a *Fianna Fáil* sok tagja kilépett a pártból, mivel elégedetlen volt a pártvezetőségnek az északír kérdéssel kapcsolatos politikájával.

A párt vezére: K. Boland.

ÍR MUNKÁSPÁRT
(The Irish Labour Party)

1912-ben alapították a brit *Munkáspárt* ösztönzésére úgy, hogy a már működő szakszervezetek politikai funkciókat is kezdtek betölteni. 1930-ban a politikai és az érdekvédelmi funkciót szétválasztották, és azóta önálló testületek irányítják a szakszervezetek és a refomista *Ír Munkáspárt* munkáját.

Fő tömegei munkások, befolyásának szélesítését gátolja, hogy az ír népesség hivő katolikus és előnyben részesíti a nacionalista pártokat.

A párt a brit Munkáspárthoz hasonlóan reformokra törekszik. Története folyamán eddig háromszor vett részt koalíciós kormányban: 1948–1951-ben, 1954–1957-ben és 1973–1977-ben.

A párt tagjainak száma: egyéni tag 5000; ehhez jön a szakszervezetek csaknem félmilliós kollektív tagsága.

A párt elnöke: R. J. Connolly, *parlamenti vezére:* Brendan Corish, *főtitkára:* Brendan Halligan.

ÍRORSZÁG KOMMUNISTA PÁRTJA
(The Communist Party of Ireland)

1933 júniusában alakult, és kezdetben az ország mindkét részében tevékenykedett, de csak az északi részen vált komoly politikai erővé. 1941-ben az ország déli részének pártszervezete ideiglenesen beszüntette tevékenységét, az északi szervezet pedig fölvette az *Észak-Írország Kommunista Pártja* nevet. 1948-

ban az Ír Köztársaságban megalakult az *Ír Munkásliga*, amely 1962-ben felvette az *Ír Dolgozók Pártja* nevet.

1970. március 15-én egyesült az Ír Dolgozók Pártja és Észak-Írország Kommunista Pártja. A két párt egyesülését indokolta, hogy a sziget mindkét részén hasonlóak a problémák és a feladatok. A párt legfőbb feladata: harc az egységes, független Írországért, olyan demokratikus rendszer megteremtéséért, amely megnyitja az utat a szocialista átalakításokhoz. A párt nagy erőfeszítéseket tesz azért, hogy Északon a polgárjogi küzdelmet osztályalapra helyezze, annál is inkább, mert az uralkodó osztály a vallások közötti harcnak akarja feltüntetni s így akarja megbontani a dolgozók egységét. Ugyanakkor elítéli az egyéni terror módszerét, amit az ír nacionalisták alkalmaznak, mert az csak a reakciót erősíti.

1975. március 21–23. között tartották meg a párt XVI. kongresszusát. A tanácskozás középpontjában a párt egységének erősítése, a nacionalista, kispolgári tendenciák leküzdése állt. A párt így válik egyre inkább alkalmassá az ország antimonopolista erőinek összefogására, az egységes, független Írországért vívott harcra. A kongresszus elfogadta a „Válság elleni kampány" című programot. Ennek lényege: olyan pénzügyi politika és államosítási intézkedések kikényszerítése mindkét Írországban, amelyek csökkentik a munkanélküliséget és az inflációt.

A párt tagjainak száma: 3000 (1975).

A párt főtitkára: Michael O'Riordan.

A párt lapja: Délen az Irish Worker's Voice, Északon a Unity.

SINN FEIN
(szó szerint: „Mi magunk")

Írország legrégibb politikai szervezetét 1905-ben alapították. A kispolgárság és az értelmiség érdekeit fejezi ki. Egész Irország Nagy-Britanniától való teljes politikai függetlenségéért és az ország újraegyesítéséért harcol. Katonai szárnya az *Ír Köztársasági Hadsereg* (IRA). 1971-ben szakadás történt a szervezetben és az IRA-ban e célok valóra váltásának taktikai kérdései miatt, s létrejött az *ún. ideiglenes* és a *hivatalos Sinn Fein* és *IRA*. Az előbbi a fegyveres harc és a terrorista akciók híve, az utóbbi hajlik a politikai eszközökkel való rendezésre.

A szervezet elnöke: Tomas Mac Giolla.

A szervezet lapja: United Irishman.

IZLAND
(Izlandi Köztársaság)

Területe: 103 000 km², *lakosainak száma:* 219 033 (1975).

Az 1918-tól Dániával perszonálunióban levő Izland 1944-ben népszavazással lett teljesen független. Élén a 4 évre választott köztársasági elnök áll. A világ legrégibb parlamentjébe, a 930 óta létező Althingba a lakosság 4 évenként 60 képviselőt választ; ez a saját soraiból 20 tagú felsőházat alakít meg.

Tagja a NATO-nak, 1972-ben szerződéses kapcsolatba lépett a Közös Piaccal. Külpolitikáját két alapvető kérdés foglalkoztatja: az izlandi–amerikai „védelmi egyezmény" értelmében a területén levő keflaviki nagy amerikai légitámaszpont és az 1958 óta Nagy-Britanniával folyó „tőkehal-háború", mely 1976-ban a két ország diplomáciai kapcsolatainak megszakításával tetőzött.

Pártrendszerében a skandináv országokra jellemző irányzatok találhatók meg, elnevezési és más különbségekkel: pl. sem a szociáldemokraták, sem a kommunisták nem a nemzetközileg általános névmegjelölést használják. A liberálisok és a konzervatívok egyetlen pártot alkotnak *(Függetlenségi Párt)*; a kormánykoalíciók élén az utóbbi két évtizedben leggyakrabban e párt képviselője állott.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1971		1974	
	%	mandátum	%	mandátum
Függetlenségi Párt	36,2	22	42,8	25
Haladó Párt	25,2	17	24,9	17
Népi Szövetség (kommunisták)	17,1	10	18,3	11
Néppárt (szociáldemokraták)	10,5	6	9,1	5
Baloldaliak és Szabadelvűek Szövetsége	9,0	5	4,6	2
Egyéb	2,0	—	0,3	—

BALOLDALIAK ÉS SZABADELVŰEK SZÖVETSÉGE
(Samtök Frjálslyndra og Vinstri Manna)

Alakult 1969-ben, a *Népi Szövetség* (kommunisták) elnöke, Hannibal Valdimarsson kiválása nyomán. Célja egy skandináv típusú szociáldemokrata párt kialakítása. Fellép az amerikaiak katonai jelenléte ellen, és népszavazást javasol a NATO-tagság ügyében.

1971–1974-ben részt vett a kormányban.

A párt elnöke: Magnus T. Olafsson.

FÜGGETLENSÉGI PÁRT
(Sjalfstaedisflokkurinn)

1929-ben alakult a konzervatív és a liberális párt egyesülésével. Izland legnagyobb pártja; a kereskedelmi és pénzügyi burzsoázia, a nagy halfeldolgozó iparosok érdekeit védi, de befolyással van az alkamazottakra, a munkásság és a gazdálkodók egy részére is.

Programjában osztály-együttműködést hirdet. Mint egyszerre konzervatív és liberális párt, híve a vállalkozói szabadságnak, minden társadalmi reformot csak ennek keretében tart megvalósíthatónak. A nyugati országokkal való szoros kapcsolatok, a NATO-ban való részvétel híve, helyesli az amerikai csapatok izlandi állomásoztatását, célja a külföldi tőke vonzása.

A második világháború óta – leszámítva az 1956–1959-es és az 1971–1974-es periódust – kormánypárt.

A párt elnöke: Geir Hall-Grimsson.

A párt lapja: Morgunbladid.

HALADÓ PÁRT
(Framsóknarflokkurinn)

1916-ban alakult; a farmerek, a városi kis- és középpolgárság érdekeit képviseli. Nagy befolyása van az ország termelési-értékesítési szövetkezeteiben.

Az ország politikai életében az agrárpárt, illetve a centrumpárt szerepét játssza.

A nemzeti gazdaság, ezen belül az új iparágak fejlesztéséért, a hal és a mezőgazdasági termékek felvásárlási árának, a dolgozók életszínvonalának emeléséért áll ki, tiltakozik az idegen tőke ellenőrzés nélküli bebocsátása ellen az izlandi gazdaságba. Támogatja az ország NATO-tagságát, de az amerikai támaszpont megszüntetését követeli.

1974 óta kormánypárt.

A párt tagjainak száma: 4000.

A párt elnöke: Olafur Johannesson.

A párt lapja: Timinn.

NÉPI SZÖVETSÉG
(Althýdhubandalagid)

1956-ban alakult mint baloldali választási szövetség az *Egyesült Népi Szocialista Párt* részvételével. (1930-ban alakult meg a kommunista párt, amely 1938-ban egyesült a szociáldemokrata párt baloldalával; ekkor vette fel az Egyesült Népi Szocialista Párt nevet.) A párt harcolt a NATO-politika ellen, követelte az amerikai támaszpontok felszámolását, az ország semlegességét, a legfontosabb vállalatok és bankok államosítását.

1968-ban a *Népi Szövetség* politikai párttá alakult. A párt két tagja 1971–1974-ben részt vett a koalíciós kormányban.

A párt tagjainak száma: 2500 (1974).

A párt elnöke: Ragnar Arnalds.

A párt lapja: Thjódvilljin.

NÉPPÁRT
(Althýdhuflokkurinn)

A *Néppárt* (szociáldemokrata párt) 1916-ban alakult a szakszervezetek keretében. Csak 1940-ben lett szervezetileg független tőlük. A munkások mellett találhatók a pártban alkalmazottak, hivatalnokok, kispolgárok.

Programját reformista eszmék hatják át, antikommunista jelszavakat hangoztat, vezetősége elveti a munkásmozgalom szocialista céljait. Számos követelése megegyezik a polgári pártokéival.

Helyesli Izland részvételét a NATO-ban és az amerikai csapatoknak az ország területén való állomásozását.

A *Függetlenségi Párt*tal való hosszú együttműködése (1959-től 1971-ig kormánykoalícióban) következtében csökkent a befolyása a tömegek körében.

A párt tagjainak száma: 2000.
A párt vezére: Gylfi Th. Gislason.
A párt lapja: Althýdubladid.

JUGOSZLÁVIA
(Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság)

Területe: 255 804 km², *lakosainak száma:* 21 510 000 (1976).

Jugoszlávia 6 szocialista szövetségi köztársaságból (Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Bosznia-Hercegovina, Crna Gora, Macedónia) és 2 autonóm tartományból (Vajdaság, Kosovo-Metohija) áll. Jugoszlávia legfelsőbb államhatalmi és társadalmi önigazgatási szerve az ötkamarás Szövetségi Gyűlés (Szkupstina). A köztársaságokban is működnek szkupstinák. A végrehajtó szerv a Szövetségi Végrehajtó Tanács (kormány). 1971 óta működik a JSZSZK elnöksége.

Jugoszlávia a társadalmi önigazgatásra épülő szocialista köztársaság. Külpolitikájának alapja az el nem kötelezettség, a tömbönkívüliség, az imperializmus elleni harc támogatása. Jugoszlávia 1964 óta részt vesz a KGST munkájában.

JUGOSZLÁV KOMMUNISTÁK SZÖVETSÉGE
(Savez Komunista Jugoslavije)

A párt az 1919. április 20–23. között tartott egyesülési kongresszuson alakult *Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt* néven. Megalakításában részt vettek: a délszláv országrészekben már korábban létrejött szociáldemokrata pártok, amelyekben erős baloldal volt; a szovjethatalom védelmében részt vett és 1918-ban hazatért délszláv katonák; a városokban, az egyetemeken működő kommunista csoportok.

Az 1920. június 20–24. között tartott II. kongresszus a párt nevét *Jugoszláv Kommunista Párt*ra változtatta. Az 1920. novemberi választásokon a párt jelöltjei a terror ellenére csaknem 200 000 szavazatot kaptak. A kormány a párt erősödésére a terror fokozásával válaszolt. December 30-án betiltotta a kommunista párt tevékenységét. 1923 elejére sikerült megalakítani egy legális szervezetet, a *Jugoszláv Független Munkáspárt*ot.

1929. január 6-án királyi államcsíny zajlott le, megsemmisítették a parlamenti rendszert, a községi elöljáróságokat, feloszlatták a pártokat, és fasiszta királyi diktatúrát vezettek be, amely tulajdonképpen a nagyszerb burzsoázia diktatúrája volt. A kommunisták elleni terror fokozódott, ezrével tartóztatták le és ítélték hosszú börtönbüntetésre a párt vezetőit és tagjait; a vezetők egy része kénytelen volt emigrációba menni. 1935-ben a párt felhívást adott ki egy széles antifasiszta népfront (Népszabadság Frontja) megteremtésére.

1936–1937-ben fordulat következett be a párt tevékenységében. 1936 júniusában a párt vezetői tanácskozást tartottak Moszkvában, és elhatározták, hogy a Központi Vezetőség szervező titkársága Joszip Broz Titóval az élén hazaköltözik és átveszi a párt közvetlen irányítását. 1937 vége óta Joszip Broz Tito a párt vezetője.

A párt minden lehetőséget felhasznált, hogy harcba vigye a dolgozókat az erősödő fasiszta irányzat ellen s azellen, hogy az országot kiszolgáltassák a fasiszta nagyhatalmaknak. Különböző elnevezésű legális szervezeteket hozott létre *(Dolgozó Nép Pártja, Munkás-Paraszt Párt, Dolgozó Nép Szövetsége)*.

1941. április 6-án a fasiszta hatalmak megtámadták Jugoszláviát. Az uralkodó osztály elárulta az országot, a tisztikar már április 17-én kapitulált, a király a kormány tagjaival elhagyta Jugoszláviát, a fasiszta hatalmak pedig feldarabolták az országot. Egyetlen erő volt, amely harcra vezette a népet a megszállók ellen: a kommunista párt. Amikor a fasiszta Németország megtámadta a Szovjetuniót, a párt még aznap felhívással fordult a néphez, hogy támogassa a szovjet nép harcát, harcoljon Jugoszlávia függetlenségéért. Ezzel megindult Jugoszlávia népeinek harca a megszállók ellen. Június 27-én megalakult a Jugoszláv Népfelszabadító Partizánosztagok Főparancsnoksága, Titóval az élén. A párt az alábbi feladatokat helyezte előtérbe: megteremteni az antifasiszta erők egységét az ország felszabadítása érdekében; a népi felszabadító mozgalmat olyan erővé fejleszteni, amely biztosíthatja az új, népi demokratikus Jugoszlávia megteremtését; egységbe forrasztani Jugoszlávia népeit. A kezdeti kis partizánegységek népi felszabadító hadsereggé fejlődtek, s 1943 végén már felszabadították az ország területének több mint a felét. A Népi Felszabadító Hadsereg különösen akkor került kedvező helyzetbe, amikor a szovjet hadsereg az ország terüle-

tére lépett, s együttműködve a Népi Felszabadító Hadsereggel, gyorsan nyomult előre. A szovjet és a jugoszláv csapatok – mely utobbiak ekkor már 400 000 főt számláltak – felszabadították az országot a fasiszta megszállás alól.

A felszabadított területeken új hatalmi szerveket – népi felszabadító bizottságokat – hoztak létre. 1942 novemberében megalakították ezek országos szervét, a Jugoszláv Népi Felszabadító Antifasiszta Tanácsot, amelyet 1943. november 29-én a népi felszabadító bizottságok ülésén legfelsőbb törvényhozó és végrehajtó szervvé nyilvánítottak, s megalakították a Jugoszláv Nemzeti Felszabadító Bizottságot Tito elnökletével. Az új hatalom lényegében a proletariátus diktatúrája volt, mert a népfelszabadító harc összefonódott a burzsoáziának a hatalomból való kiszorításával és a tulajdonviszonyok megváltoztatásával (a harc során elkobozták a megszállókkal együttműködők tulajdonát). A felszabadító háború során a párt taglétszáma az 1941. évi 12 000-ről 1945-re 141 000-re emelkedett.

A felszabadulás után a párt az ország helyreállítására, a szocialista építés feltételeinek megteremtésére mozgósította a dolgozókat. A termelési eszközök nagy része már a felszabadulás idején állami tulajdonban volt. 1945 augusztusában földreform-törvényt hoztak. Ugyanebben a hónapban megalakították a Népfrontot. A november 11-én tartott alkotmányozó gyűlési választásokon a Népfront megkapta a szavazatok 97%-át. Az alkotmányozó gyűlés november 29-én bejelentette a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság megalakítását.

1949 őszén a párt kidolgozta a szocializmus építésének jugoszláv sajátosságait. Feladatul jelölte meg a termelők önigazgatásának megvalósítását. Az üzemekben létrehozták a munkástanácsokat, növelték a helyi népbizottságok szerepét, különválasztották a párt- és a népbizottsági tisztségeket, s lépéseket tettek a központi irányítás leépítésére. 1952. november 2–7. között ülésezett a párt VI. kongresszusa, amely az önigazgatás kiterjesztését tűzte ki célul. A párt szerepét és feladatait illetően is új álláspontot fogadtak el. A párt fő feladataként az ideológiai, politikai nevelést jelölték meg, s ennek megfelelően *Jugoszláv Kommunisták Szövetségé*re változtatták a párt nevét.

Az 1958. április 22–28. között megtartott VII. kongresszus elfogadta a JKSZ új programját, amelynek számos tétele vitát váltott ki a többi kommunista párt részéről, többek között a kommunista és munkáspártok 1960-ban tartott nemzetközi tanácskozásán is.

1969. március 11-től 16-ig ülésezett a JKSZ IX. kongresszusa, amely különösen sokat foglalkozott a párt szerepével, a kommunisták feladataival az önigazgatás viszonyai között. A beszámoló és a határozat szerint erélyesebben lépnek fel a kommunista fegyelem erősítéséért, a kispolgári nacionalista tendenciák ellen. A kongresszuson felvetett és

megbírált negatív tendenciák a kongresszus után is jelentkeztek. Ezekkel foglalkozott a JKSZ választmányának első (1971. október 29–31.) és második (1972. január 25–27.) ülése, és ezeket vetette föl a JKSZ elnökének és Elnöksége Végrehajtó Irodájának a JKSZ tagjaihoz intézett levele 1972. szeptember 18-án.

Az 1974. május 27. és 30. között megtartott X. kongresszus már e negatív jelenségek elleni harc eredményeiről, a párt vezető szerepének megerősödéséről számolhatott be. A kongresszus megerősítette az eddigi irányvonalat, és elfogadta a párt feladatait a szocialista viszonyok erősítésére. A kongresszus Joszip Broz Titót korlátlan időtartamra a JKSZ elnökévé választotta.

1948–1949-ben a Jugoszláv Kommunista Párton belül megalakultak az egyes köztársaságok kommunista pártjai, mindegyik külön kongresszust tart és vezetőséget választ.

A JKSZ vezetése alatt működik a nép legszélesebb rétegeit összefogó *Szocialista Szövetség*, amely a Népfrontból alakult 1953-ban.

A szövetség tagjainak száma: 1 460 267 (1977).

A szövetség elnöke: Joszip Broz Tito.

A szövetség lapja: Komunist.

LENGYELORSZÁG
(Lengyel Népköztársaság)

Területe: 311 730 km², *lakosainak száma:* 34 185 900 (1975).

A legfelsőbb államhatalmi szerv az egykamarás szejm (parlament), ennek feladatait az ülésszakok között az Államtanács látja el. A szejm választja meg a végrehajtó hatalom szervét, a minisztertanácsot.

LENGYEL EGYESÜLT MUNKÁSPÁRT (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza)

A *Kommunisták Lengyelországi Pártja* 1918. december 18-án alakult a *Lengyel Királyság és Litvánia Szociáldemokráciája*, valamint a *Lengyel Szocialista Párt* balszárnyának egyesülésével. 1919-ben betiltották a párt tevékenységét. Amikor 1920 áprilisában a reakciós kormány csapatai megtámadták a fiatal szovjet államot, a párt a kíméletlen rendőrterror ellenére a szovjethatalom védelmére mozgósította a tömegeket.

1926 májusában Piłsudski vezetésével fasiszta államcsínyt hajtottak végre, ami még nehezebb helyzetet teremtett a kommunisták számára. A párt egész erejével harcra mozgósította a munkásosztályt a fasiszta diktatúra megdöntéséért. Hatalmas bérharcokat, tüntetéseket szervezett, amire a hatalmi szervek a terror fokozásával válaszoltak. Ezrével tartóztatták le a párt harcosait. A harmincas években a párt 30 000 tagjából 10 000 börtönben volt.

1939. szeptember 1-én Német-

ország megtámadta és lerohanta Lengyelországot, majd kegyetlenül irtani kezdte a lengyel népet (a német fasiszták 6 millió lengyelt meggyilkoltak). A kommunisták azonnal ellenállási csoportokat hoztak létre. A harc irányítására 1942 januárjában megalakították a *Lengyel Munkáspárt*ot, amely első kiáltványában fegyveres harcra szólított fel minden hazafit. Májusban megalakultak a Népi Gárda egységei.

A kommunisták kezdeményezésére az összes baloldali erő részvételével 1944. január 1-én megalakult az Országos Nemzeti Tanács. A tanács a következő feladatokat hirdette meg: minden erő mozgósítása a megszállók ellen; támogatni az előrenyomuló szovjet hadsereget; földosztás, államosítás; a nyugati lengyel területek visszaszerzése; a külpolitikában együttműködés a Szovjetunióval. 1943 márciusában a Szovjetunióban tartózkodó lengyel emigránsok megalakították a Lengyel Hazafiak Szövetségét, és hozzákezdtek a lengyel hadsereg szervezéséhez. Ez a hadsereg a szovjet hadsereg oldalán vett részt Lengyelország felszabadításában. A szovjet hadsereg lengyel földre lépése után, 1944. július 21-én megalakult a Lengyel Nemzeti Felszabadítási Bizottság, a későbbi ideiglenes kormány, amelynek átmeneti székhelye Lublin lett. A bizottság július 22-én (a Lengyel Népköztársaság születésnapja) kiáltványt tett közzé, melyben kinyilvánította, hogy a bizottság Lengyelország szuverenitásának egyedüli megtestesítője. A felszabadított területeken a párt kezdeményezésére megalakultak a népi tanácsok.

A párt a felszabadulás után gyorsan erősödött. Az 1945 decemberében tartott I. kongresszus idején 250 000 tagja volt. A kongresszus megjelölte azokat a feladatokat, amelyeknek megvalósítása biztosítja, hogy a hatalom fokozatosan a proletariátus diktatúrájába nőjön át. Hozzákezdtek a földreform végrehajtásához, államosították a több mint 50 munkást foglalkoztató üzemeket, a bankokat, a külkereskedelmet. A népi demokratikus Lengyelországban egészen 1947-ig éles osztályharc, helyenként polgárháború dúlt. A felfegyverzett ellenforradalmi bandák több mint 20 000 állami és pártfunkcionáriust meggyilkoltak.

1948 decemberében egyesült a Lengyel Munkáspárt és a Lengyel Szocialista Párt, s megalakult a *Lengyel Egyesült Munkáspárt*. A párt most már a szocializmus építésére mozgósíthatta az ország minden erőforrását.

1970 decemberében súlyos események történtek Lengyelországban. Felemelték több fogyasztási cikk árát, ami elégedetlenséget váltott ki. Sok üzem dolgozói abbahagyták a munkát, tüntetésekre, zavargásokra került sor, és emberáldozatok is voltak. Az események menetében társadalomellenes elemek is akcióba léptek. A Központi Bizottság 1970. december 20-i plénuma foglalkozott az ország belső helyzetével, azokkal a problémákkal, amelyek a gazdasági életben jelentkeztek, bírálta a meg-

fontolatlan gazdaságpolitikai koncepciókat, a párt és a tömegek közti kapcsolatokban meglevő negatívumokat. A plénum elfogadta Władisław Gomulka lemondását, és Edward Giereket a KB első titkárává választotta.

A párt és a kormány számos fontos határozatot hozott a fájó kérdések megoldására (felemelték az alacsony béreket, a családi pótlékot, a nyugdíjat, visszaállították az áremelés előtti élelmiszerárakat, módosították az 1971. évi népgazdasági tervet, intézkedéseket dolgoztak ki a mezőgazdasági termelés fejlesztésére, a párton belül következetesen alkalmazzák a demokratikus centralizmus elveit stb.).

A párt 1971 decemberében tartott VI. kongresszusán Edward Gierek a beszámolójában így méltatta az 1970. decemberi és az 1971. februári központi bizottsági határozatok jelentőségét: „Pártunk a decemberi eseményekből levonta az összes szükséges következtetéseket. Megállapította, hogy a marxista–leninista párt figyelme központjában a néptömegek anyagi és kulturális színvonala szakadatlan és érezhető emelésének kell állnia, hogy a párt tevékenységének alapját mindig a munkásosztállyal fenntartott kapcsolatoknak kell képezniük, hogy a szocializmus építése megköveteli a pártmunka lenini módszereinek következetes megtartását, hogy a szocializmus és a kapitalizmus versenyének jelenlegi viszonyai között nem engedhetők meg olyan jelenségek és konfliktusok, amelyek fékezik a haladást és teret engednek a szocializmus ellenségeinek."

1975 decemberében tartották a párt VII. kongresszusát, amely a szocialista építés további gyors ütemű fejlesztését, a munka minőségének és az életszínvonalnak az emelését tűzte ki célul.

A párt tagjainak száma: 2 700 000 (1977).

A Központi Bizottság első titkára: Edward Gierek.

A párt lapja: Trybuna Ludu.

Az országban a *Nemzeti Egységfront* keretében két párt működik:

DEMOKRATA PÁRT
(Stronnictwo Demokratyczne)

1939-ben alakult mint antifasiszta párt. A második világháború éveiben a LEMP-pel együttműködve részt vett a fasiszta megszállók elleni harcban. Programdokumentumaiban a párt elismeri a LEMP vezető szerepét, és támogatja a szocializmus felépítését.

A párt tagjainak száma: 90 000 (1974).

A párt elnöke: Andrzej Benesz.

A párt lapja: Kurier Polski.

EGYESÜLT PARASZTPÁRT
(Zjednoczone Stronnictwo Ludowe)

1949-ben alakult a *Parasztpárt* és a *Lengyel Parasztpárt* egyesülésével. A dolgozó parasztság egy részét tömöríti soraiban.

Szervezeti szabályzata szerint a parasztmozgalom radikális hagyományainak örököse. A párt helyesli

a LEMP politikáját, és tagjait a szocializmus építésére mozgósítja. Az 1973-ban tartott VI. kongresszuson elfogadott program szerint a párt fő célja a népi Lengyelország erősítése, sokoldalú fejlesztése a társadalom igényeinek mind teljesebb kielégítése céljából.

A párt tagjainak száma: 428 000 (1973).

A párt elnöke: Stanislaw Gucwa.

A párt lapja: Zielony Sztandar.

LIECHTENSTEIN
(Liechtensteini Fejedelemség)

Területe: 157 km², *lakosainak száma:* 23 949 (1975).

Alkotmányos monarchia. Az államfő a herceg. A törvényhozó hatalom a herceg és az országgyűlés (Landtag) kezében van. A végrehajtó hatalmat a herceg által kijelölt kormány gyakorolja. A kormány a *Hazafias Unió*ra és a *Haladó Polgári Párt*ra támaszkodik. Liechtenstein az egyetlen európai ország, ahol a nőknek nincs szavazati joguk. Nemzetközi téren Svájc képviseli Liechtenstein érdekeit.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1970		1974	
	szavazat	mandátum	szavazat	mandátum
Hazafias Unió	2018	8	16 356	7
Haladó Polgári Párt	1978	7	17 332	8
Keresztényszociális Párt	65	—	992	—

HALADÓ POLGÁRI PÁRT
(Fortschrittlicher Bürgerpartei)

A 19. század végén alakult. Jobboldali reakciós párt, a nagyburzsoázia érdekeit képviseli.

A párt elnöke: Peter Marxer.

A párt lapja: Liechtensteiner Volksblatt.

HAZAFIAS UNIÓ
(Vaterländische Union)

1936-ban alapították. Irányzata hagyományosan liberális. Kispolgári és paraszti szavazókat vonz.

A párt elnöke: Otto Hasler.

A párt lapja: Liechtensteiner Vaterland.

KERESZTÉNYSZOCIÁLIS PÁRT
(Christlichsoziale Partei)

A második világháború után alakult baloldali polgári párt.

Csekély befolyással rendelkezik, bár dolgozó emberek is támogatják.

A parlamentben nincs képviselete.

A párt elnöke: Rupert Walser.

A párt lapja: Der Liechtensteiner.

LUXEMBURG
(Luxemburgi Nagyhercegség)

Területe: 2586 km², *lakosainak száma:* 358 400 (1976).

Az 1867-es londoni konferencia Luxemburgot „örök semleges" államma nyilvánította. 1949-ben a NATO-ba való belépéssel az ország vezető körei megszegték a semlegességi politikát.

Alkotmányos monarchia. Az államfő a nagyherceg. A törvényhozó hatalmat az 56 tagú képviselőház gyakorolja, ennek felelős a kormány.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1964	1968	1974
	mandátum		
Keresztényszociális Párt	22	21	18
Demokrata Párt	6	11	17
Luxemburgi Szocialista Munkáspárt	21	18	14
Luxemburgi Kommunista Párt	5	6	5
Luxemburg Szociáldemokrata Pártja	—	—	5

DEMOKRATA PÁRT
(Parti Démocratique)

1947-ben alapították a *Liberális Párt*ból. A középpolgárság s részben a kispolgárság érdekeit védi. A hetvenes években nőtt a befolyása.

A párt elnöke: Gaston Thorn, *főtitkára:* E. Reiter.

A párt lapja: Letzeburger Journal.

KERESZTÉNYSZOCIÁLIS PÁRT
(Parti Chrétien Social)

A múlt század hetvenes éveiben keletkezett katolikus világnézetű párt; a nagytőkések és földbirtokosok érdekeinek szószólója.

A párt célja a tőkés rendszer megszilárdítása, a katolikus egyház helyzetének megerősítése, a NATO-hoz

fűződő kapcsolatok szorosabbá tétele.

A párt tagjainak száma: 7500.

A párt elnöke: Jacques Santer.

A párt lapja: Luxemburg Wort.

LUXEMBURGI KOMMUNISTA PÁRT
(Letzeburger Kommunistische Partei)

A *Luxemburgi Szocialista Munkáspárt* 1921. január 1-én összeült kongresszusának második napján a balszárny megalakította a kommunisa pártot. Fokozatosan növekedett a párt befolyása. Az 1931. évi községi választásokon a párt elnyerte a szavazatok 5,5%-át, az 1934-ben tartott parlamenti választásokon pedig a szavazatok 7,3%-át. Ekkor került első ízben kommunista képviselő a parlamentbe, de a kormány megfosztotta őt mandátumától. A fasizmus németországi győzelme után a párt harcolt az antifasiszta összefogásért. A második világháború idején a pártnak döntő része volt az ellenállási mozgalom szervezésében, és sok tagja életét vesztette a német megszállók elleni harcban.

1945-ben a választásokon a párt megkapta a szavazatok 10,5%-át, 4 mandátumot szerzett, és a kormányban is részt vett. A hidegháború éveiben a reakció nyomásának hatására meggyengültek a párt pozíciói.

A párt nagy tekintélyt vívott ki magának, különösen a vasipari központban. Így például Eschenben, az ország kohászati központjában az 1974-es választásokon az 1968-as 23,7%-ról 27,9%-ra nőtt a reá jutó szavazatok száma.

1973. március 24–25-én tartották a párt XXI. kongresszusát. Ez leszögezte, hogy a kommunisták készek együttműködni mindenkivel, aki a demokráciáért, a társadalmi haladásért küzd. A kongresszus akcióprogramot fogadott el, amely alapul szolgálhat a kommunisták, szocialisták és valamennyi haladó erő együttműködéséhez. A program középpontjában a dolgozók életszínvonalának emeléséért, a munkabéreknek és nyugdíjaknak a kiadások tényleges növekedésével arányos növeléséért, a nyugdíjkorhatár leszállításáért stb. folytatott harc áll. Az akcióprogram harcra szólít az alkotmányban lefektetett demokratikus szabadságjogok védelméért és kiterjesztéséért.

A párt elnöke: Dominique Urbany.

A párt lapja: Zeitung vum Letzeburger Vollek.

LUXEMBURGI SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
(Parti Ouvrier Socialiste Luxembourgeois)

A 19. század kilencvenes éveiben alapított reformista párt. A munkásságra és a kispolgárság egy részére támaszkodik. A Szocialista Internacionálé tagja.

A párt elnöke: Lydie Schmidt.

A párt lapja: Tageblatt.

LUXEMBURG SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTJA
(Parti Social-Démocrate Luxembourgeois)

1971-ben alapították a *Luxemburgi Szocialista Munkáspárt*ból kizárt jobboldali szocialisták.

A párt elnöke: Henry Cravatte.

MAGYARORSZÁG
(Magyar Népköztársaság)

Területe: 93 030 km², *lakosainak száma:* 10 625 000 (1977).

Magyarország az 1949. augusztus 20-i alkotmány értelmében népköztársaság. A legfelsőbb törvényhozó szerv a 352 tagú egykamarás országgyűlés. Az országgyűlés választja meg a népköztársaság Elnöki Tanácsát és alakítja meg a kormányt. Mindkét testület az országgyűlésnek felelős. A községekben, városokban, nagyobb városok kerületeiben helyi tanácsokat választanak.

A Magyar Népköztársaság a szocialista közösséghez tartozik. Tagja a Varsói Szerződés szervezetének, a KGST-nek, és a proletár internacionalizmus szellemében a többi szocialista országgal egyeztetett külpolitikát folytat.

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT

1918. október 31-én a munkásosztály vezetésével győzött a polgári demokratikus forradalom, amely megdöntötte a monarchiát, és kivívta Magyarország állami önállóságát. Napirendre került a szocialista forradalom. Ahhoz azonban, hogy a munkásosztály kivívja a hatalmat, új típusú forradalmi pártra volt szükség. 1918. november 24-én megalakult a *Kommunisták Magyarországi Pártja.*

A párt legfontosabb feladata a munkáshatalom kivívása volt. Jelszavai kifejezték a néptömegek akaratát, és ezért igen rövid idő alatt a dolgozók többsége követte a pártot. Ennek hatására a szociáldemokrata párton belül megerősödött a baloldal. A balszárny képviselői tárgyalást kezdtek a kommunista párt bebörtönzött vezetőivel, amelynek eredményeként 1919. március 21-én a két párt *Magyarországi Szocialista Párt* néven egyesült (tagjainak száma: 800 000), és a proletariátus meghódította a hatalmat. Megszületett a Magyar Tanácsköztársaság, megalakították vezető testületét, a Forradalmi Kormányzótanácsot. A Tanácsköztársaság köztulajdonba vette a 20 munkásnál többet foglalkoztató üzemeket, kisajátította a 100 holdnál nagyobb földbirtokokat, államosította a bankokat, bérházakat, a nagykereskedelmet, és intézkedéseket tett az életviszonyok megjavítására, a kulturális színvonal emelésére, megteremtette a magyar Vörös Hadsereget.

Az imperialista hatalmak nem tűrhették, hogy Szovjet-Oroszország mellett még egy munkásállam legyen, és felhasználva a román, a csehszlovák és a jugoszláv burzsoá kormányt, katonai intervenciót készítettek elő. Április 16-án megkezdődött az intervenció. A belső ellenforradalmi erők is szervezkedtek. Az egyesült pártba – tekintettel arra, hogy az egyesülésnek nem volt fel-

tétele a jobboldali szociáldemokrata vezetők eltávolítása – bejutottak a munkáshatalom ellenfelei is, s a Vörös Hadseregbe sok olyan régi tiszt került, akik csak színleg esküdtek fel a Tanácsköztársaságra. Ilyen körülmények között rések támadtak a tanácshatalomban. Az ellenforradalmárok kihasználták a Tanácsköztársaság hibáit is, mindenekelőtt azt, hogy nem helyesen oldották meg a földkérdést.

A Tanácsköztársaság igen nehéz helyzetbe került, a Vörös Hadsereget több mint háromszoros túlerő támadta. Ez a hadsereg mégis sikereket tudott elérni. Különösen dicső hadjáratot vezetett északon, ahol a felszabadított területeken a cseh és szlovák kommunisták kikiáltották a Szlovák Tanácsköztársaságot. Június 12–13-án ülésezett a párt kongresszusa. A jobboldali szociáldemokraták a diktatúra mérséklését akarták keresztülvinni akkor, amikor a Tanácsköztársaságot minden oldalról támadták. A kongresszus programot fogadott el, és a párt nevét *Szocialista–Kommunista Munkások Magyarországi Pártjá*ra változtatta.

Augusztus 1-én megdöntötték a Tanácsköztársaságot. Megalakult a jobboldali szakszervezeti vezetőkből álló Peidl-kormány, amely 6 napos uralma alatt megsemmisítette a Tanácsköztársaság valamennyi vívmányát, és megnyitotta az utat a nyílt ellenforradalmi rendszer előtt. A kommunisták ellen féktelen terrorhadjáratot kezdtek, sok ezer kommunistát, köztük számos vezetőt meggyilkoltak, sokan emigrációba kényszerültek. A Tanácsköztársaság bukása után a munkásmozgalom újra kettészakadt. A jobboldali szociáldemokraták kiszolgálták az ellenforradalmi rendszert.

A párt nehéz illegális körülmények között folytatta harcát, és újjászervezte sorait. Kezdeményezésére 1925. április 14-én megalakult a *Magyarországi Szocialista Munkáspárt*, amely legálisan harcolt a munkásosztály célkitűzéseiért. Az egyre erősödő rendőrterror azonban 1927-től megbénította ennek a pártnak a működését is.

1925. augusztus 18–21. között Bécsben tanácskozott a Kommunisták Magyarországi Pártjának I. kongresszusa. A kongresszus a párt fő célját változatlanul a proletárdiktatúra kivívásában jelölte meg. Mindazonáltal nagy fontosságot tulajdonított a demokratikus követeléseknek is. 1930. február 27-től március 15-ig tanácskozott a párt II. kongresszusa Aprelevkában. A kongresszus közvetlen célként most is a proletárdiktatúra kivívását jelölte meg, nem látta a demokratikus forradalom szükségességét. Ugyanakkor olyan közvetlen követeléseket fogalmazott meg, amelyek lehetőséget teremtettek a mozgalom kiszélesítésére. Az egyik legnagyobb megmozdulás a százezres tömegeket megmozgató 1930. szeptember 1-i tüntetés volt. Az uralkodó osztály a terror fokozásával válaszolt a tömegakciókra. 1932. július 29-én kivégezték a párt titkárságának tagjait, Sallai Imrét és Fürst Sándort.

A Kommunista Internacionálé

VII. kongresszusa után pozitív változás történt a párt politikájában. Ha fokozatosan is, de a fő feladat az antifasiszta népfrontmozgalom kibontakoztatása lett. Amikor Magyarország Hitler oldalán belépett a második világháborúba, a párt harcot hirdetett a nemzeti függetlenségért, azért, hogy az ország kilépjen a háborúból. Jelszava a független, demokratikus, szabad Magyarország volt. A párt más hazafiakkal együtt antifasiszta, háborúellenes tüntetéseket és más akciókat szervezett. 1942 februárjában a párt kezdeményezésére létrejött a Magyar Történelmi Emlékbizottság, amelyben neves haladó személyiségek vettek részt. Ugyanabban az esztendőben a reakció súlyos csapást mért a pártra. Több száz kommunistát letartóztattak és megkínoztak, kivégezték a párt titkárát, Schönherz Zoltánt, és agyonverték a „Szabad Nép" szerkesztőjét, Rózsa Ferencet.

A Központi Bizottság nehéz körülmények között újjászervezte a párt sorait. 1943 júniusától 1944 szeptemberéig a párt – taktikai okokból – *Békepárt* néven folytatta tevékenységét.

A német megszállás (1944. március 19.) után a párt kiáltványt bocsátott ki, amelyben egységes nemzeti szabadságharcra, fegyveres ellenállásra szólította a népet. 1944 májusában a párt kezdeményezésére megalakult az akkor már illegalitásban levő többi baloldali pártot is tömörítő Magyar Front. 1944 nyarán megkezdődött a fasiszta megszállókkal szembeni fegyveres ellenállás. Fegyveres csoportok alakultak, és a Szovjetunióban élő magyar kommunisták vezetésével partizánosztagok jöttek Magyarországra.

1944 szeptemberében a párt fölvette a *Magyar Kommunista Párt* nevet. A MKP 1944. október 10-én megállapodást kötött a szociáldemokrata párt baloldali vezetőivel az akcióegységről és arról, hogy az ország felszabadulása után létre kell hozni a munkásosztály egységes forradalmi pártját.

A szovjet hadsereg 1944 októberében meginduló támadása nyomán 1945. április 4-ig felszabadult az ország. A felszabadított területeken 25 évi illegalitás után végre szabadon dolgozhatott a párt. Kezdeményezésére és vezetésével népi szervek (nemzeti bizottság, üzemi bizottság) alakultak. 1944. november 30-án a párt meghirdette a demokratikus nemzeti újjászületés programját. E program alapján a felszabadított területeken Magyar Nemzeti Függetlenségi Front néven újjászerveződött a Magyar Front. 1944. december 21-én Debrecenben összeült az ideiglenes nemzetgyűlés és megválasztotta az ideiglenes kormányt, mely a legszélesebb nemzeti összefogást testesítette meg.

A felszabadulás után az MKP a demokratikus fejlődés vezető pártja lett. Programot adott az újjáépítésre, a földreformra, az államosításokra. Vezette a harcot a népi demokratikus forradalom következetes végigviteléért. Már 1945 márciusában, az ország végleges felszabadítása előtt

kibontakozott az agrárforradalom, amely megsemmisítette a földesúri tulajdont.

1945. május 20-án tanácskozott a párt országos értekezlete (a taglétszám ekkor 150 000), amely továbbra is a demokratikus erők összefogását, a munkásegységfront erősítését jelölte meg fő feladatként. Az 1945. novemberi országgyűlési választásokon a párt a szavazatoknak csak 17,4%-át szerezte meg, de továbbra is az ország vezető pártja maradt, mert összefogta a legaktívabb erőket és a legkövetkezetesebben képviselte a nép érdekeit. A reakció ki akarta használni választási sikereit, és támadást indított a demokratikus vívmányok ellen. A párt ellentámadásra hívta fel a baloldali politikai erőket. A föld megvédésére mozgósította a parasztságot, a spekuláció megfékezésére a munkásságot.

1946. március 5-én megalakult a *Baloldali Blokk (Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, Nemzeti Parasztpárt, Szakszervezeti Tanács)*, amely a népi demokratikus erők szövetségét jelentette. A Baloldali Blokk elhatározta, hogy a tömegek mozgósításával megvédi az addigi vívmányokat és biztosítja a további előrehaladást.

1946. szeptember 28. és október 1. között ülésezett a párt III. kongresszusa, amely meghirdette a jelszót: a népi demokrácia útján előre a szocializmus felé. A párt kidolgozta az ország hároméves gazdasági tervét, követelte a bankok államosítását. 1947. augusztus 31-én választást tartottak az országban. A négy koalíciós párt megkapta a szavazatok 60,8%-át (a kommunista párt 22,3 %-ot). A választások után megalakuló kormány már a proletárdiktatúrára való átmenet kormánya, melynek programja a hároméves terv végrehajtása, az államosítás, és a reakció még meglevő pozícióinak megsemmisítése volt.

1948. június 12-én nagy történelmi esemény zajlott le: a két munkáspárt egységes marxista–leninista pártba egyesült, megalakult a *Magyar Dolgozók Pártja* (előtte összeült az SZDP XXXVII. kongresszusa, amely – miután a párt hosszú belső harc eredményeként megtisztította sorait a jobboldaltól – az egyesülés mellett foglalt állást; ugyanakkor ülésezett az MKP IV. kongresszusa). A kongresszuson elfogadott programnyilatkozat a szocialista építőmunka feladatait foglalta össze. 1949. február 1-én megalakult a *Magyar Függetlenségi Népfront*. Az 1949 májusában tartott választásokon lezárult a pártok versengésének időszaka, az egységes népfrontlista megkapta a szavazatok 95%-át. Az új országgyűlés 1949. augusztus 18-án elfogadta a Magyar Népköztársaság Alkotmányát.

A párt hatalmas sikereket ért el a szocializmus építésében. A fejlődést azonban megzavarta, hogy eluralkodott Rákosi Mátyás személyi kultusza, ami súlyos torzulásokhoz és károkhoz vezetett a párt- és állami életben, a gazdaságpolitikában. Mindez rontotta a párt és a tömegek kapcsolatát. A súlyos hibákat te-

tézte a szocialista törvényesség megsértése. Koholt vádak alapján letartóztattak több régi kommunista vezetőt és volt baloldali szociáldemokrata vezetőket. Többen közülük áldozatul estek a törvénytelenségeknek. A pártban felrúgták a kollektív vezetés elveit, a vezetés egy szűk csoport kezébe került.

A párt 1953 júniusában feltárta a hibákat, ez azonban nem járt együtt a hibák megszüntetésével, mert egyrészt a régi vezetés ragaszkodott hozzájuk, másrészt a hibákat és az önkritikát felhasználva egyre erősödött a Nagy Imre vezette revizionista csoport. Az SZKP XX. kongresszusa szellemében a Központi Vezetőség 1956 júliusában helyes határozatokat hozott a hibák kijavítására. Rákosi Mátyást felmentették első titkári tisztsége és politikai bizottsági tagsága alól. A személyi döntések azonban nem voltak következetesek. Bár a vezetésbe bevontak olyanokat is, akik korábban a törvénytelenség áldozatai voltak, első titkárnak a korábbi hibákért felelős Gerő Ernőt választották. Ilyen körülmények között a Központi Vezetőség nem tudta helyreállítani a párt egységét. A jobboldali revizionista csoport mindent megtett, hogy akadályozza a szocialista kibontakozást. Elérték, hogy Nagy Imrét visszavegyék a pártba (október 13.). 1956 nyarára széles ellenforradalmi front jött létre – az imperialisták által támogatott reakciós erőktől a párton belüli revizionistákig –, s ez, kihasználva a korábbi évek hibáit, támadásba lendült a szocialista rendszer ellen. Október 23-án kirobbantották az ellenforradalmat.

November 3-án Kádár János vezetésével új forradalmi központ jött létre. Megalakult a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, melynek elnöke Kádár János lett. Az új kormány november 4-én kiáltvánnyal fordult a néphez, s ebben a népi hatalom védelmére, az építőmunka folytatására hívta fel a szocializmushoz hű erőket. A kormány a Szovjetunió segítségét kérte a szocializmus megmentéséhez.

A párt új neve *Magyar Szocialista Munkáspárt* lett.

1956. december 8-án a párt ideiglenes Központi Bizottsága nagy jelentőségű határozatot hozott. Elemezte az ellenforradalom okait, és ezzel felfegyverezte a pártot az új, helyesebb politika folytatására, a kétfrontos harcra. 1957. június 27–29-én ülésezett a párt országos értekezlete, amely összegezte az ellenforradalom óta eltelt időszak tapasztalatait, és lezárta a párt újjászervezésének időszakát. A szocialista rendszer megszilárdításában fontos szerepe volt a párt szövetségi politikájának. 1957 végén újjászervezték a Hazafias Népfrontot. 1958 decemberében a Központi Bizottság határozatot hozott a termelőszövetkezeti mozgalom fellendítésére, szigorúan szem előtt tartva az önkéntesség elvét. A falu szocialista átszervezése 1961-re befejeződött. A párt VIII. kongresszusa (1962. november 20–25.) leszögezte: „... befejeztük a szocialista társadalom alapjainak lerakását hazánkban".

1966. november 28-tól december 5-ig tartották a párt IX. kongresszusát, amely különösen előtérbe állította a gazdasági építőmunka kérdéseit. 1970. november 23–28. között ülésezett a párt X. kongresszusa. Meghatározta azokat a feladatokat, amelyeknek teljesítése még jobban tömöríti a nép erőit, és magasabb szintre emeli a szocialista társadalom felépítésére irányuló munkát.

Az 1975. március 17–22. között ülésező XI. kongresszus megerősítette a pártnak a gyakorlatban bevált fő irányvonalát mind a bel- és külpolitikában, mind a gazdasági és kulturális építőmunkában, mind az életszínvonal-politikában. A kongresszus határozata célul tűzte ki a szocialista társadalmi viszonyok továbbfejlesztését, a termelés hatékonyságának növelését, megjelölte az életszínvonal- és szociálpolitikai, az ideológiai és művelődési feladatokat és a párt nemzetközi kapcsolatainak fejlesztését. A kongresszus elfogadta a párt új programnyilatkozatát. Ebben vannak összefoglalva a következő 15–20 év feladatai. Ezeknek lényege, hogy Magyarország továbbhaladjon a szocializmus építésének útján, a fejlett szocialista társadalom megteremtése felé, s így közelebb jusson a történelmi célhoz, a kommunizmushoz.

A párt az eddigi eredményekre támaszkodva erősíti a munkáshatalmat, szélesíti a szocialista demokráciát, erősíti a marxizmus–leninizmus pozícióit, a szocialista közfelfogást és közerkölcsöt, biztosítja a népgazdasági tervek megvalósítását, a nép életszínvonalának további emelését.

A párt aktívan kiveszi részét a nemzetközi kommunista mozgalom egységéért vívott harcból.

A párt tagjainak száma: 754 353 (1975).

A Központi Bizottság első titkára: Kádár János.

A párt lapja: Népszabadság.

MÁLTA
(Máltai Állam)

Területe: 316 km^2, *lakosainak száma:* 300 903 (1975).

Málta hosszú időn keresztül Nagy-Britannia gyarmata volt. 1964 óta független. Tagja a Brit Nemzetközösségnek. Az állam feje az angol királynő, akit főkormányzó képvisel. A törvényhozó hatalmat az 5 évre választott, 65 képviselőből álló egykamarás parlament gyakorolja. Az 1971-ben hatalomra jutott munkáspárti kormánynak sikerült elérnie az angol támaszpontok feltételeiről kötött angol–máltai szerződés felülvizsgálatát, s kedvezőbb megállapodás megkötését. Eltávolította a szigetről a NATO dél-európai egyesített haditengerészeti erői parancsnokságának főhadiszállását.

Pártok	1966	1971	1976
	mandátum		
Máltai Munkáspárt	22	28	34
Nacionalista Párt	28	27	31

MÁLTAI MUNKÁSPÁRT
(Malta Labour Party)

1920-ban alapították. 1947–1950-ben, 1955–1958-ban volt hatalmon. 1971-től újra kormányzó párt. Az ország legszervezettebb és legbefolyásosabb politikai ereje. Hatalomra jutása óta számos intézkedést foganatosított az Angliától és a NATO-szövetségesektől való függés gyengítése, az ország gazdasági önállósága és szuverenitása érdekében.

A párt programja rámutat, hogy Málta gazdaságának nem az idegen csapatok kiszolgálásán, hanem az idegenforgalom, a nemzeti ipar és mezőgazdaság fejlesztésén kell alapulnia. E célból a párt elsőrendű fontosságú feladatnak tartja a munkaerő-továbbképzését, a külföldi tőke vonzását, a felvevő piacok kutatását az ipari és mezőgazdasági termékek részére.

A párt a *Szocialista Internacionálé* tagja.

A párt tagjainak száma: 10 000.

A párt vezére: Dom Mintoff.

A párt lapja: The Voice of Malta (angol), Iz-Zmien (máltai nyelvű).

NACIONALISTA PÁRT
(Nationalist Party)

1924-ben alapították a *Máltai Politikai Szövetség* és a *Demokratikus Nacionalista Párt* bázisán. 1964 és 1971 között volt hatalmon. A nagy- és középburzsoáziára, a felső hivatalnokrétegre, a katolikus klérusra támaszkodik.

Külpolitikai céljai: szoros kapcsolatok fenntartása az Egyesült Államokkal és a nyugat-európai országokkal, Málta további nemzetközösségi tagsága, a Közös Piacba való belépése.

Amikor kormányzott, pártfogolta az angol, amerikai és NATO-támaszpontok elhelyezését az ország területén, ebben látta a máltai gazdaság fő pénzforrását.

A párt vezére: George Borg Olivier.

A párt lapja: Il Poplu.

Máltán vannak még kisebb taglétszámú, parlamenti képviselettel nem rendelkező pártok, mint pl. a *Demokratikus Nacionalista Párt*, a *Haladó Alkotmánypárt*, a *Kereszténydemokrata Párt*, a *Centrumpárt* (1971-ig *Keresztény Munkáspárt*).

MONACO
(Monacói Hercegség)

Területe: 1,5 km^2, *lakosainak száma:* 23 000 (1973).

Alkotmányos monarchia, az állam feje a herceg. 1918 óta francia védnökség alatt áll. Az 1962. évi alkotmány értelmében a törvényhozó hatalom a herceget és a Nemzeti Tanácsot (parlament) illeti meg. A végrehajtó hatalmat a herceg nevében a Kormánytanács gyakorolja.

Az ország gazdaságának alapja az idegenforgalom és a bélyegkibocsátás.

NEMZETI ÉS DEMOKRATIKUS UNIÓ
(Union Nationale et Démocratique)

1962-ben alakult, és az egyetlen politikai párt. A parlament 18 tagja közül 17 ennek a pártnak a tagja, egy pedig a szakszervezeteket képviseli.

A párt vezetője: Luis Aureglia.

A párt lapja: Journal de Monaco.

A kis országban működött szocialista és kommunista párt is, de ezeket 1950-ben betiltották.

NAGY-BRITANNIA
(Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága)

Területe: 244 000 km^2, *lakosainak száma:* 55 962 100 (1975).

Parlamentáris, örökletes monarchia. A törvényhozó hatalmat alkotmányjogilag a király és a parlament gyakorolja. A parlamentet az ötévenként választott, 635 képviselőből álló alsóház és az 1000 tagú kinevezett Lordok Háza képezi. A Lordok Házának halasztó hatályú vétójoga van, harmadízben azonban már nem akadályozhatja meg az alsóház által elfogadott törvény hatálybalépését. A király szentesíti a törvényeket, választások után a többségi párt vezérét kormányalakítással bízza meg. A kormányfő bemutatkozásakor ismerteti a trónbeszédet, hiszen „őfelsége kormányaként" mutatkozik be.

A szigetország négyötödén angolok élnek. Nagy-Britannia szerves részét képezi Wales és Skócia; Walesben a lakosságnak még kb. 25%-a beszéli az ősi walesi (kelta) nyelvet, de Skóciában csak 1%-a az ősi gael (kelta) nyelvet. Az Egyesült Királyság keretében Nagy-Britanniával társult Észak-Írország (az ír sziget északi részén levő hat grófság) autonóm kormányzással rendelkezik, ezt azonban 1972-ben felfüggesztették, s azóta Nagy-Britannia kormánya közvetlenül gyakorolja a hatalmat. A felfüggesztés oka: az Ulsterben élő unionisták (protestánsok) nem akarják a kormányzásban részeltetni az

elnyomott íreket (katolikusokat), s emiatt napirenden vannak az erőszakos cselekmények.

Nagy-Britannia a 19. század végétől elveszítvén ipari monopóliumát, fokozatos hanyatlásnak indult. A második világháború után hatalmas gyarmatbirodalma fokozatosan szétesett. 1926-ban a birodalmi konferencián létrehozták a ma is létező Brit Nemzetközösséget (Commonwealth), mely immár szuverén államok (egykori gyarmatok, illetve dóminiumok) gazdasági érdekeltség motiválta államközössége, formális összetartó kapcsa a közös államfő. A Nemzetközösségbe beletartoznak Nagy-Britannia tartozékai, továbbá Nagy-Britannia, Ausztrália és Új-Zéland egyre csökkenő külbirtokai.

Nagy-Britannia tagja a legjelentősebb katonai-politikai csoportosulásoknak (NATO, CENTO) és 1973. január 1. óta az Európai Gazdasági Közösségnek. Ezt 1975-ben népszavazás erősítette meg.

A brit kétpártrendszerben korábban (1867–1924) a *Liberális Párt* és a *Konzervatív Párt*, 1924-től a *Munkáspárt* és a *Konzervatív Párt* vetélkedése dönti el a kormányzás pártjellegét. A brit pártrendszer új, érdekes vonása, hogy az etnikai kisebbségek képviseletében fellépő skót, walesi és ulsteri pártok, pártszövetségek viszonylag jelentős parlamenti befolyásra tettek szert az 1974. évi választásokon.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1966		1970		1974 február		1974 október	
	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum
Munkáspárt	47,9	363	43,0	287	37,2	301	39,3	319
Konzervatív Párt	41,9	253	46,4	330	38,1	296	35,8	276
Liberális Párt	8,6	12	7,4	6	19,3	14	18,3	13
Egyéb pártok	1,6		3,2		5,4	23	6,6	27*

* A 27-ből 11 a *Skót Nacionalista Párt*, 3 a *Walesi Nacionalisták*, 10 az *Egyesult Ulsteri Unionista Tanács* listáján kerult a parlamentbe.

KONZERVATÍV PÁRT; hivatalosan: KONZERVATÍV ÉS UNIONISTA PÁRT (The Conservative Party – The Conservative and Unionist Party)

Mint politikai párt 1867-ben alakult azokból a választókerületenként szervezett konzervatív egyesületekből, melyek a *tory párt* folytatóinak tekinthetők (a toryk, szemben a whigekkel, a földbirtokos arisztokrácia politikai képviseletét látták el). A párt a nagytőkét és a birodalmi érdekeket védte. A múlt század

utolsó harmadában és a 20. század első két évtizedében a *Liberális Párt*tal vetélkedve volt kormányzati erő (1905 és 1923 között megszakítás nélkül liberális kormányzás volt), a két világháború között Nagy-Britannia vezető politikai ereje.

A rugalmasságnak és alkalmazkodóképességnek, melyről a konzervatívok tanúbizonyságot tettek, kedvezett a brit hagyományőrzés, de az is kellett hozzá, hogy a párt társadalmi bázisát tekintve se mereveddjen meg. A párt hangadó és főleg pénzt adó centruma a régi maradt: részben az arisztokrácia, de főképp a nagytőke, a bankok és nagyvállalatok urai. Az anglikán egyház is hagyományosan konzervatív. Ott találjuk a „bázisban" a magán- és közhivatalnokok millióit és a középrétegek nagy tömegét, mindazokat, akik féltik a magántulajdonukat, és magasabb társadalmi státusra törekszenek. Még a szakszervezeteken kívül álló munkásság bizonyos csoportjai is ott találhatók a konzervatívok táborában.

A konzervatív ideológiának tételes, programszerű megfogalmazása nincs. Két tartóoszlopa: az állami beavatkozás korlátozása, a tervgazdálkodás és a társadalmasítás elvetése; a magántulajdon megóvása, kiterjesztése. Ennek ellenére a hatalmon levő konzervatívok csak kismértékben módosítottak a kormányzásban őket megelőző liberálisok vagy munkáspártiak reformintézkedésein. Külpolitikájuk az utóbbi évtizedekben a munkáspártinál jobban őrzi a birodalmi hagyományokat, és határozottabb híve az egyesült Nyugat-Európához, a Közös Piachoz való csatlakozásnak, melyet végül is, több mint egy évtizedes huzavona után, a hetvenes évek elején a konzervatív Heath-kormány valósított meg.

Szervezetileg erősen tagolt, nagy apparátussal és sok intézménnyel rendelkező, de a vezér (Leader) nagy szerepénél fogva meglehetősen antidemokratikus szervezet. Keretében három elkülönült intézmény működik: a *parlamenti csoport*, a *Konzervatív és Unionista Társaságok Országos Szövetsége* – röviden: Országos Szövetség – és a *Központi Apparátus*.

A parlamenti csoportnak, amelyben elsőrendű szerepet játszik az alsóházi képviselők által választott ún. 1922-es bizottság (1922 Committee), egyik fontos feladata a párt vezérének megválasztása. A brit parlamenti hagyományok szerint ő a miniszterelnök, ha a párt kormányoz, és őfelsége ellenzékének, az ún. árnyékkormánynak a vezetője, ha a párt ellenzékben van.

A párt tömegerejét a konzervatív társaságok, a szavazó- és választókerületenként működő klubok alkotják. Ezek legfontosabb feladata a képviselőjelöltek kiválasztása és a választási kampányok lefolytatása. Ezenkívül küldöttekkel képviseltetik magukat az Országos Szövetség évenkénti kongresszusán és a Központi Tanácsban, mely kétszer egy évben ülésezik, meghatározza a pártszervezetek feladatait.

A párt harmadik szektora a Köz-

ponti Apparátus. Irányítása a párt vezérének feladata, ő nevezi ki az apparátus élére az elnököt, és ők ketten nevezik ki az alelnököket, akik egyben az osztályok élén állnak. A központnak mind a 11 tájegységben megbízottai, szervezői működnek, akik segítik az Országos Szövetséget alkotó választókerületi szövetségek és klubok munkáját.

Évente megtartják a párt konferenciáját. Taglétszáma azonos a teljesen autonóm választókerületi szövetségek, klubok tagságának létszámával. A párt igen jelentős költségvetéssel rendelkezik (csak a Központi Apparátus évi 2 millió fontot költ el), melyet vállalkozók és ezek szövetségei bocsátanak rendelkezésére.

A párt tagjainak száma: kb. 3 000 000.

A párt vezére: Margaret Thatcher, *elnöke:* Lord Thorneycroft, *alelnöke:* William Clark, Angus Mande.

A párt lapja: News Letter, emellett számos nagy példányszámú újság és folyóirat támogatja a pártot.

LIBERÁLIS PÁRT
(Liberal Party)

A kereskedelmi és ipari tőkések érdekeit már a 18. századtól fogva képviselő *whig párt*ból alakult ki fokozatosan, a 19. század harmincas éveitől. 1877-ben az *Országos Liberális Egyesülés* létrejöttével kialakult a végleges szervezete.

Az első világháborúig a konzervatívok mellett a második legjelentősebb párt, és többször alakított kormányt. Nagy-Britannia ipari monopolhelyzetének elvesztése következtében az angol burzsoázia legnagyobb része átpártolt a konzervatívokhoz.

A párt utolsó nagy győzelmét az 1906-os választásokon aratta. Ekkor lépett színre a szociális demagógia egyik mestere, David Lloyd George. Noha a Munkáspárt e választáson már önállóan lépett fel, 1918-ig még erőteljesen tartotta magát az a 19. századi hagyomány, hogy a munkások politikai képviseletét a liberálisok látják el. A munkások csak a húszas években fordultak el a liberálisoktól.

Társadalmi bázisa szűkül, főleg a polgári értelmiség egy része, hivatalnokok, kis- és középvállalkozók támogatják.

A liberálisok által a 19. században képviselt két alapelvet: a laissez faire, laissez passer (hadd menjenek a dolgok maguktól) és a free trade (szabad kereskedelem) elvét ma – természetesen módosult formában – a konzervatívok képviselik. A liberálisok valamiféle átmenetet akarnak alkotni – úgymond – az egyéni vállalkozás konzervatív túlbecsülése és az állami beavatkozás munkáspárti túlbecsülése között. A külpolitikában mindig is ellenezte a birodalmi gondolatot, ebből fakadóan az első pillanattól fogva a leghatározottabban követelte a Közös Piacba való belépést.

A párt kritikája és aktívabb tevékenysége a legutóbbi években sikereket hozott, nem annyira a liberális alternatíva kecsegtető volta, mint

inkább a két vezető párt politikája miatt.

A párt legfelsőbb szerve az évente tartott pártkonferencia. A Párttanács negyedévenként ülésezik, a Végrehajtó Bizottság gyakrabban; ez utóbbinak nagy szerepe van a pártpolitika alakításában. A parlamenti csoport az angol párthagyományoknak megfelelően nagy önállósággal rendelkezik, ez választja meg a párt vezérét.

A liberálisok nem hozzák nyilvánosságra taglétszámukat; egyes brit források a tagság létszámát 200 000-re becsülik.

A párt vezére: David Steel, *elnöke:* Basil Goldstone, *vezetőtitkára:* Hugh Jones.

A párt lapja: Liberal News.

MUNKÁSPÁRT
(The Labour Party)

A nagy múltú brit munkásmozgalom csak viszonylag későn, jóval a kontinens legtöbb országa után, 1900-ban jutott el a tömegpárttá alakulás küszöbére; ekkor a szakszervezetek (trade unionok) és a szocialista célokat maguk elé tűző pártok és szervezetek létrehozták a *Munkásképviseleti Bizottság*ot. Ez vette fel 1906-ban a *Munkáspárt* nevet. Az a szervezeti különlegesség, hogy tudniillik a pártot szervezetek hozták létre, ma is rányomja bélyegét a Munkáspárt struktúrájára.

Társadalmi bázisát tekintve a Munkáspárt elsősorban munkásokból álló párt, amennyiben tagságának 88%-át a szakszervezetek tagsága alkotja. Ezenkívül szabadpályás értelmiségiek, igen sok pedagógus és kisebb számban kistulajdonosok tartoznak soraiba.

Noha a szociáldemokrata mozgalom brit osztagának tekintették és tekintik ma is, a Munkáspártnak sohasem volt köze a marxizmushoz. A Munkáspárt egyik vezető ideológusa, Crossman írja, hogy „a Munkáspártot a morális tiltakozás mozgalma szülte". Olyan gondolkodók, mint W. Morris, G. B. Shaw, G. Cole és R. Tawney, távol tartották a brit munkásmozgalomtól az „importált" eszméket, így a marxizmust is.

1918. évi programja az emberek testvéri együttélésének megteremtését tekinti a párt távlati céljának. A cél elérésének fő eszköze a kormányalakítás, amelyet a párt arra használ majd fel, hogy a dolgozók megkapják munkájuk teljes gyümölcsét. Evégből meg kell valósítani – mondja ki a program 4. cikkelye – „a termelés, az elosztás és a csere eszközeinek társadalmi tulajdonát". 1918 óta sokszor kiegészült a program, módosult is, de legfőképp szelídült, s ma már a Munkáspárt inkább hagyománytiszteletből, semmint a megvalósítás komoly igényével őrzi a radikális 4. cikkelyt. Főleg 1959–1960-ban a választási kudarc és a nemzetközi szociáldemokrata mozgalom általános gyengülésének hatására szelídült a munkáspárti program, melynek egy 1960-as megfogalmazás szerint a következő céljai vannak: társadalmi jólét, a javak egyenlőbb elosztása,

az oktatási rendszer alapvető reformja, a közszolgáltatási ágazatok gyorsabb fejlesztése, a városi közlekedés tervezése, a fogyasztók védelme, gyorsabb gazdasági szervezkedés, a homoszexualitással, a halálbüntetéssel és a kivándorlással kapcsolatos törvénykezés liberalizálása, csatlakozás az európai integrációhoz, a nyugati szövetség megőrzése. 1918 óta egyébként a gyakorlatban is bebizonyosodott, hogy a Munkáspárt nem a szocialista átalakítások, hanem a reformok pártja: a párt 1924-ben, 1929-ben, 1945-ben, 1964-ben, illetőleg legutóbb 1974-ben alakított kormányt, de sohasem törekedett a 4. cikkely alkalmazására.

Hosszú évek ingadozása után a Munkáspárt – a konzervatívokéinál kedvezőbb feltételek mellett – állást foglalt a közös piaci csatlakozás mellett. A munkáspárti szakszervezeti baloldal hevesen ellenezte ezt a lépést. Az 1975. júniusi népszavazáson a csatlakozás mellett leadott 65%-os „igen" szavazat eldöntötte a kérdést.

Szervezetileg a Munkáspárt megkülönböztető sajátossága, hogy kétféle tagságból tevődik össze: kollektív és egyéni tagságból.

Kollektív tagok a szakszervezetek, a szocialista egyesületek és klubok; ez egészül ki az egyéni tagsággal.

A Munkáspárt szervezeti életének antidemokratikus vonása, hogy az évenkénti kongresszusokon a szavazatokat a szervezetek nagyságának arányában adják le – így a nagy szakszervezetek mindent eldönthetnek. (Négymillió munkást és alkalmazottat egyesít a következő négy szakszervezet: *Szállítómunkások Szakszervezete, Általános és Városi Munkások Szövetsége, Fémmunkások Egyesült Szakszervezete, Villamossági Dolgozók Szakszervezete.)*

A párt bázisa az egyéni tagságon alapuló szavazókörzeti szervezet és az erre épülő, már kollektív tagsággal is kiegészülő választókerületi pártszervezetek hálózata. A választókerületi pártszervezetek választják ki a képviselőjelölteket és terjesztik az Országos Végrehajtó Bizottság elé. A Munkáspárt életének legnagyobb eseménye az éves konferencia, melynek kétharmados többséggel hozott határozatait a pártprogramhoz csatolják. A konferencia választja meg a 25 tagú Országos Végrehajtó Bizottságot és a párt pénztárosát. A VB elnöke tulajdonképpen tiszteletbeli funkció.

Az Országos Végrehajtó Bizottság nevezi ki a főtitkárt, aki nem lehet a parlament tagja, s aki irányítja a munkáspárti pártapparátus, az ún. Transport House munkáját. Ezt segítik elő az albizottságok és a 11 körzetbe kinevezett pártszervezők.

A párt parlamenti frakciója 1918 óta gyakorlatilag független. Ha a párt nem kormányoz, megválasztja és évenként újraválasztja a párt vezérét és annak helyettesét. Ilyenkor a vezér mint őfelsége ellenzékének vezére ún. árnyékkormány élén áll. A munkáspárti képviselők jelölésükkor tett kötelezvény alapján kötele-

sek a parlamentben a frakció többségi határozatát támogatni.

A párt politikáját formálisan az évenkénti konferencia, valójában az Országos Végrehajtó Bizottság és a pártvezér együtt határozza meg.

Az anyagi eszközöket elsősorban a szakszervezetek bocsátják rendelkezésre olyan módon, hogy a tagok a szakszervezeti járulékon felül bizonyos összeget fizetnek pártcélokra. Körülbelül ilyen összeget fizetnek az egyéni tagok is.

A párt tagjainak száma: 5 700 000 kollektív, 665 000 egyéni.

A párt vezére: James Callaghan, *főtitkára:* R. G. Hayward.

A párt lapja: Labour Weekly, *a párthoz közel áll:* Daily Mirror, The Sun, Sunday Mirror, New Statesman, Tribune.

NAGY-BRITANNIA KOMMUNISTA PÁRTJA (The Communist Party of Great Britain)

1920. július 31-én alakult a *Brit Szocialista Párt*, a *Szocialista Munkáspárt*, a *Szocialista Munkásföderáció*, a *Dél-walesi Szocialista Szövetség*, az ír szocialisták és egyéb kisebb baloldali csoportok egyesüléséből.

A párt a két világháború között sokat tett a brit imperializmus leleplezése érdekében, bírálta a *Munkáspárt* opportunista politikáját, támogatta a gyarmati népek függetlenségi törekvéseit, és hatékony antifasiszta propagandát fejtett ki.

A második világháború után megnőtt a párt befolyása. Taglétszáma 50 000-re emelkedett, a szakszervezetekben is erős pozícióhoz jutott, és az 1945-ben tartott választásokon két képviselője bejutott a parlamentbe. A nemzetközi helyzet éleződése, a burzsoázia támadása, a munkáspárti kormánnyal szemben táplált számos illúzió kedvezőtlenül hatott a párt fejlődésére. Tagjainak száma csökkent, s az 1950-es választásokon már nem tudta képviselőjét bejuttatni a parlamentbe.

A párt Végrehajtó Bizottsága 1951-ben kidolgozta a „Nagy-Britannia útja a szocializmushoz" című programot, majd az 1967-ben tartott XXX. kongresszus korszerűsítette azt. A program megvilágítja a technika fejlődéséből következő társadalmi problémákat és összefüggésüket a szocializmusért folytatott harccal. A párt nagy jelentőséget tulajdonít a parlamenti harcnak. Lehetségesnek tartja a szocialista forradalom győzelmét a parlamenti harc segítségével úgy, hogy a munkásosztály a parlamenti harcot összekapcsolja az osztályharc többi formájával.

1975. november 15–18. között tartották a párt XXXIV. kongresszusát. A kongresszus megállapította, hogy a munkásmozgalom egységén, a baloldali erők együttműködésén át vezet az út egy demokratikus népi szövetséghez, amely egyedül alkalmas a brit monopolkapitalizmus hatalmának megdöntésére és radikális változtatásokra. A kongresszus követelte a fontos iparágak és a természeti kincsek államosítását.

Az 1977. november 12–15. között

tartott XXXV. kongresszus elfogadta az előzőleg vitára bocsátott új programtervezetet.

A párt tagjainak száma: 30 000 (1975).

A párt főtitkára: Gordon McLennan.

A párt lapja: Morning Star.

SKÓT NACIONALISTA PÁRT
(Scottish Nationalist Party)

Ez a korábban teljesen jelentéktelen párt 1967-ben szerezte első parlamenti mandátumát.

1974. szeptemberi választási felhívásában a párt teljes önkormányzatot követel, olyan önálló parlamentet, mely szuverén döntéseket hoz Skócia ügyeiben. Mindenekelőtt a skót partok előtt a tenger fenekén található nagy olajkincs kiaknázását kívánják saját kézbe venni. A párt szerint évi 40–50 millió tonna olajra lehet számítani, melyet Skócia elmaradottságának felszámolására, a foglalkoztatottság fokozására kívánnak felhasználni.

A párt vezére: William Wolfe, *elnöke:* Robert McIntyre.

SZÖVETKEZETI PÁRT
(Cooperative Party)

Önálló párt, évenkénti konferenciával, országos vezetőséggel. A *Munkáspárt*tal létesített megállapodás alapján közös, ún. szövetkezeti jelölteket állítanak a választásokon; ezek száma alkalmanként 20–30 között mozog. A párt síkraszáll a szövetkezetek és a fogyasztók érdekeiért.

A párt tagjainak száma: 15 000 egyéni tag és 10 000 000 szövetkezeti tag.

A párt elnöke: A. J. Parkinson.

WALESI NEMZETI PÁRT
(Plaid Cymru)

Korábban nem volt jelentős szerepe, először 1966-ban küldött képviselőt az alsóházba.

1974. szeptemberi választási felhívásában teljes önállóságot és nemzetközösségi státust követel. Célul tűzi ki a gazdag walesi civilizáció megvédését (a lakosságnak még kb. egynegyede beszéli a walesi – kelta – nyelvet), ezenkívül védeni kívánja a nemzeti vagyont, évenként 11 millió fontot kíván kapni az Angliába szállított vízért és évi 300 milliót remél a kiaknázásra váró olajkincsből.

A párt tagjainak száma: 40 000.

A párt elnöke: Gwynfor Evans.

ÉSZAK-ÍRORSZÁG

EGYESÜLT ULSTERI UNIONISTA TANÁCS
(United Ulster Unionist Council)

Észak-Írország legerősebb párttömörülése, mely az 1974. májusi választásokon abszolút többséget szerzett (54,1 %). E párt listáján léptek fel a *Hivatalos Unionisták*, az *Unionista Élcsapat* és a *Demokratikus Unionisták*. A pártnak 10 képviselője van a brit parlamentben.

A *Konzervatív Párt* testvérszervezete, semmiféle változtatásra nem hajlandó a lakosság kisebbségét kitevő ír katolikusok javára. Leg-

szélsőségesebb elemei terrorista csoportokba tömörülnek.

A párt vezére: H. W. West.

SINN FEIN („Mi magunk") és ÍR KÖZTÁRSASÁGI HADSEREG (IRA)

Észak-Írországban illegálisan működő párt és fegyveres szervezete. Célja az 1921. évi rendezés módosítása: Észak-Írország csatlakozása az Ír Köztársasághoz.

Az IRA ún. ideiglenes szárnya ezt a célt terrorisztikus eszközökkel (merényletek, robbantások) kívánja elérni.

SZOCIÁLDEMOKRATA ÉS MUNKÁSPÁRT (Social-Democratic and Labour Party)

Az unionisták és a függetlenségre törő *Ír Köztársasági Hadsereg* (IRA) között álló, 1970-ben alapított szervezet, mely a két közösség összebékítésére törekszik, és Észak-Írországnak az Ír Köztársasághoz való csatlakozásával is számol.

Az 1974. évi észak-írországi alkotmányozó gyűlési választásokon megszerezte a szavazatok 23,7%-át.

A párt tagjainak száma: 8000.

A párt vezére: Gerry Fitt.

Észak-Írországban ezenkívül létezik még a *Szövetségi Párt* (Alliance Party), az *Észak-Írországi Unionista Párt* (Unionist Party of Northern Ireland), az *Észak-Írországi Munkáspárt* (Northern Ireland Labour Party). Mindezek a kis taglétszámú pártok valamilyen formában a jelenlegi helyzet fenntartását, azaz Észak-Írország Nagy-Britanniához tartozását támogatják.

NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

Területe: 108 200 km², *lakosainak száma:* 16 820 249 (1975).

1949. október 7-én alakult Németország keleti övezeteiben, miután a nyugati hatalmak által megszállt területeken, megsértve a második világháború utáni megállapodásokat, létrehozták az NSZK-t.

A legfelsőbb államhatalmi szerv a Népi Kamara, ennek ülésszakai között az Államtanács. A Népi Kamara választja meg a végrehajtó hatalmat, a Minisztertanácsot.

NÉMET SZOCIALISTA EGYSÉGPÁRT (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands)

1946. április 21-én alakult az 1918 decemberében létrejött *Németország Kommunista Pártja* és az 1875 óta működő *Németországi Szociáldemokrata Párt* kelet-németországi szervezeteinek egyesüléséből. Örököse a német kommunista mozgalomnak.

Németország Kommunista Pártja az 1918. novemberi forradalom kitörése után, december 30-án alakult a baloldali szocialisták által létrehozott *Spartacus-szövetség*ből.

A forradalom menetében az ország élére jobboldali szociáldemokraták kerültek, akiknek politikája a burzsoá hatalom megmentését célozta. 1919. január 15-én meggyilkolták Karl Liebknechtet és Rosa Luxemburgot, a kommunista párt vezetőit. 1919 áprilisában kikiáltották a Bajor Tanácsköztársaságot, ám ezt május 1-én fegyveres erővel leverték. A forradalom a munkásosztály vereségével végződött. Az 1919. augusztus 11-én Weimarban ülésező nemzetgyűlés elfogadta a köztársasági alkotmányt (Weimari Köztársaság), amely a jobboldali szociáldemokraták közreműködésével megszilárdította a monopolisták és a földbirtokosok hatalmát. A kommunista párt ilyen körülmények között folytatta harcát. 1920 decemberében sikerült egyesülnie a *Németországi Független Szociáldemokrata Párt* balszárnyával. A forradalmi harcok 1923-ban újra fellángoltak. Szászországban és Türingiában munkáskormány alakult: ezeket a birodalmi kormány fegyveres erőszakkal eltávolította. Október 23-án Hamburgban Thälmann vezetésével fegyveres felkelés tört ki.

1925. október 30-án Ernst Thälmannt választották meg a párt elnökévé. A párt harcolt azért, hogy létrejöjjön a munkásosztály egysége, ám ezt a jobboldali szociáldemokrata vezetők megakadályozták. De gátolta az egység létrejöttét a kommunista párt „baloldalisága" is.

1933. január 30-án a fasiszták vezérét, Hitlert, kancellárrá nevezték ki. A párt ekkor azt javasolta a szociáldemokrata pártnak, hogy közösen szólítsák fel a munkásosztályt általános sztrájkra. A jobboldali szociáldemokrata vezetők visszautasították a kommunista párt javaslatát, sőt a birodalmi gyűlésben a párt elnöke felajánlotta az együttműködést a náciknak. (A fasizmus hatalomra jutása előtti utolsó választáson a kommunista párt 5 millió szavazatot kapott.) A fasizmus uralomra jutása után a pártot betiltották, funkcionáriusait és később szinte egész tagságát koncentrációs táborokba hurcolták és megsemmisítették. A párt a legmélyebb illegalitásban is hősi harcot vívott a fasizmus ellen. 1935 októberében a külföldön levő kommunisták Brüsszelben konferenciát tartottak, amelyen Wilhelm Piecket választották a párt elnökévé.

A második világháború alatt a párt nagy munkát végzett a szovjet fogságba esett német katonák között. 1943. július 12-én megalakította a *Szabad Németország Nemzeti Bizottságát*.

A fasizmus bukása után a párt újra megkezdhette legális tevékenységét. 1945. június 11-én kiáltvánnyal fordult a német néphez: „Nem szabad megismételni 1918 hibáit! Véget kell vetni a dolgozó nép megosztottságának!" E jelszavak jegyében egységre szólított föl minden haladó erőt Németország demokra-

tizálásáért, a fasizmus kiirtásáért, a nagybirtokrendszer felszámolásáért.

Sürgető feladattá vált a munkáspártok egyesülése, mert csak így lehetett megakadályozni a revansizmus, a militarizmus feléledését. 1945. december 20–21-én a kommunista és a szociáldemokrata párt vezetői közös értekezletet tartottak, s ezen előkészítő bizottságot választottak az egyesült párt programjának kidolgozására. A program alapelveit 1946. március 26-án közös konferencián elfogadták és vitára bocsátották. Az 1946. április 21–22-én megtartott egyesítő kongresszuson megalakult *Németország Szocialista Egységpártja*, a német munkásosztály egységes marxista–leninista pártja.

A párt a megalakulása után harcot kezdett a földreform végrehajtásáért, a náci vezetők és a háborús bűnösök vagyonának elkobzásáért, a monopóliumok és a bankok államosításáért, a nácitlanításért. A monopóliumok hatalmának megdöntésével, az ipar népi szektorának megteremtésével létrejött az antifasiszta, demokratikus rend alapja. Miután a nyugati nagyhatalmak, megsértve a Németország jövőjéről kötött megállapodásokat, a megszállásuk alatt álló területen Német Szövetségi Köztársaság néven külön államot hoztak létre (1949. szeptember 7.), a demokratikus erők a keleti övezetben megalakították a Német Demokratikus Köztársaságot (1949. október 7.).

Az NDK létrejötte után a párt célul tűzte ki az áttérést az antifasiszta demokratikus forradalomról a szocialista forradalomra. A párt 1952 júniusában, a II. pártértekezleten hirdette meg közvetlen feladatként a szocializmus építését. Ezt nehezítette az ország sajátos helyzete. Az imperialisták, az NSZK Adenauer vezette jobboldali kormánya minden eszközzel meg akarták akadályozni az NDK sikereit. 1953. június 17-én fasiszta puccskísérletet robbantottak ki Berlinben. Az ellenforradalmárok kihasználhatták a szocialista építés közben elkövetett hibákat is. A párt felismerte a veszélyt, és a hibák kijavítását elősegítő intézkedéseket tett. Az ellenforradalmi puccsot a szovjet csapatok segítségével leverték.

Az 1956 márciusában tartott III. pártértekezlet – abból kiindulva, hogy német földön két ellentétes társadalmi rendszerű állam fejlődik és az NSZK az imperializmus előretolt bástyájaként fenyegeti az NDK-t – új feladatokat dolgozott ki. Javasolta a két német állam békés egymás mellett élését, normális kapcsolatok létesítését. Ugyanakkor olyan anyagi-műszaki bázis megteremtését tűzte ki célul, amely lehetővé teszi a szocialista termelési viszonyok továbbfejlődését.

Az 1963 januárjában tartott VI. pártkongresszus kidolgozta a fejlett szocialista társadalom felépítésének programját, amelyet az 1967. áprilisi VII. kongresszus megerősített. Ez a kongresszus egy 1980-ig terjedő programot fogadott el, amely felöleli a tudományos-technikai forradalom vívmányainak alkalmazását, a szocialista termelési viszonyok, az

állam, a szocialista demokrácia továbbfejlesztését, a dolgozók műveltségi színvonalának, élet- és munkakörülményeinek javítását.

1976. május 18–22. között ülésezett a párt IX. kongresszusa, amely az alábbi feladatokat jelölte meg: a nép anyagi és kulturális színvonalának emelése, a szocialista termelés gyors ütemű fejlesztése, a műszaki-tudományos haladás és a munkatermelékenység növelése, a szocialista termelési viszonyok fejlesztése, a szocialista államiság erősítése, a szocialista közösség országaival való szövetség erősítése. A kongresszus elfogadta a párt programját, amely összefoglalja a fejlett szocialista társadalom építésével kapcsolatos feladatokat.

A párt tagjainak száma: 2 043 697 (1976).

A Központi Bizottság első titkára: Erich Honecker.

A párt lapja: Neues Deutschland.

A *Nemzeti Front* keretében az alábbi pártok működnek:

NÉMETORSZÁG DEMOKRATIKUS PARASZTPÁRTJA
(Demokratische Bauernpartei Deutschlands)

1948-ban alakult, a parasztság egy részét egyesíti soraiban.

A párt tagjainak száma: 90 000 (1974).

A párt elnöke: Ernst Goldenbaum.

A párt lapja: Bauern Echo.

NÉMETORSZÁG KERESZTÉNYDEMOKRATA SZÖVETSÉGE
(Christlich-Demokratische Union Deutschlands)

1945-ben antifasiszta vallásos csoportok alakították. Vallásos embereket tömörít soraiban.

A párt tagjainak száma: 100 000 (1974).

A párt elnöke: Gerhard Götting.

A párt lapja: Neue Zeit.

NÉMETORSZÁG LIBERÁLIS DEMOKRATA PÁRTJA
(Liberal-Demokratische Partei Deutschlands)

1945-ben alakult. A kisiparosokat, kiskereskedőket, az értelmiség egy részét tömöríti.

A párt tagjainak száma: 70 000 (1974).

A párt elnöke: Manfred Gerlach.

A párt lapja: Der Morgen.

NÉMETORSZÁG NEMZETI DEMOKRATA PÁRTJA
(National-Demokratische Partei Deutschlands)

1948-ban alakult. A városi kispolgárság egy részét egyesíti, és ösztönzi őket a szocialista építésre.

A párt tagjainak száma: 80 000 (1974).

A párt elnöke: Heinrich Hohman.

A párt lapja: National Zeitung.

NÉMET SZÖVETSÉGI KÖZTÁRSASÁG

Területe: 248 000 km², *lakosainak száma:* 61 577 100 (1976).

Az 1949 szeptemberében az Egyesült Államok, Franciaország és Nagy-Britannia által megszállt területeken alakították meg. 1972-ig az NSZK területéhez tartozónak tekintették Nyugat-Berlint is: ezt a szocialista országok soha nem ismerték el.

A szövetségi állam 10 széles körű autonómiával, önálló helyi kormánnyal rendelkező államból (Land) áll. Ezek: Baden-Württemberg, Bajorország, Bréma, Hamburg, Hessen, Alsó-Szászország, Észak-Rajna–Vesztfália, Rajna-vidék–Pfalz, Saar-vidék, Schleswig-Holstein. Ezek tartományi gyűléseket (Landtag) választanak, a két város ún. Bürgerschaftot, melyek aztán megalakítják a tartományi kormányokat.

Az NSZK államfője az 5 évre választott és csak egyszer újraválasztható szövetségi elnök, akinek hatáskörébe tartozik a kormányfő (Bundeskanzler) személyére javaslatot tenni a Szövetségi Gyűlésnek (Bundestag), illetőleg a megválasztott kancellár javaslatára kinevezni a kormányt.

A lakosság négyévenként választja meg a Szövetségi Gyűlés 496 képviselőjét az egyéni választókerületi rendszer és az arányos választási rendszer kombinációjával oly módon, hogy mindenki két szavazatot ad le: egyet valamely párt választókerületi jelöltjére és egyet az általa választott párt listájára. A szövetségi államok képviselete a második kamarában, a Bundesratban valósul meg: ide a szövetségi államok nagyságuktól függően 3–5 képviselőt küldenek. (A küldöttek pártállását az határozza meg, hogy az illető állam tartományi gyűlésében melyik párt vagy pártszövetség van többségben.) A Bundesrat további vitára visszaadhatja a Szövetségi Gyűlésnek az egyszer már elfogadott törvényjavaslatot.

A kis pártokat sújtó fontos alkotmányjogi kikötés, hogy a szavazatok 5%-át el nem érő párt sem a szövetség, sem az egyes államok szintjén nem jut képviselethez.

Részben ennek következtében az NSZK-ban fokozatosan csökkent a parlamenti képviselettel rendelkező pártok száma (1949-ben még tíz, 1961 óta három), és egyre inkább nőtt a három nagy pártra (szociáldemokraták, szabad demokraták, uniópártok) leadott szavazatok aránya (1949-ben 72,1%, 1957-ben 94,1%, 1972-ben 99,7%).

Pártok	1969		1972		1976	
	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum
Németország Szociáldemokrata Pártja	42,7	224	45,9	230	42,6	214
Kereszténydemokrata Unió	36,6	193	35,2	176	38,0	190
Keresztényszociális Unió	9,5	49	9,6	48	10,6	53
Szabad Demokrata Párt	5,8	30	8,4	42	7,9	39
Németország Nemzeti Demokrata Pártja	4,3	—	0,6	—	0,3	—
Német Kommunista Párt	—	—	0,3	—	0,3	—

KERESZTÉNYDEMOKRATA UNIÓ – KERESZTÉNYSZOCIÁLIS UNIÓ (Christlich-Demokratische Union [CDU] – Christlich-Soziale Union [CSU])

Az NSZK legnagyobb polgári pártalakulata: 1945-ben jött létre az 1870–1934 között működött katolikus *Centrumpárt* bázisán. A *Kereszténydemokrata Unió* és a *Keresztényszociális Unió* programja közös, a választásokon és a Bundestagban blokkban lépnek fel, de szervezetileg különálló pártok. A Keresztényszociális Unió csak Bajorországban működik.

A német monopoltőke érdekeit fejezik ki, főképp vállalkozókat, jobb módú gazdálkodókat, alkalmazottakat, értelmiségieket és bizonyos számú munkást tömörít. A Centrumpárttól eltérően az uniópártok 1945 után nemcsak a politikai katolicizmusra támaszkodtak, hanem a protestáns népességre is sikerrel terjesztették ki befolyásukat. Az NSZK megalakulásától vezető szerepet játszottak a kormányzásban, 1966–1969-ben ún. nagykoalíciót alkotva a szociáldemokratákkal.

A düsseldorfi kongresszuson (1949) és a goslari kongresszuson (1950) elfogadott részletes program fogalmazta meg az alapelveket. Ezek szerint az uniópártok célja „a klasszikus liberalizmus egybekapcsolása a szociális biztonsággal és a közjólét intézményével". Ez az ún. szociális piacgazdaság, melyben szükségesnek tartják a legkülönbözőbb társadalmi rétegek aktív közreműködését, de egyúttal elutasítják az állami tervezés és beavatkozás bármilyen formáját. Az állam szerepe a pénzügyi és importpolitika meghatározására korlátozódik. A külpolitikában az uniópártok a nyugati szövetség, a NATO feltétlen hívei, legjellemzőbb vonásuk a kommunista- és szovjetellenesség. Bár a két párt alapelve azonos, mégis időnként kitűnik a Keresztényszociális Unió és különösen vezére, Franz-Josef Strauss nyílt reakciós politikája, amely eltér a mérsékeltebb Kereszténydemokrata Unió álláspontjától.

Szervezetileg a két párt teljesen különálló: ehhez a bajorországi Keresztényszociális Unió hagyományos szeparatizmusát követve is ra-

gaszkodik. Mindkét uniópárt laza szervezetű; munkáját a kongresszus, a Szövetségi Bizottság (Bundesausschuss), a Szövetségi Végrehajtó Bizottság (Bundesvorstand) határozza meg. A hatvanas évek közepéig azonban ezeknek a szerveknek nem lehetett sok szavuk; a politikát a pártban megfellebbezhetetlenül Konrad Adenauer szabta meg, aki személyében egyesítette a szövetségi kancellár és a pártelnök hatalmát. Egyetlen utóda (Ludwig Erhard, Rainer Barzel) sem rendelkezett ekkora hatalommal. A CSU-ban Franz-Josef Strauss jelenleg is meghatározó szerepet játszik.

Az ellenzékben levő uniópártok opponálják az enyhülési politika folytatását, és a belpolitikai, gazdaságpolitikai nehézségeket kihasználva mindent elkövetnek a kormánykoalíció megbuktatására. Ebben a kérdésben a CSU képviseli a nagyobb hangerőt.

A CDU tagjainak száma: 581 000, *a CSU-é:* 130 000.

A CDU elnöke: Helmut Kohl, *főtitkára:* Kurt H. Biedenkopf.

A *CSU elnöke:* Franz-Josef Strauss.

A két párt sok lapot ad ki. Legfontosabb a *Rheinische Post* és a *Bayern Kurier.*

NÉMET KOMMUNISTA PÁRT
(Deutsche Kommunistische Partei)

1968. szeptember 12-én alakult, miután az NSZK kormánya nem hatálytalanította a *Németország Kommunista Pártját* betiltó 1956. évi rendeletét, de engedélyezte egy új kommunista párt működését. (A második világháború után egységes kommunista párt volt az egész országban. Miközben a keleti övezetben végbement a két munkáspárt egyesülése, a nyugati övezetekben egyrészt a katonai parancsnokok megakadályozták az egyesülést, másrészt a szociáldemokrata párt ottani szervezetei a jobboldaliak kezébe kerültek, akik kizárták a pártból a két párt együttműködésének híveit. A nyugat-németországi pártszervezetek 1948. április 30-án konferenciát tartottak, amelyen önálló központi vezetőséget választottak, Max Reimannal az élen. Az 1949. évi parlamenti választásokon a párt 1 361 700 szavazatot kapott. A párt ellen fokozódott a terror, újságjait betiltották. Az NSZK megalakítása még nehezebb helyzetet teremtett. 1956. augusztus 17-én betiltották a pártot, amelynek ekkor 100 000 tagja volt.)

A párt 1969. április 12–13-án tartotta I. kongresszusát, amely elvi nyilatkozatot fogadott el. A nyilatkozat a legfontosabb feladatként jelölte meg a demokratikus haladásért vívott harcot, egyben felvázolta a szocializmus perspektíváját. A párt követelte a munkások beleszólási jogát a gazdasági élet irányításába, a szükségállapot-törvény hatálytalanítását (e törvény értelmében a kormány felfüggesztheti az alkotmányos jogokat), az újfasiszta párt betiltását, a militarizmus elleni harcot.

1976. március 19–21. között tar-

tották a párt bonni kongresszusát, amelynek fő jelszava ez volt: „Az NKP-val a nagytőke ellen, a szociális és a demokratikus jogokért, a békéért, a szabadságért és a demokráciáért." A kongresszus rámutatott arra, hogy miközben a jobboldali SPD-vezetés támogatja az alkalmi kapcsolatokat külföldi kommunista pártokkal, elutasítja az együttműködést saját országának kommunista pártjával, pedig a kommunisták és a szociáldemokraták együttes cselekvése növelné a munkásosztály erejét a monopóliumok elleni harcban.

A párt tagjainak száma: 40 000 (1976).

A párt elnöke: Herbert Mies.

A párt lapja: Unsere Zeit.

NÉMETORSZÁG NEMZETI DEMOKRATA PÁRTJA (National-Demokratische Partei Deutschlands)

1964-ben alapították a több tucat, részben felmorzsolódott, részben betiltott náci párt, illetve szervezet maradványaiból. Közülük legjelentősebb a *Szocialista Birodalmi Párt* volt.

Tömegbefolyása a nacionalista és fasiszta orientációjú középrétegekben van.

Programja: mentesíteni Németországot a második világháború kirobbantásáért ráháruló felelősségtől, érvényesíteni a nemzeti érdekeket a „területileg idegen hatalmakkal szemben". Nyíltan fellép a háború utáni európai határok felülvizsgálatáért, az ún. keleti területek: Ausztria, Dél-Tirol stb. meg-, illetve visszaszerzéséért.

A legnagyobb sikert Baden-Württembergben érte el 1968-ban: tartományi gyűlésébe 12 képviselőt küldött.

Az utóbbi években a reakciós erők, óvakodva a jobboldali szervezetek szétforgácsolódásától, elsősorban a CDU–CSU-ra szavaztak.

A párt tagjainak száma: 21 000.

A párt elnöke: Martin Mussgnung.

NÉMETORSZÁG SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTJA (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)

1945-ben alakult újjá, miután a fasiszta rezsim 1933-ban betiltotta, és csak emigrációban működtek szervezetei.

A világ legnagyobb múlttal és legjelentékenyebb tömegbefolyással rendelkező szociáldemokrata pártja. Előde az 1863-ban alapított *Általános Munkásegylet*, de a szociáldemokrata elnevezést is már 100 éve, a gothai kongresszus óta használja. Erfurti programja (1891) – Engels kemény kritikája ellenére is – a korabeli szociáldemokrácia mintául szolgáló programja volt. Az első világháború törést jelentett: a párt zöme a militarizmus támogatója lett. Ez az opportunista politika folytatódott az 1918 novemberében kitört forradalom idején is. A szociáldemokrácia jobboldali vezetőinek nagy szerepük volt a forradalom vereségében, a nagytőkések és a

földbirtokosok hatalmának megszilárdításában. A húszas évek elején a párt feladta az erfurti programot, s a heidelbergi program (1925) a szavakban még marxista alapelveket egy csakis reformokat célul kitűző feladatsorral kapcsolta egybe. 1945 után még egy darabig ez jellemezte, de az 1952-es dortmundi program már csak a praktikus reformok tervét tartalmazta, hogy aztán az 1959-es programban bekövetkezzen a teljes szakítás a marxizmussal.

Az 1959. évi Bad Godesberg-i program feladta a materialista világnézetet, helyette a „keresztény etikát, a humanizmust és a klasszikus filozófiát" tette meg ideológiai alapelvvé, túlhaladottnak minősítette az osztálypárt fogalmát, elismerte a „profitmotívum" jogosultságát, de egy mérsékelt reformokat tartalmazó gazdaság- és jövedelempolitikával egészítette ki. Külpolitikailag jóváhagyta az NSZK időközben bekövetkezett újrafelfegyverzését.

1949 és 1966 között ellenzékben volt, 1966-tól 1969-ig nagykoalíciót alkotott a *CDU–CSU*-val, 1969-től pedig vezető szerepet játszik a kormányzást a *Szabad Demokrata Párt*-tal együtt megvalósító ún. kiskoalícióban.

Mint kormányzó párt nem nyúl a kapitalizmus lényegéhez, igazgatja az állammonopolista rendszert. Reformokkal kísérletezik, ám ezek rendkívül nehezen valósulnak meg: évek óta nem születik döntés pl. a munkások és alkalmazottak beleszólási jogának bevezetéséről. Külpolitikailag viszont a szociáldemokrata vezetés fordulatot hozott: a békés szándékokat kinyilvánító, a háború területi következményeit elfogadó álláspont megnyitotta az utat az NSZK és a szocialista országok kapcsolatainak rendezéséhez, és elvezetett a két német állam alapszerződésének megkötéséhez.

A párt vezető szerve a kongresszus, melyet kétévenként hívnak össze. A pártpolitika további fontos szervei a Végrehajtó Bizottság és az Elnökség. A törvényhozási munka irányítása a parlamenti csoport és vezetősége kezében van. Az állam szövetségi jellege miatt különösen fontos szerepet játszanak a tartományok és a körzetek szervezetei. A német szociáldemokrácia befolyása alatt állnak a hatalmas szakszervezetek, a *Német Szakszervezeti Szövetség* (Deutsche Gewerkschaftsbund) kb. 6 millió taggal. A párt része az *Ifjúszocialista Szervezet* (Jugendsozialistische Organisation – Ju So). A szakszervezetek és az ifjúság hagyományosan a baloldali ellenzékét jelentik a pártnak.

A párt társadalmi bázisa elsősorban a munkásság, tagjai között több tízezer alkalmazott, műszaki értelmiségi stb. is található. Szemben az NSZK polgári pártjaival, bevételeinek 60%-át tagdíjakból fedezi.

A párt tagjainak száma: kb. 1 000 000.

A párt elnöke: Willy Brandt, *alelnöke:* Helmuth Schmidt és Hans Koschnich, *a parlamenti csoport vezetője:* Herbert Wehner.

A párt lapja: Vorwärts, *elméleti folyóirata:* Die Neues Gesellschaft.

SZABAD DEMOKRATA PÁRT
(Freie Demokratische Partei)

1948-ban alapították az 1945-től működő demokrata pártokból és szervezetekből. Előzményének a mindig gyenge német liberalizmus tekinthető, olyan pártok, mint a *Német Néppárt*, a *Német Demokrata Párt* stb. 1949 után ellenzéki politikát folytatott; az 1953. és az 1961. évi választások után a CDU–CSU-val, az 1969-es és az 1972-es választások után a szociáldemokrata párttal alkotott koalíciót. A közép- és kisvállalkozók érdekeit képviseli, következésképp az állammonopolista kapitalizmus legsúlyosabb következményeit enyhítő intézkedésekért lép fel. Sorai között sok – főképp protestáns és szabadgondolkodó – kistőkés, kisiparos és kereskedő, továbbá tisztviselő található. Síkraszáll a magántulajdon sérthetetlenségéért, fellép az állami ellenőrzés és szabályozás minden formája ellen, a vállalkozói szabadságért. Ellenzi a munkások és alkalmazottak ún. beleszólási jogának kiszélesítését, a vállalkozók és munkavállalók közötti paritás érvényesítését. Külpolitikailag tevékeny szerepet játszott az ún. keleti politika kidolgozásában és a hetvenes évek első felében végrehajtott, Nyugat-Berlin szempontjából is pozitív külpolitikai fordulat megvalósításában.

Szervezete hasonló a nagy nyugatnémet pártokéhoz.

A párt tagjainak száma: 70 000.

A párt elnöke: Hans-Dietrich Genscher, *főtitkára:* Martin Bengemann, *a parlamenti frakció vezetője:* Wolfgang Mischnick.

A párt közlönye: Freie Demokratische Korrespondent.

NYUGAT-BERLIN

A Német Demokratikus Köztársaság területén fekvő különleges státusú város. *Területe:* 479 km^2, *lakosainak száma:* 1 985 000 (1975).

1948-ban a nyugati hatalmak mesterségesen kiszakították Berlin nyugati szektorait természetes környezetükből. Nyugat-Berlin veszélyes tűzfészek, „frontváros" volt Európa szívében, különösen azok után, hogy a Német Szövetségi Köztársaság úgy tekintette, mint területének szerves részét. Fordulópontot jelentett a Szovjetunió, Nagy-Britannia, az Egyesült Államok és Franciaország kormányai által 1971 szeptemberében parafált négyhatalmi egyezmény. Az egyezmény leszögezi, hogy Nyugat-Berlin nem az NSZK része, a várossal kapcsolatos vitákat kizárólag békés eszközökkel lehet megoldani. Egyidejűleg könnyítéseket vezettek be a nyugatnémet és a nyugatberlini polgárok NDK-beli látogatásaiban.

A legfelső városhatalmi szerv a 138 tagú parlament, a végrehajtó hatalmat a szenátus gyakorolja, élén a kormányzó polgármesterrel.

Pártok	1971		1975	
	%	mandátum	%	mandátum
Németország Szociáldemokrata Pártja	50,4	73	42,7	67
Kereszténydemokrata Unió (CDU)	38,2	54	43,9	68
Szabad Demokrata Párt (FDP)	8,5	11	7,2	11
Nyugat-Berlin Szocialista Egységpártja	2,3	—	1,9	—

KERESZTÉNYDEMOKRATA UNIÓ
(Christlich-Demokratische Union – CDU)

1945-ben kezdte működését. A nagytőke pártja. Célja Nyugat-Berlin „frontváros" jellegének megőrzése.

A párt tagjainak száma: 9000.

A párt elnöke: Peter Lorenz.

NÉMETORSZÁG SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTJA
(Sozialdemokratische Partei Deutschlands – SPD)

1945 óta működik, s a város legfontosabb pártja. A választások eredményeként a szabad demokratákkal együtt alakította meg a szenátust.

A párt elnöke: Gerd Löffler

A párt lapja: Berliner Stimme.

NYUGAT-BERLIN SZOCIALISTA EGYSÉGPÁRTJA
(Sozialistische Einheitspartei West-Berlins)

Németország Szocialista Egységpártja nyugat-berlini szervezeteként alakult 1946-ban. 1961 augusztusától lényegileg önálló párt, de megalakulását az 1962 novemberében tartott konferencián mondta ki. (1969-ig *Németország Szocialista Egységpártja – Nyugat-Berlin* volt a neve). A párt feladatait az 1969 februárjában tartott rendkívüli kongresszus dolgozta ki. A párt követelte, hogy a nyugat-berlini szenátus önálló politikát folytasson, a város ne legyen az NDK és a többi szocialista ország ellen irányuló provokációk színhelye, a nyugat-berlini hatóságok kössenek nemzetközi jogi szerződést az NDK-val, biztosítsák a dolgozók beleszólási jogát az üzemek vezetésébe. A párt fontos feladatának tartja, hogy széles egységfrontot alakítson ki a város különböző haladó mozgalmaival.

A párt tagjainak száma: 6500 (1972).

A Központi Bizottság elnöke: Gerhard Danelius.

A párt lapja: Die Wahrheit.

SZABAD DEMOKRATA PÁRT
(Freie Demokratische Partei – FDP)

1948-ban alapították. A közép- és kisvállalkozók, a kereskedők, a hivatalnokok, az iparosok és a jómódú értelmiség érdekeit fejezi ki. A nagypolgársághoz is kötődik.

A párt tagjainak száma: 3000.

A párt elnöke: Wolfgang Lüder.

NORVÉGIA
(Norvég Királyság)

Területe: 387 000 km², *lakosainak száma:* 3 975 000 (1974).

Az állam feje a király, aki két alkalommal megvétózhatja a parlament által elfogadott törvényeket. Formálisan a király nevezi ki a kormányt, valójában azonban a parlamenti többséggel rendelkező párt vagy pártszövetség alakítja meg. A 4 évre arányos választási rendszerben választott 150 tagú parlament (Storting) saját kebeléből alakítja ki a 38 tagú felsőházat (Lagting). Ellentétes álláspontok esetén a két ház együttes ülésén kétharmados többséggel döntenek.

Norvégia a második világháború alatt (1940. áprilistól 1945. májusig) fasiszta megszállás alatt volt. A felszabadulás után a nyugati katonai és politikai szövetséghez csatlakozott; az utóbbi évek legélesebb vitáit a Közös Piachoz való csatlakozás váltotta ki. A csatlakozás elvetését az is motiválta, hogy a tenger alatt, a partok közelében hatalmas kőolaj- és földgáztelepeket fedeztek fel, s a lakosság nagy része úgy véli, hogy e kincs birtokában Norvégia nem szorul rá a szoros integrációra.

Norvégia pártviszonyai a többi skandináv országéitól abban térnek el, hogy itt jelentékeny befolyással bíró vallási párt is működik.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1969		1973		1977	
	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum
Norvég Munkáspárt	46,5	74	35,3	62	42,4	76
Szocialista Választási Szövetség*	4,5**	—	11,2	16	4,5	2***
Keresztény Néppárt	9,4	14	12,2	20	12,1	22
Centrumpárt	10,5	20	11,0	21	8,6	12
Liberális (Venstre) Párt	9,4	13	3,5	2	3,5	2
Új Néppárt	—	—	3,4	1	1,7	—
Konzervatív (Jobboldali) Párt	19,6	29	17,5	29	24,7	41
Anders Lange Pártja	—	—	5,0	4	1,9	—
Egyéb	0,1	—	0,9	—	0,6	—

* Az 1973. évi választások előtt alakult. Alkotóelemei: *Norvég Kommunista Párt, Szocialista Néppárt, Munkás Tájékoztató Bizottság* (AIK).

** Az 1969-ben külön induló kommunista pártra és a *Szocialista Néppárt*ra leadott szavazatok összege.

*** A *Norvég Kommunista Párt* együtt a *Szocialista Baloldali Párt*tal.

ANDERS LANGE PÁRTJA

1973 tavaszán alakult. Demagóg jelszavakkal lép fel az állam beavatkozása ellen a magángazdaságba, az összes közvetlen adó megszüntetéséért, a katonai költségvetés csökkentéséért, a fejlődő országoknak nyújtott segély megszüntetéséért. A NATO és a Közös Piac híve.

A maga oldalára próbálja állítani a kormány szociális és gazdasági politikájával elégedetlen választókat, főleg a nyugdíjasokat, a kis- és középpolgárokat, a hivatalnokréteg egy részét.

1977 januárjában *Haladó Párt*ra változtatta a nevét.

A párt elnöke: Anders Lange.

CENTRUMPÁRT
(Senterpartiet)

1920-ban alakult. 1959-ig *Parasztpárt*nak nevezték. A mezőgazdasági nagy- és középburzsoázia, az erdőtulajdonosok és a parasztok érdekeit képviseli.

A párt 1969. évi programja szerint legfőbb politikai célja: „minden ember igényeit a legteljesebb mértékben kielégítő társadalom megteremtése". E cél érdekében a társadalom decentralizálásának, az önkormányzat és a demokrácia növelésének, a környezetvédelemnek és a természeti források ésszerű kihasználásának programját hirdette meg.

Külpolitikai célja a nyugat-európai összefogás, a NATO erősítése, de ellenzi, hogy az ország területén katonai támaszpontokat helyezzenek el. Az egyetlen burzsoá párt, amely következetesen fellépett Norvégia közös piaci csatlakozása ellen.

A párt képviselői részt vettek a burzsoá koalíciós kormányokban 1965 és 1971 között, valamint 1972–1973-ban.

A párt tagjainak száma: kb. 70 000.

A párt elnöke: Dagfinn Vårvik, *főtitkára:* Svein Sundsbø.

A párt lapja: Nationen.

KERESZTÉNY NÉPPÁRT
(Kristelig Folkeparti)

1933-ban alapították. Vallásos meggyőződés alapján a közép- és kispolgárság képviselőit, a papságot tömöríti soraiban, valamint néhány értelmiségi csoportot.

Politikai platformja a burzsoá rend védelme. 1957-ben elfogadott programjában „a nép életében a kereszténység alkotó szerepét" hangsúlyozzák, és az osztályellentéteknek az „általános jólét" alapján történő megszüntetését hirdetik.

Támogatja az Egyesült Államok külpolitikáját, az ország NATO-tagságát és hadseregének erősítését e katonai tömb keretében. Kiállt a Közös Piacba való belépés mellett.

A párt képviselői 1965 és 1971 között részt vettek a koalíciós kormányban.

A párt tagjainak száma: kb. 45 000.

A párt elnöke: Kåre Kristiansen, *titkára:* Oluf Arntsen.

A párt lapja: Folkets Framtid.

KONZERVATÍV PÁRT; más néven: JOBBOLDALI PÁRT (Høyre)

1884-ben alakult. A finánctőkések, a nagyiparosok, a hajótulajdonosok és a vezető hivatalnokok érdekeit képviseli. Programja a „tulajdonosok demokráciáján" alapul, „gazdasági bőséget és egyenlőséget" hirdetnek. Választási programja a magántulajdonhoz való jogot, az egyén cselekvési és személyes szabadságát hirdette.

Követelte Norvégia belépését a Közös Piacba, támogatja a Nyugattal való szilárd szövetséget, a NATO erősítését.

A párt képviselői 1965 és 1971 között részt vettek a polgári koalíciós kormányokban.

A pártnak ifjúsági és nőszervezete is van.

A párt tagjainak száma: kb. 104 000 (1975).

A párt elnöke: Erling Norvik.

A párt lapja: Aftenposten, Morgenbladet. Emellett több mint 30 lapot befolyásol.

LIBERÁLIS PÁRT; más néven: BALOLDALI PÁRT (Venstre)

1884-ben alakult. A közép- és kispolgárság, az alkalmazottak és az értelmiség liberális rétegeire támaszkodik.

Célja „harmonikus társadalom" létrehozása a magánvállalkozás és a magántulajdonra való jog alapján. Az osztálypolitika minden formáját ellenzi, de elismeri a gazdasági élet bizonyos mértékű állami szabályozásának szükségességét „az egész társadalom érdekében".

A peremterületek fejlesztéséért, az oktatási rendszerre és a környezetvédelemre fordított költségvetési kiadások emeléséért száll síkra.

A külpolitikában a nemzetközi feszültség enyhítéséért küzd. Ugyanakkor „biztonsági politikáját a nyugati demokráciákkal való együttműködésre és a NATO-ban való részvételre építi". Ellenezte a közös piaci belépésre vonatkozó javaslatot. Ez szakadásra vezetett: a kiváltak létrehozták az *Új Néppárt*ot.

A párt képviselői 1965 és 1971 között, valamint 1972–1973-ban részt vettek a kormányban.

A párt elnöke: Eva Kolstad, *főtitkára:* Asbjørn Liland.

A párt lapja: Dagbladet.

NORVÉG KOMMUNISTA PÁRT (Norges Kommunistpartiet)

1923. november 4-én alakult a *Norvég Szocialista Munkáspárt*ban bekövetkezett szakadás után. A párt rövid idő alatt jelentős tömegbefolyásra tett szert. Az 1924-es parlamenti választásokon megkapta a szavazatok 6,1 %-át, és 6 mandátumot szerzett. Később vesztett befolyásából, amiben a „baloldali" hibák mellett lényeges szerepe volt a munkáspárti kormány kommunistaellenes politikájának is. A harmincas években nagy erőfeszítéseket tett, hogy megteremtse az antifasiszta erők egységét. A német megszállás idején az illegalitásba szorított pártnak jelentős szerepe volt az ellen-

állási mozgalomban, kezdeményezője volt a partizánharcoknak. Mindez jelentősen növelte a tekintélyét. Az 1945-ben tartott választásokon elnyerte a szavazatok 11,9%-át. 1945 júniusától részt vett a koalíciós kormányban, de 1947-ben ellenzékbe szorították.

Az ötvenes években a párt sokat vesztett erejéből és befolyásából. Norvégiának a NATO-ba való belépése után az országban fokozódott az antikommunista propaganda, és ez nem maradt hatás nélkül.

A párt 1963-ban tartott konferenciáján elfogadták „A békéért, a nemzeti függetlenségért, a demokráciáért és a szocializmusért" című programot. Az 1971 áprilisában tartott XIII. kongresszus elhatározta, hogy egyesíteni kell minden baloldali csoportot és áramlatot a monopoltőke hatalmának korlátozásáért, harcolni kell Norvégiának a Közös Piacba való belépése ellen, valamint a NATO-ból való kilépésért.

1973-ban a kommunista párt és más baloldali szervezetek megalakították a *Szocialista Választási Szövetség*et, amely az 1973. szeptemberi parlamenti választásokon 15 mandátumhoz jutott, így 12 év után ismét került a parlamentbe kommunista képviselő.

A választások után felvetődött, hogy a Szocialista Választási Szövetség alakuljon párttá. Ez vitát váltott ki, és az egyes pártok fenntartották a jogot, hogy saját kongresszusukon döntsenek róla. A párt XV. kongresszusa (1975. október 31–november 2.) határozatot hozott a párt ideológiai és szervezeti erősítéséről.

Az 1977. szeptember 12-i választásokon jelentősen csökkent a kommunista képviselők száma.

A Központi Bizottság elnöke: Martin Gunnar.

A párt lapja: Friheten.

NORVÉG MUNKÁSPÁRT
(Det Norske Arbeiderpartiet)

1887-ben alakították. Tagjai és követői döntő többségben munkások, halászok, alkalmazottak, kisparasztok, kisebb számban értelmiségiek.

Története egyes szakaszaiban radikális követelésekkel lépett fel; 1919 és 1923 között tagja volt a Kommunista Internacionálénak, majd a jobboldal hatására kilépett, és azóta reformista pártként működik.

Elvileg fenntartja, hogy a párt célja „a szocialista társadalom felépítése a demokratikus szocializmus alapján". Ennek eszközei: „a politikai demokráciának és az állampolgárok politikai aktivitásának fejlesztése", továbbá a „gazdasági és ipari demokrácia", melyet a bank- és hitelrendszer társadalmi ellenőrzésével és olyan vállalati szervek felállításával kíván biztosítani, melyek „döntő hatással vannak a vállalatok fejlődésére". Elismeri ugyanakkor a magántulajdon jogosultságát bizonyos ágazatokban, mert „nem a termelési eszközökre vonatkozó formális tulajdonjog dönti el a társadalom fejlődésének lehetőségeit". Számos pozitív szociális in-

tézkedést támogat: 40 órás munkahét bevezetése, a kis- és közepes keresetűek adójának csökkentése stb.

Kitart a NATO-tagság mellett, de emellett azt is hirdeti, hogy Norvégiának szem előtt kell tartania nemzeti érdekeit és a béke megőrzésére irányuló munkát kell folytatnia.

A közös piaci csatlakozás ügyében 1972-ben tartott népszavazás előtt szakadásra került sor a pártban: a csatlakozást támogató vezetőség ellenében több szakszervezet és az ún. *Munkás Tájékoztató Bizottság* kilépett a pártból, és megalakította a *Demokratikus Szocialisták* csoportját. (A népszavazás „nem"-je után a Munkáspárt úgy foglalt állást, hogy az ország és az EGK közötti kapcsolatokat szerződésben kell szabályozni.)

A párt nagy munkás, halász és kisparaszti tömegmozgalmat irányít: meghatározó befolyása van a 650 000 tagot számláló *Norvég Szakszervezeti Szövetség*ben és a 450 000 tagból álló *Norvég Szövetkezeti Szövetség*ben.

A háború utáni 8 parlamenti választás közül 1965-ben és 1973-ban érte érzékeny veszteség. 1935-től 1965-ig és 1970–1972-ben az ország vezető pártja volt; 1973 óta kisebbségi kormány élén áll.

A párt tagjainak száma: 172 000 (ez tartalmazza az egyéni tagokat és azon szervezetek létszámát is, melyek kollektíven csatlakoztak a párthoz).

A párt elnöke: Reiulf Steen, *vezére:* Odvar Nordli, *főtitkára:* Ivar Levaraas.

A párt lapja: Arbeiderbladet.

SZOCIALISTA NÉPPÁRT
(Sosialistisk Folkeparti)

1961-ben hozta létre a *Norvég Munkáspárt*ból kizárt baloldali ellenzéki csoport, mely az *Orientering* című lap köré tömörült. A munkások, az értelmiségiek és az alkalmazottak egy részére van befolyással.

A párt 1962-es programjában hangsúlyozzák, hogy hűek a szocializmus eszméihez. Követeli a bankok, a biztosítótársaságok, a nagyvállalatok állami irányítását, az áremelkedés megállítását, a minimális munkabérszint megállapítását, a nagy jövedelmek és ingatlanok megadóztatását stb.

A külpolitikában ellenzi a NATO-ban való részvételt és atomfegyver tárolását az országban. Harcolt az ország közös piaci tagsága ellen.

A párt tagjainak száma: kb. 7000 (1975).

A párt vezére: Finn Gustavsen, *elnöke:* Stein Ørnhøi.

A párt lapja: Orientering.

ÚJ NÉPPÁRT
(Ny Folkeparti)

1972-ben alapította a *Liberális Párt*ból kivált, Norvégia közös piaci belépését támogató csoport. A városi közép- és kispolgárság, az alkalmazottak és az értelmiség érdekeit képviseli. Tevékenységét a „nemzeti és keresztény elvekre", valamint a „demokratikus hagyományokra" alapozza.

A párt tagjainak száma: 11 000.

A párt elnöke: Bent Röiseland.

OLASZORSZÁG
(Olasz Köztársaság)

Területe: 301 200 km², *lakosainak száma:* 56 014 166 (1973).

A fasizmus 20 éves uralma és a második világháborúban elszenvedett vereség után, 1946-ban népszavazással lett köztársaság, s az 1947-ben elfogadott, az ellenállás radikális-demokratikus hagyományait és az akkori erőviszonyokat tükröző alkotmány jóval demokratikusabb, mint a többi tőkésországé.

Az államfői teendőket a köztársaság 7 évre választott elnöke látja el. A szokásos államfői teendőkön túl legfontosabb feladata az igen gyakori kormányválságok alkalmával a hosszú ideig is elhúzódó tárgyalások lefolytatása. A 630 képviselőből álló, arányos képviseleti rendszerrel 5 évre választott képviselőház és a 315 tagból álló, arányos képviseleti rendszerrel 6 évre választott szenátus egyenjogú. A köztársaság elnöke halasztó vétójoggal élhet a törvényhozási határozatokkal szemben. Nagy horderejű, az alkotmányt is érintő kérdésekben népszavazást is tarthatnak; ilyen volt a válási törvény kérdésében tartott referendum 1974-ben.

A helyi politika kialakításában nagy szerepük van a területi, tartományi és helyi igazgatási-hatalmi szerveknek. A 20 területi (regionális) önkormányzat nagy önállósággal rendelkezik a helyi politika dolgaiban.

Olaszországban még a múlt századból ered a fejlett, iparosított Észak és a még mindig elmaradott, relatíve túlnépesedett, agrárjellegű Dél ellentéte.

A fasizmus feloszlatta a pártokat, és a pártrendszer csak 1945 után kelt új életre. A többpártrendszerben kialakuló erőviszonyoknak megfelelően 1945-től 1963-ig a Kereszténydemokrata Párt egyedül kormányzott vagy az ún. középjobb formulával az egyesült kommunista-szocialista ellenzékkel szemben. 1963-tól 1973-ig a középbal formula érvényesült; ekkor a Kereszténydemokrata Párt együtt volt a kormányban a szocialistákkal és a radikálisokkal. A szocialisták újbóli ellenzékbe vonulásával párhuzamosan, kb. 1974-től a kommunista párt részéről az ún. történelmi kompromisszum formulája került előtérbe, mely a kommunisták, szocialisták és a haladó katolikusok, illetve a vallásos tömegek összefogását jelentené. 1977 júniusában a kormányzó Kereszténydemokrata Párt és öt más párt – köztük a kommunista párt – megállapodást kötött egy közös kormányprogramról.

Pártok	1968				1972			
	Parlament		Szenátus		Parlament		Szenátus	
	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum
Kereszténydemokrata Párt	39,1	266	38,3	135	38,8	266	38,1	136
Olasz Kommunista Párt	26,9	177	27,1	101	27,2	179	27,5	94
Olasz Szocialista Párt	14,5	62	15,2	35	9,6	61	10,7	33
Olasz Szociáldemokrata Párt	5,9	29	5,4	11	5,1	29	4,4	11
Olasz Liberális Párt	5,8	31	6,1	16	3,9	21	3,4	8
Olasz Köztársasági Párt	2,0	9	2,2	2	2,9	24	3,0	5
Olasz Szociális Mozgalom	5,8	30	5,7	13	8,7	56	9,1	25
Proletáregység Olasz Szocialista Pártja	—	—	—	—	2,0	—	2,0	—
Dél-tiroli Néppárt	—	—	—	—	0,5	3	0,4	2
Egyéb	—	—	—	—	1,5	—	1,4	4

Pártok	1975	1976			
	Községtanácsi	Parlament		Szenátus	
	%	%	mandátum	%	mandátum
Kereszténydemokrata Párt	34,8	38,7	262	40,0	136
Olasz Kommunista Párt	32,7	34,5	229	34,0	116
Olasz Szocialista Párt	12,7	9,6	57	10,2	30
Olasz Szociáldemokrata Párt	5,8	3,4	15	3,1	6
Olasz Liberális Párt	2,7	1,4	5	1,4	2
Olasz Köztársasági Párt	3,4	2,5	14	2,7	6
Olasz Szociális Mozgalom	6,8	6,1	35	6,6	15
Proletáregység Olasz Szocialista Pártja	—	—	—	—	—
Dél-tiroli Néppárt	—	—	2	2,0	2
Egyéb	1,1	3,8	—	—	—

KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT
(Democrazia Cristiana – DC)

Ezen a néven 1944-ben alakult. Elődje az 1919-től 1927-ig működött *Néppárt* (Partito Popolare), melyet a fasiszták a többi párttal együtt betiltottak. Mussolininak a Szentszékkel kötött megállapodása (lateráni szerződések) szabadságot biztosított a katolikusok nagy tömegszervezetének, a *Katolikus Akció*nak

(Actio Catolica). Erre építve alakult meg 1944-ben, a felszabadulás előestéjén a *Kereszténydemokrata Párt* és szerzett érdemeket az ellenállási mozgalomban.

A párt katolikus-konzervatív irányzatot követ, a társadalmi kérdéseket „a keresztényi testvériség szellemében fogant osztályegyüttműködéssel" kívánja megoldani. Politikájának lényeges vonása a kommunistaellenesség. A párt vezetése alatt álló kormányok makacsul ellenálltak a reformoknak, s csak tömegnyomásra, koalíciós partnereik követelésére vezették be őket (népszavazás a válási törvényről, egyes államosítások, tartományi autonómia bevezetése). Külpolitikája NATO-barát, 1957-ben a Közös Piac egyik kezdeményezője volt.

1945 decembere, a pártvezér, De Gasperi első kormányának megalakulása óta a kormány élén kereszténydemokrata politikus áll.

A Kereszténydemokrata Párt nagy tömegpárt, valamennyi társadalmi osztályban van befolyása. Tagságának kb. $^1/_3$-a munkás, $^1/_3$-a városi és falusi középosztálybeli, $^1/_3$-a földműves, mezőgazdasági munkás. Tagjainak $^1/_3$-a nő. Szavazóinak $^1/_5$-e ipari munkás, kb. fele vidéki középosztálybeli, illetőleg paraszt, $^1/_3$-a a városi középosztályból való. Szavazóinak $^2/_3$-a nő. Ereje elsősorban a falvakban van, s abban a támogatásban, melyet szinte leplezetlenül kap a klérustól.

Szervezete az ötvenes évek közepén alakult ki és vált el a Katolikus Akció szervezetétől. A területi szervezetek (szekciók) irányítását tartományi szövetségek végzik. Az évenként tartott kongresszuson megválasztják az Országos Tanácsot, a Vezetőséget és a Titkárságot. A párt vezető gárdája nem tükrözi a párt szociális összetételét: a vezetők $^4/_5$-e a felső és középosztályokból származik, zömük tanár, illetőleg ügyvéd, és valamilyen katolikus szervezetben nyert politikai képzést és gyakorlatot.

A Kereszténydemokrata Párt egyik fontos sajátossága, hogy nem egységes: 9 különféle áramlata, frakciója van. (Ismertebbek az ún. mérsékeltek vagy „dorottyások", a baloldali „Új erő" csoport, az ún. „alap"-frakció, Moro miniszterelnök frakciója stb.)

Igen kiterjedt tömegszervezeti befolyása van. Irányítja az *Olasz Dolgozók Szakszervezeti Szövetségét* (CISL – 2,5 millió tag), a *„Coltivatori Diretti"* nevű katolikus parasztszervezetet, a katolikus befolyás alatt álló *Szövetkezeti Központot* és a Katolikus Akciót.

A párt tagjainak száma: 1 800 000.

A párt elnöke: Aldo Moro, *főtitkára:* Benigno Zaccagnini.

A párt lapja: Il Popolo, ezenkívül még 5 regionális napilap és 34 tartományi hetilap. *Elméleti lapja:* La Discussione.

OLASZ KOMMUNISTA PÁRT
(Partito Comunista Italiano)

Az *Olasz Szocialista Párt*ból kivált baloldali csoportok 1921. január 21-én megalakították *Olaszország Kom-*

munista Pártját (mai nevét 1943-ban vette fel). A párt megalakításában fontos szerepet játszott az *Ordine Nuovo* című lap körül létrejött csoport, az olasz munkásmozgalom Antonio Gramsci vezette legérettebb marxista–leninista része.

1922. október 28-án hatalomra jutott a fasizmus, s megkezdődött a kommunisták elleni terror, bár a párt egy ideig még legálisan működhetett. 1926-ban a fasiszta diktatúra betiltott minden nem fasiszta pártot. A kommunista vezetőket letartóztatták, köztük Gramscit, a párt vezetőjét is, aki 1939. április 27-én, 11 évi fogság után halt meg. A fasiszta különbizottságok 4030 kommunistát ítéltek el összesen 23 000 évre. A párt vezetését Togliatti vette át (haláláig – 1964. augusztus 21. – a Központi Bizottság főtitkára volt). A fasiszta diktatúra idején a párt állt az antifasiszta harc élén. 1934. augusztus 17-én a kommunista és a szocialista párt akcióegység-megállapodást kötött, s ezzel létrejött a széles antifasiszta összefogás legfontosabb feltétele. 1937-ben a két párt újabb megállapodást kötött (amit 1943-ban, 1944-ben és 1946-ban megújítottak és továbbfejlesztettek) az antifasiszta egység erősítéséről, a fasizmus, a kapitalizmus megdöntéséért vívott közös harcról.

A második világháború alatt a párt állt a nemzeti felszabadító harc élére. Kezdeményezésére 1941 októberében a többi antifasiszta párttal együtt megalakították az *Olasz Nép Összefogásának Akcióbizottságát*, majd 1943. szeptember 9-én a *Nemzeti Felszabadítási Bizottság*ot. A párt már 1943-ban partizánalakulatokat, Garibaldi-rohambrigádokat szervezett (parancsnokuk Luigi Longo volt). 1945. április 25-én az ország északi részét még megszállva tartó fasiszta csapatok ellen a párt felhívására általános felkelés robbant ki, amely a felkelők teljes győzelmével végződött. (A háború után összeírt 350 425 partizán közül 210 000 a párt tagja volt, a csaknem 70 000 elesett partizán között több mint 40 000 kommunista volt.)

1944 májusában a kommunista párt képviselőinek részvételével koalíciós kormány alakult. Pozícióját és hatalmas befolyását arra használta fel, hogy kiharcolja az ország demokratikus megújhodását, a monarchia megdöntését és olyan alkotmány elfogadását, amely nemcsak törvénybe iktatja a köztársaságot, hanem programot is jelent az ország fejlődése számára. A párt a felszabadulás után az ország legnagyobb pártja lett (1945-ben 1 700 000 tagja volt). A korábban kötött egyezmények értelmében együttműködött a szocialista párttal.

1947 májusában a két munkáspártot kiszorították a kormányból, hogy eltorlaszolják az utat az ország demokratikus fejlődése előtt. A reakció mindenekelőtt az újra ellenzékbe került kommunista pártot akarta meggyengíteni, provokációkhoz, merényletekhez folyamodott. 1948. július 14-én merényletet követtek el Palmiro Togliatti ellen. 1956-ban megbomlott a munkásegység: a szocialista párt megszakí-

totta az együttműködést a kommunista párttal.

A párt 1956 decemberében tartott VIII. kongresszusa kidolgozta a demokráciáért és a szocializmusért folytatott harc programját. A későbbi kongresszusok megerősítették és továbbfejlesztették e programot. A párt szorosan összekapcsolja a demokráciáért és a szocializmusért folytatott harcot. Strukturális reformok útján olyan új típusú demokráciát akar, amely lehetővé teszi a forradalmi folyamat békés előrevitelét a szocializmus felé. A reformok nem a polgári demokratikus jogok megvalósítását jelentik, hanem jóval többet: az államhatalom demokratizálását, a monopóliumok gazdasági és politikai hatalmának korlátozását, az üzemi demokrácia kiszélesítését, a munkások beleszólását a vállalatok irányításába, tehát a burzsoá rend pilléreinek gyengítését, a demokratikus erőknek döntő pozícióba juttatását. Ahhoz, hogy Olaszország meginduljon ezen az úton, mindenekelőtt egy új, demokratikus többségen alapuló kormányra van szükség. Ennek elérésére az antimonopolista erők legszélesebb – a kommunistáktól a katolikus baloldalig terjedő – összefogását kell megvalósítani. A párt azért harcol, hogy a kormánytöbbség fejezze ki a munkásosztály, az egész nép akaratát.

1975. március 17–23. között tartották a párt XIV. kongresszusát, amely célul tűzte ki a „történelmi kompromisszum" megvalósítását. A kongresszusi beszámoló rámutatott arra, hogy „sokan a »történelmi kompromisszumot« elsősorban javaslatnak tekintik új szövetség megteremtésére, az OKP-t is magában foglaló olasz kormány megalakítására. E felfogás vitathatatlanul tartalmazza a »történelmi kompromisszum« egyik alapelemét, mert természetesen nem lenne jelentéktelen esemény, ha olyan parlamenti és kormánytöbbség jönne létre, amely magában foglalná a kommunista párt nagy megújító erejét is. Ez az értelmezés azonban nem fejezi ki teljességében a »történelmi kompromisszum« horderejét, minden vonatkozását . . . Ha fontos vonatkozása is a »történelmi kompromisszum« stratégiájának az OKP közvetlen kormányzati felelősségének kérdése – mert e fejlemény olyan fordulatot hozna, amelyet szorgalmazunk és amelyért síkraszállunk –, hiba volna stratégiánkat csakis erre a területre szűkíteni. Egyrészt a »történelmi kompromisszum« stratégiája eleve nemcsak arra a kérdésre vonatkozik, hogy részt vegyenek-e a kormányban a kommunisták, másrészt viszont már ma is van, és még inkább lehet a közvetlen jövőben az új kormánytöbbség kérdésén túlmutató olyan politikai irányvonal, amely képes felvenni a harcot az ország legsürgetőbb problémáival, megalapozott és pozitív választ adva rájuk . . . A »történelmi kompromisszum« természetesen javaslat is, de átfogóbb és mélyebb értelemben, hiszen a pártok mellett minden demokratikus érzelmű polgárhoz, az egész országhoz fordul. Éppen ezért

használjuk inkább a *stratégia* kifejezést, ami nemcsak az OKP-ra, hanem az egész országra is érvényes stratégiát jelent, és aminek az a célja, hogy Olaszországot kiemeljük a válságból és megújítsuk, hogy megmentsük és továbbfejlesszük a demokráciát. Ebben az értelemben a »történelmi kompromisszum« előretolt harcállás és egyidejűleg kihívás, amelyet az OKP az összes többi demokratikus erőhöz intéz . . ."

A párt nagy tömegbefolyását bizonyítják a parlamenti és tartományi képviselőtestületi választások, a „vörös övezet" növekedése (a 19 tartomány közül 7-ben és számos nagyvárosban az 1975. júniusi közigazgatási választáson első lett).

1977-ben egyre nagyobb erővel vetődött fel a kommunista párt részvétele a kormányban, tekintettel arra, hogy az országot nem lehet kormányozni a választók egyharmadának kirekesztésével. A párt olyan kormányt javasol, amely kifejezi az olasz nép többségének akaratát és biztosítani tudja a válságos helyzet gyökeres megjavítását, Olaszország újjászületését. 1977 nyarán a kommunista párt részvételével 6 parlamenti párt közös programmegállapodást írt alá.

1972 júliusában a *Proletár Egység Olasz Szocialista Pártja* (PSIUP) kimondta a feloszlatását, és csatlakozott a kommunista párthoz.

A párt tagjainak száma: 1 601 507 (1975).

A Központi Bizottság főtitkára: Enrico Berlinguer.

A párt lapja: L'Unità.

OLASZ KÖZTÁRSASÁGI PÁRT
(Partito Republicano Italiano)

1832-ben bontott szárnyat a független olasz köztársaság létrehozását követelő mozgalom. Annak idején harcosa volt Mazzini is. Ma a közép- és kispolgárok, az értelmiség egy részét egyesíti.

Amikor a fasiszták 1922-ben magukhoz ragadták a hatalmat, a köztársaságpártiak jelentős része emigrált. A párt a fasizmus bukása után kezdett újra működni. Az ellenállási mozgalom során néhány osztaga részt vett a fegyveres harcban. 1946-ban a köztársasági államforma népszavazási győzelmével fő célja beteljesedett.

Belpolitikai téren antifasiszta, külpolitikai téren atlantista irányvonalat követ. 1963-tól ismétlődően részt vett kereszténydemokrata vezetésű középbal kormányban.

A párt tagjainak száma: 60 000.

A párt titkára: Ugo La Malfa.

A párt lapja: La Voce Repubblicana.

OLASZ LIBERÁLIS PÁRT
(Partito Liberale Italiano)

1944-ben szervezték újjá Benedetto Croce olasz filozófus és történész vezetésével. Olaszország legrégibb polgári politikai pártja, Cavour és Giolitti pártja. A fasizmus éveiben nem működhetett.

A felszabadulást követő első években a pártot a régi vágású előkelőségek és a déli földbirtokosok irányították, s az alkotó értelmiség

(írók, művészek) egyes csoportjai is hatása alatt álltak. Az ötvenes évek közepétől ezt az ultrakonzervatív társadalmi hátteret az északi burzsoá üzleti körök kiszorították; ezzel egyidejűleg Giovanni Malagodi vezetésével kísérlet történt a modern tömegpárt kialakítására is.

Jelenleg a párt fő bázisa a nagyvárosok (Róma, Milánó, Nápoly, Torino) modern lakókörzeteiben élő jómódú, hagyománytisztelő, a munkáspártokkal való együttműködéstől viszolygó városi polgárság.

1945 decemberében az első kereszténydemokrata kormány koalíciós partnere volt. 1946–1951-ben, 1955–1957-ben és 1972–1973-ban kereszténydemokrata vezetésű jobboldali kormányban vett részt.

A párt tagjainak száma: 150 000.

A párt elnöke: Giovanni Malagodi, *titkára:* Agostino Bignardi.

A párt lapja: La Nuova Tribuna.

OLASZ SZOCIALISTA PÁRT (Partito Socialista Italiano – PSI)

1892-ben alakult, elsőként az olasz politikai életben ma is jelentékeny szerepet játszó modern politikai pártok közül. Történetének két fontos vonása, hogy egyrészt mindig szembe kellett néznie a szakadás veszélyével vagy tényével, másrészt viszont a párt radikálisabb fő irányzata általában forradalmi álláspontot foglalt el: így pl. az első világháborúban soha nem lett háborúpárti, vagy pl. a szocialista-szociáldemokrata pártok közül az elsők egyike, amelyik a fasizmus előretörése idején akcióegység-egyezményt kötött a kommunista párttal.

A háború után Pietro Nenni és Rodolfo Morandi vezetésével létrejött egységes pártot *Proletáregység Olasz Szocialista Pártjának* nevezték; ebből vált ki a kommunistaellenesség és Nyugat-barátság platformján 1947-ben Giuseppe Saragat vezetésével a későbbi (1951-ben alakult) *Olasz Szociáldemokrata Párt*. 1966-ban a két párt újraegyesült *Egyesült Szocialista Párt* (Partito Socialista Unificato) néven, de 1968-tól felújultak régi ellentéteik, és 1969-ben újra bekövetkezett a szakadás.

Háború utáni története két, egymástól éles határvonallal elkülönülő szakaszra osztható: 1956-ig – vállalva a szakadást és az olasz kormányzásból, valamint a Szocialista Internacionáléból való kizárást is – együtt haladt a kommunista párttal, 1956 után viszont fokozatosan arra az álláspontra helyezkedett, hogy „a társadalom és az állam irányításába »beillesztett« munkásmozgalom fontos eszköze lehet Olaszország megújításának". Közeledése a Kereszténydemokrata Párthoz és kormányba lépése újabb szakadást idézett elő: 1964-ben kilépett a baloldal, és megalakult a Proletáregység Olasz Szocialista Pártja, mely azonban 1972-ben feloszlott úgy, hogy tagságának 70%-a az OKP-hoz csatlakozott.

A szocialista párt társadalmi bázisának kb. $^1/_3$-a munkás, $^1/_3$-a paraszt, $^1/_3$-a pedig értelmiségi (ügyvéd, mérnök, tanár) és tisztviselő.

Területileg elsősorban Lombardiában, Liguriában, Emiliában, Toscanában és Szicíliában erős.

A világháború után kidolgozott programja szerint a párt marxista osztályszervezet, amely azonban „demokratikus úton" kíván eljutni a szocializmushoz. Konkrét követelései hasonlóak az OKP-éihoz. Külpolitikában a pozitív semlegesség és a tömbönkívüliség híve.

Szervezeti felépítése hasonlít az OKP-éhez. A helyi szervezetek vagy lakóterületeken létesülnek (szekciók), vagy munkahelyeken, 5–15 tagú sejtek formájában. Irányításuk a tartományi szervezetek feladata. Két kongresszus között a központi irányítást a Központi Vezetőség és a Központi Igazgatóság valósítja meg.

Az olasz szocialisták két szakszervezeti központ irányításában vesznek részt: a kommunistákkal együtt vezetik Olaszország legnagyobb szakszervezetét, az *Olasz Általános Munkásszövetség*et, a CGIL-t (3,8 millió tag) és a szociáldemokratákkal, valamint a radikálisokkal együtt részt vesznek az *Olasz Munkásszövetség* (UIL – 1 millió tag) irányításában. Ugyancsak tevékenyen részt vesz a párt az *Országos Szövetkezeti Liga* irányításában.

1963-tól 1973-ig a párt részt vett az ún. középbal kormányokban. Az utóbbi időben híve annak, hogy az OKP a kormánytöbbség része legyen.

A párt tagjainak száma: 640 000.

A párt elnöke: Pietro Nenni, *főtitkára:* Bettino Craxi.

A párt lapja: Avanti!, *elméleti folyóirata:* Mondo Operaio.

OLASZ SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT (Partito Socialista Democratico Italiano – PSDI)

1947-ben szakadás következett be a szocialista pártban: Saragat, D'Aragona, Modigliani kiléptek a Nenni vezetése alatt álló, a kommunistákkal együttműködő pártból. Más leszakadt, illetőleg kizárt szocialista csoportokkal együtt 1951-ben alakult meg. 1966-ban újraegyesült a szocialista párttal, majd 1969-ben újra szétváltak, és a párt azóta is ezen a néven működik.

Tagjai, támogatói között egyre kevesebb a munkás, és előtérbe kerül a hivatalnokréteg és a kispolgárság. Az *Olasz Szocialista Párt*tal és a *Köztársasági Párt*tal együtt részt vesz az *Olasz Munkásszövetség* (UIL) vezetésében.

Programjának lényege az osztályok közötti béke és harmónia, az ún. demokratikus szocializmus megteremtése. Külpolitikájában a nyugati katonai és politikai szövetség híve. 1947–1953-ban, 1955–1959-ben és 1963-tól két-három évet leszámítva részt vett a *Kereszténydemokrata Párt* vezette kormányokban.

A párt tagjainak száma: 303 000.

A párt elnöke: Giuseppe Saragat, *titkára:* Pier Luigi Romita.

A párt lapja: Umanità.

OLASZ SZOCIÁLIS MOZGALOM – NEMZETI JOBBOLDAL (Movimento Sociale Italiano – Destra Nazionale; MSI–DN)

1946 decemberében alakult az ún. qualunquizmus bázisán. (Ez az út-

széli demagógiáról hírhedt *Uomo Qualunque* – Az utca embere – című lapról kapta nevét.) Az MSI zászlóbontó programja azonos volt Mussolini 1943. évi ún. szociális köztársaságának 18 pontos programjával. Azóta többször tett demagóg ígéretet az alkotmány tiszteletben tartására, ugyanakkor a hetvenes évek elejétől a vele kapcsolatban álló terrorszervezetek a merényletek egész sorát követték el. Azóta a hatóságok keményebben lépnek föl ellene. Terrorakciói elsősorban a kommunista párt ellen irányulnak.

Maga mögött tudhat kispolgári elemeket, a városi lumpenelemek egy részét és főképp a fasizmus idején kedvezményezett embereket, csoportokat.

Kormányban még nem volt; egy ízben – 1960-ban – tett kísérletet a kereszténydemokrata Tambroni, hogy az MSI-re támaszkodva hozzon létre kormányt, de az napokon belül megbukott.

1972 nyarán egyesült az *Olasz Monarchista Párt*tal, ekkor vette fel nevébe a *Nemzeti Jobboldal* kiegészítést.

A párt tagjainak száma: 400 000.

A párt titkára: Georgio Almirante.

A párt lapja: Il Secolo d'Italia.

PORTUGÁLIA
(Portugál Köztársaság)

Területe: 91 500 km^2, *lakosainak száma:* 9 448 800 (1975).

Hozzá tartoznak az Atlanti-óceánban fekvő Azori-szigetek és Madeira. 1926-tól 1974. április 25-ig az országban fasiszta diktatúra volt, amely minden pártot betiltott. 1968-ban Salazar, a diktátor kényszerű távozása után Marcello Caetano kísérletezett a fasiszta rezsim liberalizálásával. Ennek vetett véget a hadsereg felső és középső köreiben egyaránt hódító demokratizálási törekvés, mely 1974. április 25-én és azt követően összekapcsolódott a néptömegek általános elégedetlenségével. Az illegalitásba szorított kommunisták, szocialisták és más demokratikus erők antifasiszta küzdelme, a *Fegyveres Erők Mozgalma* (MFA) és a néptömegek szövetsége a fasiszta rezsim bukásához vezetett.

A Fegyveres Erők Mozgalma által kezdeményezett forradalmi folyamat elsöpörte a fasiszta reakciót, meghiúsította az 1974. júliusi és szeptemberi, valamint az 1975. márciusi ellenforradalmi kísérletet (e két utóbbi Antonio Spínola tábornok, ideiglenes államfő nevéhez fűződik). Az 1975. novemberi ultrabaloldali hatalomátvételi kísérlet letörése után a baloldal rovására ment végbe erőeltolódás, amit elősegített a szocialista párt jobbratolódása. Ebben igen aktív szerepet játszott a Szocialista Internacionálé. A forradalmi folyamatban meggyengítették a reakciós államgépezetet, megindult a föld-

reform, az alapvető fontosságú szektorokat államosították, és megszűnt a portugál gyarmati rendszer.

Portugália 2 050 000 km² területű és 14 milliós lakosságú gyarmatbirodalmat tartott fenn Afrikában, Ázsiában, valamint a csendes-óceáni Timor szigetének felén. Még az anyaországban nem kezdődött el a forradalom, amikor Portugál Guinea fegyveres harcot folytató népe 1973. szeptember 24-én kikiáltotta a Bissau-Guinea Köztársaságot. Mozambik és Angola már az anyaországi forradalom megindulása után (1975 márciusában, illetve novemberében) vált önálló népi köztársasággá.

A Portugál Köztársaság alkotmánya 1976 áprilisában lépett életbe. A hatalom megoszlik a népszavazással választott köztársasági elnök, a katonákból álló Legfelsőbb Forradalmi Tanács, a Nemzetgyűlés és az elnök által kinevezett kormány között. Különösen jelentős alkotmányos funkciókkal rendelkezik a Legfelsőbb Forradalmi Tanács, melynek elnöke a köztársasági elnök, és amelyik katonai ügyekben az egyetlen hatalmi tényező.

Portugália tagja a NATO-nak, és a szocialista kormány mindent megtesz, hogy az ország tagja legyen a Közös Piacnak. A tőkés világhoz fűződő kapcsolatok káros hatással vannak a forradalmi folyamatra.

Az ország politikai képének sajátossága, hogy különbség van a sűrűbben lakott, kisbirtokokra tagolódó katolikus Észak és a ritkábban lakott, nagybirtokokkal és óriási szegénységgel sújtott Dél között.

Választási eredmények

Pártok	1975	1976
	Alkotmányozó gyűlés	Nemzetgyűlés
	mandátum	
Portugál Szocialista Párt	116	107
Demokratikus Néppárt	81	73
Portugál Kommunista Párt	30	40
Demokrata Szociális Centrumpárt	16	42
Portugál Demokratikus Mozgalom – Demokratikus Választási Bizottságok*	5	—
Népi Demokratikus Unió	1	1

* Az 1976. evi nemzetgyűlési választások előtt arra hívta föl híveit, hogy a kommunista pártra adják szavazatukat.

DEMOKRATA SZOCIÁLIS CENTRUMPÁRT
(Partido do Centro Democrático Social – CDS)

Keresztény világnézet alapján álló, a polgári jobboldalt s a fasizmus erőinek egy részét is tömörítő párt.

A „nyugati és keresztény értékeket" állítja középpontba. Élesen kommunistaellenes.

A párt vezetője: Diogo Freitas do Amaral.

A párt lapja: Folha CDS.

FEGYVERES ERŐK MOZGALMA
(Movimento Fuerzas Armadas – MFA)

A 48 évig hatalmon levő portugál fasiszta rendszer megdöntésében nagy szerepet játszott tisztek és katonák mozgalma, mely nem volt párt a szó hagyományos értelmében.

A mozgalomban – melynek közvetlen tömegbázisa csak a hadseregen belül volt – jelen voltak mindazok az áramlatok, irányzatok, melyek a pártok között is megtalálhatók. A baloldalt hosszú ideig Gonçalves és Carvalho volt tábornokok képviselték: a középen állókat pedig Azevedo tengernagy és Antunes őrnagy; a jobbszárny legismertebb képviselői Antonio Ramalho Eanes tábornok és Jaime Neves ezredes, akik a Carvalho tábornok vezette ultrabaloldali hatalomátvételi kísérlet (1975. november) letörése után kerültek előtérbe. (Eanes tábornok lett a köztársaság elnöke.)

A mozgalom a pártokra emlékeztető mozgalmi munkát is végzett, az ún. kulturális dinamizálás kampányát. Ez katonákból álló aktivista csoportok felvilágosító, szervező munkája a reakció hatásának ellensúlyozására, a demokratikus rend népszerűsítésére. A jobboldal megerősödése óta ezt a tevékenységet akadályozzák a „vissza a laktanyákba" jelszó jegyében.

PORTUGÁL KOMMUNISTA PÁRT
(Partido Comunista Portugues – PCP)

1921 márciusában alakult. 1926-ban a fasiszta diktatúra illegalitásba kényszerítette. A párt vezetőinek nagy része börtönben volt (a párt főtitkára, Álvaro Cunhal 14 évi raboskodás után megszökött a börtönből).

A párt helyzetét megszabta Portugália sajátos helyzete: az ország gyarmattartó volt, ugyanakkor az amerikai imperialistáktól függött; gazdaságilag elmaradott; egy maroknyi monopoltőkés csoport fasiszta diktatúrát gyakorolt. Ilyen körülmények között a demokratikus rendszerért vívott harc összefonódott a nemzeti függetlenségért és a gyarmatok felszabadításáért folytatott küzdelemmel.

Az ötvenes és a hatvanas években a párt nagy sztrájkmozgalmakat és tüntetéseket szervezett a fasiszta diktatúra ellen. 1965-ben, a VI. kongresszuson elfogadták a párt új programját, amely az alábbi célokat tűzte ki: a fasizmus megdöntése; demokratikus állam kiépítése; agrárreform; az életszínvonal emelése; az ország függetlenségének biztosí-

tása; a gyarmati népek önrendelkezési jogának elismerése. A párt azon az állásponton volt, hogy a fasiszta rendszert fegyveres úton kell megdönteni, de felkészült a harc minden formájára.

1974. április 25-én radikális változás történt az országban. A Fegyveres Erők Mozgalma, szövetségben a demokratikus tömegmozgalommal, megdöntötte a fasiszta rendszert. Ezzel megindult egy forradalmi folyamat, amelyben az akkor már legális kommunista pártnak nagy szerepe volt. (Az ideiglenes kormány tárca nélküli államminisztere Álvaro Cunhal lett, és más kormánypozíciókat is betöltöttek kommunisták.)

1974. október 20-án tartották a párt VII., rendkívüli kongresszusát (az első legális kongresszus), amely az új körülményeknek megfelelően módosította a párt programját és szervezeti szabályzatát. (A kongreszszuson megválasztott Központi Bizottság 23 tagja és 13 póttagja összesen 308 évet töltött a fasiszta börtönökben.)

Az 1975. április 25-én tartott alkotmányozó nemzetgyűlési választások előtt, s különösen utána a jobboldal támadásba lendült, és mindenekelőtt megváltoztatta az erőviszonyokat a Fegyveres Erők Mozgalmában, felhasználva erre a szocialista párt egységbontó politikáját, az imperialisták és a nemzetközi szociáldemokrácia nyomását. Különösen kiéleződött a helyzet 1975 novembere után, amikor is akcióba léptek az ultraforradalmi katonai csoportok. Ezt felhasználta a reakció a baloldali erők kiszorítására és a forradalmi folyamat megállítására.

1976. november 11–14. között tartották a párt VIII. kongresszusát, amely az ellenforradalmi veszéllyel szemben a legszélesebb antifasiszta egységre szólított föl. Fellépett a szocialista párti kormány jobbra forduló politikája ellen, azt javasolva, hogy a baloldal egységének megteremtésével közösen védjék meg e forradalmi folyamat vívmányait.

A pártot támogatta az 1974-ben alakult *Portugál Demokratikus Mozgalom* (Movimento Democrático Portugues – MDP), amely az 1975. évi választásokon 4,1%-ot kapott, az 1976. évi választásokon azonban a kommunista pártra való szavazásra szólította fel híveit.

A párt tagjainak száma: 120 000 (1975).

A Központi Bizottság főtitkára: Álvaro Cunhal.

A párt lapja: Avante!

PORTUGÁL SZOCIALISTA PÁRT
(Partido Socialista Portugues – PSP)

1875-ben alakult. Mindig súlyos belső ellentmondásokkal küzdött. 1926-ban betiltották, s csak időnként jelentkezett a politikai porondon. Így pl. 1964-ben alakult újjá Genfben *Portugál Szocialista Akció* néven. Mai nevét 1972-ben vette föl emigrációban (NSZK) tartott konferenciáján.

Az ipari és mezőgazdasági munkásokat, tisztviselőket és értelmiségie-

ket tömörítő pártnak pozitív szerepe volt az 1974. júliusi, szeptemberi és az 1975. márciusi válság idején, amikor is a reakció restaurálni kívánta a régi rendszert. Ugyanakkor az is világossá vált, hogy a párt a a nyugati típusú szociáldemokrata pártok modelljét tartja követendőnek, amelynek egyik sarkpontja a kommunistaellenesség és az ún. nyugati szolidaritás érvényesítése. Formálisan a párt kitart a „szocialista, osztály nélküli társadalom felépítésének" programja mellett. A burzsoáziának tett sorozatos engedményei – különösen amióta kormányt alakított – veszélybe sodorják az 1974 áprilisa után elért eredményeket. Az 1977 végén kirobbant kormányválságból nem a kommunista párttal együttműködve keresett kiutat, hanem a kormány jobboldal felé történő kibővítésével.

Az 1975. április 25-i alkotmányozó gyűlési, majd az 1976. évi nemzetgyűlési választásokból az ország legerősebb pártjaként került ki.

A párt tagjainak száma: 75 000.
A párt főtitkára: Mario Soares.
A párt lapja: Portugal Socialista.

SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
(Partido Social Democrático – PSD)

1974 áprilisában *Demokratikus Néppárt* néven alakult polgári párt. Jelenlegi nevét 1976-ban vette föl. Társadalmi bázisa heterogén, tekintettel arra, hogy keresztény, liberális, demokratikus irányzatokon kívül magában foglal olyan erőket is, amelyek a fasiszta diktatúra utolsó négy évében, a Caetano-kormányzat idején mérsékelten ellenzékiek voltak.

A párt a forradalom felfelé ívelő szakaszában a „szociáldemokrata eszmékkel" azonosította magát. A forradalom megtorpanásakor és utána egyre inkább a forradalom megállításán, egyes intézkedéseinek visszacsinálásán munkálkodik. Politikája kommunistaellenes, ugyanakkor a szocialistákkal is ellentétes.

Az északi tartományokban van elsősorban a bázisa, főképpen a vallásos vidéki lakosság körében, mely az ún. csendes többséget alkotja. Emellett a klérus támogatását is élvezi.

A párt főtitkára: Sá Carneiro.
A párt lapja: Povo Livre.

ROMÁNIA
(Román Szocialista Köztársaság)

Területe: 237 500 km², *lakosainak száma:* 21 245 103 (1975).

Az államhatalom legfelsőbb szerve a Nagy Nemzetgyűlés. Ez választja meg az állandó tevékenységű legfőbb államhatalmi szervet, az Államtanácsot és a végrehajtó szervet, a Minisztertanácsot.

ROMÁN KOMMUNISTA PÁRT
(Partidul Comunist Român)

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatására a szocialista pártban kommunista csoportok jöttek létre. Ezek harca nyomán a jobboldali elemek kénytelenek voltak kiválni a pártból, és a többség 1921. május 8-án kimondta a kommunista párt megalakulását. A reakciós kormány 1924-ben betiltotta a pártot, amely illegális körülmények között is hatalmas tömegmozgalmakat vezetett. Amikor az uralkodó osztály a fokozottabb fasizálódás útjára lépett, a párt fölhívta a demokratikus erőket egy széles antifasiszta front létrehozására. 1936–1937-ben megalakult az antifasiszta erőket összefogó Demokratikus Harci Front. Az 1940. szeptember 4-én bevezetett fasiszta katonai diktatúra az országot teljesen kiszolgáltatta a fasiszta Németországnak, belevitte Romániát a Szovjetunió elleni háborúba.

A párt által kidolgozott program alapján 1943 júliusában megalakult a Hazafias Front. A néptömegek véget akartak vetni a háború okozta szenvedésnek, a burzsoázia vezetői pedig, hogy pozícióikat megtartsák, támogatták a fasiszta rendszer elleni fellépést.

A párt már 1943-ban hozzákezdett a fegyveres felkelés előkészítéséhez, illegális harci csoportokat szervezett, és 1944 júliusában katonai bizottságokat hozott létre. A kommunista párt felszólította a hadsereget és a népet, hogy támadják meg a német csapatokat. Augusztus 23-án a fasiszta kormány tagjait a királyi palotában letartóztatták. Megkezdődött a fegyveres felkelés, amelynek eredményeként megdőlt a fasiszta rendszer, Románia átállt a szövetségesek táborába, és a román hadsereg (540 000 katona) a szovjet hadsereg oldalán részt vett a fasizmus megsemmisítésében.

A felszabadulás után sajátos politikai helyzet alakult ki Romániában. A burzsoázia megtartotta gazdasági és politikai pozícióit, sőt – tekintettel az átállásra – a király is hivatalában maradt. A harcot tovább kellett folytatni a demokratikus átalakulásért. A kormány – melynek elnöke Petru Groza lett – hozzáfogott a már korábban kidolgozott program végrehajtásához. Megkezdték az ország gazdaságának helyreállítását, földreformtörvényt hoztak, demokratizálták az államapparátust. A burzsoázia, hogy megakadályozza a teljes fordulatot, bevetette a politikai harcba utolsó tartalékát, a királyt, aki megtagadta a demokratikus törvények aláírását, és követelte a Groza-kormány lemondását. A nyugati hatalmak is beavatkoztak, követelték, hogy tartsanak általános választásokat, és a „történelmi pártok" is legyenek képviselve a kormányban. Az 1946. novemberi választásokon a demokratikus pártok blokkja elnyerte a szavazatok 71,8 %-át.

A reakció veresége után a párt vezetésével a demokratikus blokk offenzívát indított a burzsoázia gazdasági pozíciói ellen. Államosították

a bankokat, bevezették a munkásellenőrzést. 1946. december 30-án a Nemzetgyűlés eltörölte a királyságot, és kikiáltotta a Román Népköztársaságot.

Az 1948 februárjában tartott kongresszuson a jobboldali elemektől megtisztított szociáldemokrata párt egyesült a kommunista párttal. Létrejött a *Román Munkáspárt*. A kongresszus a szocializmus építését tűzte ki célul. Április 12-én az újonnan választott nemzetgyűlés új alkotmányt fogadott el, megalakították a hatalom helyi szerveit, a népi tanácsokat. Júniusban államosították az ipar 70%-át, s 1949 márciusában a párt Központi Bizottsága határozatot hozott a mezőgazdaság kollektivizálására. Az 1960 júniusában megtartott III. kongresszus megállapította, hogy Romániában lerakták a szocializmus alapjait, és elfogadta a szocializmus teljes felépítésének irányelveit. Az 1965 júliusában ülésező kongresszus a párt nevét *Román Kommunista Párt*ra változtatta.

A párt 1967-ben tartott országos konferenciája „a hatékonyság növelése és a párhuzamosság elkerülése végett" összevonta a párt- és állami tisztségeket (a párt főtitkára az Államtanács elnöke; a területi pártbizottságok első titkárai a népi tanácsok elnökei), valamint közös állami és pártszervek létrehozását határozta el a gazdasági és a kulturális élet területén.

1974. november 25. és 29. között tartották meg a párt XI. kongresszusát, amely elfogadta a párt programját, ideológiai, politikai és elméleti alapokmányát, az 1976–1980. évekre szóló gazdasági tervet és az 1990-ig terjedő időszakra szóló távlati tervet. E dokumentumok összefoglalják azokat a feladatokat, amelyeket a párt a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom felépítése érdekében akar megoldani.

A párt tagjainak száma: 2 400 000 (1974).

A párt főtitkára: Nicolae Ceauşescu.

A párt lapja: Scînteia.

SAN MARINO
(San Marinó-i Köztársaság)

Területe: 61 km^2, *lakosainak száma:* 19 621 (1975).

Parlamentáris köztársaság: a legfelső törvényhozó szerv a 60-tagú egykamarás parlament, a végrehajtó hatalom letéteményese a két régenskapitány, akik az állam és a kormány élén állnak. A nők csak 1960 óta szavazhatnak, és 1973 óta jelöltethetik magukat. 1973 óta a kereszténydemokratákból és szocialistákból álló koalíciós kormány van hatalmon.

Pártok	1969	1974
	mandátum	
Kereszténydemokrata Párt	27	25
San Marinó Kommunista Pártja	14	15
San Marinó-i Szociáldemokrata Párt	11	9
San Marinó-i Szocialista Párt	7	8
Egyéb	—	1

KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT
(Democrazia Cristiana)

1945-ben alakult. A burzsoázia és a nagybirtokosok mellett a katolikus dolgozók egy részét is egyesíti. A katolikus egyház támogatását élvezi. 1957-ben az olasz reakció segítségével államcsínyt hajtott végre, és manipulált választásokon megszerezte a parlamenti többséget. 1973-ig a szociáldemokratákkal kormányzott, azóta pedig a szocialistákkal.

A párt tagjainak száma: 1000.
A párt titkára: Federico Bigi.
A párt lapja: San Marino.

SAN MARINO KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partito Comunista di San Marino)

1921 februárjában alakult mint az *Olasz Kommunista Párt* szekciója. A fasiszta terror lehetetlenné tette tevékenységét. A fasizmus bukása után a párt kezdeményezésére együttműködés jött létre a baloldali erők között. Ennek eredményeként az 1945 márciusában tartott választásokon a kommunisták és a szocialisták megszerezték a parlamenti többséget – a 60 mandátumból 35-öt. 1945-től 1957-ig a végrehajtó hatalom a két régens személyében a kommunisták és a szocialisták kezében volt. Ezekben az években sikerült földreformot megvalósítani, államosítani néhány iparágat és olyan változtatásokat végrehajtani, amelyek biztosították a demokratikus jogokat.

1957-ben az olasz reakció blokádot szervezett a kis köztársaság ellen. Az általuk támogatott kereszténydemokraták a szocialista pártból kilépett jobboldaliak segítségével fordulatot hajtottak végre. A párt ellenzékbe vonulva folytatta a dolgozók érdekeinek védelmét. Harcol az ország szuverenitásáért, az állami struktúra demokratikus átalakításáért, a haladó szellemű gazdasági tervezésért, a dolgozók követeléseinek kielégítéséért.

1976 decemberében megtartott IX. kongresszusa a dolgozók és a középrétegek összefogását szorgalmazta annak érdekében, hogy megalakul-

jon a demokratikus megújhodás kormánya.

A párt tagjainak száma: 1000.

A párt főtitkára: Ermenegildo Gasperoni.

A párt lapja: La Scintilla.

SAN MARINÓ-I SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT (Partito Socialista Democratico di San Marino)

1955-ben alakult jobboldali reformista párt. A munkásegység megbontására irányuló politikát folytat.

A párt tagjainak száma: 700.

A párt titkára: A. Casali.

A párt lapja: La Riscossa.

SAN MARINÓ-I SZOCIALISTA PÁRT (Partito Socialista di San Marino)

1896-ban alakult. 1945-től 1957-ig a kommunistákkal együtt a kormányzó többséghez tartozott. A hetvenes években a kereszténydemokratákkal vesz részt a kormányban, de kapcsolatban áll a kommunista párttal is.

A párt tagjainak száma: 800.

A párt titkára: Remi Giacomini.

A párt lapja: Nuovo Titano.

SPANYOLORSZÁG (Spanyol Királyság)

Területe: 504 700 km², *lakosainak száma:* 35 848 873 (1976).

A köztársasági erők vereségével végződött 1936–1939-es spanyol szabadságharc után létrejött fasiszta állam – melynek élén „Spanyolország és a keresztes háború Caudillója", Francisco Franco y Bahamonde tábornok állt – túlélte a második világháborút, a hidegháború pedig egyenesen kedvezett fennmaradásának.

Az állam az 1947. évi alkotmánytörvény értelmében királyság maradt, de Francót élete végéig meghagyták államfői tisztében. A francoista államban nem kaptak semmiféle autonómiát a katalánok, baszkok és gallegók. Csak a falangista (fasiszta) párt és a kormány által engedélyezett (ún. vertikális) szakszervezetek működhettek, minden más politikai pártot, szervezetet üldöztek.

1970-től lazult a politikai rendszer. Franco 1975 novemberében bekövetkezett halála után néhány hónapig folyt a rendszer átmentését célzó manőverezés. 1976 júliusa, Adolfo Suárez González miniszterelnöki kinevezése és az 1977. június 15-i Cortes-választások között olyan reformsorozat bevezetésére került sor, mely az országot fasiszta diktatúrából mérsékelt polgári demokráciává alakította át.

Több amnesztiarendelet és a brutális rendőri elnyomás mérséklése után módosították az alkotmányt, melynek egyik legfontosabb pontja kétkama-

rás Cortes felállítása, titkos választások útján. Az alkotmánytörvény visszaállította a sztrájkjogot és a politikai szervezkedés jogát. A népszavazásra bocsátott módosított alkotmány 75%-os „igent" kapott. 1977 februárjától több lépcsőben legalizálták a politikai pártokat, és 1977. április 1-én feloszlatták a falangista pártot. Engedélyezték a korábban betiltott osztályharcos szakszervezetek működését, és feloszlatták a „vertikális" szakszervezeteket. 1977. június 15-én – 41 év után először – több párt részvételével választásokat tartottak, ahol megválasztották a Cortes képviselőházának 350, szenátusának 207 tagját. (Az alkotmány értelmében a király még 41 szenátort kinevez.) Visszaállították a katalán nemzeti autonómiát és legfontosabb intézményét, a Generalidadot. Folyamatban van a baszk autonómia helyreállítása is.

Spanyolországban a demokratizálódás hónapjaiban kibontakozó pártrendszerben szinte minden árnyalatot találhatunk. Néhány hónap alatt 156 párt alakult, 10 országos és 12 regionális pártszövetséget hoztak létre. A választási küzdelemben sok párt változtatta meg a nevét, kötött alkalmi vagy hosszabb távú szövetséget. Rendkívül bonyolulttá teszi a tájékozódást a regionális pártok tarka szövevénye. Mindezek miatt csak a legnagyobb néhány párt és pártszövetség ismertetésére szorítkozhatunk.

Az ellenzéki pártok nagy része szövetségbe tömörült. Ezek közül elsőnek 1974 júliusában a *Demokratikus Junta* (Junta Democrática) alakult meg, élén *Spanyolország Kommunista Pártjával*. Ezt követte 1975 júliusában a *Demokratikus Összetartás Platformja* (Platforma de Convergencia Democrática), melynek legbefolyásosabb pártja a *Spanyol Szocialista Munkáspárt* volt. E kettő 1976 áprilisában egyesült és felvette a *Demokratikus Koordináció* (Coordinación Democrática) nevet. Majd 1976 októberében tovább szélesedett, főképp katalóniai, baszkföldi és galíciai pártokkal, s ekkor *Demokratikus Szervezetek Platformja* néven működött tovább. Mindezen szövetségek programcélkitűzései alapvetően azonosak voltak: demokratikus kormány megalakítását, teljes szervezkedési szabadságot és amnesztiát, a száműzöttek hazatérésének engedélyezését, a nemzetiségek és etnikai csoportok autonómiáját követelték.

Spanyolország második világháborút követő nemzetközi elszigeteltségét az 1953-ban az Egyesült Államokkal kötött (1963-ban, 1970-ben és 1975-ben megújított) katonai szerződés oldotta fel. Ez engedélyt adott az Egyesült Államoknak arra, hogy Spanyolország területén katonai támaszpontokat (köztük atomtengeralattjáró-támaszpontot) rendezhessen be. Spanyolország kormánya mindent elkövet, hogy az országot beléptesse a NATO-ba és az Európai Gazdasági Közösségbe.

Az 1977. június 15-i parlamenti választás eredménye

Pártok	Képviselőház mandátum	Szenátus mandátum
Demokratikus Centrumunió	165	105
Spanyol Szocialista Munkáspárt	118	35
Spanyol Kommunista Párt és Katalónia Egyesült Szocialista Pártja	20	12
Népi Szövetség	16	2
Katalán Demokratikus Konvergencia	11	—
Baszk Nacionalista Párt	8	—
Szocialista Néppárt	6	2
Egyéb pártok	4	37
Függetlenek	2	14

BASZK NACIONALISTA PÁRT
(Partido Nacionalista Vasco)

A legjelentősebb baszk nacionalista párt, mely az 1977. június 15-i választásokon a nemzeti pártok között a legjobb eredményt érte el. A kispolgári jellegű és a baszk autonómia visszaállításáért küzdő párt elítéli a terrorista akciókat, és annak híve, hogy a négy baszk tartomány képviseleti intézményének (Junta General) szövetségeként jöjjön létre az autonómia.

A pártból a hetvenes évek elején terrorista akciószervezetek váltak ki, ezek közül a legjelentősebb az igen sok terrorista akciót végrehajtó (pl. a Carrero Blanco francoista miniszterelnököt meggyilkoló) szervezet, a *Baszkföld és Szabadság* (Euzkadi ta Askatasuma – ETA).

DEMOKRATIKUS CENTRUMUNIÓ
(Unión de Centro Democrática – UCD)

Tizenöt párt, illetőleg pártszövetség tömörülése. 1977 januárjában alakult. Jelentősebb alkotóelemei: *Néppárt, Demokratikus és Liberális Pártok Szövetsége, Népi Demokratikus Párt, Spanyol Demokratikus Unió, Népi Kereszténydemokrata Párt, Liberális Párt, Szociáldemokrata Szövetség.* E pártszövetség jelöltjeként lépett fel Adolfo Suárez miniszterelnök, és ez a választások esélyesévé tette.

Az unióhoz csatlakozottak igen különböző ideológiai okokból azt a politikát tették magukévá, amelyet Suárez középbal irányzatúnak nevez, s amely szerinte „a választók akaratát tükrözi vissza". Az unió egyedül alakított kormányt a választások után. 1977 augusztusában kimondták a párttá alakulást.

A párt vezetője: Adolfo Suárez González.

KATALÁN DEMOKRATIKUS KONVERGENCIA
(Convergencia Democrática de Cataluña)

Több, magát nemzetinek és demokratikusnak nevező katalán párt és pártszövetség alkotja. Az 1977. júniusi választásokon a második legeredményesebben szereplő párt, il-

letve pártszövetség volt Katalóniában.

A kis- és középpolgárság érdekeit kifejező párt a legfontosabb feladatának a nemzeti autonómia elérését tekintette. Ennek jegyében a szervezetet alkotó pártok nagy szerepet vittek a katalán Nemzetgyűlés 1971. évi illegális létrehozásában, majd a *Katalán Politikai Erők Tanácsá*nak megszervezésében.

A katalán autonómia helyreállítása után létrehozott ideiglenes végrehajtó szervet alkotó 16 tanácsos egyike a *Katalán Demokratikus Konvergencia* vezetője.

A szervezet főtitkára: Jorgi Pujol.

NÉPI SZOCIALISTA PÁRT
(Partido Socialista Popular)

A szocializmus irányába forduló demokratikus kibontakozás híve. Eredetileg a *Spanyol Szocialista Munkáspárt*ból kiváltakat egyesítette. 1976. június 5-i madridi kongresszusán magáévá tette a demokratikus kibontakozás általános programját. 1977 februárja óta legális. Arra törekedett, hogy a választásokon együtt lépjen fel a PSOE-val, de ez nem sikerült.

A párt elnökét, Enrique Tierno Galvan madridi professzort 1965-ben megfosztották a katedrájától, majd 1976 nyarán visszahívták az egyetemre.

1976 júliusában több szociáldemokrata csoportból létrejött a *Szociáldemokrata Föderáció;* e mellett létezik a *Szociáldemokrata Párt* is. 1976–1977-ben erőfeszítéseket tettek arra, hogy e szociáldemokrata pártok és mozgalmak közös listán állítsanak jelölteket a választásokon.

A párt elnöke: Enrique Tierno Galvan.

SPANYOLORSZÁG KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partido Comunista de España)

1920. április 15-én alakult. 1923-ban a katonai diktatúra betiltotta a pártot. 1931 áprilisában, miután kikiáltották a köztársaságot, a kommunista párt is visszakapta legalitását. Helyes politikája eredményeként rövid idő alatt nagy befolyásra tett szert.

A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa után a párt szoros együttműködésre tett javaslatot a szocialista pártnak. 1935 novemberében egyesült a kommunista vezetésű *Általános Egységes Munkásszövetség* és a szocialista vezetésű *Általános Munkásszövetség.* 1936. január 15-én a különböző munkásszervezetek és -pártok, valamint a *Baloldali Köztársasági Párt* aláírták a Népfront alapokmányait. A február 16-i választásokon a Népfront elsöprő győzelmet aratott. Az új kormány, melynek nem lehetett tagja a kommunista párt, nem hajtotta végre a Népfront programját, nem tett semmit a reakció ellen, a helyükön hagyta a fasiszta tiszteket, sőt fellépett a földfoglaló parasztok ellen. Július 18-án fasiszta katonai felkelés indult a köztársaság ellen. A párt fegyveres harcra szólította az ország népét a köztársaság védel-

mében. Kommunisták részvételével új népfrontkormány alakult. A fasizmus elleni harcban a párt tekintélye gyorsan növekedett, taglétszáma 1938-ban elérte a 300 000-et.

A köztársaság védelme a nemzetközi munkásmozgalom fontos feladatává vált. Számos országból mentek önkéntesek, és megalakultak a Nemzetközi Brigádok. Háromévi hősi küzdelem után elbukott a köztársaság. A kommunista pártot betiltották, kegyetlenül üldözni kezdték a haladó embereket és mozgalmakat.

A párt 1960-ban tartott VI. kongresszusán jóváhagyták a „nemzeti megbékélés a fasizmus ellen" politikáját, és átdolgozták a párt programját. A „nemzeti megbékélés a fasizmus ellen" politikája keretében a párt a békés demokratikus forradalom megvalósítását, a fasiszta rendszernek általános nemzeti sztrájkkal való megbuktatását tűzte ki célul.

1972-ben tartották meg a párt VIII. kongresszusát. Az ország belső helyzetét elemezve a kongresszus megállapította, hogy a tömegeknek a diktatúra elleni fokozódó harca következtében a francóista rezsim mély politikai-társadalmi válságot él át.

1974-ben a demokratikus mozgalom fellendülésének hatására megalakult a *Demokratikus Junta*, amelyben a kommunista párton kívül több ellenzéki párt és csoport vett részt. A munkásmozgalom fellendülésének egyik legfontosabb szervezeti kerete az úgynevezett munkásbizottságok működése volt. Ezek a bizottságok vezették a harcot, képviselték a munkásokat, és ilyenformán elérték, hogy számos szakszervezetben nem a fasiszta jelölteket választották a különböző funkciókra.

A Franco halála után megkezdődött sajátos demokratizálódási folyamatban megváltozott a párt helyzete: 1976 júliusában Rómában a Központi Bizottság nyílt ülést tartott, s ezzel a párt eddig illegalitásban levő vezetői – köztük Marcelino Camacho, a *Munkásbizottságok Koordinációs Központjá*nak titkára – a nyilvánosság elé léptek; a párt vezetőinek nagy része, köztük Santiago Carrillo, a párt főtitkára illegálisan hazaérkezett, és Madridban nyílt tevékenységbe kezdett. 1976 decemberében letartóztatták, majd néhány nap után szabadon engedték; bár a belügyminiszter 1977 februárjában visszautasította a párt törvényesítését, a kommunisták viszonylag szabadon dolgoztak; „szabadság-zónákat" (ahol a hivatalos szervek nem engedélyezik a gyűléseket, tüntetéseket, de nem akadályozzák meg a megtartásukat) vívtak ki.

A párt legalizálásáért folytatott harc fontos állomása volt az olasz, a francia és a spanyol kommunista párt főtitkárának nyilvános találkozója Madridban, 1977. március 3–4-én. A párt 1977 áprilisában kivívta legalitását, és rövid idő alatt jelentős befolyásra tett szert (már az illegalitásban 100 000 tagja volt). Az 1977. június 15-i választáson a

szavazatok 9,3%-át kapta meg, ezek nagy részét Katalóniában és Madridban.

1977 őszén a többi parlamenti párttal együtt csatlakozott a kormánnyal kötött megegyezéshez, amelynek célja a demokratizálási folyamat továbbvitele, a gazdasági élet, a foglalkoztatottságfejlesztés, a terrorizmus elleni törvény kidolgozása.

A párt a nemzetközi politika és a nemzetközi munkásmozgalom több fontos kérdésében sajátos álláspontot foglal el.

Az ország nemzetiségi területein működnek kommunista pártok: *Katalónia Egyesült Szocialista Pártja* (az 1977. június 15-i választásokon a szavazatok 19%-val Katalónia első pártja lett), *Baszkföld Kommunista Pártja* és *Galícia Kommunista Pártja*. E pártok politikája megegyezik Spanyolország Kommunista Pártjának politikájával, de önálló egységek, van Központi Bizottságuk, Végrehajtó Bizottságuk, és teljes autonómiával határozzák meg, hogyan alkalmazzák a párt határozatait területük sajátos adottságainak megfelelően.

A párt célul tűzte ki, hogy 300 000-re növeli a tagok létszámát (1977 decemberében 250 000 tagja volt).

A párt elnöke: Dolores Ibárruri, *a Központi Bizottság főtitkára:* Santiago Carrillo.

A párt lapja: Mundo Obrero.

Katalónia Egyesült Szocialista Pártjának főtitkára: Antonio Gutiérrez Diaz.

Baszkföld Kommunista Pártjának főtitkára: Ramón Ormazabal.

Galícia Kommunista Pártjának főtitkára: Rafael Pillado.

SPANYOL SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
(Partido Socialista Obrero Español – PSOE)

1888-ban alakult. Az 1936. januári népfrontegyezményt követő februári választásokon együtt lépett fel a kommunistákkal és a köztársasági baloldallal. Ezt követően fokozatosan erősödött a Largo Caballero vezette balszárnya. Tagsága, vezetősége – némi ingadozással – a polgárháború idején is kitartott a népfront mellett. 1939-től 1976-ig emigrációban működött. 1977 februárja óta legális. A hidegháború idején élesen kommunistaellenes (1946-ban kizárták a munkásegységet fenntartani kívánó Juan Negrínt és Gonzáles Peñát), majd a hatvanas évektől oldódik kommunistaellenessége.

1974 októberében tartott, XIII. kongresszusán teljesen megújította vezetőségét, minimális programként a demokrácia helyreállítását tűzte ki célul, és felhatalmazta a teljesen fiatalokból álló új végrehajtó bizottságot, hogy hozzon létre megegyezéseket Franco-ellenes pártokkal és szervezetekkel.

1976 decemberében – több mint 40 év óta először – Madridban legálisan megtartotta XIV. kongresszusát.

A párttal szorosan együttműködik az *Általános Munkásszövetség* (UGT).

A párt irányvonalát keményen bírálta az ún. történelmi frakció, az a csoportosulás, mely 1974-ig antikommunista és Nyugat-barát politikát folytatott.

A párt tagjainak száma: 150 000 (1977).

A párt főtitkára: Felipe González Márques.

A párt lapja: El Socialista.

SVÁJC
(Svájci Államszövetség)

Területe: 41 400 km², *lakosainak száma:* 6 333 200 (1976).

A 19 kantonból és 6 félkantonból álló szövetségi államot a konzervativizmus jellemzi. A nők pl. csak 1971-ben kaptak szavazati jogot, azóta a svájciak általános közvetlen szavazással választják meg négyévenként a Szövetségi Gyűlés (parlament) 200 tagból álló Nemzeti Tanácsát. Az ezzel egyenjogú, 44 tagból álló másik kamarát, a Kantonok Tanácsát a kantonokban választják (minden kanton 2, minden félkanton 1 képviselőt). A Szövetségi Gyűlés 4 évre választja meg a 7 tagból álló Szövetségi Tanácsot (kormányt), melynek elnökét és helyettesét évente újraválasztják. A Szövetségi Tanács elnöke egy személyben állam- és kormányfő. A kormány összetétele régi hagyományok szerint koalíciós: 2 kereszténydemokrata, 2 radikális, 2 szociáldemokrata és 1 néppárti szövetségi tanácsos (miniszter).

A politikai élet két jellegzetes vonása: törvénykezdeményezés alkotmányjogi kérdésekben (ez adott esetben és helyileg a zöldség árára is vonatkozhat), 2. az ún. felelősségre vonás. 50 000 svájci polgár támogató aláírása vagy 8 kanton állásfoglalása szükséges ahhoz, hogy törvénykezdeményezés vagy felelősségre vonás ügyében népszavazást rendeljenek el. (1974-ben volt egy nagy jelentőségű népszavazás az 1 millió vendégmunkás felének esetleges kiutasítása ügyében. A többség elvetette a kiutasításra vonatkozó javaslatot.)

Svájc „örök semlegességét" és függetlenségét 1815-ben, a napóleoni háborúkat lezáró bécsi kongresszuson garantálták a nagyhatalmak. Azóta Svájc hagyománya a konfliktusoktól, nemzetközi szövetségektől való távolmaradás. A hetvenes években a legnagyobb vitákat az ENSZ-be való esetleges belépés, a Közös Piaccal való társulás váltja ki.

A többpártrendszeren alapuló Svájcban erős törekvés tapasztalható új és új pártok alapítására. Ezt elősegíti a kantonális rendszer; számos párt ugyanis csak kantonokban működik, szövetségi szinten nem. Ennek ellenére hagyomány, hogy a kormányt alkotó 4 párt megkapja a szavazatok 75–80%-át.

Pártok	1971		1975	
	%	mandátum	%	mandátum
Svájci Szociáldemokrata Párt	22,9	46	25,4	55
Svájci Radikális Demokrata Párt	21,7	49	22,2	47
Svájci Kereszténydemokrata Néppárt	20,6	44	20,6	46
Svájci Néppárt	11,1	23	10,1	21
Függetlenek Pártja	7,6	13	6,2	11
Svájci Liberális Demokrata Szövetség	2,2	6	2,3	6
Svájci Munkapárt	2,6	5	2,2	4
Svájci Evangélikus Párt	2,1	3	2,0	3
Köztársasági Mozgalom	4,0	7	3,0	4
Nemzeti Akció	3,2	4	2,5	2
Svájci Haladó Szervezetek	—	—	1,3	1

FÜGGETLENEK PÁRTJA
(Alliance des Indépendants; Landesring der Unabhängigen)

1935. évi megalapítása Gottlieb Duttweiler (1888–1962) nagyiparos nevéhez fűződik, aki a nagy hálózattal rendelkező, 1925-ben alapított Migros, majd 1954-ben alapított Migrol nevű vállalatát védte a konkurrenciával szemben, és ehhez a létfenntartási költségek csökkentéséért fellépő pártot is szervezett.

Mérsékelten ellenzéki beállítottságú párt. Ugyanakkor sok demagóg követelést is hangoztat, pl. az adópolitikában. Fellép a katonai kiadások csökkentéséért és a teljes választójogi szabadságért.

Demagóg jelszavai ellenére sem tudja növelni a befolyását. A rá jutó szavazatok főleg a kisvárosokból származnak.

A párt elnöke: Claudius Alder, *titkára:* Erwin Müller.

NEMZETI AKCIÓ; teljes nevén: „NEMZETI AKCIÓ AZ IDEGEN TÚLSÚLY ELLEN"
(Action Nationale contre l'Emprise et la Surpopulation Étrangères; Nationale Aktion gegen Überfremdung von Volk und Heimat)

1971-ben vált ki a *Köztársasági Mozgalom*ból, melytől semmi lényeges nem különbözteti meg. Ez a párt is idegengyűlölő, és befolyása ugyanúgy csökkenőben van, mivel a népszavazásokon elvetették az idegen munkások kiutasítására vonatkozó javaslatot.

A párt elnöke: Valentin Oehen.

SVÁJCI EVANGÉLIKUS PÁRT
(Parti Évangélique Suisse; Evangelische Volkspartei der Schweiz)

Klerikális párt, mely az evangélikus egyházra és az *Evangélikus Munkások és Alkalmazottak Svájci Szövetségé*re (16 000 tag) támaszkodik.

Csak egyes kantonokban van befolyása (Zürich, Bern, Sankt Gallen, Aargau).

A párt elnöke: Paul Gysel, *titkára:* Hans Schoch.

SVÁJCI KERESZTÉNYDEMOKRATA NÉPPÁRT
(Parti Démocrate-Chrétien Suisse; Christlich-Demokratische Volkspartei der Schweiz)

1912-ben alapították *Keresztényszocialista Konzervatív Néppárt* néven. Jelenlegi nevét 1970-ben vette fel azzal az igénnyel, hogy befolyását az országban többségben levő protestánsokra is kiterjessze, s így a nyugatnémet *CDU–CSU*-hoz legyen hasonlatos.

A tőkésérdekek védelmezője, s ezt rendkívül változatos szövetségi politikával teszi: a *Svájci Néppárt* és a *Svájci Szociáldemokrata Párt* szövetségesévé teszi az a törekvése, hogy fejlessze a földművelést, a helyi ipart és gondoskodjék – a törvényhozás eszközeivel – a családok jólétéről; a *Radikális Demokrata Párt*tal a vállalkozói szabadságnak és a magántulajdon sérthetetlenségének védelme kapcsolja össze. Minden más pártnál erőteljesebben propagálja az európai tőkés integrációban való részvételt, és az egyetlen polgári párt, melynek jelentős nemzetközi kapcsolatai vannak: tagja a *Kereszténydemokrata Internacionálé*nak.

Tömegbázisa a városi középréteg, a parasztok és a munkásság – kisebb – része. Jól szervezett párt, melyhez számos keresztény világnézetű sport- és kulturális szervezet tartozik. Irányítja a mintegy 100 000 tagot számláló *Keresztény Nemzeti Szakszervezeti Szövetség*et (Christlich-Nationaler Gewerkschaftsbund der Schweiz).

Az ország egyik kormányzó pártja. Meghatározó befolyása van a Kantonok Tanácsában (17 tanácsos a 44 közül); ennek az az oka, hogy a kis kantonokban – lévén keresztény párt – biztos pozíciói vannak.

A párt tagjainak száma: kb. 50 000.

A párt elnöke: H. Wyer, *titkára:* Hans Peter Fagagnini.

A párt lapja: Vaterland, La Liberté.

SVÁJCI KÖZTÁRSASÁGI MOZGALOM
(Schweizerische Republikanische Bewegung; Mouvement Républicaine Suisse)

1971-ben alapított nacionalista párt, melynek fő követelése az idegen munkások egy részének távozásra kényszerítése. Emellett a függetlenséget és a szuverenitást hangoztatja, ellenzi a Közös Piachoz és az ENSZ-hez való csatlakozást.

Miután a választók kétszer is (1970 és 1974) elvetették a népszavazásra bocsátott „idegengyűlölő" javaslatot (ti. hogy 500 000 vendégmunkást telepítsenek ki), a párt befolyása csökkenni kezdett.

A párt vezére: James Schwarzenbach.

SVÁJCI LIBERÁLIS DEMOKRATA SZÖVETSÉG
(Union Libérale-Démocratique Suisse; Liberal-Demokratische Union der Schweiz)

1913-ban alapították, a nagy kantonok (Basel, Genf, Vaud, Neuchâtel) liberális pártjainak egyesítésével.

Kicsiny, de befolyásos párt. Főképp protestáns köröket képvisel: a genfi bank- és a baseli vegyipari csoportokhoz, a vaudi szőlőbirtokosokhoz, nagy bankár- és professzordinasztiákhoz fűzik szoros kapcsolatok. Ellenzi a vállalkozói szabadság korlátozását, az állam szabályozó törekvéseit. Síkraszáll a közvetlen adók növeléséért a közvetettekkel szemben. Sok bel- és külpolitikai kérdésben álláspontja a radikális pártéval rokon.

A párt elnöke: Louis Guisan, *titkára:* J.-S. Eggly.

A párt lapja: Basler Nachrichten, Journal de Genève, Gazette de Lausanne.

SVÁJCI MUNKAPÁRT
(Schweizerische Partei der Arbeit)

Svájc Kommunista Pártja néven alakult 1921. március 5-én. A harmincas években sikerült egységet teremtenie a baloldali szociáldemokratákkal, akikkel az 1936-ban tartott választásokon egyes városokban közös listán indult. 1940-ben betiltották, sok kommunistát bebörtönöztek.

Az 1944. október 14–15-én tartott kongresszuson a kommunisták a szociáldemokrata pártból kizárt, illetve kilépett baloldali csoportokkal egyesülve létrehozták a kommunista párt munkáját folytató *Svájci Munkapárt*ot. Egyes kantonokban *Munkás- és Néppárt*nak nevezik.

Tevékenységét a többi fejlett tőkésországéitól eltérő körülmények között folytatja. Az országot tartós gazdasági stabilitás jellemzi, nincs munkanélküliség (a foglalkoztatottaknak több mint egyharmada külföldi munkás), nincsenek számottevő sztrájkharcok, az ország nem vett részt a háborús konfliktusokban. A reakció e tényezőket kihasználva, mindent elkövet a munkásosztály öntudatának gyengítésére.

A párt harcol a dolgozók érdekeit szolgáló reformokért, a demokratikus jogok kiterjesztéséért, a külföldi munkások jogaiért, az ország semlegességének biztosításáért, a szocialista átalakulásért.

1974. június 12-én tartották a párt X. kongresszusát. A kongreszszus kitűzte a legközelebbi feladatokat: rá kell bírni a kormányt, álljon el a merev takarékossági rendszertől, a munkabérek befagyasztásának politikájától; fokozni kell a harcot a szakszervezetekben; ki kell vívni a társadalombiztosítás javítását; népszavazást kell rendezni a drágaság és az infláció megszüntetése végett. A politikai és társadalmi megújulás biztosításának – mutat rá a kongresszus határozata – a mai viszonyok között csak egyetlen reális útja van: a munkásság erőinek egyesítése, a baloldali erők szövetsége, az összes népi erő legszélesebb körű tömörülése jogaiknak és közös érdekeiknek, valamint

az ország érdekeinek védelmére, megszilárdítására a pénzvilág és a nagytőke uralmával szemben.

Egyes kantonokban jelentős a párt befolyása. Pl. az 1975-ös választásokon Genf kantonban megkapta a szavazatok 21%-át, Neuchâtel kantonban a 13%-át.

A Központi Bizottság titkára: Jakob Lechleiter, André Muret, Jean Vincent (egyben a párt elnöke).

A párt lapja: Vorwärts, La Voix Ouvrière, Il Lavoratore.

SVÁJCI NÉPPÁRT
(Schweizerische Volkspartei)

Ilyen néven 1971-ben jött létre az 1919-ben alakult *Paraszt-, Kisiparos és Polgári Párt* és az 1941-ben alakult *Svájci Demokratikus Párt* egyesülése révén. Az ország 8 kantonjában vannak szekciói. A rétoromán kantonokban *Demokratikus Centrumunió Svájci Pártjá*nak nevezik.

A radikálisok táborának szakadása következtében alakult párt főképp Bern kantonban erős. Elsősorban jómódú parasztokra támaszkodik. Támogatói között vannak még – főképp konzervatív protestáns – városi középrétegek, kiváltképp hivatalnokok. A parasztok és kisiparosok érdekében protekcionista (védővámos) politikát javasol, s ugyanezen okból ellenzi a Közös Piaccal való társulást. Jelentékeny befolyása van a termelő- és fogyasztási szövetkezetekre és a *Parasztszövetség*re.

A párt elnöke: Hans Conzett, *titkára:* Peter Schmid.

A párt által befolyásolt legjelentősebb lap: Neue Berner Zeitung.

SVÁJCI RADIKÁLIS DEMOKRATA PÁRT
(Parti Radical-Démocratique Suisse; Radikal-Demokratische Partei der Schweiz)

1848-ban alakult, 1919-ben vált országos méretűvé. A legnagyobb múltú, legbefolyásosabb burzsoá párt.

A nagytőke érdekeit juttatja kifejezésre. Befolyása igen széles körű; farmerek, parasztok alkotják fő táborát, s noha van az országban vallási alapon álló párt, katolikusok is támogatják. Vezetőségében számos vállalkozó, üzletember, államférfi, jogász és más értelmiségi foglal helyet.

A pártban a régi antiklerikális, nacionalista és szabadgondolkodó hagyományok kiegészültek a tulajdon és „az emberi méltóság tiszteletével", az állami ellenőrzés és a szociális törvényhozás elvetésével. Kezdeményezésére az építési célokra fordított összegeknek és a külföldi munkások számának csökkentését előirányzó törvényeket fogadtak el. Híve a hadsereg erősítésének és a nyugati orientációnak.

Tömegbázisa főképp a kis- és középpolgárság, az értelmiség. Erős befolyása van az ún. *Vorort*ban, az Iparosszövetségben. Szinte valamennyi munkáltatói szervezet együtt halad a párttal; befolyással van a *Svájci Autonóm Szakszervezetek Egyesülésé*re is. Részt vesz a kormányban.

A párt tagjainak száma: kb. 50 000.
A párt elnöke: Fritz Honegger, *főtitkára:* H. R. Leuenberger.
A párt félhivatalos lapja: Neue Zürcher Zeitung, Der Bund.

SVÁJCI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
(Parti Socialiste Suisse; Sozialdemokratische Partei der Schweiz)

1870-ben megalakult, 1872-ben szétesett, majd 1888-ban újra megalakították a jelenlegi nevén. Történetének csúcspontja 1919 és 1920, amikor kimondta a Kommunista Internacionáléhoz való csatlakozását és ennek megfelelő programot fogadott el. Mindebben szerepe volt az első világháború éveiben Svájcban tartózkodó Leninnek és körének. A csatlakozásra a centrum megingása miatt végül is nem került sor. Azóta a párt reformista politikát követ. 1959-es programja a demokratikus szocializmust hirdeti, olyan társadalom elérését, amelyben a gazdaság fejlesztése és a teljes foglalkoztatottság talaján „megvalósul az emberek egyenlősége". A hetvenes években támogatja az enyhülést, és az ellenőrzött leszerelés híve. Ellentétben a konzervatív beállítottságú pártokkal, javasolja az ország csatlakozását az ENSZ-hez és részvételét a nemzetközi kérdések megoldásában.

A társadalmi egyenlőséget elképzelhetőnek tartja a jelenlegi társadalom keretei között, a „bérmunkások és a vállalkozók közötti egyenjogúságon alapuló kapcsolatok" megteremtése útján. A párt nagy munkás- és alkalmazotti tömegeket sorakoztat föl: emellett hatással van a kis- és középpolgárságra is.

1943 óta részt vesz a kormányban. A Kantonok Tanácsában nagyságához képest kis (4) képviselettel rendelkezik.

Régi hagyományok alapján a pártnak sok szervezetre van befolyása: szövetkezetekre, művelődési és sportintézményekre. Közülük legjelentősebb a *Svájci Szakszervezeti Szövetség* (Schweizerische Gewerkschaftsbund), 450 000 taggal.

A párt tagjainak száma: kb. 60 000.
A párt elnöke: Helmuth Hubacher, *vezető titkára:* Christoph Berger.
A párt lapja: Volksrecht, Berner Tagwacht.

SVÉDORSZÁG
(Svéd Királyság)

Területe: 449 800 km², *lakosainak száma:* 8 208 442 (1975).

Alkotmányos monarchia, az államfői tisztet a király látja el. A törvényhozó hatalom megoszlik a király és az 1970. évi alkotmányreform óta 350 képviselőből álló, 4 évre választott parlament (Riksdag) között. (Ezzel egyidejűleg megszüntették a felsőházat.) A végrehajtó hatalom letéteményese névlegesen a király, valójában a miniszterelnök, akit formálisan a király nevez

ki, de mindig azonos a parlamenti többség jelöltjével. A királyi hatalom gyakorlása leginkább csak formális aktusokra terjed ki (követek fogadása stb.).

A napóleoni háborúk óta semleges és háborúval nem sújtott Svédországban magas gazdasági fejlettséget értek el, s a több mint 40 évig hatalmon levő szociáldemokrata kormány és a szakszervezetek számos szociális és gazdasági reformot valósítottak meg. Jelenleg is érvényben van az a gyakorlat, hogy a svéd szakszervezetek és a *Svéd Munkaadó Szövetség* képviselőiből álló egyeztető bizottság dönti el a munkaügyi vitákat a kölcsönös kompromisszum jegyében.

A hetvenes években jelentkező gazdasági nehézségek és a nyomukban járó munkanélküliség közepette a dolgozók olyan követelésekkel lépnek fel, mint a foglalkoztatottság garantálása, a munkatörvények rendszerének felülvizsgálata, a munkások és alkalmazottak beleszólási jogának biztosítása.

A svédországi többpártrendszer a skandináv típusnak felel meg: erős szociáldemokrácia, viszonylag gyenge kommunista párt, s a polgári pártok közül mindhárom irányzat megtalálható: liberális, konzervatív és centrumpárt (azaz agrárpárt).

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1970		1973		1976	
	%	mandátum	%	mandátum	%	mandátum
Svédország Szociáldemokrata Munkáspártja	45,3	163	43,6	156	42,9	152
Svéd Baloldali Párt – Kommunisták	4,8	17	5,3	19	4,7	17
Centrumpárt	19,9	71	25,1	90	24,1	86
Mérsékelt Koalíciós Párt (konzervatívok)	11,5	41	14,3	51	15,6	55
Néppárt (Liberális Párt)	16,2	58	9,4	34	11,0	39

CENTRUMPÁRT
(Centerpartiet)

1913-ban alapították, 1958-ig *Parasztszövetség*nek hívták. A párt túlnyomórészt a vidéki és erősödő mértékben a városi kis- és középpolgárság érdekeit fejezi ki. Az utóbbi években némileg nőtt befolyása az alkalmazottakra és néhány munkásrétegre.

1970. évi programja és politikai agitációja az „emberek közötti egyenlőség megteremtését" tűzi ki célul „a keresztény világnézeten és a humanizmuson alapuló decentralizált társadalom" felépítésének útján. A központi államhatalom korlátozásáért, a helyi önkormányzati szervek jogkörének kiszélesítéséért, a gazdasági hatalomnak mind az állam, mind a magánszemélyek ke-

zében való összpontosítása ellen száll síkra, a kis- és középvállalkozásokra ösztönző intézkedéseket követel.

Támogatja Svédország semlegességét, a békés egymás mellett élés, az európai kollektív biztonsági rendszer eszméjének híve.

1951-től 1957-ig formálisan is koalíciót alkotva vele, támogatta a szociáldemokrata pártot. 1957 és 1976 között ellenzékben, 1976 szeptembere óta koalíciós kormányban vesz részt a *Néppárt*tal és a *Mérsékelt Koalíciós Párt*tal.

A párt 2000 helyi tagozatát községi vagy körzeti szervezetek egyesítik. Évente tartja kongresszusát, mely megválasztja a Vezetőséget, az elnököt, a két elnökhelyettest és a titkárt.

A párt tagjainak száma: 117 000. A szervezeti szabályzatnak megfelelően párttagnak számítanak nő- és ifjúsági szervezetének tagjai is (az előbbinek 66 000, az utóbbinak 45 000 tagja van).

A párt elnöke: Thorbjörn Fälldin, *titkára:* Gustaf Jonnersgård.

A párt lapja: Politisk Tidskrift, Skånska Dagbladet.

MÉRSÉKELT KOALÍCIÓS PÁRT
(Moderata Samlingspartiet)

1904-ben alakult konzervatív csoportok egyesítésével. 1969-ig neve *Jobboldali Párt* (Högerpartiet) volt. A nagytőke, a földbirtokosok és a felső hivatalnokréteg érdekeit képviseli. Soraiban nagyszámú kishivatalnok, alkalmazott is található. Közvetlen anyagi támogatást kap gazdag intézményektől.

Programja a magántulajdon és a szabad vállalkozás jogát védi, a gazdasági életben az állami beavatkozás minimalizálását követeli, az ún. liberális piacgazdaság híve. A párt céljaként a „vagyonos polgárok felelősségén és szabadságán" alapuló társadalmat, az ún. vállalkozói demokráciát hirdetik. A többi polgári párthoz hasonlóan e párt is a társadalombiztosítási rendszer tökéletesítését, az üzemi demokrácia erősítését stb. követeli, bár csak általános formában.

Nem lép föl a semlegességi politika ellen, de közeledést kíván a nyugati hatalmakhoz: többek között az ország közös piaci tagságát követeli.

1945-től 1977-ig ellenzéki, 1977-től kormányzó párt.

A pártnak csaknem 1000 szekciója van.

A párt tagjainak száma: 230 000. Nő- és ifjúsági szervezetének tagjai (kb. 80 000) is párttagnak számítanak.

A párt elnöke: Gösta Bohman, *titkára:* Lars Tobisson.

A párt lapja: Medborgaren. A párt ellenőrzi a napilapok 18%-át. A legnagyobb ezek között a *Svenska Dagbladet.*

NÉPPÁRT; más néven: LIBERÁLIS PÁRT
(Folkpartiet)

Ilyen néven 1934-ben alakult meg, de eredete 1902-re nyúlik vissza.

Ekkor alakult meg a *Liberális Párt*, mely 1923-ban kettészakadt, majd 1934-ben újraegyesült.

Társadalmi összetétele rendkívül változatos: vállalkozók, a felső hivatalnokréteg mellett kistisztviselők és munkások is találhatók soraiban. A nagy- és középpolgárok, valamint a hivatalnokok érdekeit képviseli. 1970-ig az ipari vállalkozói szervezetek nyílt gazdasági támogatásában részesült.

1972-ben elfogadott programja „szociálliberális irányvonalat" hirdet: az egyén, ezen belül a magánvállalkozások szabadságát, a gazdasági és a politikai hatalom decentralizálását. Támogatja az ország semlegességét, a nemzetközi konfliktusok békés rendezését, az ellenőrzött leszerelést és a fejlődő országoknak nyújtott segítség fokozását.

1945 óta ellenzéki, különösen a hatvanas évek vége óta nagy erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy blokkban a *Centrumpárt*tal és — meghatározott feltételekkel — a reakciós *Mérsékelt Koalíciós Párt*tal elérje a szociáldemokratáknak a hatalomból való eltávolítását. 1977-től kormánypárt.

Kilencszáz helyi szervezete választókörzetek szerint tömörül. Az évente összehívott kongresszus választja meg a vezetőséget, az elnököt és a titkárt.

A párt tagjainak száma: 100 000.

A párt elnöke: Per Ahlmark, *főtitkára:* Carl Tham.

A párt lapja: Utsikt. A párt befolyása alatt állnak a legnagyobb svéd napilapok: Expressen, Dagens Nyheter, amelyek a napisajtó összpéldányszámának csaknem 50%-át teszik.

SVÉD BALOLDALI PÁRT – KOMMUNISTÁK (Vänsterpartiet Kommunisterna)

Az 1917 májusában alakult *Baloldali Szociáldemokrata Párt* 1921-ben, a párt IV. kongresszusán felvette a *Svédország Kommunista Pártja* nevet. A húszas években nagy nehézségeket okozott a párton belül, hogy jobboldali opportunisták kerültek a vezetésbe, s ezek három alkalommal is szakadást idéztek elő. Különösen súlyos következménnyel járt az, hogy 1929-ben a párt főtitkára – miután nem tudta elfogadtatni a párttal a kapitalizmusról kialakított jobboldali antimarxista álláspontját – szembefordult a kommunista mozgalommal, és sikerült maga mellé állítania a pártszervezetek egy részét. A párt a harmincas években megtisztította sorait az opportunista elemektől, és vezette az antifasiszta egységért folyó harcot.

A második világháború éveiben a párt sok vezetőjét és tagját internálták, mert leleplezték a szociáldemokrata kormánynak a németeket burkoltan támogató politikáját. A háború után erősödött a párt tömegbefolyása. Az 1944. és 1948. évi parlamenti választásokon elnyerte a szavazatok több mint 10%-át.

1967-ben, a XXI. kongresszuson változtatták meg a párt nevét, hogy megkönnyítsék a többi baloldali erővel való összefogást.

1975. március 12–16-án tartották a párt XXIV. kongresszusát. Ezen, elemezve a svédországi viszonyokat, arra a következtetésre jutottak, hogy Svédországban is a gazdasági hanyatlás tendenciái mutatkoznak: fokozódik a munkanélküliség, emelkednek az árak, mind nagyobb méreteket ölt az infláció, csökken a termelés növekedése. Ennek alapján a kongresszus megjelölte a párt legfontosabb feladatait az elkövetkező évekre: antiimperialista harc és nemzetközi szolidaritás; harc az üzemekben, a szakszervezetekben a magasabb bérekért, a beleszólás jogáért, az üzemi egészségügyi rendszer javításáért, a nyugdíjkorhatár leszállításáért; harc a nők jogaiért; harc a kizsákmányolás, a drágaság és a lakbéremelkedések ellen. A párt e célok elérése érdekében erős tömegmozgalmat akar kiépíteni, és egyben együttműködésre és akcióegységre törekszik mindazokkal, akik érdekeltek az említett célok elérésében.

A párt támogatta a szociáldemokrata kormányt (a parlamentben is) a polgári pártokkal szemben, és különösen annak pozitív külpolitikai lépéseit. Ugyanakkor leleplezte együttműködését a tőkésosztállyal.

Az 1978. január elején tartott XXV. kongresszus válságellenes programot fogadott el, amely politikai platformot jelenthet a baloldali erők számára a monopóliumok elleni harcban.

(1977-ben egy csoport kivált a pártból és megalakította a *Svéd Munkáspárt – Kommunisták* nevű pártot, amely 1977 novemberében kongresszust tartott. *Elnöke:* Rolf Hagel.)

A párt tagjainak száma: 15 000 (1977).

A Központi Bizottság elnöke: Lars Werner.

A párt lapja: Ny Dag.

SVÉDORSZÁG SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRTJA
(Sveriges Socialdemokratiska Arbetarepartiet)

1889-ben alapították az első szocialista lap, a *Folkviljan* (Népakarat) és a szakmai munkásszervezetek bázisán. Tagjai, választói döntő többségükben ipari és mezőgazdasági munkások, alkalmazottak, részben pedig kisebb műhelyek, üzletek tulajdonosai.

A reformok fokozatos bevezetését zászlajára író 1960-as pártprogram szerint a szociáldemokraták célja megvalósítani a „szabadság, az egyenlőség, az együttműködés és a testvériség eszméjét, amely jelentős ösztönzést ad az emberek szabad és gazdag életének biztosításához". A párt az ún. vegyes gazdaság híve, minden olyan esetben támogatja az államosítást, amikor az „védi az állampolgárok érdekeit". Egyéb esetekben a gazdaság állami koordinációját tartja szükségesnek. Külpolitikailag kitart Svédország hagyományos semlegessége mellett, melyet a „Nyugathoz tartozás" szellemében értelmeznek. Ugyanakkor az utóbbi években néhány fontos

nemzetközi kérdésben konstruktív álláspontja volt.

Gyakorlati politikájában és 1945 óta a kormány élén a reformok egész sorával – a kapitalista rendszer lényegén nem változtatva – csökkentette a társadalmi különbségeket. Az állam pénzügyi rendszabályaival, a hitel- és adópolitikával, állami beruházásokkal befolyásolta a párt vezette kormány a gazdaságfejlődés társadalmi hatását. Szociális politikája (iskolaügy, egészségügy, nyugellátás) kimagasló színvonalú a kapitalista országok között.

A hatvanas évek végétől – részben a szemben álló három polgári párt konkurrenciája miatt – a reformprogram újabb hullámát indította el. Ennek keretében célul tűzték ki a 40 órás munkahetet, a tömegek bevonását az állami tervezésbe és az 1975. évi kongresszuson hozott határozat értelmében a munkások és alkalmazottak ún. beleszólási jogának érvényesítését. Ugyancsak a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején pozitív külpolitikai lépéseket tett: élesen bírálta az Egyesült Államok vietnami agresszióját, a chilei fasiszta juntát, kezdeményezte az NDK határainak elismerését.

Több mint 40 évig volt Svédország kormányzó pártja. Leszámítva az 1951–1957-es időszakot, amikor a *Centrumpárt*tal együtt kormányzott, 1976 szeptemberéig tiszta szociáldemokrata kormány volt hatalmon. Noha a polgári ellenzékkel szemben némelykor a *Baloldali Párt – Kommunisták* képviselőinek szavazataira is szüksége volt, semmiféle szövetségre nem hajlandó vele, és ideológiája is élesen kommunistaellenes. Az 1976. szeptember 19-i választásokon csökkent a pártra adott szavazatok száma; 4 mandátummal kevesebbhez jutott, így polgári kormány került hatalomra, s a szociáldemokrata párt ellenzékbe szorult.

A legjobban tagolt és szervezett, egyéni és kollektív tagságra alapozott szociáldemokrata párt. A helyi szervezetek kétfélék: egyrészt alapszervezetek (ún. munkáskommunák), amelyek 10–15 tagból álló vita- és információs csoportokból állnak, másrészt pedig szakszervezetek, klubok és más szervezetek, melyek kollektívan csatlakoznak a párthoz.

A középszervek kétfokozatúak: az alapfokú szervezetek közvetlenül a választókerületiekhez kapcsolódnak. Ezeket a tartományi pártszervek (szám szerint 27) irányítják. Évente tartanak konferenciát vagy kongresszust, melyek választókerületi, illetve tartományi végrehajtó bizottságokat választanak.

A 350 delegátus részvételével tanácskozó kongresszust csak azokban az években rendezik meg, amikor parlamenti (Riksdag) választások vannak. A kongresszus megválasztja a Végrehajtó Tanácsot, ez pedig az operatív munka irányítására hivatott Végrehajtó Bizottságot.

A szervezeti furcsaságokhoz tartozik – s ez rávilágít az ideológiai zűrzavarra is –, hogy a pártnak kollektív tagja a *Svéd Keresztény Szociáldemokrata Szövetség*.

A párt tagjainak száma: 890 000 (ennek háromnegyed része szakszervezeti tag).

A párt elnöke: Olof Palme, *titkára:* Sten Andersson.

A párt hivatalos lapja: Tiden, Aktuellt. Emellett a sajtó 21%-át irányítja. *Legjelentősebbek:* Aftonbladet, Stockholms Tidningen és Arbetet.

SZOVJETUNIÓ
(Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége)

Területe: 22 402 200 km², *lakosainak száma:* 256 700 000 (1976).

A Szovjetunió – mint a neve is mutatja – államszövetség, amely 15 szövetségi köztársaságból, 20 autonóm köztársaságból, 8 autonóm területből és 10 nemzetiségi körzetből áll. A Szovjetunió valamennyi népének egyenlő jogai vannak.

A Szovjetunió legfőbb államhatalmi szerve a Legfelsőbb Tanács, amely két egyenjogú testületből, a Szövetségi Tanácsból és a Nemzetiségi Tanácsból áll. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa megválasztja a Legfelsőbb Tanács Elnökségét, a szovjet állam vezető testületét és a Szovjetunió Minisztertanácsát.

SZOVJETUNIÓ KOMMUNISTA PÁRTJA
(Kommunyisztyicseszkaja Partyija Szovjetszkovo Szojuza)

A párt a 19. század végén, a 20. század elején keletkezett, amikor a világkapitalizmus már fejlődésének imperialista szakaszába lépett, s napirendre került a szocialista forradalom. A polgári demokratikus forradalom előtt álló Oroszország az imperialista rendszer leggyengébb láncszeme, ellentmondásainak ütközőpontja volt. Ekkor helyeződött át a forradalmi mozgalom központja Oroszországba, s az orosz proletariátus a nemzetközi munkásosztály élcsapata lett.

Az új típusú proletárpárt alapítója Lenin volt, aki Marx és Engels alapelveiből kiindulva, a munkásmozgalom tapasztalataira támaszkodva, a marxizmust az imperializmus korára alkotóan továbbfejlesztve, sokoldalúan kidolgozta a párt elméleti és szervezeti alapjait, stratégiáját és taktikáját, a pártélet szabályait és a pártvezetés elveit.

A múlt század nyolcvanas éveiben már szerveződtek marxista csoportok Oroszországban. Lenin 1895-ben egyesítette a pétervári marxista csoportokat, és megalakította a *„Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására"* nevű szervezetet. 1898 márciusában tartották az *Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt* (OSZDMP) I. kongresszusát. Ezen Lenin nem vett részt, mert

száműzetésben volt. A kongresszus határozatot hozott a párt megalakításáról, a gyakorlatban azonban nem alakult meg, nem fogadtak el programot, sem szervezeti szabályzatot. A párt tényleges megteremtésében nagy szerepe volt a Lenin kezdeményezésére létrehozott és általa vezetett *Iszkra* című illegális lapnak. A lap körül tömörültek a helyi pártbizottságok, a hivatásos forradalmárok. A lapnak és a terjesztésére alakult hálózatnak kiemelkedő érdeme volt az OSZDMP II. kongresszusának előkészítése. Az 1903. július 17. és augusztus 10. között Brüsszelben és Londonban tartott kongresszuson született meg valójában a munkásosztály új típusú, forradalmi pártja. Ez alapvetően különbözött az akkori szociáldemokrata pártoktól. Fő feladatának tartotta a szocialista forradalom előkészítését, a munkásosztály forradalmi harcának vezetését. A kongresszuson elfogadott program megjelölte a polgári demokratikus forradalom feladatait (minimális program) és a szocialista forradalom feladatait (maximális program). A kongresszuson viták folytak a szervezeti kérdésekről és a programról; két irányzat alakult ki, ezek a későbbi fejlődés során teljesen különváltak egymástól. A többség – bolsevikok – Lenin köré tömörülve következetes proletárpolitikát folytatott, a kisebbség – mensevikek – egyre inkább a burzsoázia érdekeit képviselte a munkásmozgalomban. A mensevikek opportunizmusa következtében tulajdonképpen két párt keletkezett, s a Lenin vezette egyre erősödő irányzatot bolsevik pártnak nevezték.

Az új típusú forradalmi párt létrehozása nemcsak az oroszországi, hanem a nemzetközi munkásmozgalomban is fordulópontot jelentett. A bolsevik párt megalakítása új fejezetet nyitott a proletariátus felszabadító harcában. Olyan szervezet született, amely képes volt az új történelmi körülmények között sikeresen vezetni a kapitalizmus megdöntéséért és a szocialista társadalom megteremtéséért folytatott harcot. Az elmélet és a forradalmi gyakorlat összekapcsolása, a következetes proletárjelleg, a demokratikus centralizmuson alapuló ideológiai-politikai összeforrottság és szervezeti egység, a legszigorúbb pártfegyelem, a párttagok öntudatossága és aktivitása, az opportunizmussal, revizionizmussal szembeni hajthatatlanság, a proletár internacionalizmus elveihez való hűség – ezek lettek a lenini párt jellemzői.

1905. január 9-én polgári demokratikus forradalom kezdődött Oroszországban. A forradalom éveiben (1905–1907) a bolsevikok a népnek a cárizmus feletti teljes és döntő győzelméért, a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájáért harcoltak, mint olyan átmeneti rendszerért, amely kedvező feltételeket teremt a forradalom továbbfejlesztésére, a proletárdiktatúráért folytatandó további harcra.

A polgári demokratikus forradalom idején Lenin kidolgozta a

követendő taktikát, a munkásosztály vezető szerepének biztosítását, meghatározta a forradalom győzelme nyomán létrejövő új hatalom osztályjellegét és feladatait, kidolgozta a polgári demokratikus forradalom szocialista forradalomba való átnövésének elvi-politikai kérdéseit.

A cárizmus leverte a felkelő proletariátust. A forradalom veresége után a reakció megerősödött és csapásokat mért a pártra; több ezer forradalmárt kivégeztek vagy száműzetésre ítéltek. Mégis, a vereség és a visszavonulás ellenére, a bolsevikok ezekben az években megerősítették befolyásukat, és erre felhasználták a különböző legális lehetőségeket is (szakszervezetek, szövetkezetek, kulturális egyesületek stb.).

A párt megerősítésében, a likvidátoroktól, az opportunistáktól való megtisztításában fontos szerepe volt az 1912 januárjában Prágában megtartott VI. konferenciának. Ezen a konferencián a bolsevikok véglegesen önálló párttá alakultak.

A munkásmozgalom rövid idő alatt kiheverte a forradalom vereségét, és 1912-től kezdve újra fellendült a forradalmi mozgalom. A fellendülést azonban félbeszakította a világháború kitörése.

Az első világháború minden munkáspárt nagy próbatétele volt. A II. Internacionálé nagy pártjai elárulták a szocializmus ügyét, szociálsoviniszta álláspontra helyezkedtek, és együttműködtek az imperialista burzsoáziával. A szociáldemokrata pártok támogatták az imperialista háborút, egyedül a bolsevik pártnak volt következetes osztályálláspontja: harcot hirdetett a háború ellen, az imperialista háborúnak polgárháborúvá való átváltoztatásáért. A párt a béke ügyét összekapcsolta a proletárforradalom győzelmével, s azt tartotta, hogy a cárizmus háborús veresége megkönnyítené a néptömegek győzelmét. A párt hatalmas munkába fogott, hogy megmutassa a tömegeknek a háborúból kivezető utat. A háború okozta szenvedések, a vereségek és a gazdasági nehézségek kiélezték a politikai helyzetet. A néptömegek elégedetlensége nyílt forradalmi harcba torkollott.

1917 februárjában megdöntötték a cárizmust, győzött a polgári demokratikus forradalom. Ennek egyik lenyeges sajátossága volt, hogy a forradalom menetében megjelentek a munkás-, paraszt- és katonaküldöttek szovjetjei és megalakult az ideiglenes kormány. Kettős hatalom jött létre: a munkásosztály és a parasztság forradalmi demokratikus diktatúrája a szovjetek képében, s a burzsoázia diktatúrája az ideiglenes kormány képében.

A forradalom győzelme új lehetőségeket teremtett a pártnak. Szabadon dolgozhatott, s így rövid idő alatt mellé álltak a néptömegek. Lenin április 3-án hazatért, s rögtön meghirdette a polgári demokratikus forradalom továbbfejlesztését, a szocialista forradalmat. E fontos elvi kérdéseket Lenin az „Áprilisi tézisek" című munkájában foglalta össze. A párt egyik legfontosabb feladata volt megmagyarázni a tömegeknek, hogy az ideiglenes kormány

által folytatott háború változatlanul igazságtalan, imperialista háború, s hogy annak csakis a burzsoá hatalom megdöntésével lehet véget vetni. A kettőshatalom körülményei között akkor még lehetőség volt a forradalom békés fejlődésére. A párt fő jelszava – „Minden hatalmat a szovjeteknek!" – kifejezte azt a tervet, hogy a szovjeteken belül folyjék a küzdelem, a pártok között a proletárpolitikáért, azért, hogy e szervezeteken belül a bolsevikok kerüljenek többségbe.

Az ideiglenes kormány június végén támadást indított a fronton, és amikor a tömegek ezt megtudva tüntetésekbe kezdtek, az ideiglenes kormány erőszakot alkalmazott: tüzet nyitottak a tüntetőkre, terrorhadjáratot indítottak a forradalmi tömegek ellen, Lenin ellen elfogatóparancsot adtak ki. A kettőshatalomnak és ezzel a békés fejlődés lehetőségének is vége szakadt.

1917. július 26. és augusztus 3. között ülésezett a párt VI. kongresszusa. A kongresszus az ellenforradalom győzelméből indult ki, és elhatározta a fegyveres felkelés előkészítését. Augusztus végére már nyilvánvaló volt, hogy a tömegek a bolsevikokat követik, a szovjetekben a bolsevikok kerültek többségbe. A párt újra napirendre tűzte a „Minden hatalmat a szovjeteknek!" jelszót, ám e jelszó megvalósulása már a proletariátus diktatúráját jelentette. A Központi Bizottság október 16-án elhatározta, hogy a legközelebbi napokban meg kell kezdeni a fegyveres felkelést.

1917. október 25-én (november 7.) győzött a fegyveres felkelés, megdöntötték az ideiglenes kormány hatalmát, a hatalom a szovjetek kezébe került. A néptömegek követték a párt jelszavait – béke, föld, kenyér, szabadság, minden hatalmat a szovjeteknek –, mert azok kifejezték Oroszország népeinek akaratát. Még aznap este összeült a szovjetek II. összoroszországi kongresszusa (a 619 küldött közül 390 bolsevik volt), mely kimondta, hogy minden hatalom a szovjetek kezébe került, s azonnal elfogadta azokat a dekrétumokat (a földről, a békéről szóló dekrétum), amelyek bebizonyították, hogy a bolsevik párt megvalósítja a jelszavait. A kongresszus megválasztotta a szovjet kormányt: a Népbiztosok Tanácsát, élén Leninnel. Rövid idő alatt az egész országban győzött a szovjethatalom. A szocialista forradalom győzelme gyökeres fordulatot jelent az emberiség történetében, megnyitotta a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet korszakát.

A forradalom győzelme után a párt merőben új feladatok előtt állt. Napirendre került a békés építőmunka. Előbb azonban békét kellett teremteni. A szovjethatalom kénytelen volt elfogadni a súlyos békefeltételeket, hogy lélegzetvételnyi szünethez jusson és megteremtse az erős Vörös Hadsereget. Már 1918 nyarán 14 ország csapatai támadták meg a szovjethatalmat. A párt mozgósította a néptömegeket, és háromévi hősi harc után kiverték az országból az intervenciós csapatokat.

Az 1918 márciusában tartott VII. kongresszus a párt nevét *Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt*-ra változtatta. Az 1919 márciusában tartott VIII. kongresszus elfogadta a párt új programját, a szocializmus építésének programját.

Az intervenciósok feletti győzelem után meg kellett teremteni a békés építőmunka feltételeit. A párt X. kongresszusa (1921. március) Lenin javaslatára elfogadta az áttérést az új gazdasági politikára (NEP). Ez a gazdaságpolitika megteremtette az állami ipar és a kisárutermelő mezőgazdaság összefogásának alapját, megerősítette a munkás-paraszt szövetséget. Lenin számos írásában kidolgozta a szocializmus építésének feltételeit és feladatait.

A pártnak a szocialista társadalom felépítésére vonatkozó általános irányvonalát ez a lenini terv képezte, amely hatalmas ipar – a szocializmus anyagi-műszaki bázisa – megteremtését, a mezőgazdaság kollektivizálását, a kulturális forradalmat, a szovjet állam megerősítését irányozta elő.

1924. január 21-én nagy veszteség érte a pártot és az egész nemzetközi munkásmozgalmat – meghalt Lenin. A szovjet nép a „lenini behívóval" válaszolt: 250 000-en léptek be a pártba.

Az 1925 decemberében tartott XIV. kongresszus megváltoztatta a párt nevét *Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjá*-ra.

A párt Lenin tervei alapján mozgósította a szovjet népet a szocializmus építésére. Igen nehéz körülmények között, ellenséges kapitalista országoktól fenyegetve végrehajtották a szocialista iparosítást, a mezőgazdaság kollektivizálását, a szovjet állam kiépítését, s nagy eredmények születtek a nép anyagi és kulturális színvonalának emelésében. A szocializmus építésének kérdéseit illetően nagy viták folytak a pártban, részben még Lenin életében, de különösen utána („baloldali kommunisták", trockisták, buharinisták), ám a párt túlnyomó többsége a lenini politikát támogatta. A jobb- és „baloldali" opportunisták ideológiai és szervezeti szétzúzása a szocializmus győzelmének feltétele volt.

A szocialista építés világtörténelmi jelentőségű sikerei mellett nehézségek is támadtak. Ezek összefüggnek a sztálini személyi kultusszal és annak következményeivel. Sztálinnak, mint a KB főtitkárának, jelentős szerepe volt a leninizmus védelmében, a szocialista építőmunka vezetésében, ezért nagy tekintélyre és népszerűségre tett szert. A szocialista építés eredményeit helytelenül összekapcsolták Sztálin személyével, azt a látszatot keltették, hogy a párt sikerei kizárólag neki köszönhetők. Ilyen körülmények között jobban érvényesülhettek Sztálin negatív személyi tulajdonságai, s ez a lenini vezetési elvek és a szocialista törvényesség durva megsértéséhez vezetett. Sztálin tétele, miszerint a szocializmus építésével párhuzamosan éleződik az osztályharc, elvi indoklásul szolgált a represszziókhoz, a szocialista törvényesség megsértéséhez.

1941. június 22-én a fasiszta Németország megtámadta a Szovjetuniót. Megkezdődött a Szovjetunió Nagy Honvédő Háborúja a fasiszta betolakodók ellen. A kommunista párt az egész népet mozgósította a szocialista haza védelmére. A háború éveiben újfent megmutatkozott a párt szervező és vezető szerepe. A háború előtti ötéves tervek vívmányai, a párt vezetése alatt tömörülő nép egysége megalapozták a Szovjetunió győzelmét. A fasiszta csapatokkal vívott, méretek és keménység tekintetében egyedülálló ütközetekben, az ellenség hátában működő partizánok önfeláldozásában és a hátországban végzett hősies munkában megmutatkozott, hogy az egész nép a kommunista párt köré tömörült. A szocialista haza szabadságáért küzdők első soraiban voltak a kommunisták. 1941-ben a Szovjetunió fegyveres erőiben 1 300 000 kommunista volt, a háború végén pedig 3 325 000.

A szovjet népnek a párt vezetésével aratott győzelme világtörténelmi jelentőségű volt. Sok nép előtt nyitotta meg a szabadság és függetlenség felé vezető utat. Európa és Ázsia számos országában népi demokratikus forradalom kezdődött. Rövid idő alatt több ország a szocialista fejlődés útjára lépett. Létrejött és megszilárdult a szocialista világrendszer. Kibontakozott a nemzeti felszabadító mozgalom, amely az imperializmus gyarmati rendszerének felbomlásához vezetett.

A háború befejezése után a párt a gazdaság helyreállítására mozgósította a szovjet népet. Számos határozatot hozott az ipar és a mezőgazdaság helyzetének javítására, az ideológiai élet fellendítésére. A XIX. kongresszus (1952. október) megváltoztatta a párt nevét *Szovjetunió Kommunista Pártjá*ra.

A párt Sztálin halála után (1953. március 5.) hozzáfogott a személyi kultusz következményeinek felszámolásához. 1953 szeptemberében N. Sz. Hruscsovot választották a KB első titkárává. Ezt a tisztet 1964 októberéig töltötte be.

1956. február 14. és 25. között ülésezett a párt XX. kongresszusa, amely a világban végbement változásokat, a Szovjetunió fejlődését elemezve számos fontos elvi és politikai kérdésben új, a marxizmus–leninizmust gazdagító álláspontot alakított ki. Az ellentétes társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének lenini elvét alkotóan alkalmazta az új helyzetre, amelyben az erőviszonyok eltolódtak a szocializmus javára. Arra a következtetésre jutott, hogy meg lehet akadályozni az újabb világháború kitörését. A kongresszus élesen rámutatott a személyi kultusz által okozott károkra, és harcot hirdetett következményeinek felszámolásáért, a pártélet lenini normáinak érvényesítéséért. A XX. kongresszust nagyra értékelte a többi kommunista párt is, mert az lökést adott az egész nemzetközi kommunista mozgalomnak a korszerűbb politika kidolgozására. A kongresszus után a párt intézkedéseket hozott a szocialista demokrácia erősítésére, a néptöme-

geknek a gazdasági és állami ügyek intézésébe való bevonására.

A XXII. kongresszus (1961. október 17–31.) elfogadta a párt új programját. A kommunista társadalom építésének programja: a kommunizmus anyagi-műszaki bázisának megteremtése; a termelési viszonyok tökéletesítése; a kommunista ember kialakítása; a szocialista demokrácia fejlesztése; az államhatalmi szervek fokozatos átalakítása a társadalmi önigazgatás szerveivé. A nagyszabású feladatok szükségessé tették a vezetés tökéletesítését. A Központi Bizottság 1964. októberi határozata intézkedéseket tett a vezetésben tapasztalható szubjektivizmus megszüntetésére, és megerősítette a kollektív vezetést. Ekkor választották a Központi Bizottság első titkárává L. I. Brezsnyevet. A Központi Bizottság 1965. márciusi ülése a mezőgazdaság számára, a szeptemberi ülése pedig az ipar számára kidolgozta az irányítás új rendszerét. Az új irányítási rendszer növelte a gazdasági ösztönzők és módszerek szerepét, tudományosabb szintre emelte a tervezést, bővítette a gazdasági egységek hatáskörét.

1971. március 30-tól április 9-ig tanácskozott a párt XXIV. kongresszusa. A Központi Bizottság beszámolójának középpontjában a Szovjetunió fejlődése, helyzetének elemzése, a kommunizmus anyagi-műszaki bázisa megteremtésének, a szovjet nép életszínvonala további emelésének feladatai álltak. A kongresszus elfogadta a kilencedik ötéves terv irányelveit, amelynek egyik legfontosabb vonása az volt, hogy gyorsabban kellett javítani a lakosság anyagi és kulturális ellátottságát. A szovjet népgazdaság alapja változatlanul a nehézipar maradt, amely biztosítja a többi iparág, a mezőgazdaság és nem utolsósorban a honvédelem fejlesztését, de – a kongresszus megállapítása szerint – az eddigi eredményekre támaszkodva gyorsabb ütemben lehet növelni a fogyasztási cikkek termelését.

A kongresszus, elemezve a nemzetközi helyzetet, békeprogramot dolgozott ki. Ez foglalkozott a világ legégetőbb politikai problémáival, és meghatározta a Szovjetunió külpolitikai feladatait. Az SZKP és a szovjet állam hatalmas erejére és tekintélyére támaszkodó, az egész nép támogatását élvező aktív külpolitika elősegítette a nemzetközi helyzet pozitív változását. Az SZKP külpolitikai irányvonala kedvező külső feltételeket biztosít a kommunizmus építéséhez a Szovjetunióban, a szocialista világrendszer megszilárdításához, hozzájárul a munkásmozgalom és a nemzeti felszabadító mozgalom sikereihez.

1976. február 24. és március 3. között tartották a párt XXV. kongresszusát, amely a hosszú távú célok között újra és még nagyobb nyomatékkal a nép anyagi és kulturális életszínvonalának emelését jelölte meg.

A kongresszuson elfogadott tizedik ötéves tervben meghatározott dinamikus fejlődéshez elengedhetetlen a munka termelékenységének gyors növelése és általában a tár-

sadalmi termelés hatékonyságának nagymértékű fokozása.

A társadalmi-közéleti kérdések sorában igen behatóan foglalkozott a kongresszus a szocialista demokrácia fejlesztésével. A leghatározottabban hangsúlyozta azt az alapvető marxi–lenini elvet, hogy a demokráciát mindig osztálykategóriaként kell kezelni, vagyis a demokrácia ismérve és mércéje a nép, a mai szovjet valóságban a kommunista építés érdeke.

Az SZKP mint következetesen proletár internacionalista párt, politikáját, stratégiáját és taktikáját az egész nemzetközi kommunista és munkásmozgalom érdekeinek figyelembevételével dogozza ki. A többi kommunista és munkáspárthoz fűződő kapcsolatai a marxizmus–leninizmus, a testvéri szolidaritás és az egyenrangúság elvein alapulnak.

A párton belül minden egyes köztársaságban működik kommunista párt. Ezek saját kongresszust tartanak, és ott megválasztott vezető szerveik vannak. A pártnak 390 000 alapszervezete van.

Az SZKP irányítja a csaknem 90 millió dolgozót átfogó szovjet szakszervezeteket, a 28 milliós *Lenini Kommunista Ifjúsági Szövetség*et, a *Lenini Úttörőszövetség*et és még számos tömegszervezetet.

A párt taglétszáma: 15 700 000 (1976).

A Központi Bizottság főtitkára: Leonyid Iljics Brezsnyev.

A párt központi lapja: Pravda, *elméleti folyóirata:* Kommunyiszt.

TÖRÖKORSZÁG
(Török Köztársaság)

Területe: 780 576 km^2, *lakosainak száma:* 39 180 000 (1975).

1923. október 29-én a Musztafa Kemal Atatürk vezette forradalmi demokratikus mozgalom eredményeként kiáltották ki a köztársaságot. Az 1961. évi alkotmány értelmében legfelsőbb törvényhozó szerve a Nagy Nemzetgyűlés, amely két kamarából áll – a 150 tagú, 6 évenként választott szenátusból és a 450 tagú Nemzeti Kamarából. A végrehajtó hatalommal az elnök – a 7 évre választott államfő – és a minisztertanács rendelkezik.

Törökország elmaradott agrárállam, a falvakban feudális viszonyok uralkodnak. (Körülbelül egymillió török dolgozik bérmunkásként nyugateurópai országokban és Ausztráliában.) Törökország tagja a NATO-nak és a CENTO-nak, területén amerikai katonai támaszpontok vannak. Az utóbbi években Törökország javítja kapcsolatait a szomszédos országokkal, egyebek között a Szovjetunióval is.

Az ország külpolitikáját nagymértékben befolyásolja a ciprusi kérdés. A török nacionalisták régen tervezik a sziget kettéosztását (takszim); ennek

elérésére katonai intervenciót alkalmaztak azok után, hogy a görög katonai junta 1974 júliusában puccsot kezdeményezett a Görögországhoz való csatlakozás (enozisz) megvalósítására.

A török pártrendszer rövid múltra tekint vissza: a *Köztársasági Néppárt*on kívül csak 1946-ban engedélyezték más pártok legális létezését. Azóta a Köztársasági Néppárt mellett egy párt, a *Demokrata Párt*, illetőleg ennek 1960. évi betiltása után az *Igazságpárt* tudott meggyökeresedni. Sok egyéb párt is működik, ezek azonban gyakran változtatják nevüket, egyesülnek, szétválnak stb. A pártok nem adnak taglétszámadatokat.

A pártok a kormányzásban lényegesen kisebb szerepet játszottak, mint a fejlett tőkésországokban. A hadsereg gyakran beavatkozik a pártküzdelmekbe; ez történt 1960. május 27-én és 1971. március 12-én.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1969		1973		1977
	szavazatok száma	mandátum	szavazatok száma	mandátum	mandátum
Köztársasági Néppárt	2 487 000	143	3 570 583	185	213
Igazságpárt	4 229 712	257	3 197 897	149	189
Nemzeti Üdv Pártja	—	—	1 266 000	48	24
Demokrata Párt	—	—	1 275 502	45	1
Köztársasági Bizalom Pártja	597 818	15	564 343	13	3
Nemzeti Akciópárt	275 091	1	362 208	3	16
Török Munkáspárt	243 631	2	—	—	—
Függetlenek	—	—	—	6	4

IGAZSÁGPÁRT
(Adalet Partisi)

1961-ben alakult, az ipari nagyburzsoázia, a kereskedelmi és banktőke, a földesurak és kulákok érdekeit fejezi ki. Szociális összetételét tekintve tarka képet mutat. Soraiban sok az olyan, aki az 1960. évi államcsíny után feloszlott *Demokrata Párt* tagja volt, nyugállományú katonák, a papság képviselői stb. Nagy befolyással rendelkezik a falusi lakosság körében.

Az 1965. és az 1969. évi parlamenti választásokon megszerezte a mandátumok többségét, és kormányt alakított. 1971. március 12-én a török hadsereg vezetői „új és erős kormány megteremtését" követelték, amely meg tudja fékezni a munkások növekvő sztrájkmozgalmát: megszüntették a polgári kormányzást, és egy időre átvették a hatalmat. A párt 1975. március 31-én másik három párttal együtt kormányt alakított. 1977 végén, miután a párt néhány parlamenti képviselője és koalí-

ciós partnere szembefordult Demirellel, elvesztette többségét, és a kormány megbukott.

Az *Igazságpárt* a magánszektornak juttatja a fő szerepet, és a külföldi tőkebefektetések ösztönzésének híve. Állást foglal egy olyan mezőgazdasági reform eszméje mellett, amely a földművelésben egyes újításokat vezetne be anélkül, hogy csorbítaná a magántulajdont.

Külpolitikai tekintetben a párt programja a NATO és a CENTO katonai tömbhöz való hűséget hirdeti. Az utóbbi években, számolva a realitásokkal, állást foglal a nemzetközi feszültség enyhülése mellett.

A párt első elnöke: Süleyman Demirel, *főtitkára:* Nahit Mentese.

A párt lapja: Bariş.

KÖZTÁRSASÁGI BIZALOM PÁRTJA
(Cümhuriyat Güven Partisi)

Ilyen néven 1973-ban jött létre két csoportosulás egyesítésével. Előbb 1967-ben *Nemzeti Bizalom Pártja* néven tömörült az a 45 képviselő, aki hátat fordított a *Néppárt* Eçevit vezette középbal irányzatának, majd 1972-ben újabb kiszakadt csoportok *Köztársasági Párt* néven hoztak létre új alakulatot. E kettő egyesült a fenti néven.

A párt azokat tömöríti, akik túlságosan baloldalinak ítélik a *Köztársasági Néppárt* reformátorainak nézeteit, főleg, ami a szakszervezetek nagyobb szabadságát és azt a jelszavukat illeti, hogy „a föld azé, aki megműveli".

A párt 1975 márciusától 1977 júliusáig részt vett a koalíciós kormányban.

A párt vezére: Turhan Feyzioğlu.

KÖZTÁRSASÁGI NÉPPÁRT
(Cümhuriyat Halk Partisi)

Elődjét 1919-ben alapította Musztafa Kemal Atatürk, ezen a néven 1923 óta működik. A nemzeti burzsoázia, a kistulajdonosok, a hivatalnoki réteg, az értelmiség érdekeit védelmezi.

A párt 1923-tól 1950-ig volt hatalmon. 1938-ig mind a bel-, mind a külpolitikában érvényesült az Atatürk vezette progresszív irányzat, de 1938-ban bekövetkezett halála után a párt fokozatosan eltávolodott ettől. 1950-ben át kellett engednie a kormányzást az ellenzéki *Demokrata Párt*nak. Az 1960. májusi államcsíny és az 1961. évi parlamenti választások eredményeként a *Köztársasági Néppárt* 1965-ig újra kezébe vette az ország vezetését.

A párt abban az időben súlyos politikai válságot élt át, aminek következtében 1965-ben az *Igazságpárt* jutott kormányra.

A Bülent Eçevit vezette baloldali csoport, amely vissza akarta nyerni a különböző rétegek bizalmát, a párt 1966. évi XVIII. kongresszusán elérte a „centrumtól balra" program elfogadását, amely hasonló a nyugateurópai szociáldemokrata pártok irányvonalához. Ezt a programot azonban a jobboldal elítélte, és a csoportok között dúló harc 1970-ben pártszakadáshoz vezetett. Kilépett a pártból több tekintélyes vezető, le-

mondott a párt első elnökének tisztségéről az agg Izmet Inönü is, aki ezt a tisztséget 1938-tól viselte.

Az 1973. évi parlamenti választásokon megerősödött a párt helyzete, amiben közrejátszott, hogy síkraszállt a külföldi tőke korlátozásáért, az állami szektor erősítéséért, a nagytőke ellenőrzéséért, a munkásság és az ifjúság jogainak védelméért, földreform megvalósításáért.

1977 végén, Demirel bukása után kormánypárt lett.

A párt első elnöke: Bülent Eçevit, *főtitkára:* Oran Eyupoğlu.

A párt lapja: Adalet.

NEMZETI AKCIÓPÁRT (Milli Hareket Partisi)

1954-ben alakult. Nacionalista beállítottságú, emellett haladó jellegű reformokra törekszik.

Képviselője részt vett az 1975 márciusában alakított kormányban.

A párt vezére: Alparslan Türkeş.

NEMZETI ÜDV PÁRTJA (Milliyet Partisi)

1972-ben alakult a *Nemzeti Rendpárt* bázisán. Ezt a pártot az Alkotmánybíróság betiltotta, mert bevallott célja a teokratikus állam visszaállítása volt (az alkotmány szerint Törökország világi állam).

Az új párt is erősen kötődik az iszlámhoz, a tradíciókhoz. Főleg az elmaradottabb falusi körzetekben van jelentős befolyása.

Előbb a *Köztársasági Néppárt* által alakított, majd az *Igazságpárt* vezette koalíciós kormány résztvevője volt.

A párt vezére: Necmettin Erbakan.

TÖRÖK KOMMUNISTA PÁRT (Türkiye Komünist Partisi)

A már 1918-tól működő kommunista csoportok egyesüléséből jött létre 1920. szeptember 10-én.

A kommunisták tevékenyen részt vettek a török nép 1918–1922. évi nemzeti felszabadító mozgalmában, a dolgozók létérdekeiért folytatott harcban. A reakció kíméletlen terrort alkalmazott a kommunistákkal szemben. 1921 januárjában a párt 15 vezetőjét vandál módon meggyilkolták. 1923-ban betiltották a párt tevékenységét, s azóta illegalitásban működik. Az illegalitás nehéz körülményei ellenére a párt sohasem szüntette be a dolgozó tömegek érdekeiért folytatott harcot.

A második világháború óta, különösen miután az országot bevonták az agresszív NATO-ba, a párt harcol az ország nemzeti függetlenségéért, békéjéért, demokráciájáért és társadalmi haladásáért, Törökországnak a katonai tömbökből való kilépéséért, a török területen levő katonai támaszpontok felszámolásáért. A kommunista párt jelszava: meg kell teremteni a nemzeti demokratikus harci frontot az imperializmus és a reakció ellen, a polgári demokratikus átalakítás érdekében.

A párt kidolgozta a baloldali erők harci programját. Ennek főbb pontjai a következők: az imperialista

hatalmakkal kötött, a nemzet függetlenségét sértő szerződések hatálytalanítása; az imperialisták katonatámaszpontjainak felszámolása; a tartós béke megteremtésére irányuló erőfeszítések támogatása; a külföldi tulajdonban levő vállalatok államosítása; a bankok, biztosítótársaságok, a nagykereskedelem és a külkereskedelem államosítása; a munkanélküliség felszámolása; az életszínvonal emelése; a nagybirtokok felszámolása és a föld átadása azoknak, akik megművelik; a politikai élet demokratizálása.

A Központi Bizottság főtitkára: Ismail Bilen.

A párt lapja: Yeni Cag.

TÖRÖK MUNKÁSPÁRT
(Türkiye Işci Partisi)

1961-ben alakult a munkásosztály demokratikus pártjaként. Békés eszközökkel kívánja megvalósítani a szocializmust, és harcot hirdet az imperializmus ellen.

Befolyása gyorsan nőtt, 1971 márciusától azonban üldözték, betiltották, majd 1972 októberében vezetőire súlyos ítéletet szabtak ki. Az 1974. évi amnesztia kinyitotta a börtönöket, és 1975 áprilisában újra engedélyezték a párt működését. Jelentős szerepe volt az 1977. évi munkásmegmozdulásokban.

A párt elnöke: Behice Boran.

Ázsia

AFGANISZTÁN
(Afgán Köztársaság)

Területe: 647 497 km², *lakosainak száma:* 19 280 000 (1975).

1919. február 28. óta független állam, addig brit gyarmat. A királyi rendszer megdöntése, 1973. július 17-e óta köztársaság.

Az országban a királyság idejében nem működött semmiféle párt; kisebb, különböző irányzatú illegális szervezetek alakítására időnként sor került. Az 1964-ben kidolgozott alkotmány elvben kimondta a pártok alapításának törvényességét, de megalapításukra nem került sor. A köztársaság kikiáltása után katonai kormány alakult. 1977 februárjában törvényerőre emelték a köztársaság első alkotmányát. Ez elvben véget vet a katonai kormányzatnak, és parlamentáris kormányzat bevezetését rendeli el. Addig az ekkor tisztében megerősített Mohammed Daud köztársasági elnök tölti be a kormányfői tisztet.

BAHRAIN
(Bahraini Állam)

Területe: 622 km², *lakosainak száma:* 230 000 (1973).

Bahrain 1971 óta független monarchia. Az államfő az emír. Az emír és a nemzetgyűlés rendelkezik a törvényhozó hatalommal. A végrehajtó hatalmat az államtanács gyakorolja a miniszterelnök vezetésével.

Politikai pártok és szervezetek alakítása és működése tilos.

BAHRAIN NEMZETI FELSZABADÍTÁSI FRONTJA

A bahraini hazafiak haladó szervezete 1955-ben alakult. 1965-ben szervezte az antiimperialista harcot, 1967-ben pedig a szolidaritási mozgalmat az arab országok mellett. A front tagja az Afro-ázsiai Népek Szolidaritási Szervezetének, és kapcsolatot tart fenn az ománi felszabadító mozgalommal, a PFSZ-szel, valamint a szocialista országok társadalmi szervezeteivel.

BANGLADES
(Bengáli Népi Köztársaság)

Területe: 143 998 km², *lakosainak száma:* 76 815 000 (1975).

1972. január 10-én létrejött független állam; területe addig Pakisztán keleti része (Kelet-Pakisztán) volt.

Az országban még Mudzsibur Rahman államfői tevékenysége idején, 1974. december 28-án bevezették a rendkívüli állapotot, és betiltották az addig működött pártokat. 1975. február 24-én bejelentették egy új, egységes politikai szervezet, a *Bangladesi Parasztok és Munkások Népi Ligája* (Bangladesh Krishak Sramik Awami League – BAKSAL) megalakítását. Mudzsibur Rahman meggyilkolását követően, 1975 augusztusától kezdve azonban mindenféle politikai párt- vagy egyéb szervezeti tevékenységet betiltottak. 1976-tól ismételten bejelentették, majd visszavonták a pártok újralegalizálását. Ziaur Rahman tábornok, katonai főparancsnok 1977-ben ismét kilátásba helyezte egyes pártok újraengedélyezését, és korlátozott tevékenységükre is mód nyílt, 1977 októberében azonban újra betiltották őket.

A BAKSAL megalakítása előtt három jelentősebb kormánytámogató párt működött, amelyek egyébként 1973. október 14-én az *Egyesült Népfront*ban (Gana Oikho Jote) szövetségre léptek a pártok önálló kereteinek fenntartása, de közös akcióprogram alapján. Az Egyesült Népfront a kormányt támogatta, Központi Bizottsága az *Avami Liga* 11, a *Nemzeti Avami Párt* 5 és *Banglades Kommunista Pártja* 3 képviselőjéből állt. Hasonló felépítésben megkezdődött a Népfront alsóbb szerveinek kiépítése is. A közös akcióprogram az Egyesült Népfront fő feladatául a mezőgazdasági és ipari termelés emelését, az államapparátus demokratizálását, a korrupció leküzdését, a közbiztonság megteremtését tűzte ki. Közös feladat volt az állam területén aktívan tevékenykedő fegyveres bandák, politikai gyilkosságok tömegét elkövető reakciós csoportok megfékezése és felszámolása.

AVAMI LIGA
(Népi Liga)

Eredetileg pakisztáni pártként alakult 1949. július 25-én, *Népi Muzulmán Liga* néven, az uralkodó *Muzulmán Liga* ellenzékeként. Bár összpakisztáni pártként működött, és 1956–1957-ben kormányt is alakított, szervezeti erejét illetően alapjában kelet-pakisztáni párt volt. Ekkor pártszakadás következett be, egyik alapítója, M. Bashani, ultrabaloldali nézeteket hirdetve kivált, és megalakította a *Nemzeti Avami Párt*ot. Az Avami Liga vezetője, Mudzsibur Rahman sejk vezetése alatt a párt, sok üldöztetés, időnkénti betiltás közepette alakította ki az elsősorban Kelet-Pakisztán fejlesztésére és fokozatos autonómiájára törekvő programját. 1970-ben,

az ország első általános választásán, a párt összpakisztáni viszonylatban is többségre tett szert, miután radikális programot, a fő gazdasági ágazatok államosítását, földreformot, demokratikus átalakítást követelt. A központi kormány ekkor betiltotta tevékenységét, megsemmisítette a választási eredményeket, és terrort alkalmazott az illegalitásba került párt ellen. Rövidesen fegyveres ellenállás kezdődött Kelet-Pakisztánban, jórészt az Avami Liga irányítása alatt; a harc győzelmével kikiáltották az ország függetlenségét, és az Avami Liga elnöke, Mudzsibur Rahman lett az új állam feje, a párt pedig kormányzó párttá vált. A megalakult köztársaság első parlamenti választásán, 1973. márciusban a párt megszerezte az abszolút többséget – 315 mandátumból 306-ot. A párt a bengáli nacionalizmuson alapuló, demokratikus programot, széles körű reformokat hirdetett – így földreformot, a külföldi tulajdon és az egyházi vagyon államosítását, külpolitikai síkon a békés egymás mellett élést, az el nem kötelezettséget, a Szovjetunióval és Indiával való jó viszonyt.

BANGLADES KOMMUNISTA PÁRTJA
(The Communist Party of Bangladesh)

1948 márciusában alakult *India Kommunista Pártjá*nak Pakisztán területén működő szervezeteiből. A párt lényegileg csak Kelet-Pakisztánban tevékenykedett, ezért a neve is *Kelet-Pakisztán Kommunista Pártja* lett. Igen nehéz illegális körülmények között dolgozott, vezetőinek nagy része hosszú ideig börtönben sínylődött. A párt ilyen körülmények között is harcolt a dolgozók jogaiért, a néptömegek életkörülményeinek megjavításáért, a feudális földbirtokrendszer felszámolásáért, a külföldi vállalatok államosításáért, az autonómiáért. A párt nagy szerepet játszott a haladó és demokratikus erők egyesítéséért folytatott harcban és abban, hogy 1954-ben megalakult az *Egyesült Front*, 1962-ben a *Nemzeti Demokratikus Front*, 1964-ben az *Egyesült Ellenzék* és 1968-ban a *Demokratikus Akcióbizottság*.

1971-ben a párt részt vett a katonai kormány megdöntéséért, az ország függetlenségének elnyeréséért folytatott harcban. Az ország függetlenségének elnyerése után a párt legális lett, és 1971 áprilisában felvette a *Banglades Kommunista Pártja* nevet. A párt támogatta Mudzsibur Rahman sejk kormányának a társadalmi és gazdasági élet átalakítását célzó programját.

1973 decemberében tartott II. kongresszusa olyan programot fogadott el, amely megfogalmazza a célt, az ország összes demokratikus erői szövetségének erősítését és a nemzeti demokratikus forradalom véghezvitelét. A párt azt a feladatot tűzte ki, hogy növelje befolyását főként az ipari és földmunkások, de a dolgozó parasztok, a diákok, a fiatalok, a nők és a középrétegek körében is.

A párt támogatta Mudzsibur Rah-

man 1964. december 28-án tett intézkedését, az elnöki teljhatalom bevezetését, valamennyi párt feloszlatását. A Rahman meggyilkolása utáni jobboldali fordulat a pártot újra mély illegalitásba szorította. 1977 elején egy időre ismét engedélyezték, majd október 14-én betiltották, és vezetőit letartóztatták.

A Központi Bizottság elnöke: Moni Szingh, *főtitkára:* Mohammed Farhad.

A párt lapja: Ekata.

NEMZETI AVAMI PÁRT
(National Awami Party)

1957. július 25-én alakult több kisebb csoport, így az Avami Ligából „balra" kilépettek egyesüléséből, M. Bashani vezetésével. Programjában radikális, „baloldali" követelések keveredtek józan demokratikus, elsősorban antifeudális és antiimperialista álláspontokkal. A pakisztáni hatóságok időnként betiltották tevékenységét. Banglades megalakulása után a párt három részre oszlott. Nyugat-pakisztáni csoportjai megmaradtak pártként, de jelentéktelen erőt képviseltek ott, míg Kelet-Pakisztánban két pártra szakadt. Egyik része, Bashani vezetésével, szélsőséges ellenzéki, Kína-barát orientációjú, Szovjetunió- és India-ellenes politikát hirdetett, fegyveres terrorakciókat szervezve a kormány ellen. Másik része a kormányt támogató párttá alakult, ugyancsak megtartva a *Nemzeti Avami Liga* nevet; 1972 májusában az első pártkonferencia meghirdette a „szocialista Banglades" programját, és a kormány teljes támogatása mellett foglal állást. Ekkor 300 000 tagról adtak számot. Az *Avami Ligával* és *Banglades Kommunista Pártjával* együtt alkotta a Mudzsibur Rahman politikáját támogató hármas pártszövetséget.

A párt elnöke: Muzaffar Ahmed.

A párt lapja: Nuton Bangla.

NEMZETI SZOCIALISTA PÁRT

1972-ben alakult; szélsőségesen nacionalista nézeteket hirdetett, és számos kérdésben együttműködött a Bashani-féle párttal.

A párt elnöke: Abdul Dzsalil.

NÉPI FÜGGETLENSÉGI PÁRT
(Barisan Kemerdeka'an Rakyat)

Kisebb pártok egyesülésével 1966-ban alakult. Az egyetlen legális, ellenzéki párt, de legalitása ellenére is súlyos üldöztetések közepette dolgozik. A helyi önkormányzati testületben, a Végrehajtó Tanácsban, amelynek elnöke a szultán, 24 mandátummal rendelkezik (55-ből).

A párt elnöke: Zainal Abidin Puteh.

BHUTÁN
(Bhután Királyság)

Területe: 47 000 km², *lakosainak száma:* 1 173 000 (1975).

Alkotmányos királyság. Miniszterelnöki tiszt nincsen, a kormányzati hatalom megoszlik a király, az alárendelt végrehajtó és törvényhozó szervek és a lámák feje között.

Bhutánban semmiféle párt nem működik, nem is működött. Az ország területén kívül, Indiában tevékenykedett a *Bhutáni Nemzeti Kongresszus* (Bhutan National Congress), amely demokratikus választásokon alapuló kormány megalakítását kívánta. Az utóbbi években azonban e párt működésének nincs jele.

BRUNEI

Területe: 5765 km², *lakosainak száma:* 147 000 (1975).

Brit protekturátus, szultánság. Államfő a brit királynő; vezetője a szultán. A Végrehajtó Tanácsban, kormányzó párt nem lévén, delegálással töltik be a helyek többségét.

NÉPI HALADÁS PÁRTJA
(Barisan Kemajuan Rakyat)

1956-ban alakult, az ország függetlenségéért és demokratizálásáért harcoló párt. 1962-ben fegyveres felkelés élére állt, amelyet a brit katonai erő rövidesen levert. A pártot ekkor betiltották, azóta illegalitásban folytatja működését.

BURMA
(Burmai Unió Szocialista Köztársaság)

Területe: 676 552 km², *lakosainak száma:* 31 240 000 (1975).

1948. január 4. óta független szövetségi köztársaság, volt brit gyarmat. 1974. január 1-vel vette fel az addigi Burmai Unió név helyett fenti nevét.

1964. március 28-án rendelettel megszüntették az addig működött legális pártokat, és egypártrendszert vezettek be. 1974 január–februárjában általános választásokat tartottak, ezek eredményeként jött létre a 450 tagú nemzetgyűlés, és az addigi katonai hatalom átadta helyét az alkotmányos kor-

mányzatnak. (A szavazatok 85%-át a *Burmai Szocialista Program Pártja* szerezte meg.) A pártok működésének megszüntetése előtt a következő főbb pártok tevékenykedtek:

ANTIFASISZTA NÉPI SZABADSÁG LIGA

1944 augusztusában alakították meg kommunisták és más forradalmi erők, egységszervként, a japánok elleni függetlenségi háború vezetésére, majd a teljes függetlenség kikiáltására. Alapvető szerepe volt abban, hogy a japánok leverése után az angolok nem tudták hatalmukat ismét kiterjeszteni az országra, jóllehet a ligában ekkor már felülkerekedtek az opportunista elemek, a kommunistákat kizárták, és meggyilkolták a nemzeti erők egyik következetes vezetőjét, Aung Szant. Ettől kezdve a ligában fokozatosan a jobboldali burzsoá elemek vették át az irányítást, és kormányzó erővé tették azt. Számos esetben következtek be szakadások, a kilépő csoportok új és új pártokat alapítottak, köztük marxista–leninista típusú pártokat is. 1958-ban az *Antifasiszta Népi Szabadság Liga* gyakorlatilag kettészakadt és két párttá vált: a jobboldali irányzatú *Szilárd Antifasiszta Népi Szabadság Ligá*vá és a viszonylag haladóbb politikát hirdető *Tiszta Antifasiszta Népi Szabadság Ligá*vá, amely utóbbi egy ideig, U Nu vezetésével, kormányon is volt. Közben átalakult, fölvette a *Szövetségi Párt* nevet, kormányzó párt maradt, de mind határozottabban a burzsoázia érdekeinek képviselőjévé vált. Ezekben az időkben Burma mind erőteljesebb belső fegyveres harcok színtere lett, és a Szövetségi Párt nem tudott élni a forradalmi és egyes nemzetiségi erők felkínálta megegyezés lehetőségével. 1962-ben, amikor a katonai erők átvették a hatalmat, gyakorlatilag megszűnt.

BURMAI EGYESÜLT MUNKÁSPÁRT

1962 decemberében a korábbi *Burmai Munkás-Paraszt Párt* és a *Néptársi Párt* egyesülésével jött létre, marxista programmal. Tagjainak jelentős része korábban fegyveresen harcolt a katonai hatalom ellen, de 1958-tól kezdve, a Néptársi Párt keretében, megállapodtak a kormánnyal az ellenségeskedések beszüntetésében. Ugyanezen év március 31-én bejelentette csatlakozását a *Burmai Szocialista Program Pártjá*hoz, s egyben beszüntette működését. (Ekkor a pártnak 100 000 tagja volt.)

BURMAI SZOCIALISTA PROGRAM PÁRTJA

1962. július 4-én alakult antikapitalista pártként. Programjának alapja az 1962 márciusában hatalomra került katonatiszti csoport, a Burmai Unió Forradalmi Tanácsa által kidolgozott „Burma útja a szocializmushoz" elnevezésű program. Eszerint az ország a fejlődés nemkapitalista útját választja. A párt

működésének ideológiai alapjait az 1963. január 17-én közzétett okmány, az „Az ember és környezete közti kapcsolatok rendszere" fogalmazza meg. 1964-ben a pártot a hatalom monopolisztikus pártjává nyilvánították, betiltva valamennyi egyéb párt működését. Az addig működő legális pártok közül a *Burmai Egyesült Munkáspárt* támogatta az egypártrendszer bevezetését, illetve az új pártot, és gyakorlatilag beolvadt abba, míg a többi párt ellenezte az egypártrendszer bevezetését.

A párt szervezeti szabályzata szerint a felvételre jelentkező 18 éven felüliek egyéni elbírálás alapján tagjelöltté válhatnak, és kétéves időszak után tagként felvehetők.

1971 június–júliusában rendezték meg a párt I. kongresszusát, amely célul tűzte ki az élcsapat jellegű tömegpárt kialakítását, és megerősítette a demokratikus centralizmus szervezeti elvét. Az 1973 októberében megrendezett II. kongresszus elsősorban a gazdaságfejlesztés elveit vitatta meg, húszéves perspektivikus tervet fogadott el, kidolgozta a szocialista termelési viszonyok kialakításának elveit, és az állam agráripari országgá fejlesztésének programját. Az 1977. februári, III. kongresszus 249 tagú Központi Bizottságot választott, köztük – először a párt történetében – három nőt. A kongresszus ismét elsősorban gazdasági kérdéseket tárgyalt, állást foglalt az állami és szövetkezeti szektor erősítése mellett, ugyanakkor lehetővé tette a külföldi tőke vegyes vállalatokba való beáramlását.

A párt irányítása alá tartozik a másfél milliós *Népi Munkástanács* és a több mint 6 millió tagot számláló *Népi Paraszttanács* (a pártfeloszlatásokkor ugyancsak megszüntetett szakszervezetek és pártszervezetek utódjai), valamint a *Lanzin Ifjúsági Szövetség*.

A párt tagjainak száma: 578 700 (1974).

A párt elnöke: U Ne Vin, *főtitkára:* Szan Ju.

A párt lapja: Pati Jeja Tadinzin.

BURMA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Communist Party of Burma)

1939. augusztus 15-én alakult, a függetlenségi mozgalom fellendülése idején, a már működő marxista csoportok egyesülésével. Megalakulása után a brit gyarmati hatóságok nyomban letartóztatták a párt vezetőit.

A második világháború idején a pártnak jelentős szerepe volt a japán megszállók elleni harcban, bár az angolok visszautasították a párt javaslatát a japánellenes együttműködésre. Az 1943-ban illegalitásban megtartott I. kongresszuson határozatot fogadtak el egységes nemzeti front létrehozásáról és a japán militaristák elleni fegyveres harc fokozásáról. 1944-ben a párt kezdeményezésére alakult meg az *Antifasiszta Népi Szabadság Liga*.

A japánok veresége után sajátos helyzet alakult ki: az országba visszatérő brit gyarmatosítók csak a városokban tudták megvetni a lábukat, a vidék a japán megszállás

elleni harcra szerveződött partizáncsapatok kezén volt. A partizánok vezetője, Takin Szoe ellentétbe került a párt politikájával, elvetette az antiimperialista szövetségi politikát, s a proletárforradalom azonnali megvalósítását követelte. Az ellentét szakadáshoz vezetett. 1946 júliusában a „baloldali" csoport kivált a pártból, és megalakította a *Vörös Zászló Kommunista Párt*ot. Ettől kezdve főleg a burzsoá sajtó a pártot *Fehér Zászló Kommunista Párt*nak nevezi.

A párt 1946-ban tartott II. kongresszusa a nemzeti függetlenség kivívását, az angol gyarmati uralom teljes felszámolását tűzte ki célul. A párt jelentős mértékben megerősítette helyzetét, és amikor az angolok bevonták az Antifasiszta Népi Szabadság Ligát a kormányba, akkor annak egy kommunista is tagja lett. 1946 októberében a pártot kizárták az Antifasiszta Népi Szabadság Ligából, mert bírálta annak megalkuvó politikáját. 1948 márciusában a kormány betiltotta a párt tevékenységét (ekkor 25 000 tagja volt).

1948 márciusában, miután a kormány katonai erőhöz folyamodott a tömegmozgalmak ellen, polgárháború tört ki Burmában. 1955-ben a párt programot fogadott el, amely minimális célként a polgárháború beszüntetését, a nép demokratikus jogainak biztosítását, egységes nemzeti demokratikus front létrehozását, széles demokratikus alapokon nyugvó kormány megalakítását tűzte ki. A párt 1963-ban azzal a javaslattal fordult a kormányhoz, hogy kezdjenek békés tárgyalásokat a polgárháború beszüntetéséről. A kormány azonban a teljes kapitulációt és a párttagok névsorát követelte.

1964-ben a párt, Kína Kommunista Pártjának politikáját elfogadva, megváltoztatta politikai irányvonalát, és a Ne Vin-kormány elleni fegyveres harc útjára tért. A párt fegyveres osztagai súlyos vereséget szenvedtek, és számos vezetőjét, köztük a Központi Bizottság elnökét, Takin Tan Tunt megölték, elfoglalták a párt főhadiszállását, elesett a Népi Felszabadító Hadsereg sok vezetője.

A Központi Bizottság elnöke: Takin Sin.

EGYESÜLT NEMZETI FELSZABADÍTÁSI FRONT

1970-ben Thaiföldön alakították emigráns politikusok, U Nu volt miniszterelnök vezetésével. Az *Egyesült Nemzeti Felszabadítási Front* tagszervezete lett a *Parlamenti Demokrácia Pártja* (alakult: 1969, elnök: Bo Let Ja), az *Egyesült Karen Nemzeti Párt* (elnök: Man Ba Zan) és az *Új Mon Állam Pártja* (vezető: Nai Sve Csin); ez utóbbi két nemzetiségi szervezet addig a *Nemzeti Demokratikus Egyesült Front* tagja volt; abból lépett át az Egyesült Nemzeti Felszabadítási Frontba.

1970-ben a front konferenciája a kormány megdöntéséért és polgári parlamenti rendszer megteremtéséért vívandó harcot hirdetett meg. Ellenzi az antikapitalista utat, az államosításokat.

A frontban részt vevő nemzetisé-

gi szervezetek – karenek és monok – 1972-ben azt kívánták, hogy iktassák programba e nemzetiségek függetlenséghez való jogát is. E kérdésben ellentétek robbantak ki, U Nu lemondott addig viselt elnöki tisztéről és a Parlamenti Demokrácia Pártja elnöki funkciójáról is; a front és egyben fegyveres erejének – a Népi Felszabadító Hadseregnek – vezetője Bo Let Ja tábornok lett, aki 1962-ben hagyta el Burmát.

NEMZETI DEMOKRATIKUS EGYESÜLT FRONT

1949. március 24-én alakult *Burma Kommunista Pártja* és más forradalmi erők kezdeményezésére. Követelte a kormány – amelyet akkor az *Antifasiszta Népi Szabadság Liga* vezetett – megdöntését, a Nagy-Britanniával való egyenlőtlen szerződések felmondását, földbirtokreformot, a *Nemzeti Demokratikus Egyesült Front* kormányának megalakítását. A front és a kormány erői között fegyveres harcokra került sor.

1963-ban a front tárgyalási ajánlatokat tett a kormánynak, amelyeket az visszautasított, illetve elfogadhatatlan feltételekhez kötött. A hatvanas évek végén ismételten szakadás állt be a frontban, jórészt a kínai kommunistákkal való viszony kérdésében folyó viták miatt. Végül Burma Kommunista Pártján kívül csak két nemzetiségi szervezet – a kaia és a csin nemzetiség egy-egy szervezete – maradt meg a frontban és folytatta a fegyveres harcot.

A front elnöke: Takin Csit.

FÜLÖP-SZIGETEK
(Fülöp-szigeteki Köztársaság)

Területe: 300 000 km², *lakosainak száma:* 42 513 000 (1975).

1946. július 4-e óta független köztársaság, volt USA-gyarmat. A törvényhozó testület a kongresszus két háza: a szenátus és a képviselőház. Az elnök széles körű hatalommal rendelkezik, megvétózhatja a kongresszus határozatát.

Választási eredmények

Pártok	1965		1971	
	Szenátus	Képviselőház	Szenátus	Képviselőház
	mandátum			
Nacionalista Párt	12	57	16	57
Liberális Párt	9	42	8	42

FÜLÖP-SZIGETEK KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partido Comunista de Pilipinas)

1930. november 7-én alakult. 1931-ben betiltották, vezetőit börtönbe vetették, elnökét megölték. 1938-tól ismét legálisan dolgozhatott, és rövid idő alatt jelentős tömegbefolyásra tett szert. Például 1940-ben több városban kommunista polgármestert választottak. A második világháborúban szervezte a japán megszállók elleni harcot. A párt kezdeményezésére hatalmas japánellenes nemzeti hadsereg alakult (Hukbalahap), amely az ország jelentős részét (Luzon szigetet) még az amerikai hadsereg odaérkezése előtt felszabadította. A győzelem után az amerikaiak, az Egyesült Államokból hazatért emigráns kormánnyal együttműködve, a japán megszállókkal kollaboráló közigazgatási apparátusra támaszkodva terrorhadjáratot kezdtek a Hukbalahap tagjai ellen, elfogott vezetőit börtönbe vetették.

A függetlenség elnyerése (1946) után hatalomra jutott reakciós erők az ország sorsát az Egyesült Államokhoz kötötték. A kormány betiltotta a kommunista pártot, s vezetőinek nagy részét börtönbe vetette. A párt a fokozódó terrorral szemben kénytelen volt fegyveres harcot kezdeni. A felszabadító hadsereg (Hukbong) eleinte, különösen Luzon szigetén, sikereket ért el, később azonban nagy veszteségeket szenvedett. 1950-ben a reakció súlyos csapást mért a kommunista pártra: letartóztatták a párt szinte valamennyi vezetőjét.

1956-ban a párt megváltoztatta taktikáját, irányt vett a legális és illegális harci eszközök összekapcsolására. A reálisabb politika éles belső vitákat váltott ki, és különösen sok kárt okoztak azok, akik Kína Kommunista Pártjának politikáját támogatták. 1967-ben a párt kizárta soraiból a maoista csoportot, mely 1968 decemberében pártot alakított *„Fülöp-szigeteki Kommunista Párt a marxizmus–leninizmus – Mao Ce-tung-i eszme legfőbb vezetése alatt"* néven.

1972 szeptemberében katonai diktatúrát vezettek be az országban, a párt újra illegalitásba kényszerült, vezetőit letartóztatták. 1973 februárjában illegálisan megtartott VI. kongresszusa arra szólította fel a kommunistákat, hogy küzdjenek a párt legalizálásáért, irányt vett az osztályszövetségek politikájára, amely megköveteli a munkásosztály egységének megszilárdítását, szövetségét a parasztsággal, a demokratikus erőkkel, az összes hazafival. Ez a politika a burzsoá és földesúri kizsákmányolás ellen, a külföldi monopóliumok igája ellen irányul.

A párt, miközben harcolt a népellenes és nemzetellenes politika ellen, az imperializmus uralma, a bérbefagyasztás politikája, a sztrájktilalom, a szakszervezetek tevékenységének korlátozása és más antidemokratikus intézkedések ellen, határozottan elutasította az olyan elvtelen szövetségeket, amelyeknek nincs pozitív programjuk, amelyek

csak egyes személyek ellen irányulnak; például nem volt hajlandó csatlakozni Marcos ellenfeleinek blokkjához, amelyben szélsőjobboldali és balos elemek egyesültek.

1974 októberében a párt illegalitásban dolgozó vezetői találkoztak Marcos elnökkel, és több fontos megállapodás született: a párt kikerült az illegalitásból, szabadon bocsátották a politikai foglyokat, legalizálták a tömegmozgalmakat. A párt véleménye szerint a jelenlegi szakaszban, a kialakult osztály-erőviszonyokat tekintve, a Fülöp-szigetiek előtt megnyílik a független nemzeti fejlődés perspektívája. A független fejlődés legfontosabb előfeltételei: a hatékony tervezési rendszernek, a gazdaság olyan szilárd állami szektorának a létrehozása, amely a nemzet érdekeit szolgálná.

A Központi Bizottság főtitkára: Felicissimo Makapalag.

A párt lapja: Ang Comunista.

LIBERÁLIS PÁRT
(Liberal Party)

1946-ban alapította a *Nacionalista Párt*ból kilépett jobboldali ellenzéki csoport. Az alakuló párt elnöke Manuel Roxas lett (a függetlenné nyilvánított ország első köztársasági elnöke), aki a párt korábbi japánbarát politikáját USA-barát politikává alakította át. A párt a feudális nagybirtokosok és a honi nagytőke képviselője; kiszolgálta az Egyesült Államok koreai és vietnami agresszióját, belesodorva az országot magát is ezekbe a háborúkba. 1953-ban a párt elvesztette többségét, és megszűnt kormányzó párt lenni. 1961 és 1965 között ismét kormányzó párt lett, változatlan politikai irányvonallal. 1965 óta „ellenzéki" párt, az ugyancsak burzsoá kormányzattal szemben. Mint ellenzéki párt demokratikus választási reformot, a rendkívüli állapot feloldását követeli anélkül, hogy az Egyesült Államokkal való kapcsolat fenntartásának, a külföldi tőke nyílt beáramlásának politikájától elállt volna. Élesen kommunistaellenes, elítéli a békés egymás mellett élés és a szocialista országokkal való kapcsolat politikáját.

A párt elnöke: Gerardo Roxas (elődje, Sergio Osmena 1971-ben bombamerénylet áldozata lett).

NACIONALISTA PÁRT
(Partido Nacionalista; Nationalist Party)

1907. április 7-én alakult mint a földbirtokosok és a nemzeti burzsoázia pártja. Akkori programja haladó volt: függetlenséget, liberális reformokat, a választójog demokratizálását, fokozott autonómiát, adóreformokat követelt. Így alapvető szerepe volt abban, hogy a spanyolok ellen vívott függetlenségi harcokban (1896–1901) részt vevő nemzeti erők egy részét az Egyesült Államokkal és annak gyarmati hatalma kiterjesztésével megbékéltesse, s elfogadtassa a bevezetett látszatautonómia elemeit. Megalakulásával nyomban többségi párttá is vált, és kompromisszumaival tartósan egyeztette a nemzeti erők függetlenségi

törekvéseit az Egyesült Államok liberálisnak feltüntetett gyarmatosító intézkedéseivel. Ennek keretében került sor az „autonóm" nemzetgyűlés jogainak kiterjesztésére (törvényhozó testületként) és az első szakszervezetek létesítésére a párt égisze alatt. 1934-ben, az ország autonómiájának formális kiszélesítésével, a párt adta az első gyarmati „köztársasági elnököt", Manuel Quezont, aki a későbbi liberális párti vezetővel, Sergio Osmenával együtt a *Nacionalista Párt* alapítója volt. A japánok elleni háborúban a párt zöme japánellenes álláspontra helyezkedett; főleg a tagság alsó rétegei aktívan részt is vettek az ellenállásban, de a vezetés egy része – jórészt ezek alkották egyébként az 1946-os pártszakadáskor a *Liberális Párt*ot megalapító csoportot – kollaborált a japán megszállókkal. A pártszakadás után a párt elvesztette addigi többségét, és csak 1953-ban került újra – ekkor nyolc évre – hatalomra.

A párt a „Fülöp-szigetek mindenek felett!" jelszó jegyében szélsőséges nacionalista programot hirdetett meg, és erőteljes katonai-rendőri akciókkal likvidálta a forradalmi ellenállás utolsó bázisait is. 1961 és 1965 között elvesztette többségét, majd 1965-től ismét kormányzó párttá vált. Ekkor a párt nevében a korábban ugyancsak liberális pártbeli Ferdinand Marcos lett a köztársasági elnök. 1971-ben az időközi szenátusi választások a Nacionalista Párt többségének megszűnését mutatták, és növekedett annak az esélye is, hogy a Liberális Párt elnökjelöltje, Sergio Osmena a következő elnökválasztások győztese lehet. Az elnök ekkor bevezette a rendkívüli állapotot; az ellenzéki elnökjelölt a mindjobban szaporodó merényletek egyike során életét vesztette. Alkotmányreform útján lehetővé tették Marcos elnök mandátumának meghosszabbítását.

A továbbiakban a párt határozottabban szolgálta a nemzeti burzsoázia törekvéseit, kezdeményezően lépett fel az Egyesült Államokhoz fűződő egyenlőtlen kapcsolatok lazításáért, illetve megszüntetéséért, felszámolta az Egyesült Államok egyes támaszpontjait, visszavonta a Vietnamba küldött Fülöp-szigeteki katonákat, a gazdasági kapcsolatok terén a honi érdekek erőteljesebb érvényesítését szorgalmazta, majd a szocialista országokkal való gazdasági és diplomáciai kapcsolatok felvétele terén is tett kezdeményező lépéseket. Belpolitikailag is tett engedményeket az ország haladó erőinek, eltűrve legalitásuk bizonyos elemeit is. Programjában, részben a forradalmi erők megbékéltetése és a fel-fellángoló szeparatista harcok leszerelése céljából, korlátozott szociális reformokat hirdetett meg.

A párt elnöke: Gil J. Puyat, *főtitkára:* Constancio E. Castaneda.

NEMZETI POLGÁRI PÁRT
(National Citizen's Party)

1959-ben alapította Carlo Recto, burzsoá nacionalista politikus a *Nacionalista Párt*ból kilépett csoportból. A középburzsoázia, a kis-

polgárság és az értelmiség pártja. Az ország határozottabb függetlenségi politikáját, a nemzetközi politikában a békés egymás mellett élés következetesebb megvalósítását követeli.

A párt vezetője: Lorenzo Tanada.

SZOCIALISTA PÁRT
(Socialist Party)

1963-ban alakult *Munkáspárt* (Labour Party) néven, szociáldemokrata jellegű programmal. 1967-ben vette fel a fenti nevet. Parlamentáris, legális eszközökkel tört céljai érvényesítésére, amelyek között szerepel – 1971-ben megfogalmazott programja szerint – a tudományos szocializmus eszméinek megvalósítása, földreform bevezetése, az országnak elsősorban a nemzeti erőforrásokkal történő fokozott iparosítása, szociális reformok az oktatás, társadalombiztosítás stb. terén. Követeli az Egyesült Államokhoz fűződő kapcsolatok gyengítését, az egyenjogúságot, az imperialista paktumok felmondását, a szocialista országokkal való jó viszony megteremtését. Céljaként a szocializmus megvalósítását hirdeti. Befolyása a szakszervezetekben erősödő.

Szociáldemokrata jellege ellenére nem tagja a Szocialista Internacionálénak.

A párt elnöke: Ignacio Lacsina.
A párt lapja: Ang Socialista.

HONGKONG
(Hsziangkang)

Területe: 1043 km², *lakosainak száma:* 4 366 600 (1975).

Brit gyarmat. A Kínai Népköztársaság a maga területének tekinti. Élén Nagy-Britannia királynője által kinevezett kormányzó áll.

DEMOKRATA ÖNKORMÁNYZATI PÁRT
(Democratic Self-Government Party)

1963-ban alakult baloldali irányzatú párt.

HONGKONGI MUNKÁSPÁRT
(Labour Party of Hong Kong)

1964-ben alapította a *Demokrata Önkormányzati Párt*ból mérsékeltebb programmal kilépő csoport.

SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
(Socialist Democratic Party)

1964-ben alakult.

Irányítása alatt működik a 120 000 tagot számláló, 1949-ben alakult Hongkong és Kowloon Szakszervezeti Tanács.

INDIA
(Indiai Köztársaság)

Területe: 3 287 590 km², *lakosainak száma:* 598 097 000 (1975).

1947. augusztus 15-e óta független állam, egykori brit gyarmat, parlamentáris államszövetség. Közigazgatásilag 22 tagállamra és több központilag igazgatott területre oszlik.

A parlament kétkamarás: az 510 tagú Nép Háza és a 250 tagú Államok Tanácsa. A köztársasági elnököt elektori kollégium választja. A miniszertanács a parlament mindkét házának felelős. A tagállamok élén a köztársasági elnök által kinevezett kormányzó, valamint főminiszter áll. A minisztériumok felelősséggel tartoznak a tagállamok választott tövényhozó testületeinek.

Az 1974. évi parlamenti választások eredményei

Pártok	Mandátum
Indiai Nemzeti Kongresszus	362
Dravida Haladó Szövetség	19
India Kommunista Pártja	23
India Kommunista (marxista) Pártja	25
Dzsana Szang Párt	20
Indiai Szocialista Párt	5
Egyéb	56

Az 1977. évi parlamenti választások eredményei

Pártok	Mandátum
Dzsanata Párt	270
Indiai Nemzeti Kongresszus	154
Kongresszus a Demokráciáért	28
India Kommunista Pártja	7
India Kommunista (marxista) Pártja	22
Dravida Haladó Szövetség	19
Egyéb	10

DRAVIDA HALADÓ SZÖVETSÉG
(Dravida Munetra Kazhagam)

1949-ben alakult Tamil Nadu államban; jóllehet helyi (tamil nemzetiségi) párt, befolyása érezhető összindiai viszonylatban is, mert politikájának fő vonása a központi állam támadása, a szeparatista, elszakadási törekvések élesztése. Eredetileg önálló dél-indiai állam megteremtése mellett szállt síkra, ami India

szétbontásának követelését jelenti. Bár alapjában a tamil nacionalista burzsoázia és birtokos réteg képviselője, napjainkban országos politikára törekszik, és a szövetségi tagállamok autonómiájának fokozását, az állam erősebb decentralizálását követeli. 1972 októberében a pártban szakadás keletkezett: a kilépő csoport, Ramacsandran (a párt felfüggesztett főpénztárosa) vezetésével új pártot alakított *Anna Dravida Munetra Kazhagam* néven.

A párt 1975-ben élesen szembeszállt az Indira Gandhi által bevezetett rendkívüli állapottal, kiállt a „*Szindikátus*" politikája mellett. 1976-ban a központi kormány a párt vezette madrasi kormányt korrupció és más vádak alapján, alkotmányos jogával élve, feloszlatta. 1977-ben az ADMK 19, a DMK 1 mandátumot nyert.

DZSANATA PÁRT; más néven: NÉPPÁRT (Janata Party)

1977. január 23-án alakult azzal a fő törekvéssel, hogy az *Indiai Nemzeti Kongresszus*t kibuktassa a hatalomból. A pártot létrehozó politikusok céljuk eléréséhez szükségesnek látták az addig jobbára szétforgácsolódott ellenzéket egységbe tömöríteni. Ezért alakították meg a pártot, amely számos addig működő, kisebb-nagyobb jelentőségű szervezetek fúziójából jött létre. Az alapító pártok a *Dzsana Szang Párt*, *az Indiai Nemzeti Kongresszus – Ellenzéki Szervezet* (más néven *Szindikátus)*, az *Indiai Néppárt* és az *Indiai Szocialista Párt* voltak. Később választási szövetségre lépett a *Dzsanata Párt*tal *India Kommunista (marxista) Párt*ja, majd a közvetlenül a választás előtt megalakult *Kongresszus a Demokráciáért*. A választási szövetség kizárólagos közös célja egy egységes ellenzéki képviselői lista kialakítása volt, a szövetségre lépett vagy fuzionált pártok vagy volt pártok közötti politikai eltérések vagy ellentétek firtatása nélkül. 1977. május 1-én, a párt nagyarányú választási győzelmét és kormányzó párttá válását követően egyesült a Kongresszus a Demokráciáért nevű párttal.

A párt programját az ellenzéki magatartás szabta meg. A programot jelentő választási manifesztum fő pontjai: a „félelem légkörének" és az Indira Gandhi kormánya által bevezetett rendkívüli állapotnak a megszüntetése, a politikai foglyok szabadon bocsátása, a kormányhatalom decentralizálása volt. A gazdasági program a mezőgazdaság fejlesztésének előnyben részesítését, a földreform keresztülvitelét, a nehéz- és nagyipar fejlesztésének erőteljes korlátozását ígéri. A szavazatszerzés céljából készült program tartalmazta még „a tulajdonjog kiiktatását az alapvető elvek közül", s e helyett a munkához való jog deklarálását helyezte kilátásba, megígérve a munkanélküliség teljes felszámolását.

A párt az 1977-es választáson India többségi kormányzó pártja lett. A választási győzelem után a kormány – központi hatalmával élve – megkezdte a tagállami ellenzéki

(azaz kongresszus párti) kormányok felszámolását.

A párt elnöke: Csandra Szekar, a parlamenti csoport vezetője az indiai szokásoknak megfelelően a miniszterelnök: Moradzsi Deszai.

A *Dzsanata Párt*hoz tartozó szervezetek:

DZSANA SZANG PÁRT
(Népi Egyesülés Párt)

Az 1925-ben alakult félkatonai *Önkéntesek Nemzeti Szövetségét* (Rasztrija Szvajamszevak Szang), amely szélsőséges nacionalista-soviniszta politikát folytatott, és felelőssége volt Gandhi meggyilkolásában is, 1948-ban betiltották. Ennek tagságából és folytatójaként alakult meg 1951-ben ez a szélsőjobboldali párt. Elsősorban az északi államokban élő hindi lakosság körében van befolyása. A tőkés érdekeket és a nacionalista középpolgárságot védi; fellép a gazdaság állami szektora és a tervgazdálkodás ellen; a külkereskedelem teljes magánkézbe adását követeli; India nagyarányú militarizálását tekinti a nemzeti célok megvalósítása fő eszközének (atomfegyverkezést követel). A hindu vallás egyeduralmának igényével fellépve a muzulmán lakosság megtérítését és a „nem hivő" pártok, elsősorban a kommunista pártok betiltását követelte. Tiltakozott a szocialista országokkal bővülő kapcsolatok és az el nem kötelezettségi politika ellen. Az 1977-es választás előtt a több párt egyesüléséből alakult *Dzsanata Párt* egyik alapítója. A Dzsanata által elnyert 270 mandátumból 90 került volt *Dzsana Szang* pártbeli politikusok birtokába.

A párt tagjainak száma: 1 800 000.

A párt elnöke: L. K. Adjani (az új Dzsanata Párt egyik főtitkára).

A párt lapja: Organiser.

INDIAI NEMZETI KONGRESSZUS – ELLENZÉKI SZERVEZET; más néven: SZINDIKÁTUS
(Indian National Congress – Opposition Organisation; Syndicate)

1969-ben alakult 70 jobboldali képviselőnek és híveiknek az *Indiai Nemzeti Kongresszus*ból való kiválása révén. A csoport ellenezte a maharadzsák előjogainak megnyírbálását, az államosítás elvét és ütemét, a tervgazdálkodást. Ez a csoport magát tekintette és hirdette „a" Kongresszus Pártnak (ezért is nem változtatta meg nevét; a csatolt jelzők gyakorlatilag csak megkülönböztetésül szolgálnak), és úgy vélte, hogy a Kongresszus Párt eredeti programjához ő a hű, míg a „másik" párt elárulta azt. Az 1971-es választáson súlyos vereséget szenvedett: a korábban 70 kilépett képviselő mandátumával rendelkező pártnak mindössze 16 hely jutott; az 1973–1974-ben tartott időközi választásokkal és kilépésekkel ez is lecsökkent 11-re.

INDIAI NÉPPÁRT
(Baratija Lok Dal)

1974-ben alakult, szétforgácsolt kisebb ellenzéki pártok egyesülésével.

Tagja a *Szamjukta Szocialista Párt*nak a *Pradzsa Szocialista Párt*tal nem egyesült része, a *Baratija Kranti Dal*, a *Szvatantra* (Szabadság) *Párt* (1959-ben alakult jobboldali politikai irányvonallal, a nagytőkés- és nagybirtokosérdekek védelme jegyében; a vallási elem fontosságát hirdette, az oktatás vallási alapra helyezését, a magántőke teljes szabadságát, a tervgazdálkodás elemeinek megszüntetését, a kasztkülönbségek fenntartását, a határozott Nyugat-barát külpolitikát stb. követelte) és még további négy kisebb párt. A párt harcolt a *Kongresszus Párt* politikája és főleg gazdaságpolitikája ellen; koncepciója szerint az országot elsősorban mezőgazdasági téren kell fejleszteni, a kis- és középipart kell erőteljesen felfejleszteni és csak harmadsorban kell foglalkozni a nehézipar fejlesztésével. A magántulajdon védelmezője, a gazdasági élet centralizmusát károsnak tartotta. Az 1971-ben választott központi parlamentben a Szvatantra Párt 8 mandátumával rendelkezett. Az 1977. évi választás előtt más pártokkal fuzionálva létrehozták a *Dzsanata Párt*ot.

A párt elnöke: Csaran Szingh.

INDIAI SZOCIALISTA PÁRT
(Indian Socialist Party)

1971 augusztusában alakult két korábbi párt tagságából. Az egyik a *Pradzsa* (Népi) *Szocialista Párt* (PSP), amely 1948-ban alakult reformista programmal, *Szocialista Párt* néven, majd 1952-ben egyesült a *Népi Paraszt- és Munkáspárt*tal; ekkor vette fel a Pradzsa nevet. Antikommunista, reformista politikát hirdetett, neves vezetőjét, Aszoka Mehtát kizárták soraiból, mert a *Kongresszus Párt*tal való mérsékelt együttműködés híve volt. A hatvanas évektől erősen vesztett befolyásából, amit csak elmélyített a kongresszusi kormányzat elleni összefogása a szélsőségesen reakciós *Szvatantra Párt*tal. 1964-ben jelentős csoportok léptek ki a szocialista pártból, és megalapították a *Szamjukta* (Egyesült) *Szocialista Párt*ot (SSP) hasonló programmal, erőteljesen bírálva az uralkodó Indiai Nemzeti Kongresszust. Az 1971-es választáson azután mindkét akkori szocialista párt szinte összeomlott. Ezek után egyesült ez a két párt, illetve többségük az *Indiai Szocialista Párt*ban; ennek programja erőteljesen ellenzéki, a „valódi szocialista alternatíva" nevében együttműködik a jobboldali ellenzékkel és egyes ultrabaloldali csoportokkal is, támadja a kommunista pártot. 1977-ben fuzionált a jobboldali ellenzéki erőkkel, létrehozva az ugyanebben az évben kormányra került *Dzsanata Párt*ot.

Elnöke Georges Fernandes volt.

A párt lapja: Mankind.

*

INDIA KOMMUNISTA PÁRTJA
(The Communist Party of India)

1925. december 26-án alakult a húszas évek elején létrejött kommunista csoportok egyesülésével. A

gyarmati hatóságok betiltották a pártot, de az illegalitásban is arra törekedett, hogy a néptömegek, elsősorban a munkásosztály, szervezett politikai erővé váljanak. 1938-ban a kommunisták kezdeményezésére egyesültek a szakszervezetek *(Össz-indiai Szakszervezeti Kongresszus)*, és lépések történtek az antiimperialista erők tömörítésére egy nemzeti egységfront keretében.

A második világháború alatt a párt azért harcolt, hogy India támogassa az antifasiszta koalíciót, tehát Anglia háborús erőfeszítéseit. 1952-ben a párt legális lett, de a gyarmati hatóságok változatlanul üldözték a kommunistákat.

A függetlenség kivívása (1947. augusztus 15.) után az *Indiai Nemzeti Kongresszus* jobboldali elemei kerültek túlsúlyba. Katonai erővel léptek föl a néptömegek megmozdulásai ellen, tüzet nyitottak a sztrájkolókra, a felvonuló parasztokra. A párt vezetőinek nagy részét letartóztatták, és a pártot gyakorlatilag illegalitásba szorították.

Az IKP 1948-ban tartott II. kongresszusa volt hivatva arra, hogy meghatározza a párt feladatait a függetlenné vált Indiában. A kongresszus azonban nem a tényleges helyzetnek megfelelően jelölte meg a feladatokat. Bár széles demokratikus egységfront létrehozására törekedett, s követelte a feudalizmus felszámolását, helytelenül az egész nemzeti burzsoáziát imperialista barátnak bélyegezte, és a megdöntését követelte, noha a burzsoázia soraiban már megindult a differenciálódás.

A párt az ötvenes évek második felében kezdte reálisan felmérni az osztályviszonyokat, de a megjelölt feladatok még akkor is irreálisak voltak. Az 1956-ban tartott IV. kongresszuson a népi demokrácia megteremtését tűzték ki célul, és úgy gondolták, hogy a demokratikus forradalmat rövid idő múltán szocialista forradalom követi. Ezek a fontos stratégiai és taktikai kérdések hosszú időn keresztül vitára adtak okot a pártban.

1961-ben a VI. kongresszuson két programtervezet került megvitatásra, és nem is született meg a párt egységes programja. A kommunisták egy része Kína Kommunista Pártjának politikáját vallotta magáénak, s a helyzetet csak súlyosbította az 1962. évi indiai–kínai határkonfliktus. A párton belüli éles viták 1964-ben szakadáshoz vezettek. Nambúdiripadnak, a párt korábbi titkárának vezetésével 1964. október végén megalakult *India Kommunista (marxista) Pártja.* (Az 1962-ben választott parlament 29 kommunista képviselőjéből 11 csatlakozott hozzá.)

1968. február 7–15. között a párt VIII. kongresszusa elemezte az India gazdasági és politikai életében bekövetkezett változásokat. Megállapította, hogy az ország fejlődésének kapitalista útja válsághoz vezetett, mert kiéleződött az ellentét az imperialistákhoz kapcsolódó monopoltőkés csoport és a gazdasági függetlenségben érdekeltek között. A monopóliumok fejlődése fokozta a dolgozó tömegek terheit, a földkérdést nem oldották meg, és a gaz-

daságot egyre inkább kiszolgáltatják a külföldi érdekeltségeknek. A kongresszus kidolgozta a demokratikus erők egységfrontjának alapelveit: a demokrácia védelme, az életszínvonal emelése, radikális földreform, a gazdasági függetlenség védelme, a bankok, a külkereskedelem államosítása, a monopóliumok hatalmának korlátozása, az el nem kötelezett külpolitika folytatása, aktív harc az imperializmus ellen.

A kongresszus foglalkozott a párt VII. kongresszusán elfogadott programmal, és pontosabbá tett egyes megfogalmazásokat. A program főbb pontjai a következők: Indiában antiimperialista, antifeudális, antimonopolista, nemzeti demokratikus front keretében össze kell fogni a munkásokat, a parasztokat, a kispolgárokat és a burzsoázia monopóliumokon kívüli köreit. A párt programja számol azzal a lehetőséggel, hogy a harc során a burzsoázia differenciálódik és egy része átáll a demokratikus front oldalára.

Az 1970. szeptember 20-án Kerala államban tartott választásokon a kommunista párt a jobboldaliaktól elhatárolódott Kongresszus Párttal indult közös frontban. Ez a koalíció a 133 mandátumból 69-et megszerzett. (Kerala államban már az 1957-es választások után olyan kormány alakult, amelyet a kommunista párt vezetett. Ezt a kormányt 1959-ben a központi kormány elmozdította hivatalából. Az 1967-ben tartott választásokon a két kommunista párt megszerezte az abszolút többséget: 133 mandátumból 74-et. A miniszterelnök Nambúdiripad, India Kommunista [marxista] Pártjának főtitkára lett. A központi kormány a kiéheztetés politikáját folytatta; elégedetlenség támadt, amit a kormány megbuktatására akartak felhasználni. A helyzetet nehezítette, hogy az ún. marxista kommunista párt a fő tüzet a kommunista párt ellen irányította és mindent megtett az egységfront felbomlasztására. Ez lehetőséget adott a központi kormánynak a közbelépésére.)

1975. január 27. és február 2. között tartották meg a párt X. kongresszusát. A kongresszus, elemezve az ország helyzetét, megállapította, hogy a gazdasági helyzet rohamosan romlik. Ennek oka, hogy az Indiai Nemzeti Kongresszus kapitalista úton vezeti Indiát. A kongresszus megállapította: „A belső reakció és az amerikai imperializmus nagyszabású támadásba ment át, hogy ellenforradalmi diktatúrát kényszerítsen az országra, s eltántorítsa a független gazdasági fejlődés és az önállóság haladó politikájától, az antiimperialista, antirasszista, antikolonialista politikától, a Szovjetunióval, más szocialista országokkal, a fiatal független államok haladó rendszereivel fenntartott barátság politikájától, hogy India az Egyesült Államok neokolonializmusának vadászterületévé váljon."

A kongresszus hangsúlyozta, hogy a pártnak, minden erejét latba vetve, egyesítenie kell a baloldali és demokratikus köröket, köztük a Kongresszus Párt progresszív köreit is, hogy így vereséget mérjenek a reak-

cióra és az imperialistákra, biztosítsák az ország fejlődését a demokrácia útján.

A reakció és a baloldali, demokratikus erők harca azzal a döntő kérdéssel kapcsolatban bontakozik ki, hogy milyen úton haladjon tovább India. A kongresszus megállapította, hogy az ország életének minden szférájára kiterjedő válságot nem lehet leküzdeni részleges intézkedésekkel vagy felemás, csonka reformokkal. A helyzet gyökeres változtatásokat követel társadalmi és gazdasági téren: államosítani kell a 75 monopoltőkés család vagyonát, ellenőrzés alá kell helyezni a külföldi tőkét, Indiának ki kell vonnia magát a világkapitalizmus munkamegosztásából, szorosabb kapcsolatokat kell kiépítenie a Szovjetunióval és más szocialista országokkal, meg kell szüntetni a nagybirtokokat és szét kell osztani a földet azok között, akik megművelik, radikális demokratikus reformokat kell végrehajtani az államrendszerben.

A párt támogatta Indira Gandhi kormányának külpolitikáját és harcát a szélsőjobboldali irányzatok ellen. Ez ellentmondásos helyzetet teremtett, mert közben a kormány olyan intézkedéseket foganatosított, amelyeket a nép nem támogatott.

Az 1977-ben tartott választásokon elvesztette mandátumainak kétharmadát.

A párt tagjainak száma: 546 732.

A párt Országos Tanácsának elnöke: Sripad Amrit Dange, *főtitkára:* Radzsesvara Rao.

A párt lapja: New Age.

INDIA KOMMUNISTA (marxista) PÁRTJA
([Marxist] Communist Party of India)

India Kommunista Pártjából kivált csoport alakította 1964-ben. Tagadja, hogy az *Indiai Nemzeti Kongresszus*ban lenne haladó szárny. Programja szerint India népi demokratikus forradalom előtt áll és a szocialista forradalom csakis fegyveres lehet. A párt kezdetben támogatta Kína Kommunista Pártjának politikáját. 1967-ben a pártban is szakadás következett be. Miután a párt több kérdésben eltávolodott a kínai nézetektől, belső harc keletkezett, és több, a KKP politikáját támogató csoportot kizártak a pártból. A kizártak egy csoportja Bengáliában megalakította *India Kommunista (marxista–leninista) Pártját.*

Az 1977. márciusi választásokon sikert ért el; ebben közrejátszott az Indira Gandhi kormányával szembeni politikája. 22 mandátumhoz jutott Keralában és Nyugat-Bengáliában, majd 1978 januárjában Tripula államban tagja lett a helyi kormánykoalíciónak.

A párt tagjainak száma: 106 000 (1974).

A párt elnöke: Elamkutat Mara Nambúdiripad.

A párt lapja: People's Democracy.

INDIA KOMMUNISTA (marxista–leninista) PÁRTJA
(marxist–leninist Communist Party of India)

India Kommunista (marxista) Pártjából kilépettek alakították 1969

áprilisában. Kína Kommunista Pártjának nézeteit vallja. Ellenez minden együttműködést más pártokkal, bojkottálja a választásokat, és a forradalmi harc fő erejének a parasztságot tartja.

A párt fő feladatának tekinti, hogy Indiában – hasonlóan a harmincas évek Kínájához – paraszthábort szervezzenek. E párt tagjait „naxalitáknak" is nevezik. (A név onnan ered, hogy 1967-ben a nyugat-bengáliai Naxalbari falu parasztjai elfoglalták a földbirtokos földjeit.)

A párt tagjainak száma: 5000.

A párt elnöke: Charu Mazumdar.

A párt lapja: Liberation.

INDIAI NEMZETI KONGRESSZUS (KONGRESSZUS PÁRT)
(Indian National Congress)

Az 1885. december 25–31-én Poona városban tartott konferencián brit befolyásra és támogatással alakult első jelentős indiai politikai szervezet. Feladata ekkor a brit uralom keretében hozott autonomista reformok megtervezése és elfogadtatása volt; megalakulásakor kijelentette, hogy eredményes reformokat kizárólag a brit uralom tesz lehetővé. Az indiai nemzeti burzsoázia, a honi ipar, a kereskedelem gyorsuló kialakulásával azonban mindinkább a tényleges függetlenségi törekvések szervezetévé is vált, és főleg 1905 körül előtérbe lépett a nemzeti burzsoázia érdekeinek megfelelő kulturális, oktatási és más reformok követelése. Így alakult ki fokozatosan a párt antikolonialista, függetlenségi irányvonala, korántsem megalkuvások és ellentmondások, s az indiai tömegek forradalmi szellemének élesedésétől való félelem nélkül. Az inkább széles tömegmozgalmi törekvésű, mint pártjellegű szervezetben így párhuzamosan jelentkeztek radikális antiimperialista és reformista, megalkuvó nézetek, számos esetben kiélezve a vezetésen belüli ellentéteket.

A szervezet első jelentős vezetője, Bál Gangádhar Tilak radikális lépéseket követelt, és széles körű tömegtámogatást, a tömegek aktivizálását kívánta – és el is érte –, míg a mérsékeltebb szárny, G. K. Gokhale vezetésével a fontolva haladást tűzte ki célul. A párton belüli két irányzat harca szakadást idézett elő, majd a tízes évek vége felé a radikálisabb szárny kerekedett felül. Az angolok retorziói ellenére széles népi mozgalom szerveződött. Ekkor tűnt fel a párt másik kiemelkedő vezetője, Móhandász Karamcsand Gandhi, aki a szvaradzs, a birodalmon belüli autonómia kiharcolásának módszereként az erőszakmentes engedetlenségi mozgalmat hirdette. Ettől kezdve a Kongresszus Párt fejlődése szinte szakadatlan ingadozás egyrészt a függetlenségi harc következetes vitele, a forradalmi erőkkel való szövetség, másrészt a népi forradalmi fellendülés korlátozása, a harcoknak a britek engedélyezte legalitás keretein belül tartása között. Minden ellentmondás ellenére is azonban a tömegek gyarmatosításellenes elégedetlensége fokozódott, és a Kongresszus Pártban

szervezett kereteket kapott, a brit gyarmatosítók pedig sorozatos engedményekre kényszerültek. Végül, miután szüksége volt India vezető politikai erőinek támogatására a második világháborúban, a függetlenség „megadását" ígérték.

A második világháború után az angolok megkísérelték elodázni a függetlenségi mozgalom vitathatatlan vezető erejévé nőtt Indiai Nemzeti Kongresszussal való tárgyalásokat, de végül, az új nemzetközi erőviszonyok következtében, visszavonulásra kényszerültek, és tárgyalásokat kezdtek egyrészt a Kongresszus Párt, másrészt a vallási alapon szerveződő *Muzulmán Liga* vezetőivel. A nem muzulmán többségű területek nevében így az Indiai Nemzeti Kongresszus vezetői folytatták a tárgyalásokat, és kicsikarták, hogy a britek elismerjék az ország függetlenségét. Ez azonban, az angolok megosztásra törekvő tevékenysége következtében, együtt járt az ország felosztásával Indiára és Pakisztánra, illetve Kasmír státusának rendezetlenségével.

A nemzeti függetlenség birtokába jutott India teljes többségi támogatást élvező pártja a Kongresszus Párt lett. Az első, 1952-ben megrendezett általános választásokon nagyarányú többséget kapott. Jóllehet ez a többség a későbbi választásokon általában csökkent, 1977-ig megmaradt többségi pártnak. A párt a nemzeti burzsoázia fő pártja volt; tömegeit azonban jórészt a parasztság adja. Bár egyes pártokmányokban a „szocializmus" megvalósítását hirdeti, programja valójában a tőkés magántulajdon védelmén alapul. Mindemellett síkraszáll az idegen tőke bizonyos fokú korlátozása és részben a monopoljellegű tőke ellen is. A kezdetben inkább csak szavakban radikális antifeudális irányvonal a hetvenes években ugyancsak radikalizálódott, és egyes a feudális kiváltságok elleni intézkedésekben öltött testet. A gazdaságban az állami szektor megerősítésére törekedett. Gandhi elveinek megfelelően harcolt a társadalmon belüli nem osztályjellegű diszkriminációs előítéletek és gyakorlat ellen, elítélve a kasztok, fajok, nemek, vallások szerinti diszkriminációt. Külpolitikai téren antiimperialista; egyik vezető politikai ereje a semlegesség, majd később az el nem kötelezettség jelszavával tevékenykedő progresszív nemzetközi mozgalomnak.

Az Indiai Nemzeti Kongresszus második világháború utáni politikai irányvonalának a vezető szerepéről akkor lemondott (majd 1948-ban meggyilkolt) Gandhi helyére lépő pártvezető, Dzsaváharlál Nehru pártelnök és miniszterelnök volt a kidolgozója és megvalósítója. Halála után rövid ideig Lál Bahádur Sasztri, majd 1966-tól Nehru leánya, Indira Gandhi vette át a párt és a kormány vezetését. Ekkor, az első időszakban, főleg az 1967-es választáson a párt veszített befolyásából, szavazóinak száma erősen csökkent. Ez egybeesett a párton belül zajló folyamattal: a nagytőke hívei, a jobboldal felé húzó anti-

kommunista, nacionalista, az el nem kötelezettség politikájával egyet nem értő erők fokozták aktivitásukat. A belső ellentétek ismételten szakadáshoz vezettek; 1969-ben mintegy 70 parlamenti képviselő, köztük neves pártvezetők is, kiléptek a pártból, illetve a maguk csoportját minősítették pártnak (Szindikátus), Indira Gandhit „megfosztva" párttagságától. A szakadás lényeges következménye azonban az lett, hogy az addig sok kérdésben ingadozó politikát vivő párt következetesebb politikára tért át. Felszámolta a maharadzsák előjogait (részben e kérdésben robbant ki a pártválság), erőteljesen folytatta az állami ellenőrzés bevezetését a gazdaságban, államosította a nagybankokat, újabb lépéseket tett egy radikálisabb földreform irányába stb. A rendelkezések kedvező tömegvisszhangja következtében az előrehozott új választásokon (1971) az Indiai Nemzeti Kongresszus ismét megerősödött (523 mandátumból 363-at nyert el). Ilyen többséggel csak Nehru leglendületesebb időszakában rendelkezett a párt. Az államszövetségi tagállamok többségében is hasonló arányok alakultak ki, a helyi kormányok zömében ugyancsak kongresszusi kormányként alakultak meg.

Ezzel azonban a párt hatalmának utolsó szakasza is kezdetét vette. A vállalt radikális reformok végrehajtása megtorpant, a földreform a tagállamok többségében ígéret maradt, és a kezdeti sikerek az életszínvonal emelése terén is olyan intézkedésekkel jártak együtt, ami a párt népszerűségének gyors csökkenéséhez vezetett. A spekuláció letörése jegyében elrendelt rendkívüli állapotot az ellenzék elleni politikai harc diktatórikus eszközeként használták fel, a nyomortanyák felszámolása címén tömegek kényszerkitelepítését hajtották végre, a családtervezés jegyében erőszakos sterilizációs tömegakció kezdődött. Mindezek szükségszerűen a Kongresszus Párt helyzetére hatottak vissza, annál inkább, mivel az mindjobban elhatárolta magát parlamenti szövetségeseitől, a baloldaltól is. A jobboldali és mérsékelt ellenzéki pártok, de *India Kommunista (marxista) Pártja* is, az Indiai Nemzeti Kongresszus megbuktatása céljából választási szövetségre léptek, és rendkívül erőteljes kampányban törekedtek – sikerrel – annak elszigetelésére. A kormánypárt egyik legtekintélyesebb vezetője, Dzsagdzsivan Ram miniszter, a legalsó, „érinthetetlen" kaszt nagy befolyású tagja pedig közvetlenül a választás előtt élesen megtámadta a pártvezetést, és kilépve a pártból megalakította a *Kongresszus a Demokráciáért* nevű pártot, amely ugyancsak belépett az ellenzéki választási szövetségbe. Így az Indiai Nemzeti Kongresszus, 30 évi korlátlan hatalom után, az 1977. márciusi választáson páratlan arányú vereséget szenvedett, és a korábbi 350 mandátum – abszolút többség – helyett csak 154-et szerzett az alsóházban. Neves vezetőinek többsége, így az addigi miniszterelnök, Indira Gandhi is kibukott a parlamentből.

1977 nyarán Indira Gandhi lemondott vezetőségi tagságáról. Majd decemberben az őt támogatókkal együtt megalakította az *„igazi" Kongresszus Párt*ot. Előtte letartóztatták, majd hamarosan szabadon engedték.

A párt tagsága – kb. 10–12 millió – viszonylag laza kötöttséggel kapcsolódik a párthoz. Létezik azonban a Kongresszus Párton belüli ún. aktív tagság; ez bizonyos meghatározott munka (többnyire szociális vagy más társadalmi tevékenység) végzésének feltételéhez van kötve. Az „aktív tagok" száma 260 000 körül van.

A párt szervezetileg centralizált, élén az elnökkel, és az évente ülésező konferenciákkal, valamint az évente 1–2-szer összeülő Összindiai Bizottsággal. Az operatív vezetést a 21 tagú Munkabizottság biztosítja.

A párt elnöke: Brahamananda Reddy, *a parlamenti csoport vezetője:* Y. B. Csavan.

A párt lapja: Amrita Bazar Patrika, Blitz, The Hindu, Hindustan Standard és Socialist India.

INDONÉZIA
(Indonéz Köztársaság)

Területe: 1 904 345 km², *lakosainak száma:* 136 044 000 (1975).

1945. augusztus 17-én függetlenné vált volt holland gyarmat. Elnöki rendszerű kormányzata – az 1965. szeptember 30-i katonai államcsíny óta – katonai diktatórikus rendszerré vált. Az ország korábbi politikai szerkezete alapvetően megváltozott. Azonnal sor került *Indonézia Kommunista Pártja* és más haladó szervezetek betiltására (és jórészt fizikai likvidálására). A nagyszámú többi párt közül több fokozatosan megszűnt vagy egybeolvadt. Később állami intézkedésre három párt maradt a politikai porondon. Ezek egyike, a *GOLKAR* inkább tekinthető állami intézménynek, mint pártnak, a másik kettő, *Indonézia Demokrata Pártja* és az *Egység és Fejlődés Pártja* voltaképpen többé-kevésbé jelentős pártok egyesüléséből létrejött pártszövetség.

FUNKCIONÁLIS CSOPORTOK EGYESÍTETT TITKÁRSÁGA (Sekretariat Bersama Golongan Karya; Sekber Golkar – GOLKAR)

A katonai diktatúra legfőbb politikai szervezete. Eredetileg már 1964-ben megalakult, mint a Sukarno-féle „irányított demokrácia" intézménye: az akkori elgondolások szerint az ún. funkcionális csoportok, azaz valójában társadalmi és hivatási rétegek (mint: katonaság, munkásság, vallási csoportok, nők, értelmiség, ifjúság stb.) közös képviseleti szerve lett volna, amely részt vett a törvényhozó testületben is. Az akkori helyzetben ez a testület is az osztá-

lyok, a politikai pártok és állami testületek közötti harc egyik színtere volt; a reakció egyik fő bázisát jelentő katonai vezetés azonban már akkor is mindent megtett a *GOLKAR* irányításának megszerzésére.

Az államcsíny után hozzákezdtek a GOLKAR-nak az új kormányzat tömegbázisát biztosító, pártjellegű szervvé való átalakítására. Így 1969 októberében átszervezték, és a 300 „funkcionális csoportot" 7 „bázis-csoportba" osztották; ilyenek a „Szocialista Munkások" szervezete, a „Honvédelmi és Biztonsági Minisztérium tömegszervezete", a „Katonacsaládok Gyűlése" stb. Alapjaiban egy hivatásszervezeti, korporációs intézménynek tekinthető, amelynek azonban fő jellegzetessége, hogy katonai irányítás alatt áll. Ettől kezdve a GOLKAR a még működő, majd 1973-ban két pártba egybevont egyéb pártoknak mintegy ellensúlyozására és tevékenységük korlátozására fordította erejét. Párttá nyilvánította magát, bevezették a tagsági rendszert is, és fokozatosan bevitték a köztudatba, hogy az egyéb pártok tagjai a kormányzattal való egyet nem értésüket juttatják kifejezésre, miután a kormány a GOLKAR politikáját követi. A közalkalmazottak esetében pedig egyenesen nem tűrik a más pártban való tagságot, a GOLKAR-tagságra kényszerítik a közalkalmazottakat. A GOLKAR így monopolisztikus hatalommal bíró, egyben pártszerepet is betöltő szervvé vált, amely az 1971-es és 1977-es választásokon a kormány erőteljes támogatásával elnyerte a képviselőház mandátumainak túlnyomó többségét (1977-ben, a május 2-i választáson az elnök által hivatalosan kinevezett 100 képviselővel – köztük 75 katonával – együtt 332-t).

1973. szeptember 1-én a GOLKAR országos konferenciát rendezett, amelyen új szervezeti szabályzatot és programot dolgoztak ki. A GOLKAR fő feladatának a fegyveres erők „kettős funkciójának" biztosítását tekinti: a fegyveres tevékenységet és a politikai életben való aktív részvételt. A konferencia megállapítása szerint a funkcionális csoportokat arra kell felhasználni, hogy részt vegyenek „a fegyveres erők nézeteiért és koncepciójáért demokratikus módszerekkel vívott harcban, hogy a társadalom ezáltal könnyebben tegye magáévá ezeket a nézeteket".

A konferenciát megelőzően csökkentették a többi párt számát kettőre, ezzel is biztosítani akarva a GOLKAR „választási" többségét az azóta többször elhalasztott választásokon.

A GOLKAR élén a Felügyelő Tanács áll, az elnök vezetése alatt, tagjai a honvédelmi, a külügy-, a tájékoztatásügyi és a belügyminiszter, valamint néhány más katonai és polgári vezető.

A GOLKAR tagjainak száma: 25 000 000 (1974).

A GOLKAR fő „védnöke": Suharto tábornok, *elnöke:* Amri Murtono.

A GOLKAR lapja: Suara Karya.

EGYSÉG ÉS FEJLŐDÉS PÁRTJA
(Partai Persatuan Pembangunan)

1973. január 5-én alakult négy muzulmán pártnak a kormány kívánta egyesülésével. E négy párt a következő volt:

INDONÉZIAI ISZLÁM EGYSÉGMOZGALOM
(Persatuan Tarekat Islam Indonesia)

Mindig is kis befolyással rendelkező vallási párt. Az 1971-es választáson 2 mandátumhoz jutott.

INDONÉZIAI MUZULMÁN PÁRT
(Partai Muslimin Indonesia)

1968 februárjában alakult 16 kisebb muzulmán vallási-politikai, vagy kulturális jellegű régebbi szervezet egyesüléséből, az 1960-ban betiltott és csak átmenetileg újraéledt Masjumi folytatásaként, részben annak volt vezetői irányítása alatt. Az 1971-es választásokon 24 mandátumot nyert.

INDONÉZIA MUZULMÁN SZÖVETSÉGI PÁRTJA
(Sarekat Partai Islam Indonesia)

1912-ben alakult mint az ország első jelentős nemzeti szervezete, főleg a muzulmán kereskedelem és kultúra felvirágoztatása céljából. Fokozatosan nemzeti törekvésű párttá, az ország első tömegpártjává vált; hamarosan 2 milliós tagságú, programjában – jórészt a benne dolgozó marxisták hatására – mind radikálisabb szervezetté lett; 1921-ben azonban kettészakadt, az eredeti néven tovább működő csoport kitiltotta a szervezetből a kommunista meggyőződésűeket, s így a párt fokozatosan jobbra tolódva újabb és újabb szakadásokat ért meg és sorvadt jelentéktelen szervezetté. Az államcsíny után kapott korlátozott erőre.

NAHDATUL ULEMA
(Mohamedán Vallástudók Szövetsége)

1926-ban alakult szélsőséges jobboldali, fanatikus vallási szervezetként, főleg jávai bázissal. 1945-ben átmenetileg egyesült az akkor alakuló, egy ideig a kormánykoalícióban is részt vevő szélsőjobboldali *Masjumi* párttal (Madjelis Sjura Muslimin Indonesia – Indonéz Muzulmán Szövetségek Tanácsa), amely későbbi újbóli leválása után a szélsőséges reakció gyűjtőhelye lett; 1960-ban betiltották, hogy rövid időre újraéledjen az ellenforradalmi államcsíny után. A Nahdatul Ulema ekkor a Masjumival való szakítás után, 1952-ben vált valóban politikai párttá, és maga lett a kormánykoalíció fő jobboldali ereje. 1955-ben erős bázisa volt, közel 7 millió szavazatával a második legerősebb párttá vált. A kormány politikájának fokozatos demokratizálódásával a párt mindinkább ellenzéki erővé vált, előbb a kormány keretein belül (közben sajátos egységre lépve a kormányon kívülről ellenzéki támadásokat vezető Masjumival), majd maga is a koalíción kívül. A Masjumi betiltása után a jobboldal fő legális szerve-

zetévé vált, és nagy szerepe volt az 1965-ös ellenforradalmi puccs eszmei előkészítésében. A hatalomváltás után aktív politikai szerepe folytatódott, kormánytámogató, de a katonai kormányzatban helyet nem kapó pártként. Az 1971-es parlamenti választásokon 58 mandátumot kapott.

*

E négy vallási jellegű, részben hagyományos múlttal rendelkező pártból született meg az *Egység és Fejlődés Pártja* akkor, amikor a GOLKAR vetélytársainak megrendszabályozása keretében a politikai válságokat még túlélt kilenc pártot kettőbe egyesítették. Az így egyesült új iszlám pártban megtalálhatók a nagy- és kisbirtokosok, a tőkés vállalkozók, az értelmiségiek, papok, parasztok. Ennek következtében a pártnak nincs kialakult profilja, sem programja, és egyedül a közös vallási bázis teremt némi „egységet" a különböző csoportok között. Részben ennek a vallási alapnak tudható be, hogy ez a pártszövetség az 1971ben tartott választásokon 94 mandátumhoz (mintegy 20%) jutott.

A párt vezető szerve a Központi Irányító Tanács.

A párt elnöke: Idham Chalid.

INDONÉZIA DEMOKRATA PÁRTJA
(Partai Demokrasi Indonesia)

1973. január 11-én alakult öt addig engedélyezett pártból. Ezek a következők voltak:

INDONÉZIA FÜGGETLENSÉGE HÍVEINEK PÁRTJA
(Ikatan Pendukung Kemerdekaan Indonesia)

1955-ben alakult a hadsereg támogatásával. A betiltott Masjumi párt hívei csatlakoztak hozzá.

INDONÉZIA KERESZTÉNY PÁRTJA
(Partai Kristen Indonesia)

1945-ben alakult, rövid idő alatt kb. 1 millió taggal rendelkezett.

INDONÉZ NEMZETI PÁRT
(Partai Nasional Indonesia – PNI)

1927-ben alakult Sukarno későbbi köztársasági elnök vezetésével, nacionalista függetlenségi pártként; alapjában a nemzeti burzsoázia pártja volt, de részt vettek benne jelentős baloldali erők is; így az illegalitásban működő *Indonézia Kommunista Pártja* is felhasználta legális működési keretnek, és egyes időszakokban sikerült a PNI politikáját viszonylag következetessé tennie. A belső ellentétek miatt azonban a párt többször is szétszakadt. Vezetőit gyakran bebörtönözték a gyarmati hatóságok.

1945-ben, a függetlenség kikiáltásakor kormányzó párttá vált; ekkor is igen ellentétes irányzatú erők vettek benne részt, a jobboldali irányzatú (Hatta vezette) erőktől a kommunistákkal is együttműködni kívánó haladó erőkig. Az első években általában inkább a jobboldal volt a hangadó, és sikerült is a pártot antikommunistává tenni, ami egy időre meg is törte a holland újragyarmatosítási törekvésekkel szem-

beni nemzeti egységet. Az ötvenes évek vége táján vált haladóvá, bár ekkor is sok kérdésben érvényesültek retrográd törekvések, antikommunista áramlatok. Sukarno, aki hivatalosan párton kívüli köztársasági elnök volt, továbbra is alapvető befolyással volt a pártra, és lavírozó, a bal- és jobboldallal egyaránt jó viszonyt fenntartani akaró centrista politikája sokban hozzájárult a párt fokozatos meggyengüléséhez, tömegbázisa fokozatos csökkenéséhez. Az 1965-ös ellenforradalmi államcsíny után formálisan még létezett, tett is néhány halvány kísérletet „ellenzéki" volta hangsúlyozására, majd fokozatosan felsorakozott a reakciós kormány mögé, illetve tudomásul vette az ország egyes területein való betiltását, másutt pedig módszeres elsorvasztását. Az 1971-es választáson 20 mandátumhoz jutott.

KATOLIKUS PÁRT
(Partai Katolik)

Kis befolyású, vallási alapon nyugvó párt.

MURBA PÁRT
(Tömegek Pártja)

1948-ban alakult trockista irányzatú pártként, az *Indonézia Kommunista Pártjá*ból nacionalista elhajlás miatt már 1927-ben kizárt Tan Malaka vezetésével. Harcolt a hollandellenes egységfront ellen is, külön fegyveres osztagokat szervezett, amelyek esetenként az ellenállás fegyveres erőivel is szembekerültek. A függetlenné válás után elsősorban a kispolgári-értelmiségi rétegekben, valamint a köztisztviselői karban tett szert némi bázisra. Tagsága intellektuális befolyása miatt általában jelentősebb politikai erő volt, mint azt a tagság létszáma indokolta.

1965-ben a Sukarno-kormány a nemzeti egység megbontására irányuló politikája miatt betiltotta. 1966-ban, a reakciós államcsíny után szerveződött újjá, osztálybékét hirdető, a katonai kormányzatot támogató, illetve abban részt vevő pártként. Egyik vezetője Adam Malik volt, az ország későbbi külügyminisztere.

*

A fenti öt pártból alakult *Indonézia Demokrata Pártja* eszerint voltaképpen igen különböző irányzatokat és rétegeket tömörít. Ennek megfelelően korántsem alakult ki egységes programja, szervezeti tevékenysége, és inkább mintegy a GOLKAR látszat-ellensúlyozását van hivatva szolgálni, semmint tényleges politikai erővé válni. Az egyesülés óta is mindössze 30 mandátuma van, s ez nem is teszi lehetővé aktív szerepét.

A párt elnöke: Ahmed Sukarmawidjaja, és az öt pártot képviselő öt társelnök.

INDONÉZIA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partai Kommunis Indonesia)

1920. május 23-án alakult az 1914 óta működő *Szociáldemokrata Unió* VII. kongresszusán, annak balszárnyából. Története során a pártnak

többször kellett szembenéznie a legbrutálisabb terrorral. A holland gyarmati hatóságok az 1926 novemberében a Komintern ellenzése dacára kirobbantott fegyveres felkelés leverése után betiltották, vezetőit és tagságának jelentős részét bebörtönözték vagy kivégezték. 1935-ben sikerült újjászervezni a pártot, de csak 1945. augusztus 17., a függetlenség kivívása után működhetett legálisan.

A második világháború éveiben a kommunista párt szervezte a népi ellenállást a japán fasiszta megszállókkal szemben. Ennek során a párt szoros kapcsolatokat alakított ki más hazafias erőkkel.

A függetlenség elnyerése után, a gyarmatrendszer visszaállítása elleni harcban gyorsan növekedett a párt tömegbefolyása és ereje. 1947-ben a kommunista Szarifuddin alakított kormányt, ám azt a holland gyarmatosítókkal együttműködő reakciós erők megbuktatták. A jobboldal le akart számolni a kommunistákkal. E célból az ellenforradalmi erők 1948 augusztusában Madiumban provokációt szerveztek. (Katonai egységek és felfegyverzett bandák megtámadták a demokratikus szervezetek székházait, de a dolgozók önvédelmi alakulatai több támadó csoportot lefegyvereztek; erre hivatkozva a kormány puccsal vádolta a kommunista pártot; főtitkárát és sok más vezetőjét meggyilkolták, mintegy 25 000 kommunistát lemészároltak.) A párt ismét illegalitásba kényszerült. Mindez a nemzeti függetlenségért vívott harcot is visszavetette. A holland imperialisták kihasználták a helyzetet, és szinte az egész országot megszállták.

A párt 1951-től újra legálisan dolgozhatott, taglétszáma gyorsan növekedett. Az 1956-os választásokon több mint 6 millió szavazatot kapott, és 1962-re tagjainak száma elérte a 3 milliót. A párt következetes politikájának nagy része volt abban, hogy az országban számos fontos antiimperialista, haladó intézkedést hoztak (a külföldi tulajdon államosítása, részleges földreform).

A párt vezetésével hatalmas tömegszervezetek működtek Indonéziában (szakszervezetek 3 millió taggal, parasztszövetség 6 millió taggal, nőmozgalom 1 millió taggal, ifjúsági szervezet 1,5 millió taggal). A kommunista párt a *Nemzeti Front* – a NASAKOM – keretében együttműködött a nemzeti burzsoáziával, melynek vezetője a köztársaság elnöke, Sukarno volt. Az összefogáson belül azonban a reakciós erők, főleg a hadsereg vezetői, igyekeztek a demokratikus mozgalmakat maguk alá rendelni, és szabotálták a haladó intézkedéseket.

1965. október elején fordulat történt Indonéziában és a kommunista párt történetében. A Sukarno-testőrség parancsnoka, Untung alezredes által vezetett „Szeptember 30. Mozgalom" meg akarta akadályozni az ellenforradalmi tábornoki kar puccskísérletét. A reakciós tisztikar azonban jól szervezett támadással leverte az elszigetelt mozgalmat, és vérengző katonai diktatúrát vezetett be. Minden demokratikus szer-

vezetet szétzúztak, több százezer kommunistát legyilkoltak – köztük a párt elnökét, Aiditot és más vezetőit –, százezreket hurcoltak koncentrációs táborokba.

E súlyos vereség, a példátlanul kegyetlen fehérterror megkövetelte, hogy a kommunisták felülvizsgálják politikájukat.

A párt 1965 előtt, miközben egységre törekedett a nemzeti erőkkel, fokozatosan átvette a Sukarno vezette nemzeti burzsoázia jelszavait, nem mozgósította harcra a tömegeket az alapvető követelések teljesítéséért. Ugyanakkor a külpolitika és a nemzetközi munkásmozgalom számos kérdésében Kína Kommunista Pártjának álláspontját tette magáévá. Mindez oda vezetett, hogy a párt nem tudta csatasorba állítani a tömegeket, még saját tagságát sem, az ellenforradalom ellen. A kíméletlen terror szétzúzta a párt szervezeti kereteit, és egységbontó csoportok is felléptek. A maoista nézeteket valló csoport azonnali fegyveres tömegharcot követelt, egyidejűleg akadtak olyanok is, akik likvidálni akarták a pártot.

A párt marxista–leninista magja – *Indonézia Kommunista Pártjának Külföldi Bizottsága* – a fő feladatot abban látja, hogy újjászervezze a pártot, létrehozza a baloldali, demokratikus erők egységfrontját, és az osztályharc valamennyi formájának felhasználásával harcoljon a katonai diktatúra ellen.

Az 1966-ban kiadott „Az indonéz forradalom helyes útjáért" című és az 1969-ben közzétett „Indonézia kommunista mozgalmának jelenlegi feladatai" című dokumentumokban elemezték a haladó erők vereségét, és megjelölték a feladatokat. Ezek: a párt újjászervezése, a maoista befolyás leküzdése; a reakció elleni harc; a demokrácia kivívása.

IRAK
(Iraki Köztársaság)

Területe: 438 000 km², *lakosainak száma:* 12 500 000 (1976).

A köztársaság elnöke a kormányfő is. A törvényhozó hatalmat a Forradalmi Parancsnoki Tanács gyakorolja, a végrehajtó hatalmat az elnök, a Forradalmi Parancsnoki Tanács és a Minisztertanács.

ARAB ÚJJÁSZÜLETÉS SZOCIALISTA PÁRTJA
(Hizb al-Baath al-Arabijj al-Istirákijj – Baath Párt)

1954-ben alakult meg a Szíriában 1947-ben alapított összarab Baath-párt részeként. Az antiimperialista és antifeudális nacionalista kispolgári csoportokat egyesítette. 1957-ben az *Iraki Kommunista Párt*tal és más hazafias erőkkel együtt létrehozta az Iraki Nemzeti Egységfrontot, melynek keretében 1958 júliusá-

ban részt vett a monarchia megdöntésében. Képviselői részt vettek az első köztársasági kormányban.

A hatvanas évek elején eltorzult az iraki forradalom fejlődése, megbomlott a hazafias erők egysége, a központi kormány háborút indított az autonómiát követelő kurdok ellen. Ezt kihasználta a Baath-párt antikommunista szárnya, és 1963 februárjában államcsínyt hajtott végre, kezébe ragadta a hatalmat, s hajtóvadászatot indított a haladó erők ellen. Az első baathista kormányt azonban már 1963 novemberében katonai államcsínnyel megbuktatták, s a Baath-párt illegalitásba vonult.

1968. július 17-én másodszor is hatalomra jutott a Baath-párt. Ekkorra azonban már lényeges változások mentek végbe, győzött a radikális irányzat. Hetedik regionális kongresszusa (1968. december) célul tűzte ki a hazafias erők egységének erősítését, a gazdasági elmaradottság felszámolását, a társadalmi-gazdasági szerkezet átalakítását. A kongresszus harcot hirdetett az imperializmus és a neokolonializmus ellen, szorgalmazta az együttműködés fejlesztését a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal, valamint a haladó arab erőkkel.

E program gyakorlati megvalósítását jelentette a földreform, egyes külföldi olajmonopóliumok államosítása (az olajkincs teljes államosításának folyamata 1975 decemberében fejeződött be), a nemzeti ipar fejlesztése, a hazai olajtermelő és -feldolgozó ipar megteremtése a Szovjetunió és más szocialista országok műszaki és gazdasági segítségével.

A Baath-párt 1970. március 11-én autonómiát kínált fel a kurdoknak, s ez átmenetileg véget vetett az évek óta folyó kurd háborúnak. Az országban újra működni kezdtek a haladó társadalmi szervezetek, legalizálták a kommunista pártot és a *Kurd Demokrata Párt*ot, képviselőik helyet kaptak a kormányban.

1971 novemberében a Baath-párt össznépi vitára bocsátotta a Nemzeti Charta tervezetét. A tervezetet támogatta a kommunista párt és a Kurd Demokrata Párt balszárnya, amelyek tárgyalást kezdtek a Baath-párttal az akcióprogram gyakorlati megvalósításának körülményeiről. 1973. július 17-én a Baath-párt és az Iraki Kommunista Párt megállapodást írt alá a *Haladó Hazafias Nemzeti Front* megteremtéséről. A fronthoz később csatlakoztak a demokratikus kurd szervezetek is.

A Baath-párt VIII. kongresszusa (1974. január) jóváhagyta a párt imperialistaellenes, a társadalmi átalakulások elmélyítését és a hazafias erők egységének erősítését célzó politikáját, és az ország hatalmas olajjövedelmére alapozva célul tűzte ki a szocialista társadalom alapjainak lerakását.

Együttműködés alakult ki az SZKP, a szocialista országok kommunista pártjai és a Baath-párt között. Az ellentmondásos helyzetet mutatja, hogy ugyanakkor a Baath, gyakran a meghirdetett elvekkel ellentétben, erővel lép föl a kurd kérdés-

ben, és a szélsőséges palesztin szervezeteket támogatva szembefordul a közel-keleti válság békés rendezésével.

A Baath-párt felépítési és működési elveit a szigorú centralizmus és a konspiráció továbbélése jellemzi. Nem teszik közzé a párttagság létszámát, nem közlik a vezető szervek névsorát. Az ún. aktivisták, a teljes jogú párttagok száma viszonylag nem nagy, lényegesen több a tagjelölteké, akiket három-négy évi próbaidő után vesznek fel aktivistának. Az aktivistákat és a tagjelölteket veszi körül a szimpatizánsok, a potenciális tagjelöltek széles tábora.

A párt központi végrehajtó szerve a Regionális Vezetőség, míg a Nemzeti Vezetőség az összarab pártot képviseli.

Az iraki Baath-párt Regionális Vezetőségének főtitkára: Hasszán Ahmed al-Bakr.

A párt lapja: Al-Baath.

IRAKI KOMMUNISTA PÁRT
(Al-Hizb as-Sujúijj al-Irákijj)

1934. március 20-án alakult a főleg Irak déli városaiban létrejött marxista csoportok egyesülésével. Az illegalitás miatt csak 1944-ben sikerült megtartani a párt I. országos konferenciáját és rá egy évre (1945-ben) I. kongresszusát.

A párt részt vett az angol imperializmus elleni függetlenségi harcban, s nagy szerepe volt abban, hogy 1945-ben néhány demokratikus intézkedést vezettek be az országban. 1947-ben reakciós kormány alakult, amely elsősorban a pártra mért csapást. A Központi Bizottság tagjainak többségét letartóztatták, s 1949-ben kivégezték a párt főtitkárát, Fahidot és a Politikai Bizottság két tagját. 1956-ban volt a párt II. konferenciája, itt elfogadták „A nemzeti és az (össz)arab függetlenségért" című dokumentumot, melynek alapján a párt az imperializmus és a reakció elleni harcra mozgósította a néptömegeket. 1957-ben a párt kezdeményezésére és részvételével megalakították a *Nemzeti Uniót*, amely az ország összes hazafias erőit egyesítette.

1958 júliusában fegyveres forradalmi harc tört ki, amelyben a kommunisták aktív szerepet játszottak. Megdőlt a monarchista rendszer, s az ország kilépett az Egyesült Államok érdekeit szolgáló bagdadi paktumból. A Kasszem-kormány ugyan hivatalosan továbbra sem engedélyezte a párt legális munkáját, mégis valamivel szabadabban folytathatta tevékenységét. 1959-ben a párt tagjainak száma kb. 20 000 volt. 1960-ban újra betiltották a pártot.

Az 1963. március 8-án végrehajtott reakciós puccs után nehéz napok virradtak a pártra: ezrével gyilkolták a kommunistákat és általában a haladó gondolkodású embereket, kivégezték Szalam Adilt, a Központi Bizottság első titkárát. A párt a mély illegalitásban is tovább dolgozott, harcolt a reakciós rendszer ellen.

1970 szeptemberében tartott II. kongresszusa egyetértését fejezte ki

a *Baath-párt* vezette új kormány politikájának pozitív oldalaival kapcsolatban, és javasolta az összes hazafias erők egyesítését. A kongresszus jóváhagyta az imperializmus és a reakció ellen, a demokráciáért és az Iraki Köztársaság társadalmi haladásáért folyó harc fokozására irányuló politikai programot.

A kommunista pártnak a Baath-párt haladó politikájával kapcsolatban elfoglalt konstruktív álláspontja a két párt közötti politikai párbeszédhez és alkotó együttműködéshez vezetett. Beszüntették a kommunisták üldözését, a kommunistákat és az egyéb demokratákat kiengedték a börtönökből. A kommunista párt lehetőséget kapott arra, hogy legálisan működjék. A pártok közötti tanácskozás eredményeként 1971 őszén elfogadták a Nemzeti Chartát, amely az *Iraki Haladó Hazafias Nemzeti Front* programja lett. 1972 májusában két kommunista, mindkettő a Politikai Bizottság tagja, bekerült a kormányba (Mukarram Talabani és Amer Abdallah).

A Központi Bizottság titkára: Aziz Mohamed.

A párt lapja: Tarik as-Saab.

KURD DEMOKRATA PÁRT

1946 augusztusában alapította Musztafa Barzani az iraki kurdok addigi szervezeteinek egyesítésével. A kurd lakosság különféle társadalmi rétegeinek tagjai – az értelmiség, a kis- és középpolgárság, a munkásság és a parasztság egy része – léptek soraiba.

A párt az iraki nép nemzeti felszabadító mozgalmának szerves részeként jött létre. Harcba lépett az imperializmus és a reakció ellen, a nemzeti függetlenségért, a demokráciáért és Irak társadalmi haladásáért, a kurdok nemzeti jogainak elnyeréséért. Irak többi haladó és demokratikus erőivel együtt részt vett az 1958. júliusi forradalomban.

A párt IV. kongresszusa (1959. október) elfogadta a párt új programját, amely síkraszállt az Iraki Köztársaság nemzeti függetlenségének megszilárdítása, a hazafias erők egysége, az iraki kurd autonómia mellett.

1961 szeptemberétől kisebb-nagyobb megszakításokkal folyt a véres háború a központi kormány és a kurdok között. E háború első időszakában a párt igazságos ügyért, a jogos kurd autonómiáért, s egyben az ország demokratikus jövőjéért, az erőszakos arabosítás ellen harcolt. A hatvanas évek derekától szakadás következett be a pártban: 1964-ben kiszakadt egy baloldali csoport, amely *Kurd Forradalmi Párt* néven meghirdette a szocialista Kurdisztán programját, s a Barzani-féle vezetőséget azzal vádolta, hogy kiváltságainak védelmét a nép jogai elébe helyezi, s immár nem autonómiára, hanem – külső, imperialista segítséget is igénybe véve – elszakadásra törekszik. Ettől kezdve a párt egyes csoportjai Barzanival szembefordulva támogatták a bagdadi kormány által hirdetett megbékélési programot.

Gyökeresen megváltozott a hely-

zet, amikor 1968 júliusában hatalomra került a *Baath-párt* balszárnya, amely elsődleges nemzeti feladatnak minősítette a kurd probléma rendezését. A bagdadi kormány e felismerés jegyében 1970. március 11-én széles körű autonómiát kínált fel a kurdoknak. Az alkotmánymódosítás leszögezte, hogy Irak két nép, az arab és a kurd nép hazája, a kurd autonóm terület saját törvényhozó és végrehajtó testületet kap, kurd lesz az ország alelnöke, az autonóm területen végrehajtják a földreformot stb. Az autonómia gyakorlati megvalósítását négy évre tervezték.

A Barzani vezette párt nem utasíthatta vissza az autonómiát, de igyekezett azt az általa ellenőrzött területeken szabotálni. Barzani arra hivatkozott, hogy az északi olajtermelő területek (Mosul és Kirkuk környéke) a kurd övezethez tartoznak, s az olajjövedelem oroszlánrészét a kurdoknak kell kapniuk. Amikor pedig a négyéves átmeneti időszak után, 1974. március 11-én életbe lépett az autonómia, Barzani hadat üzent a központi kormánynak. A szomszédos Iránból áradt a hadianyag a kurd területekre, az iráni nehéztüzérség tűzfüggönyt vont a kurd állások elé.

Az új háborúnak Irak és Irán 1975. márciusi kompromisszumos megállapodása vetett véget; a megállapodás értelmében Irán beszüntette a kurd szeparatistáknak nyújtot támogatást, ennek fejében Irak engedményeket tett Iránnak a közös határfolyó, a Shatt al-Arab felségvízeinek megosztását illetően. A szeparatista mozgalom összeomlott, Barzani Iránba menekült. Az őt követő százezrek jelentős része visszatért Irakba, ahol megvalósult a kurdok autonómiája.

A Barzani-féle vezetés szétrombolta a pártot: a kormányban levő 5 kurd miniszter közül jelenleg 1 képviseli a Kurd Forradalmi Pártot, 1 a kurd kommunistákat, 3 pedig (köztük Barzani fia) pártonkívüli. Célul tűzték ki a párt, pontosabban az egységes haladó kurd párt újjászervezését, amely képes együttműködni az iraki haladó erőkkel.

IRÁN
(Iráni Császárság)

Területe: 1 648 000 km², *lakosainak száma:* 33 019 000 (1975).

Alkotmányos monarchia, élén a sah (császár) áll, aki nagy hatalommal rendelkezik, föloszlathatja a parlamentet, felfüggesztheti a törvényeket. Csak egy párt működhet legálisan.

IRÁNI NEMZETI ÚJJÁSZÜLETÉS PÁRTJA (RESTAKHIA)

1975. március 2-án Reza Pahlavi sah rendeletileg megszüntette valamennyi párt működését, helyükben egyetlen párt alakult. Ez van hivatva a „fehér forradalom" minden hívét egyesíteni. (Fehér forradalomnak nevezik a sah által 1963-ban meghirdetett kapitalista reformpolitikát, amelynek voltaképpeni célja a feudális viszonyok megszüntetése és a jelentős olajkincs jövedelmének segítségével egy dinamikusabb, a nemzeti tőkét megteremtő és a burzsoázia hatalmát kialakító és konszolidáló rendszer kifejlesztése. Ennek következményeként Irán a hetvenes években már erőteljes expanzív politikát is folytatott, és feladatának tekintette a környező országokban is elősegíteni a forradalmi mozgalmak vagy fejlődés megfékezését, sőt erőszakos letörését.) Az új párt az uralkodó bejelentése szerint mindenkit befogad, aki a sah programját elfogadja, de a semlegesek is élvezhetik a továbbiakban is az alkotmányos védelmet. „Aki azonban visszautasítja – így szólt a párt alakulását bejelentő császári szózat – a meghirdetett alapokat és elveket, és idegen zsoldon él, aki a *Tudeh Párt* ideológiájának híve, az hagyja el az országot, senki nem fogja visszatartani."

A párt főtitkára: Dzsamsid Amuzegar.

A párt megalakulásáig négy legális párt létezett. Ezek a következők voltak:

NÉPPÁRT (Mardom)

Császári rendeletre 1956-ban alakult „hivatalos" ellenzéki pártként. Ez a párt is a császár feltétlen hívének vallotta magát, de bírálta a kormányzó pártot a császári reformok nem elég hatékony megvalósítása, továbbá a bürokratizmus, a túlzott centralizáló hajlam stb. miatt. Gyakorlatilag a párt funkciója a „demokratizmus" látszatának bizonyítása volt; egyébként a kormányzó, többségi párttal, az *Új Irán Párt*tal együtt részt vett a „fehér forradalom" alapelvei kidolgozásában is. Az 1971-es választásokon 37 mandátumot szerzett.

A párt főtitkára: Nasszer Ameri.

ÚJ IRÁN PÁRT (Hezbe Irane Novin)

1963 decemberében alakult, a korábban – 1958-ban – a sah utasítására létrehozott *Nemzeti (Mellijum) Párt* utódaként. Ez a párt is a „fehér forradalom" támogatására született. Állást foglalt az iparosítás, a kapitalizálódás reformjai mellett. Az 1971-es választásokon – mint korábban is – abszolút többséget szerzett; 1971-ben 268 mandátumból 229-et mondhatott magáénak.

További két legális törpepárt működött: az *Iráni Párt* és a *Pániráni Párt*, mindkettő ugyancsak a „hiva-

talos ellenzék" feladatával; egy-egy mandátummal rendelkeztek a parlamentben. E négy párt megszűnésével, illetve egybeolvasztásával jött létre az *Iráni Nemzeti Újjászületés Pártja.*

IRÁNI NÉPPÁRT
(Hezbe Tudeh)

1920. június 20-án alakult meg *Iráni Kommunista Párt* néven Gilan tartományban, ahol akkor szovjetköztársaság (nem proletárdiktatúra, hanem polgári demokratikus köztársaság) volt. A szovjetköztársaságot, amely fegyveres felkelés nyomán jött létre, leverték, mert a munkásosztály még gyenge volt, de legfőképpen azért, mert a brit imperialisták beavatkoztak. A pártot 1925-ben illegalitásba szorították, vezetőit meggyilkolták.

1941 októberében *Iráni Néppárt* néven újjászervezték a pártot. Az 1944 nyarán tartott I. kongresszus idején a párt tagjainak száma 25 000 volt. Munkája nyomán fellendült a nemzeti felszabadító mozgalom. Az 1943-ban tartott választásokon a párt a rendőri üldözés ellenére a szavazatok 10%-át kapta. 1949-ben újra törvényen kívül helyezték, s 13 vezetőjét halálra ítélték.

A párt, roppant nehéz illegális körülmények között, az ötvenes évek elejére újjáalakította szervezeteit, és nagy sikereket ért el a külföldi monopóliumok elleni harcban. 1951-ben legálisan dolgozhatott, de 1953 augusztusában, amikor a. katonai puccs megdöntötte Moszadik kormányát, ismét illegalitásba szorították. A KB sok tagját, számos aktivistáját letartóztatták, feloszlatták a szakszervezeteket, az ifjúsági, nő- és egyéb demokratikus szervezeteket.

A párt azért harcol, hogy Irán teljesen megszabaduljon az imperializmustól és az országban érvényesüljenek a demokratikus szabadságjogok.

A Központi Bizottság első titkára: Iradzs Iszkanderi.

A párt lapja: Mardom.

IZRAEL
(Izrael Állam)

Területe: 20 700 km², *lakosainak száma:* 3 318 000 (1974).

Izrael köztársaság. Az államfő a köztársasági elnök. A törvényhozói hatalmat az egykamarás parlament (Knesszet) gyakorolja. A végrehajtó hatalom birtokosa a kormány.

Az ENSZ-közgyűlés 1947. november 29-én határozatot hozott arról, hogy az egykori palesztinai angol mandátumterületen egy arab és egy zsidó államot kell létrehozni. 1948. május 14-én, Izrael Állam megalakítása nyomán háború tört ki közte és arab szomszédai között.

A háborúban Izrael elfoglalt 6700 km² területet, s az ENSZ által szentesített palesztinai arab állam letűnt a térképről. Izrael a brit és francia imperialisták segédletével 1956 októberében megtámadta Egyiptomot. 1967 júliusában Izrael újabb agressziót követett el az arab országok ellen, és Egyiptom, Szíria valamint Jordánia területéből elfoglalt körülbelül 60 000 km²-t. 1973 októberében újabb háborúra került sor Izrael, valamint Egyiptom és Szíria között.

Izrael állami létének kezdetétől fogva agresszív politikát folytat a szomszédos arab országokkal szemben.

Az Egyesült Államok, Izrael első számú stratégiai szövetségese az 1973. októberi háború óta arra törekszik, hogy magához ragadja a diplomáciai kezdeményezést, rávegye a mindinkább jobbra tolódó Egyiptomot, hogy kisebb engedmények fejében (Egyiptom az Izraellel kötött két csapatszétválasztási egyezmény fejében visszakapta a Szuezi-csatornát és a Sinai-félsziget egy darabkáját) beszüntesse a hadiállapotot Izraellel, s ily módon megbontsa az izraeli agresszió következményeinek felszámolásáért küzdő arab frontot, szorosra fonja kapcsolatait a reakciós arab rezsimekkel, végső soron erősítse az övezetben az amerikai befolyást, gyengítse a haladó arab erők és a Szovjetunió pozícióit. Ez az imperialista politika részleges eredményekkel járt.

Izraelben ugyanakkor az októberi háború nyomán megindult a belpolitikai erjedés. Ebben közrejátszott több tényező is: megdőlt az izraeli fegyverek legyőzhetetlenségének legendája, az ország súlyos gazdasági problémákkal küszködik, a kivándorlók száma immár meghaladja a bevándorlók számát, erősödtek a Palesztinai Felszabadítási Szervezet nemzetközi pozíciói, s az 1976 áprilisában, a megszállt Ciszjordániában tartott községi választásokon győzelmet aratott a PFSZ által irányított Palesztin Nemzeti Front. Mindez oda vezetett, hogy az izraeli pártokban – a szélsőjobboldalt leszámítva – jelentkezett az az irányzat, amely a cionista tézisek megkérdőjelezése nélkül bírálja a megszállási politikát, felismeri a palesztin probléma megoldásának szükségességét, valamint azt, hogy Izrael jövője a szomszédos arab országokkal való megbékéléstől függ. Erre az irányzatra súlyos csapást mért az 1977. májusi választás, amelyen a szélsőjobboldali Likud győzelmet aratott, és kormányt alakított. A szélsőséges irányzatot erősítette az Egyiptommal 1977 decemberében elkezdődött különbéke-tárgyalás.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1973	1977
	mandátum	
Likud-tömb	39	43
Munkapárt	51	32
Demokratikus Mozgalom a Változásért	—	15
Nemzeti Vallási Párt	10	12
Izrael Kommunista Pártja	4	5
Agudat (szélsőséges vallási pártok)	5	5
Slomcion (szélsőséges cionista pártok)	—	2
Seli Tömörülés	—	2
Független Liberális Párt	4	1
Polgárjogi Mozgalom	3	1
A Munkáspárt Arab Listája	3	1
Függetlenek	—	1

DEMOKRATIKUS MOZGALOM A VÁLTOZÁSÉRT

1976-ban alakult párt, vezetői jobbára egykori munkapárti politikusok, s a katonai-ipari komplexum irányítói. Modern technokrata párt, amely a közélet megtisztítása címén föllépett nemcsak a *Munkapárt* klikkszellemével, hanem a szociális vívmányokkal szemben is; ellenzi a sztrájkjogot. A Begin-kormányba belépve a párt biztos többséget teremtett a szélsőséges nacionalista politika számára.

A mozgalom vezetője: Jigal Jadin.

EGYESÜLT MUNKÁSPÁRT
(Mifleget Poalim Menuhedet – MAPAM)

1948-ban alakult három baloldali cionista munkáspárt egyesülésével. A párt megpróbálta a marxizmus bizonyos elemeit a cionizmusra alkalmazni. Síkraszállt a kétnemzetiségű zsidó–arab állam létrehozásáért. A Knesszetben néha a kommunista párttal együtt szavazott, de mindig elutasította az egységfront megalakítását. 1955-től a párt fokozatosan a jobboldallal kezdett együttműködni, és megalkudott a nacionalista és monopoltőkés uralkodó réteggel. Hosszú éveken át részt vett a koalíciós kormányban.

A jobboldallal létrehozott blokkban a MAPAM alárendelt szerepet játszott. A pártban erősödik a közelkeleti békés rendezés irányzata.

A párt tagjainak száma: 35 000.

A párt főtitkára: Meir Talmi.

A párt lapja: Al-Hamismar.

FÜGGETLEN LIBERÁLIS PÁRT

1965-ben alakította a *Liberális Párt*ból kiszakadt baloldali szárny. Politikai állásfoglalása alig különbözik a Liberális Pártétól, csak valamivel mérsékeltebb.

A párt elnöke: Mose Kol.

A párt lapja: Haarec.

IZRAEL KOMMUNISTA PÁRTJA
(Miflaga Kommunisztit Jiszrael)

1919-ben alakult *Palesztinai Szocialista Munkások Pártja* néven, 1920-ban felvette a *Palesztinai Kommunista Párt* nevet. Kezdettől fogva harcolt a brit gyarmati uralom ellen, Palesztina függetlenségéért, az ott élő zsidó kisebbség jogaiért, összefogásáért. A párt 1929 és 1942 között illegalitásban működött. A kommunisták is lényegileg külön zsidó és arab szervezetekben tömörültek, és ezek a szervezetek 1948-ban, Izrael Állam létrejötte után, egyesültek *Izrael Kommunista Pártja* néven.

A párt harcolt az ország területén élő zsidó és arab dolgozók egységéért, Izrael és a környező arab államok jó kapcsolatáért, az uralkodó osztály politikája ellen, amely az országot az imperialisták eszközévé teszi. 1965-ben a párt kettészakadt. (Mikunisznak, a Központi Bizottság volt főtitkárának vezetésével kivált egy nacionalista csoport, amely támogatta az uralkodó körök politikáját. E párt a hetvenes évek közepére elvesztette befolyását – maga Mikunisz is változtatott álláspontján –, és mint párt lényegileg megszűnt létezni.)

1967 júniusa után, amikor az izraeli reakciós körök az imperialisták támogatásával agressziót követtek el a környező arab államok ellen, a párt igen nehéz helyzetbe került. A párt – melyben zsidó és arab dolgozók egyaránt megtalálhatók – a proletár internacionalizmus elveihez híven elítéli az agressziót, az imperialistáktól való függést, harcol azért, hogy igazságosan, az ott élő népek érdekeinek megfelelően rendezzék a közel-keleti válságot. Jelszava: „Nem az imperializmussal az arab népek ellen, hanem az arab népekkel az imperializmus ellen!"

1969. január végén ült össze a párt XVI. kongresszusa. A kongresszus határozatának megfelelően a párt követeli, hogy vessenek véget a megszállásnak, s hangsúlyozza, hogy a megszállt területen élő népeknek joguk van az ellenállásra a terrorintézkedésekkel, a tömeges kitelepítéssel szemben, joguk van ahhoz, hogy harcoljanak a felszabadulásért. Ugyanakkor kijelenti, hogy elítéli a szélsőséges arab szervezeteknek Izrael Állam likvidálására irányuló politikáját. A párt célul tűzi ki Izrael kiszabadítását az imperialista függésből, hogy olyan állammá váljék, amely barátságban él az arab államokkal. A párt arra törekszik, hogy e célok érdekében széles antiimperialista front jöjjön létre. A kongresszus foglalkozott Izrael uralkodó ideológiájával, a cionizmussal. Téziseiben megállapította, hogy a cionista ideológia, politika és mozgalom burzsoá nacionalista, reakciós áramlat, amelyet az imperialisták felhasználnak a forradalmi mozgalmak ellen. Segítségével meg akarják bontani a munkások egységét. A kommunisták fontos feladata harcolni a cionizmus ellen, annál is inkább, mert az akadályozza a zsidó és arab munkások összefogását.

A párt úgy érvel: addig, amíg a

palesztin kérdés nem oldódik meg, semmi sem fog elmozdulni a holtpontról a Közel-Keleten. El kell ismerni az arab nép nemzeti jogait, el kell ismerni a Palesztinai Felszabadítási Szervezetet, mint a palesztin nép egyetlen képviselőjét. A párt ebben a szellemben foglalt állást a Szadat–Begin különtárgyalások kérdésében.

A párt 1976 decemberében tartott XVIII. kongresszusa foglalkozott az ország egyre romló gazdasági helyzetével, az arab néptömegek sorsával, a diszkriminációs politikával, és megerősítette az eddigi politikai irányvonalat. Leszögezte, hogy a párt „soraiba gyűjti a zsidókat és az arabokat, valamennyi népcsoport fiait az egyenlőség, a kölcsönös megbecsülés és tisztelet alapján". A párt az 1977. évi választásokon *Demokratikus Front a Békéért és Egyenlőségért* néven koalícióra lépett a Charlie Biton vezette *Fekete Párducok* szervezetével, több kis baloldali csoporttal és személyiséggel.

A kormány a pártot „*Új Kommunista Lista*" – *RAKAH* – néven engedi indulni a választásokon.

A párt tagjainak száma: 3000.

A Központi Bizottság főtitkára: Meir Vilner.

A párt lapja: Za Hadereh (ivrit), Al-Ittihad (arab).

IZRAEL MUNKAPÁRTJA (MAI)

1968-ban alakult három cionista szociálreformista párt: az *Izraeli Munkáspárt*, a *Munkaegyesülés* és az *Izraeli Munkáslista* egyesülésével. (Az egyesült pártok megteremtették különálló csoportjukat.) Az egyesülés alapját az arab országok elleni agresszió, a megszállt arab területek bekebelezésére irányuló törekvés, és a közel-keleti válság politikai rendezésének elutasítása szolgáltatta. A párt élesen kommunista- és szovjetellenes. A hazai és a külföldi nagytőke ösztönzésének híve, támogatja a vallási diktátumokat. Ugyanakkor a párt vezetőségében az utóbbi időben, és különösen az 1977. évi választási vereség után, éleződnek a nézeteltérések a külpolitika kérdéseiben.

A párt tagja a Szocialista Internacionálénak.

A párt tagjainak száma: 300 000.

A párt főtitkára: Aharon Jadlin.

A párt lapja: Lamerkov.

A *MAI* tagpártjai:

IZRAELI MUNKÁSLISTA (RAFI)

1965 júniusában alakult a *MAPAI* jobbszárnyának kiválásával. Programjában összeolvadnak a szociálreformizmus, a harcos cionizmus és a militarizmus eszméi. Külpolitikai téren a párt az „erőpolitika" híve.

IZRAELI MUNKÁSPÁRT (Mifleget Poalei Erec Izrael – MAPAI)

1930-ban alakult. Izrael Állam megalakulása után a párt kulcsfontosságú pozíciókhoz jutott az ország irányításában, egészen az 1977. évi

választásokig. Politikája az amerikai imperializmushoz igazodik. Döntő szerepe volt az arab országok elleni agresszióban.

MUNKAEGYESÜLÉS
(Ahdut Haavoda)

1944-ben alakult. 1948 és 1954 között szövetséget alkotott a MAPAI-val. A „cionista szocializmust" hirdeti.

*

JAAD

1975 májusában alakult az 1973-ban létrehozott, Szulamit Aloni vezette polgárjogi mozgalom, valamint a *MAPAI*-ból kilépett képviselők részvételével. A párt bírálja a kormány külpolitikáját, a „szocialista" célok feladását a belpolitikában, s elsősorban a *MAPAM*-tól akarja elhódítani a szavazókat.

A párt vezetője: Arje Eliav.

LIBERÁLIS PÁRT

1961-ben alakult két párt: az *Általános Cionisták* és a *Haladó Párt* egyesülésével; azon izraeli nagytőkés csoportok érdekeit képviseli, amelyek szoros kapcsolatban állnak a külföldi monopóliumokkal. 1965-ben a *Herut* párttal együtt megalakította a *Gahal* nevű tömörülést, amely 1973-ban a jobboldali erőket a *Likud* nevű pártszövetségben egyesítette. A párt többször részt vett a kormányban.

A párt tagjainak száma: 40 000.

A párt elnöke: Elimeleh S. Rimalt.

LIKUD-TÖMB

A *Herut*, a *Liberális Párt* és a *Láam* (kisebb jobboldali csoportok tömörítője) koalíciója. 1977 májusában hatalomra került. A *Likud* a szélsőjobboldali vallási pártok támogatásával a belpolitikában a szociális vívmányok felszámolását, a vallási törvények széles körű érvényesítését, a külpolitikában az Egyesült Államokkal együttműködve az Egyiptommal kötendő különbékét, a megszállt területek kolonizálását tűzi ki célul.

A Likud vezetője: Menahem Begin.

MOKED

1975-ben alakult a magát baloldali szocialistának tekintő *Tcselet-Adom mozgalom*, valamint a kommunista pártból 1965-ben kiszakadt és a cionizmus alapelveit elfogadó MAKI egyesüléséből. A párt jelszavaiban elítéli a megszállási politikát, síkraszáll a közel-keleti rendezésért, de nem hajlandó együttműködni a kommunistákkal.

SZABADSÁGMOZGALOM
(Tnuat Herut – Herut)

1925-ben V. Zsabotinszkij vezetésével alakította egy szélsőséges csoport, amely az eljövendő Izrael Állam határaival kapcsolatos hivatalos cionista álláspontot megtagadta, és azt hirdette, hogy a mai Jordánia nagy részének is Izraelhez kell tartoznia. (A szervezet kilépett a Cionista Világszövetségből.)

1948-ban vette föl a fenti nevet. A pártba más szélsőjobboldali csoportok is beléptek, köztük az *Irgun Cevai Leumi*, amely a harmincas évek végétől terrorakciókat hajtott végre az arab lakosság és a haladó elemek ellen. A párt a programjában a Nílustól az Eufráteszig terjedő „Nagy Izrael" létrehozását tűzi ki célul.

A párt tagjainak száma: 61 000.

A párt vezére: Menahem Begin.

Vallási pártok:

NEMZETI VALLÁSI PÁRT (MAFDAL)

1956-ban alakult két vallási párt – a *Mizrahi* és a *Hapoel Mizrahi* – egyesülésével. Sokszor volt tagja a kormánykoalíciónak. A párt leszögezte, hogy kilép a koalícióból, amennyiben Izrael egy darabkát is visszaad a „bibliai földekből".

A párt vezetői: I. Burg, I. Rafael.

A párt lapja: Hacofeh.

Az *Agudat Israel* és a *Poalei Agudat Israel* nevű vallási pártok alkotják a *Tóra Vallási Frontját*. Ezeknek a pártoknak a nyomására fogadott el a Knesszet egy sor reakciós vallási törvényt.

E pártok támogatják „Nagy Izrael" gondolatát, a hódító politikát az arab országokkal szemben. Befolyásuk igen nagy, mivel Izraelben mindmáig nem választották el az államot az egyháztól.

JAPÁN
(Japán Császárság)

Területe: 372 400 km², *lakosainak száma:* 110 049 000 (1974).

Az 1946. november 3-i alkotmány meghagyta a császár hatalmát, de megtiltotta a sintoista vallás tanítása szerinti istenítését, és ez a hatalom ma már csak formális aktusokra korlátozódik (pl. a parlament által megválasztott miniszterelnök kinevezése). A törvényhozó hatalom a kétkamarás parlament kezében van. A képviselőház tagjait (számuk jelenleg 511) évenként, a felsőház 252 tagját 6 évenként választják. A felsőháznak korlátozott vétójoga van.

A végrehajtó hatalmat gyakorló kormány feje a parlamentben többséget élvező párt vagy pártszövetség vezetője.

Az ország bel- és külpolitikájának fő jellegzetességei a fasizmus totális vereségéből, az amerikai megszállással előállt új helyzetből erednek. Az 1946-os alkotmány értelmében végrehajtott földreform véget vetett a földbirtokos osztály gazdasági hatalmának. A viharos ütemű ipari fejlődésnek nagy ösztönzést adott a koreai háború és a nyomában kibontakozó hidegháború; ez megerősítette a nagymonopóliumok hatalmát.

Az ország külkapcsolatainak alakulását is az amerikai megszállás határozta meg. Ebben nagy szerepe volt az 1951. évi San Franciscó-i különbékeszerződésnek és az ezzel párhuzamosan aláírt s azóta kétszer (1960 és 1970) meghosszabbított japán–amerikai kölcsönös biztonsági szerződésnek.

Óriási bel- és külpolitikai jelentősége van annak az alkotmányba foglalt kötelezettségnek, hogy Japán önként lemond az önálló hadseregről, a fegyverkezésről. Ez azonban lényegesen módosult, Japán ma már jelentős – formálisan belbiztonságinak minősített – fegyveres erővel rendelkezik, de ennek költségkihatása még mindig csekély a nagyhatalmak fegyverkezési kiadásaihoz képest.

A japán–amerikai biztonsági szerződés lehetővé teszi az Egyesült Államok katonai jelenlétét, és ez időről időre belső ellentétek forrása. A hatvanas években javult Japán kapcsolata a Szovjetunióval; a tartós rendezés akadálya Japán jogtalan területi követelése.

A japán pártrendszer mai formájában csak 1945 után alakult ki. A konzervatív, autokratikus-fasiszta államban a második világháború előtt, de főleg a húszas években csak munkáspártok működtek, melyeket üldöztek.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1972		1976		Szenátus 1977 *
	%	mandátum	%	mandátum	mandátum
Liberális Demokrata Párt	46,9	271	41,8	149	124
Japán Szocialista Párt	21,9	118	20,7	123	56
Japán Kommunista Párt	10,5	38	10,4	17	16
Komeito	8,5	29	10,9	55	28
Demokratikus Szocializmus Pártja	7,0	19	6,3	29	11
Új Liberálisok			4,2	17	4
Függetlenek és egyéb	5,2	16	5,7	21	2

* A szenátus felének újjáválasztása után

DEMOKRATIKUS SZOCIALIZMUS PÁRTJA
(Minsu Sakaito)

A *Japán Szocialista Párt*ból kivált jobboldali csoport alakította 1960 januárjában. Társadalmi bázisát a városi kis- és középburzsoázia, valamint a munkásosztály egy része alkotja. Fő tömegtámasza a 2,4 milliós taglétszámú *Japán Munkásszövetség* (DOMEI).

A párt „középutasnak" nyilvánítja magát, amely „egyaránt har-

col a kapitalizmus és a kommunizmus ellen". Elutasítja az osztályharcot, a „jóléti állam" és a „demokratikus szocializmus" megvalósításáért küzd. A külpolitikában az utóbbi években enyhén USA-ellenes, mindemellett alapjában elfogadja az amerikai–japán biztonsági szerződést.

A párt formálisan ellenzékben van, de gyakran támogatja a kormánypártot. Elutasítja az akcióegységet a kommunistákkal, gátolja a munkásmozgalom egységét. A hetvenes években az ellenzéki egység egyik legfőbb akadálya, hogy a Japán Szocialista Párt – amely számos kérdésben kész a kommunistákkal való együttműködésre – az ezt visszautasító *Demokratikus Szocializmus Pártjá*val nem akar szakítani.

Legfelsőbb szerve a kongresszus, mely 25 tagú központi végrehajtó bizottságot választ. Vidéken prefekturális szervezetek és alapszervezetek működnek.

A párt tagja a Szocialista Internacionálénak.

A párt tagjainak száma: 35 000. (A párt brit mintára bevezette a kollektív tagság intézményét.)

A párt elnöke: Kaszuga Ikko, *főtitkára:* Tcukamoto Szaburo.

A párt lapja: Minsu Simbun.

JAPÁN KOMMUNISTA PÁRT
(Nihon Kjoszánto)

1922. július 15-én alakult illegalitásban. A párt a fasiszta rendszer veresége után, 1945-ben legális lett. Követelte a császárság megdöntését, demokratikus köztársaság létrehozását, a földosztást és az amerikaiak segítségével újjáéledő monopóliumok népi ellenőrzését.

1950-ben az amerikai megszállók, a koreai háborút kihasználva, üldözési kampányt indítottak a párt ellen, több vezetőjét letartóztatták vagy eltiltották a politikai tevékenységtől. 1955-ig gyakorlatilag féllegális helyzetben volt. Az 1961-ben tartott VIII. kongresszuson a párt új programot fogadott el, amelyben megfogalmazta az antiimperialista, antimonopolista harc feladatait. A párt véleménye szerint a haladó erők két ellenséggel állnak szemben: az amerikai imperializmussal és a japán monopoltőkével. Következésképpen harcolni kell az ország függetlenségéért és a monopóliumok uralmának megdöntéséért. A szocializmushoz vezető utat csak a „két ellenség" elleni demokratikus forradalom nyithatja meg.

A párt álláspontja szerint a fő feladat az amerikai imperialisták befolyásának megszüntetése, a monopóliumok uralmának megdöntése és egy demokratikus koalíciós kormány létrehozása. Ez alakítja ki a szocialista forradalomba való átmenet feltételeit. A párt arra törekszik, hogy nemzeti demokratikus egységfrontba tömörítse az összes demokratikus szervezetet, csoportot és együttműködést építsen ki a szocialista párttal.

A párt nagy jelentőséget tulajdonít a parlamentnek. Véleménye szerint a parlamenten kívüli tömegharc

mellett egy demokratikus egységfrontnak megvan a lehetősége arra, hogy választás útján győzelmet arasson és kormányt alakítson, amely forradalmi hatalmat testesít meg, megsemmisíti a régi államgépezetet, a katonai és bürokratikus apparátust.

A hatvanas évek elején több kérdésben a kínai kommunisták nézeteit fogadta el, s ennek folytán a párt négy parlamenti képviselője a moszkvai atomcsendegyezmény ratifikálása ellen szavazott (a ratifikálásra szavazó két kommunista képviselőt kizárták a pártból). 1965 óta a JKP nem támogatja a KKP politikáját, sőt a pártkapcsolatok is megszakadtak.

Az 1973-ban tartott XII. kongresszus módosította a párt programját (egyebek között a „proletárdiktatúra" kifejezést a „munkásosztály vezetése" kifejezéssel cserélte fel, és a marxizmus–leninizmus helyett a tudományos szocializmus fogalmát használja).

Az 1972 decemberében tartott parlamenti választásokon a párt történetének legnagyobb sikerét érte el: 38 mandátumot szerzett az 1969-es választásokon szerzett 14 mandátummal szemben; a kommunistákra adott szavazatok száma 3,2 millióról 5,5 millióra nőtt. Az 1976. évi parlamenti választásokon, az erős antikommunista támadások ellenére, több mint 6 millió választó adta szavazatát a kommunista és haladó független jelöltekre, mégis csökkent a párt képviselete a parlamentben. Jellemző Japán választási rendszerére, hogy noha a kommunista pártra jutó szavazatok aránya csak 0,1-del csökkent, mandátumainak száma több mint a felére esett. A Központi Bizottság, értékelve a választási visszaesést, önkritikusan elemezte a hibákat, és megjelölte a feladatokat a tömegmunka erősítésére, a párt fejlesztésére.

1977. október 16–22. között tartották a párt XIV. kongresszusát, amely célul tűzte ki egy haladó egységfront létrehozását és azt, hogy a párttagság száma elérje előbb a félmilliót, majd az egymilliót. A kongresszuson elfogadott határozat összefoglalja a párt sajátos álláspontját néhány fontos nemzetközi politikai kérdésben.

A párt tagjainak száma: 350 000 (1977).

A Központi Bizottság elnöke: Szandzo Noszaka, *a Titkárság elnöke:* Tecuzo Fuva.

A párt lapja: Akahata.

JAPÁN SZOCIALISTA PÁRT
(Nihon Sakaito)

1945. november 2-án alakult a háború előtti szociáldemokrata pártok és csoportok tagjainak egyesülésével. Tagsága a munkásosztály, az értelmiség és a városi középrétegek soraiból szerveződik. Legfontosabb szervezeti és politikai bázisa a legnagyobb országos szakszervezeti központhoz tartozó szakszervezetek 4,6 milliós tagsága (*Japán Szakszervezetek Főtanácsa – SOHYO*).

A párt sajátossága, hogy állásfoglalását nagymértékben befolyá-

solja a belső egység alakulása. 1945–1951-ben, illetőleg 1955–1960-ban, amikor a párt egységes volt, s nem létezett másik szociáldemokrata párt, sok engedményt tett a nyílt reformizmusnak. A hetvenes években, amikor a mozgalom nem egységes, ez a párt radikálisabb irányvonalat követ.

A párt fő feladatának tekinti, hogy részt vegyen a monopoltőke ellen, a demokratikus szabadságjogok és a dolgozók létérdekeinek védelmében vívott tömegharcban. Síkraszáll a szocialista társadalom megteremtéséért békés úton, parlamenti többség megszervezésével, az ún. strukturális reformok útján. Ez az irányvonal lehetővé tette, hogy az utóbbi időben erősödjék a szocialisták és kommunisták akcióegysége. Külpolitikai tekintetben célul tűzte ki a japán–amerikai biztonsági szerződés felbontását, az „önvédelmi erők" feloszlatását, és Japán fegyvertelen semlegességének kinyilvánítását.

A párt a területi elv alapján épül fel. Vállalatokban, intézményekben stb. kevés alapszervezettel rendelkezik, ezért tömegmegmozdulások szervezése esetén a párt a szakszervezetek segítségére támaszkodik. Legfelsőbb szerve az évente tartott kongresszus. A párt parlamenti képviselői a pártapparátus és a helyi szervezetek vezető munkatársai mint küldöttek vesznek részt a kongresszuson.

A párt tagjainak száma: 40 000.

A párt elnöke: Narita Tomomi, *főtitkára:* Isibasi Maszasi.

A párt lapja: Sakai Simpo.

LIBERÁLIS DEMOKRATA PÁRT (Dzsiju Minsuto)

1955. november 15-én alakult a *Liberális Párt* és a *Demokrata Párt* egyesüléséből. A nagytőke és a kiváltságos hivatalnoki réteg érdekeit fejezi ki, a jómódú falusi lakosságra és a városi középrétegek egy részére támaszkodik. Választói között ugyanakkor megtalálhatók a hagyomány- és tekintélytisztelő munkás- és paraszttömegek is.

Programjában olyan célkitűzéseket hirdet, mint a „felvilágosult demokratikus állam megteremtése, a társadalmi nyugalom biztosítása, az erőszak megelőzése, a fegyelem helyreállítása az állami intézményekben". Politikájának célja, hogy biztosítsa a nagytőke érdekeit, jóllehet a hetvenes évek eleje óta, tekintettel a néptömegek elégedetlenségére, kénytelen valamiféle „szociális program" megvalósításának szükségességét hirdetni. Külpolitikai tekintetben a párt állást foglal az Egyesült Államokkal fennálló katonai-politikai szövetség fenntartása, e kapcsolatok elsődlegessége mellett, ugyanakkor „sokoldalú" diplomáciát hirdet, amely egyebek között módot nyújt a kapcsolatok fejlesztésére a Szovjetunióval, Kínával és más államokkal. A párt vezette kormány megújuló kísérleteket tesz az újrafelfegyverzés tempójának gyorsítására.

A párt szervezeti szabályzata értelmében a párt legfelsőbb szerve az évente egybehívott kongresszus. Ez azonban formális jellegű, csupán

a vezetőség határozatainak jóváhagyása végett hívják össze. A végrehajtó szervek közül a legfontosabb a gyűlés, mely a képviselőházi és szenátusi frakció tagjaiból áll. Különlegesen nagy szerepe van a párt elnökének, akit a kongresszus két évre választ, és aki ezáltal – többségi pártról lévén szó – az ország miniszterelnöke. Az elnök nevezi ki a főtitkárt. A pártnak a prefektúrákban föderációi, a városokban és falvakban osztályai működnek.

A párt sajátossága, hogy nagyszámú, egymással elkeseredetten csatázó frakció van benne. Ezek száma változik (a hetvenes években kb. 8), és elég nyíltan a különféle tőkeérdekeltségekhez kötődnek. A frakciók a követendő külpolitika tekintetében is harcban állnak egymással; a hetvenes évek végén pl. előretört a Kínai Népköztársasággal való kapcsolatok elsődlegessége mellett kiálló frakció.

A párt 1955 óta kormányzó párt.

A párt tagjainak száma: 227 000 (1975).

A párt elnöke: Fukuda Takeo, *főtitkára:* Ohira Maszajosi.

A párt lapja: Dzsiju Simpo.

TISZTA POLITIKA PÁRTJA (Komeito)

1964. november 17-én alakították meg a *Szoka Gakkai* (Értékek Helyreállítására Alakult Társaság) elnevezésű buddhista szervezet követői; közülük kerül ki a párttagság túlnyomó többsége. Kispolgári és félproletár rétegekre, valamint azokra a szervezetlen városi munkásokra támaszkodik, akiknek jelentős része az új társadalmi struktúrában helyét még nem találó volt paraszt.

A Komeito ideológiai alapja a buddhizmus. Célja olyan „igazságos állam" létrehozása, amely a „buddhista demokrácián" (a vallás és a politika egybeolvasztásán) alapszik. A Komeito vezetői a „buddhista demokráciát"„neoszocializmusnak" nevezik, de az valójában a „harmadik erő" ideológiájának és politikájának sajátos válfaja, vallásos színezettel. A Komeito eszményképe: a keresztény idealizmuson alapuló kapitalista civilizációt és a marxi materializmuson alapuló szocialista civilizációt meghaladó buddhizmuson nyugvó civilizáció.

Külpolitikai téren a Komeito síkraszáll a kapcsolatok fejlesztéséért minden országgal, Japán semlegességéért, az atombomba betiltásáért és a japán–amerikai biztonsági szerződés érvénytelenítéséért. Belpolitikai téren követeli az alkotmány védelmét, az infláció megszüntetését, az adóterhek csökkentését.

A Komeito ellenzéki párt: a prefektúrában és a városokban már évek óta együttműködik a szocialistákkal és a kommunistákkal. Ez azután 1974–1975-ben a pártok közötti formális együttműködési megállapodással is megpecsételődött.

A Komeito szervezeti elve, hogy az egyszerű párttag feltétlen engedelmességgel tartozik a pártvezetőségnek, miként az egész társadalmat is a patriarchális kapcsolatokra kívánja építeni. A határozatok elfo-

gadása vita nélkül történik. A Komeito legfelsőbb szerve az évente tartott kongresszus, amely megválasztja az elnököt, az elnökhelyettest és a főtitkárt. Országos szervek: a Központi Vezetőbizottság és a Titkárság. A pártnak prefekturális és helyi osztályai vannak.

A párt tagjainak száma: 120 000.

A párt elnöke: Takeiri Josikatcu, *főtitkára:* Jano Dzsunia.

A párt lapja: Komei Simbun.

JEMENI ARAB KÖZTÁRSASÁG

Területe: 195 000 km², *lakosainak száma:* 6 471 893 (1975).

1918-ban lett független királyság, de a török uralom csak 1924-ben szűnt meg. Az antifeudális erők a hadsereg vezetésével 1962. szeptember 26-án megdöntötték a királyságot, és kikiáltották a köztársaságot. Az amerikai imperialisták és Szaúd-Arábia támogatásával a reakciós erők több éves polgárháborút provokáltak. A hetvenes évek elején az ország vezetői az arab reakcióhoz csatlakoztak, és szemben állnak a progresszív erőkkel.

Az 1970-ben elfogadott alkotmány szerint a törvényhozó hatalom a parlament (törzsi tanács) kezében van.

Az országban nem működnek politikai pártok.

JEMENI NÉPI DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

Területe: 300 400 km², *lakosainak száma:* 1 700 000 (1976).

1967. november 30-án kiáltották ki az ország függetlenségét. Az 1970. november 30-án érvénybe lépett alkotmány értelmében a törvényhozó hatalmat a Legfelsőbb Népi Tanács gyakorolja. Ennek ülésszakai között funkcióit az Elnöki Tanács látja el. A végrehajtó hatalom a kormány kezében van.

A kormány politikája arra irányul, hogy felszámolják a társadalmi és gazdasági elmaradottságot és biztosítsák a nemkapitalista fejlődést. Az ország fellép az imperializmus és a kolonializmus ellen, és baráti viszonyt alakított ki a szocialista országokkal. 1972-ben a kormány megállapodott a Jemeni Arab Köztársaság vezetőivel a két jemeni állam jövendő egyesítésében. Az egyesítés a két ország eltérő társadalmi szerkezete miatt mindeddig puszta óhaj maradt.

NEMZETI FRONT EGYESÍTETT POLITIKAI SZERVEZETE

Az ország egyetlen politikai szervezete. 1975 októberében alakult a *Nemzeti Front*, a *Népi Élcsapat Párt* és a *Nemzeti Demokratikus Unió* egyesülése révén. A Nemzeti Front a három szervezet közül a legjelentősebb. 1963. október 14-én alakult meg, abban az időszakban, amikor kibontakozott a fegyveres harc a brit gyarmati uralom ellen. 1967 novemberében, midőn az angol gyarmati csapatok kénytelenek voltak elhagyni az országot, a Nemzeti Front irányításával megkezdték a nemzeti állam alapjainak lerakását, részleges földreformot hajtottak végre, államosították a külföldi tulajdont, intézkedéseket tettek a lakosság anyagi és kulturális színvonalának emelésére.

1969. június 22-én a Nemzeti Front balszárnya került hatalomra. Az 1972 márciusában tartott kongresszuson új programot és szervezeti szabályzatot fogadtak el. Ebben a jelenlegi fejlődést nemzeti demokratikus forradalmi folyamatként határozták meg. A kongresszus leszögezte, hogy a problémákat a tudományos szocializmus elvei alapján kell megoldani. A dél-jemeni forradalmat a nemzeti felszabadító világmozgalom részének tekintik, és támogatják Ázsia, Afrika és Latin-Amerika népeinek felszabadító harcát, szolidárisak a kommunista pártok antiimperialista harcával. A Nemzeti Front feladatul tűzte ki, hogy az ország összes forradalmi hazafias erőit egységes politikai szervezetbe tömöríti.

A Nemzeti Front VI. kongresszusa (1975. március) leszögezte, hogy megértek a tudományos szocializmus alapján álló egységpárt létrehozásának feltételei. A Népi Élcsapat Párt (a korábbi jemeni Baath-párt) III. kongresszusa és a Nemzeti Demokratikus Unió (a marxista értelmiségiek szervezete) II. kongresszusa 1975 tavaszán az egyesülés mellett döntött.

A Nemzeti Front Egyesített Politikai Szervezetének széles körű nemzetközi kapcsolatai vannak, baráti kapcsolatokat tart fenn az arab országok forradalmi mozgalmaival és kommunista pártjaival, a szocialista országok kommunista és munkáspártjaival. Támogatja az etiópiai haladó erőket a szomáliai támadással szemben.

A Nemzeti Front legfelsőbb szerve a kongresszus, a kongresszusok közötti időszakban pedig a Központi Bizottság, amely megválasztja a Politikai Bizottságot.

A Központi Bizottság főtitkára: Abdul Fattah Iszmail.

A szervezet lapja: Artabasa Oktober.

JORDÁNIA
(Jordán Hasimita Királyság)

Területe: 97 000 km², *lakosainak száma:* 2 660 000 (1974).

Alkotmányos monarchia. Az államfő, a király széles jogkörrel rendelkezik. A legfelsőbb törvényhozó szerv a nemzetgyűlés.

Az ország bel- és külpolitikáját messzemenően meghatározta a monarchia viszonya a palesztin lakossághoz (az ország lakosságának kb. 65%-a), valamint a Palesztinai Felszabadítási Szervezethez. Az 1967. júniusi háború után Jordánia lett a palesztinok fő bázisa, és a PFSZ valóságos állammá vált az államban. Husszein király, kihasználva a palesztin mozgalom hibáit (egyes palesztin szervezetek a monarchia megdöntését hirdették, ugyanakkor a mozgalom nem tudott összefogni a jordániai haladó erőkkel), 1970 szeptemberében fegyveresen leszámolt a PFSZ-szel (Fekete Szeptember), amely kénytelen volt fegyveres erőit és politikai vezérkarát Szíriába és Libanonba áttelepíteni.

ARAB NEMZETI SZÖVETSÉG

1972-ben alapították a királyi udvar, az ország vezető köreinek kezdeményezésére. Hivatalos szervezet, tagjai elsősorban állami hivatalnokok, kereskedők, bankárok, az értelmiség egy része. Katonákat és nem jordán nemzetiségűeket nem vesznek föl a szövetségbe.

A szövetség programja „valamennyi osztály eredményes együttműködése" és „stabil társadalom" megteremtése.

A szövetség élén a Tanács áll, amelynek 240 tagját a kongresszus választja meg, 120 tagját pedig a király nevezi ki. A legfelsőbb irányító szerv a 36 tagú Végrehajtó Bizottság (12 tagot a király jelöl ki).

A szövetség elnöke: Husszein király, *főtitkára:* Dzsuma Hammad.

JORDÁNIAI KOMMUNISTA PÁRT
(Al-Hizb as-Sujúijj al-Urdunijj)

1943-ban alakult *Nemzeti Felszabadító Liga* néven. 1951-től nevezik kommunista pártnak. 1954-ben elfogadott programjában az imperializmus és a feudalizmus uralmának megszüntetését tűzte ki célul. Ennek érdekében meg kell teremteni a munkásosztály szövetségét a parasztsággal, a kispolgársággal és az ország összes haladó erőivel, és egyben a többi arab ország haladó erőivel.

Az 1957-es reakciós államcsíny után a kommunista pártot betiltották, több száz kommunistát – köztük a párt Központi Bizottságának sok tagját – letartóztatták. 1965-ben a parlament amnesztiatörvényt fogadott el, s bár a kommunisták üldözése időnként újrakezdődik, a párt

legálisan végezheti munkáját, különösen az 1967. júniusi izraeli agresszió óta. A párt kezdeményezésére létrejött a *Nemzeti Front*, hogy harcra mozgósítsa a tömegeket az agresszor ellen és elősegítse egy következetes antiimperialista politikát folytató nemzeti koalíciós kormány megalakulását. A párt támogatja a megszállt területeken kibontakozott felszabadítási mozgalmat (a párt egy része az Izrael megszállta területen dolgozik, és *Ciszjordánia Kommunistáinak Szervezete* néven a *Palesztinai Felszabadítási Szervezet*tel együttműködő *Palesztin Nemzeti Front* vezető ereje), de elítéli egyes palesztinai szervezetek kalandor és irreális követeléseit. Fellép Husszein király palesztinellenes lépései és Szadat egyiptomi elnök különbéke-politikáját támogató törekvései ellen.

A Központi Bizottság első titkára: Fuad Nasszar.

A párt lapja: Al-Mukavama as-Saabija.

MUZULMÁN TESTVÉREK
(Al-Ihvan al-Muzlimin)

1937-ben alakult reakciós vallási szervezet. A hivatalnokokra, a papságra, a kispolgárságra és a katonatisztek egy részére van befolyással. Legálisan működik, támogatja a fennálló rendszert, a kormány anyagi támogatását élvezi.

A párt vezetője: Muhammed Abdurahim Kalifa.

Az országban féllegálisan a következő pártok működnek:

ARAB ÚJJÁSZÜLETÉS SZOCIALISTA PÁRTJA
(Baath)

ARAB FELSZABADULÁSI PÁRT
(Hizb at-Tahrir)

1952-ben alapított reakciós mohamedán szervezet, amely egy nagymohamedán birodalom megteremtését hirdeti.

KAMBODZSA
(Demokratikus Kambodzsa)

Területe: 181 035 km^2, *lakosainak száma:* 8 110 000 (1975).

Volt francia gyarmat, 1953-tól független királyság, de csak 1955-ben szakadt ki a Francia Unióból. Az indokínai háborúk befejeződésével ismét felszabadult, és 1976. január 5. óta köztársaság.

KAMBODZSAI (Khmer) KOMMUNISTA PÁRT

1955-ben *Indokína Kommunista Pártja* kambodzsai tagjai megalakították a *Népi Forradalmi Párt*ot (Pracseacsun). Kambodzsa kommunistái ezt megelőzően is, az akkori *Khmer Függetlenségi Front* keretében, részt vettek a francia gyarmato-

sítók elleni harcokban. Az 1954. évi genfi egyezmények utáni független Kambodzsában ez a párt egy ideig legálisan tevékenykedett, részt vett az 1955-ös parlamenti választásokon is, de rövidesen – amikor Szihanuk herceg, államfő, mindinkább a maga vezetése alatt álló egyetlen pártba kívánta tömöríteni az ország valamennyi politikai erőit – illegalitásba kényszerült. 1960. szeptember 30-án alakították meg a forradalmi erők a *Kambodzsai Kommunista Párt*ot, amelynek egyes vezetőit, köztük Khieu Samphant, a köztársaság elnökét távollétében halálra ítélték. A kormány és a kommunisták vezette népi erők között esetenként fegyveres összecsapásokra is sor került. Amikor azonban a Szihanuk-kormányt államcsínnyel megdöntötték és széles körű nemzeti ellenállási szervezet alakult, akkor Szihanuk és a kommunisták közötti megállapodás eredményeként létrejött a *Kambodzsai Nemzeti Egységfront*. A párt vállalta a harc nehezét, a fegyveres ellenállás szervezését, és így rendkívül megerősödve, széles tömegbázisra támaszkodva irányította nemcsak a harcokat, hanem a felszabaduló területek életét is. Így vált döntő politikai tényezővé és a győzelem után a legfőbb vezető erővé. (A párt létét csak 1977. szeptember 27-én jelentették be nyilvánosan.)

A győzelem után a párt vezette kormány határvitát kezdett a Vietnami Szocialista Köztársasággal, és fegyveres támadásig is elment.

A párt vezetője: Pol Pot.

KAMBODZSAI NEMZETI EGYSÉGFRONT
(Front Uni National du Kampuchea)

1955-ben Szihanuk kilenc addig működő politikai pártból megalakította a *Szocialista Népi Közösség* (Szangkum Reasztr Nijum) nevű tömegpártot. A *Népi Forradalmi Párt* azonban nem volt hajlandó ebbe a monopolisztikus szervezetbe beolvadni. 1970-ben reakciós puccs buktatta meg Szihanuk kormányát. Ezután Pekingben Szihanuk vezetésével megalakult a Kambodzsai Nemzeti Egységfront és a Kambodzsai Királyi Nemzeti Egységkormány. A fronthoz az ellenállást vezető kommunisták is csatlakoztak. A front 1970. májusi kongresszusa programot fogadott el. Ennek középpontjában az Egyesült Államok támogatta Phnom Penh-i rendszer megbuktatása állt, azzal, hogy a felszabadított területeken, majd a győzelem után demokratikus államot kell létrehozni, amelyben „a hatalom örökre a dolgozó és haladó nép kezében van". Bár az akkori program rendkívül általános és alig megy túl polgári demokratikus reformokon, kimondja a parasztok jogát az általuk művelt földek birtoklására, valamint a bankok és a külkereskedelem államosítását is. A front – gyakorlatilag a kommunisták és más forradalmi erők irányításával – szervezte a Lon Nol-rendszer elleni harcot, és a dél-vietnami és laoszi győzelmekkel párhuzamosan győzelemre is vitte azt. A felszabadított területeken, még a harcok folyamán is,

számos, nemegyszer a front programján túlmenő reformot vitt keresztül. A teljes győzelem után a polgári erők közül kikerült vezetők lemondtak, és helyüket jórészt kommunista vezetők vették át. Ezt követően a Kambodzsai Nemzeti Egységfront gyakorlatilag megszűnt.

KELET-TIMOR

Területe: 14 925 km^2, *lakosainak száma:* 672 000 (1975).

1975. november 28-án a FRETILIN kikiáltotta a terület függetlenségét. Ennek ellenlépéseként az indonézbarát pártok közös nyilatkozatban a terület Indonéziához való csatlakozását deklarálták. A volt gyarmattartó Portugália nem vette tudomásul sem az egyoldalú függetlenné nyilvánítást, sem az Indonéziához való csatlakozást, és az ENSZ-hez fordult segítségért a helyzet rendezéséhez. 1975. december 7-én azonban indonéz csapatok özönlötték el Kelet-Timort, és az indonéz külügyminiszter bejelentette, hogy ott ideiglenes kormány alakult. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa Indonézia magatartását agressziónak minősítette. Ennek ellenére az indonéz parlament 1976. július 14-én „törvénybe iktatta" Kelet-Timor annektálását. Az ún. ideiglenes kormány a területnek Indonéziához csatolása mellett foglalt állást, míg a függetlenségi erők nagyarányú gerilla-hadműveleteket kezdtek, és súlyos harcban állnak az indonéz erőkkel.

KELET-TIMOR FÜGGETLENSÉGI FORRADALMI FRONTJA (Frente Revolucionária do Timor Leste Independente – FRETILIN)

1974-ben alakult a terület teljes függetlensége kivívásának programjával. Megalakulásával megszűnt a *Timori Szociáldemokrata Szövetség*, amelynek elnöke, José Ramos Horta a *FRETILIN* egyik vezetője lett. 1975 januárjában szövetséget kötött a *Timori Demokratikus Unió*val az indonéz orientáció ellen. Ez a szövetség azonban hamarosan felbomlott, mert az unió állásfoglalása megváltozott. A FRETILIN élesen ellenzett mindenfajta gyarmatosítási kísérletet; fegyveres erői a terület jó részét ellenőrizték. 1975. november 28-án kikiáltották a függetlenséget, a Kelet-timori Demokratikus Köztársaság megalakulását. Amikor Indonézia csapatai intervenciót kezdtek, a FRETILIN erői a hegyekbe vonultak, és meghirdették a fegyveres ellenállást.

A front elnöke: Francisco Xavier do Amaral, *főtitkára:* Alarico Fernandes.

TIMORI DEMOKRATIKUS UNIÓ (União Democrática Timorense)

1974-ben alakult. Eleinte a portugál gyarmati rendszer lassú és fokozatos

felszámolását követelte. Alakulásakor magában foglalta a korábbi *Nemzeti Népi Akció* nevű párt tagjainak, illetve szervezeteinek egy részét. Amilyen ütemben azonban Portugália akcióképtelenséget tanúsított a kelet-timori ügyekben, úgy vált az unió mindinkább következetessé; polgári jellege ellenére 1975 januárjában szövetségre is lépett a FRETILIN-nel. Az unión belüli antikommunista elemek azonban csakhamar felbomlasztották ezt a szövetséget. Az unió fokozatosan átállt az indonéz törekvések támogatóinak sorába, és az intervenció idején már az Indonéziához való csatlakozás hirdetője, majd az „ideiglenes kormány" egyik fő pártja lett.

Az unió vezetője: Francisco Lopez da Cruz, Domingos de Oliveira.

TIMOR NÉPÉNEK DEMOKRATIKUS SZÖVETSÉGE
(Associação Popular Democrática do Timor)

Megalakulásától (1974) kezdve a kelet-timori területnek Timor sziget nyugati (indonéz fennhatóság alatt álló) területével való egyesítése és az Indonéziához való csatlakozás mellett foglalt állást. Befolyása gyenge volt, ezért minden FRETILIN-ellenes erővel összefogott.

Miután világossá vált Kelet-Timor Függetlenségi Forradalmi Frontjának győzelme, a szövetség - elárulva az ország függetlenségének ügyét - Indonézia beavatkozását követelte.

A szövetség vezetője: Arnaldo dos Reis Arauyo.

KÍNA
(Kínai Népköztársaság)

Területe: 9,6 millió km², *lakosainak száma:* 828 000 000.

A Kínai Népköztársaság 22 tartományból, 8 tartományi jogú városból, 5 autonóm területből és 1 területből áll. A tartományokat és az autonóm területeket 6 közigazgatási régió fogja össze.

Az alkotmány értelmében Kína legfelsőbb hatalmi és törvényhozó szerve a Népi Képviselők Országos Gyűlése. (Ennek Elnöksége 1959-ben törvényhozási jogkört kapott.) Ez választja meg a végrehajtó hatalom szervét. az Államtanácsot és a köztársaság elnökét.

A Kínai Népköztársaság vezetői a bel- és külpolitikában szembefordultak a marxizmus–leninizmus eszméivel, durván megsértik a szocialista építés általános törvényszerűségeit, veszélybe sodorva ezzel a kínai nép eddigi vívmányait. Ellenségnek tekintik a szocialista közösség országait, különösen a Szovjetuniót, és olyan lépéseket tesznek, amelyek keresztezik a békéért és a társadalmi haladásért küzdő erőket.

KÍNA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Csung-kuo Kung-csan-tang)

Az 1919 óta tevékenykedő marxista csoportokból alakult 1921. július 1-én. A párt megalakulását elősegítő legfontosabb objektív tényezők a következők voltak: Kínában a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatására fellendült a felszabadító mozgalom, és színre lépett a kínai proletariátus mint új forradalmi erő. Ebben az időben jöttek létre az első marxista körök a forradalmi kispolgári értelmiség képviselőinek részvételével. A Kommunista Internacionálé nagy segítséget nyújtott már a párt alakításában, majd később is sokoldalú elméleti, politikai és szervezeti segítséget adott a kínai kommunista mozgalomnak.

1923-ban a párt azzal a feltétellel, hogy megtartja teljes szervezeti és politikai önállóságát, belépett a Szun Jat-szen vezette Kuomintangba. Az együttműködést lehetővé tette, hogy 1924 januárjában tartott I. kongresszusán a Kuomintang az alábbi politikai alapelveket fogadta el: szövetség Szovjet-Oroszországgal, szövetség a kommunista párttal, a munkás- és parasztmozgalom támogatása.

1924-ben elkezdődött az első forradalmi polgárháború. Kuangtung tartományban forradalmi támaszpont alakult ki, az ottani forradalmi kormány csapatai harcot indítottak a reakciós militaristák ellen. A mozgalom az egész országban fellendült, főleg a városokban. A kuangtungi forradalmi hadsereg megkezdte északi hadjáratát, hogy megdöntse a pekingi feudális hatalmat. A Kuomintang jobboldali elemei Csang Kaj-sek vezetésével 1927-ben – miután március 24-én az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Japán és Olaszország hadihajói tűz alá vették a felszabadított Nankingot – ellenforradalmi pucscsot hajtottak végre, és kegyetlen terrorhadjáratot indítottak a forradalmi erők ellen. A párt visszahúzódott a falvakba, s ott szervezte meg a forradalmi támaszpontokat és a Munkás-Paraszt Vörös Hadsereget.

A kínai forradalom sajátos fejlődési utat járt be. A paraszti környezet erős ideológiai nyomást fejtett ki a pártra. Ezért a párt történetén végighúzódik a két alapvető irányzat – a proletár internacionalista és a kispolgári nacionalista – közötti éles harc.

1931. szeptember 8-án a japán imperialisták megkezdték Kína elleni intervenciójukat. A csangkajsekista Kuomintang nem fejtett ki ellenállást, mert a forradalmárok ellni harccal volt elfoglalva. A japán betörés az antiimperialista mozgalom újabb fellendülését váltotta ki. A nemzeti burzsoázia is bekapcsolódott a függetlenségi harcba. A párt vezetésével népi háború bontakozott ki a japán hódítók ellen. Csang Kajsek ellenezte a japánok elleni harcot, és seregeit a Vörös Hadsereg ellen indította. A Vörös Hadsereg kénytelen volt elhagyni a központi forradalmi támaszpontot, megkezdődött a „hosszú menetelés". Ennek sikeres befejezése után új forradalmi

támaszpont jött létre Északnyugat-Kínában. 1935 januárjában, a nemzeti szabályzatot semmibe véve, a KB Politikai Bizottságának kibővített értekezletén Mao Ce-tungot választották a párt vezetőjévé.

1937. július 7-én a japán imperialisták a már korábban elfoglalt területekről kiindulva támadást indítottak, hogy elfoglalják és gyarmatosítsák egész Kínát. A kommunista párt harcra szólította a népet a japán agresszorok ellen. Széles, az ország valamennyi osztályát és rétegét magában foglaló japánellenes egységfront létrehozására tett javaslatot. A Kuomintang is kénytelen volt beszüntetni a polgárháborút és együttműködésre lépni a kommunistákkal, bár mindent megtett, hogy szabotálja a japánellenes harcot. A megállapodás értelmében a Koumintang beszüntette a támadást a Vörös Hadsereg által felszabadított területek ellen, a kommunista párt pedig elismerte Csang-Kaj-sek kormányát, a Vörös Hadsereget beillesztette a nemzeti hadsereg kereteibe, és ideiglenesen leállította a földbirtokosok földjeinek elkobzását. A Kuomintang megszegte a megállapodást, így a háború fő terhe a forradalmi katonai egységekre hárult. 1938-ban sikerült megállítani a japán csapatokat, mert a front mögött felszabadított körzeteket hoztak létre, s ezek lehetetlenné tették a japánok előrenyomulását. A kuomintangista csapatok kerülték az összeütközést a japán csapatokkal, sőt a forradalmi erőkkel való leszámolásra készültek. A birtokukban levő területeken felszámolták a demokratikus jogokat, és sok ezer kommunistát meggyilkoltak. Fokozatosan áttértek a felszabadított területek elleni támadásra.

1945. április 23. és június 11. között tartották a párt VII. kongresszusát. Ekkorra már majdnem 1 millió négyzetkilométer terület (100 millió lakossal) vot a párt vezette népi erők kezén. A kongresszus kidolgozta a párt politikáját, melynek lényege: fel kell használni a fasizmus vereségét arra, hogy Kínát megszabadítsák a feudalizmustól és a félgyarmati állapottól. A párt az újabb polgárháború elkerülése végett javasolta a Kuomintangnak, hozzanak létre koalíciós kormányt, egyesítsenek minden erőt a japánok végleges leverésére. A helyes politikai irányvonal mellett a kongresszus nagy negatívuma, hogy itt törvényesítették először a maoizmus uralmát a pártban. Az elfogadott szervezeti szabályzat szerint a párt eszmei alapját „Mao Ce-tung eszméi képezik".

1945. augusztus 9-én a szovjet hadsereg széles fronton támadást indított a japán csapatok ellen, s rövid idő alatt megsemmisítette fő erőiket. Szeptember 2-án Japán kapitulált a szövetségesek előtt. Ezzel Kína megszabadult a japán imperialistáktól, de az Egyesült Államok már ekkor lépéseket tett, hogy kiterjessze befolyását Kínára. A kommunista párt ismét javasolta a Kuomintangnak, hogy alakítsanak koalíciós kormányt. Csang Kaj-sek azonban ki akarta szolgáltatni Kínát

az amerikai imperialistáknak, az országot a Szovjetunió elleni felvonulási területté akarta változtatni. Ezért harcot indított a felszabadított területek ellen.

Megkezdődött a harmadik forradalmi polgárháború, és a kommunista párt vezette Népi Felszabadító Hadsereg döntő vereséget mért az Egyesült Államoktól támogatott ellenforradalmi erőkre. A párt javaslatára 1949. szeptember 21-én összeült a 46 párt- és tömegszervezet képviselőiből álló Népi Politikai Tanácskozó Testület, amely meghatározta az új, népi demokratikus állam feladatait. 1949. október 1-én kihirdették a Kínai Népköztársaság megalakulását.

A proletár internacionalizmus elveihez hűen a Szovjetunió hatalmas segítséget nyújtott a kínai népnek. 1950 és 1960 között több mint 10 000 szovjet szakember segítette a szocialista építést és több mint 22 000 kínai állampolgár tanult a Szovjetunióban. A Szovjetunió segítségével 256 nagy iparvállalatot, üzemrészt és egyéb objektumot építettek fel Kínában.

Kína fejlődése 1958-ban törést szenvedett. Az 1956 szeptemberében megtartott VIII. pártkongresszus reális gazdasági és politikai feladatokat tűzött ki célul. 1958-ban azonban a maoisták, semmibe véve az ország objektív körülményeit, az addigi reális gazdaságpolitika helyett meghirdették a „nagy ugrás" politikáját, és létrehozták a népi kommunákat. Ez a politika kudarcba fulladt, s felbomlasztotta a pártvezetés egységét is. 1966-ban megindították a „kulturális forradalmat", amelynek keretében leváltották a párt- és állami apparátus jelentős részét. Mindezt tetézte a Mao Ce-tung személye körül kialakított példátlan személyi kultusz. A „nagy ugrás" politikájával párhuzamosan a párt sajátos külpolitikai irányvonalat dolgozott ki, amely ellentétes a kommunista pártok túlnyomó többségének álláspontjával. Politikai harcot kezdtek az SZKP és minden olyan kommunista párt ellen, amely nem fogadta el nézeteiket. E politika miatt a KKP és Kína elszigetelődött a kommunista pártoktól és a szocialista országok túlnyomó többségétől.

Az 1969 áprilisában tartott IX. kongresszus e politika jegyében zajlott le. A kongresszus egész előkészítése ellentétes volt a párt régi szervezeti szabályzatával, a küldötteket nem választották, hanem kinevezték, s 55%-uk katona volt. Az új szervezeti szabályzat – a kommunista mozgalomban ismeretlen módon – rögzítette, hogy Mao Ce-tung utóda Lin Piao. A párt teljes deformálódását mutatja, hogy az 1969-ben utóddá választott Lin Piaót 1971-ben mint ellenséges elemet eltávolították a politikai színtérről.

Titokzatos körülmények között tartották meg a párt X. kongresszusát (1973. augusztus 24–28.). A küldötteket nem választották, hanem kiválasztották, és csupán a befejezés után adtak hírt róla. A kongresszus dokumentumai arról tanúskodnak, hogy a pekingi veze-

tők, ledobva „ultraforradalmi" ideológiai álarcukat, minden irányban a szocialista világ politikájával és érdekeivel ellentétes erőként lépnek fel, olyan erőként, amely szemben áll a világ küzdőterén végbemenő pozitív folyamatokkal. Nyíltan kijelentették, hogy a Szovjetuniót tekintik fő ellenségnek és készek együttműködni az imperializmus legreakciósabb köreivel a nemzetközi helyzet enyhülésének megakadályozása végett. Valójában második frontot nyitottak az imperializmus ellen harcoló erők előtt.

A kongresszus nem tudta biztosítani az egységet a pártban és az ország vezetésében, csupán ideiglenes kompromisszumot ért el az egymással vetélkedő csoportok között. A harc kiéleződött Mao Ce-tung halála (1976. szeptember 9.) után. Harcot kezdtek a „kulturális forradalom" idején előtérbe került vezetők egy csoportja, a „négyek bandája" (Vang Hung-ven, Csang Csun-csiao, Csiang Csing, Jao Ven-jüan) ellen, és október 7-én Hua Kuo-fenget kinevezték a párt Központi Bizottságának elnökévé.

1977 augusztusában tartották a párt XI. kongresszusát (titokban, a világot csak a befejezés után tájékoztatták róla), amely megerősítette az új vezetőséget. A párt legfelsőbb vezetésének tagja lett a korábban eltávolított Teng Hsziao-ping is. A kongresszus a korábbitól eltérően jobban előtérbe állította a gazdasági feladatokat. Meghirdette a „nagy rendet" és befejezettnek nyilvánította a „kulturális forradalmat", egyszersmind fokozta a szovjetellenes kirohanásokat és rágalmakat.

A párt tagjainak száma: 35 000 000 (1977).

A Központi Bizottság elnöke: Hua Kuo-feng.

A párt lapja: Zsenmin Zsipao, Hung Csi.

A Kínai Népköztársaságban több párt működik. Ezek a nemzeti burzsoáziát, a városi kispolgárságot és az értelmiség egyes rétegeit képviselik. A pártok nem a szó valódi értelmében vett politikai pártok, szervezeteiket nem bővítik, tagságuk valójában az eredeti tagságból áll, tehát elöregednek, kihalnak.

DEMOKRATIKUS FEJLŐDÉST ELŐMOZDÍTÓ TÁRSASÁG

1945-ben alakult a kulturális területen dolgozó értelmiségiek tömörítésére.

DEMOKRATIKUS NEMZETI ÚJJÁÉPÍTÉS TÁRSASÁGA

1945-ben alakult, a hazafias érzelmű kereskedelmi és ipari burzsoázia pártja. Célja a nemzeti burzsoázia szocialista átnevelése.

IGAZSÁGOSSÁGRA TÖREKVÉS PÁRTJA

1925-ben alakult. Célja a külföldön élő kínaiak Kínában élő családtagjainak és a külföldről visszatért kínaiaknak a tömörítése és nevelése.

KÍNA DEMOKRATIKUS MUNKÁS-PARASZT PÁRTJA

1927-ben alakult mint a kommunistákkal szövetséges kispolgárok és értelmiségiek pártja.

KÍNAI DEMOKRATIKUS LIGA

1941-ben alakult. Elsősorban kispolgári értelmiségieket tömörít.

KUOMINTANG FORRADALMI BIZOTTSÁGA

1948. január 1-én alakult. Demokratikus politikai szervezet, az egykori Kuomintang-tagok – a nemzeti burzsoázia felső és középrétege – átnevelésére jött létre.

SZEPTEMBER 3. TÁRSASÁG

1944-ben alakult. Tudósok és főiskolai oktatók szervezete.

TAJVAN DEMOKRATIKUS ÖNKORMÁNYZATÁNAK LIGÁJA

1947-ben alakult. A kínai szárazföldön élő tajvaniakat tömöríti.

TAJVAN

Területe: 35 948 km², *lakosainak száma:* 14 577 000 (1970).

A forradalom győzelme elől Csang Kaj-sek vezetésével menekülő reakciósok az Egyesült Államok támogatásával a Kínai Népköztársasághoz tartozó szigeten jogellenesen „államot" hoztak létre, az ún. Kínai Köztársaságot, amely 1971-ig bitorolta a Kínai Népköztársaság jogait az ENSZ-ben.

KÍNAI NEMZETI PÁRT (Kuomintang)

A Kuomintang magát az 1894-ben Kínában létrehozott szervezet „jogutódjának" tekinti. Programja revansista, a KNK megdöntését, Kína területének „visszaszerzését" hirdeti.

A párt tagjainak száma: 1 000 000.

A párt vezetője: Csang Csing-kuo, *főtitkára:* Csang Pao-su.

A szigeten működik még a *Fiatal Kína Párt* és a *Kínai Demokratikus Szocialista Párt*, mindkettő ugyancsak a korábbi Kínában – az előbbi 1928-ban, az utóbbi 1932-ben – alapított pártok utódjának hirdeti magát.

KOREA

Területe: 220 791 km², *lakosainak száma:* 50 515 000. (1975).

Az imperialisták politikája következtében jelenleg az ország ketté van szakítva.

DÉL-KOREA
(Koreai Köztársaság)

Területe: 98 484 km², *lakosainak száma:* 34 663 000 (1975).

1948-ban Korea szétszakításával jogellenesen létrehozott állam Koreának a 38. szélességi foktól délre eső részén.

A Nemzetgyűlés összetétele 1973-ban

Pártok	Mandátum
Köztársasági Demokrata Párt	141
Új Demokrata Párt	52
Demokratikus Egyesítés Pártja	3

DEMOKRATIKUS EGYESÍTÉS PÁRTJA

Az *Új Demokrata Párt*ból 1973 januárjában a párt programjával való egyet nem értés miatt Jan Ir Don vezetésével kivált csoport alapította. Az 1973. februári választásokon 3 mandátumot kapott.

KÖZTÁRSASÁGI DEMOKRATA PÁRT (Mindzu Konva Mincsu Dan)

1963. február 26-án alakult az addig működő *Demokrata Párt* utódaként. A nagyburzsoázia és a földbirtokosok érdekeit képviselő, az amerikai imperialistákkal kollaboráló párt. Dél-Korea kormányzó pártja.

Politikájának fő tartalma az ország erőszakos újraegyesítése, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság erőszakos bekebelezésére való törekvés.

A pártnak kiterjedt alapszervezet-hálózata van a községekben és a városokban, a hadseregben és a közigazgatási intézményekben egyaránt.

A párt tagjainak száma: 1 360 000.

A párt elnöke: Pak Csong Hi, *főtitkára:* Kil Cson Sik.

A párt lapja: Mindzu Konvangkhu.

ÚJ DEMOKRATA PÁRT (Szinmin Dan)

1967. február 7-én alakult a korábbi *Tömegpárt* (Mincsu Dan) és az *Új Korea Pártja* (Szinhan Dan) egyesüléséből, előbb *Új Néppárt*, majd a fenti néven. A kormányzattal szemben álló burzsoá erők pártja, valójában az egyetlen jelentősebb legális ellenzéki párt. Elsősorban a választásokra koncentrálja tevékenységét; ezért szervezeti felépítése is a választási körzetekét követi. 1973-ban a pártban szakadás következett be. 1973 májusában a párt

kongresszusa jóváhagyta az új politikai platformot, amely a kettészakított ország egyesítésére, demokratikus parlamenti rendszer megteremtésére, közvetlen elnökválasztásra hív fel. 1974. január 8-án a párt bejelentette, hogy az ország alkotmányának felülvizsgálatát követeli, miután az érvényben levő alkotmány gyakorlatilag korlátlan diktátori hatalmat ad Pak Csong Hi kezébe. A hatalom erőteljes ellenintézkedésekkel válaszolt a követelésre, a párt vezetőinek jelentős részét letartóztatták, egyben kimondták, hogy az alkotmány bírálatáért 15 évig terjedő börtönbüntetés szabható ki. Az 1973-ban megválasztott parlamentben lényegesen kevesebb képviselői helyet szerzett, mint amennyi a kapott szavazatok alapján arányos választás esetén megillette volna; emellett a rendkívüli választási terror és számos politikus letartóztatása miatt választói jó része amúgy sem élhetett szabadon a választási lehetőséggel.

A párt elnöke: So Min Ho.
A párt lapja: Mindzu Dzonszon.

ÚJRAEGYESÍTÉS FORRADALMI PÁRTJA
(Tonil Henmen Dan)

1964. március 15-én illegális körülmények között kezdte el tevékenységét. 1969 augusztusában létrehozták a párt Központi Bizottságát, elfogadták a programját és nyilatkozatát. A párt marxista–leninista típusú, harcol a gyarmati elmaradottság maradványainak felszámolásáért, a fasiszta diktatúra megdöntéséért, az amerikai beavatkozás megszüntetéséért; demokratikus föld- és oktatási reformot, széles körű államosítást követel, valamint az ország békés újraegyesítését; célja a szocialista Korea megteremtése. A kegyetlen terror közepette dolgozó párt számos vezetőjét és harcosát vesztette el a forradalmi küzdelem során.

A párt lapja: Honmon Dzonszon.

KOREAI NÉPI DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

Területe: 121 193 km², *lakosainak száma:* 15 852 000 (1975).

A legfelsőbb államhatalmi szerv a 4 évre választott Legfelsőbb Népi Gyűlés. Ez megválasztja az Elnökséget és a legfelsőbb végrehajtó hatalmat, a minisztertanácsot. 1973 decemberében a Legfelsőbb Népi Gyűlés elfogadta az ország szocialista alkotmányát.

KOREAI MUNKAPÁRT
(Csoszon Rodong Dan)

1925 áprilisában alakult meg *Korea Kommunista Pártja.* A japán gyarmati hatóságok terrorja miatt 1928-ban a párt kénytelen volt beszüntetni működését, de a kommunisták továbbra is élen jártak a nemzeti függetlenségért vívott harcban.

1945. augusztus 11-én a szovjet hadsereg, együttműködve a koreai partizánegységekkel, felszabadította Koreát. Október 10-én újjáalakult a párt, de csak az északi országrészben működhetett legálisan. Amikor az Egyesült Államok kettészakította az országot, Dél-Koreában külön vezető pártszerv jött létre. Északon a párt egyesült az *Új Néppárt*tal, és 1946 augusztusában megalakult az *Észak-koreai Munkapárt*. Novemberben megalakult a *Dél-koreai Munkapárt* is. 1949-ben a két párt *Koreai Munkapárt* néven egyesült.

Észak-Koreában a párt kezdeményezésére népi bizottságok alakultak, ezek egyre inkább hatalmi szervekké váltak. 1946 februárjában létrehozták *Észak-Korea Népi Bizottságát* és a különböző demokratikus szervezetek összefogását célzó *Demokratikus Hazafias Egységfront*ot. Északon 1946–1947-ben megoldották a földkérdést, államosították a japán tulajdont; ezzel az ipari termelés több mint 70%-a népi tulajdonba került. Délen az Egyesült Államok minden eszközzel akadályozta a demokratikus fejlődést, a megszálló hatóságok betiltották a haladó pártokat és szervezeteket, a japánok üzemeit amerikai tulajdonba vették, megtartották a japánokat kiszolgáló államapparátust. A Szovjetunió a koreai nép önrendelkezési jogának biztosítása érdekében javasolta, hogy 1948 elején mindkét ország vonja ki csapatait. Az Egyesült Államok erre nem volt hajlandó. Ehelyett Dél-Koreában külön államot hoztak létre. Észak-Koreában 1948. augusztus 25-én választásokat tartottak, s a szavazók 98,4%-a a Hazafias Egységfront jelöltjeire szavazott. A választás egész Korea Legfelsőbb Népi Gyűlésének létrehozását célozta, de Dél-Koreában csak illegális aláírásgyűjtést lehetett szervezni (a lakosság 77%-a a Hazafias Egységfront mellett foglalt állást).

A megválasztott Népi Gyűlés 1948. szeptember 9-én kikiáltotta a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságot. Utána a Szovjetunió kivonta csapatait Koreából.

A koreai nép a párt vezetésével az ország északi részében hozzákezdett a szocializmus építéséhez, ezt azonban megzavarta az Egyesült Államok agressziója. (Az amerikaiak által felfegyverzett dél-koreai csapatok 1950. június 25-én támadást indítottak, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság csapatai azonban ellencsapással válaszoltak, és rövid idő alatt felszabadították Dél-Korea területének 95%-át. Az Egyesült Államok, hogy megakadályozza támaszpontjának elvesztését, az ENSZ felhasználásával beavatkozott a harcokba, és az ún. ENSZ-haderő észak felé előrenyomulva elérte a kínai határt, fenyegetve ezzel a Kínai Népköztársaságot is. Az amerikai csapatok visszaverésére kínai önkéntesek siettek a koreai csapatok segítségére, s együttesen visszaszorították az agresszorokat. Az Egyesült Államok 1951 júniusában kénytelen volt tárgyalásokat kezdeni, s 1953. július 27-én aláírta a fegyverszüneti egyezményt. Észak-

és Dél-Korea között a 38. szélességi foknál demarkációs vonal jött létre.)

A háború után a párt a helyreállításra mozgósította a tömegeket. Ezzel egyidőben a párt politikája arra irányult, hogy erősítse a szocialista szektort a népgazdaság minden területén. 1958-ban befejezték a mezőgazdaság szocialista átszervezését is.

1970. november 2-től 7-ig ülésezett a párt V. kongresszusa, amely megállapította, hogy a gazdasági fejlődés eredményeként Korea ipari országgá vált. A kongresszus az alábbi fő feladatokat jelölte meg: a szocialista rendszer megszilárdítása és kibontakoztatása, a szocializmus teljes győzelmének meggyorsítása, a kettéosztott haza egyesítése.

A párt tagjainak száma: 1 600 000 (1970).

A Központi Bizottság főtitkára: Kim Ir Szen.

A párt lapja: Nodon Szinmun.

A *Koreai Demokratikus Hazafias Egységfront* keretében működő pártok:

DEMOKRATA PÁRT
(Csoszon Mincszsudan)

1945 szeptemberében alakult. Parasztokat és városi kispolgárokat egyesít.

A párt elnöke: Kan Rjan Uk.

ÉGI ÚT BARÁTAI
(Csendogja Csenudan)

1946 februárjában a Csendogjo nevű vallási szekta tagjai alakították.

A párt elnöke: Kan Cszsan Szu.

KUVAIT
(Kuvaiti Állam)

Területe: 18 400 km², *lakosainak száma:* 910 000.

Alkotmányos monarchia, „örökletes emirátus". Az államfő az emír, akit az al-Szabáh uralkodócsalád tagjai közül választanak. A törvényhozó hatalmat az emír és az 50 tagú Nemzetgyűlés gyakorolja.

Az országban tilos bármilyen politikai párt alakítása és működése.

LAOSZ
(Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság)

Területe: 236 800 km², *lakosainak száma:* 3 303 000 (1975).

1945. október 12-én kiáltotta ki függetlenségét az addigi francia gyarmat. 1946-ban a francia hadsereg újra megszállta. 1954 után egészen az 1973.

február 21-i vietnami egyezmény aláírásáig, gyakorlatilag kettészakított ország volt, amelynek egyik részén az ún. vientianei kormány uralkodott, másik részén forradalmi közigazgatás volt a *Szabad Laosz Frontja*, majd a *Laoszi Hazafias Front* irányítása alatt, bár két ízben (1957-ben és 1962-ben) ideiglenesen sikerült egységes koalíciós kormányt létrehozni. 1975. december 1-én kikiáltották a Laoszi Népi Demokratikus Köztársaságot.

LAOSZI FORRADALMI NÉPPÁRT
(Fank Paszaszon Lao)

Az 1930-ban megalakult *Indokína Kommunista Pártja* a francia gyarmatosítók elleni háború során az indokínai félsziget területeinek megfelelően három – laoszi, vietnami és kambodzsai – párttá alakult. Míg a vietnami kommunisták 1951-ben, a párt II. kongresszusán mondták ki a *Vietnami Dolgozók Pártja* megalakulását, a laoszi kommunisták, akik függetlenségi harcukat ekkor a *Szabad Laosz* (Lao Itszala), majd a *Szabad Laosz Frontja* (Neo Lao Itszala) szervezetének keretében folytatták, 1955. március 22-én alakították meg a *Laoszi Néppárt*ot, amely később felvette a fenti nevet. A párt főtitkára a megalakulástól kezdve Kaysone Phomvihane.

A párt vezette a nemzeti forradalmi harcot és a felszabadított területek közigazgatását. A tömegek összefogása és politikai irányítása, a harcok szervezett vezetése, a nemzeti egység megteremtése céljából kezdeményezte a Szabad Laosz, a Szabad Laosz Frontja, majd a Laoszi Hazafias Front (Neo Lao Hakszat) létrehozását, amely a Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság megteremtése után is a tömegeket mozgató szervezet maradt. A felszabadító harcok egész folyamata alatt azonban a nyilvánosság előtt ugyan nem mutatkozó, de mindvégig tevékenykedő párt volt a vezető erő. Fő teendőjének tartotta a nemzeti forradalom és a demokratikus forradalom feladatainak összehangolását és párhuzamos megoldásukat. A harc irányítását annak figyelembevételével kellett a pártnak folytatnia, hogy Laoszban két alapvető ellentét volt: az egyik a laoszi nép és az imperialisták és más agresszív erők közötti ellentét, a másik egyrészt a Laosz különböző nemzetiségeihez tartozó dolgozó nép, másrészt a komprádor-bürokrata burzsoázia és a feudális erők közötti ellentét. A harc alatt a fő ellentét az előbbi volt, ezért az adott szakaszban a párt a fő feladatot abban jelölte meg, hogy „egyesítse a nemzetiségeket, a forradalmi osztályokat, a társadalom haladó rétegeit, a hazafias erőket, hogy legyőzzék az agresszor amerikai imperializmust és lakájaikat, az árulók klikkjét, hogy így kiharcolják a teljes függetlenséget és a demokratikus jogokat az ország és a laoszi nép számára". Az 1975 végén megalakult Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság Legfelsőbb Népi Gyűlése 1. ülésszakán tartott beszédében Kaysone Phomvihane miniszterelnök, a párt főtitkára ki-

fejtette, hogy a párt feladatait – mint a kormányéit, az állami szervekéit, a tömegszervezetekéit is – az új helyzetben világosan meg kell határozni. Eszerint „a párt irányít minden területen. Feladata a politika, az irányvonal, a terv és az alapvető elvek megvitatása és a döntések meghozatala." Ezzel ismét egyértelműen és a nyilvánosság számára megfogalmazták a pártnak mint élcsapatnak a helyét a köztársaság népi demokratikus, szocialista orientációjú fejlesztésében és megerősítésében.

LAOSZI HAZAFIAS FRONT
(Neo Lao Hakszat)

Indokína Kommunista Pártja kezdeményezésére, széles függetlenségi harc kibontakoztatása céljából 1944-ben megalakult a *Szabad Laosz (Lao Itszala)* elnevezésű politikai szervezet; 1950. augusztus 13-án a még szélesebben kibontakozott nemzeti ellenállás szervezeteinek vezetői és küldöttei Sam Neuában, a felszabadított terület fővárosában, a népképviselők I. kongresszusán elhatározták egy új szervezet, a *Szabad Laosz Frontja* megalakítását. Ez vett részt 1951 márciusában a vietnami, laoszi és kambodzsai ellenállási szervezetek közös konferenciáján, ahol meghatározták a közösen követendő stratégiát, és szoros együttműködést alakítottak ki. A Szabad Laosz Frontjának II. kongresszusa 1956. január 6-án – ugyancsak Sam Neuában – megalakította a *Laoszi Hazafias Front*ot mint a hazafias pártok, szervezetek közös szervezetét, a forradalmi függetlenségi harc tömegbázisát, mint pártjellegű szervezetet. A front elnöke megalakulásától Szufanuvong herceg. A front a koalíciós kormányzat rövid időszaka alatt, 1957–1958-ban az ország egész területén legalitást nyert, és az 1958. évi választáson jelentős sikert ért el. A rövid életű legalitás – a koalíciónak a jobboldal általi felrobbantása – után tovább folyt a fegyveres harc. Az 1964. április 6-tól 12-ig tartott II. kongresszuson kibocsátott Felhívás és a 10 pontból álló Akcióprogram a nemzeti egység megerősítésére, az 1962. évi genfi nemzetközi egyezmények megtartásának kikényszerítésére, a nemzetiségek egyenlőségének megvalósítására, a női egyenjogúság megteremtésére, a nemzeti kultúra kifejlesztésére és mindezek révén az amerikai imperializmus és a hazai reakció elleni győzelmes harcra hív fel. A kongresszus új szervezeti szabályzatot is elfogadott. 1968. októberi újabb, rendkívüli kongresszusán új politikai programot bocsátottak ki. Ez a 12 pontos program az eddigi célkitűzések mellett a nép érdekeit szolgáló és a nemzeti szuverenitást biztosító demokratikus, nemzeti egységen alapuló közigazgatás megteremtését, a nemzeti gazdaság kialakítását, a kolonializmus és a feudalizmus maradványainak teljes felszámolását, békés, független, semleges nemzeti külpolitikát, a békéért és igazságért küzdő népekkel és kormányokkal való szolidarítást szorgalmazta. 1970. március 6-án tette közzé a Laoszi

Hazafias Front 5 pontból álló, a laoszi kérdés és a háború békés megoldását célzó programját. Ennek alapján indultak meg a tárgyalások a vientianei kormány és a felszabadított területek kormányzata, a Laoszi Hazafias Front kormányzata között, és jött létre az 1973. február 21-én Vientianéban aláírt egyezmény. Ez megteremtette a fegyvernyugvást, és a továbbiakban elősegítette a helyzet politikai eszközökkel való rendezését, majd lehetővé tette a népi demokratikus köztársaság megteremtését. A Laoszi Hazafias Frontot a *Laoszi Forradalmi Néppárt* vezeti; összefogja a *Nőszövetség*et, a *Lao Hakszat Ifjúsági Szövetség*et, a *Diákszövetség*et stb., együttműködik a *Laoszi Hazafias Semleges Erők Egyesült Bizottságá*val és további 21, korábban Vientianéban székelő szervezettel.

A front vezető szerve a Központi Bizottság és annak szűkebb testülete, az Állandó Bizottság. A szervezet területi elven épül föl.

A front elnöke: Szufanuvong herceg.

A front lapja: Lao Hakszat.

LIBANON
(Libanoni Köztársaság)

Területe: 10 400 km², *lakosainak száma:* 3 000 000 (1976).

Az államfő a köztársasági elnök. A legfelsőbb törvényhozó szerv az egykamarás parlament. A végrehajtó hatalmat az elnök megbízása alapján a kormány gyakorolja.

A libanoni politikai helyzetre hosszú ideig az nyomta rá a bélyegét, hogy a gazdasági és politikai hatalom az egykori francia gyarmatosítók gyámoltja, a maronita keresztény burzsoázia kezében volt. Az 1943-ban, a libanoni függetlenség küszöbén elfogadott „nemzeti charta" ugyanis önkényesen 6 : 5 arányban rögzítette a keresztények és mohamedánok arányát az előbbiek javára (ma már a lakosság több mint 60%-a mohamedán), s ennek megfelelően osztotta el a parlamenti mandátumokat, valamint leszögezte, hogy a szinte teljhatalmú köztársasági elnöknek és a hadsereg főparancsnokának mindenkor maronitának kell lennie.

Amikor az 1958-as iraki forradalom hatására a libanoni baloldal harcba indult a „felekezeti demokrácia" ellen, az akkori elnök, Camille Chamoun kérésére amerikai tengerészgyalogosok szálltak partra, és megakadályozták a társadalmi haladást.

A hetvenes évek elején azonban gyökeresen megváltozott a helyzet. A Palesztinai Felszabadítási Szervezet az 1970 szeptemberében Jordániában elszenvedett katonai-politikai vereség után Libanonba helyezte át főhadiszál-

lását, s az országban élő 400 000 palesztin menekült jelentős politikai erőt képviselt. Kikovácsolódott a libanoni haladó erők és a palesztinok szövetsége. A libanoni haladó erők követelték a „felekezeti demokrácia" fokozatos felszámolását (első lépésként a parlamenti erőviszonyok módosítását), társadalmi reformokat és az ország felzárkózását az Izrael-ellenes arab fronthoz.

A libanoni jobboldal az Egyesült Államok és Izrael bátorításával és fegyvereivel 1975 tavaszán a palesztin menekülttáborok ellen intézett támadásokkal polgárháborút indított. A polgárháború első szakaszában (1975. március–december) a Szíria támogatását élvező baloldaliak és palesztinok kerekedtek felül, de a második szakaszban Szíria – azzal az indokkal, hogy a baloldal győzelme kiprovokálná az izraeli agressziót – hadseregével a jobboldal erősítésére és a baloldal, illetve a palesztinok gyengítésére törekedett. A polgárháború befejezése óta Szíria magatartása pozitívan változott, helyreállt az együttműködés a libanoni baloldallal, illetve a Palesztinai Felszabadítási Szervezettel.

Libanonban a vallási megosztottság miatt is sok párt működik.

FALANGISTA PÁRT
(Kataib)

1936-ban alakult mint militarizált maronita ifjúsági szervezet. Politikai pártként 1943-tól működik.

Szélsőjobboldali párt, a keresztény burzsoázia kiváltságainak védelmezőjeként lép fel, s a palesztín menekültek jelenlétét okolja az ország problémáiért. A párt követelte a palesztín menekülttáborok szigorú ellenőrzését, vagy a palesztínok kiutasítását az országból. Amikor 1975 tavaszán kirobbantotta a polgárháborút, igyekezett annak vallási színezetet adni („a libanoni keresztényeket elnyeléssel fenyegeti a mohamedán tenger"), s a maronita burzsoázia kiváltságainak védelmében célként tűzte ki az amerikai imperializmussal és Izraellal szövetséges keresztény miniállam megteremtését. A párt az egyik legnagyobb és legjobban szervezett libanoni párt. Területi-termelési elv alapján épül fel. Több mint 200 szervezete van a libanoni városokban és falvakban, s 40 szervezete azokban a latin-amerikai és afrikai országokban, amelyekben jelentős számú libanoni emigráns él.

A párt állandó jellegű katonai szervezettel rendelkezik. Osztagai Izrael támogatásával harcolnak a PFSZ alakulatai ellen.

A párt tagjainak száma: 50 000.
A párt vezetője: Pierre Gemayel.
A párt lapja: Al-Amal.

A falangistákkal együttműködő szélsőjobboldali politikai-katonai szervezetek:

CÉDRUS ŐREI

Fasiszta terrorszervezet.
Vezetője: Szaid Akl.

MARONITA LIGA

Vezetője: Saker Abu Szulejmán.

MARONITA SZERZETESEK RENDJE

Jelentős politikai befolyással rendelkezik.

Vezetője: Charbel Kasszisz.

ZGHORTAI FELSZABADÍTÓ HADSEREG

Szoliman Frangié volt köztársasági elnök szervezete.

*

HALADÓ SZOCIALISTA PÁRT

1949-ben alakult, a nemzeti kis- és középpolgárság pártja. Különösen a drúzok (mohamedán szekta) lakta körzetekben jelentős a befolyása. A városokban a kistisztviselők, a tanulóifjúság, valamint az értelmiség egyes részeinek támogatását élvezi.

Belpolitikai téren a párt olyan reformokat vett programjába, amelyek célja egyes iparágak államosítása, mezőgazdasági szövetkezetek létesítése, egyes társadalmi reformok megvalósítása, a „felekezeti demokráciát" felváltó modern világi állam megteremtése. Ugyanakkor a magántulajdont „a szabadság és a társadalmi rend alapjának" tekinti.

Külpolitikai téren a párt Libanon semlegessége mellett foglal állást, síkraszáll a politikai és gazdasági együttműködésért a többi arab országgal az imperializmus és a kolonializmus elleni harcban, a kölcsönösen előnyös kapcsolatok fejlesztéséért a Szovjetunióval.

A párt a közel-keleti konfliktus tárgyalásos rendezésének híve, aktívan támogatja a palesztinai ellenállási mozgalom tevékenységét. A párt vezetői síkraszállnak a haladó erők egységéért, és együttműködnek a kommunista párttal.

A párt vezetője megalakulásától kezdve Kamal Dzsumblatt volt, aki 1960 és 1970 között több alkalommal volt a kormány tagja. Baloldali politikusként harcolt az arab egységért és a társadalmi haladásért. 1977 februárjában meggyilkolták. Utóda a fia, Valid Dzsumblatt.

A párt tagjainak száma: 10 000.

A párt lapja: Al-Anba.

LIBANONI KOMMUNISTA PÁRT
(Al-Hizb as Sujúijj al-Lubnánijj)

1924. október 24-én alakult meg *Szíria és Libanon Kommunista Pártja.* A közös párt létet az indokolta, hogy a kommunisták nem ismerték el az imperialisták megosztó politikáját. 1944 elején vált ketté a párt, majd 1948 és 1958 között újra egy pártba tömörítették a két ország kommunistáit. 1958 óta önálló párt.

1936-ban, a franciaországi népfrontkormány idején a párt kiléphetett az illegalitásból, de 1939-ben ismét betiltották. 1943-tól, az ország függetlenségének elnyerése után a párt legálisan dolgozhatott, de 1946-ban betiltották, és kíméletlenül üldözni kezdték a kommunistákat.

1961-ben meggyilkolták Ferjallah Helout, a párt főtitkárát. 1970 augusztusa óta legális a párt.

Az 1968 júliusában tartott II. kongresszus fogadta el a párt programját. Az új program feladatul tűzte ki, hogy az összes antiimperialista és hazafias erőt egyesítsék az imperializmus, a neokolonializmus, a reakció ellen, a demokráciáért és független nemzetgazdaság megteremtéséért vívott hacra.

1972. január 7–10. között tartották a párt III. kongresszusát. A kongresszus elfogadta a párt irányvonalát valamennyi haladó erő összefogására, olyan nemzeti demokratikus rendszer megteremtésére, amely képes megszilárdítani az ország politikai és gazdasági függetlenségét, a külföldi tőke és a belföldi finánc-oligarchia uralmának felszámolását, a nemzetgazdaság fejlesztését. A párt harcol azért, hogy Libanon olyan független külpolitikát folytasson, amely a haladó arab országokkal létesített szoros együttműködésen és a szocialista országokkal való barátságon alapszik. A kongresszus akcióprogramot fogadott el a dolgozók létszükségleteinek kielégítéséért, a nép életszínvonalának emeléséért folytatott harchoz.

A párt határozottan visszautasítja a reakció palesztinellenes politikáját. A libanoni hazafias erők és a palesztinai ellenállási mozgalom közötti együttműködés fokozására szólít föl. A kommunisták fölhívják a figyelmet a nemzetvédelem erősítésének szükségességére, hogy biztosíthassák az ország szuverenitását, megvédhessék a déli területeket az izraeli agresszióval szemben és támogathassák a palesztin nép igazságos harcát.

A párt tagjainak száma: 6000 (1972).

A Központi Bizottság főtitkára: Nicolas Chaoui.

A párt lapja: An-Nida.

LIBANONI NEMZETI BLOKK

1939-ben alapította Emil Eddé volt köztársasági elnök. Eredetileg mint választási blokk alakult meg az első libanoni parlamenti választások előtt. 1946-ban politikai párttá minősítették.

A párt a kereskedők, a pénzügyi nagyburzsoázia, a földbirtokosok és a maronita papság érdekeit képviseli.

Programjának fő eszméje a nacionalizmus. A program a burzsoá reformizmus és a demagógia kifejeződése („igazi demokrácia mindenki részére", „a nemzeti gazdaság fejlesztése" stb.). A párt Nyugatbarát politikát folytat.

A Nemzeti Blokk az egyetlen keresztény párt, amely a falangistákkal szembefordulva síkraszállt Libanon egységéért s a polgárháború tárgyalásos befejezéséért. Befolyása nem jelentős.

A párt tagjainak száma: 1000.

A párt vezetője: Raymond Eddé.

A fenti pártokon kívül még a következő kisebb pártok működnek:

AL-AMAL
(„Remény")

A korábban kisemmizett siita mohamedán kisebbség 1974-ben alakult politikai-katonai tömörülése, amely 1976 januárjáig együttműködött a baloldallal.

A szervezet vezetője: Mussza Szadr imám.

ALKOTMÁNYOS BLOKK

1934-ben alakult keresztény burzsoá földesúri párt.

A párt elnöke: Khalil el-Khuri.

AL-NADZSADE PÁRT

1936-ban alakult jobboldali kispolgári muzulmán párt.

A párt vezetője: Adhan Hakim.

ARAB FELSZABADÍTÁS PÁRTJA

1950-ben alakult konzervatív mohamedán párt. Korábban *Nemzeti Tömörülés Frontjá*nak nevezték.

A párt vezetője: Rasid Karame.

ARAB ÚJJÁSZÜLETÉS SZOCIALISTA PÁRTJA
(Baath)

A hasonnevű pánarab párt libanoni szervezete. 1954-ben alakult. Élesen szemben állnak egymással az iraki, illetve a szíriai Baath politikáját támogató csoportok.

GINCSAK

1889-ben alakult kis párt, az örmény kispolgárság érdekeinek kifejezője.

MURABITUN

1975-ben alakult mint a „független nasszeristák" politikai-katonai szervezete. Csaknem kizárólag mohamedánokat tömörít, programja közel áll a *Haladó Szocialista Párt*hoz, szorosan együttműködik a PFSZ-szel.

Vezetője: Ibrahim Koleilat.

NEMZETI LIBERÁLIS PÁRT

1958-ban alakult szélsőjobboldali párt, a maronita burzsoázia és nagybirtokosok érdekeinek kifejezője.

A párt vezetője: Camille Chamoun.

RAMKAVAR

1908-ban alakult. A *Gincsak* párthoz hasonlóan az örmény kispolgárság érdekeit fejezi ki.

SZÍRIAI NÉPPÁRT

1932-ben alakult, eredetileg reakciós, félmilitarista szervezet, amely Libanonnak Szíriához történő csatolását hirdette. 1970-ben legális lett, azóta együttműködik a baloldallal. Tagjainak többsége keresztény.

A párt elnöke: M. Hadzsal.

TASNAK

1890-ben alakult, csekély befolyással bíró örmény burzsoá nacionalista párt.

MACAU
(Aomen)

Területe: 16 km², *lakosainak száma:* 271 000 (1975).

Portugál gyarmat, élén a portugál kormány által kinevezett kormányzó áll.

A portugáliai fasizmus idején kizárólag a portugál *Nemzeti Népi Akció*nak működött helyi szervezete; 1974 áprilisa után, miután Portugáliában betiltották ezt a fasiszta szervezetet, Macauban is megszűnt. 1975-ben megalakult a portugál lakosság két új politikai szervezete, a *Szövetség Macau Érdekeinek Védelmére* és a *Macaui Demokratikus Centrum.*

Az előbbi konzervatív politikát – elsősorban a portugál burzsoáziát – képvisel. Törekvése Macau gyarmati státusának fenntartása, a demokratikus reformok meggátolása. A Macaui Demokratikus Centrum a portugál középrétegek, az értelmiségiek szervezete. A portugál forradalmi fellendülés szakaszában a szocializmus megvalósítását hirdette, és demokratikus reformokat követelt. E két szervezetet nehezen lehet tényleges pártoknak tekinteni; a népesség kicsiny – mintegy 2%-át kitevő – töredékét, a portugál lakosságot, illetve annak egy részét képviseli (mindössze 2652 ember adta le a szavazatát, amikor képviselőválasztás volt). A 98%-ban kínai lakosság nem vesz részt a politikai életben.

MALAYSIA
(Malaysiai Államszövetség)

Területe: 329 749 km², *lakosainak száma:* 12 093 000 (1975).

Alkotmányos monarchia, 1957. augusztus 31-én mint Maláj Államszövetség vált függetlenné, majd 1963. szeptember 16-án alakult meg a Malaysiai Államszövetség (Nyugat-Malaysiából, Szingapúrból, Sabahból és Sarawakból áll). Szingapúr 1965. augusztus 9-én kilépett és önálló állammá vált. Így Malaysia Nyugat-Malaysia 11 és Kelet-Malaysia 2 államából álló államszövetséggé lett.

DEMOKRATIKUS AKCIÓPÁRT
(Democratic Action Party)

1966-ban alakult szociáldemokrata programmal, a Szocialista Internacionálé tagjaként. Már ezt megelőzően is működött mint az 1954-ben Szingapúrban megalakult *Népi Akciópárt* (ugyancsak a Szocialista Internacionálé tagja) malájföldi szervezete, *Malájföldi Népi Akciópárt* néven, Szingapúr és Malájföld egyesí-

tése programjával. Szingapúrnak a Malaysiai Államszövetségből való kilépése (1965) után a kormány a pártot betiltotta, jóllehet az államszövetség szakadása után önálló pártnak minősítette magát. A betiltást követően vette fel a jelenlegi nevét és alakult meg formálisan új pártként. A párt demokratikus és legális eszközökkel kíván harcolni az ország demokratizálásáért, a nemzetiségek egyenjogúsításáért. A legerősebb ellenzéki párt. Időnként erőteljes retorziókkal korlátozzák működését, így 1969-ben is bebörtönözték vezetőit. Erősödő befolyása van a kínai lakosság körében. Az 1974. évi választásokon 9 mandátumhoz jutott.

A párt elnöke: Csen Man Hin, *főtitkára:* Lim Kit Szjang.

EGYESÜLT MALÁJ NEMZETI SZERVEZET
(United Malayan National Organization)

1946-ban alakult mint a feudális osztály pártja, a földreform követelésével fellépő forradalmi erők, elsősorban az erősödő kommunista mozgalom ellensúlyozására, részben az angol alkotmányreform-tervezet elleni harc céljából is, miután az korlátozta volna a feudális előjogokat. Ez utóbbi célt el is érte, s a feudális erőknek is kedvező kompromisszumra jutott a brit erőkkel, amelyekkel szövetségben lépett fel azután a kommunisták ellen. 1953-ban koalícióra lépett a *Maláj Szövetségi Párt* keretén belül a *Malájföldi Kínaiak Szövetségével* és a *Malájföldi Indiai Kongresszussal*, gondosan őrizve a párt többségi szerepét. A koalíció megteremtése előtt erős vita folyt a pártban arról, hogy csak a maláj nemzetiségűek pártjának tekintse-e magát, vagy felvegyen tagjai sorába más nemzetiségűeket is. A többség a más nemzetiségűek távoltartása mellett foglalt állást, ami vezetési válságot is okozott. A problémát két évvel később gyakorlatilag megoldotta a koalíciós párt létrehozása, amelyen belül voltaképpen mindhárom párt egy-egy nemzetiséget – a malájt, a kínait és az indiait – képviselt. A szervezet alapvető feladataként hirdeti a maláj többség biztosítását az állami szolgálatban, de a nemzetiségiek közötti béke megőrzésének jegyében.

A szervezet tagjainak száma: 500 000.

A szervezet elnöke: Datuk Huszszein Onn, *alelnöke:* Ghaffar Baba.

GYŐZELEM
(Berjaya)

1975-ben alapított sabahi ellenzéki párt. A Malaysiai Államszövetség megerősítésére, a központi hatalom megszilárdítására törekszik. A párt megalakítása a helyi kormányzat szakadására is vezetett, miután két sabahi miniszter is az új párt megalakítói között volt. Az 1976. áprilisi helyi választásokon többséget szerzett: 48 mandátumból 27-et. A párt alapítója, Tun Hadzsi Mohammed Fuad két hónappal a győzelem után repülőszerencsétlenségben életét vesztette.

MALAYSIAI NEMZETI NÉPPÁRT
(Parti Gerakan Rakyat Malaysia)

1972-ben alakult mint a betiltott (1955-ben alapított) *Néppárt* utóda. Összetételében majdnem tisztán maláj nemzetiségű, bár nem tekinti magát kizárólag a malájok pártjának. Tagsága főként kispolgári értelmiségi, de van némi paraszti tömege is. Programja haladó, földreformot követel; a kormányzó koalíció kiszélesítésekor belépett a hatalmi pártcsoportosulásba, az önálló pártkeretek fenntartásával.

A párt elnöke: Karim Bakar.

MALÁJFÖLDI INDIAI KONGRESSZUS
(Malaysian Indian Congress)

1946-ban alakult a malájföldi indiai burzsoázia pártjaként. 1953-ban belépett a *Maláj Szövetségi Párt* keretében szervezett koalícióba, fenntartva önálló kereteit.

A párt tagjainak száma: 70 000.
A párt elnöke: V. Manikavaszagam.

MALÁJFÖLDI KÍNAIAK SZÖVETSÉGE
(Malaysian Chinese Association)

1949-ben alakult a malájföldi kínai – főként kereskedő – burzsoázia pártjaként, Csen Cin-lu, az egyik vezető kínai tőkés elnökletével. 1953-ban, a nemzetiségi csoportok egyenjogúságának és békéjének hirdetése mellett, koalíciós pártszövetségben csatlakozott a *Maláj Szövetségi Párt*hoz.

A szövetség tagjainak száma: 225 000.

MALÁJFÖLD KOMMUNISTA PÁRTJA
(Parti Kommunis Malaju)

1930. április 30-án alakult a marxista csoportok összmaláj konferenciáján. 1935-ben dolgozták ki a párt programját, amely a munkásosztály vezette népfront megteremtését, a gyarmati rendszer felszámolását tűzte ki célul. Harcolt a brit gyarmati uralom ellen. Amikor 1941-ben Japán megszállta az országot, a párt vezetésével nagyarányú parizánharc bontakozott ki.

A japánok veresége után a brit imperialisták betiltották a pártot, írtó hadjáratot kezdtek a kommunisták és a függetlenség más harcosai ellen. A párt a kegyetlen terror közepette kádereinek egy részét átmentette a dzsungelokba, s ezzel kezdetét vette a nemzeti felszabadító háború. 1950-re a párt vezette partizáncsapatok kezébe került az országnak kb. a fele. 1955-ben és 1957-ben a kormány visszautasította a kommunista párt javaslatát, mely szerint a legalitás visszanyerése és a politikai foglyok szabadon bocsátása ellenében beszünteti a partizánharcot. A fegyveres harc az imperialisták támogatta csapatok túlereje miatt egyre csökkent, és az ötvenes évek végére elhalt, bár kisebb csoportok a hatvanas évek végén többször intéztek támadást a kormánycsapatok ellen.

A párt a hatvanas évek közepe óta

Kína Kommunista Pártjának álláspontját támogatja.

A Központi Bizottság főtitkára: Cseng Ping.

A párt lapja: Malayan Monitor.

MALÁJ SZÖVETSÉGI PÁRT
(Malayan Alliance Party)

Pártkoalíció; 1953-ban alakult *Malájföldi Szövetségi Párt* néven, az *Egyesült Maláj Nemzeti Szervezet*, a *Malájföldi Kínaiak Szövetsége* és a *Malájföldi Indiai Kongresszus* szövetségeként, a három párt szervezeti függetlensége megőrzése mellett. Már 1955-ben, a függetlenség kikiáltása előtt, a látszatautonómiát biztosító Törvényhozó Tanács 52 mandátumából 51-et megszerzett, és kormányalakító pártszövetséggé lett. A függetlenség deklarálása után is kormányzó, többségi párt maradt, de ettől kezdve befolyása csökkenni kezdett. Egyes államokban elvesztette többségét, és helyenként a választások elhalasztásához is folyamodott, hogy megőrizhesse uralmát. Malaysia megalakulását követően kiszélesítette kereteit, és az 1974-es választásokon már 9 párt koalíciójaként indult. A párt politikája élesen szocialistaellenes, elsősorban a nagyburzsoázia és a nagybirtokosság érdekeit védi, és esetenként él a nemzetiségi ellentétekkel is, amelyek a maláj, kínai és indiai népcsoportok között hagyományosak. A párt az 1974. szeptemberi választásokon 154 mandátumból 135-öt elhódított.

A párt elnöke: Datuk Husszein Onn.

NÉPI HALADÓ PÁRT
(People's Progressive Party)

1955-ben alakult a nem maláj nemzetiségűek, elsősorban a kínai és indiai kispolgárság érdekeinek képviseletében. Társadalmi bázisa később szélesedett, jelentősebb munkásrétegek is csatlakoztak hozzá, és erősen bal felé orientálták a párt mindinkább antiimperialistává váló politikáját. Követelte az idegen csapatok kivonását, a fő iparágak államosítását, a nemzetiségek teljes egyenjogúságát. 1969-ben 4 mandátummal rendelkezett. Az 1974-es választások előtt a *Maláj Szövetségi Párt* koalíciójának tagja lett.

A párt elnöke: S. P. Szenivaszagam.

NÉPI IGAZSÁG PÁRTJA
(Parti Keadilan Masharakat)

1971-ben alakult a „nacionalista maláj társadalom" és a „társadalmi és gazdasági igazságosság" célkitűzésével, az ország el nem kötelezett politikáját, az idegen katonaság eltávolítását követelve. 1973-ban ellenzéki pártszövetség létrehozását javasolta, az 1974-es választásokon azonban önálló listával indult; 1 mandátumot szerzett.

A párt elnöke: Tan Csi Kun.

PÁNMALÁJ ISZLÁM PÁRT
(Parti Islam Se Tanah Malayu)

1950-ben alakult jobboldali vallási jellegű párt. Programja harcos iszlám nagyállam létrehozása Malájföldből (a jelentős kínai kisebbséggel rendelkező Sabah és Sarawak

nélkül), Indonéziából és a Fülöp-szigetekből. Befolyása elsősorban a muzulmán kispolgárság és parasztság soraiban érvényesül, és korábban egyes elmaradottabb területeken a választási többséget is elhódította. A hatvanas évek közepe táján visszaszorították, retorziókkal is éltek ellene, az 1969-es választásokon mégis 12 mandátumra tett szert. Az 1974-es választások előtt belépett a többségi pártkoalícióba.

A párt elnöke: Dato Adzsi Aszri.

SABAHI EGYESÜLT NEMZETI SZERVEZET
(United Sabah National Organization)

1962-ben alakult helyi kormányzó pártként, a miniszterelnök, Tun Hadzsi Musztafa kezdeményezésére és elnökletével. A miniszterelnök a hetvenes években a teljes helyi többség birtokában a központi kormányzattól mindjobban függetlenedő politikát kezdett; pártja politikai irányvonala így számos kérdésben szembekerült a központi kormány erősen centralizáló törekvéseivel. Erőteljesen fellépett a Sabahon belüli ellenzéki törekvésekkel szemben, erőszakos iszlámosítást kezdve a nem muzulmán lakosság körében. A központi kormányzat a helyi miniszterelnököt végül 1975 októberében lemondásra késztette.

A szervezet elnöke: T. H. Musztafa.

SABAHI SZÖVETSÉGI PÁRT
(Sabah Alliance Party)

A Kelet-Malaysia részét alkotó Sabahnak 1976-ig uralkodó pártkoalíciója volt. Egyesíti a *Sabahi Egyesült Nemzeti Szervezet*et, valamint az 1962-ben alakult két további pártot: a *Sabahi Kínai Szövetség*et és a *Sabahi Indiai Kongresszus*t. Így voltaképpen helyi mása a *Maláj Szövetségi Párt*nak.

Az 1976. évi sabahi választásokon elvesztette többségét: csak 20 mandátumot szerzett.

A párt elnöke: Tun Hadzsi Musztafa bin Datuk Harun.

SARAWAKI EGYESÜLT NÉPPÁRT
(Sarawak United People's Party)

1959-ben alakult haladó párt; a kormányzat kommunistabarátsággal vádolja.

Tagsága valamennyi nemzetiség soraiból tevődik össze.

Sarawak függetlenségéért küzdve szembeszállt a Malaysiai Államszövetség létrejöttének tervével. A központi államszövetségi parlamentbe 1964-ben 3, majd 1971-ben 5 képviselőt küldhetett, de az 1974-es választásokon nem szerzett mandátumot.

A párt elnöke: Ong Ki Huj.

SARAWAKI NEMZETI PÁRT
(Sarawak National Party)

1961-ben alakult ellenzéki párt, egyben az egyetlen számottevő legális sarawaki ellenzéki párt. Tagjai főként malájok, dajákok és ibánok. A központi parlamentben 9 mandátummal rendelkezik.

A párt tagjainak száma: több mint 100 000.

SARAWAKI SZÖVETSÉGI PÁRT
(Sarawak Alliance Party)

Fokozatosan pártszövetséggé alakuló, 1961-ben alapított párt. Keretében koalícióba tömörültek – önálló pártjellegük megőrzése mellett – az 1962-ben alakult, főként daják nemzetiségiekből álló *Pesac Anak Sarawak* (Peszaka), az 1963-ban létesített *Sarawaki Kínaiak Szövetsége* (elnöke: Datuk Ling Beng Szju) és az 1967-ben alapított *Bumiputera*, a főként maláj összetételű párt (elnöke Abang Ikhvan), valamint kisebb csoportok.

MALDÍV-SZIGETEK
(Maldív Köztársaság)

Területe: 298 km², *lakosainak száma:* 119 000 (1975).

1965. július 26. óta független állam. Alakulásakor, amint brit gyarmatként is, szultánság (csak 1953-ban, nem egészen nyolc hónapig volt átmenetileg és a gyarmati státus változatlansága mellett köztársasági államformája). 1968 márciusában népszavazás döntött a szultánság megszüntetése és a köztársaság mellett, amit ugyanezen évben, 1968. november 11-én kikiáltottak.

Az országban politikai pártok nem működnek.

MONGÓLIA
(Mongol Népköztársaság)

Területe: 1 565 000 km², *lakosainak száma:* 1 468 600 (1976).

1924. június 13-án kiáltották ki a Mongol Népköztársaságot. Az államhatalom legfelsőbb szerve az egykamarás Nagy Népi Hurál. Ülésszakai között az Elnökség a legfőbb szerv. A végrehajtó hatalmat a Nagy Népi Hurál által megválasztott minisztertanács gyakorolja.

MONGOL NÉPI FORRADALMI PÁRT
(Mongol Ardin Huvszgalt Nam)

Már 1919-ben Urgában (a mai Ulánbátarban) illegális forradalmi körök alakultak, s ezek 1920 júniusában egységes szervezetben – a *Mongol Népi Párt*ban egyesültek (ezt a nevet a párt 1925 márciusáig viselte). 1921. március 1-én nyílt meg a párt I. kongresszusa, s ezen elfogadták a programot, amely elsődleges feladatként tűzte ki az imperialista gyarmati elnyomás felszámolását, a feudális és prefeudális viszonyok felszámolását, a nemzeti függetlenség kivívását, az államhatalomnak a nép

kezébe adását, a társadalmi élet demokratizálását.

A párt alakuló kongresszusa határozatot hozott ideiglenes népi kormány megalakításáról, és a Népi Forradalmi Hadsereg megteremtéséről, amelyet Szuhe Bator (1923-ban ellenforradalmi összeesküvők megmérgezték) vezetett. Március 13-án létrejött a forradalmi kormány, és elkezdődött az ország felszabadítása. (Mongólia 1691-től Kína hűbéres állama volt, ahol százezer láma biztosította az idegen uralmat. 1911-ben, amikor Kínában föllángolt a forradalom, kikiáltották Mongólia autonómiáját, de az ország gyakorlatilag továbbra is gyarmat maradt. A fiatal szovjet állam elleni intervenció idején Mongóliát megszállták a kínai militaristák, majd a japánok támogatta Ungern báró ellenforradalmi csapatai.) A népi kormány kéréssel fordult a szovjet kormányhoz, hogy nyújtson segítséget az ellenforradalmi bandák elleni harchoz. Július 11-én egész Mongóliára kiterjedt a népi hatalom, győzött az antiimperialista, antifeudális forradalom.

A párt számolt azzal a körülménnyel, hogy az országban a kapitalizmus előtti termelési viszonyok az uralkodók és nagy befolyásuk van a lámáknak, ezért úgy döntött, hogy ideiglenesen maradjon meg a Bogdo-gegen (élő Buddha) uralma. A népi kormány esküszerződést kötött vele, így lényegileg alkotmányos monarchia alakult ki. A párt vezette népi kormány megszüntette a hűbériséget és a feudális államapparátus helyett népi hatalmi szerveket hozott létre.

1924. június 13-án kikiáltották a Mongol Népköztársaságot. A pártnak ez év augusztusában tartott III. kongresszusa, abból kiindulva, hogy a Szovjetunió segítségével az ország a kapitalizmus elkerülésével is áttérhet a szocializmus építésére, megjelölte a legfontosabb feladatokat. 1929-ben megszüntették a feudális tulajdont. A harmincas években a reakciós erők felkeléseket, provokációkat szerveztek, a japán imperialisták csapatai betörtek az országba, s csak szovjet segítséggel lehetett visszaverni őket. Ebben az első, 1921-től 1940-ig terjedő forradalmi szakaszban felszámolták a jobbágyrendszert, elkobozták és népi tulajdonba vették a feudális urak és az egyház vagyonát, kiszorították az országból a külföldi tőkét, megteremtették a szocialista építés feltételeit.

Az 1940 márciusában tartott X. kongresszus programot fogadott el, amely meghatározza a párt alapvető feladatait a forradalom demokratikus szakaszából a szocializmusba való átmenet időszakára. A szocialista építést azonban akadályozta a második világháború. Ezekben az években a párt a Szovjetunió támogatására mozgósította az országot. A háború befejező szakaszában mongol csapatok részt vettek a japán agresszorok szétzúzásában.

A szocializmus építése csak 1945 után kezdődhetett el. 1947-ben a párt XI. kongresszusa fogadta el az első ötéves tervet, amely az ipar fej-

lesztését tűzte ki célul. A szocializmus építésének lényeges sajátossága volt, hogy nem kellett a burzsoáziát likvidálni, mert nem volt, a munkásosztály pedig nem a kapitalizmussal fejlődött ki, hanem a szocialista iparosítás során. Az ötvenes évek végére szövetkezetekbe tömörítették az állattenyésztőket és a kis létszámú földműveléssel foglalkozó parasztságot.

1966 júniusában, a párt XV. kongresszusán – abból kiindulva, hogy Mongóliában lerakták a szocializmus alapjait, és a szocialista társadalom építésének befejező szakaszába léptek – új pártprogramot fogadtak el. A program célul tűzi ki Mongólia átalakítását ipari-agrár országgá, a termelőerők gyors ütemű fejlesztését, a mezőgazdasági termelés gépesítését, a nép anyagi jólétének és kulturális színvonalának emelését. A program szerint kb. három ötéves tervidőszakra van szükség ahhoz, hogy az ipar adja a nemzeti jövedelemnek több mint a felét.

Az 1971 júniusában megtartott XVI. kongresszus megállapította, hogy a Mongol Népköztársaság fejlődésének új szakaszába lépett: a szocializmus anyagi-műszaki bázisa megteremtésének befejező szakaszába.

Az 1976. június 14–18. között tartott XVII. kongresszus, elfogadva az 1976–1980-as évekre szóló ötéves terv irányelveit, legfontosabb feladatnak a következőket jelölte meg: növelni a társadalmi termelést, javítani a hatékonyságot és a munka minőségét, emelni a nép anyagi és kulturális életszínvonalát, erősíteni a Szovjetunióval való szövetséget.

A párt tagjainak száma: 66 933 (1976).

A Központi Bizottság első titkára: Jumzsagijn Cedenbal.

A párt lapja: Unen.

NEPÁL
(Nepáli Királyság)

Területe: 140 797 km², *lakosainak száma:* 12 572 000 (1975).

Alkotmányos monarchia. 1961-ben a király betiltotta az addig működő pártokat, letartóztatta a *Nepáli Kongresszus* nevű párt vezetőit, köztük a miniszterelnököt. A Nepáli Kongresszus szembeszállt a királyi tervekkel, majd a király 1962-ben demokratikus irányban engedményeket tett, törvényhozó testületet szervezett stb. 1968-ban a Nepáli Kongresszus vezetői bejelentették, hogy elfogadják az engedményeket, együttműködnek a királyi kormányzattal, de a párt – vagy bármilyen más párt – legális újjászervezésére nem került sor. Így Nepálban 1961 óta semmiféle törvényes párt nem működik. Ezt megelőzően a következő pártok működtek, illetve egy részük illegális tevékenységet folytat.

NEPAL GURKHA PARISHAD

1951-ben alakult feudális jellegű párt, a hatalmát vesztett Rana dinasztia híveit foglalta magában. Harcolt a monarchia alkotmányos jellege ellen és a feudális kötöttségek visszaállításáért.

NEPÁLI EGYESÜLT DEMOKRATA PÁRT

1955-ben alapították, haladó, az alkotmányos királyság keretein belül végrehajtandó demokratikus átalakulás programjával.

NEPÁLI KONGRESSZUS

1949-ben alakult egyetlen számottevő polgári pártként, a korábbi *Nepáli Demokratikus Kongresszus* és a *Nepáli Nemzeti Kongresszus* egy részének egyesülésével. Éveken át illegalitásban tevékenykedett, jórészt indiai területen. Az 1959-es választásokon már legális pártként megszerezte a szavazatok többségét, a parlamentben kétharmados abszolút többséggel kormányzó párt lett. Egyik vezetője, Koirala Bisweswar Prasad, az ország miniszterelnöke lett. Demokratikus reformokat követelve csakhamar szembekerült a királlyal, aki 1960 végén, 1961 elején a pártot betiltotta, és vezetőit letartóztatta. Bár a párt hivatalosan nem alakult újjá, vezetői 1968-tól támogatják a király – és 1973 óta az új király – rugalmasabb, a polgári fejlődés irányában engedményeket tevő politikáját.

NEPÁL KOMMUNISTA PÁRTJA (The Communist Party of Nepal)

1949 szeptemberében alakult, és rövid időtől eltekintve illegálisan működött. Az 1959-ben tartott választásokon a párt a szavazatok 7,4 százalékát kapta, és 4 képviselője jutott be a parlamentbe. Az 1969 szeptemberében tartott III. kongresszuson a párt a népi demokratikus utat jelölte meg az útként, amelyen Nepál kikerülhet az elmaradottságból. Ugyanebben az évben több vezetőjét letartóztatták, és 1961-ben az összes politikai párttal együtt betiltották. (Ekkor a pártnak 7000 tagja volt.)

A párt a hatvanas években három részre szakadt. Ebben nagy szerepe van a Kína Kommunista Pártja és India Kommunista Pártja közötti nézeteltéréseknek, valamint az indiai kommunista mozgalomban bekövetkezett szakadásnak. A kommunista vezetők nagy része Indiában él.

OMÁN
(Ománi Szultánság)

Területe: 212 457 km², *lakosainak száma:* 800 000 (1975).

Abszolút monarchia, élén a szultán áll. A brit kormány, amely arra törekedett, hogy fegyveres erőinek a térségből történt kivonása után is megtartsa

Ománban politikai, katonai és gazdasági pozícióit, 1970 augusztusában szerződést kötött az általa néhány hónappal korábban hatalomra segített Kabusz szultánnal. Ománban brit katonai támaszpontok vannak, brit zsoldostisztek irányítják a szultán hadseregét. Az országban tilos a politikai pártok és szervezetek tevékenysége.

OMÁNI NÉPI FELSZABADÍTÁSI FRONT

1965 júniusában alakult *Dhofari Felszabadítási Front* néven; 1968-ban új nevet vett fel: *Megszállt Arab-öböl Népi Felszabadítási Frontja.* 1971 decemberében az utóbbinak az *Omán és az Arab-öböl Nemzeti Demokratikus Felszabadítási Frontjával* történt egyesüléséből (ez a két szervezet képviselte az Arab-félsziget délkeleti részén a felszabadítási mozgalmat) létrejött *Omán és az Arab-öböl Népi Felszabadítási Frontja.* Alakuló kongresszusa elfogadta a nemzeti demokratikus forradalom programját. „Az egész nép teljes elszántsággal folytatja a harcot és a forradalmat az elnyomás, a kizsákmányolás és a sanyargatás erői ellen, hogy létrehozza a szocialista, haladó arab társadalmat" – szögezi le a program. A front áll a népi felszabadító hadsereg élén, amely célul tűzte ki az ország tényleges függetlenségének kivívását.

A front jelentős sikereket aratott, amíg a harc a középkori önkényuralmat megtestesítő szultán ellen folyt: csaknem teljesen felszabadította a mintegy 200 000 lakosú Dhofar tartományt. Amikor azonban a brit imperialisták 1970-ben államcsíny segítségével megdöntötték a szultánt, és fiát, Kabuszt állították a helyére, megváltozott a helyzet. Az új szultán a növekvő olajjövedelemre támaszkodva egyrészt igyekezett lekenyerezni a szabadságharcosokat, jutalmat ígért azoknak, akik leteszik a fegyvert, másrészt Irán katonai segítségét kérte a front ellen. Ománban 1974 óta kb. 10 000 iráni katona állomásozik, s a legkorszerűbb haditechnikát veti be a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság támogatását élvező front ellen. Az immár *Ománi Népi Felszabadítási Front*nak nevezett szervezet, a haladó arab erők támogatásával a puszta fennmaradásáért harcol a túlerővel szemben.

A front lapja: Szaut asz-Szaura.

PAKISZTÁN
(Pakisztáni Köztársaság)

Területe: 803 943 km², *lakosainak száma:* 70 260 000 (1975).

1947. augusztus 15-én függetlenné vált volt angol gyarmat. 1971. április 17-ig két részből, Nyugat- és Kelet-Pakisztánból állt, ekkor azonban a keleti

országrész kikiáltotta függetlenségét, megalakítva Bangladest. Ettől kezdve a volt Nyugat-Pakisztán viseli a Pakisztáni Köztársaság nevet.

Az 1977. márciusi parlamenti választások eredménye

Pártok	Mandátum
Pakisztáni Néppárt	155
Pakisztáni Nemzeti Szovetség	36
Muzulmán Liga	8

1977. július 5-én katonai államcsíny révén hatalomra jutott Ziaur Hak tábornok kormánya. A katonai kormány valamennyi párt működését betiltotta. Bejelentették azonban, hogy a katonai kormányzatot és az elrendelt rendkívüli állapotot csak átmenetinek tekintik és választások döntenek majd a nemzetgyűlés és a létrehozandó kormányzat kérdésében. A beígért választásokat ismételten elnapolták.

A katonai államcsíny előtt működött pártok:

ISZLÁM PÁRT
(Dzsamaat-i-Iszlami)

1941-ben alapított jobboldali vallási párt. Gerincét a muzulmán papság, a nagybirtokosság és a burzsoázia egy része alkotja, de vallási jellege eredményeként hatása van elmaradottabb paraszti és más dolgozó tömegekre is. Aktív, számos alapszervezettel rendelkező, erős propagandatevékenységet folytató párt. Politikája alapvető vonása az éles kommunistaellenesség, de fellép általában a haladó erők, így a progresszív muzulmán államok ellen is, jóllehet egyébként a muzulmán államok testvériségét hirdeti. Befolyása erősítésére női és diák tömegszervezeteket hozott létre, és a szakszervezetek keretében is tevékenykedik. 1977 elején belépett a *Pakisztáni Nemzeti Szövetség*be.

A párt elnöke: Mian Muhammed Tufail.

NEMZETI AVAMI PÁRT
(National Awami Party)

1957. július 25-én létrejött és 1975-ben betiltott, baloldali jelszavakat hirdető, polgári demokratikus reformokat követelő ellenzéki párt. Több kisebb nyugat- és kelet-pakisztáni szervezet egyesülésével, többek közt az *Avami Ligá*ból kivált baloldali csoport tagjaiból jött létre. 1967-ben kivált belőle a *Khiszan Nazdoor* nevű, szovjetellenes politikát hirdető csoport. Az akkori keleti országrészben (ma: Banglades) egyik vezetője, M. Bashani pedig ultrabaloldali jel-

szavakkal igyekezett a párt politikáját meghatározni és tömegbefolyását növelni. A keleti rész függetlenné válását megelőző politikai válság és a harcok során szembefordult a központi kormánnyal, amely be is tiltotta működését. Amikor azután Pakisztán a korábbi Nyugat-Pakisztánra zsugorodott, ismét legális párttá vált; ellenzéki koalíció teremtésére törekedve létrehozta az *Egyesült Demokratikus Front*ot. Ettől kezdve a párt korábbi befolyása nagyban csökkent. Demokratikus programot hirdet, az Egyesült Államokhoz fűződő kapcsolatok lazítását követeli, valamint jó viszonyt a szocialista országokkal, Indiával, Bangladessel és további államosításokra, a földreform folytatására szólít fel. A pakisztáni kormánypolitika fokozatos mérsékelt demokratizálódásával párhuzamosan a párt lassanként elvesztette befolyását. 1975-ben működését betiltották.

A párt elnöke: Abdul Vali Khan.

PAKISZTÁNI MUZULMÁN LIGA
(Pakistan Muslim League)

1962-ben alakult, magát az 1906-ban alapított indiai *Muzulmán Liga* – az *Indiai Nemzeti Kongresszus* egykori ellenlábasa – utódjának tekintve és hirdetve. Támogatta a hatvanas évek reakciós kormánypolitikáját, de szinte kizárólag Nyugat-Pakisztánban tevékenykedett már akkor is. Rövidesen szétszakadt, egyik része *Muzulmán Liga Tanácsa* (Council Muslim League) néven működött tovább, magát hirdetve az egykori Muzulmán Liga „igazi" örökösének (a Muzulmán Liga alapítója és egykori neves vezetője, M. A. Dzsinnah húga, Fatima vezetésével), míg a *Pakisztáni Muzulmán Liga* szűkült körben és hatással folytatta tevékenységét, majd tagja lett a *Pakisztáni Nemzeti Szövetség*nek.

A liga elnöke: Pir Sahib Pagaro.

PAKISZTÁNI NEMZETI SZÖVETSÉG
(Pakistan National Alliance)

Kilenc ellenzéki pártnak 1977 elején létrehozott választási szövetsége. A közös cél Bhutto miniszterelnök megbuktatása volt, tekintet nélkül a szövetséget létrehozó pártok nézetkülönbségeire. Előzménye az 1973-ban nyolc pártból alakult *Egyesült Demokratikus Front* (United Democratic Front) volt. Az alkotó főbb tagpártok az *Iszlám Párt*, a *Pakisztáni Muzulmán Liga*, a *Nemzeti Demokrata Párt*. A szövetség 1977. február 8-án kiadott választási manifesztuma az iszlám vallási előírások szigorú törvénybe iktatását követelte: így a szesztilalmat, a lóversenyek betiltását, a férfiak és nők elkülönítését az oktatás minden fokán, az egyetemeken is stb. Az 1977. március 7-i választáson 36 mandátumot nyert. Az eredmény közlése után az ellenzéki vezetők az új parlament bojkottálását hirdették meg, mivel szerintük a választások törvénytelenek voltak. A *Pakisztáni Nemzeti Szövetség* és a kormányzat között hosszadalmas tárgyalások kezdődtek, amelyeket országszerte

rendkívül heves tüntetések és összecsapások kísértek, egész a katonai hatalom kikiáltásáig. A katonai hatalom felfüggesztette a szövetség valamennyi pártjának működését.

A szövetség elnöke: Mufti Mahmud és Asghar Khan.

PAKISZTÁNI NÉPPÁRT (Pakistan People's Party)

1967 decemberében alakult, főleg a nemzeti burzsoázia, az értelmiség, az állami alkalmazottak szervezeteként. Fokozatosan teret nyert a diákság, az ifjúság egyes rétegeiben is. Nacionalista irányzatú, mérsékelt társadalmi polgári reformokat is hirdető párt, amely esetenként fellép a monopoltőke, egyes külföldi tőkebahatolási törekvések ellen. Programjában muzulmán vallási és szocialisztikus jelszavak keverednek. Az 1970. decemberi választásokon – amelyeken az országos többséget a jórészt kelet-pakisztáni *Avami Liga* nyerte el – Nyugat-Pakisztánban ez a párt lett a többség birtokosa; a mandátumoknak az ország e részében mintegy 60%-át nyerte el. Így a keleti országrész függetlenné válása után kormányzó párttá lett. A parlament mandátumát később 1977-ig meghosszabbították, s így a többség megmaradt, sőt, egyeseknek a kormányzó pártba való átlépésével megnőtt. Az 1977 márciusában tartott választásokon 155 mandátumhoz jutott. A választások után a szélsőségesen reakciós ellenzék (amely az iszlámra támaszkodik, és követelései között az is szerepel, hogy nyilvánosan meg kell vesszőzni az alkoholfogyasztókat) csalással, a választási eredmények meghamisításával vádolta a párt vezette kormányt. A párt a Nemzeti Újjászületés Programjában haladó reformokat is meghirdetett, elkezdte egyes gazdasági ágazatok államosítását, korlátozott földreformot és új alkotmányt is előkészített, amelyet 1973-ban elfogadtak. Külpolitikájában a SEATO-ból való kilépést szorgalmazta, és – az Egyesült Államokkal való jó kapcsolatok fenntartása mellett – arra törekedett, hogy megjavítsa az ország kapcsolatait Indiával, majd Bangladessel is. A néppárti kormány vezetése alatt megállapodások jöttek létre a Szovjetunió és Pakisztán között. Az 1977 júliusában hatalomra került katonai kormányzat betiltotta működését.

A párt elnöke: Zulfikar Ali Bhutto.

PAKISZTÁN KOMMUNISTA PÁRTJA (The Communist Party of Pakistan)

1948 márciusában alakult *India Kommunista Pártjá*nak pakisztáni szervezeteiből. Nyugat-Pakisztánban a kegyetlen terror miatt nem tudott kibontakozni. Bár 1972 óta nincs betiltva, működését a kormány nem engedélyezte.

PALESZTINAI FELSZABADÍTÁSI SZERVEZET

A zömmel a Közel-Keleten élő 3 200 000-es palesztin nép törvényes képviselője, egy eljövendő palesztin állam vezető szervezete.

Mivel a palesztinai közösség régi reakciós vezetői teljesen hitelüket vesztették az 1947–1948-ban zajló polgárháborúban, majd az első (1948–1949) arab–izraeli háborúban, a modern nemzeti mozgalmat a külföldi arab egyetemeken tanult fiatal palesztinai diákok teremtették meg. 1951-ben alakult meg Georges Habas vezetésével az *Arab Nemzeti Mozgalom*, amely a Közel-Kelet általános szocialista forradalmától várta a palesztin probléma rendezését, s 1954-ben jött létre a Jasszer Arafat vezette *Al-Fatah*, amely azt hirdette, hogy a palesztinoknak maguknak kell kezükbe venniük sorsuk irányítását.

Az arab kormányok üldözték ezeket a szervezeteket, s arra törekedtek, hogy a palesztinokat a maguk ellenőrzése alá vonják, saját politikai céljaik szolgálatába állítsák. Az arab országok 1964. évi első kairói csúcsértekezletén Nasszer elnök javaslatára alakították meg a *Palesztinai Felszabadítási Szervezet*et, amely egy palesztin előkormány szerepét tölti be, míg a *Palesztin Nemzeti Tanács* a parlament funkcióját. A Palesztinai Felszabadítási Szervezet egyiptomi irányítás alatt állt, s első vezetője, Ahmed Sukeiri féktelen demagógiájával („Izrael Államot fel kell számolni!", „A zsidókat a tengerbe kell kergetni!") rendkívüli károkat okozott a palesztin ügynek.

Az 1967. júniusi háború, amelynek nyomán egymillió palesztin megszállás alá került, válságba juttatta a szervezetet, s ugyanakkor az Al-Fatah, amely már 1965-ben katonai akciókat kezdett Izrael ellen, előtérbe lépett, és átvette a Palesztinai Felszabadítási Szervezet irányítását. Azóta is Jasszer Arafat, az Al-Fatah vezetője a Palesztin Nemzeti Tanács által választott PFSZ VB elnöke.

Ettől kezdve Jordánia lett a PFSZ fő politikai és katonai bázisa, de tevékenységére igen károsan hatott politikai programjának ellentmondásos jellege, valamint a harci módszerek megválasztása. A PFSZ

* Az ENSZ közgyűlése 1947. november 29-én úgy határozott, hogy az egykori palesztinai brit mandátumterületen létre kell hozni egy arab (a terület 46%-a) és egy zsidó (a terület 54%-a) államot. A palesztin állam azonban nem alakulhatott meg, mert az első, 1948–1949. évi arab–izraeli háború következményeként Arab Palesztina nagyobb részét Izrael elfoglalta, míg a kisebbik rész (Ciszjordánia) Jordániának jutott, s a gázai övezet egyiptomi fennhatóság alá került.

Noha az ENSZ közgyűlése már 1948 decemberében követelte, hogy Izrael a megnagyobbodott területéről elűzött mintegy 800 000 palesztint fogadja vissza, vagy fizessen nekik kártérítést, majd Izrael ENSZ-tagságát is e feltételek teljesítéséhez kötötte, a cionista vezetők megtagadták ezt.

programja a politikai és nemzeti realitásokat figyelmen kívül hagyva hirdette Izrael Állam szétrombolását és annak az egységes, világi palesztin államnak a megteremtését, amelyben mohamedánok, keresztények és zsidók (és nem palesztinok és izraeliek) békében élnének egymás mellett. A PFSZ-ben tömörült különböző szervezetek egymással vetélkedve igyekeztek eredményeket felmutatni, s a megszállt területek demokratikus tömegmozgalmának fejlesztése helyett látványos terrorakciókra (repülőgéprablások, bombamerényletek stb.) összpontosították erőfeszítéseiket. Ugyanakkor elhanyagolták az együttműködést a jordániai demokratikus erőkkel, s egyes palesztin szervezetek a jordániai monarchia megdöntésének szükségességét hirdették. Mindez kapóra jött Husszein királynak, aki 1970 szeptemberében kegyetlenül szétzúzta a PFSZ jordániai katonai bázisát.

A meggyengült PFSZ ekkor Szíriába, illetve Libanonba helyezte át katonai-politikai központját. A PFSZ újabb fellendülésére akkor került sor, amikor egyrészt megszervezte a demokratikus tömegmozgalmat, a megszállt területeken (a Ciszjordániában 1976 áprilisában tartott községi választásokon a PFSZ vezette *Palesztin Nemzeti Front* szerezte meg a mandátumok túlnyomó többségét), másrészt a Palesztin Nemzeti Tanács 1974. júniusi ülése elfogadta azt a tízpontos programot, amely lehetővé tette, hogy a nemzetközi munkásmozgalom és a haladó erők világszerte fenntartás nélkül támogassák a PFSZ-t. E program értelmében az egységes, demokratikus Palesztina megteremtése a távoli jövő kérdése, míg a közvetlen feladat az Izrael által megszállt palesztin területek felszabadítása és palesztin nemzeti hatóság létrehozása a felszabadított területeken. Ennek a reális, a közel-keleti tárgyalásos rendezés elvét elfogadó új programnak (a PFSZ hajlandó részt venni a genfi béketárgyalásokon, ha oda egyenrangú partnerként meghívják) az eredményeként az 1974. októberi rabati arab csúcsértekezlet a PFSZ-t a palesztin nép egyedüli törvényes képviselőjének nyilvánította, s egy hónappal később meghívták Arafatot az ENSZ-be, ahol a PFSZ megfigyelői státust kapott. Ezután valóságos diplomáciai frontáttörésre került sor: a PFSZ-t ma már több mint száz ország ismeri el mint a palesztin nép képviselőjét, jóval több, mint ahány diplomáciai kapcsolatot tart fenn Izraellel. Ugyanakkor Izrael és az Egyesült Államok nem hajlandók elismerni a PFSZ-t.

A PFSZ-t súlyos veszély fenyegette az 1975 márciusától 1976 őszéig tartó libanoni polgárháborúban. Az Izrael és az amerikai imperialisták támogatta jobboldal a PFSZ cselekvőképességének felszámolására törekedett. A PFSZ létét fenyegeti az 1977 novemberében kezdődött izraeli–egyiptomi különbéke-tárgyalás.

A PFSZ jelentős politikai, katonai, gazdasági apparátussal rendelkezik. Legfelsőbb szerve az évenként általában kétszer ülésező, a parla-

ment funkcióját betöltő, 160–180 tagú Palesztin Nemzeti Tanács, amelynek soraiban a ciszjordániai kommunisták képviselői is helyet foglalnak. A Nemzeti Tanács választja a PFSZ Végrehajtó Bizottságát, amely hivatalosan képviseli a palesztin népet, ellenőrzi a PFSZ testületeit, kidolgozza a programokat és a költségvetést. A PFSZ-nek reguláris felszabadító hadserege, s minden tagszervezetének fegyveres milíciája is van. A Palesztin Nemzeti Alap kezeli a palesztinok által befizetett évi különadót, valamint az arab kormányok által juttatott segélyeket. A PFSZ-nek ezenkívül szakszervezetei ifjúsági és nőszervezetei vannak, oktatási központokkal, kutatóintézetekkel, sajtóval és saját hírügynökséggel (WAFA) rendelkezik.

A PFSZ mint nemzeti felszabadító mozgalom szoros kapcsolatot tart a világ nemzeti felszabadító mozgalmaival, s erősíti a baráti kapcsolatokat a szocialista közösség országaival.

A PFSZ nem homogén mozgalom, számos autonóm szervezet tartozik hozzá. Ezek között akadnak olyanok, amelyek együttműködése laza, és esetenként kilépnek a PFSZ kereteiből, majd visszatérnek. Ezenkívül időről időre fölbukkannak olyan terrorista csoportok, amelyek visszaélnek a mozgalommal, s annak nevében lépnek fel. A PFSZ évek óta élesen elhatárolja magát ezektől a csoportoktól.

A *PFSZ* fontosabb szervezetei:

ARAB FELSZABADÍTÁSI FRONT

1970-ben alakult, az iraki Baath-párt irányítása alatt áll, elutasítja a békés rendezést. A legkisebb befolyással rendelkező palesztin szervezet.

PALESZTINA FELSZABADÍTÁSÁNAK DEMOKRATIKUS FRONTJA

1969-ben szakadt ki *Palesztina Felszabadításának Népi Frontjá*ból. Marxista programmal lép fel, elfogadja a békés rendezés elvét, szorosan együttműködik a *Libanoni Kommunista Párt*tal, kapcsolatot tart az izraeli kommunistákkal, az Izraelben és külföldön működő anticionista szervezetekkel.

A front vezetője: Najef Havatmeh.

PALESZTINA FELSZABADÍTÁSÁNAK NÉPI FRONTJA

1967-ben alakult az 1951-ben létrejött *Arab Nemzeti Mozgalom* utódaként. Radikális kispolgári szerszervezet, nem fogadja el a békés rendezés elvét. Esetenként szembefordul a PFSZ-szel, s nem fogadja el annak irányító szerepét.

A front vezetője: Georges Habas.

PALESZTINA FELSZABADÍTÁSÁNAK NÉPI FRONTJA – FŐPARANCSNOKSÁG

1969-ben szakadt ki *Palesztina Felszabadításának Népi Frontjá*ból. Az egyéni terror híve.

A front vezetője: Ahmed Dzsibril.

PALESZTINAI FELSZABADÍTÁSI MOZGALOM (Al-Fatah)

1954-ben alakult, 1968 óta irányítja a PFSZ-t. Az Al-Fatah pragmatikus szervezet, a jobboldali nacionalistáktól a baloldali politikusokig különböző áramlatok tevékenykednek benne. Soraiban vesz részt a palesztin burzsoázia vezetőinek zöme. Az Al-Fatah arra törekszik, hogy megfelelő kapcsolatot tartson fenn minden arab kormánnyal, s ugyanakkor megakadályozza, hogy a PFSZ bármelyik arab kormány ellenőrzése alá kerüljön. A PFSZ egységének megóvása érdekében tartózkodik az olyan társadalmi programoktól, amelyek egyes szervezeteket elidegeníthetnének a szervezettől.

Vezetője: Jasszer Arafat.

PALESZTIN NEMZETI FRONT

1973 augusztusában alakult a megszállt Ciszjordániában, az *Al-Fatah*, *Palesztina Felszabadításának Demokratikus Frontja* és a ciszjordániai kommunisták aktív részvételével. Képviselői töltik be a városi tanácsi mandátumok többségét. A PFSZ programját képviseli.

A front vezetője: Abdel Dzsavad Szaleh.

SZAEKA

1967-ben alakult, a szíriai Baath-párt irányítása alatt áll. Ez a szervezet rendelkezik a reguláris palesztin hadsereg kádereinek zömével. Programja lényegében a szíriai Baath-párt programja.

Vezetője: Zuheir Mohszen.

SRÍ LANKA
(Srí Lanka Köztársaság)

Területe: 65 610 km^2, *lakosainak száma:* 13 986 000 (1975).

1948. február 4-e óta független egykori brit gyarmat; 1972-ig a Brit Nemzetközösség tagja, ettől kezdve Srí Lanka Köztársaság, 1977 októbere óta elnöki rendszerrel.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1970	1977
	mandátum	
Srí Lanka-i Szabadságpárt	90	8
Egyesült Nemzeti Párt	17	139
Srí Lanka-i Kommunista Párt	6	—
Szociális Egyenlőség Pártja	19	—
Tamil Felszabadítási Front	3	17

EGYESÜLT FRONT
(United Front; SLEP-LSSP-CP United Front)

1965-ben alakított pártszövetség. Tagjai a *Srí Lanka-i Szabadságpárt*, a *Szociális Egyenlőség Pártja* és a *Srí Lanka-i Kommunista Párt*. Előzményeként már 1960-ban létrejött a pártok közötti választási szövetség, majd 1963-ban az ún. *Egyesült Baloldali Front*. Ez mint koalíciós kormányzó szervezet azonban 1964-ben felbomlott (a kommunistákat kirekesztették a kormányból). Ezután a baloldali erők az 1965-ös választásokon – egység híján – kudarcot szenvedtek, és jobboldali kormány került hatalomra. Ezzel szembeni szervezett ellenzéki erőként jött létre az *Egyesült Front*, amelynek 1970-es választási manifesztumában lefektetett programjában szocialista jellegű társadalmi átalakítás, a monopóliumok és a külföldi tőke elleni rendszabályok, a külkereskedelem és a bankok államosítása és más reformok szerepeltek. A front az 1970-es választásokon kormányzó erővé vált. 1975 augusztusában a Szociális Egyenlőség Pártjának a kormányból való kilépésével, majd a Szabadságpárt és a kormány jobbrafordulása nyomán 1976 végén a kommunista párt is kilépett, és az Egyesült Front felbomlott.

EGYESÜLT NEMZETI PÁRT
(Sri Kotha; United National Party)

1946-ban alakult a brit gyarmatosítók támogatásával. A földbirtokosok és a komprádor burzsoázia pártja; a brit gyarmati hatóságokkal együtt dolgozta ki a korlátozott függetlenség alkotmányát. A függetlenség kikiáltása után az angol tőkével való szoros együttműködés jegyében kormányzó párt. Ekkor a pártból jelentős csoport vált ki, és S. W. R. Bandaranaike vezetésével megalakította a *Srí Lanka-i Szabadságpárt*ot. A párt 1956-ban elvesztette többségét, de 1965 és 1970 között újból kormányra került; kaput nyitott a külföldi tőkének, kedvezményezett helyzetet teremtett a honi magántőkének, és az államosítás jogosságát csak a magántőkének hasznot nem hajtó szektorokban ismerte el. Ennek következtében az 1970-es választásokon korábbi 68 mandátuma helyett csupán 17-re tett szert. Ekkor az Egyesült Front kormányával szemben ellenzéki párttá vált, és erőteljes harcba kezdett annak reformtörekvései ellen. A Bandaranaike vezette kormány következetlen és programját be nem váltó politikáját kihasználva az 1977-es választáson rendkívüli arányú győzelmet aratott, és kormányzó párttá vált. Programjának megfelelően első tette a földreformtörvény és az államosítások korlátozása, illetve részben érvénytelenítése volt.

A párt elnöke: Junius Richard Jayewardene.

A párt lapja: UNP Journal.

SRÍ LANKA-I KOMMUNISTA PÁRT
(Sri Lanka Kommunist Pakshaya)

A *Ceyloni Szocialista Egyenlőség Pártján* belül volt egy marxista–le-

ninista mag, amely fellépett a pártot vezető trockisták ellen. A kommunistákat kizárták a pártból, s ezek 1940-ben megalakították az *Egyesült Szocialista Párt*ot, amely a kommunista párt elődje lett.

A párt – tekintettel arra, hogy még folyt a második világháború – feladatának tartotta egy széles antifasiszta népfront megalakítását, a szövetséges hatalmak háborús erőfeszítéseinek támogatását. A párt helyzetét nehezítette, hogy a Ceylonban viszonylag jelentős befolyással bíró trockisták tagadták az antifasiszta egység politikáját.

A párt tagjai, egyesülve a *Ceyloni Szocialista Párt*tal, 1943. június 3-án megalakították a kommunista pártot. A függetlenség elnyerése után a párt követelte a brit támaszpontok felszámolását és a csapatok kivonását. Az 1955-ben hatalomra került új kormány számos haladó intézkedést tett, s a párt több követelését megvalósította. Az 1965. évi választásokon jobboldali erők kerültek hatalomra, s ez világossá tette a haladó erők előtt, hogy csak összefogással szoríthatják vissza a reakciót. *A Ceyloni Kommunista Párt*, a *Ceyloni Szabadságpárt* és a *Szociális Egyenlőség Pártja* részvételével megalakult az *Egyesült Front*. Az 1970. évi választások után a front alakított kormányt, amelynek a párt főtitkára is tagja lett.

1975. augusztus 20-tól 24-ig ülésezett a párt IX. kongresszusa, amely megállapította, hogy a kiváltságos rétegek – tőkések, nagykereskedők, újgazdagok, spekulánsok – megszedik magukat és igyekeznek befolyásolni a kormányt. A jobboldali nyomás óhatatlanul ingadozásokat idéz elő a nemzeti burzsoázia bizonyos részében, amely igyekszik „megállapodni" az imperializmussal és a reakciós ellenzékkel. A jobboldal nyomására 1976 végén a kommunista párt képviselője kilépett a kormányból.

A Központi Bizottság főtitkára: Pieter Keuneman.

A párt lapja: Aththa.

SRÍ LANKA-I SZABADSÁGPÁRT
(Sri Lanka Freedom Party)

1951 júliusában alapították az *Egyesült Nemzeti Párt*ból annak jobboldali politikája miatt kilépett politikusok. Akkori vezetője S. W. R. Bandaranaike volt. A párt a szingaléz nemzeti burzsoázia, a hazafias polgárság pártja volt, törekvése a köztársaság kikiáltása, a gazdaság egyes szektorainak államosítása, a nemzeti tőke előnyben részesítése, demokratikus reformok, semleges külpolitika volt. Ennek jegyében harcolt a jobboldali kormány ellen. Csatlakozott hozzá néhány kisebb korábban alakult párt, így a *Népi Front* (Mahajana Peremuna) és a *Ceyloni Köztársasági Párt*. 1955-ben választási szövetségre lépett egyes más baloldali pártokkal, és 1956-ban haladó programú koalíciós kormányt alakított a párt akkori elnöke, S. W. R. Bandaranaike vezetésével. 1959-ben a párt elnökét egy merénylő meggyilkolta; helyét felesége, Sirimavo Bandaranaike vette át

mind a pártelnöki, mind a miniszterelnöki tisztben. A koalíció azonban meggyengült, az 1965-ös választásokon a párt alulmaradt. Ezután koalícióra lépett a *Szociális Egyenlőség Pártjá*val és a kommunista párttal, így nyerte meg az 1970-es választásokat. A párt a koalícióra támaszkodva uralkodó többségi párttá vált, 90 mandátum (egymagában is abszolút többség) birtokában. Hatalmon levő pártként a program egyes pontjait ugyan teljesítette, de következetlen, majd megtorpanó politikája, ingadozásai miatt előbb ultrabaloldali felkelés robbant ki a kormány ellen, majd 1975-ben a Szociális Egyenlőség Pártjának miniszterei kiváltak a kormányból. A kommunista párt egy ideig még tagja maradt a koalíciónak, de 1976 végén a Szabadságpártban megerősödött a jobboldali politika, és a koalíció felbomlott. Az 1977. július 21-i választáson a Szabadságpárt rendkívüli arányú vereséget szenvedett.

A párt elnöke: Sirimavo Bandaranaike.

A párt lapja: Sri Lanka.

SRÍ LANKA-I SZOCIÁLIS EGYENLŐSÉG PÁRTJA
(Sri Lanka Sama Samaja Party)

1935. december 18-án alapított baloldali kispolgári párt. Ceylon első szocialista irányzatú pártja volt, amelynek soraiban alapításakor szocialisták, kommunisták, radikális polgárok egyaránt helyet foglaltak. Ez a párt hozta létre az első ceyloni szakszervezeteket. A harmincas évek végén éles vita robbant ki a pártban a Kommunista Internacionálé népfrontpolitikája miatt; a hangadó trockista elemek hatására a párt a népfronttörekvések ellen foglalt állást, és kizárta a pártból az internacionalista politika követőit, akik később a *Ceyloni Kommunista Párt* alapítói lettek. A pártban később újabb szakadásokra került sor, s ezek egyike során, 1953-ban ismét jelentős csoport lépett át a kommunista pártba. 1960-ban azonban már akcióegységre lépett a *Szabadságpárt*tal és a kommunista párttal, bár ez az egység azután ismételten felbomlott és újraszerveződött. Az *Egyesült Front* válságát e párt miniszтereinek magatartása robbantotta ki. A jelentős tömegbázissal ugyan nem rendelkező, de értelmiségi és polgári körökben nagy befolyású, trockista irányzatú párt 1975-ben ismét ellenzékbe vonult.

A párt elnöke: N. Martin Perera, *főtitkára:* Bernard Soysal.

A párt lapja: Sumasamajaja (szingaléz), Samadharmam (tamil) és Samasamajist (angol).

TAMIL FELSZABADÍTÁSI FRONT
(Tamil Liberation Front)

1976. május 17-én alakult azzal a céllal, hogy a készülő választásokra egységbe foglalja a tamil nemzetiség különböző politikai csoportosulásait. A függetlenség kikiáltása előtt is működött *Összceyloni Tamil Kongresszus*ból 1949-ben kilépett csoport alapította az első jelentősebb tamil pártot, a *Tamil Föderalista Párt*ot, a jobbára Észak-Ceylonban működő

tamil kispolgári pártot. Programja a területi autonómia kivívása, illetve a tamil nyelv egyenjogú nyelvvé minősítése volt. Erőteljes ellenzéki akciókat vívott, szövetkezett a jobboldali *Egyesült Nemzeti Párt*tal a központi kormány ellen. Élesen támadta a Srí Lanka és India között a tamil nemzetiség kérdésében létrejött egyezményt, amely szabályozta a tamilok nemzeti jogait, és részleges visszatelepülési lehetőséget biztosított számukra Indiába. Kormányellenes tevékenysége miatt időnként betiltották. A Tamil Föderalista Párt, az 1972-ben alakult *Tamil Egyesült Front* és más pártok egyesüléséből alakult meg végül az egységes *Tamil Felszabadítási Front*, alapvető programként nem az elszakadásnak, hanem a tamil nyelv teljes egyenjogúságának, a nemzetiségi autonómia kivívásának a célkitűzésével; mindemellett nem zárja ki az önálló tamil állam későbbi megalakításának lehetőségét. Az 1977. évi választáson rendkívüli sikert aratott, és 17 mandátumra tett szert az erősen jobbratolódott parlamentben.

SZAÚD-ARÁBIA
(Szaúd-arábiai Királyság)

Területe: 2 149 690 km^2, *lakosainak száma:* 8 697 000 (1974).

Teokratikus abszolút monarchia. Az államfő – a király – kezében összpontosul a törvényhozó és a végrehajtó hatalom. A király mellett konzultatív tanács működik.

Az országban mindenféle politikai párt és szervezet tevékenysége tilos.

A rendkívül elmaradott ország az 1973. évi olajrobbanást követően a térség vezető pénzügyi hatalma lett: évi 40 milliárd dolláros jövedelmének jelentős részét az Egyesült Államokkal szövetségben a haladó rendszerek gyöngítésére, az imperialistabarát erők támogatására fordítja. Jelentős összegekkel támogatja Szadat egyiptomi elnök politikáját, az etiópiai forradalom ellen harcoló szakadárokat, Szomália területszerző háborúját Etiópia ellen, és igyekszik megnyerni a maga számára a PFSZ egyes csoportjait.

SZINGAPÚR
(Szingapúri Köztársaság)

Területe: 581,5 km^2, *lakosainak száma:* 2 250 000 (1975).

1959-ben függetlenné vált volt brit gyarmat; 1963 és 1965 között a Malaysiai Államszövetség tagállama, de kilépett, és 1965. december 22-től független köztársaság.

EGYESÜLT NEMZETI FRONT
(United National Front)

1969-ben alakult három párt: a *Szingapúri Kínai Párt*, a *Szingapúri Maláj Egyesülés* és a *Szingapúri Iszlám Párt* egyesülésével. Baloldali programmal és a faji diszkrimináció minden formája megszüntetésének követelésével küzdött egy haladó kormány megalakításáért. Célja egyebek között a parlamenti demokrácia és az arányos képviseleti rendszer megvalósítása, a sztrájkellenes és az ún. Belbiztonsági Törvény (amely a szabadságjogok megnyirbálását szolgálja) hatályon kívül helyezése, a politikai amnesztia. 1976-ban a szavazatok 7%-ával harmadik párt lett, de képviselői helyhez nem jutott.

A front elnöke: Lim A. Kaj.

MUNKÁSPÁRT
(Worker's Party)

1957-ben alakult elsősorban a kínai polgárság és értelmiség pártjaként. Ellenzéki; a kizsákmányolás elleni harcot hirdeti, jó viszony kialakítását követeli a szomszédos országokkal és a Kínai Népköztársasággal. Az 1976. decemberi választáson a szavazatok több mint 11%-át kapta, de mandátumot nem nyert.

A párt főtitkára: Dzs. B. Dzsejaretnan.

NÉPFRONT
(People's Front)

1971-ben alakult, független szocialista köztársaság megteremtését követelve. Élesen fellépett az Anglia, Ausztrália, Új-Zéland, Malaysia és Szingapúr részvételével 1971. november 1-én életbe lépett Öthatalmi Védelmi Egyezmény ellen, követelve a kilépést, belőle.

A front elnöke: Lui Bun-po.

NÉPI AKCIÓPÁRT
(People's Action Party)

1954. november 28-án alakult a brit Munkáspárt mintájára, szociáldemokrata programmal; ma is a Szocialista Internacionálé tagja. Antikolonialista, függetlenségi programmal alakult, támogatta Szingapúr és Malájföld egyesítésének tervét. A burzsoázia, az értelmiség, sőt a munkásság egy részét is tömöríti. 1955-ben 3 mandátumot nyert a helyi törvényhatóságban. 1959-ben, a belső autonómia kialakulása idején tartott választáson azonban már többséget kapott, és megalakította Szingapúr első kormányát. Politikáját ekkor már a brit imperializmussal való megalkuvás jellemezte; ennek következtében 1961-ben szakadás következett be a pártban, és a kilépő 13 képviselő megalakította a *Szocialista Front* nevű pártot. A Népi Akciópárt a Malaysiai Államszövetségbe való belépést tekintette egyik fő céljának, s ezt, már mint kormányzó párt, keresztül is vitte. Igen élesen lépett fel az ellenzékkel szemben, amelynek mintegy 100 vezető tagját – köztük aktív szakszervezeti vezetőket is – a kormány letartóztatta. A párt egyértelműen a szingapúri burzsoázia hatalmának megszilárdításáért, gyors gazdagodásáért és a külföldi tőke előtti kapunyitásért lépett

föl. Amidőn a burzsoázia megerősödött, és kifejlődött az ipar (amely főleg a rendkívül olcsó munkabérre, kedvezményezett vámhelyzetre, valamint a kikötőváros-állam sajátos előnyeire alapozódott), a kormányzó párt is az önállósodás, a fejlődésben lényegesen lassabban haladó Malaysiától való elszakadás mellett foglalt állást. 1965-ben Szingapúr ismét önálló lett, a párt megerősítette pozícióit, és kormányzó párt maradt 1968-tól minden választáson. Az 1976. decemberi választásokon, bár a szavazatok alig több mint 72%-át kapta, megszerezte a nemzetgyűlésnek mind a 69 mandátumát, és így teljes egyeduralomra tett szert.

A párt elnöke: To Csin-csie, *főtitkára:* Li Kuang Ju.

SZINGAPÚRI MALÁJOK NEMZETI SZERVEZETE
(Singapore Malays' National Organization)

1967-ben alakult a korábbi *Malájok Szingapúri Egyesült Nemzeti Szervezete* (United Malays' National Organization in Singapore) utódaként, az antikolonializmusnak, a demokrácia és a nemzetiségek együttélésének programjával. Alapvető feladatának tartja a maláj és az iszlám kultúra hagyományainak továbbfejlesztését és elismertetését.

A párt elnöke: Ahmed bin Hadzsi Taff.

SZOCIALISTA FRONT
(Barisan Sosialis)

1961-ben alakult a *Népi Akció Párt*ból kilépett baloldali politikusok vezetésével, ellenzéki programmal; erőteljesen elítélte a Malaysiával való egyesülés gondolatát. A munkások, az ifjúság egy része, továbbá kispolgári rétegek támogatják. Állásfoglalásai egyre inkább álradikális jelleget öltöttek, majd mind nyíltabban maoisták lettek. A választások bojkottját hirdette, és erre ösztönözte az ellenzék egyéb pártjait is.

A front elnöke: Li Szju-cso.

A front lapja: Barisan (kínai), Plebeian (angol).

SZÍRIA
(Szíriai Arab Köztársaság)

Területe: 185 000 km², *lakosainak száma:* 7 500 000 (1976).

Államfője a köztársasági elnök. A törvényhozó hatalmat a Népi Tanács, a végrehajtó hatalmat az elnök és a minisztertanács gyakorolja. Az ország, amely korábban francia mandátumterület volt, 1943-ban elnyerte az alkotmányjogi függetlenséget. Szíria és Egyiptom 1958-tól 1961-ig államszövetséget alkotott Egyesült Arab Köztársaság néven.

Az 1963. márciusi államcsíny nyomán az *Arab Újjászületés Szocialista Pártja* (Baath) került hatalomra.

A Baath-párt uralma idején, s különösen 1966. február után, Szíriában számos haladó társadalmi-gazdasági reformot hajtottak végre: államosították a nagyvállalatokat, földreformot hajtottak végre, állami tulajdonba vették az ország természeti kincseit, a bankokat és a biztosítótársaságokat. Az állami szektor ellenőrzi a külkereskedelem kétharmadát. Meggyorsult az ország ipari fejlődésének üteme, megkezdték több nagy objektum építését (gát és vízi erőmű az Eufráteszen a Szovjetunió segítségével stb.). 1972 márciusában az ország történetében először tartottak választásokat a helyi önkormányzati szervekbe. Létrehozták a *Haladó Nemzeti Front*ot, amely a Baath-párt vezetésével egyesíti az ország haladó pártjait és szervezeteit. 1973 márciusában elfogadták az alkotmányt, és megválasztották a Népi Tanácsot (a parlamentet).

Külpolitikai téren Szíria antiimperialista és antikolonialista irányvonalat követ, jó viszonyt alakított ki a szocialista országokkal.

Belpolitikai téren a kormány arra törekedett, hogy bővítse és elmélyítse a társadalmi-gazdasági átalakulást, fejlessze a nemzetgazdaságot, növelje az ország védelmi képességét és bevonja a dolgozókat az állam igazgatásába.

1975-től kezdve változások következtek be az ország kül- és belpolitikájában. Egyrészt szorosabbra fonta kapcsolatait Jordániával, másrészt aktívan bekapcsolódott a libanoni válság rendezésébe és a Palesztinai Felszabadítási Szervezet feletti ellenőrzés elnyerésére törekedett. Ezzel párhuzamosan a belpolitikában is negatív jelenségek mutatkoztak – megnőtt a külföldi és az arab tőke súlya, nőtt a magánszektor szerepe, korlátozták a kommunistáknak és a Baath-párt politikáját bíráló más szervezeteknek a tevékenységét. Ezek a veszélyes tendenciák 1977 során enyhültek. Szíria szembefordult az Egyiptom és Izrael között 1977 decemberében kezdődött különbéketárgyalásokkal.

ARAB ÚJJÁSZÜLETÉS SZOCIALISTA PÁRTJA (Baath)

Eredeti formájában 1947-ben jött létre több kispolgári nacionalista csoport egyesüléséből; e csoportok az egységes arab nemzet tézisét hirdetve harcot indítottak az összes arab nép függetlenségéért és egyesüléséért. A pártot Michel Aflak és Szalah Bitar alapította. 1954-ben egyesült egy másik szíriai kispolgári párttal – az *Arab Szocialista Párt*tal –, és felvette mai nevét. A párt a kispolgárok és parasztok érdekeinek kifejezőjeként „Egység, szabadság, szocializmus" jelszóval lépett a politikai küzdőtérre.

Az ötvenes évek elejétől kezdve a párt aktívan bekapcsolódott az ország politikai életébe, részt vett az 1954-ig hatalmon levő Nyugat- barát katonai diktatórikus rendszerek elleni harcban.

Amikor Szíria 1961 szeptemberében kilépett a EAK-ból, a párton belül kiéleződött az ellentét az Egyip-

tomhoz való viszony kérdésében, és a pártban szakadás következett be.

A Baath-párt az 1963. március 8-i államcsíny következtében kormányzó párt lett. A párt régi vezetői elvesztették pozícióikat, és 1966. február 23-án a balszárny vette kezébe a párt és az ország irányítását. 1970 novemberében a harc éleződése folytán Szíriában a hatalmat a párt Hafez Asszad vezette katonai szárnya vette kézbe.

A párt társadalmi bázisát hosszú időn át a kispolgárság, a diákság, az értelmiség, a tisztikar, valamint a falusi lakosság egyes részei képezték. Az utóbbi években a párt vezetősége nagy erőfeszítéseket tett a párt népi jellegének erősítésére, a munkások és parasztok széles körű bevonására.

A párttagságnak 4 fokozata van: szimpatizáns, tagjelölt, párttag és aktív párttag (funkcionárius). A pártszervezetek irányítását regionális konferenciák intézik, ezek tagjaik közül regionális vezetőséget választanak.

Legfelső szerve a Baath-párt összarab kongresszusa, amelyet kétévenként hívnak egybe. A kongresszus egyesíti a különböző arab országokban működő regionális vezetőségek tagjait, és megválasztja az összarab (nemzeti) vezetőséget és a főtitkárt. (A Baath-mozgalomnak jelenleg két centruma van: Szíria és Irak. Mindkét centrumnak számos szekciója van a különböző arab országokban. A két centrum élesen szemben áll egymással, s magát tekinti a Baath egyedüli helyes képviselőjének.) A párt VI. regionális kongresszusát 1975 áprilisában tartották. A Baath-párt rendszeres kapcsolatokat tart fenn az SZKP-val és a szocialista közösség országainak kommunista és munkáspártjaival.

A párt főtitkára: Hafez Asszad.

A párt lapja: Al-Baath.

NEMZETI HALADÓ FRONT

1972. március 7-én alakult, egyesíti az ország haladó pártjait és szervezeteit. Tagjai: a *Baath-párt*, a *Szíriai Kommunista Párt*, a *Szíriai Arab Szocialista Unió*, a *Szíriai Arab Szocialista Mozgalom* és a *Szocialista Unionisták Mozgalma*. Fő szerve a Központi Vezetőség, melynek 17 tagja közül 9 a Baath-pártot, 2–2 tagja pedig a többi pártot képviseli. A front hatáskörébe tartozik az állam bel- és külpolitikája minden fő kérdésének megoldása. A fronton belül messzemenően érvényesül a Baath-párt hegemóniája.

A front elnöke: Hafez Asszad.

SZÍRIAI ARAB SZOCIALISTA MOZGALOM (houranisták)

1950-ben alakult kispolgári párt. Jelszavai és programja hasonlít a Baath-pártéhoz. Több csoportra szakadt, közülük némelyik képviselve van a kormányban és a parlamentben.

SZÍRIAI ARAB SZOCIALISTA UNIÓ (nasszeristák)

Célja az arab egység megteremtése, Szíria egyesülése az arab államokkal

az Arab Köztársaságok Szövetsége keretében. A párt képviselői tagjai a kormánynak és a parlamentnek. Szoros kapcsolatokat tart fenn a Baath-párttal és a kommunista párttal.

Az unió főtitkára: Dzsamal al-Atasszi.

SZÍRIAI KOMMUNISTA PÁRT
(Al-Hizb as-Sujúijj asz-Szurijj)

1924-ben a francia mandátumterület (Szíria és Libanon) marxista csoportjai megalakították a kommunista pártot. 1944-ig, majd 1948 és 1958 között a párt neve *Szíria és Libanon Kommunista Pártja* volt. A párt vezetőit 1926-ban letartóztatták, így az I. kongresszust csak 1930-ban tarthatták meg.

1936-ban – amikor Franciaországban népfrontkormány alakult – a párt legális lett. Rövid idő alatt nagy befolyásra tett szert, s a második világháború éveiben, noha megtorlásokat alkalmaztak vele szemben, eredményesen harcolt a fasiszta befolyás terjedése ellen. Kimagasló szerepet játszott Szíria és Libanon népeinek nemzeti felszabadító mozgalmában.

A második világháború után, amikor kivonták az országból a külföldi csapatokat, ismét betiltották a pártot, és hosszú időn keresztül kíméletlenül üldözték a kommunistákat. 1954-ben, miután megdöntötték Szíriában a katonai diktatúrát, a párt kilépett az illegalitásból, és meghirdette az antiimperialista erők összefogásáért vívott harcot. Khaled Bagdast, a párt főtitkárát Damaszkusz parlamenti képviselőjévé választották. Az egymást váltó polgári és katonai kormányok, különösen amikor létrejött Egyiptom és Szíria uniója, korlátozták a párt tevékenységét; a legalitásból időnként féllegalitásba szorult, s a párt vezetőinek el kellett hagyniuk az országot.

1963-ban a párt vezetői visszatérhettek az országba. 1966-ban baloldali baathista kormány alakult, amely összefogást hirdetett, s a kommunistákkal is együttműködött. A párt támogatta a kormány haladó intézkedéseit, és egyben bírálta is a helytelen lépéseket. A kormánynak egy kommunista is a tagja lett.

Az 1969 júniusában ülésező III. kongresszus megállapította: Szíria jelenleg az antifeudális, nemzeti demokratikus forradalom betetőzésének szakaszában van; a legfontosabb feladat a gazdasági és társadalmi átalakulás megszilárdítása és elmélyítése, hogy ilyenformán létrejöjjenek a szocializmushoz vezető előrehaladás feltételei. A párt támogatta a Baath új, haladóbb vezetését.

1970 novemberében új kormány került hatalomra, s ez kiszélesítette a társadalmi bázisát. A 26 tagú kormányban 2 kommunista miniszter, az 1971. február 15-én megalakított 173 tagú Népi Tanácsban (parlament) 4 kommunista került.

1972. március 7-én Szíriában igen kedvező politikai fejlemény következett be. A kommunista párt részvételével megalakult a *Nemzeti Haladó Front*. Ennek keretében a kommunista párt immár teljesen szaba-

don működhetett (korábban a párt helyzete ellentmondásos volt: a kormányban volt kommunista, a párt dolgozott a tömegek között, de legális működését jogilag nem engedélyezték; a párt lapját illegálisan készítették, de nyíltan terjesztették), és a front Központi Vezetőségének tagjává választották a párt Politikai Bizottságának két tagját (Khaled Bagdast és Daniel Nakmét).

1974 szeptemberében tartották a párt IV. kongresszusát, amely elfogadta a párt politikai programját. A kongresszus nehéz szakaszt zárt le. 1973 decemberében kizártak a pártból egy szakadár csoportot, amely nacionalista, opportunista álláspontra helyezkedett, és revízió alá akarta venni a párt ideológiai, politikai és szervezeti alapjait. A nyílt polémia 1972-ben szakadással fenyegette a pártot, hiszen egy időben a helyes politikai irányvonal képviselői a Politikai Bizottságban kisebbségbe kerültek.

A kongresszus határozata szerint a párt „támogatja a Szíriai Arab Köztársaság haladó rendszerének következetes antiimperialista irányvonalát, amely Szíria társadalmi haladásának további előmozdítására irányul, valamint a kormány bel- és külpolitikáját... Most Szíriában a nemzeti demokratikus forradalom feladatait oldjuk meg, és ugyanakkor szocialista jellegű haladó társadalmi átalakulások mennek végbe. Elmondhatjuk, hogy a demokratikus, forradalmi rendszer jelentős mértékben támaszkodik a munkásokra és a parasztokra. Nem szabad azonban szem elől téveszteni, hogy ugyanúgy képviseli a középrétegek és a nemzeti burzsoázia néhány csoportjának érdekeit is."

Szíria libanoni katonai beavatkozása nyomán átmenetileg korlátozták a kommunista párt tevékenységét.

A párt tagjainak száma: 12 000 (1974).

A Központi Bizottság főtitkára: Khaled Bagdas.

A párt lapja: Nidal as-Saab.

SZOCIALISTA UNIONISTÁK MOZGALMA

Szervezeti formát nem öltött kisebb csoport. Nézetei sok tekintetben hasonlítanak a Baathéihoz.

THAIFÖLD
(Thai Királyság)

Területe: 514 000 km², *lakosainak száma:* 42 277 000 (1975).

1939-ig az állam neve Sziám volt.

1970. november 20-án – mint korábban is többször megtörtént – minden párt működését betiltották. 1974-ben azonban a tüntetések és az indokínai haladó erők mindjobban kibontakozó győzelmei nyomán a kommunista

párt kivételével ismét engedélyezték a pártok működését. Már az 1975 januárjában megrendezett választásokon 42 párt versengett a mandátumokért; az egykori reakciós kormányzó párt, az *Egyesült Thai Néppárt* (Szaha Pracsa Thai), amelyet közvetlenül az 1970-es pártfeloszlatások előtt *Forradalmi Párttá* kereszteltek át, maga is 4 pártra oszolva jelent meg újra a politikai porondon. A 42 párt közül 22 jutott mandátumhoz. Az ekkor megalakított kormány 17, majd 1976 januárjától 18 párt koalíciójára épült. Ez a kormány azonban hamarosan életképtelennek bizonyult, és 1976. április 4-én új választásokat tartottak, amelyeken már több mint 50 párt indult. 1976. október 6-án azonban államcsíny révén ismét katonai diktatúra került hatalomra, és betiltotta valamennyi párt működését.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1975	1976
	mandátum	
Demokrata Párt	72	115
Nemzeti Thai Párt	28	56
Szociális Akciópárt	18	45
Szociális Igazságosság Pártja	45	28
Szociális Agrárpárt	19	8
Szociálnacionalista Párt	16	8
Új Erő Pártja	12	3
Népi Erő Pártja	2	3
Thaiföldi Szocialista Párt	15	2
Egyesült Szocialista Front	10	1

A betiltás előtt működött pártok:

DEMOKRATA PÁRT
(Prakszatipat)

1946-ban alakult konzervatív párt; a királyi házhoz a legközelebb áll, a feudális nemességet és a nemzeti burzsoázia leggazdagabb rétegeit képviseli. A hetvenes években, főként az Egyesült Államok indokínai vereségének kirajzolódásától kezdve, reformokat is hirdet. Ennek következtében az 1975-ös választásokon elnyert 72 mandátum helyett az 1976-ban tartott rendkívüli választásokon mandátumai számát 115-re emelte, és visszavette a kormányelnöki tisztet a *Szociális Akciópárttól*. Ekkor négypárti koalíciós kormány alakult; ebben a miniszterelnöki tiszt mellett a párt 19 tárcát tartott meg magának.

A párt elnöke: Szeni Pramodzs.

EGYESÜLT SZOCIALISTA FRONT
(Naev Ruam Szangkom Nijom)

Hat kisebb baloldali szervezet egyesülésével alakult; főleg az ország elmaradottabb, északkeleti részén rendelkezik némi bázissal. Szót emelt a kommunista pártot betiltó törvények ellen és a Kínai Népköztársasággal való jó kapcsolatok mellett. 1975-ben még 10 mandátumhoz jutott, 1976-ban már csak 1-hez.

A front vezetője: Klaev Norapati.

NEMZETI THAI PÁRT
(Csart Thai)

Az egykori *Egyesült Thai Néppárt* egyik utódpártjaként alakult az 1975-ös választások előtt. Egyes jelentős ipari és pénzügyi tőkés köröket képvisel, de vezetői között fontos katonai személyiségek is vannak (akik egyben az iparban és a bankokban is érdekeltek). A párt erősödését mutatja, hogy míg az 1975-ben tartott választásokon 28 mandátumhoz jutott, addig 1976-ban már 56 mandátumot nyert el. A kormánykoalíció egyik tagja volt.

A párt elnöke: Pramarn Adireksan.

SZOCIÁLIS AGRÁRPÁRT
(Kaszet Szangkom)

Az egykori *Egyesült Thai Néppárt* egyik utódpártjaként alakult 1974-ben, az 1975-ös választásokra készülés keretében. Jóllehet agrárreformköveteléseket hangoztat, valamint a „demokratikus szocializmus" megteremtésének célját, aligha tekinthető progresszív pártnak. Gyakorlatilag a hatalmon levő erőket támogatta, programjában több demagógiával, mint a kormánypártok. Az 1975-ben elnyert 19 mandátum helyett 1976-ban csak 8-at szerzett meg, és kiesett a kormánykoalícióból.

A párt vezetője: Szavet Piampongszarn.

SZOCIÁLIS AKCIÓPÁRT
(Kit Szangkom)

1974-ben alakult a királyhoz hű, a politikai életbe új színt vinni szándékozó jobboldali pártként. Bár egy választáson sem vált első párttá, ügyes manőverezéssel 1975-ben a miniszterelnöki tisztet átmenetileg e párt vezetője töltötte be. Hozzásegítette ehhez, hogy az Egyesült Államok indokínai veresége kiteljesedése idején némileg amerikaellenes hangokat kezdett pengetni. Ez is alkalmassá tette arra, hogy az Egyesült Államokkal szemben álló polgári erők rokonszenvét elnyerje. Az 1976-os választásokon mandátumainak száma 18-ról 45-re emelkedett, maga Kukrit Pramodzs, a párt elnöke azonban megbukott, és elvesztette mind mandátumát, mind a miniszterelnöki tisztet.

A párt elnöke: Kukrit Pramodzs.

SZOCIÁLIS IGAZSÁGOSSÁG PÁRTJA
(Damma Szangkom)

A pártok betiltásakor megszűnt *Egyesült Thai Néppárt* egyik utódjaként alakult 1974-ben. 1975-ben a

választásokon – jobboldali párttársaitól lényegesen el nem térő programmal – még 45 mandátummal a második legerősebb párttá vált; számottevő ereje lett a kialakult sokpárti koalíciós kormánynak. Az 1976-os választásokon mandátumainak száma 28-ra csökkent, és már csak negyedik párt lett, de így is részt vett az 1976 áprilisában létrejött négypárti koalíciós kormányban.

A párt vezetője: Devitt Klinpratum.

SZOCIÁLNACIONALISTA PÁRT (Szangkom Csartnijom)

A korábban kormányzó *Egyesült Thai Néppárt* egyik utódja. Részt vett az 1975-ös kormánykoalícióban, és szövetséges társaihoz hasonlóan a királyi politikát támogató, a feltörő burzsoázia érdekeit képviselő jobboldali erők egyike lett. Az 1975-ben elnyert 8 mandátum helyett 1976-ban már 16-ra tett szert. Tagja maradt a kormánykoalíciónak.

A párt vezetője: Prasit Kancsanavat.

THAIFÖLDI SZOCIALISTA PÁRT

A kispolgári és értelmiségi körök pártja, mérsékelten haladó programmal. „Szocializmusa" összefér a monarchia rendszerével és a vallásos filozófiával. A párt ellenezte a nemzetgyűlés 1976. évi feloszlatását és „szennyes politikának" minősítette az új választások váratlan kiírását. Az erőteljes jobboldali nyomás következtében az 1975-ben a választásokon megszerzett 15 mandátum helyett 1976-ban már csak 2 mandátum birtokosa lett. Főtitkárát, Benszanong Punjodhaját, közvetlenül az 1976-os választások előtt, február 28-án meggyilkolták.

A párt elnöke: Szomkid Szriszangkom.

THAIFÖLD KOMMUNISTA PÁRTJA (Thailand Communist Party)

Az országban 1925 óta működtek különböző nemzetiségi – kínai, maláj, thai – marxista csoportok. Ezek egyesüléséből alakult meg 1942. december 2-án a párt, amely eddigi története során szinte mindig illegalitásban dolgozik.

A pártnak a második világháborúban jelentős szerepe volt a japánellenes nemzeti felszabadító harcban.

1946-ban hatályon kívül helyezték a kommunistaellenes törvényt, és a párt rövid ideig legálisan tevékenykedhetett. Közzétette programját, amelynek alapját a nemzeti függetlenség megszilárdításáért való harc követelése képezte. Az 1947-ben rendezett választáson a párt 3 mandátumot szerzett. A párt kezdeményezésére jött létre 1946-ban az *Össz-thaiföldi Szakszervezeti Egyesülés.*

1952 áprilisában – már illegális körülmények között – tartották a párt II. kongresszusát, amely kijelölte a politikai irányvonalát: népi tömegmozgalom kibontakoztatása az imperialista elnyomás és az Egyesült Államokkal együttműködő thaiföldi vezető körök reakciós politikája ellen.

1952 novemberében kommunistaellenes törvényt hoztak, melynek értelmében a párt tagjait és a párttal szimpatizálókat 10 évtől életfogytiglanig tartó börtönnel sújtották. A párt az illegális körülmények ellenére egyre erősödött. 1965-ben kezdeményezésére megalakították *Thaiföld Hazafias Frontját*, majd *Thaiföld Egyesült Hazafias Frontját*, hogy összefogják mindazon politikai csoportokat, amelyek készek harcolni az imperialista befolyás ellen. Ugyanakkor a párt és a front felhívást adott ki a fegyveres harcra. A felhívás nyomán partizánháború bontakozott ki az ország több tartományában, és 1969 januárjában megalakult a Népi Felszabadító Hadsereg. 1977 szeptemberében a kommunisták részvételével megalakult egy szocialista egységfrontot előkészítő bizottság. Feladatának tartja a hazafias erők egységének megteremtését.

A párt vezetőire igen erős hatással vannak a kínai nézetek. Ezért a pártnak lényegileg nincs kapcsolata a kommunista pártok nagy többségével.

A Központi Bizottság főtitkára: Mit Samanen.

A párt lapja: Ekkarat.

ÚJ ERŐ PÁRTJA
(Palang Mai)

Viszonylag haladó programmal, a demokratikus átalakulás követelésével 1974-ben alakult párt. Támaszát az ifjúság egyes haladó csoportjai, fiatal értelmiségiek jelentik, ámde jelentős bázisra nem tudott szert tenni. Az erőteljes jobboldali nyomás következtében az 1976. évi választásokon az 1975-ben elnyert 12 helyett már csak 3 mandátumot szerzett.

A párt vezetője: Krasae Csanavong.

VIETNAM
(Vietnami Szocialista Köztársaság)

Területe: 332 559 km², *lakosainak száma:* 45 211 000 (1975).

Az évtizedeken keresztül jogellenesen kettészakított Vietnam 1976. április 25-én megválasztott nemzetgyűlése június 24-i első ülésszakán kimondta az ország egyesítését, és a régi nevek – Vietnami Demokratikus Köztársaság, illetve Dél-vietnami Köztársaság – helyett fölvette a Vietnami Szocialista Köztársaság nevet.

Az ország legfelsőbb hatalmi szerve az egykamarás nemzetgyűlés. Ez választja meg a köztársasági elnököt, aki kinevezi a miniszterelnököt. Az alkotmány leszögezi, hogy Vietnam egységes egészet alkot.

DÉL-VIETNAMI NEMZETI FELSZABADÍTÁSI FRONT (DNFF)

Vietnam két részének 1976 júniusában bekövetkezett egyesüléséig a déli rész szabadságharcát a *Vietnami Dolgozók Pártja* déli tagozata, a *Vietnami Forradalmi Néppárt* vezette. A politikai és harci tevékenység széles és a tömegek mozgósítását végző szerve ekkor a *DNFF* volt.

A DNFF 1960. december 20-án alakult mint a korábban működött Viet Minh utódja, a déli területeken az amerikai agresszió elleni fegyveres harc irányítására és a tömegek mozgósítására. Az 1960-ban általános felkeléssé szélesedett ellenállás által felszabadított területen megalakult *Saigon–Cholon Békebizottság* kezdeményezte létrehozatalát. Az alakulóülés 10 pontból álló kiáltványa és az ugyanakkor kiadott részletes program a Diem-diktatúra megbuktatását, az amerikai agresszor kiűzését, széles bázisú haladó, demokratikus rendszer megteremtését, gazdasági és kulturális reformok megvalósítását, a népet és vívmányait megvédő népi hadsereg megteremtését tűzte ki célul, meghirdetve egyben a nemzetiségek és nemek közötti egyenjogúságot, a békés és semleges külpolitikai elveket, s a békés újraegyesítés előkészítése céljából a két országrész közötti normális kapcsolatok megteremtését. 1962-ben a DNFF megtartotta I. kongresszusát; ezen megválasztották a Központi Bizottságot, élén Nguyen Huu Tho elnökkel.

Az 1964. évi rendkívüli kongresszus megadta a nagy kiterjedésűvé vált felszabadított területeknek a megteremtendő közigazgatási rendszer alapelveit, kialakította az „azé a föld, aki megműveli" elv alapján nyugvó agrárpolitikát, megszabta az ellenséges bábhadsereg katonáival és támogatóival szemben tanúsítandó emberséges magatartás elveit. A DNFF ekkor már jelentős nemzetközi politikai tényező is. 1968. november 3-án közzétette a délvietnami probléma politikai rendezését célzó ötpontos javaslatát, majd rövidesen bekapcsolódott – a VDK kormányának képviseletével együtt – az Amerikai Egyesült Államokkal és bábjaikkal folytatott, immár négyoldalú párizsi diplomáciai tárgyalásokba (addig 1968-tól kétoldalú – VDK–USA – tárgyalások voltak). 1969. május 8-án a DNFF küldöttségét vezető Tran Buu Kiem a párizsi tárgyalásokon új, tízpontos javaslatot terjesztett elő. A DNFF helyét a tárgyalásokon ezután az 1969. június 8-án megalakult Délvietnami Köztársaság Ideiglenes Forradalmi Kormánya vette át. Ezzel egyidőben a déli felszabadított területeken – a déli országrész nagyobbik részén – az addig a DNFF közvetlen irányítása alatt álló, most már választott közigazgatási szervek irányításának feladatát is a kormány látta el, míg a front feladata a szervezési-politikai munka volt.

A DNFF-ben a következő pártok vettek részt: a *Vietnami Forradalmi Néppárt*, a *Dél-vietnami Radikális Szocialista Párt*, *Dél-Vietnam De-*

mokratikus Pártja, valamint számos egyéb szervezet. Ezek között van a szakszervezetek szövetsége, női, ifjúsági és parasztszövetségek, vallási szervezetek stb. 1971-ben a DNFF már 30 különböző szervet egyesített. A szervezet élén a Központi Bizottság állt, elnökséggel és öttagú titkársággal.

A DNFF elnöke: Nguyen Huu Tho.

VIETNAM HAZAFIAS FRONTJA
(Mat tran to Quoc Viet-Nam)

1955. szeptember 10-én alakult. Elődje volt az *Indokína Kommunista Pártja* kezdeményezésére 1941 májusában megalakított *Vietnami Függetlenségi Liga* (Viet-Nam Doc Lap Dong Minh Hoi, rövidebb és ismertebb nevén *Viet Minh)*, amelynek feladata a franciák és japánok elleni harc volt; ez különböző tömegszervezeteket egyesített, és a társadalom széles rétegeire támaszkodott. 1946-ban megalakult a *Vietnami Nemzeti Unió* (Hoi Lien Hiep Quoc Dan Viet-Nam, röviden *Lien Viet*), a Viet Minhnél szélesebb kört tömörítve az új, független állam építésére és védelmére. 1951 márciusában a két front egyesült, közvetlen azután, hogy a kommunista párt II. kongresszusa kimondta, hogy Indokína Kommunista Pártja munkáját Vietnamban mint *Vietnami Dolgozók Pártja* folytatja. A Ho Si Minh elnökletével megalakított Vietnami Hazafias Front magában foglalta a Vietnami Dolgozók Pártja mellett a többi pártot – a *Vietnami Demokrata Párt*ot, a *Vietnami Szocialista Párt*ot –, a szakszervezeteket, nő-, ifjúsági-, nemzetiségi, vallási szervezeteket és számos egyéb szervezetet és szövetséget is. A front fő feladata ekkor az amerikai agresszió elleni küzdelemre, valamint a szocializmus építésére és a harcban álló Dél-Vietnam megsegítésére való mozgósítás volt. A front munkáját irányító öt alapelv: vita; demokrácia; akcióegység; a tagszervezetek függetlenségének tiszteletben tartása; bírálat-önbírálat és kölcsönös segítség mindenki javára. Az amerikai agresszorok elleni harc új feladatait a II. kongresszus 1961 áprilisában szabta meg. Az 1971. decemberi III. kongresszus a győzelem eléréséhez szükséges teendőket jelölte ki: Északon a szocialista demokrácia kifejlesztését és a népi demokratikus diktatúra megerősítését tűzte ki egyik alapvető célként, míg a déliek harcának segítésére a *Dél-Vietnami Nemzeti Felszabadítási Front*tal való összehangolt együttműködésre szólított fel. A front jelöli ki – széles körű népi konzultációk alapján – a nemzetgyűlési és tanácsi választások jelöltjeit. A Központi Bizottság élén az Elnökség áll.

A front elnöke: Ton Duc Thang.
A front lapja: Cuu Quoc.

VIETNAMI DEMOKRATA PÁRT
(Dang Dan Chu Viet-Nam)

1944. július 30-án alakult a nemzeti burzsoázia és értelmiség pártjaként. Tagja a *Vietnami Hazafias Front*nak, támogatja a kommunista pártot. Képviselői miniszterekként helyet

foglalnak a kormányban, és parlamenti csoportjuk van a nemzetgyűlésben is.

A párt főtitkára: Nghiem Xuan Yem.

A párt lapja: Doc Lap.

VIETNAMI KOMMUNISTA PÁRT (Lao Dang Viet-Nam)

1930. február 3-án alakult *Indokína Kommunista Pártja* néven. Az alakuló kongresszuson Ho Si Minh előterjesztésére elfogadták a párt politikai programját. Eszerint Vietnamban két egymással összefüggő feladatot kell megoldani: 1. meg kell dönteni a feudalizmust és az imperialista elnyomást, 2. a nemzeti függetlenség kivívása után el kell érni, hogy az ország a kapitalizmus elkerülésével áttérjen a szocializmus építésére.

Megalakulása után a párt azonnal meghirdette a nemzeti egységfront politikáját a gyarmati elnyomás ellen. A kommunisták nagyszabású mozgalmakat, tüntetéseket, parasztlázadásokat szerveztek. A fellázadt parasztok helyi szovjeteket hoztak létre, és hónapokig védték a birtokukban levő területeket a francia csapatok támadásaival szemben. A francia gyarmati hatóságok több alkalommal vérbe fojtották a felszabadító mozgalmat. 1936-ban, amikor Franciaországban népfrontkormány alakult, a párt egy ideig legálisan dolgozhatott, s más antiimperialista erőkkel együtt létrehozta a *Demokratikus Front*ot. A francia népfront bukása után a gyarmatosítók még kegyetlenebb terrort alkalmaztak a nemzeti felszabadító mozgalommal szemben.

Amikor Franciaország kapitulált a fasiszta Németország előtt, a francia gyarmati hatóságok kiszolgáltatták Indokínát a japán fasisztáknak. 1941 májusában a párt kezdeményezésére megalakult a *Vietnami Függetlenségi Liga* (Viet Minh), amely széles osztályszövetség alapján szervezte a politikai és fegyveres harcot az ország függetlenségéért. 1942-ben az egész ország területén megkezdődtek a partizánharcok, és 1944 végére létrejöttek az első felszabadított területek. 1945. augusztus 13-án a Viet Minh vezetésével általános fegyveres felkelés kezdődött, s 16-án a felszabadító hadsereg bevonult Hanoiba. Szeptember 2-án kikiáltották a Vietnami Demokratikus Köztársaságot.

1945. szeptember 23-án francia csapatok támadást indítottak azzal a céllal, hogy visszaállítsák a gyarmati rendszert. A francia csapatok rövid idő alatt elfoglalták Dél-Vietnam városait. A Viet Minh felvette a harcot, és tárgyalásokra kényszerítette a francia kormányt. 1946. március 6-án Franciaország elismerte az önálló Vietnami Demokratikus Köztársaságot, amely a Francia Unió tagja maradt.

1946. december 19-én a francia imperialisták háborút indítottak a VDK ellen. A kommunisták ettől kezdve a francia imperialisták legyőzésére, az ország függetlenségének védelmére mozgósították a népet. Az 1951. február 11–19. között tartott kongresszuson a párt

felvette a *Vietnami Dolgozók Pártja* nevet. A párt vezetésével visszaverték a francia csapatok támadásait, és egyre több területet szabadítottak föl. E területeken kiépültek a népi hatalom szervei, s felosztották a nagybirtokosok földjeit a parasztok között.

A vietnami nép vereséget mért a francia gyarmatosítókra. 1954 áprilisában a népi erők Dien Bien Phúnál döntő győzelmet arattak, tárgyalásokra kényszerítették a francia imperialistákat, s e tárgyalások eredményeként megszülettek a genfi egyezmények. Az egyezmények értelmében ideiglenesen két részre osztották az országot. Északon a párt vezetésével hozzákezdhettek a demokratikus és szocialista célkitűzések megvalósításához.

Délen az amerikai imperialisták – akik nem írták alá a genfi megegyezést – fokozatosan beavatkoztak, szabotálták a megegyezés végrehajtását. Először csak katonai tanácsadókat, majd több mint félmilliós sereget küldtek a *Dél-vietnami Nemzeti Felszabadítási Front* által vezetett nemzeti függetlenségi harc leverésére.

1964-ben háborút kezdtek a VDK ellen is. A vietnami nép a párt vezetésével sikeresen ellenállt, az Egyesült Államok kénytelen volt abbahagyni a VDK bombázását és 1968 májusában tárgyalóasztalhoz ülni.

Noha a tárgyalások közben az Egyesült Államok bombázta a VDK-t és a dél-vietnami felszabadított területeket, 1973. január 27-én kénytelen volt aláírni a párizsi Vietnam-egyezményt a háború befejezéséről és a béke helyreállításáról. Az Egyesült Államok kivonta csapatait Vietnamból. Bár minden katonai felszereléssel, pénzzel, tanácsadókkal ellátta a saigoni kormányt, az nem tudott ellenállni a népi felkelésnek. 1975 májusában délen is győzött a vietnami nép.

A vietnami nép harcának fontos sajátossága, hogy a harcot Északon és Délen egyaránt egyetlen párt, a Vietnami Dolgozók Pártja vezette, Délen ennek dél-vietnami irodája, illetve a *Vietnami Forradalmi Néppárt*. Ezzel összefüggésben vetődött föl a két országrész egyesítése, illetve az, hogy Délen nem lenne-e célszerű a nemzeti demokratikus forradalmat folytatni, mielőtt áttérnének a szocialista forradalomra? A párt véleménye az volt, hogy nem szükséges ezt az utat végigjárni; Dél-Vietnam népe – az amerikai újgyarmati rendszer összeomlása után – nem állhat meg a fejlődésben, át kell hogy térjen a szocialista forradalomra. Ugyanakkor lépésről lépésre be kell fejeznie a nemzeti demokratikus forradalmat, és segítenie kell azok átnevelését, akik részt vettek a bábhadseregben és a kormányzatban. Fel kell számolni a feudális urak földbirtokainak maradványait, rendezni kell a földkérdés még hátralevő problémáit. A párt azt javasolta, hogy a munkásosztály és a vietnami nép egyidejűleg két forradalmat hajtson végre: a nemzeti demokratikus és népi forradalmat, valamint a szocialista forradalmat.

A párt abból indul ki, hogy a két

övezetnek még vannak egymástól eltérő jellemzői, amelyeket fokozatosan kell felszámolni. Délen a termelési eszközök szocialista tulajdona és a szocialista termelési viszonyok még csak a kezdetnél tartanak. Északon tervgazdálkodás folyik, Délen ez még csak korlátozottan valósul meg. Északon a kizsákmányoló osztályokat megszüntették, Délen a munkásosztály s a parasztság mellett megtalálhatók a kispolgárság, a nemzeti burzsoázia, a komprádor tőkések és a feudális nagybirtokos osztály maradványai. A társadalom többségét Délen az egyéni parasztság és a kispolgárság alkotja.

A két övezet közötti gazdasági és társadalmi különbségek fokozatos felszámolása érdekében Délnek olyan irányba kell vezetnie a magán-, a tőkés- és az egyéni gazdaságot, amely egyaránt hasznos az államnak és a népnek. Meg kell kezdeni a magántőkés ipar és kereskedelem, a mezőgazdaság, a kézművesség és a kiskereskedelem fokozatos szocialista átalakítását. E folyamat révén a két övezet addig közelít majd egymáshoz, míg azonossá nem válik gazdaságilag és a termelési viszonyok tekintetében.

1976 decemberében tartották a párt IV. kongresszusát, amelynek középpontjában az ország teljes felszabadulása utáni időszak feladatai álltak. A kongresszus megállapította, hogy az ország egészét tekintve a szocializmus ereje döntő fölényben van, s ez kedvező belső feltételeket nyújt a szocialista forradalomhoz. Ugyanakkor óriási nehézségeket teremtett a 30 évig tartó háború és az a tény, hogy Délen alig kezdődött el a szocialista átalakulás. Három forradalom megvalósításának feladata áll a párt előtt – hangsúlyozta a kongresszus –: forradalom a termelési viszonyokban; tudományos-technikai forradalom; ideológiai és kulturális forradalom. Mindez megköveteli a hűséget a proletárdiktatúrához. A kongresszus módosította a szervezeti szabályzatot, és a párt nevét *Vietnami Kommunista Párt*ra változtatta.

A párt tagjainak száma: 1 500 000 (1976).

A Központi Bizottság főtitkára: Le Duan.

A párt lapja: Nhan Dan.

VIETNAMI SZOCIALISTA PÁRT (Dang Xa Hoi Viet-Nam)

1946. július 22-én alakult, tömöríti a hazafias értelmiség idősebb nemzedékét. Támogatja a Hazafias Front és a kommunista párt politikáját. A tudományos szocializmus ideológiáját vallja magáénak. Soraiból miniszterek, képviselők kerültek ki.

A párt főtitkára: Nguyen Xien.

A párt lapja: To Quoc.

VIETNAMI NEMZETI, DEMOKRATIKUS ÉS BÉKEERŐK SZÖVETSÉGE

Az 1968. évi nagy sikerű Tet-offenzíva nyomán, 1968 áprilisában Saigon közelében alakult, részben azokból, akik csak ekkor ismerték fel az agresszorok elleni harc szükségességét. Tagsága elsősorban a városi

lakosok és az értelmiségiek, diákok, alkalmazottak, kisiparosok, keresdők köréből került ki. Törekvése az alakuló kongresszus meghatározása, majd az 1968 júliusában kibocsátott részletes program szerint „a háború befejezése, a béke helyreállítása, a nemzeti függetlenség és szuverenitás megteremtése, a független, szabad, békés, semleges és virágzó Dél-Vietnam megteremtése a haza békés egyesítése céljából". A szövetség kimondta, hogy politikáját és tevékenységét mindenben összehangolja a DNFF-fel.

A szövetség elnöke: Trinh Dinh Thao.

A szövetség lapja: Giai Phong.

Afrika

ALGÉRIA
(Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság)

Területe: 2 381 700 km^2, *lakosainak száma:* 16 000 000 (1975).

1962 júliusa óta független. Franciaország hétévi felszabadító harc eredményeként kényszerült a függetlenség elismerésére.

Az államhatalom legfelsőbb szerve a Forradalmi Tanács.

Az ország imperialistaellenes, antikolonialista, el nem kötelezett külpolitikát folytat, támogatja a nemzeti felszabadító mozgalmakat, és jó kapcsolatokat alakított ki a szocialista országokkal.

ALGÉRIAI SZOCIALISTA ÉLCSAPAT PÁRT
(Hizb at-Taliat al-Istirákijja fil-Dzsazáir)

1920. december 29-én alakult az *Algériai Kommunista Párt* mint a *Francia Kommunista Párt* szekciója. Kezdetben tagjainak többségét az Algériában élő francia munkások alkották, később a munkásosztály fejlődésével megnőtt az algériai munkások aránya a pártban. 1936-ban önálló párttá vált. A párt az 1939–1943-as években illegálisan, majd 1943-tól 1955-ig legálisan működött.

Az 1954. november 1-én megindult szabadságharcot illetően a párt kezdetben lebecsülte a fegyveres harc lehetőségét, de később határozatot hozott a fegyveres harc támogatására, partizánalakulatok szervezésére. A párt által vezetett fegyveres csoportok 1956-ban beolvadtak a Nemzeti Felszabadító Hadseregbe. A felszabadító harcokban a párt sok tagja életét vesztette.

A függetlenség kivívása után a párt támogatta a kormány politikáját. 1962 novemberében betiltották a pártokat, de vezetőik szabadon tevékenykedhettek. A párt Központi Bizottsága határozatot hozott arra, hogy a kommunisták lépjenek be az *FLN*-be. Lehetőséget láttak ugyanis arra, hogy az FLN a szocialista célkitűzésekért harcoló politikai vezető erővé váljon.

Ben Bella kormányának megdöntése (1965. június 19.) után a kommunisták és a többi antiimperialista erő együttműködése, egy időre törést szenvedett. Bár az új kormány folytatta az antiimperialista külpoliti-

kát, számos kommunistát letartóztattak, mert Ben Bellát támogatták. A párt kénytelen volt ismét illegalitásba vonulni.

Az FLN balszárnyával együtt 1965-ben megalakították az *Algériai Szocialista Élcsapat Párt*ot, hogy a párt soraiban egyesítsék a függetlenségért és a szocializmusért vívott harc legjobbjait. A párt feladatának tartja, hogy támogassa a Bumedienkormány antiimperialista, a haladást elősegítő intézkedéseit.

A párt arra törekszik, hogy egyesítse a haladó körök erőfeszítéseit, segítse az FLN-t, hogy vezető szerepet töltsön be a forradalmi folyamatban. A párt véleménye szerint a forradalom újabb lendülete érdekében a következő feladatokat kell megoldani: az összefogás szellemének erősítése, mindazoknak az előítéleteknek leküzdése, amelyek akadályozzák, hogy az összes antiimperialista erő közös akciókat hajtson végre a nemzeti egységfront keretében; a táradalmi, politikai és kulturális élet demokratizálása, ami elengedhetetlen feltétele annak, hogy a dolgozó tömegek, a haladó erők kezdeményezése kibontakozzék, a tömegszervezetek élete elevenné váljék. Evégett mind tudatosabb, szervezettebb és befolyásosabb forradalmi élcsapatot kell létrehozni, amely magában foglalja a tudományos szocializmus minden hívét és a forradalmi demokratikus hazafias erőket.

A Központi Bizottság első titkára: Szadek Hadzseresz.

A párt lapja: La Voix du Peuple.

NEMZETI FELSZABADÍTÁSI FRONT
(Front de Liberiation Nationale – FLN)

1954-ben alakult a francia gyarmatosítók elleni harc vezetésére. A kezdetben kis illegális fegyveres csoportok hálózatából hatalmas szervezetté nőtt. Az *FLN* vezetése alatt a harcoló fegyveres osztagok a *Nemzeti Felszabadító Hadsereg*ben tömörültek.

Az 1956 augusztusában tartott FLN-kongresszus elfogadta a párt programját, és meghatározta a felszabadító harc feladatait A program feladatául tűzte ki a nemzeti függetlenség kivívását, a szuverén algériai kormány létrehozását, a földreform végrehajtását, az alapvető termelési eszközök államosítását stb. A kongresszus határozatot hozott a legfelsőbb vezető szerv – az *Algériai Forradalom Nemzeti Tanácsa* – létrehozásáról.

Az FLN 1958. szeptember 19-én kikiáltotta az Algériai Köztársaságot és ideiglenes kormányt alakított. Képviselői 1962 márciusában aláírták Franciaországgal az Algéria szuverenitását elismerő éviani tűzszüneti egyezményt.

Az Algériai Forradalom Nemzeti Tanácsa 1962 júniusában új programot fogadott el, amely leszögezte, hogy szükség van egy olyan tömegpárt létrehozására, amely képes megvalósítani a népi demokratikus forradalom célkitűzéseit. Célul tűzte ki az ország iparosítását, a földreform végrehajtását, a dolgozók életszínvonalának emelését, az írástudatlanság megszüntetését stb.

Az 1964 áprilisában ülésező kongresszus elfogadta az Algíri Chartát. E szerint Algéria a fejlődés szocialista útját választja, célul tűzi ki a termelési eszközök, a külkereskedelem, a bankrendszer, az ásvány- és energiakincsek államosítását, a parasztság szövetkezetekbe tömörítését stb.

A hetvenes évek derekán veszélyes torzulási folyamatok mutatkoztak az iparban és a mezőgazdaságban, kialakulóban volt a bürokratikus burzsoázia. Az FLN vezetői felvették a harcot a torzulások ellen, a forradalom megújításának és továbbfejlesztésének jelszavával. Az 1976. június 27-i népszavazáson elfogadott Nemzeti Charta az új alkotmány alapja. A Charta hitvallás a szocializmus mellett, s az eddigi eredményeket — átfogó államosítások, földreform, munkástanácsok, szövetkezetek stb. – a szocialista építés alapjainak nevezi. A Charta hangsúlyozza, hogy létre kell hozni a forradalmi folyamat irányítására hivatott élcsapat pártot, hitet tesz a békés egymás mellett élés és a nemzeti felszabadító mozgalmak támogatása mellett, sürgeti a még szorosabb együttműködést a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal. A Charta ugyanakkor figyelembe veszi a nemzeti sajátosságokat, és megfontoltan foglalkozik az iszlám szerepével és a nők egyenjogúsításával.

A front vezetője: Huari Bumedien.
A front lapja: Al-Mudzsahid.

ANGOLA
(Angolai Népi Köztársaság)

Területe: 1 246 700 km², *lakosainak száma:* 6 211 000 (1975).

1975. november 11-én függetlenné vált egykori portugál gyarmat. Az országban egypártrendszer van. A kormányzó párt az *MPLA – Munkapárt.*

ANGOLA FELSZABADÍTÁSÁNAK NÉPI MOZGALMA – MUNKAPÁRT (Movimento Popular de Libertação de Angola [MPLA] – Partido do Trabalho)

Angolában 1953-ban alakultak meg az első illegális haladó pártok, mozgalmak. Az *Angolai Egyesült Harci Párt* (PLUA), a *Mozgalom Angola Függetlenségéért* (MIA), majd a *Mozgalom Angola Nemzeti Függetlenségéért* (MINA) egyesüléséből jött létre 1956. december 10-én a marxista színezetű *MPLA*. Főként városi, munkás- és értelmiségi bázissal indult, de hamar jelentős ültetvényi munkás- és paraszttömegekkel is szélesedett. 1957-ben közzétett programja a portugál gyarmatosítók elleni következetes harcot, a munkásság és parasztság megnyerését tűzte ki az MPLA céljaként, a gyarmat felszabadítása és teljes függetlensége érdekében. Ugyanakkor meghirdette

a felszabadulás utáni feladatokat is: a társadalmi rend gyökeres átalakítása, a kizsákmányolás megszüntetése, egyenjogúság, széles körű demokratikus jogok biztosítása. A portugál gyarmatosítók terrorjára adandó szükséges válasznak a népi szabadságharcot tekintette.

Az 1961. február 4-én megindult fegyveres harc vezetése mindvégig az MPLA kezében volt. Jelentős katonai sikereket ért el, és néhány év alatt felszabadította az ország területének mintegy kétharmadát. Mint a mozambiki és bissau-guineai felszabadító harcoknak, e harcnak is alapvető szerepe volt a portugáliai fordulatban, a fasizmus 1974. április 25-i megbuktatásában. Az MPLA ekkor bejelentette, hogy ezzel Angola függetlenségének kikiáltása előtt elhárultak az akadályok, és a portugál szervekkel való megegyezés alapján kitűzték a függetlenség kikiáltásának napját.

1975. november 11-én az MPLA szervei átvették a hatalmat, megalakították az államapparátust; rövidesen azonban újabb harcba kellett bocsátkozniuk az ország két, függetlenségi törekvéseket hirdető, de valójában a neokolonializmust szolgáló szervezetével, az *FNLA*-val és az *UNITA*-val. Az FNLA-val egyébként 1972-ben akcióegység-megállapodást kötött, amely azonban rövid életűnek bizonyult.

Első kongresszusát 1977. december 4–10. között tartotta. Itt elhatározták a párt nevének megváltoztatását a korábbi *Angola Felszabadításának Népi Mozgalma* név kiegészítésével; új neve: *MPLA – Munkapárt*. A névváltoztatással együtt kialakították az új szervezeti szabályzatot, amely egyebek között meghatározza a tagság feltételeit is, s kimondja, hogy az MPLA tagjai nem válnak automatikusan az MPLA – Munkapárt tagjaivá. Egyben tagjelöltségi időt is előír. A párt a tudományos szocializmus elvei alapján álló, marxista–leninista pártnak vallja magát, amelynek közvetlen feladata a szocialista forradalomba való átmenet előfeltételeit megteremteni. Angola sajátos helyzetéből fakad – fejtette ki a kongresszuson a párt elnöke, Agostinho Neto által tartott beszámoló –, hogy itt a marxista–leninista párt azután alakult ki, miután a forradalmi erők magukhoz ragadták a hatalmat.

A kongresszus kidolgozta az 1978–1980. évekre vonatkozó népi akcióprogramot, amelynek célja a gazdasági és társadalmi fejlődés irányításának megerősítése, az államosítások, állami vállalatok és termelőszövetkezetek alakításának elősegítése, az ország 1973. évi termelési szintjének elérése (a termelés ugyanis a háborús pusztítások következtében erősen lecsökkent), a lakosság életszínvonalának emelése és a lakosság képzésének előmozdítása, beleértve az analfabetizmus leküzdését is.

Az MPLA vezető szerve a Központi Bizottság, illetve a Politikai Bizottság, a fegyveres harcok idején katonai-politikai koordinációs bizottság is működött.

A mozgalom elnöke: Agostinho Neto.

A mozgalom lapja: Angola in Arms, Vitoria ou Morte.

A független Angola ellen illegális ellenforradalmi tevékenységet folytató pártok:

ANGOLA NEMZETI FELSZABADÍTÁSI FRONTJA (Frente Nacional de Libertação de Angola – FNLA)

1962. március 28-án alakult *Angola Népeinek Szövetsége* (UPA) és az *Angolai Demokrata Párt* (PDA) egyesülésével. Székhelye megalakulásától kezdve a zaire-i (akkor: Kinshasa-Kongó) főváros, ahol irányításával úgynevezett emigráns kormány is létrejött. Tagjait főként az észak-angolai bakongo törzsből verbuválta. Bár programjában támadta a portugál gyarmatosítást és fegyveres harcot is hirdetett ellene, tevékenysége, beleértve fegyveres harci tevékenységét is, erőteljesebb volt a haladó *MPLA* ellen, mint a portugál fegyveres erők ellen. Így az *FNLA* gyakorlatilag az imperializmus egységbontó céljait szolgálta, megtévesztve és megbontva a haladó erőket, és gyengítve azok legkövetkezetesebb mozgalmát. Az Afrikai Egység Szervezete, amely egy időben mind az MPLA-t, mind az FNLA-t támogatta, 1972-ben, felismerve a helyzetet, megvonta tőle a támogatást. 1972-ben jött létre megállapodás a két szervezet között harcuk egybehangolásáról; a megállapodást azonban az FNLA ismételten megszegte.

Amikor a portugál fasizmus megdőlt és a függetlenségi tárgyalások megindultak, az FNLA újult erővel támadt az MPLA-ra, és megkísérelte a hatalom megragadását. A függetlenség kikiáltása és az MPLA kormányra kerülése után fegyveres harcot indított – az UNITA-val együtt és jelentős zaire-i és amerikai támogatással – a törvényes angolai kormány ellen. 1976 márciusában a zaire-i kormány betiltotta működését Zaire területén.

A front elnöke: Holden Roberto.

NEMZETI SZÖVETSÉG ANGOLA TELJES FÜGGETLENSÉGÉÉRT (União Nacional para a Independencia Total de Angola – UNITA)

1966. március 13-án az *FNLA*-ból kilépett a Zaire-ban székelő ún. emigráns kormány akkori „külügyminisztere", Jonas Savimbi; az ő vezetésével alakult meg az *UNITA*. Bár a kilépés indokolása az volt, hogy a Roberto-féle pártvezetés politikája az imperializmusnak kedvez, rövidesen az UNITA is szembefordult az egyetlen következetes antiimperialista erővel, az *MPLA*-val, majd az FNLA-val már egyetértésben és katonailag is összehangoltan vette fel az MPLA ellen a fegyveres harcot. Az UNITA fő bázisa a déli ovimbundo törzs; katonai segítséget a Dél-afrikai Köztársaságtól és az Egyesült Államoktól kapott. A délafrikai és zsoldos csapatok az UNITA csapataival együtt támadták az MPLA vezette kormány haderőit.

A szövetség elnöke: Jonas Savimbi.

BENIN
(Benin Népi Köztársaság)

Területe: 112 622 km², *lakosainak száma:* 3 112 000 (1975).

1960. augusztus 1. óta független köztársaság, volt francia gyarmat. 1975. november 30-án a korábbi Dahomeyi Köztársaság nevet hivatalosan Benin Népi Köztársaság névvel váltották fel.

Az 1972. október 26-án végrehajtott katonai hatalomátvétel megszüntette a pártok működését. Így megszűnt az addig kormányzó pártként működő *Dahomeyi Demokrata Párt* (Parti Démocratique Dahoméen), amely 1963-ban alakult, miután elődjét, az 1960-ban megalakított *Dahomeyi Egységpárt*ot (Parti Dahoméen de l'Unité) a számos államcsíny egyike során betiltották. A párt elnöke Sourou Migan Apithy, főtitkára Justin Tometin Ahomadegbe volt. Irányvonala az ország neokolonialista politikáját segítette elő.

A párt betiltását is eredményező katonai hatalomátvétel az ország politikai irányvonalát megváltoztatta, antikapitalista politikát kezdeményezett.

BENINI NÉPI FORRADALOM PÁRTJA
(Parti de la Révolution Populaire du Bénin)

Az ország nevének Benin Népi Köztársaságra való átváltoztatásával egyidőben a kormány elhatározta új, egységes párt megalakítását. 1975. november 30. tekinthető a párt megalakulása időpontjának. 1976 májusában tartotta meg a párt I., rendkívüli kongresszusát, amelyen elhatározták, hogy a párt feladata a marxista–leninista elméletet az afrikai és benini történelmi körülményekre alkalmazva vezetni a forradalmat. Ennek megvalósítása céljából meg kell szervezni a munkás- és parasztmozgalmat, hogy az ország a népi demokratikus forradalom révén szocialista irányban fejlődjék. A kormány feladatául a párt az államosítás következetes keresztülvitelét, a külföldi tőke befolyásának teljes megszüntetését, az írástudatlanság gyors felszámolását jelölte meg. A kongresszus óta a program számos pontja megvalósult, elsősorban az államosítás és a külföldi tőke kiszorítása.

A párt elnöke: Mathieu Kerekou.

BISSAU-GUINEA
(Bissau-Guinea Köztársaság)

Területe: 36 125 km², *lakosainak száma:* 556 000 (1975).

1973. szeptember 24-én az ország jelentős részét kitevő felszabadított területen kikiáltották a független köztársaságot, megszüntetve ezzel az évszá-

zados portugál gyarmati uralmat. A portugál fasizmus felszámolása után, 1974. szeptember 10-én Portugália is elismerte a köztársaság függetlenségét. Egyben megállapodás történt arról, hogy a Zöld-foki-szigetek külön államszervezettel rendelkezzék, s majd a már önálló két állam dönt Bissau-Guinea és a Zöld-foki-szigetek egyesülésének kérdésében.

GUINEA ÉS A ZÖLD-FOKI-SZIGETEK AFRIKAI FÜGGETLENSÉGI PÁRTJA (Partido Africano da Independência da Guiné e Cabo Verde – PAIGC)

1956. szeptember 19-én alakult Amilcar Cabral kezdeményezésére és vezetésével. Az ország egyetlen pártja, a nemzeti felszabadítási háború vezető ereje volt. A tömegeiben paraszti összetételű, de a kis létszámú munkásságot és az értelmiség jelentős részét is tömörítő párt 1959-ben kidolgozta a felszabadítási harc programját, részletes és tudományos alapossággal felmérte az ország helyzetét, társadalmának szerkezetét, a nép szükségleteit. 1963 januárjában megindította a fegyveres harcot a portugál gyarmatosítók ellen. A harcban rövid idő alatt széles tömegbázisra tett szert, a gerillaegységek mellett a párt megteremtette a vezetése alatt álló reguláris hadsereget is. 1964-ben már felszabadított területen tartotta kongresszusát, amely elsősorban a népi háború stratégiájával és taktikájával, valamint a tömegkapcsolatok kérdéseivel foglalkozott. A II. kongresszus, 1973 júliusában, már a győzelem utáni időszaknak, a független köztársaság alkotmányos rendjének kérdéseit vitatta meg. Ekkor választotta meg a párt új főtitkárát, az 1973. január 20-án meggyilkolt Amilcar Cabral utódját, Aristides Maria Pereirát, aki azóta egyben a Zöld-foki-szigetek köztársasági elnöke. A független országban kormányra került PAIGC feladatait a következőkben szabták meg: a működőképes államapparátus és a néptömegek – elsősorban az ifjúság – soraiban végzendő politikai munkával megszilárdítani a politikai hatalmat; fejleszteni a mezőgazdaságot és biztosítani az alapvető élelmiszereket; új munkahelyek létesítésével felszámolni a munkanélküliséget; egységes általános képzési rendszer kialakítása; a főként a kereskedelemben tevékenykedő portugál monopoltársaságok ellenőrzése; az ország természeti kincseinek felkutatása és a szocialista ipar alapjainak lerakása.

Alapjaiban ezt a vonalat erősítette meg az 1977 szeptemberében tartott III. kongresszus, „a függetlenség, az egység és a fejlődés kongresszusa". E kongresszuson különleges hangsúlyt kapott a gyarmati örökség teljes felszámolásának, a szuverenitás megerősítésének és a kizsákmányolás teljes felszámolásának feladata. A PAIGC baráti kapcsolatot épített ki a kommunista pártokkal.

A párt főtitkára: Aristides Maria Pereira, *főtitkárhelyettese:* Luis Cabral.

BOTSWANA
(Botswanai Köztársaság)

Területe: 600 372 km², *lakosainak száma:* 691 000 (1975).

1966. szeptember 30-án lett független; régebbi neve Becsuánaföld. A Brit Nemzetközösség tagja.

BOTSWANAI DEMOKRATIKUS PÁRT
(Botswana Democratic Party)

1962-ben alakult. Kormányzó párt. Programjában a magántulajdonon alapuló „nyugati demokrácia" megteremtését hirdeti, bizonyos reformtörekvésekkel és a faji diszkrimináció elítélésével. Tömegbázisát jelentős részben a törzsi tradíciók fennmaradásának köszönheti: a párt elnöke a bamangvato törzs örökletes uralkodója. Mindamellett a párt, a polgárosodás gondolata jegyében, hivatalosan elítéli a törzsi rendszert, korlátozza a törzsfőnöki hierarchiából fakadó jogokat. Az 1974-es választásokon a parlament 32 mandátumából 27-et szerzett meg.

A párt elnöke: Seretse Khama, *főtitkára:* A. M. Tsoebebe.

A párt lapja: Therisanyo.

BOTSWANAI FÜGGETLENSÉGI PÁRT
(Botswana Independence Party)

1962-ben alakult a *Botswanai Néppárt* (akkor még: *Becsuánaföldi Néppárt*) szakadása révén. A néppárti „baloldal" teremtette párt antiimperialista külpolitikát, faji egyenlőséget, széles körű államosítást követel, beleértve a földek államosítását is. Elítéli a törzsfőnöki hatalom maradványait. Egy mandátum birtokosa.

A párt elnöke: Motsamai K. Mpho.

BOTSWANAI NEMZETI FRONT
(Botswana National Front)

1965-ben alakult ellenzéki párt, a haladó értelmiségiek, diákok és más progresszív erők kezdeményezésére. A törzsi korlátok és hagyományok teljes megszüntetését követeli, és egységre szólít a külföldi tőke és a konzervatív-reakciós erők ellen. A párt programja azonban a függetlenség első évei után mérséklődött, mert a következetes baloldali elemek kiszorultak belőle. 1974-ben két mandátumot nyert.

A front elnöke: II. Bathoen.

A front lapja: Puo Pha.

BOTSWANAI NÉPPÁRT
(Botswana People's Party)

1962-ben alakult ellenzéki párt. 1974-ben két mandátumot szerzett. Politikai programja a függetlenség következetes megvalósítása, a faji megkülönböztetés teljes felszámolása, a törzsfőnöki hatalom gyökeres megszüntetése, valamint az afrikai

egység előmozdítása. Széles körű programja ellenére főként az ország északkeleti törzseire támaszkodik. Az ország földrajzi helyzetére hivatkozva, bár ellenzékben van, nem ellenzi a kormánypártnak a dél-afrikai és rhodesiai kapcsolatokat ápoló politikáját.

A párt elnöke: Philip L. Matante.
A párt lapja: Masa.

BURUNDI
(Burundi Köztársaság)

Területe: 27 834 km^2, *lakosainak száma:* 3 763 000 (1975).

1962. július 1. óta független. Belga közigazgatás alatt álló ENSZ-gyámsági terület volt. 1966. november 29. óta köztársaság. Az 1976. november 1-én államcsíny révén hatalomra került kormányzat betiltotta az addig működő egyetlen pártot.

EGYSÉG ÉS NEMZETI HALADÁS PÁRTJA
(Parti de l'Unité et du Progrès National)

Az ország egyetlen és kormányzó pártja volt. 1958-ban alakult mint függetlenségért küzdő párt, gyakorlatilag a tuszi törzs pártjaként. Programja demokratikus reformista volt. Tömegpártjellegét úgy fokozta, hogy az ifjúsági és női szervezeteket és a szakszervezeteket a párthoz kapcsolta. Külpolitikája elveként a pozitív semlegességet vallotta. A királyság időszakának pártjelszavát – „Isten, király, Burundi" – 1966-ban az „Egység, munka, haladás" jelszóval váltotta fel.

A párt főtitkára Michel Micombero volt.

COMORE-SZIGETEK

Területe: 2171 km^2, *lakosainak száma:* 306 000 (1975).

1975. július 6-án függetlenné vált volt francia gyarmat. Függetlenségét népszavazás előzte meg; jóllehet a többség a függetlenség mellett foglalt állást, Franciaország halogatta a függetlenség elismerését, ezért a helyi kormány egyoldalúan deklarálta a függetlenséget. A négy nagyobb szigetből álló volt gyarmat egyik szigete azonban, a legdélibb fekvésű Mayotte (amelynek lakossága többségében a népszavazáson is a függetlenség ellen foglalt állást) bejelentette a comore-i államtól való elszakadását és megmaradását a francia birodalom tengerentúli területeinek keretében. Ennek az elszakadásnak jogosságát a comore-i kormány nem ismerte el, Franciaország azonban

támogatta, sőt 1976-ban, az ENSZ állásfoglalását is semmibe véve, ismételt népszavazást rendelt el, és ennek eredményére hivatkozva egyoldalúan kimondták e sziget kiszakadását az új államból, azt Franciaország „megyéjének" deklarálták, egyben elismerve az ország többi részének függetlenségét.

COMORE-SZIGETEKI DEMOKRATIKUS UNIÓ
(Union Démocratique des Comores – „Zöld Párt")

A gyarmati „önkormányzat" idején sokáig kormányzó párt volt. A honi burzsoázia érdekeit képviselte, és mérsékelt függetlenségi programmal lépett fel, majd a függetlenség előkészítésének szakaszában kormányzó erőként „egyoldalúan" kimondta az ország függetlenségét. Jóllehet a függetlenség deklarálásával a többi párt is egyetért, a leggazdagabb rétegeket képviselő párttal azonban nem, így a vele szemben egyesült ellenzék még 1975 folyamán megbuktatta a kormányt, és megszüntette a párt működését.

Az unió elnöke: Ahmed Abdallah.

COMORE-SZIGETEKI EGYESÜLT FRONT
(Front Uni des Comores)

1975-ben alakult pártszövetség, amely – a pártok önállóságának érintetlenül hagyásával – pártszövetségbe tömöríti a *„Fehér Pártot"*, a *Comore-szigeteki Fejlődés Pártját* és a *Comore-szigeteki Szocialista Párt*ot. A pártszövetség a korábbi, Ahmed Abdallah vezette párt és kormányzata ellenzéke volt; e szövetség támogatásával alakult meg az 1975. augusztus 3-i államcsíny után az új kormány.

COMORE-SZIGETEKI FEJLŐDÉS PÁRTJA
(Parti pour l'Évolution des Comores)

1963-ban alapították haladó emigránsok Dar es-Salaamban, Tanzánia fővárosában *Comore-szigeteki Nemzeti Felszabadító Mozgalom* (Mouvement de Libération Nationale des Comores) néven. A terület első politikai szervezete volt. Rövidesen megkezdte illegális tevékenységét a Comore-szigetek területén is: 1967-ben már jelentős parasztttüntetések, 1968-ban diákakciók jelezték működését. A függetlenség kikiáltásakor, 1975-ben, legalizálta működését, új nevet vett fel és bejelentette, hogy kész együttműködni a függetlenség védelme érdekében a kormányzó erőkkel. Ezt követően egyik kezdeményezője és résztvevője a létrejött *Comore-szigeteki Egyesült Front* nevű pártszövetségnek.

A párt főtitkára: Abdu Bakar Boina.

COMORE-SZIGETEKI NÉP DEMOKRATIKUS TÖMÖRÜLÉSE
(Rassemblement Démocratique du Peuple Comorien – „Fehér Párt")

A gazdag rétegek pártja, hosszú időn keresztül kormányzati tényező volt.

A hatvanas években ellenzékbe vonult, majd részt vett a *Comore-*

szigeteki Egyesült Front ellenzéki pártszövetségben.

A tömörülés vezetője: Said Bacar Said Tourqui.

COMORE-SZIGETEKI SZOCIALISTA PÁRT
(Parti Socialiste des Comores)

Magát szocialistának valló, a függetlenség elnyerése után alakult párt. Tagja a kormánykoalíciónak.

A párt vezetője: Abdul Madzsid.

MAYOTTE-I NÉPI MOZGALOM
(Mouvement Populaire Mahorais)

A Comore-szigetek függetlenségi törekvéseivel szembehelyezkedő helyi jellegű párt. Ellenezte a francia birodalomból való kiszakadást, majd a Comore-szigetek függetlenségének deklarálása után kimondta Mayotte sziget kiválását az országból, és bejelentette, hogy a szigetet Franciaország tengerentúli területének tekinti.

A mozgalom elnöke: Zena M'Déré.

CSÁD
(Csád Köztársaság)

Területe: 1 284 000 km^2, *lakosainak száma:* 4 030 000 (1975).

1960. augusztus 11-én függetlenné vált volt francia gyarmat.

Az 1975. április 13-án végrehajtott katonai államcsíny megfosztotta hatalmától az addigi köztársasági elnököt, François Tombalbayét, és feloszlatta pártját, a *Kulturális és Társadalmi Forradalom Nemzeti Mozgalmát* (Mouvement National de la Révolution Culturelle et Sociale). E pártot a megdöntött kormány 1973 augusztusában alapította az addigi kormányzó és egyetlen legális párt, a *Csádi Haladó Párt* (Parti Progressiste Tchadien) utódaként. Ez a párt eredetileg az *Afrikai Demokratikus Tömörülés* antikolonialista szervezet szekciója volt, azonban fokozatosan átalakult a francia neokolonializmussal összehangolódó politikai szervezetté, majd a többi párt felszámolása következtében monopolisztikus kormánypárttá. A diktatórikus elnöki uralom közepette azonban olyannyira elszigetelődött, hogy „újraélesztését" átalakításával próbálták meg: így született meg a Kulturális és Társadalmi Forradalom Nemzeti Mozgalma nevű, ugyancsak monopolisztikus politikai szervezet. Függetlenségi törekvését és „afrikanizmusát" jórészt külsőleges eszközökkel kívánta bizonyítani: a gyarmati korszakból örökölt nevek megváltoztatásával, „nemzeti megbékélés" hirdetésével stb. Mindez nem gátolta mindennemű ellenzéki megmozdulás elleni kíméletlen harcában, amihez katonai segítséget kapott Franciaországtól. A katonai államcsíny megbuktatta a kormányt, és felszámolt minden pártot.

CSÁDI NEMZETI FELSZABADÍTÁSI FRONT
(Front de Libération Nationale du Tchad – FROLINAT)

Illegális forradalmi mozgalom. A diktatúra ellen 1968-ban fegyveres harcot kezdett, és az ország területének igen jelentős részét tartotta és tartja ellenőrzése alatt. Programja antikolonialista; követeli a francia erők távozását, demokratikus és népi koalíciós kormány megteremtését, széles körű államosításokat és társadalmi reformokat. Az államcsínnyel hatalomra került új, katonai kormányzattal sem kívánt egyezkedni, és együttműködve más haladó erőkkel, folytatja a szervezett ellenállást.

A front vezetője: Abba Siddick.

DÉL-AFRIKA
(Dél-afrikai Köztársaság)

Területe: 1 221 037 km², *lakosainak száma:* 25 471 000 (1975).

1961-ig brit domínium volt, Dél-afrikai Unió néven. 1961-ben kilépett a Brit Nemzetközösségből, és önálló köztársasággá minősítette magát. Fő jellemzője a fajüldözés, az ország lakosságának túlnyomó többségét kitevő afrikaiak jogainak semmibevevése.

AFRIKAI NEMZETI KONGRESSZUS
(African National Congress – ANC)

A múlt század végén és e század elején létrejött kisebb afrikai kulturális és politikai csoportosulások, regionális szervezetek utódaként és egyesülése révén 1912-ben alakult. Kezdettől fogva célkitűzése a különböző dél-afrikai törzsek egyesítése a nemzeti egységnek és a fehér uralom megszüntetése elleni küzdelemnek a jegyében. Az első világháborút követően radikalizálódik, kapcsolatot teremt a munkásmozgalommal, az alakuló kommunista párttal. Ez a kapcsolat később megromlik, az *ANC* vezetése átmenetileg jobbra tolódik. A negyvenes években újra radikalizálódik, a faji megkülönböztetés minden formája elleni tömegharcot hirdeti, de a nyílt erőszakot elítéli. Ez utóbbi állásfoglalás – amelynek egyik fő hirdetője az ANC egykori neves vezetője, a Nobel-békedíjas Albert Luthuli volt – a gandhista ideológia hatását mutatja. Mindemellett, főként az ötvenes évek elejétől, az ANC mind radikálisabb tömegmozgalmakat és megmozdulásokat szervez, és már nyíltan is hirdeti együttműködését a *Dél-afrikai Kommunista Párt*tal. 1955. június 26-án az ANC kezdeményezésére egybegyűlt Népi Kongresszus elfogadja a Szabadság Chartát, amely a Dél-afrikai Köztársaságot valamennyi lakója – feketék, fehérek – közös hazájának nyilvánítja. Ezzel szembeszáll az ANC-ben

korábban még kísértő „faji megkülönböztetésellenes fajelmélettel", amely a nem fekete dolgozókat kirekesztette volna a szervezkedésből vagy a jövendő demokratikus társadalmából. A charta a nemzeti demokratikus forradalmi fejlődés perspektíváját vázolja fel, és a teljes állampolgári egyenlőség elvén alapul. Követeli az ország kincseinek, a bankoknak és a monopóliumoknak a nép tulajdonába adását, az ipar és a kereskedelem állami ellenőrzését, a földek kiosztását azoknak, akik megművelik, a kényszermunka eltiltását és a szabad költözködés jogát. 1960-ban az ANC elnyomása erősödött, a szervezetet betiltották, s így illegalitásban működik tovább. Vezetői jelentős részét letartóztatták, közülük többet meggyilkoltak, vagy a börtönben pusztultak el. Az ANC a brutális erőszak láttán részben revideálta korábbi erőszakmentességi elveit azzal, hogy a forradalmi erőszakot nem lehet elítélni, amennyiben az az elnyomás ellen irányul és más módon már nem lehet harcolni az elnyomás ellen.

Ennek megfelelően megalakították az ANC fegyveres szervezetét is, amelyet a *Nemzet Lándzsájának* (Umkhonto we Sizwe) neveznek; a szervezet 1967-től fegyveres segítséget nyújtott a Zimbabwéban (Rhodesiában) gerillaharcot szervező *Zimbabwei Afrikai Népi Szövetségnek* (ZAPU).

Az ANC elnöke: Nelson Mandela, *ügyvezető elnöke:* Oliver Tambo, *főtitkára:* Alfred Nzo.

Az ANC lapja: Sechaba.

DÉL-AFRIKAI KOMMUNISTA PÁRT
(South-African Communist Party)

Az afrikai kontinens legelső marxista–leninista pártja. 1921. július 30-án alakult.

A párt 1950-ig – bár üldözések közepette – legálisan tevékenykedett, élen járt a faji megkülönböztetés és a fasizmus elleni harcban, együttműködött az ország haladó szervezetével, az *Afrikai Nemzeti Kongresszussal*, valamint az indiai és a színes lakosság más haladó szervezeteivel. A második világháború alatt és a háború utáni években a párt befolyása jelentősen növekedett. Megsokszorozódott a taglétszáma, és kommunisták kerültek a parlamentbe, valamint a nagyobb városok tanácsaiba.

1950-ben a fajüldöző hatóságok törvényt hoztak a „kommunizmus elnyomásáról", és betiltották a kommunista párt tevékenységét. Minthogy a párt nem volt kellőleg felkészülve az illegalitásra, kimondta a feloszlatását. 1953 elején illegalitásban újjáalakították.

A párt különleges körülmények között harcolt és harcol a gyarmatrendszer ellen, hiszen a gyarmatosítók ott élnek az országban. Ahhoz tehát, hogy kivívják a nemzeti felszabadulást, nem valamely más ország imperialistái ellen kell harcolni, hanem az ottani államgépezetet kell szétzúzni és radikálisan átalakítani a társadalmi-politikai rendszert.

A felszabadító harc körülményei 1961-ben megváltoztak, mert a fasiszta kormány betiltott minden ha-

ladó szervezetet és fegyveresen lépett föl minden ellenzéki megmozdulással szemben. A párt és más haladó szervezetek arra a következtetésre jutottak, hogy elkerülhetetlen a fegyveres harc.

Az 1962 novemberében tartott V. kongresszuson fogadták el a „Dél-Afrika szabadságához vezető út" című programot; ez leszögezi, hogy az elsődleges cél a nemzeti demokratikus államot megteremtő nemzeti demokratikus forradalom győzelme.

A pártnak az a véleménye, hogy a fehér kisebbség nem mond le önként az államgépezet feletti uralmáról, hanem kétségbeesett ellenállást fog tanúsítani. A pártnak ezért elsőrendű feladata olyan feltételek megteremtése, amelyek közt egyre nagyobb szerepet fog játszani a szervezett, aktív ellenállás az osztályellenséggel szemben. Ehhez nem elegendők a katonailag már kiképzett káderek fegyveres akciói, hanem egyidejűleg fokozni kell a tömegharcot, amelynek során a nép meggyőződik arról, hogy képes egyenlő eséllyel szembeszállni az ellenséggel.

A párt elnöke: Yusuf Dadoo.

A párt lapja: Inkululeko.

DÉL-AFRIKAI MUNKÁSPÁRT
(South-African Labour Party)

1909-ben alakult. A faji megkülönböztetés elve alapján álló párt, amely általában inkább valamely nagyobb polgári párt támogatójaként, semmint önálló erőként lépett fel. Befolyása jelentéktelenné vált.

A párt vezetője: Alex Hepple.

EGYESÜLT PÁRT
(United Party)

1934-ben alakult, főként a brit eredetű polgárság pártjaként. Inkább „ellenzékieskedés", mint tényleges szembenállás miatt bírálta a kormányt „túl kemény" faji politikája miatt. Bírálatának alapja elsősorban a forradalmi helyzet kialakulásától való félelem. Ezért követelte a munkaerő-vándorlás engedélyezését: a kormány faji politikájában ugyanis az olcsó „szabad" munkapiac gátját látta. Az egyes afrikai népcsoportok saját „parlamentjeinek" létrehozását javasolta, s ezeknek a központi törvényhozásban is korlátozott képviseleti lehetőséget kívánt. A párt 1948 előtt kormányon volt. 1977 júniusában (miután képtelen volt tényleges alternatívát adni, s ezért elvesztette minden befolyását) kimondta feloszlatását.

HALADÓ REFORMPÁRT
(Progressive Reform Party)

Az *Egyesült Párt*ból 1959-ben kivált csoport alakította *Haladó Párt* és az ugyancsak az Egyesült Pártból 1974-ben kivált *Reformpárt* 1975. július 25-én történt egyesülésével a legnagyobb legális ellenzéki párttá alakult „fehér" párt, amely azonban programjában a hatalomnak a feketék és a fehérek közötti megosztását és minden faji megkülönböztetést tartalmazó törvény megszüntetését követeli. Ugyanakkor, félve minden radikális változástól, elítél minden olyan intézkedést, amely a fekete

többség „faji uralmát" teremtené meg.

A párt vezetője: Colin W. Eglin, *elnöke:* Harry Schwartz.

IGAZI NEMZETI PÁRT
(Herstige Nasionale Party)

A *Nemzeti Párt*ból 1969-ben kivált szélsőjobboldali csoport alapította. Főként az agrártőkét képviseli. „Jobbról" támadja a kormányt, elítélve a „bantusztánok" szervezése révén nyújtott „túlzott" engedményeket és a fekete-afrikai kormányokkal való tárgyalásokat.

A párt vezetője: Albert Hertzog.

NEMZETI PÁRT
(National Party, Nasionale Party)

1913-ban alakult, 1924 és 1939 között, majd 1948 óta kormányon levő többségi párt. Az ipari és finánctőke érdekeit képviseli. Programjának alapja az apartheid, a legkíméletlenebb, fasiszta jellegű faji megkülönböztetés, amelyet a kormány a náci Németországéra emlékeztető faji megkülönböztető törvények és rendeletek révén valósít meg. A pártprogram továbbá a Dél-afrikai Köztársaság teljes katonai felkészültségét, hadserege legmodernebb szintre emelését és atomfegyverrel való felszerelését hirdeti. (E célból megállapodások jöttek létre az NSZK-val, és a hadsereg – jelentések szerint – rendelkezik is már nukleáris bombával.) A kontinensen bekövetkezett progresszív irányú változások (Angola, Mozambik stb.) hatására a párt újabban a „lakosságcsoportok" önállóságának és „önrendelkezésének", az ún. független home-landek (elsőként Transkei) szervezésével leplezi fajüldöző politikáját, és már nem zárkózik el a fekete lakosság „legmegbízhatóbb" elemeinek – részben mint a létesülő home-landek vezetőinek, részben mint tőkés elemeknek – az elnyomó osztályba való bevonásától sem. A párt támogatja az imperialisták neokolonialista törekvéseit a kontinensen.

A párt vezetője: Balthazar Johannes Vorster.

A párt lapja: Die Burger, Die Transvaaler, Die Vaderland.

DÉL-RHODESIA
(Zimbabwe, Rhodesiai Köztársaság)

Területe: 390 580 km^2, *lakosainak száma:* 6 310 000 (1975).

Vitatott jogállású állam; az európai eredetű fajüldöző kisebbségi kormány az országot 1965. november 11-én egyoldalúan „függetlenné", majd 1970. március 2-án köztársasággá nyilvánította. Valójában korábbi státusa, amely szerint a brit birodalom önkormányzattal rendelkező gyarmata, hivatalosan nem szűnt meg.

EGYESÜLT AFRIKAI NEMZETI TANÁCS
(United African National Council – UANC)

1971-ben alakult az afrikai lakosság legális ellenzéki szervezeteként, majd 1972-ben vált párttá *Afrikai Nemzeti Tanács (ANC)* néven. Programjában a fajüldözés megszüntetéséért, az egyenjogúság biztosításáért, a valamennyi réteget képviselő alkotmányozó testület összehívásáért vívott harc szerepel. Ez utóbbit a rhodesiai és a brit kormány aktív részvételével javasolta.

Amidőn jórészt a portugál afrikai gyarmatok felszabadulásának hatására a reakciós Smith-kormányzat közeledést kezdeményezett az afrikai szabadságharcos mozgalmak felé, és tárgyalások céljából kiengedte a börtönből a *ZAPU* és a *ZANU* elnökét, részben belső kezdeményezésre, részben a környező országok, elsősorban Tanzánia, Zambia és Botswana kezdeményezésére, egyesülési tárgyalások indultak az ANC, a ZAPU, a ZANU és a *FROLIZI* között. Ezek eredményeként 1974. december 7-én a négy szervezet korlátozott fúzióra lépett.

Az egységes szervezet közvetlen célja a tárgyalások folytatása a kormányzattal a politikai szabadságjogok biztosítása, a politikai foglyok szabadon bocsátása, a ZANU-t és a ZAPU-t betiltó határozatok felfüggesztése, s ezek után alkotmányozó testület megteremtése az afrikai lakosság jogainak biztosítása és a hatalomban való részvételének megvalósítása céljából. Az ANC szerint a kormányzattal való tárgyalásokban jelentős szerep kell hogy jusson Nagy-Britanniának; ez az állásfoglalás lényegében a Smith-kormányzat által egyoldalúan kikiáltott „függetlenség" megkérdőjelezését jelenti. A kormány és a kiszélesített ANC közötti tárgyalások ismételten megszakadtak. Az ANC-ben fuzionált szervezetek vezetőinek egy része továbbra is hangsúlyozta az állandó készenlét szükségességét, az egyesült szervezetek „önálló arculatának bizonyos fokú megőrzését" és a fegyveres harc folytatásának jogosságát. 1975 szeptemberében egy csoport ki is vált belőle, és bejelentette, hogy *Zimbabwei Felszabadítási Tanács* néven a fegyveres harcot tovább folytató új szervet hoz létre. A vezetők közötti elvi ellentétek elmélyedése, a genfi tárgyalások sikertelensége egyaránt az *Afrikai Nemzeti Tanács* gyengülését, majd gyakorlatilag szétesését okozta, illetve a Smith-kormányzattal már kiegyezést kereső Muzorewa püspök és csoportja tekintélyét vesztett pártjává lett. Ekkor új nevet vett fel: *Egyesült Afrikai Nemzeti Tanács.*

A tanács elnöke: Abel Muzorewa püspök.

CENTRUMPÁRT
(Center Party)

1968-ban alakult. Rhodesia egyetlen olyan pártja, amely elvben egyaránt nyitva áll a fekete és fehér lakosság előtt. 1974-ben a parlamentben 5 mandátummal rendelkezett: valamennyivel a választással betölthető

„fekete" mandátumok összesen 8-ban megszabott kvótájából. Ellenzi a kormánynak a fekete lakossággal, illetve az *Afrikai Nemzeti Tanáccsal* való kiegyezési politikáját, mivel nem tartja kielégítőnek a fekete lakosság számára a kormány részéről felajánlott kompromisszumot. A faji megkülönböztetés enyhítését, az afrikaiak választói jogosultságának kiterjesztését kívánja.

A párt elnöke: Pat Bashford.

RHODESIAI FRONT
(Rhodesian Front)

1962-ben alakult az európai telepesek több kisebb reakciós pártjának egyesülésével. Nyomban kormányra is került. Politikájának alapelve a fehér uralom fenntartása, a honi tőke és a telepesek érdekeinek védelme. Ebbeli törekvései alapján került szembe a brit gyarmatosítókkal is. Gyakorlatilag a fehér lakosság túlnyomó többségének támogatását élvezi, s miután a választók – a népességbeli arányokkal szöges ellentétben – majdnem kizárólag a fehér lakosságból kerülnek ki (1977-ben több mint 6 millió feketéből 7400 szavazhatott), és a parlament 66 mandátumából 50-et fehér képviselőknek tartanak fenn (a fennmaradó 16 „fekete" mandátumnak csak a felét töltik be választások útján), ez elég is korlátlan „alkotmányos" hatalmához. Az 50 „fehér" mandátumot 1977-ben negyedik alkalommal egészében a *Rhodesiai Front* nyerte el. A portugál afrikai felszabadító mozgalmak győzelmei után a kormánypárt „nyitást" kezdeményezett a kompromisszumra kész fekete nemzeti mozgalmakkal. A felajánlott engedmények azonban a hatalom további változatlanságát jelentik. A tárgyalások így ismételten megszakadtak, és a párt és az általa vezetett kormány folytatta elnyomó rendszabályait. Ugyancsak semmibe vette az ENSZ számos állásfoglalását, amely elítélte a faji elnyomást. Mindemellett a párt és a kormány törekszik külpolitikai elszigetelődése enyhítésére, ezen belül a Nagy-Britanniával való viszony rendezésére

A front tagjainak száma: 16 000.

A front vezetője: Ian D. Smith, *elnöke:* Desmond Frost.

A front lapja: Citizen.

RHODESIAI PÁRT
(Rhodesia Party)

A fehér lakosság 1972-ben alakult pártja. Politikája mérsékelten ellenzéki, a faji megkülönböztetés politikájának csak a túlzásait ítéli el.

Az 1974. októberi kongresszus álláspontja szerint a párt feladata világossá tenni, hogy Rhodesiában alapvető változásokra van szükség, s ha a változásokat nem a hatalmon levő (fehér) erők hajtják végre „a kapitalizmus és a nyugati életforma javára", akkor „a változások győzik le a hatalmat". Ennek megfelelően 1975 májusában a párt alkotmányjavaslatot dolgozott ki, amely a fekete lakosság jogainak kiszélesítését, és amerikai mintájú elnöki uralmat javasol.

A párt elnöke: Timothy Gibbs.

ZIMBABWEI AFRIKAI NEMZETI SZÖVETSÉG
(Zimbabwe African National Union – ZANU)

1963-ban a *Zimbabwei Afrikai Népi Szövetség*ből kiváltak, főként értelmiségiek alakították. 1964 augusztusában betiltották, s vezetőinek nagy része Zambiában telepedett le, onnan irányítva az illegális tevékenységet. A *ZAPU*-val párhuzamosan és körülbelül egyidőben kezdte el a fegyveres gerillaharcot, majd annak összehangolására megalakították a közös katonai parancsnokságot, de a két szervezet különválása, sőt időnkénti rivalizálása jó ideig fennmaradt. Az Afrikai Egység Szervezete a *ZANU*-t is a zimbabwei függetlenségi harc szervezetének ismeri el.

1974-ben az *Afrikai Nemzeti Tanács* keretében átmenetileg egyesült a többi haladó afrikai szervezettel, 1976 októberében pedig a ZAPU-val közösen megszervezte a *Zimbabwei Hazafias Front*ot.

A szövetség elnöke: Ndabaningi Sithole lelkész (1963-ban 1 évi börtönre ítélték, majd 1969-ben Smith meggyilkolására tett kísérlet címén 6 évre), akinek befolyása azonban megalkuvó politikája következtében erősen csökkent, és előtérbe lépett a harcosabb és következetesebb politikát képviselő főtitkár, Robert Mugabe. A Hazafias Frontban már ő képviseli a ZANU-t, míg a megalkuvó Sithole az Afrikai Nemzeti Tanács nevében tárgyalásban maradt a Smith-kormánnyal.

ZIMBABWEI AFRIKAI NÉPI SZÖVETSÉG
(Zimbabwe African People's Union – ZAPU)

1961. december 17-én alakult az 1957-ben létrehozott és 1959-ben betiltott *Afrikai Nemzeti Kongresszus* és az ezt felváltó, 1961-ben betiltott *Nemzeti Demokrata Párt* utódaként.

1962 szeptemberében betiltották, és azóta illegalitásban működik, lusakai (Zambia) székhellyel. A párt célja demokratikus állam létrehozása, amelyben a hatalmat, általános választás elvei alapján, a többség gyakorolja. Ez az afrikai lakosság uralmát jelentené, elismerve a fehér lakosság kisebbségi jogait. A kitűzött cél elérésére a *ZAPU* indokoltnak tartja a fegyveres harcot, és annak egyik szervezője is. Harcához jelentős támogatást ad a délafrikai köztársaságbeli *Afrikai Nemzeti Kongresszus*tól, amellyel 1967 augusztusában megállapodást kötött a szabadságharc összehangolásáról. 1972 márciusában a *ZANU*-val együtt létrehozták a fegyveres harc közös katonai parancsnokságát. A ZAPU képviselői többször szerepeltek az ország afrikai lakossága képviseletében az ENSZ különböző fórumain is. 1974 decemberében a ZAPU az *Afrikai Nemzeti Tanács* keretében fúzióra lépett a ZANU-val és a *FROLIZI*-val, 1976-ban a *Zimbabwei Hazafias Front*ban egyesült a ZANU-val.

A szövetség elnöke: Joshua Nkomo (10 évi rabság után, 1974 végén a kor-

mányzattal való tárgyalások céljából szabadlábra helyezték).

A szövetség lapja: Zimbabwe Review.

ZIMBABWEI EGYESÜLT NÉPI SZERVEZET
(Zimbabwe United People's Organization – ZUPO)

1976. december 29-én Salisburyben alakult „fekete" párt; megalakulását valójában a fehér elnyomó Smith-rendszer sugallta, hogy „hidat teremtsen a kormány és a különböző nacionalista csoportok" között. A párt elsősorban a reakciós törzsi vezetők irányítása alatt áll, és a haladó szervezetek kifejezetten a reakciós telepes kormányzat politikájának szolgálatára és általa létrehozott szervezetnek tekintik. A *ZUPO* igényt tart arra, hogy az esetleges tárgyalásokon a fekete lakosság képviseletében részt vegyen.

250 törzsfőnök és 450 falufőnök támogatja.

A *párt vezetője:* Jeremiah Chirau és Kayisa Ndiweni törzsfőnökök, akik egyben a *Rhodesiai Főnökök Tanácsa*nak vezetői.

ZIMBABWEI FELSZABADÍTÁSI FRONT
(Front for the Liberation of Zimbabwe – FROLIZI)

Az 1971-ben a *Zimbabwei Afrikai Népi Szövetség*ből főként taktikai véleménykülönbségek miatt kilépett csoport alakította ellenállási szervezet. A ZAPU és a *ZANU* részvételével átmenetileg létrejött egyesülésnek ugyancsak részese volt; az *Egyesült Afrikai Nemzeti Tanács* tagja.

A front elnöke: James Chikerema.

ZIMBABWEI HAZAFIAS FRONT
(Zimbabwe Patriotic Front)

1976. október 9-én a Joshua Nkomo vezette *ZAPU* és a *ZANU*-nak Robert Mugabe vezette zöme a Zimbabwe függetlenségéért folyó harc vezetésére egyesült. A front véleménye, hogy a hatalom átvétele céljából folytatandó esetleges tárgyalásokon kizárólag ő képviselheti Zimbabwe afrikai lakosságát. Ezt az álláspontot az Afrikai Egység Szervezete is a magáévá tette. A *Zimbabwei Hazafias Front* azonban úgy véli – anélkül, hogy visszautasítaná az esetleges tárgyalásos megoldás keresését –, hogy az adott helyzetben csak a fegyveres harc fokozása hozhatja meg az afrikai lakosság számára a felszabadulást és függetlenséget. Feladatának tartja a fellépést mindenféle „opportunista és reakciós" megoldási kísérlettel szemben. Irányítja a korábban a ZAPU vezette gerillaerők fegyveres harcát, és 1977. szeptember 14-én a front maputói (Mozambik) ülésén megállapodtak a ZAPU és a ZANU fegyveres erőinek egyesítésében. A front kapcsolatot tart a szocialista országokkal és a haladó szervezetekkel.

A front társelnökei: Joshua Nkomo és Robert Mugabe.

DZSIBUTI KÖZTÁRSASÁG

Területe: 22 000 km², *lakosainak száma:* 106 000 (1975).

1977. június 27. óta független, volt francia tengerentúli terület (Francia afar és issza terület), a Francia Közösség tagja.

AFRIKAI FÜGGETLENSÉGI NÉPI LIGA
(Ligue Populaire Africaine pour l'Indépendance)

A korábbi *Afrikai Népek Uniója* utódja, a függetlenség elnyerése előtt az egyetlen legális ellenzéki párt volt. A feltétel nélküli függetlenséget, a Franciaországtól való elszakadást és a szomszédos országokkal való jó viszony kialakítását követelte. A ligát támogatta a *Francia Szocialista Párt*. Az ENSZ dekolonizációs bizottsága előtt képviselte az ország függetlenségi törekvéseit. Az 1977 májusában a függetlenség kérdésében megrendezett népszavazás előtt az addig illegalitásban levő *Szomáli-part Felszabadítási Frontja* (Front de Libération de la Côte des Somalis) nevű szervezettel *Népi Tömörülés a Függetlenségért* (Rassemblement Populaire pour l'Indépendance) néven választási szövetségre lépett. Harca a franciabarát *Nemzeti Függetlenségi Unió* ellen a függetlenné válást közvetlenül megelőző időkben rendkívüli módon kiélesedett. 1976 második felében súlyos összecsapásokra került sor a két szervezet közt. A gyarmaton a helyzet kiéleződése és általában az afrikai változások, az etiópiai események, az Afrika déli részén kialakuló új helyzet hatására a francia kormány fokozatosan tudomásul vette a függetlenség megadásának elkerülhetetlen voltát, háttérbe szorította korábbi fő szövetségesét, a Nemzeti Függetlenségi Uniót és vezetőjét, a kormányzó tanács korábbi elnökét, Ali Aref Bourhant, ami a liga esélyeit tovább növelte és előre biztosította hatalomra kerülését. A függetlenségi népszavazáson az unió listája a szavazatok 92,5%-át nyerte el, és így az új állam kormányzó pártja lett.

A liga elnöke: Hassan Gouled Aptidon.

NEMZETI FÜGGETLENSÉGI UNIÓ
(Union Nationale pour l'Indépendance)

1975. december 5-én alakult a korábbi *Afari Demokrata Csoportosulás*, majd *Afar és Issza Terület Védelme és Haladása Pártja* utódjaként. A franciákkal való együttműködést hirdető párt. A Franciaországgal való „teljes és szoros együttműködés" keretében helyesli a francia katonai támaszpontok fenntartását. A területi gyűlésben többségben volt, de képviselőinek jelentős része 1975–1976-ban elhagyta a pártot, annak nyíltan neokolonialista programja miatt. Következetlensége, neokolonialista irányzata miatt, s mivel a függetlenséget eleve elodázni vagy

korlátozni akarta, annyira elszigetelődött a tömegektől, hogy rövidesen a francia kormány is felismerte az unióval való együttműködés meddő voltát. Odahatott, hogy a párt és egyben a gyarmati közigazgatás vezetője, A. A. Bourhan lemondjon közigazgatási posztjáról; a francia hatóságok ettől kezdve a másik, az esélyesebb politikai erővel léptek kapcsolatra: az *Afrikai Függetlenségi Népi Ligával*. Így a *Nemzeti Függetlenségi Unió* éppen a függetlenség beköszöntével jelentéktelen ellenzéki pártocskává zsugorodott össze.

Az unió elnöke: Ali Aref Bourhan.

EGYENLÍTŐI GUINEA
(Egyenlítői Guineai Köztársaság)

Területe: 28 051 km^2, *lakosainak száma:* 310 000 (1975).

1968. október 12-én függetlenné vált volt spanyol gyarmat. Elnöki rendszerű köztársaság.

DOLGOZÓK NEMZETI EGYSÉGPÁRTJA
(Partido Único Nacional de los Trabajadores)

Az ország egyetlen pártja. Az 1962-ben alakult antikolonialista szervezet, az *Egyenlítői Guinea Nemzeti Felszabadítási Mozgalma* (Movimiento Nacional de la Liberación de la Guinea Ecuatorial – MONALIGE) a függetlenség kikiáltásakor kormányzó párttá vált. 1970. február 2-án egységes és egyetlen pártként, gyakorlatilag a MONALIGE utódjaként, egyidejűleg megszüntetve a többi párt *(Egyenlítői Guinea Nemzeti Egységmozgalma, Egyenlítői Guinea Népi Eszméje)* működését, alakult meg a *Nemzeti Egységpárt*. Ennek 1971. évi I. kongresszusán megválasztották a párt vezetőségét, jóváhagyták szervezeti szabályzatát; a II. (rendkívüli) kongresszuson, 1972 júliusában, elsősorban az ország előtt álló gazdasági feladatokat szabták meg; ekkor a párt nevét megváltoztatták *Dolgozók Nemzeti Egységpártjára*, ezzel is hangsúlyozva, hogy a párt az országban népi hatalmat kíván megvalósítani. Az 1973. júliusi, III. kongresszus a népszavazásra bocsátott új alkotmányt tárgyalta, kimondta, hogy a párt vezető szerepet játszik az állami életben.

Az antikapitalista jellegű, antiimperialista programú párt tagsága gyakorlatilag a teljes felnőtt lakosság. A párt két tartományi szervezete az ország tagoltságának megfelelően: a kontinentális Río Muni és a Macías Nguema sziget (volt Fernando Póo) tartományi bizottságai. Támogatja a földrész nemzeti felszabadító mozgalmait.

A párt elnöke: Francisco Macías Nguema, *főtitkára:* Esono Ondo.

EGYIPTOM

(Egyiptomi Arab Köztársaság)

Területe: 1 002 000 km^2, *lakosainak száma:* 40 000 000 (1976).

1953-ban Egyiptomot köztársasággá kiáltották ki. Az 1954-ben hatalomra került Nasszer-kormány jelentős társadalmi-gazdasági átalakításokat hajtott végre. Az egyetlen politikai szervezet, az *ASZU* programja kimondta, hogy Egyiptom elutasítja a fejlődés kapitalista útját és feladatul tűzi ki a szocializmus építését az országban. Külpolitikai téren állást foglalt az imperializmus, a kolonializmus és a neokolonializmus ellen, a nemzeti felszabadító mozgalmak támogatása, az arab népekkel és a szocialista országokkal való barátság és együttműködés mellett.

Az országot többször sújtotta imperialista agresszió. 1956-ban angol, francia és izraeli csapatok támadták meg Egyiptomot, 1967-ben Izrael robbantott ki háborút és szállta meg az ország jelentős területét, 1973-ban újabb háború tört ki Izrael és a megszállt területek felszabadításáért harcoló arab országok között.

Nasszer halála (1970) után változás kezdődött Egyiptomban. Szadat elnök a „hibák helyreigazítása" ürügyén az erősödő egyiptomi burzsoázia szolgálatában félreállította a nasszeri politika híveit, tág teret biztosított a helyi és külföldi tőke érvényesülésének, illetve behatolásának, s az Egyesült Államok közvetítésével arab szövetségeseit cserbenhagyva két külön megállapodást kötött Izraellel. Az egyiptomi sajtó ugyanakkor megkezdte a rágalomhadjáratot a Szovjetunió ellen, majd Szadat elnök 1975 márciusában felmondta az 1971-ben kötött egyiptomi–szovjet barátsági és együttműködési szerződést. Az arab országok többségének hátat fordítva, 1977 decemberében Egyiptom különbéke-tárgyalást kezdett Izraellel.

ARAB SZOCIALISTA UNIÓ (ASZU)

1963-ban alakult tömegszervezet. Egyiptom 1971 szeptemberében elfogadott alkotmánya az ASZU-t a következőképpen határozza meg: „. . . . olyan politikai rendszer, amely a demokratikus elveken alapuló szervezetei révén a dolgozó nép – a parasztság, munkásság, katonaság, értelmiség és a nemzeti burzsoázia – erőinek szövetségét képviseli."

Az ASZU 1968-ban tartott kongresszusa elfogadta a Nasszer által előterjesztett „Március 30. programot". Az 1971 júliusában megtartott kongresszus elfogadta a „Nemzeti Akcióprogramot", amely elsőrendű feladatként jelöli meg az Izrael által megszállt területek felszabadítását, a társadalmi átalakítások elmélyítését. A kongresszus jóváhagyta az EAK tízéves fejlesztési programját.

A Nasszer halálát követő jobbra-

tolódás során az ASZU jobbszárnyának vezetői mind határozottabban követelték, hogy oszlassák fel az egységszervezetet, s alakítsanak szabályos politikai pártokat. Az erősen tovább élő nasszerista tradíciók azonban nem tették lehetővé a politikai pártok azonnali megalakítását. Szadat elnök első lépésként 1975 novemberében engedélyezte a konkrét politikai programmal fellépő úgynevezett fórumok tevékenységét az ASZU kereteiben, majd 1976 márciusában a nemzetgyűlés és az ASZU Központi Bizottsága politikai szervezetekké, vagyis az eljövendő pártok előfutáraivá nyilvánította e fórumokat. 1977-ben három politikai szervezet működik az ASZU keretében:

NEMZETI HALADÓ PÁRT

A baloldali erőket, nasszeristákat, marxistákat tömöríti, célja „elősegíteni a demokrácia és a haladás kérdéseinek szocialista megoldását". Kisebbségben van, és a jobboldal támadásainak kereszttüzében áll.

A párt főtitkára: Khaled Mohieddin.

EGYIPTOMI ARAB SZOCIALISTA PÁRT

Többségi szervezet, a kormány hivatalos irányzatát képviselve papíron elfogadja az 1952-es forradalmat, célja „a polgári demokratikus Egyiptom" megteremtése.

A párt főtitkára: Manduh Szalem.

SZOCIALISTA LIBERÁLIS PÁRT

Az 1952-es forradalom célkitűzéseivel szemben állva hirdeti az állami szektor háttérbe szorítását és a „szabad gazdaság" megteremtését.

A párt főtitkára: Musztafa Kamel Murad.

Az új működési elvek alapján a jövőben megtartandó választások után mindenkor a többségi szervezet alakítja meg a kormányt. Mindazonáltal a kormány gátolja a baloldali szervezet tevékenységét, különösen miután Szadat elnök különtárgyalásokat kezdett Izraellel.

Az unió tagjainak száma: 12 000 000 (1976).

Az unió elnöke: Anvar Szadat.

Az unió lapja: Al-Gumhurija.

ELEFÁNTCSONTPART
(Elefántcsontparti Köztársaság)

Területe: 322 463 km^2, *lakosainak száma:* 4 885 000 (1975).

1960. augusztus 7-én függetlenné vált elnöki rendszerű köztársaság, volt francia gyarmat.

ELEFÁNTCSONTPART DEMOKRATA PÁRTJA
(Parti Démocratique de la Côte d'Ivoire)

1946-ban alakult mint a több francia afrikai gyarmat pártjainak szövetségeként létrejött *Afrikai Demokratikus Tömörülés* (RDA) szekciója. Bár alapítói között jelentős számban voltak képviselve a gazdag ültetvényesek, a gyarmati időszakban kezdetben demokratikus, antikolonialista programot hirdetett. Később eltávolodott a radikális baloldali álláspontól, és jelentős szerepe volt az RDA felbomlásában. A francia imperializmussal való kiegyezés, a honi burzsoá hatalom és a neokolonializmus útjainak egyengetése lett a célja. A függetlenség elnyerése óta egyedüli és kormányzó pártként az ország kapitalista irányzatú fejlődését, az idegen tőke korlátlan beáramlását segíti elő. A párt V. kongresszusa (1970) megerősítette a szabad vállalkozás elvét, mellőzve a különbségtételt a hazai és az idegen tőke között: eszerint az ország kapuit „jobban, mint valaha" meg kell nyitni az idegen tőke előtt. A világban folyó ideológiai vitákat pedig „a nagyokra" kell hagyni. A párt együttműködik a francia tőkéscsoportokkal.

A 67 tagú Politikai Bizottság és 182 tagú Vezető Bizottság irányította párt területi elv szerint épül fel, gyakorlatilag a teljes felnőtt lakosság tömörítésére törekszik.

A párt elnöke: Félix Houphouët-Boigny, *főtitkára:* Philippe Yacé.

A párt lapja: Fraternité Matin.

ETIÓPIA

Területe: 1 221 900 km², *lakosainak száma:* 27 926 000 (1975).

Afrika legrégibb független állama: átmenetileg (1935–1941) olasz megszállás alatt állt. 1974. szeptember 12-ig császárság; ekkor detronizálták Hailé Szelasszié államfőt, és katonai kormányzat vette át a hatalmat.

Etiópiában sem a császári időszakban, sem a katonai kormányzat kezdete óta semmilyen legális párt nem működik. A katonai kormányzat azonban 1974 decemberében bejelentette azt a tervét, hogy egységes politikai pártot hoz létre „nemzeti és szocialista" alapon, az „Ethiopia Tikdem" (Etiópia mindenekelőtt) jelszó jegyében. Később közölte, hogy Etiópiában proletár élcsapat-pártot hoznak létre, és az etióp forradalom „offenzív jelleget" ölt. 1977-ben Szomália területszerzés céljából megtámadta Etiópiát.

Eritreát – a volt olasz gyarmatot – az olasz fasizmus a megszállt Etiópiához csatolta. 1952-ben az ENSZ Etiópia és Eritrea föderációja mellett foglalt állást, de 1962-ben az etióp császárság annektálta és beolvasztotta Eritrea területét. A két terület egyesítése ellen több illegális szervezet harcol, ezek közül a legjelentősebbek:

ERITREAI FELSZABADÍTÁSI FRONT
(Eritrean Liberation Front)

1960-ban alakult Eritrea független államként való megszervezésének programjával. 1961-ben megkezdték a fegyveres gerillatevékenységet az elszakadásért. Az évek során jelentős gerillaakciókat hajtottak végre, és élesen támadták a négus reakciós uralmát. A császár megdöntése után indultak ugyan tárgyalások a felszabadító erők és az etióp központi kormány között, ezek azonban megfeneklettek, és a harcok tovább folytak. A front változatlanul a teljes elszakadást követeli. Nem módosított ezen az álláspontján azt követően sem, hogy a kormány demokratikus reformokat léptetett életbe és az önkormányzat valamilyen formáját helyezte kilátásba Eritrea részére. 1977-ben, amikor Szomália megtámadta Etiópiát, a reakciós arab rezsimek támogatni kezdték a frontot.

NÉPI MOZGALOM ERITREA FELSZABADÍTÁSÁÉRT
(People's Liberation Movement for the Liberation of Eritrea)

Az *Eritreai Felszabadítási Front*ból 1970–1971 folyamán kivált csoport által alakított szervezet; jórészt eritreai keresztényekből áll – ellentétben a front gerincét alkotó mohamedán erőkkel –, és annál radikálisabb, sokszor ultrabaloldali jelszavakat hangoztat. A császárságot megdöntő központi katonai kormányzattal való megállapodás reményének szertefoszlása után a két szervezet között bizonyos együttműködés jött létre, szervezeti önállóságuk fenntartása mellett.

NYUGAT-SZOMÁLIA FELSZABADÍTÁSI FRONTJA (WSLF)

Az eritreai területen harcoló erőkön kívül a szomáliak lakta területeken is harcolnak a központi kormány ellen szervezett erők. Ezek legjelentősebb szervezete a Szomália által nyíltan támogatott *Nyugat-Szomália Felszabadítási Frontja*. Elsősorban Ogaden és környéke a fő színtere fegyveres tevékenységének. E terület elcsatolását követelik Etiópiától, és egyesülni akarnak Szomáliával. 1977-ben általános támadást indított a központi kormány ellen, és szomáliai csapatok, valamint az imperialisták és a reakciós arab rezsimek támogatásával jelentős területeket elfoglalt. Szomália csak 1978 elején ismerte el, hogy reguláris csapatai részt vesznek a harcokban.

FELSŐ-VOLTA
(Felső-voltai Köztársaság)

Területe: 274 200 km², *lakosainak száma:* 6 032 000 (1975).

1960. augusztus 5-én függetlenné vált volt francia gyarmat.

Az 1970. évi választás után a köztársasági elnök, Lamizana tábornok mellett polgári személy töltötte be a miniszterelnöki tisztet (Gérard Kango Ouedraogo, az *UDV* elnöke). 1974. február 8-án Lamizana tábornok katonai államcsínnyel egyeduralmat teremtett, és rendkívüli állapotot rendelt el. Ekkor valamennyi pártot betiltottak, az 1977 novemberében elfogadott alkotmány azonban általános választásokat helyez kilátásba.

VOLTAI DEMOKRATA UNIÓ
(Union Démocratique Voltaïque)

1970-ig az egyedüli működő párt volt. 1956-ban alakult a korábbi *Voltai Demokratikus Párt* és az *Afrikai Tömegek Nevelésének Társadalmi Pártja* egyesüléséből, mint az *Afrikai Demokratikus Tömörülés* (RDA) felső-voltai szekciója. Kormányzó többségi pártként a magántulajdon alapján való fejlődés, a francia imperializmussal való szoros együttműködés mellett állt ki. 1966 és 1969 között, ugyancsak katonai uralom időszakában, működését betiltották. 1970-ben 37 mandátumot nyert – a többséget.

Az unió elnöke: Gérard Kango Ouedraogo.

Az 1970-es választásokon több más párt indulását is lehetővé tették. Közöttük az 1958-ban alakult, majd 1969-ben újraalakult *Nemzeti Felszabadítási Mozgalom* (Mouvement de Libération Nationale) nevű haladó ellenzéki párt a következetes függetlenség élharcosa. Főként értelmiségiek vezették. Alapítója és főtitkára a neves Afrika-történész, Joseph Ki-Zerbo volt. 1970-ben 6 mandátumhoz jutott. Az *Afrikai Átcsoportosítás Pártja* (Parti du Regroupement Africain) az 1954-ben alapított *Republikánus Szabadságpárt* folytatásaként 1958-ban alakult, mérsékelten ellenzéki jelleggel, bár időnként kormánykoalícióra is lépve. Polgári nacionalista irányzatú. Főleg regionális-törzsi jellege miatt hatása az ország délnyugati vidékére korlátozódott.

GABON
(Gaboni Köztársaság)

Területe: 267 667 km², *lakosainak száma:* 526 000 (1975).

1960. augusztus 17-én függetlenné vált volt francia gyarmat, elnöki köztársaság.

GABONI DEMOKRATIKUS PÁRT
(Parti Démocratique Gabonais)

Az ország egyetlen és kormányzó pártja. 1968-ban alapította Bongo államelnök, megszüntetve, illetve beolvasztva az addig működő pártokat, a *Gaboni Demokratikus Tömb*öt (amely az előző elnök, az elhunyt Léon M'Ba pártja volt) és a *Gaboni Nemzeti Egységpárt*ot. A párt az idegen tőke beáramlásának útját egyengeti, és egyik szószólója a dél-afrikai rezsimmel való „párbeszédnek".

A párt főtitkára: Omar Bongo.
A párt lapja: Dialogue.

GAMBIA
(Gambiai Köztársaság)

Területe: 11 295 km², *lakosainak száma:* 524 000 (1973).

1965. február 17. óta független, 1970. április 20. óta köztársaság, a Brit Nemzetközösség tagja.

EGYESÜLT PÁRT
(United Party)

1951-ben alakult, főleg a polgári rétegekre, elsősorban a katolikus kispolgárságra és értelmiségre, de egyben a törzsi hierarchia egyes köreire is támaszkodó párt. A brit gyarmati időben átmenetileg részt vett a kormányzatban – a párt vezetője oktatásügyi tárcát vállalt, és 1960–1961-ben a gyarmati kormány „miniszterelnöke" is volt –, de általában a mérsékelt ellenzék szerepét játszotta. Alapjában ez a szerepe a függetlenség elnyerése óta is, a *Haladó Néppárt* vezette kormánnyal szemben, jóllehet programja nem tér el lényegesen a kormánypártétól.

A párt vezetője: J. R. Forster.

HALADÓ NÉPPÁRT
(People's Progressive Party)

1959-ben alakult. Gambiának a brit birodalomból való kiszakadását és a független Szenegállal való egyesülését követelte. 1960–1961-ben részt vett a gyarmati kormányzatban, majd a függetlenség kikiáltása után, 1966-ban, többségi párt lett. Ekkor már Gambia függetlensége megszilárdításának és önállóságának programjával lépett fel. 1968-ban beleolvadt a *Gambiai Kongresszus Párt*. A párt, illetve a kormány programja az ország gazdaságának a magánvállalkozás biztosításának keretében való fejlesztése, az idegen tőkeberuházások ösztönzése. Külpolitikájában támogatja az afrikai egységtörekvéseket és az antikolonializmust. Az 1972. évi választáson abszolút többségre – 28 mandátumra – tett szert.

A párt elnöke: Dawda K. Jawara.

1976-ban két újabb párt is bejelentette megalakulását: a *Nemzeti Konvenció Párt* (National Convention Party) és a *Nemzeti Felszabadítási Párt* (National Liberation Party).

GHÁNA
(Ghánai Köztársaság)

Területe: 238 537 km², *lakosainak száma:* 9 866 000 (1975).

1957. március 6-án függetlenné vált egykori brit gyarmat (Aranypart) Kwame Nkrumah vezetésével nemkapitalista úton fejlődő köztársaság volt. Az 1966. február 24-én végrehajtott államcsíny után katonai kormány vette át a hatalmat. Közben, 1969 és 1972 között polgári, „parlamentáris" kormányzat működött.

A Nkrumahot megbuktató katonai államcsíny után betiltották a *Népi Konvenció Párt*ot; 1966 és 1969 között semmilyen párt nem működött. 1969-től 1972-ig ismét engedélyezték néhány párt működését, majd 1972. január 13-án az Ignatius Acheampong vezette kormány megalakulásával ismét megszűnt a pártok legalitása.

A korábban működött főbb pártok:

HALADÁS PÁRT
(Progress Party)

1969-ben alakult mint az egykori Nkrumah-ellenes *Egyesült Párt* utódjaként, főként a burzsoázia és a gazdag ültetvényesek szervezeteként, az akan (ashanti) törzsi hierarchiára támaszkodva. A katonai segédlettel megrendezett választásokon abszolút többséget szerzett, és a 140-ből 105 mandátumra szert tett. Kormányzó pártként az imperialista befolyás megerősödését igyekezett elősegíteni, kapcsolatot keresett a dél-afrikai fajüldöző rendszerrel is. Az 1972-ben hatalomra került katonai kormány betiltotta.

A párt vezetője: Kofi Abrefa Busia.

NÉPI KONVENCIÓ PÁRT
(Convention People's Party)

1949 júniusában alakították az 1947-ben alapított *Egyesült Aranyparti Konvenció*ból kivált haladó erők, Kwame Nkrumah vezetésével. A párt a brit gyarmatosítás ellen harcoló legjelentősebb erő lett. Azonnali önkormányzatot, önálló demokratikus állam megteremtését követelte; felhasználva a brit gyarmati rendszer gyengülését, sorozatos engedményeket csikart ki, majd – a második világháború után kiharcolta az ország függetlenségét (Ghána volt az első független feketeafrikai állam). Ekkor a párt hatalomra került és vezette az antikapitalista átalakulást. 1964-től az egyetlen párt volt, s jobbára ettől kezdve mindinkább adminisztratív eszközökkel élt, aminek következtében meggyengültek tömegkapcsolatai. A gazdasági és politikai kérdéseket szűk körben döntötték el. A párt vezetője mindvégig Kwame Nkrumah volt. A Nkrumahot eltávolító államcsíny után feloszlatták.

GUINEA
(Guineai Köztársaság)

Területe: 245 857 km^2, *lakosainak száma:* 4 416 000 (1975).

1958. október 2-án népszavazással független köztársasággá vált volt francia gyarmat.

GUINEA DEMOKRATA PÁRTJA
(Parti Démocratique de Guinée – PDG)

Az 1946-ban létrehozott *Afrikai Demokratikus Tömörülés* (RDA) nevű, több francia afrikai gyarmat antikolonialista pártjait tömörítő szervezet szekciójaként 1947 májusában alakult Sékou Touré kezdeményezésére. A többféle irányzatot tömörítő RDA-n belül a PDG mindig is az egyik legkövetkezetesebb és legharcosabb szekció volt. A függetlenségért vívott harca már a francia jelenlét idején is jelentős eredményekkel járt. Így sikerült szétbomlasztania a francia gyarmati közigazgatás egész alsó és középső szintjét, saját kezébe venni az apparátus e részét. Ennek révén olyan befolyásra tett szert, hogy amikor De Gaulle 1958-ban referendumot rendelt el a francia alkotmány kérdésében, Guinea – egyetlen gyarmatként – elsöprő többséggel szavazta meg a független státust.

A függetlenség kikiáltása után a PDG az ország vezető és egyetlen pártja lett. A párt tömegpárt jelleggel szerveződött, de fejlődése során egyre nagyobb hangsúlyt kap a párt élcsapat feladata az országépítésben, társadalmi rendje átalakításában. 1967-ben megtartott VIII. kongresszusa hirdette meg először a harcot a visszahúzó erők ellen. Ekkor fogadták el szervezeti szabályzatát is, amely a népi hatalom megteremtését teszi a párt feladatává, és szabályozza a párt szervezeti fölépítését a központtól az alsó szervekig. Az 1973-ban megtartott X. kongresszus az ötéves tervek keretében a gazdasági feladatok megoldását állítja a középpontba. A párt kizsákmányolásmentes, a kapitalizmus kialakulását elkerülő társadalmi rend mellett száll síkra, a szocializmust kívánja megvalósítani Guineában. A pártnak eredetileg az ország szinte egész felnőtt lakossága a tagja volt, bizonyos korlátozásokkal: volt kollaboránsok, kizsákmányolók stb. nem lehettek tagjai. Tagja az ifjúsági és női szervezetek, a szakszervezetek és egyéb tömegszervezetek egész tagsága. Ez az elv azonban gyakorlatilag a tagság szűkítése irányában változóban van.

A párt főtitkára: Sékou Touré.
A párt lapja: Horoya.

KAMERUN
(Kameruni Egyesült Köztársaság)

Területe: 475 442 km², *lakosainak száma:* 6 398 000 (1975).

Az 1960. január 1-én függetlenné vált volt francia gyarmat, Kamerun és az 1961. október 1-én függetlenné vált angol gyarmat, Dél-Kamerun egyesüléséből jött létre. 1961. október 1-től Kameruni Szövetségi Köztársaság volt a neve, majd az 1972. május 20-án megtartott népszavazás és az új alkotmány szerint Kameruni Egyesült Köztársaság lett.

KAMERUNI NEMZETI UNIÓ
(Union Nationale Camerounaise)

Az ország egyetlen törvényesen működő pártja. 1966-ban alakult az 1958-ban létrejött *Kameruni Unió* (UC), a *Kameruni Nemzeti Demokratikus Párt* és több más kisebb, részben a volt francia, részben a volt brit területen működő párt egyesüléséből. Az 1969-ben tartott I. kongresszus szerint a párt az el nem kötelezettség és a nemzeti egység elvei alapján tevékenykedik. Mindemellett határozottan a magánvállalkozás, a magántulajdon elvét támogatja, és rendkívül erőteljesen harcolt az egyetlen számottevő ellenzéki erő, a *Kameruni Népek Szövetsége* ellen, amelyet a kormány nemcsak betiltott, hanem a legkíméletlenebb eszközökkel törekedett a felszámolására is. Az 1975. évi doualai kongresszus elsősorban a fő gazdasági feladatokra irányította a figyelmet, főleg az élelmiszer-termelés fokozásának fontosságát, a „zöld forradalom" végrehajtását tűzte ki célul.

A párt a területi szervezés elve alapján épül föl. Sajátos szerepe van a Politikai Iroda, a kormány, a párt területi (megyei) titkárai és a képviselők közös, esetenként összehívható szervének, a Nemzeti Tanácsnak.

Az unió elnöke: Ahmadu Ahidzso.
Az unió lapja: Unité.

KAMERUNI NÉPEK SZÖVETSÉGE
(Union des Populations du Cameroun – UPC)

1948. április 10-én alakult mint az *Afrikai Demokratikus Tömörülés* kameruni szekciója, következetesen antiimperialista programmal, a teljes függetlenség kivívásáért harcolva. 1955-ben gerillaháborút kezdett a francia gyarmatosítók ellen. A függetlenné válás után folytatta a harcot az Ahidzso-kormány ellen is. Egy ideig jelentős katonai sikereket ért el, és az ország nagy részét felszabadította, később azonban a szervezett állami fegyveres erők elleni harcban jórészt elvérzett, amit siettetett a párt belső egységének megtörése. A harcok 1963-ban gyakorlatilag be is fejeződtek. Egy csoport, T. M. Matip vezetésével, a legális szervezkedés útjára tért, meg-

békélve a kormányzattal, majd 1966-ban beolvadva a kormányzó pártba. A párt három egymást követő vezetőjét, Ruben Um Nyobét, Félix Moumiét, majd Ernest Ouandiét a reakció meggyilkoltatta.

A szövetség vezetője: Wounguly-Massaga.

KENYA
(Kenyai Köztársaság)

Területe: 582 646 km², *lakosainak száma:* 13 399 000 (1975).

1963. december 12-én függetlenné vált volt angol gyarmat, 1964. december 12. óta köztársaság, elnöki uralommal. A Brit Nemzetközösség tagja.

KENYAI AFRIKAI NEMZETI UNIÓ (Kenya African National Union – KANU)

Az ország egyetlen engedélyezett pártja. 1960-ban alakult több kisebb, többnyire helyi jellegű szervezetből és csoportból, valamint a korábban megalakított, üldözött és betiltott *Kenyai Afrikai Unió*ból és a már a húszas évek óta működő *Kikuju Központi Szövetség*ből. Az így létrejött széles egységpárt jelentős tömegeket képviselt. A földreform, az általános választójog megvalósítása, a faji megkülönböztetés teljes megszüntetése mellett foglalt állást, és harcos akciókat vezetett a gyarmati uralom ellen. Első átfogó programja 1960-ban készült el; ez még radikális reformokat követelt, és éles antiimperialista politikát hirdetett. Ekkor a párt elnöke a brit börtönben ülő Dzsomo Kenyatta, alelnöke a párt baloldali csoportjának képviselője, Oginga Odinga, míg főtitkára a később nyugatbarát politikussá lett Tom M'Boya volt. A függetlenség kivívása után a pártban – Kenyatta vezetésével – jobboldali tendenciák erősödtek meg; s bár jelszavaiban a párt szocialista átalakítást hirdetett, valójában a magántulajdon, a nyugati orientáció, az osztályellentétek tagadása elvére épült a politikája. E jobbracsúszás felgyorsult az egyetlen ellenzéki párt, a *Kenyai Afrikai Demokratikus Unió* feloszlatása után (1963). A folyamat további következménye a KANU szakadása lett: az egykori radikális program végrehajtását követelő baloldal Oginga Odinga vezetésével kilépett és létrehozta az akkori egyetlen ellenzéki pártot, a rövid életű *Kenyai Népi Unió*t. Az éleződő belső ellentéteket jelezte M'Boya meggyilkolása. Az egykori hármas vezetés megszűnése így csak még jobban megnövelte az egyre inkább jobbratolódó Kenyatta befolyását. Ennek lett a következménye a mind diktatórikusabbá váló személyi vezetés, a brit és amerikai befolyás erősödése az országban és az ellenzéki áramlatok erőszakos elnyomása. 1974–1975-ben újabb válság gyengítette

meg a pártot; a pártbeli ellenzék vezetőjének ismert J. M. Kariukit meggyilkolták, a kizárólag KANU-képviselőkből álló parlament vitája a pártról pedig oda vezetett, hogy újabb képviselők léptek ki a KANU-ból, illetve kizárták őket.

A KANU-ban gyakorlatilag egyszemélyi vezetés érvényesül, formálisan a Nemzeti Végrehajtó Bizottság és az Általános Tanács a vezető szerv. Kongresszusra több mint egy évtizede nem került sor.

Az unió tagjainak száma: 400 000.

Az unió „örökös" elnöke: Dzsomo Kenyatta (az állam örökös elnöke is).

Az unió lapja: Sauti ya Mwafrika.

A megszűnt, illetve betiltott jelentősebb pártok:

KENYAI AFRIKAI DEMOKRATIKUS UNIÓ
(Kenya African Democratic Union – KADU)

1960-ban alakította néhány másodlagos nagyságrendű törzs és népcsoport. Elsősorban ebben különbözött a főként kikuju és kisebb részben luo törzsbeli tömegekre támaszkodó *KANU*-tól. A brit uralom idején azonban, hangoztatott antikolonializmusa ellenére, a KANU-nál hajlamosabb volt a kiegyezésre, vezetése a gyarmati kormányzó testületben tisztséget is vállalt. A független Kenyára vonatkozó elképzelése jórészt az ország törzsi alapon való megosztásán alapult, ami gyakorlatilag tompította a függetlenségi harcok élét. 1963-ban jelentős vereséget szenvedett a gyarmati közigazgatási választásokon, és röviddel ezután feloszlott, illetve beolvadt a KANU-ba, számottevő támaszt adva a jobbszárnynak.

Az unió vezetője: Ronald Gideon N'Gala.

KENYAI NÉPI UNIÓ
(Kenya People's Union)

A *KANU* belső szakadásának következtében kilépett baloldal által alakított, haladó politikájú ellenzéki párt. 1966 áprilisában alakult a KANU volt elnöke, a baloldalt képviselő Oginga Odinga vezetésével. Helyettese a marxista nézetűnek ismert Antonio Rodolfo José Pio Pinto lett, akit jobboldali erők röviddel ezután meggyilkoltak. A párt leleplezte a szocialista jelszó mögé búvó politika reakciós voltát, tényleges antikapitalista reformokat követelt, szót emelt a radikális földreform (kártalanítás nélküli kisajátítás), a külföldi monopóliumok felszámolása, a gazdaság állami ellenőrzése mellett. Kenyatta 1969-ben betiltotta. Vezetőit hosszú ideig börtönben tartották.

KONGÓ
(Kongói Népi Köztársaság)

Területe: 342 000 km², *lakosainak száma:* 1 345 000 (1975).

1960. augusztus 15-én a volt Francia Kongó (később: Brazzaville-Kongó) független köztársasággá vált. 1963 augusztusában az addigi jobboldali rendszert a tömegek elsöpörték, és új, haladó kormány alakult, amelyet 1968 augusztus-szeptemberében újabb, marxista vezetés váltott fel.

KONGÓI MUNKAPÁRT
(Parti Congolais du Travail)

1969-ben alakult, az egyetlen kongói párt. Elődje az 1963-ban több mozgalom egyesüléséből született haladó *Forradalom Nemzeti Mozgalma* (Mouvement National de la Révolution), amely megbuktatta a korábbi reakciós rendszert, és megkezdte az antikapitalista fejlődésre való áttérést. A belső ellentétek következtében 1968-ban a szervezet működését beszüntették, és 1969. december 29-én Marien Ngouabi és más haladó katonatisztek vezetésével létrejött a *Kongói Munkapárt*. 1970-ben rendkívüli kongresszuson határozatot hoztak a forradalmi folyamat meggyorsításáról, a fegyveres erők egyesítéséről. 1973 decemberében elfogadták a párt programját. E szerint a párt a munkásosztály marxista–leninista élcsapatának tekinti magát. Szervezeti felépítésének elve a demokratikus centralizmus, politikai célja a szocializmus megvalósítása. Ehhez az országnak keresztül kell haladnia a nemzeti demokratikus népi forradalom szakaszán. 1972-ben megszervezték az öttagú Politikai Bizottságot, a párt állandó titkárságát, a tervezési és a védelmi bizottságot és a Központi Ellenőrző Bizottságot. 1974. december 27–30-án került sor a párt II. kongresszusára, amely elfogadta a hároméves (1975–1978) gazdaságfejlesztési terv alapelveit; ennek célja a neokolonialista gazdasági befolyás teljes felszámolása, a mezőgazdaság gyors fejlesztése elsősorban szövetkezeti keretek között, továbbá a külföldi tőke szerepének korlátozása, illetve megszüntetése. A párt előtt álló feladat az új népi hatalom kiépítése. A kongresszus állást foglalt a proletár internacionalizmus elvei, s elsősorban a Szovjetunióval való baráti viszony mellett. 1975 decemberében a párt vezetésében bekövetkezett újabb változások eredményeként és a forradalmi folyamat radikálisabb irányítása céljából a Politikai Bizottság helyét új szerv, a Különleges Forradalmi Vezetőség vette át; ez további átszervezéseket helyezett kilátásba, a forradalmi légkör biztosítása, az életszínvonal emelése, a gazdasági munka javítása céljából. Külön nyomatékkal húzták alá a szocialista orszá-

gokkal való szorosabb együttműködés szükségességét. 1977. március 19-én meggyilkolták a párt elnökét, a köztársaság államfőjét, Marien Ngouabit. A hatalom fenntartását biztosító katonai tanács Y. Opangót nevezte ki államfőnek.

A párt elnöke: Yhomby Opango.

A párt lapja: La Voix de la Révolution, Etumba.

KÖZÉP-AFRIKAI CSÁSZÁRSÁG

Területe: 622 984 km², *lakosainak száma:* 1 610 000 (1971).

1960. augusztus 13-án a korábbi Oubangui-Chari nevű francia gyarmatból létrejött köztársaság. Az 1965. december 31-i államcsíny óta katonai irányítás alatt áll. 1976 decemberében császársággá nyilvánították.

FEKETE-AFRIKA TÁRSADALMI FEJLESZTÉSÉNEK MOZGALMA (Mouvement d'Évolution Sociale de l'Afrique Noire)

Egyetlen, kormányzó párt. 1946-ban Barthélemy Boganda alapította mint a többi francia gyarmat antikolonialista párttömörülésének, az *RDA*-nak a szekcióját, haladó programmal. A haladó szárny azonban fokozatosan háttérbe szorult, Boganda kilépett a pártból, majd rövidesen kiderítetlen okú repülőszerencsétlenség áldozata lett. A párt mint egyetlen és kormányzó párt alapvetően nyugati orientációjú gazdaságpolitikát folytatva, a katonai államcsíny után gyakorlatilag katonai irányítás alá került. 1976. december 4-i rendkívüli kongresszusán a mozgalom elhatározta az országnak császársággá, az államfő-kormányfő-pártelnök Bokassának pedig I. Bokassa néven császárrá minősítését.

A mozgalom elnöke: Jean Bedel Bokassa, új, császári nevén Salah Eddin Ahmed I. Bokassa.

A mozgalom lapja: Ta Tene.

LESOTHO
(Lesothói Királyság)

Területe: 30 355 km², *lakosainak száma:* 1 039 000 (1975).

Királyság a Brit Nemzetközösség keretein belül. A volt Bászutóföld 1966. október 4-én kiáltotta ki függetlenségét.

LESOTHÓI KONGRESSZUS PÁRT
(Lesotho Congress Party)

1952-ben alakult, az ország akkori nevének megfelelően *Bászutóföldi Kongresszus Párt* néven, s így működött 1959-ig. Jelentős tömegekre hatott, és veszélyeztette a *Nemzeti Párt* kormányzati többségét. Síkraszáll az ország teljes függetlenségéért, demokratikus kormányzatáért, a társadalmi reformok megvalósításáért, a dél-afrikai fajüldöző erőkkel való jó kapcsolat kiépítéséért, az afrikai egység gondolatáért. Jó kapcsolata van a dél-afrikai *Afrikai Nemzeti Kongresszus* párttal. A függetlenség kikiáltása utáni első, 1970. évi választásokon igen nagy számú szavazatra tett szert; a reakciós Jonathan-kormányzat azonban, megelőzendő hatalma alkotmányos úton való elvesztését, megsemmisítette a választási eredményeket, és rendkívüli állapotot rendelt el; a párt elnökét letartóztatták, és betiltották a pártot. A pártnak ekkor kb. 75 000 tagja volt.

A párt elnöke: Ntsu Mokhehle.

A párt lapja: Makatolle, The Range.

LESOTHO KOMMUNISTA PÁRTJA
(The Communist Party of Lesotho)

1962. május 5-én alakult. 1966-ig az akkor még gyarmati terület nevének megfelelően *Bászutóföld Kommunista Pártjá*nak hívták.

Már korábban is voltak az országban marxista csoportok, ezek azonban – mivelhogy a munkások többsége Dél-Afrikában dolgozott és az ottani osztályharcokban vett részt – a *Dél-afrikai Kommunista Párt* harcaihoz kapcsolódtak.

A párt igen nehéz körülmények között dolgozik, hiszen az országot minden oldalról a Dél-afrikai Köztársaság határolja. A munkások többsége ott dolgozik.

A párt – amely 1970 eleje óta van illegalitásban – erőfeszítéseket tesz egy széles egységfront kialakítására, hogy eredményesen lehessen harcolni a független gazdaságért, a nemzeti demokráciáért, olyan kormány megalakításáért, amely a haladó afrikai országokra és a szocialista országokra támaszkodva fel tudja számolni a dél-afrikai fasiszta rendszer befolyását. 1968 októberében tartották a párt IV. kongresszusát, amely megerősítette az összes hazafias erő egyesítését célzó politikát és a neokolonialista rendszer felszámolásáért való harcot.

A Központi Bizottság főtitkára: J. M. Kenia.

A párt lapja: Tokoloho.

MAREMA TLOU SZABADSÁGPÁRT
(Marema Tlou Freedom Party)

1962-ben alakították a *Lesothói Kongresszus Párt*ból kilépett jobboldaliak, egyesülve a *Bászutóföldi Szabadságpárt*tal és a királypárti *Marema Tlou Párt*tal. Bázisát főleg a tradicionális törzsfők egy része s környezetük adta. Politikája alapja a király és a monarchia feltétlen támogatása, a királyi hatalom kiterjesztése és egyben a Dél-afrikai

Köztársaságtól való politikai és gazdasági függés csökkentése. 1970-ben betiltották. Ekkor a taglétszáma 45 000 volt.

A párt alelnöke: Edwin Leanya (az elnöki tiszt betöltetlen).

NEMZETI PÁRT
(National Party)

1959-ben alakult, 1965-től van kormányon. A reakciós törzsi vezetőréteg, a lakosság vagyonos rétegei és a katolikus egyház érdekeit fejezi ki. A párt állást foglal a Nagy-Britanniával és a fajüldöző Dél-afrikai Köztársasággal való szoros politikai és gazdasági kapcsolatok mellett. Hatalmát 1970-ben államcsínnyel szilárdította meg, megsemmisítve a vereségét hozó választás eredményeit. A továbbiakban némileg enyhített szélsőséges politikáján, más politikai erőkkel való szövetség útját keresi, és fenntartásait hangoztatja a dél-afrikai apartheid-politikával szemben. A kinevezett tagokból álló Nemzetgyűlésben 34 fő képviseli a pártot.

A párt elnöke: Joseph Leabua Jonathan, *főtitkára:* K. T. Maphate.

A párt lapja: Mareng-a-Meso.

LIBÉRIA
(Libériai Köztársaság)

Területe: 111 369 km², *lakosainak száma:* 1 708 000 (1975).

1847. július 26-án kikiáltott elnöki rendszerű köztársaság.

IGAZI WHIG PÁRT
(True Whig Party)

Az ország egyetlen pártja; 1868-ban alakult, és 1878 óta megszakítás nékül hatalmon van. Jórészt az Egyesült Államokból visszatelepült, honi burzsoáziává vált erőknek és a törzsi-nemzetségi hierarchia vezető rétegeinek pártja. Politikájának alapja mindvégig a tőkésországokkal, elsősorban az Egyesült Államokkal való jó kapcsolat, a „nyitott kapu" elve alapján az imperialista tőke szabad beáramlásának biztosítása, a magántulajdon töretlen rendjére épülő állam fenntartása. Az utóbbi években a párton belül jelentkeztek olyan törekvések, amelyek az „afrikaiak" számára nagyobb teret kívánnak, a külföldi érdekeltségek egy részének hazai kézbe vagy részben hazai kézbe juttatását óhajtják. Ugyancsak megerősödtek az ún. libero-amerikai rétegeknek (azaz az Egyesült Államokból származó polgári elemeknek) és az „őslakosságnak" a viszonyát rendezni akaró irányzatok. E törekvések egyrészt a honi tőke erősítésére, másrészt a belső osztályellentétek „elsimítására" irányulnak. Ezek keretében azonban a párt kénytelen bizonyos engedményeket

tenni a létfeltételek javítása, a közoktatási rendszer szélesítése stb. irányában.

A párt elnöke: William R. Tolbert, *főtitkára:* Shield Mackinley.

A párt lapja: The Liberian Age.

LÍBIA
(Líbiai Arab Szocialista Köztársaság)

Területe: 1 759 540 km², *lakosainak száma:* 2 444 000 (1975).

1951-ben nyerte el az alkotmányjogi függetlenséget. A nasszerista érzelmű *Szabad Tisztek* mozgalma 1969. szeptember 1-én megdöntötte Líbiában a monarchiát, és kikiáltotta a köztársaságot; létrehozták a legfelsőbb hatalmi szervet, a Forradalmi Parancsnokság Tanácsát, amely bejelentette, hogy meg akarja teremteni „azt a forradalmi Líbiát, amely szocialista, haladó, s harcol a kapitalizmus és a rasszizmus ellen".

A Forradalmi Parancsnokság Tanácsa intézkedéseket foganatosított a gyarmati örökség leküzdésére. Felszámolta az amerikai és angol katonai támaszpontokat, lépésről lépésre állami tulajdonba vette az ország olajkincsét, államosította a bankokat, a biztosítótársaságokat stb. Külpolitikájában a köztársaság antiimperialista és antikolonialista irányt követ, állást foglal az el nem kötelezettség mellett, a közel-keleti izraeli agresszió következményeinek felszámolásáért. Ezt a külpolitikát ugyanakkor sajátos szakaszosság jellemezte: az első időszakban az ország vezetői a nasszerista Egyiptomot tekintették példaképüknek, és a vele való uniót tűzték ki célul. Amikor Egyiptomban megindult a jobbratolódási folyamat, akkor a kapitalizmust és a szocializmust egyaránt elutasító, az iszlám forrásaihoz való visszatérést hirdető programmal léptek föl, s ezen az alapon akarták egyesíteni az egész arab világot. A kijózanodás az izraeli egyiptomi csapatszétválasztási egyezményeket követően indult el: Líbia azóta erősíti kapcsolatait a szocialista közösség országaival, élesen bírálja az egyiptomi jobbratolódást, jelentős támogatást nyújt az arab forradalmi mozgalmaknak.

LÍBIAI ARAB SZOCIALISTA UNIÓ (ASZU)

A Forradalmi Parancsnokság Tanácsának rendelete alapján 1971. június 11-én jött létre az ország politikai tömegszervezeteként. Az *ASZU* feladatául tűzték ki, hogy erősítse a nemzeti egységet, bekapcsolja a líbiai nép széles rétegeit a társadalom forradalmi átalakításának folyamatába, a „szocialista iszlám társadalom" felépítésébe.

1972 májusáig az országban 371 alapszerv alakult, s gyakorlatilag csaknem minden felnőtt líbiai az ASZU tagja lett. 1972-ben betiltották minden más párt tevékenységét.

1973 március–áprilisában tartották meg Líbiában az ASZU első országos kongresszusát, amelyen kijelentették, hogy „kezdetét vette a komoly politikai tevékenység, a szocialista társadalom építése, egyenlő jogok és lehetőségek biztosítása a nép minden rétege számára".

Az ASZU szervezeti szabályzata előírja, hogy az alapszervektől a csúcsszervekig a tagság legalább 50%-ának munkásnak és parasztnak kell lennie. Tag lehet minden líbiai állampolgár, aki betöltötte 18. évét (kivételt képeznek a királyi család tagjai és azok a személyek, akik a királyi uralom idején aktív politikai tevékenységet folytattak).

Az ASZU szervezeti szabályzata értelmében a Forradalmi Parancsnokság Tanácsa az ASZU legfelsőbb vezető szerve; az alakítja meg a legfőbb végrehajtó szervet – a Főtitkárságot – és ellenőrzi a tevékenységét.

Az unió elnöke: Moamer el-Kadhafi (a Forradalmi Parancsnokság Tanácsának elnöke), *főtitkára:* Basir Havadi.

Az unió lapja: Al-Alam.

MADAGASZKÁR
(Madagaszkári Demokratikus Köztársaság)

Területe: 587 041 km², *lakosainak száma:* 8 600 000 (1973).

1960. június 26-án függetlenné vált volt francia gyarmat. Ekkor a Malgas Köztársaság nevet vette fel. Ismételt kormányválságok után 1975. december 30-án megalakították a „második köztársaságot"; az állam hivatalos neve ekkor Madagaszkári Demokratikus Köztársaság lett. Az állam élén a Legfelső Forradalmi Tanács áll.

Az 1975-ben a hatalmat átvevő katonai kormány 1975. június 15-én felfüggesztette a pártok működését, majd elhatározta egy egységes szervezet, a *Nemzeti Front a Forradalom Védelmére* (Front National pour la Défense de la Révolution) megalakítását. A pártok feloszlatása ellenére azonban a leghaladóbb pártok vezetői folytathatják politikai tevékenységüket, támogatják az új kormányt, és a pártszervezetek egy része is működik.

MADAGASZKÁRI FÜGGETLENSÉG KONGRESSZUS PÁRTJA
(Antonkon'ny Kongresin'ny Fahaleovantenan'li Madagaskar — AKFM; Parti du Congrès de l'Indépendance de Madagascar)

1958. november 10-én alakult több haladó szervezet egyesüléséből. 1962-ben, a III. kongresszuson a tudományos szocializmus mellett foglalt állást. 1975. június 20–23. között tartott VII. kongresszusa alapvetően új belpolitikai helyzetben folyt le. Egy évvel korábban megbukott a jobboldali, neokolonialista irányzatot képviselő szociáldemokrata Tsiranana-

kormány, jórészt a párt következetes politikai tevékenységének eredményeként. Ez a kongresszus a megkezdett reformok radikálisabb folytatását, az állami szektor kiépítését, a gazdasági kulcságazatok államosítását követelte, továbbá földreformot és a hagyományos madagaszkári szövetkezési formák továbbfejlesztését szocialista szövetkezetekké. Követelte a franciákkal korábban kötött egyezmények revízióját, ennek keretében a francia hadsereg távozását a sziget területéről, valamint a szocialista országokkal való kapcsolatok megerősítését. Megállapította, hogy az akkor uralomra került Ramanantsoa-kormányzat jó úton halad, ezért támogatják is, de a párt szabad kezet akar a kormány bírálata terén.

A párt tagjainak száma: 25 000.

A párt elnöke: Richard Andriamanjato, *főtitkára:* Gisèle Rabesahalat.

A párt lapja: Imongo Vaovao.

MADAGASZKÁRI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
(Parti Social-Démocrate de Madagascar)

1956-ban alakult mint *Madagaszkár és a Comore-szigetek Szociáldemokrata Pártja*, a francia szocialista párt szekciójaként. Elsősorban a nemzeti burzsoáziát képviselte, bár jelentős számban tömörítette soraiban a parasztságot is; a Franciaországgal való jó viszony révén kívánta elérni az ország függetlenségét. Már a függetlenség elérése előtt – 1957-től – többségi és „kormányzó" párt volt, s a függetlenséget kikiáltó országban is sokáig uralmon maradt. A francia imperializmussal való együttműködés, a külföldi, elsősorban a francia tőke előtti kapunyitás híve volt; élesen antikommunista kampányt folytatott. Külpolitikájában az egyoldalú nyugati orientációt kereste. Egykor jelentős tömegbefolyását (a hatvanas évek végén 1,3 millió párttagról számolt be) gyorsan elvesztette, hiába keresett menedéket egy erőteljes „jobbranyitásban". Magába olvasztotta a nyíltan jobboldali, klerikális jellegű *Madagaszkári Kereszténydemokrata Uniót* és más jobboldali szervezeteket. Megtörték befolyását a párt belső válságai is, amelyek során a betegsége miatt egyébként a vezetéstől hosszú ideig távolmaradásra kényszerült pártelnök és köztársasági elnök, Philibert Tsiranana letartóztatta a párt főtitkárát, André Resampát, aki egyben a köztársaság alelnöke és belügyminisztere is volt. A párt fokozatosan vezetésképtelenné vált, s „ideiglenes" jelleggel átengedte hatalmát egy katonai kormánynak, amely később (1972) Tsirananát lemondatta tisztéről. 1974 márciusában még sor került a közben a pártból kiváltak által megalakított *Malgas Szocialista Unió* és a szociáldemokrata párt egyesülésére. 1975-ben betiltották. A párt a Szocialista Internacionálé tagja.

A párt elnöke: Philibert Tsiranana.

A párt lapja: Madagasikara Mahaleotena, La République.

NEMZETI MOZGALOM MADAGASZKÁR FÜGGETLENSÉGÉÉRT
(Mouvement National pour l'Indépendance de Madagascar)

1958 szeptemberében alakult, eredetileg főként a déli vidék – Tuléar – regionális pártjaként, amely azonban fokozatosan országos párttá fejlődött. Programja a függetlenség kivívása volt, politikai irányzata és a függetlenség utáni tevékenysége antiimperialista, de egyben nacionalista és ultrabaloldali nézetek vegyüléke is. 1967. évi kongresszusán célját a szociáldemokraták „malgas szocializmusával" és az *AKFM* tudományos szocializmusával szemben a „nemzeti szocializmus" megteremtésében jelöli meg. 1972-es kongresszusán határozottan állást foglalt a főbb gazdasági szektorok nacionalizálása és a földreform mellett, és erőteljes ellenzéke lett a Tsiranana-kormánynak, amely egyébként egy időben be is tiltotta a működését.

A mozgalom tagjainak száma: 270 000.

A mozgalom elnöke: Monja Jaona.

A mozgalom lapja: Maresaka.

MALAWI
(Malawi Köztársaság)

Területe: 118 484 km², *lakosainak száma:* 5 044 000 (1975).

1964. július 6. óta független; korábban Nyasszaföld néven brit gyarmat. 1966. július 6-tól elnöki rendszerű köztársaság. A Brit Nemzetközösség tagja.

MALAWI KONGRESSZUS PÁRT
(Malawi Congress Party)

Az ország egyetlen pártja. A brit gyarmatokon betiltott *Nyasszaföldi Afrikai Kongresszus* (alakult 1944. márciusban) utóda, annak betiltása után, 1959-ben alakult. Míg az eredeti párt antikolonialista politikát folytatott, és a függetlenségért vívott harc vezető ereje volt, e pártnak 1961-től a gyarmati közigazgatásban is uralkodó szerepe volt, s így a függetlenné váláskor eleve kormánypárttá és egyben egyetlen működő párttá vált. Ettől kezdve egyre inkább a brit imperializmussal való együttműködés, a kiinduló honi burzsoázia pártja lett. Egyértelműen a tőkés fejlődés mellett foglalt állást, és támogatója volt annak a külpolitikának, amelynek eredményeként a párt és az állam elnöke, Hastings K. Banda volt az első független állambeli fekete-afrikai államférfi, aki a fajüldöző dél-afrikai kormányzattal hivatalosan is kapcsolatba lépett, az államfői minőségben látogatást tett a Dél-afrikai Köztársaságban. Az ország női és ifjúsági szövetsége a párt részeként tevékenykedik.

A párt elnöke: Hastings Kamuzu Banda (örökös elnök, állam- és

kormányfő). 1977. július 7-én államelnöki rendelettel fölosztalta a pártvezető testületet, és azóta a Végrehajtó Bizottság funkcióját egymaga látja el.

A párt lapja: The Malawi News.

MALI
(Mali Köztársaság)

Területe: 1 240 000 km², *lakosainak száma:* 5 697 000 (1975).

1960. június 20-án függetlenné vált volt francia gyarmat; ekkor a Szenegállal együtt alkotott Mali Államszövetség keretében kiáltotta ki függetlenségét. Miután Szenegál a szövetséget egyoldalúan felbontotta, 1960. szeptember 22-én megalakult a független Mali Köztársaság.

Az 1968. november 19-én államcsínnyel hatalomra került kormány minden politikai pártszervezkedést betiltott. Ezt megelőzően az ország kormányzó pártja a *Szudáni Unió* (Union Soudanaise) volt, amely 1946-ban alakult az *Afrikai Demokratikus Tömörülés* francia szudáni (Mali akkori neve) szekciójaként. Radikális, antiimperialista és következetesen antikapitalista programja volt. A függetlenség elnyerése után – a katonai államcsínyig – államelnökként tevékenykedő Modibo Keita volt a párt elnöke, főtitkára Madeira Keita. Az 1962-es pártkongresszus a tudományos szocializmus ideológiáját fogadta el hivatalos elvként, és célként a nemkapitalista úton való fejlődést, a szocializmus megvalósítását tűzte ki. 1966–1967-ben a pártbeli szocializmusellenes elemek szakadást idéztek elő, Modibo Keita ekkor feloszlatta a párt Politikai Bizottságát, és felfüggesztette a párt működését. A rövidesen bekövetkező államcsínykor a párt és az állam vezetőit letartóztatták, és a pártot betiltották. Azóta semmiféle párt nem működik, jóllehet a katonai vezetés ismételten bejelentette egy polgári politikai szervezet, egységes párt létrehozását.

MAROKKÓ
(Marokkói Királyság)

Területe: 445 580 km², *lakosainak száma:* 17 000 000 (1975).

Az egykori francia–spanyol gyarmat 1956-ban nyerte el függetlenségét. Alkotmányos monarchia. A király nevezi ki és váltja le a kormányt. Az ország legfelsőbb törvényhozó szerve az egykamarás parlament, ahová a képviselők kétharmad részét közvetlenül, egyharmadát pedig két lépcsőben választják meg.

Az ország belpolitikájára évekig az a harc nyomta rá a bélyeget, amelyet az önkényuralmi pozícióinak megtartására törekvő II. Hasszán vívott az ország korszerűsítésére törekvő erőkkel. Az uralkodó 1965-ben felfüggesztette az alkotmányt, s hajtóvadászatot indított a kommunisták és a *Népi Erők Nemzeti Szövetsége* ellen. Mivel a királynak nem sikerült megtörnie az ellenzéket, 1970-ben megszüntette a rendkívüli állapotot, s az 1972-ben népszavazással elfogadott új alkotmány bizonyos mértékig korlátozza az uralkodó jogkörét. II. Hasszán ettől kezdve arra törekedett, hogy nemzeti összefogást teremtsen a spanyol uralom alatt álló Nyugat-Szahara elfoglalásáért, mivel ez a terület évszázadokkal ezelőtt az akkori Nagy-Marokkó része volt. Az összefogás kiszélesítése érdekében legalizálta a kommunista pártot *(Marokkói Haladás és Szocializmus Pártja)*, és módot adott több új párt alakítására is. Nyugat-Szahara a spanyolokkal kötött megállapodás értelmében 1976. február 28-án Marokkóhoz került, illetve Marokkó e terület déli részét átengedte Mauritániának.

AKCIÓPÁRT

1974 novemberében alakult, főleg a fiatal falusi értelmiségieket tömöríti. Programjában „realista és evolúciós demokráciát" hirdet, támogatja a kormány politikáját.

A párt főtitkára: Abdallah Szenhadzsi.

FÜGGETLENSÉGI PÁRT
(Hizb at-Isztiklál)

1943-ban alakult. A nagy- és középburzsoáziát, a földbirtokosakat tömöríti, de megtalálhatók benne az értelmiség, a munkásság és a parasztság képviselői is. Jelszavaiban az „igazságosságon és egyenlőségen" alapuló modern állam létrehozását, az ország iparosítását, agrárreformok végrehajtását hirdeti.

1969-ben szakadás következett be a pártban, s a kivált radikális politikusok létrehozták a *Népi Erők Nemzeti Szövetségét*. 1970-ben a párt és a Népi Erők Nemzeti Szövetsége megalakította az ellenzéki *Nemzeti Front*ot, amelynek programját a dolgozók tömegszervezete, a *Marokkói Munkásszövetség* is támogatta. 1972-ben a Nemzeti Front a résztvevők közötti nézeteltérések miatt felbomlott. A párt 1975 óta támogatja a kormány politikáját.

A párt főtitkára: Mohamed Buszetta.

A párt lapja: L'Opinion.

HALADÓ LIBERÁLIS PÁRT

1974 novemberében alakult burzsoá párt, támogatja a kormány politikáját.

MAROKKÓI HALADÁS ÉS SZOCIALIZMUS PÁRTJA
(Hizb at-Taharrur wal-Istirákijja fil-Maghrib)

Már 1920-ban létrejött a *Francia Kommunista Párt* marokkói szek-

ciója. Ebből alakult meg 1943-ban az önálló *Marokkói Kommunista Párt*, amely 1956-ig, a francia protektorátus megszüntetéséig, mély illegalitásban működött. A függetlenség kivívása után rövid ideig valamelyest enyhült a pártra nehezedő nyomás, de a legalitást nem sikerült elérni, sőt 1960-ban – arra hivatkozva, hogy léte összeegyeztethetetlen az iszlámmal és a monarchiával – újra betiltották, és a párt vezetőit letartóztatták. Az 1968-ban megtartott III. kongresszuson megváltoztatták a párt nevét. A kormány engedélyezte az új párt működését, de egy év múlva ismét betiltotta, arra hivatkozva, hogy a párt képviselői részt vettek a kommunista és munkáspártok 1969. évi moszkvai tanácskozásán.

1974 augusztusa óta a párt legális, akkor vette föl mai nevét. Az 1975. évi legális kongresszuson új programot fogadtak el, amely következetes antiimperialista harcot, a nemzeti erők egységének megvalósítását tűzte ki célul. A párt támogatta a kormány igényét a spanyol megszállás alatt levő marokkói területekre, és egyben követelte, hogy nemzeti egységkormány alakuljon.

A párt harcol azért, hogy Marokkó felzárkózzék a haladó arab országok mellé. Az utóbbi években a nemzeti burzsoázia különböző politikai csoportjai szövetségre léptek egymással a feudalizmus, a neokolonializmus ellen. A párt célul tűzte ki, hogy csatlakozzon a szövetséghez, ahhoz azonban az antifeudális erőknek meg kell szabadulniuk a kommunistaellenes irányzatoktól, és biztosítani kell a munkásosztály helyét a nemzeti összefogásban. A párt követeli a földreformot, a nemzetgazdaság felszabadítását az imperialista nyomás alól, a gazdaság kulcságazatainak államosítását, a politikai foglyok szabadon bocsátását és új, demokratikus alkotmányt.

A Központi Bizottság főtitkára: Ali Jata.

A párt lapja: Al-Kifah al-Vatani.

NÉPI ERŐK NEMZETI SZÖVETSÉGE

1959-ben alakították a *Függetlenségi Párt*ból kivált radikális politikusok. A közép- és kispolgárság, az értelmiség, a diákság képviselőit, valamint a munkásság és parasztság egy részét foglalja magában. A párt befolyással van a 600 000 tagot számláló *Marokkói Munkásszövetség*re.

A párt programkiáltványa az alábbi fő feladatokat jelöli meg: az ország függetlenségének erősítése, agrárreform, iparosítás, az alapvető gazdasági ágak államosítása, az el nem kötelezettségen és a fölszabadulásukért harcoló népekkel való szolidaritáson alapuló külpolitika.

A szövetség elnöke: Abdullah Ibrahim.

MAURITÁNIA
(Mauritániai Iszlám Köztársaság)

Területe: 1 030 700 km², *lakosainak száma:* 1 500 000 (1975).

1960 óta független. Az állam- és kormányfő a köztársasági elnök. Törvényhozó szerve a nemzetgyűlés.

Mauritánia külpolitikáját károsan befolyásolja az, hogy noha az ENSZ 1975 októberében Nyugat-Szahara akkori spanyol gyarmat önrendelkezése mellett foglalt állást, Spanyolország – a terület gazdag foszfátlelőhelyeiben való további részesedés fejében – átengedte a területet Marokkónak, illetve Mauritániának. Amikor a spanyolok 1976. február 28-án kivonultak Nyugat-Szaharából, Algéria támogatásával kikiáltották a Szaharai Demokratikus Köztársaságot, amelynek fegyveres erői partizánharcot folytatnak Marokkó és Mauritánia ellen. Mauritánia az új területek megtartása érdekében mind szorosabbra fűzi kapcsolatait Marokkóval, amelynek uralkodó körei az országot a történelmi Nagy-Marokkó részének tekintik.

MAURITÁNIAI NÉPPÁRT

Az ország kormányzó és egyedüli politikai pártja. 1961-ben alakult a különböző pártok és csoportosulások egyesüléséből. Az állami tisztviselőket, az alkalmazottakat, a tanulóifjúságot, a nemzeti burzsoáziát tömöríti, sőt a munkásság és parasztság egy részét is.

A párt programja leszögezi, hogy a párt feladata a szocializmus felépítése „az ország sajátosságainak figyelembevételével". A párt kongresszusain mindig két fő feladat kerül előtérbe: az egységes mauritániai nemzet létrehozása és az ország fellendítése a tényleges kulturális, gazdasági és társadalmi függetlenség kivívásának útján. E célkitűzések érdekében a párt intézkedéseket tesz az írástudatlanság felszámolására, a káderek képzésére, a nők egyenjogúsítására.

E program megvalósítását nehezíti az a harc, amelyet Mauritánia marokkói és francia katonai támogatással folytat a volt spanyol Nyugat-Szahara szabadságáért küzdő *Polisario Front* ellen.

A párt tagjainak száma: 250 000.

A párt főtitkára: Moktar Ould Daddah.

A párt lapja: Le Peuple.

MAURITIUS

Területe: 2045 km², *lakosainak száma:* 899 000 (1975).

1968. március 12. óta független, volt brit gyarmat. A Brit Nemzetközösség tagja. Államfője az angol királynő, akit főkormányzó képvisel.

MAURITIUSI MILITÁNS MOZGALOM
(Mouvement Militant Mauricien)

1969-ben alakult baloldali párt. A polgári pártokkal ellentétben hangsúlyozottan valamennyi népcsoport pártja, élesen elítéli a faji megkülönböztetést. Elsősorban a dolgozók, a munkásság és a kispolgárság pártja, több sikeres sztrájk szervezője. 1971-ben törvényen kívül helyezték, és sokáig illegalitásban működött. Programja a szocialista orientáció megteremtése a kis szigetországban. Követeli a gazdaság, elsősorban a fő szektorok – a cukornádültetvények, cukorgyárak, idegenforgalmi ágazatok stb. – teljes és azonnali államosítását, földreformot, a Dél-afrikai Köztársasággal való kapcsolatok megszüntetését, az Indiai-óceán demilitarizálását. Az 1976. december 20-i választáson nagy győzelmet aratott: 70 mandátumból 34-et elnyert. Így a legnagyobb párttá vált, kormányra kerülését azonban megakadályozta az addigi kormányzó párt, a *Mauritiusi Munkáspárt* és a *Mauritiusi Szociáldemokrata Párt* sebtében létrehozott koalíciója. Így megmaradt ellenzéki pártnak, de csak két mandátummal mond kevesebbet magáénak, mint a kormánykoalíció.

A mozgalom elnöke: Paul Bérenger.

A mozgalom lapja: Le Militant.

MAURITIUSI MUNKÁSPÁRT
(Mauritian Labour Party)

1961-ben a brit *Munkáspárt* mintájára alakult szociáldemokrata párt, a Szocialista Internacionálé tagja. Elsősorban az indiai eredetű polgárság pártja, de népcsoporti jellege következtében részben magában foglalja az indiai eredetű ültetvényi és üzemi munkásságot is. A brit gyarmati időszakban követelte az ország függetlenségét, és elsődleges szerepe volt a brit kormánnyal folytatott tárgyalásokban és megállapodásokban. Ehhez segítséget nyújtott számára, hogy az utolsó gyarmati évben (1967) megrendezett választáson többségre tett szert, és a *Muzulmán Akcióbizottsággal*, valamint a *Független Haladó Tömb*bel koalícióra lépve kezébe vette a korlátozott jogú közigazgatás vezetését. A függetlenség kikiáltása után kormányzó párt lett, koalícióban a *Mauritiusi Szociáldemokrata Párt*tal. Miután azonban ez a párt 1973 végén kilépett a koalícióból, ismét a Muzulmán Akcióbizottsággal szervezett kormányt. Mint hatalmon levő párt, fokozatosan levetette korábbi viszonylag haladó jellegét, mind erőteljesebben lépett fel a haladó erők ellen, gyakran élt a betiltás eszközével, s mindjobban közeledett a nyugat-európai országokhoz, erősítve azok neokolonialista befolyását. Amikor az 1976. decemberi választásokon vereséget szenvedett – 28 képviselői helyet kapott, jóllehet korábban az abszolút többség birtokában volt –, a kormányzási lehetőség megtartása céljából koalícióra lépett a rendkívüli vereséget szenvedő Mauritiusi Szociáldemokrata Párttal, amellyel a választási kampány alatt még igen éles harc-

ban állt. Így sikerült a burzsoá és Nyugat-barát erőknek a baloldali többséggel szemben megőrizni a kormányzás lehetőségét.

A párt elnöke: Seewoosagur Ramgoolam.

A párt lapja: Advance.

MAURITIUSI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
(Parti Mauricien Social-Démocrate)

A vezető tőkéscsoportok pártja, képviseli az európai eredetű ültetvényeseket. Neve ellenére nem tagja a Szocialista Internacionálénak. A függetlenséget ellenző párt volt; csak autonómiát követelt. 1969 és 1973 között részt vett a koalíciós kormányban, majd mintegy „őfelsége ellenzéke" szerepében kivált a koalícióból. Az imperialista államokkal és a Dél-afrikai Köztársasággal való együttműködés híve, de az 1976. decemberi választáson már csak 8 helyet nyert. Ennek ellenére, mintegy a „mérleg nyelve" szerepben, kormányzó párttá lett, a többséget el nem nyerő korábbi kormánypárttal koalíciót szervezve. Irányítja a szakszervezetek egy részét.

A párt elnöke: Gaëtan Duval.

MOZAMBIK
(Mozambiki Népi Köztársaság)

Területe: 783 030 km^2, *lakosainak száma:* 9 239 000 (1975).

1975. június 25. óta független köztársaság, volt portugál gyarmat.

MOZAMBIK FELSZABADÍTÁSI FRONTJA
(Frente de Libertação de Moçambique – FRELIMO)

1962. június 25-én alakult a mintegy 10 éve működő három szervezet: *Mozambik Nemzeti Demokratikus Uniója, Mozambik Afrikai Nemzeti Uniója* és *Mozambik Független Afrikai Nemzeti Uniója* egyesülésével. A zömében paraszti, vezetésében jórészt értelmiségi és munkás összetételű szervezetnek megalakulásától kezdve határozott antiimperialista programja van. Fegyveres harcot hirdetett és vezetett a portugál gyarmatosítók ellen. Egyben alapvető feladatnak tekintette a felszabadítandó területeken a széles körű képzés azonnali megszervezését, előkészítve ezzel a jövendő független Mozambik káderigényének kielégítését. Kidolgozták továbbá a felszabadított területeken végrehajtandó azonnali reformokat, a közigazgatás-szervezés stb. teendőit. Mindezek alapján indította meg a FRELIMO 1964 szeptemberében a fegyveres harcot. A harc igen széles tömegekre támaszkodó népi háború volt, amelynek – a bissau-guineai és az angolai háborúval együtt – jelentős befolyása volt a portugáliai forradalmi folya-

mat kirobbanására is. A FRELIMO elnöke, Eduardo Mondlane ellen 1969. február 3-án merényletet követtek el, és életét vesztette. A fegyveres harc azonban tovább folyt, és mire a portugáliai fordulat után a függetlenség kikiáltására sor került, már az országnak mintegy kétharmadát sikerült a FRELIMO-nak felszabadítania.

1977 februárjában tartották meg a FRELIMO III. kongresszusát, amely úgy döntött, hogy a régi név megtartása mellett marxista–leninista párttá alakul át. Az ott megjelölt feladatok középpontjában a szocializmusba való átmenethez szükséges feltételek megteremtése áll.

A front elnöke: Samora Moises Machel.

NAMÍBIA

Területe: 824 292 km^2, *lakosainak száma:* 883 000 (1975).

Volt népszövetségi mandátumterület (Délnyugat-Afrika), amelyet a Dél-afrikai Köztársaság az ENSZ határozatai ellenére, jogellenesen megszállva tart, és gyarmatként kezel. A nagy nemzetközi nyomás következtében a dél-afrikai kormány 1977 májusában kizárólag a fehér lakosságnak jogot adó „népszavazást" rendezett, amely a terület függetlensége mellett foglalt állást. Ennek megvalósítását 1978-ra ígérték, a fehér lakosság és a Dél-afrikai Köztársaság céljainak megfelelő módon.

DÉLNYUGAT-AFRIKAI NEMZETI UNIÓ
(South-West Africa National Union – SWANU)

1959-ben alakult a *Délnyugat-afrikai Népi Szervezet*tel (SWAPO) párhuzamosan, egyes kisebb ovamboföldi, herero törzsbeli diák- és egyéb szervezetek átalakulása keretében. Jóllehet ekkor a SWAPO és a SWANU között lényeges elvi véleménykülönbség nem volt, még az 1962-ben Kwame Nkrumah részvételével folyó egyesítési tárgyaláson sem sikerült közöttük egységet teremteni. A SWANU esetenként és főként a létrehozandó nemzeti egységfront kérdésében ultrabaloldali nézeteket is képviselt. Csupán a hetvenes években sikerült akcióegységet teremteni a haladó namíbiai mozgalmak között. Illegalitásban tevékenykedik.

Az unió vezetője: H. Gerson Veil.

DÉLNYUGAT-AFRIKAI NÉPI SZERVEZET
(South-West African People's Organization – SWAPO)

Az 1957-ben létrejött *Ovamboföldi Népi Kongresszus* (Owamboland People's Congress), majd 1958-tól *Ovamboföldi Népi Szervezet* (Owamboland People's Organization) átszervezésével 1960-ban alakult. Célja

a faji megkülönböztetés elleni harc és Namíbia teljes felszabadítása. Bár a kezdeti években az erőszakmentesség híve volt, a későbbiekben, részben a szervezetet és az afrikai lakosságot általában is sújtó kíméletlen terror ellen fellépve úgy döntött, hogy indokolt esetben nyílt erőszakot is alkalmaz céljai érdekében. Ennek szolgálatában 1962-ben elkezdte a fegyveres harc előkészítését, majd, főként 1968-tól, a fegyveres gerillaakciókat is. A *SWAPO* álláspontja, hogy Namíbiát csakis fegyveres harccal lehet felszabadítani.

A szervezet elnöke: Sam D. Nujoma, *alelnöke:* B. Simbwaye és M. Muyongo.

A szervezet lapja: Namibia News.

EGYESÜLT NEMZETI DÉLNYUGAT-AFRIKAI PÁRT
(United National South-West Africa Party)

A Dél-afrikai Köztársaságban működő *Egyesült Párt* namíbiai szekciója, ahhoz hasonlóan ellenzéki mezben fellépő, de ugyancsak a faji megkülönböztetés elve alapján működő párt. Fő ellentéte a hatalmat gyakorló *Nemzeti Párt*tal Namíbia státusával kapcsolatos, ugyanis Namíbia viszonylagos autonómiáját, illetve a Dél-afrikai Köztársasággal való föderációt javasolja.

A párt vezetője: J. P. de M. Niehaus.

NEMZETI PÁRT
(National Party)

A Dél-afrikai Köztársaságban működő és kormányon levő *Nemzeti Párt* szervezetének tekinti magát; uralkodó párt. Fő célja Namíbiának a Dél-afrikai Köztársasággal való egyesítése, politikájának alapelve – az anyapárthoz hasonlóan – a kíméletlen apartheid-politika, a teljes fehér uralom fenntartása. Támogatja a neokolonialista törekvéseket.

A párt vezetője: B. Forster.

NIGER
(Nigeri Köztársaság)

Területe: 1 267 000 km^2, *lakosainak száma:* 4 600 000 (1975).

1960. augusztus 3. óta független, volt francia gyarmat, katonai kormányzat alatt álló köztársaság.

Az 1974. április 15-én végrehajtott katonai államcsíny feloszlatta az uralkodó és egyetlen legális pártot, a *Nigeri Haladó Párt*ot (Parti Progressiste Nigérien). Ez 1946-ban alakult az *Afrikai Demokratikus Tömörülés* (RDA) – több francia gyarmat szervezeteiből álló párttömörülés nigeri szekciójaként. A párt 1950-ben kettészakadt, a haladó csoport az addigi főtitkár, Djibo Bakary vezetésével kivált, és új pártot szervezett. A megmaradt rész egyre inkább a francia imperializmussal kiegyezést kereső politika útjára

tért, s a függetlenség kikiáltása után betiltotta a Bakary vezette új antiimperialista pártot, a *Nigeri Demokratikus Uniót* (Union Démocratique Nigérienne). 1968-ban a párt újabb válságon ment keresztül, vezetői egy részének korrupciója a párt újjászervezését tette szükségessé, míg az 1974-es államcsíny során a pártot feloszlatták, vezetőit letartóztatták. A párt elnöke ekkor Boubou Hama nemzetgyűlési elnök, főtitkára Hamani Diori, államfő volt. Az illegalitásba kényszerített Nigeri Demokratikus Unió utóda pedig az ugyancsak illegálisan működő *Sawaba* nevű párt volt, amely következetes antiimperialista és antikolonialista politikát hirdetett, és üldöztetése ellenére jelentős politikai erőt képviselt. Vezetője, Djibo Bakary, a katonai államcsíny után törvényesen visszatért az emigrációból hazájába, ahol azonban – 1975 augusztusában – a katonai kormány letartóztatta.

NIGÉRIA
(Nigériai Szövetségi Köztársaság)

Területe: 923 768 km^2, *lakosainak száma:* 62 925 000 (1975).

1960. október 1. óta független, volt brit gyarmat. Szövetségi köztársaság; a szövetség felépítése a független állam fennállása óta többször változott. A kezdeti polgári kormányt 1966. január 15-én katonai kormány váltotta fel; ettől az időtől kezdve minden párt működését betiltották. 1967 és 1970 között az ország délkeleti részén szakadár erők Biafra néven megkísérelték önálló állam létesítését.

Az 1966 előtt működött pártok többsége regionális vagy törzsi jellegű volt. Jelentősebbek:

AKCIÓCSOPORT
(Action Group)

1951-ben alakult mint korábbi, főleg joruba törzsi szervezetek utóda és egyesítője. Elsősorban az ország nyugati vidékén szervezkedett. 1954 óta a helyi önkormányzat vezető pártja volt Nyugat-Nigériában; elnöke, Obafemi Awolowo volt a helyi „miniszterelnök". A joruba burzsoázia érdekeit védte, elsősorban az északi feudális erőkkel szemben, a „demokratikus szocializmus" jelszavát hangoztatva. Programjában független polgári fejlődést és reformokat követelt, párosulva a joruba törzs hatalmi törekvéseivel, jóllehet fejlődése csúcspontján az *Akciócsoport* hatása már túlterjedt a joruba területen és népességen. 1962-ben részben alkotmányos eszközökkel kiszorították a hatalomból. 1966-ban beszüntette a működését.

ÉSZAKI NÉPEK KONGRESSZUSA
(Northern People's Congress)

1947-ben Észak-Nigéria hűbéres urai és törzsfőnökei alapították a szervezetet, amely 1951-ben vált pártjellegű, politikai szervezetté. Az északi régióban kormányzó többségi párt volt; szembehelyezkedett a déli – többek között az *Akciócsoport* által képviselt – kapitalizálódási törekvésekkel, és erőteljesen támogatta a brit tőkeérdekeltségek megmaradását, a Nagy-Britanniával való jó kapcsolatok fenntartását.

NIGÉRIAI POLGÁROK NEMZETI TANÁCSA
(National Council of Nigerian Citizens)

1944-ben alakult Nigéria és Brit Kamerun pártjaként; alapítója Nnamdi Azikiwe, aki 1963 és 1966 között köztársasági elnök is volt. Főként az ibo nemzetiség pártja volt, elsősorban az ország délkeleti vidékén szervezkedett. Polgári demokratikus kormányt követelt. Jóllehet a kapitalista fejlődés híve volt, időnként az északi feudális erőkkel, így az *Északi Népek Kongresszusával* is együttműködött. 1966-os betiltása előtt elnöke Michael I. Okpara volt.

NIGÉRIAI SZOCIALISTA MUNKÁS-PARASZT PÁRT
(The Socialist Workers and Farmers Party of Nigeria)

1963. augusztus 18-án alakult. 1964-ben egyesült az akkor alakult *Össznigériai Dolgozók Marxista–Leninista Pártjával*. Az 1965 decemberében tartott I. kongresszuson elfogadták a párt programját, amely egységes antikolonialista-antifeudális front megteremtését tűzte ki célul. 1966-ban a többi párttal együtt betiltották. Ekkor a pártnak 22 000 tagja volt.

A párt támogatta a szövetségi kormány akcióját az ország egységének fenntartására az 1967–1970. évi polgárháború idején, s egyidejűleg egyenlő jogokat követelt az ország összes nemzetisége számára.

A Központi Bizottság főtitkára: Tunji Otegbeye.

A párt lapja: Advance.

RÉUNION

Területe: 2510 km^2, *lakosainak száma:* 501 000 (1975).

Státusa szerint Franciaország tengerentúli megyéje. A közigazgatás élén Franciaország által kinevezett főprefektus áll.

RÉUNIONI KOMMUNISTA PÁRT
(Parti Communiste Réunionais)

1959. május 18-án alakult a *Francia Kommunista Párt* 1947 óta működő szekciójából. A sziget helyzetéből következik a párt feladata: harc az önrendelkezésért, a neokolonialista módszerek megszüntetéséért, mélyreható gazdasági reformokért. A vá-

lasztásokon rendszeresen a szavazatok több mint 20%-át kapja.

Az 1972 júliusában tartott III. kongresszuson a párt a harc középpontjába a demokratikus önkormányzatért, a saját törvényhozó testületért vívott harcot állította. Ugyanakkor követeli a cukoripar államosítását, a mélyreható agrárreformot, a külkereskedelem ellenőrzését, az indiai-óceáni szigeteken levő amerikai, angol és francia támaszpontok megszüntetését, és következetes antiimperialista politikát.

A párt tagjainak száma: 3000 (1974).

A Központi Bizottság főtitkára: Paul Vergès.

A párt lapja: Témoignages.

A szigeten kizárólag a *Réunioni Kommunista Párt* működik önálló pártként. Ezenkívül csupán egyes francia pártok réunioni szekciói tevékenykednek politikai szervezetként. 1974-ben a *Francia Szocialista Párt* szervezett félautonóm „föderációt" *(Fédération du Parti Socialiste)*, amely azonban nem foglalt egyértelműen állást a politikai élet középpontjában álló fő kérdésben: maradjon-e Réunion tengerentúli francia megye, vagy kapjon – a francia birodalom keretein belül – fokozott autonómiát. A szocialista föderáción belül ellentétek vannak a kommunista párttal való együttműködés kérdésében. *A föderáció főtitkára:* Virgile Bertile.

RUANDA
(Ruandai Köztársaság)

Területe: 26 338 km^2, *lakosainak száma:* 4 198 000 (1975).

1962. július 1. óta független köztársaság, előtte belga közigazgatás alatt álló ENSZ-gyámsági terület volt.

Az 1973. július 5-én végrehajtott katonai államcsíny után, 1975-ig semmiféle párt nem működött. A hatalomra került katonai csoport megszüntette a *Hutu Felszabadító Mozgalom Pártját* (Parti du Mouvement de l'Emancipation Hutu – PARMEHUTU), az egyetlen legális és kormányzó pártot. Ezt a pártot 1959-ben alapította Grégoire Kayibanda, aki a katonai államcsínyig az ország és a párt elnöke volt. A függetlenség elnyerése utáni első választáson a párt valamennyi mandátumot megszerezte. Kezdetben antifeudális, demokratikus programja fokozatosan elhalványult, s az államcsínnyel hatalomra került kormány szerint korrumpálódott és felelős volt az ország súlyos állapotáért, a véres összeütközésekbe torkolló törzsi villongásokért.

NEMZETI FORRADALMI MOZGALOM A FEJLŐDÉSÉRT
(Mouvement Révolutionnaire National pour le Développement)

1975-ben a katonai kormány alakította. Kormányzó párt, meghirdetett programja a törzsi ellentétek felszámolása és a nemzeti egység megteremtése. Küzd a betiltott monarchista szervezetek ellen, befolyásolja a kormány engedélyezte szakszervezetet.

A mozgalom vezetője: Juvénal Habyalimana.

SÃO TOMÉ ÉS PRÍNCIPE
(São Tomé és Príncipe Demokratikus Köztársaság)

Területe: 964 km², *lakosainak száma:* 80 000 (1975).

1975. július 12-én függetlenné vált köztársaság, volt portugál gyarmat.

SÃO TOMÉ ÉS PRÍNCIPE FELSZABADÍTÁSI MOZGALMA
(Movimento de Libertação de São Tomé e Príncipe)

Az 1960-ban alakított *São Tomé és Príncipe Felszabadítási Bizottsága* nevű szervezet utódjaként 1972. július 12-én jött létre Gabonban. A hetvenes években kiépítette illegális szervezeteit a két szigetből álló országban. „Minden kizsákmányolt, munkás, halász, kisparaszt, diákok, alkalmazottak és kereskedők szilárd és testvéri egységének megteremtését" tűzte ki céljául, hogy így harcoljon az ország függetlenségéért, egy demokratikus, antiimperialista, antikolonialista állam megteremtéséért. Hangsúlyozta a többi portugál gyarmat szabadságharcos szervezeteivel való összetartozását. Mint az Afrikai Egység Szervezete által elismert egyetlen politikai szervezet vezette a fasizmus megbuktatása utáni portugál kormányzattal a függetlenségi tárgyalásokat.

A mozgalom főtitkára: Manuel Pinto da Costa.

A függetlenség kikiáltása után két további párt alakult: a *São Tomé és Príncipe Szabad Frontja* (Frente Livre de São Tomé e Príncipe) és a *São Tomé és Príncipe Demokratikus Centrumpártja* (Partido Centro Democrático de São Tomé e Príncipe), mindkettő elsősorban a helyi portugál eredetű lakosság pártja.

SEYCHELLE-SZIGETEK

Területe: 280 km², *lakosainak száma:* 58 000 (1975).

1976. június 28-a óta független, volt brit gyarmat.

SEYCHELLE-I DEMOKRATA PÁRT
(Seychelles Democratic Party)

1963-ban alakult, 1975-ig egyedül vezette a belső önkormányzatot, 1975-től pedig koalícióban. Eredetileg a Nagy-Britanniával való teljes „integrációt" hirdette, majd a korlátozott függetlenséget vette programjába. Anglia bizalmát élvező párt. A honi burzsoázia és a birtokosok pártja, ellenzi az Afrikai Egység Szervezetével való együttműködést. Helyeselte, hogy a gyarmat több szigetét az Egyesült Államok rendelkezésére bocsássák katonai támaszpont céljára. Minthogy az 1975-ös választáson alig előzte meg az egyetlen ellenzéki pártot, a *Seychelle-i Egyesült Néppárt*ot, a függetlenség előkészítése jegyében ellentmondásos kormánykoalícióra kényszerült vele. A párt elnöke, Mancham lett a független állam köztársasági elnöke, de 1977. június 5-én államcsíny buktatta meg. Ezzel a koalíció is felbomlott.

A párt elnöke: James R. M. Mancham.

A párt lapja: Seychelles Weekly.

SEYCHELLE-I EGYESÜLT NÉPPÁRT
(Seychelles People's United Party)

1964 júniusában alapított haladó ellenzéki párt. A függetlenség következetes harcosa, tömegbázisát a szakszervezetekben tömörült dolgozók képezik. Követeli a lakosság teljes egyenlőségét, mindennemű faji megkülönböztetés megtiltását, demokratikus népi kormány megteremtését. A párt a nemkapitalista fejlődés híve. 1977-ig koalícióban kormányzott. A pártvezető töltötte be a miniszterelnöki tisztet, de az államfő elleni puccsal, 1977. június 5-én F. A. René egyben köztársasági elnökké is lett. Az 1979-i választásig gyakorlatilag a párt kormányoz. Harcol azellen, hogy az ország az Egyesült Államok támaszpontja legyen.

A párt elnöke: F. Albert René.

A párt lapja: People.

SIERRA LEONE
(Sierra Leone Köztársaság)

Területe: 71 740 km², *lakosainak száma:* 2 667 000 (1973).

1961. április 26-án függetlenné vált volt brit gyarmat. 1971. április 19. óta köztársaság, a Brit Nemzetközösség tagja.

ÖSSZNÉPI KONGRESSZUS
(All People's Congress)

1960-ban alakult a függetlenségi harc jegyében, antikolonialista pártként. A korábban alakult *Sierra Leone-i Néppárt*ból kivált baloldali csoport hozta létre S. P. Stevens vezetésével, tiltakozásul a néppárt angolbarát magatartása ellen. 1962-

ben az *Egyesült Néppárt* egy része, 1966-ban pedig egésze beolvadt az *Össznépi Kongresszus*ba, ami jelentős erősödését eredményezte. 1967-ben nagy győzelmet aratott a választásokon, a hadsereg államcsínye miatt azonban még nem válhatott kormánypárttá, csupán 1968-ban, a hadsereg haladó elemeinek segítségével. Ettől kezdve kormánypárt. Célja a tőkésországoktól való függés elleni harc, a haladó afrikai egység erősítése, a faji megkülönböztetés elleni harc, az el nem kötelezettség és a szocialista országokkal való jó kapcsolatok megteremtése. 1973-ban országos konferencia hagyta jóvá a „liberális szocializmus" elvét és az ötéves terv (1974–1978) keretében az állami szektor megerősítését. Az 1973. évi választáson a parlament 85 mandátumából 84-et szerzett meg.

A párt elnöke: Siaka Probyn Stevens.

A párt lapja: We Yone.

SIERRA LEONE-I NÉPPÁRT
(Sierra Leone People's Party)

1951-ben alakult a burzsoázia, a törzsi vezetőréteg és a főként mende törzsbeli gazdag parasztság pártjaként. Az angol uralommal való kiegyezésnek, liberális reformoknak, a fokozatos „afrikanizálásnak" híveként a függetlenség deklarálása után kormánypárttá vált. Ekkor a brit neokolonializmus politikáját támogatta, a nyugati tőke előtti korlátlan kapunyitás híve volt, és szembeszállt a független állam köztársasággá nyilvánítása gondolatával. 1967-ben elvesztette többségét – mindössze 12 mandátumot nyert el –, vezetője, Albert Margai távozni kényszerült a köztársasági elnöki tisztből, és a következő választásokon – 1973-ban – már egyetlen mandátumot sem szerzett a párt. Változatlanul a brit orientáció híve.

A párt elnöke: Salia Jusu-Sheriff.

SZENEGÁL
(Szenegáli Köztársaság)

Területe: 196 192 km², *lakosainak száma:* 4 136 000 (1975).

1960. augusztus 20-án függetlenné vált köztársaság, volt francia gyarmat.

AFRIKAI FÜGGETLENSÉGI PÁRT
(Parti Africain de l'Indépendance)

1957. szeptember 30-án alakult marxista–leninista párt. Ekkor több gyarmat területén szervezkedni kívánó pártként jött létre, de gyakorlatilag szenegáli párt maradt. Az ország függetlenné válásakor legális volt, de rövidesen betiltották, vezetőit üldözték és bebörtönözték. Ekkor a pártnak 20 000 tagja volt. 1972-ben megtartott II. kongresszusa a munkás-paraszt hatalom és a hazafias és demokratikus erők egységfrontja megvalósítását tűzte

ki célul. Amikor azonban 1974-ben a szenegáli kormány „hárompártrendszer" megszervezése mellett foglalt állást, az *Afrikai Függetlenségi Párt* tevékenységének újraengedélyezése jegyében Majhemout Diop, aki 1969-ig a párt főtitkára volt, bejelentette a párt újraszervezését. Az illegális pártvezetés azonban anélkül, hogy elvben a legalizálás ellen foglalna állást, ettől a csoportosulástól elhatárolja magát, s ezt a legális pártot a kormányzat „kreatúrájának" tekinti. Egyben leszögezte, hogy az *Afrikai Függetlenségi Párt* nevével Diop visszaél.

A párt lapja: Momsarev.

NEMZETI DEMOKRATIKUS TÖMÖRÜLÉS
(Rassemblement National Démocratique)

Különböző politikai csoportosulásokból létrejött politikai tömörülés, amely működése engedélyezését és legális politikai pártként való elismerését követeli. A szenegáli kormány azonban a „legalizálható" pártok számát háromra korlátozta, és erre való hivatkozással nem járult hozzá legalizálásához. Mindemellett a tömörülés rendelkezik sajtóval, bizonyos féllegális tevékenységi lehetőséggel, a hivatalos tilalom azonban lehetetlenné teszi az 1978-ra bejelentett választásokon való részvételét. Programja a polgári demokratikus fejlődést és a következetes függetlenséget hirdeti, és követeli a szabadságjogok érvényesítését. Egyesíti az ország több neves értelmiségijét és ellenzéki politikusát.

A tömörülés elnöke: Cheikh Anta Diop.

SZENEGÁLI DEMOKRATA PÁRT
(Parti Démocratique Sénégalais)

Szenegál új, 1974-ben elfogadott alkotmánya elvben megszüntette az egypártrendszert. Ennek nyomán alakult meg 1974 júliusában egyetlen legális ellenzéki pártként a *Szenegáli Demokrata Párt.* A polgári ellenzék pártja, de bázisát jelentik a földimogyoró-termelő gazdaságok birtokosai is; a hivatalos „szocializmussal" szemben nyíltan a nyugati életformát, a magántulajdon elvét hirdeti. Eszmei tartalmát illetően nem választja el lényeges vonás az uralkodó párt doktrínájától.

A párt főtitkára: Abdoulaye Wade.

A párt lapja: Démocrate.

SZENEGÁLI HALADÓ UNIÓ
(Union Progressiste Sénégalaise)

1948-ban alakult Léopold S. Senghor és Mamadou Dia vezetésével a radikálisabb, több francia afrikai gyarmatra kiterjedő pártszövetség ellensúlyozására. Az egyéb pártok fokozatos felszámolása, illetve beolvasztása után évekig az egyetlen legális párt volt. Tömörítette a városi kispolgárság, az értelmiség jelentős rétegeit, valamint a francia szocialisták befolyása alatt álló politikai csoportokat. A párt hivatalos elvi alapját Senghor politikai ideológiája, az általa kreált „afrikai szocializmus" adja, amely erőteljesen tagad minden „más" szocializmust,

elsősorban a marxizmussal való mindennemű közösséget; valójában a franciákkal való együttműködés, a szabad polgári vállalkozás híve, s az afrikai „néger szellem" és az „európai ráció" egybeolvadásában látja a szintézist. Jóllehet az osztályelnyomás minden fajtája elleni harcot hirdeti, voltaképpen tagadja az osztályharcot. 1976. decemberi rendkívüli kongresszusán a párt bejelentette, hogy a későbbiekben felveszi a *Szocialista Párt* nevet és egyben kéri felvételét a Szocialista Internacionáléba. Ez 1977 elején megtörtént.

Az unió tagjainak száma: 750 000.

Az unió főtitkára: Léopold Sédar Senghor.

Az unió lapja: Le Soleil, L'Unité Africaine.

SZOMÁLIA

(Szomáli Demokratikus Köztársaság)

Területe: 637 657 km², *lakosainak száma:* 3 170 000 (1975).

1960. július 1-én a korábbi brit és olasz gyarmatok uniójából Szomáli Köztársaság néven függetlenné vált ország. A hatalomra került kormány kiszolgálta a neokolonialistákat, ezért 1969. október 21-én katonatisztek egy csoportja megdöntötte a kormányt, a parlamentet feloszlatta, és kikiáltotta a Szomáli Demokratikus Köztársaságot, beszüntetve a pártok működését és a hatalmat a Legfelsőbb Forradalmi Tanács kezébe téve.

SZOMÁLIAI FORRADALMI SZOCIALISTA PÁRT

1976. július 1-én a Legfelsőbb Forradalmi Tanács kimondta saját megszűnését és funkciói átadását a megalakuló új pártnak. Ezzel az alakuló kongresszus elhatározta a *Szomáliai Forradalmi Szocialista Párt* megalakítását. A kongresszuson megválasztották az 5 tagú Politikai Bizottságot, a 74 tagú Központi Vezetőséget és egyéb pártszerveket. A KB-tagok mintegy fele a hadseregben is vezető funkciót tölt be. A párt alapvető ideológiája, állapította meg a kongresszus, a marxizmus–leninizmus, célja a szocialista Szomália megteremtése. Elhatározták új alkotmány előkészítését és a későbbiekben választások kiírását.

A párt főtitkára: Mohamed Sziad Barre.

A pártok 1969-ben való betiltása előtt a következő pártok működtek:

SZOMÁLI DEMOKRATIKUS UNIÓ

1962-ben alakult ellenzéki párt, amely más kisebb pártokkal szövetségben követelte „Nagy-Szomália" megteremtését a környező országokban (Kenya, Etiópia, Francia afar és issza terület) lakó szomáliaiak egyesítésével.

Az unió elnöke: Hadzsi Mohamed Husszein.

SZOMÁLI IFJÚSÁGI LIGA

Olasz Szomáliában alakult 1943 májusában, *Szomáli Ifjúsági Klub* néven, nemzetegyesítő és -felszabadító törekvésekkel. A gyarmati közigazgatási választásokon 1959-ben elsöprő többséget szerzett, és a függetlenné vált ország kormányzó pártja lett. 1963-ban, majd 1967-ben szakadás következett be a pártban. Ettől kezdve tömegei is fogyni kezdtek, s 1969-ben már kevesebb képviselői helyet nyert, bár még többségi párt maradt.

A liga főbb vezetői voltak: Abdirashid Ali Shermarke főtitkár (egy ideig Szomália miniszterelnöke, majd köztársasági elnöke; merénylet során vesztette életét 1969-ben), Abden Abdullah Oszman elnök.

SZOMÁLI NEMZETI KONGRESSZUS

1963-ban alakították a *Szomáli Ifjúsági Ligá*ból kilépettek, valamint két kisebb párt egyesülésével, ellenzéki pártként; 1964-re a legerősebb ellenzéki párttá vált.

A párt főtitkára Mohamed Hadzsi Ibrahim Egal volt, akit az 1969-es fordulat után bíróság elé állítottak.

SZUDÁN
(Szudáni Demokratikus Köztársaság)

Területe: 2 505 813 km², *lakosainak száma:* 17 757 000 (1975).

1956. január 1. óta független köztársaság. A kezdeti polgári kormányzatot 1958 és 1964 között katonai diktatúra váltotta fel, 1965–1969 között ismét polgári kormányzat vette át a hatalmat, majd 1969. május 25-én katonatiszti államcsíny révén kormányzatra került Dzsafar M. Nimeri csoportja. A kezdetben viszonylag haladó politikát 1971 júliusában felváltotta egy szélsőjobboldali, erőteljes antikommunista politika.

Az 1969. május 25-én hatalomra került katonai csoport betiltotta valamennyi párt működését, majd egyetlen pártként létrehozta a *Szudáni Szocialista Uniót*.

SZUDÁNI KOMMUNISTA PÁRT
(Al-Hizb as-Sujjúijj asz-Szudánijj)

1946. augusztus 18-án a Khartoumban működő marxista körök elhatározták, hogy megalakítják a *Szudáni Mozgalom a Nemzet Felszabadításáért* nevű szervezetet, mely jelentős szerepet játszott az antiimperialista nemzeti felszabadító harcban. A kommunisták aktív közreműködésével hozták létre 1950-ben a szakszervezeti szövetséget.

A függetlenség kikiáltása után tartott III. kongresszuson vette fel a *Szudáni Kommunista Párt* nevet, és ekkor dolgozták ki a „Szudán útja a függetlenség, a demokrácia és

a béke megszilárdítása felé" című pártprogramot. A program célul tűzte ki a nemzeti demokratikus forradalom végrehajtását, a fejlődés kapitalista útjának elvetését, hazafias demokratikus hatalom megteremtését.

Az 1958 és 1964 közötti katonai diktatúra hajszát indított a párt ellen. A párt illegális körülmények között harcolt a katonai diktatúra ellen, s a diktatúra megdöntése után (1964. október) megalakult kormányban a kommunista párt egy miniszteri tárcát kapott. Az 1965 decemberében hatalomra került reakciós kormány újra betiltotta a pártot, s a kommunista képviselőket megfosztották a mandátumuktól. (Az 1965 májusában tartott választásokon a párt 73 000 szavazatot kapott, és 11 mandátumhoz jutott.) Bár a Legfelsőbb Bíróság alkotmányellenesnek minősítette ezt az eljárást, a kormány folytatta a párt üldözését. Ennek ellenére a párt befolyása erősödött. 1967 májusában egy pótválasztáson a párt egyik vezetője aratott győzelmet, s az 1968 májusában tartott választásokon nyolc kommunistát képviselővé választottak, köztük a Központi Bizottság főtitkárát.

1969. május 25-én változás következett be az országban. A hadsereg tisztjeinek egy csoportja megdöntötte a kormányt. Megalakult a Forradalmi Parancsnokság Tanácsa, amely polgári személyeket is felkért a kormányban való részvételre. Az új kormány, melynek öt kommunista tagja volt, lépéseket tett a nemzeti demokratikus forradalom feladatainak megoldására, az ország egységének biztosítására, az arabok és a négerek együttműködésére.

1970-ben a párt válságos helyzetbe került. A Forradalmi Parancsnokság Tanácsa azt akarta, hogy a párt – amely, annak ellenére, hogy képviselői részt vettek a kormányban, nem kapta vissza törvényes működési lehetőségét – oszlassa föl önmagát és csak egy, az egyiptomi Arab Szocialista Unióhoz hasonló szervezet legyen Szudánban. Emellett Nimeri a hadsereget igyekezett előtérbe állítani. Az 1970 augusztusában tartott pártértekezlet túlnyomó többsége (80%) amellett döntött, hogy a párt továbbra is önálló politikai erő legyen, támogassa a kormány pozitív tetteit és harcoljon a tömegek aktív fellépését akadályozó cselekedetek ellen. A pártból kiváltak azok a vezetők, akik feltétel nélkül támogatni akarták Nimerit.

Az 1971. július 22-én lezajló szélsőjobboldali fordulat éle a kommunista párt ellen irányult. Kivégezték Abdel Halek Mahgubot, a Központi Bizottság főtitkárát, Szafii Ahmed el-Seiket, a *Szudáni Szakszervezeti Szövetség* főtitkárát, az SZVSZ elnökhelyettesét és még számos kommunistát és más haladó embert. Valóságos vérfürdőt rendeztek. Mindezt arra hivatkozva, hogy a kommunisták támogatták a július 19-i Nimeri-ellenes katonai fellépést.

Ennek előzményei a következők

voltak: februárban Nimeri nemcsak a kommunista pártot, hanem a párttal együttműködő társadalmi és tömegszervezeteket is betiltotta; az ötéves gazdaságfejlesztési tervet befagyasztotta, fölfüggesztette a földosztást, a bankok és biztosítótársaságok államosítását, a kormány újabb adókat vetett ki a kisemberekre; nagy kölcsönöket vett föl az Egyesült Államoktól, és megkönnyítette a külföldi tőke behatolását. Ezt a jobbratolódást akarták megakadályozni a baloldali katonatisztek, és 1971. július 19-én Háaem el-Atta őrnagy vezetésével a kezükbe vették a hatalmat. Bár a fordulat nem volt megfelelően előkészítve, a párt tagsága és a haladó tömegszervezetek támogatták a baloldali tisztek akcióját, mindenekelőtt azért, mert olyan programot hirdettek, amely megfelelt a haladó erők törekvéseinek.

Nemzetközi összefogással (Egyiptom, Líbia, Nagy-Britannia) leverték a baloldalt, és Nimeri ismét átvette a hatalmat.

Azóta a párt nehéz illegális körülmények közepette folytatja harcát. Sorainak újjászervezését, a hazafias erők összefogását, a tömegmozgalmak fellendítését tartja legfontosabb feladatának. A párt újjászervezését nehezíti, hogy a kormány a reakciós arab országok támogatásával terrort alkalmaz a haladó törekvések ellen.

A párt tagjainak száma az ellenforradalmi fordulat előtt 300000 volt.

A Központi Bizottság főtitkára: Mohamed Ibrahim Nukud.

A párt lapja: Al-Meidan.

SZUDÁNI SZOCIALISTA UNIÓ
(Sudan Socialist Union)

1972-ben a Khartoumban megrendezett alapító kongresszuson jelentették be a pártnak mint egyetlen és kormányzó pártnak már 1971-ben kilátásba helyezett megalakulását. Az alakuló kongresszuson elfogadott szervezeti szabályzat és program (Nemzeti Akció Chartája) a „szocializmus" elvét hirdeti, de valójában megerősíti a magántulajdon fenntartásának szükségességét, és ennek jegyében összefogásra szólítja föl az ország parasztjait, munkásait, kapitalistáit, értelmiségieit és katonáit. Ugyanez a kongresszus határozta meg az új állami alkotmány alapelveit is. 1974 januárjában került sor az unió I. kongresszusára. Ezen megválasztották a 180 tagú Központi Bizottságot és a 18 tagú Politikai Bizottságot.

Az unió elnöke: Dzsafar Mohamed Nimeri.

UMMA PÁRT
(Umma Party)

1945-ben alakult a nagybirtokosok és a komprádor burzsoázia pártjaként. 1956–1958-ban koalícióban kormányzó konzervatív párt volt, de az 1958-ban hatalomra került katonai diktatúra betiltotta. 1964 a diktatúra megbuktatása után rövidesen élesen antikommunista irányvonallal kormányzó párttá vált; szembefordult az arab országokkal, elsősorban Egyiptommal. A párton belüli viszály, amely elsősorban a

viszonylag liberálisabb vonalat vivő Szádik el-Mahdi és a konzervatívabb Hádi el-Mahdi között dúlt, meggyengítette a pártot, amelyet egy haladó fordulat 1969-ben el is söpört. 1970-ben fegyveres felkeléssel megpróbált ismét hatalomra jutni, de kísérletét katonai erővel leverték, és Hádi el-Mahdi életét vesztette. Később, az ország újabb jobboldali fordulata után, amikor felszámolták a legálisan működő *Szudáni Kommunista Párt*ot, kiegyezésre került sor az *Umma Párt* életben maradt vezetői és a kormány között, míg maga a párt megszűnt.

SZVÁZIFÖLD
(Szváziföldi Királyság)

Területe: 17 363 km², *lakosainak száma:* 494 000 (1975).

1968. szeptember 6-án vált függetlenné, a Brit Nemzetközösség tagja.

1973-ban a király valamennyi párt működését betiltotta. Az addig működő főbb pártok:

IMBOKODVO NEMZETI MOZGALOM
(Imbokodwo Emabalaba)

1964-ben alakult a királyi ház tagjainak kezdeményezésére, a monarchia támogatására. Egyesítette a feudális törzsfőnököket, támogatta a neokolonialista törekvéseket, és fellépett a dél-afrikai térség nemzeti felszabadító mozgalmai ellen. A párt a Dél-afrikai Köztársasággal való szoros együttműködés híve.

A párt elnöke Makhosini Dlamini miniszterelnök volt.

NGWANE NEMZETI FELSZABADÍTÓ KONGRESSZUS
(Ngwane National Liberatory Congress)

1962-ben alakult, a legjelentősebb ellenzéki párt volt. Fellépett a törzsi hatalmi rendszer és a királyi hatalom ellen, harcolt az európai eredetű telepesek kiváltságainak megszüntetéséért. 1971-ben pártszakadás következett be. Kilépett és külön csoportot alapított egyik addigi vezetője, Samketi.

A párt elnöke Ambrose P. Zwane volt.

TANZÁNIA
(Tanzániai Egyesült Köztársaság)

Területe: 945 087 km², *lakosainak száma:* 15 312 000 (1975).

Államszövetség, alakult az 1961. december 9-én függetlenné vált Tanganyikából (amely 1962. december 9-én lett Tanganyika Köztársaság) és az 1963. december 10-én függetlenné vált Zanzibárból (amely 1964. január 18-án

lett Zanzibár és Pemba Népköztársaság). A két állam egyesüléséből született meg 1964. április 25-én az elnöki rendszerű köztársaság.

TANZÁNIA FORRADALMI PÁRTJA
(Chama Cha Mapinduzi)

Az 1965. július 8-i alkotmány előírásai szerint egypártrendszer van érvényben. 1977. január 20-ig azonban ez gyakorlatilag két párt párhuzamos működését jelentette: a kontinentális részen, a volt Tanganyikában a *TANU*, Zanzibár és Pemba szigetén az *Afro-Shirazi Párt* működését.

A két párt 1977. január 20-án közös nemzeti konferencián kimondta megszűnését és új, egységes párt létrehozását határozta el. A pártnak a programja lényegében azonos a két alkotó párt programjával, ideiglenes szervezeti szabályzata és vezetősége van. 1977 folyamán alulról felfelé megszervezett választásokon alakították ki vezető testületeit; a 40-tagú Nemzeti Végrehajtó Bizottság megválasztására a folyamat végén kerül sor.

A párt elnöke: Julius Nyerere.

A pártot alkotó két szervezet:

AFRO-SHIRAZI PÁRT
(Afro-Shirazi Party)

Zanzibár és Pemba sziget egyetlen és uralkodó pártja. 1957. február 5-én alakult több kisebb, már a harmincas évektől működő politikai szövetségből *(African Association, Shirazi Association)* kulturális és más szervezetekből. Programja, már csak összetétele igen heterogén volta következtében is, nehezen és csak fokozatosan alakult ki. Működése során és az imperialista elnyomás élesedése folytán radikalizálódott, és a korábbi, az angol védnökség gondolatával kiegyezni hajlamos szervezetből harcos, antiimperialista-antifeudális szervezetté vált. Antifeudális jellege az erősen feudális Zanzibárban különösen jelentős volt; ez az irányzat logikusan vezetett a feudális rendet védő britek elleni élesebb harchoz. Irányító szerepe volt a függetlenség kivívásában, majd az 1964. januári zanzibári népi felkelésben, amely az új független állam jellegét változtatta meg, megszüntetve a belső reakció és a feudális erők uralmát. 1964. évi szervezeti szabályzata szerint a párt feladata „a munkások, parasztok és értelmiségiek összefogásának megteremtése és felkészítésük a szocializmus építésére", célja „az embernek ember által, valamint különböző bel- és külföldi csoportok által való kizsákmányolásának teljes megszüntetése". Az 1972. decemberi V. konferencia új, határozottabb szervezeti szabályzatot fogadott el, amely a szocialista társadalom felépítését, a kolonializmus, a neokolonializmus és a kapitalizmus ellen és a békéért meg az afrikai egység megteremtéséért vívandó harcot határozza meg a párt céljaként. Az 1975. évi VI. konferencia további változtatásokat hajtott végre a párt alapokmányain,

és kidolgozta az 1976—1978-as évek gazdasági tervének alapelveit. A gazdasági terv az önerőre támaszkodás elvére épülve törekszik az importtól minél kevésbé függő gazdaság kiépítésére és a termelési struktúra egyoldalú, monokultúrás (szegfűszeg) jellegének csökkentésére. Az eredetileg a felnőtt lakosság majdnem egészét tömörítő párt egyre inkább egy szűkebb, élcsapatjellegű párt szervezésére törekszik, tömegkapcsolatait elsődlegesen a párt irányította tömegszervezetek révén alakítva ki. A párt- és állami funkciók bizonyos fokú összekapcsolásával építette ki a párt vezetési szerkezetét, a Végrehajtó Bizottságnak — a háromévenként tartott országos „konferenciák" közötti időben vezető testületnek — keretébe illesztve bele mind a párt szűkebb Központi Bizottságát, mind a Forradalmi Tanácsot, amely a helyi kormányzat funkcióját látja el. A területi és kerületi párttitkárok egyben a helyi igazgatás vezetői is. Az alapszervezeteket területi és termelési egységek szerint hozzák létre.

A párt tagjainak száma: 100 000.

A párt elnöke: Aboud Jumbe.

TANGANYIKAI AFRIKAI NEMZETI UNIÓ
(Tanganyika African National Union – TANU)

1954-ben alakult mint teljes függetlenséget követelő párt. Már a gyarmati időszakban is jelentős befolyásra tett szert, majd a függetlenség kivívását követően kormányzó, és 1965-től egyedüli párt volt Tanganyikában. Politikája 1967-ben alakult ki határozottabb formában. Ekkor született a tanzániai párt- és állami élet legfőbb okmánya, az ún. Arushai Nyilatkozat. A párt XIII. kongresszusa, amely a nyilatkozatot megfogalmazta és elfogadta, valójában a szocialista orientáció mellett egyértelműen állást foglaló első TANU-kongresszus: így fordulópontnak tekinthető a párt történetében is. Kijelöli az ország által követendő utat, a gazdaság állami ellenőrzését, a magánvállalkozás és a tőkés réteg kialakulásának tilalmát, a „saját erőre támaszkodás" elvét; emellett rendkívül szigorú puritanista előírásokat fogalmaz meg minden párt- és állami vezető számára. A párt ekkor mintegy 3 millió tagot számlál, de egyre világosabbá válik a törekvés a párt kereteinek szűkítésére, s 1971-ben meg is határozzák a pártnak a munkásosztály élcsapatává alakítása normáit. A párt a lakosság többségét kitevő falusi népesség fejlődésének útját az ún. ujamaa-falvakban jelöli meg, amelyek ősi közösségi formáját át kell alakítani szocialista jellegű szövetkezetekké. Az 1971-es TANU-konferencia továbbfejleszti az Arushai Nyilatkozat irányvonalát, megerősíti a népgazdaság közösségi jellegét és állami vezetését, és magántulajdonban levő újabb szektorok kisajátítását mondja ki. A TANU okmányainak megfogalmazása szerint a nemkapitalista átmenet útjának sikeréhez szükséges alapelvek: a nemzeti kincsek és a gazdaság népi

ellenőrzése, az emberek közötti túlzott társadalmi-gazdasági különbségek megszüntetése bizonyos fokú egalitarianizmus alkalmazásával, a közösségi (ujamaa) agrárszektor megszervezése, a külföldi segélytől való mindennemű függés elkerülése és az önerőre támaszkodásnak alapvető normaként való elfogadása, végül regionális gazdasági együttműködés és integráció kialakítása a környező országokkal. A TANU területi és termelési egységi elven épül föl, nagyszámú alapszerve jelenti a pártmunka bázisát; a kerületi és területi munkát választott végrehajtó bizottságok irányítják. A párt vezető szerve az általában kétévenként tartott konferencia (kongresszus), illetve az Országos Végrehajtó Bizottság és a szűkebb Központi Bizottság. A TANU funkcionáriusai hivatalból részt vesznek a közigazgatási munkában. Általában elv a vezetők kötelezése az alsóbb szervekben való társadalmi munka kifejtésére is. Az ifjúsági, szak-, női stb. szervezetek közvetlenül a TANU irányítása alatt állnak.

Az unió elnöke: Julius Nyerere.

Az unió lapja: Uhuru, Daily News és Mzalendo.

TOGO
(Togói Köztársaság)

Területe: 56 000 km², *lakosainak száma:* 2 222 000 (1975).

1960. április 27-én függetlenné vált volt francia birtok; katonai igazgatás alatt álló köztársaság.

TOGÓI NÉPI TÖMÖRÜLÉS
(Rassemblement du Peuple Togolais)

Kormányzó, egyetlen legális párt. 1969. november 29-én alakult, miután az országot irányító, katonák vezette, de alapjaiban „technokrata" kormány a többi párt működését betiltotta. A párt állást foglal a magánvállalkozás, az iparfejlesztés, a mezőgazdaság fejlesztése mellett. Külpolitikai alapelvének az antikolonializmust tekinti, de nem kívánja korlátozni az imperialista hatalmakkal, elsősorban Franciaországgal való kapcsolatot. A párt területi elven épül föl, a falvakban sejteket épít ki, és a lakosság minél nagyobb tömegének a pártba való beléptetésére törekszik (közlése szerint a lakosság 80%-a tagja a pártnak). Irányítja a szakszervezeti mozgalmat.

A tömörülés elnöke: Étienne Gnassingbé Eyadema.

TUNÉZIA
(Tunéziai Köztársaság)

Területe: 164 000 km², *lakosainak száma:* 6 000 000 (1976).

1956 óta független, volt francia protektorátus. 1957-ben megdöntötték a monarchiát, és kikiáltották a köztársaságot. A törvényhozó hatalmat a nemzetgyűlés gyakorolja. Az ország államfője a köztársasági elnök, s a kormány neki tartozik felelősséggel.

SZOCIALISTA DESZTUR PÁRT

1934-ben alakult a kettészakadt *Desztur Párt*ból. A francia védnökség időszakában a párt vezette a tunéziai nép harcát a nemzeti függetlenségért, s fontos szerepet játszott a gyarmati rendszer felszámolásában. Ma a párt irányítja és ellenőrzi Tunézia egész politikai életét, befolyása kiterjed a társadalmi tömegszervezetekre és a szakszervezetekre. A párt magvát, vezető kádereit és apparátusát a nemzeti polgári értelmiség képezi, a párttagság túlnyomó többségét viszont a városi kis- és középburzsoázia, a parasztok és a munkásosztály nacionalista érzelmű része alkotja.

A párt hivatalos elve a „desztur szocializmus", amelynek fő tételeit a párt 1964. évi VII. kongresszusán fogalmazták meg. A kongresszus a szocialista Tunézia építését tűzte ki célul. A „desztur szocializmus" fő tézisei: nemzeti egység, az osztályharc tagadása, társadalmi harmónia a lakosság különböző rétegei között az általános jólét jegyében, a termelési eszközök magántulajdonának társadalmi funkciója. A pártban különböző eszmei áramlatok és irányzatok nyilvánulnak meg, köztük baloldaliak is. A fő áramlat azonban a skandináv (főleg a svéd) szociáldemokrata modell átplántálását célzó kísérlet. A párt vezetésével egészen 1969-ig haladó intézkedéseket foganatosítottak, melyeknek célja a külföldi tőke államosítása, az iparban az állami, a mezőgazdaságban a szövetkezeti szektor létrehozása volt. A „hogyan tovább?" kérdésében kiéleződött harc, valamint a mezőgazdasági szövetkezeti szektorban jelentkező súlyos hiányosságok következtében a párt vezetőségében 1969-ben a jobboldali erők kerekedtek felül. Megkezdődött a fokozatos letérés a haladó társadalmi-gazdasági átalakítások politikájáról. A „desztur szocializmus" egyik gazdasági tézisét, az állami, szövetkezeti és magánszektor egymás mellett éléséről szólót az utóbbi javára kezdték értelmezni. Leállították a mezőgazdaság szövetkezetesítését, feloszlatták a már létrehozott szövetkezeteket, korlátozták az állam és az állami szektor szerepét a gazdasági életben.

A párt 1971 októberében tartott

VIII. kongresszusa jóváhagyta a párt politikájában történt változásokat, és meghirdette, hogy az iparban és a mezőgazdaságban elsősorban a magánvállalkozás fejlesztésére, a külföldi állami és magántőke bevonására kell törekedni.

A párt szervezeti szabályzata értelmében kétféle tag van: tagjelölt és aktivista. A tagjelöltek kötelesek esküt tenni, a párt elveit tiszteletben tartani, a párt határozatait végrehajtani és párttagsági díjat fizetni. Az aktivisták, akik szavazati joggal rendelkeznek, és funkcióra választhatók, a tagjelöltek sorából kerülnek ki. Ehhez legalább három évig kell a párt alapszervezetében dolgozni és a pártmunkában kitűnni.

A párt tagjainak száma: 380 000 tagjelölt, 40 000 aktivista (1973).

A párt elnöke: Habib Ben Burgiba.

A párt lapja: Al-Amal, L'Action.

TUNÉZIA KOMMUNISTA PÁRTJA (Al-Hizb as-Sujúijj at-Tunisziij)

1920-ban alakult a *Francia Kommunista Párt* tunéziai szekciója, ebből lett önálló párt 1934-ben. A francia gyarmati hatóságok nem engedélyezték a párt működését. A második világháború éveiben a pártnak nagy szerepe volt az olasz és német megszállók elleni harcban. Ezekben az években a párt sok vezetőjét és tagját gyilkolták meg vagy vetették börtönbe.

1943-ban, amikor Tunézia felszabadult a fasiszta megszállás alól, a francia hatóságok kénytelenek voltak engedélyezni a párt működését. 1952-ben azonban újra illegalitásba szorították. Azoknak a megtorlásoknak a következményeként, amelyeket a gyarmatosítók 1952-ben a kommunisták ellen alkalmaztak, a párt meggyengült. Ehhez járult még az is, hogy a párt helytelenül értékelte az ötvenes évek elején (1952–1954) kibontakozó fegyveres harc jellegét, és ezért abban nem vett részt. 1954 júliusától a párt ismét legálisan működhetett, s jelentős szerepet játszott a „védnökségi rendszer" megszüntetéséért indított tömegharcban.

Tunézia függetlenségének kikiáltása után a párt kedvezőbb lehetőségekhez jutott. 1956-ban tartott V. kongresszusán a párt síkraszállt a társadalmi élet demokratizálásáért, a földreformért, a nép életszínvonalának emeléséért. Az 1967-ben tartott VI. kongresszus elfogadta a „Tunézia útja a szocializmushoz" című új pártprogramot. A párt 1962. márciusi VII. kongresszusa határozataiban támogatta a kormány azon intézkedéseit, amelyek célul tűzték ki Tunézia szuverenitásának és függetlenségének erősítését, az imperializmus és a neokolonializmus elleni harcot, a gazdaság állami szektorának létrehozását, a külföldi monopoltőke uralmának korlátozását és fokozatos kiszorítását, a haladó arab erők támogatását.

1963 januárjában ismét betiltották a pártot, s egyes vezetői ellen rendőri megtorlásokat foganatosítottak.

1975-ben a párt közzétette a „Haladó és demokratikus új alternatíváért" című programot. Ebben rá-

mutat arra, hogy az 1969 óta megváltozott politikai orientáció azzal a veszéllyel fenyeget, hogy az ország a tőkéshatalmaktól függő fejletlen ország marad. A program célul tűzi ki a nemzeti, népi, demokratikus erők összefogását.

A Központi Bizottság első titkára: Mohamed En-Nafaa.

A párt lapja: At-Talija.

UGANDA
(Ugandai Köztársaság)

Területe: 236 036 km², *lakosainak száma:* 11 549 000 (1975).

1962. október 9. óta független volt brit gyarmat, 1967. szeptember 9. óta köztársaság, a Brit Nemzetközösség tagja. A demokratikus úton fejlődő köztársasági rendszert katonai államcsíny buktatta meg 1971. január 25-én. Azóta elnöki rendszerű katonai diktatúra.

Az 1971 januárjában hatalomra került katonai kormány valamennyi párt működését betiltotta. Az addig működő főbb pártok:

DEMOKRATA PÁRT
(Democratic Party)

1956-ban alakított jobboldali párt. A kormányzat balratolódásával párhuzamosan vált mind erőteljesebben ellenzékivé, majd az Obote, akkori köztársasági elnök elleni merénylet- és államcsínykísérlet miatt 1969-ben betiltották. Az illegalitásban lényegileg felbomlott.

A párt vezetője Benedicto Kwanuka volt.

KABAKA YEKKA
(ganda nyelvű, magyarul: „csak a király")

1961-ben alakult, bugandai nemzetiségi párt. A feudális hierarchia pártja, a feudális-törzsi királyi uralom – a bugandai királyság – fennmaradásáért, illetve a függetlenség elnyerése utáni helyreállításáért szállt síkra. 1962–1964-ben részt vett a kormányban. 1964 után egyre inkább elhalt, s a köztársaság megalakítása előtt, 1966-ban betiltották.

ZAIRE
(Zaire-i Köztársaság)

Területe: 2 345 409 km², *lakosainak száma:* 24 902 000 (1975).

1960. június 30-án vált függetlenné a volt Belga Kongó. Ekkor Léopoldville-Kongó, majd a főváros nevének megváltoztatása után Kinshasa-Kongó néven, majd Kongói Demokratikus Köztársaság néven szerepelt. Az ország

nevét az 1965 novemberében államcsínnyel hatalomra került Sese Seko Mobutu változtatta Zaire-ra 1971. október 23-án. Elnöki köztársaság.

Az igen nagy számú – mintegy 50 –, jórészt törzsi-nemzetiségi vagy regionális pártot 1967 májusában betiltották, és csak egyetlen párt *(Népi Forradalmi Mozgalom)* működését engedélyezték.

NÉPI FORRADALMI MOZGALOM
(Mouvement Populaire de la Révolution – MPR)

1967. május 5-én alapította Zaire államcsíny útján hatalomra jutott elnöke, Mobutu. Egyben kinevezte önmagát a párt örökös elnökének. Sajátossága a párt szabályzatának azon pontja, amely szerint minden zaire-i állampolgár már születésénél fogva a párt tagjává válik. Az *MPR*-t – mint Mobutu helyettese, Engulu megfogalmazta – úgy kell tekinteni, mint „egyházat, amelynek vallása az autenticitás, s alapítóját, mint a Messiást". Az MPR alapokmányai és az alkotmány szerint is a párt a „nemzet legfőbb intézménye", amely kinevezi a parlamenti képviselőket, s amelynek elnöke automatikusan a köztársaság állam- és kormányfője is. Ideológiája az „autenticitás", programja „a pragmatizmus és a nacionalizmus". Mindezek a megfogalmazások voltaképpen törekvései tényleges irányát vannak hivatva elködösíteni, amely irány – ugyancsak a párt saját megfogalmazása szerint – sem jobb-, sem baloldali, sem kommunista, sem kapitalista, csak „igazi zaire-i nacionalista". 1970-ben rendkívüli kongresszust tartott, 1972 májusában pedig I. kongresszusát tartotta. Az előbbi a pártnak mint legfőbb intézménynek a helyét szabta meg az országban – valójában minden hatalom összpontosítását, a párt- és állami szervezet teljes egybeolvasztását –, az utóbbi kongresszus pedig a gazdasági teendőket határozta meg. Gazdasági alapelvei és tevékenysége az állam befolyásának erősödését, az állami szektor növelését látszanak szolgálni. Formálisan számos külföldi mammutvállalat állami ellenőrzését is bevezették, sőt többet állami kézbe vettek. Az imperialista tőke beáramlása azonban valójában erőteljesen és szervezetten folytatódott, az ország területe és kincsei változatlanul az imperialistáknak hajtanak hasznot, azzal a – párt „igazi nacionalizmusa" elvének megfelelő – ténnyel, hogy gyors ütemben meggazdagodott a zaire-i vezető réteg, amely erőteljesen részt vesz a kizsákmányolásban.

A párt a centralizmus elvére épül, területi elv szerint szerveződik. Kis alapszervekre oszlik, falusi, körzeti stb. szintig, gyakorlatilag a közigazgatási apparátussal együttesen hálózva be az egész országot. Az elnök a fő hatalom megtestesítője. Ő alá van rendelve a Politikai Bizottság, a kongresszus és a Nemzeti Végrehajtó Bizottság is. Ellentétben a korábbi pártok nagyobb részével, nem törzsi-nemzetiségi alapon szervezkedik, hanem országosan.

A mozgalom elnöke: Sese Seko Mobutu, *titkára:* Nguza Karl-i-Bond.

A pártok betiltása előtt működött néhány fontosabb párt:

AFRIKAI SZOLIDARITÁS PÁRTJA
(Parti de la Solidarité Africaine)

1959 áprilisában alakult a függetlenség kivívása, a nemzeti egység megteremtése céljával. Szövetségben volt Lumumba pártjával, a *Kongói Nemzeti Mozgalom*mal. Lumumba halála után a párt elnöke, Antoine Gizenga vezette az ellenkormányt, majd az átmenetileg megalakult új központi koalíciós kormányban (Adoula–Gizenga-kormány) is részt vett a párt. Mikor azután a párt alapítóját és elnökét Gizengát letartóztatták (1962), a párt szétszakadt, s haladó szárnya csatlakozott a *Nemzeti Felszabadítási Bizottság*hoz.

BAKONGO SZÖVETSÉG
(Alliance des Bakongo)

1950-ben alakult mint törzsi-nemzetiségi párt. 1955-től elnöke a függetlenné váló Kongó későbbi első köztársasági elnöke, Joseph Kaszavubu volt. Előbb inkább kulturális-autonomista mozgalom volt, majd – főként más kisebb szervezetek csatlakozása után – fokozatosan politikai párttá fejlődött, és az ország fontos részén, a fővárosban és környékén jelentős befolyásra tett szert. Részt vett a Lumumba vezette függetlenségi harcban, de a függetlenné válás után jelentős szerepe ellenére bomlani kezdett; főleg haladó erői váltak ki, megalakítva előbb a *Kongóiak Szövetségét* (1961), majd az *Afrikai Szolidaritás Pártját* (1962). Egyre egyértelműbb Nyugat-barát politikát folytatott, szoros kapcsolatban a katolikus egyház reakciós köreivel, s mind erőteljesebben szembekerült a nemzeti egységet szorgalmazó Lumumbával, illetve az ő politikáját folytatókkal. 1965-ig, a pártok feloszlásáig működött.

KATANGAI EGYESÜLÉSEK SZÖVETSÉGE
(Confédération des Associations du Katanga)

1959-ben alakult Moïse Kapenda Csombe, a katangai trösztök bizalmi embere vezetésével, azzal a törekvéssel, hogy Kongó függetlenné válása (vagy legalábbis a független Kongó haladó irányba fordulása) esetén Katanga tartományt külön állammá szervezze. Ez – arra az esetre, ha a kongói központi kormányt nem sikerül befolyásuk alá vonni – az imperialista Kongó-politika fontos eleme volt. Csombe elszakadási törekvéseinek sikertelensége után (ami egyébként azért következett be, mivel Lumumba halálával elhárultak az akadályok a teljes Zaire-Kongó feletti neokolonialista befolyás megerősítése elől) a párt még fennállt, majd az imperialista törekvések közötti ellentétek hatására 1965-ben újabb erőre kapott: februárban több tucat más kisebb szervezettel egyesülve átala-

kult a *Kongói Egyesülések Szövetségévé* (CONACO), de 1965 végén a többi párttal együtt betiltották.

A párt elnöke Moïse Csombe, majd Albert Kalondji volt.

KONGÓI NEMZETI MOZGALOM
(Mouvement National Congolais)

1958 októberében alakult mint a függetlenségi mozgalom élharcosa. Alapítója és haláláig vezetője az afrikai szabadságharcok mártírja, Patrice Emery Lumumba volt. Programja a függetlenség, a demokratikus átalakulás, felülemelkedés a törzsi-nemzetiség ellentéteken, a nemzeti egység megteremtése, centralizált, erős, független állam megteremtése. Kongó történetében ez az össznemzeti, haladó alapon álló egységtörekvés első jelentkezése, amely emellett még beágyazta ezt a célt az afrikai egység és a nemzetközi méretű antiimperialista-antikolonialista összefogás keretébe is. Lumumba kormányra kerülésével kormányzó párttá vált; elnöke, Lumumba meggyilkolása után is működött. Elnöke ezután Christophe Gbenye lett, aki a jobboldal felülkerekedése után illegalitásba kényszerült, a mozgalom pedig beolvadt az ellenállást szervező *Nemzeti Felszabadítási Bizottság*ba.

NEMZETI FELSZABADÍTÁSI BIZOTTSÁG
(Comité National de la Libération)

1963 novemberében alakult a *Kongói Nemzeti Mozgalom*ból, az *Afrikai Szolidaritás Pártjá*ból, és más pártokból, a hatalomra került reakció elleni harc folytatása céljából, Lumumba szellemi-politikai örökségének őrzőjeként. Vezetője Christophe Gbenye, majd a Mobutu által később kivégeztetett Pierre Mulele, utána Gaston Soumialot volt.

1965-ben belső ellentétek és nézeteltérések következtében a párt szakadására, majd megszűnésére került sor.

ZAMBIA
(Zambiai Köztársaság)

Területe: 752 614 km^2, *lakosainak száma:* 4 896 000 (1975).

Észak-Rhodesia volt brit gyarmat Zambia néven. 1964. október 24-én vált független köztársasággá, a Brit Nemzetközösség tagjaként.

1973. január 1-én a kormányon levő *Egyesült Nemzeti Függetlenségi Párt* kivételével betiltották a pártok működését. Az 1972. december 13-án közzétett törvény szerint Zambia „demokrácia egy párt részvételével".

EGYESÜLT NEMZETI FÜGGETLENSÉGI PÁRT
(United National Independence Party – UNIP)

1959 októberében alakult, amikor az *Afrikai Nemzeti Kongresszus* nevű észak-rhodesiai pártból kiléptek a függetlenséget követelő, az angol gyarmatosítókkal engedélyek árán egyezkedni nem kívánó erők. Ezek egyesültek más haladó csoportokkal, és megszervezték a függetlenségi harc élére álló pártot. A függetlenné váláskor kormányzó párt lett. 1967-ben megfogalmazott első programja, „A zambiai humanizmus programja" az elvont humanista célkitűzéseket vegyíti a katolikus és tradicionális afrikai hitelemekkel, elítéli az emberek közötti megkülönböztetést, a diszkrimináció minden fajtáját, s ezzel egyben az imperialista behatolási kísérleteket is. A párt 1973. augusztusi, VII. konferenciáján elfogadták az új szervezeti szabályzatot, a párt- és állami funkcionáriusok 8 pontból álló „kódexét". Ez megtiltja a pártfunkcionáriusoknak hasznot hozó második állás vállalását, a termelési eszközök birtoklását, házuk vagy telkük bérbeadását stb. 1975-ben a párt határozata alapján állami ellenőrzés alá helyezték a színházakat, mozikat, nyomdákat, a sajtót, államosították a földet. Ezzel egyidőben azonban az addigi tulajdonosok rendelkezésére bocsátották e földeket száz éves időtartamra, öröklési joggal. Hasonló felemás intézkedéseket tettek a gazdaság más szektoraiban is. A párt programjának ellentmondásos volta végül a belső ellentétek éleződéséhez is vezetett, amit a Kaunda-féle vezetés erőszakos fellépéssel oldott meg. A párt 1973. évi konferenciáján határozatot hozott arról, hogy a Központi Vezetőség nemcsak a párt, hanem az állam legfőbb szerve is. A párttagság kollektív és egyéni – gyakorlatilag a felnőtt lakosság jó részét tömöríti a párt.

A párt elnöke: Kenneth David Kaunda, *főtitkára:* Grey Zulu.

Betiltott főbb pártok:

AFRIKAI NEMZETI KONGRESSZUS
(African National Congress)

1948-ban alakult, harcban az angolok szervezte államföderáció (Rhodesiai és Nyasszaföldi Államszövetség) megalakulása, majd fennállása ellen. Bár a függetlenséget követelte, messzemenő engedményekre hajlott a brit gyarmatosítók iránt. Ezért, szakítva az akkori pártelnökkel, Harry Nvaanga Nkumbulával, a párt akkori főtitkára, Kenneth David Kaunda kilépett és megalakította előbb a *Zambiai Afrikai Nemzeti Kongresszus*t, majd az *Egyesült Nemzeti Függetlenségi Párt*ot. A pártnak a gyarmati közigazgatásban még koalíciós szerepe volt, de a függetlenné válás után ellenzéki párttá vált, s bázisa mindinkább leszűkült egyes törzsekre.

EGYESÜLT HALADÓ PÁRT
(United Progressive Party)

1971-ben Kaunda kormányával szembeni ellenzéki pártként alakult.

Vezetője a *Zambiai Afrikai Nemzeti Kongresszus*ból Kaundával együtt kivált, majd az *Egyesült Nemzeti Függetlenségi Párt*ot is elhagyó Simon Mwansa Kapwepwe volt. A párt programja radikálisabb volt a kormánypárténál, „szocializmust" hirdetett, de alapjaiban törzsi jellegű párt – a bemba törzs szűk bázisú pártja – maradt.

ZÖLD-FOKI-SZIGETEK
(Zöld-foki-szigeteki Köztársaság)

Területe: 4033 km², *lakosainak száma:* 294 000 (1975).

1975. július 5-én független köztársasággá vált egykori portugál gyarmat. A Portugáliával való megállapodás szerint a független köztársaság dönt majd abban a kérdésben, egyesülni kíván-e – és ha igen, mikor és milyen feltételekkel – Bissau-Guineával.

GUINEA ÉS A ZÖLD-FOKI-SZIGETEK AFRIKAI FÜGGETLENSÉGI PÁRTJA (Partido Africano da Independência da Guiné e Cabo Verde – PAIGC)

A PAIGC egy szervezetként vezette Bissau-Guinea és a Zöld-foki-szigetek küzdelmét a függetlenségért és az ország egységéért; fegyveres harcok azonban csupán Bissau-Guinea területén folytak. A PAIGC az ország egyesítését hirdeti a két terület külön-külön függetlenné válása óta is, de az adott körülmények – főként Portugália halogató magatartása – miatt az egyesítést fokozatosan végrehajtandó folyamatnak tekinti. Programja továbbá: haladó, antiimperialista állam megteremtése – a párt Bissau-Guineában is alkalmazott politikájának megfelelően.

A párt főtitkára: Aristides Maria Pereira, *főtitkár-helyettese:* Luis Cabral.

A portugáliai fordulat – 1974. április 25. – után két kisebb politikai párt is alakult a szigeten: a *Zöld-foki-szigetek Népi Uniója* (UPICV), amelynek vezetője José Leitão da Graca, és a *Zöld-foki-szigetek Demokratikus Uniója* (UDC), vezetője João Baptista Monteiro. Mindkettő a két köztársaság egyesülése ellen lép fel, álradikális jelszavak kíséretében. Az UPICV egyes elemei részt vettek egy reakciós államcsínykísérletben.

Amerika

ARGENTÍNA
(Argentin Köztársaság)

Területe: 2 778 412 km², *lakosainak száma:* 25 050 000 (1974).

Szövetségi köztársaság, 22 tartományból, 1 nemzetiségi területből és 1 szövetségi fővárosi körzetből áll. Legfelsőbb törvényhozó szerve a Nemzeti Kongresszus. A köztársaság elnöke a kormányfő is, az alelnök egyben a szenátus elnöke.

Perón elnök kormányzata (1946–1955) és Aramburu tábornok katonai diktatúrája után, 1958 és 1966 között a radikálisok (Frondizi, Illía) voltak hatalmon. Burzsoá reformista kísérleteiket 1966–1971 között három katonai puccs követte (Onganía, Levingston, Lanusse). 1971-től engedélyezték az 1966-ban betiltott politikai pártok működését, majd 1973 márciusában általános választásokat rendeztek. Ez a peronista mozgalom győzelmét hozta. Héctor J. Cámpora elnök még 1973 szeptemberében lemondott, hogy Perón, száműzetéséből visszatérve, elfoglalja a köztársasági elnöki tisztet. Alelnökké Isabel Perónt választották, aki férje halála után átvette az elnöki tisztet (1974).

1973-tól a peronista mozgalom válsága bontakozott ki, Argentína mély politikai, gazdasági válságba került, amit a jobboldal katonai diktatúrával akart leküzdeni. 1975. március 29-én Jorge Rafael Videla tábornok lett Argentína elnöke. A katonai kormány első intézkedése az összes – 35 – politikai párt betiltása volt. A katonai kormány céljai – dokumentumaik szerint – a következők: a képviseleti demokráciához való hűség (1977-re ígértek választásokat), az alkotmányos intézmények újjáélesztése, az állami ellenőrzés erősítése a gazdaság legfontosabb ágazataiban, harc a korrupció ellen. A kormány fellépett a szakszervezeti apparátus ellen, és harcot hirdetett a „felforgató tevékenység" ellen. A kormány elsősorban a hazai nagyburzsoázia és egyes földbirtokos rétegek (állattenyésztők) érdekeit képviseli.

1973-ban tartottak általános választásokat. Ennek eredményeként a mandátumok száma a következő táblázat szerint oszlott meg:

Pártok	Képviselőház	Szenátus
FREJULI	145	43
Népi Polgári Radikális Unió	51	12
Föderalista Népi Szövetség	20	5
Szövetségi Köztársasági Szövetség	12	4

Az ugyancsak 1973-ban tartott elnökválasztás eredménye

	%
Juan Perón	61,85
Balbiu (de la Rua)	24,42
Manrique Martinez Raymondu	12,19

ARGENTÍNA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partido Comunista de la Argentina)

1918. január 6-án alakult a szocialista párt balszárnyából. Megalakulásakor *Nemzetközi Szocialista Párt*nak hívták, majd 1920. december 26-án felvette az *Argentína Kommunista Pártja* nevet. Rövid megszakításokkal egészen 1971-ig illegálisan tevékenykedett.

A párt az 1928-ban tartott VIII. kongresszuson kidolgozta az antiimperialista demokratikus és agrárforradalom új politikai irányvonalát, ami lehetővé tette, hogy erősítse tömegbefolyását. A második világháború után a párt kezdeményezésére megalakult a népfront jellegű *Demokratikus Szövetség*, amely – egyesítve a haladó erőket – az 1946-os elnökválasztáson a szavazatok 46%-át kapta.

A választások után a szavazatok 54%-át elnyerő Perón vezetésével diktatórikus rendszert honosítottak meg. A kormány fölöszlatta a munkásszervezeteket, a peronista párton kívül minden pártot betiltott, a kommunistákat és más haladó emberek tömegeit koncentrációs táborokba hurcolták. Ennek ellenére a párt nehéz körülmények között vívott harccal gátat tudott vetni a további jobbratolódásnak. Bírálta a kormány demagógiáját, ugyanakkor reálisan ítélte meg a peronisták gyakorlati tetteit. 1955. szeptember 19-én megdöntötték Perón hatalmát. A párt ezután rövid ideig – 1959-ig –, majd 1964-től 1966-ig legálisan működhetett. Ekkor 150 000 tagot számlált.

1966 júniusában katonai puccsal Onganía tábornok kerül hatalomra, aki a többi politikai párttal együtt a kommunista pártot is betiltotta. A fasiszta típusú katonai diktatúra kíméletlenül üldözte a haladó mozgalmakat, eltörölt minden demokratikus jogot, és az országot alárendelte az Egyesült Államok érdekeinek. A párt ilyen körülmények között

harcba hívta a népet a diktatúra ellen, a demokratikus szabadságjogokért és a nemzeti problémák megoldásáért.

1969 májusában tartották a párt XIII. kongresszusát, amely módosította a párt programját, pontosabban meghatározta azokat a feladatokat, amelyeket majd a diktatúra bukása után kialakuló új típusú államnak kell megvalósítania.

A párt erejét bizonyítja, hogy – bár mély illegalitásban – a kongresszus előtt 3000 sejtgyűlésen vitatták meg a programtervezetet.

A kommunista párt és más haladó szervezetek törekvéseit a demokratikus antiimperialista erők összefogására siker koronázta. 1970. november 21-én megalakult az *Argentinok Nemzeti Találkozója* nevű mozgalom. A mozgalom vezetőségében részt vesznek kommunisták, peronisták, kereszténydemokraták, demokraták, radikálisok, szocialisták, a szakszervezetek képviselői, az ifjúsági és parasztszervezetek vezetői. A mozgalom programja: a nemzeti kincsek visszaszerzése a külföldi monopóliumoktól; a legfontosabb gazdasági ágak államosítása; agrárreform; igazságos bérpolitika; a közoktatás demokratizálása; a hadsereg átállítása az ország szuverenitásának védelmére; független külpolitika.

1971 júniusában újra engedélyezték a kommunista párt és más pártok tevékenységét. Ennek ellenére az 1973. márciusi elnök- és parlamenti választásokból a pártot kirekesztették. A kommunsták azonban más haladó szervezetekkel közösen a *Forradalmi Népi Szövetség* keretében részt vettek a választásokon. Ez a szövetség mintegy 900 000 szavazatot kapott, és a kommunisták először jutottak 2 mandátumhoz a képviselőházban. Az 1973. szeptemberi elnök-pótválasztáson a párt Perón tábornok jelölését támogatta, mert annak programja bizonyos kérdésekben egybevágott a nép érdekeivel.

1973 augusztusában legális körülmények között – előzetes engedély nélkül – tartották a párt XIV. kongresszusát (több testvérpárt küldöttségének részvételével). A kongresszus módosította a párt programját és szervezeti szabályzatát. A peronista kormányról megállapította: olyan polgári reformista kabinet ez, amelynek ellentétes érdekei vannak az imperializmussal. A párt támogatta a kormány minden olyan lépését, amelyet pozitív irányban tett, de bírálta az olyan cselekedeteit, amelyek ellentétesek voltak a néptömegek érdekeivel.

Perón elnök halála után a legreakciósabb erők felerősítették tevékenységüket, hogy fasiszta diktatúrát vezessenek be. A párt az intézményes folytonosság mellett volt. 1975 márciusában Videla elnök a többi párttal együtt betiltotta a kommunista párt tevékenységét is.

A párt tagjainak száma: 116 388 (1973).

A Központi Bizottság főtitkára: Jerónimo Arnedo Alvarez.

A párt lapja: Nuestra Palabra.

ÁLLHATATOS POLGÁRI RADIKÁLIS UNIÓ
(Unión Cívica Radical Intransigente – UCRI)

1963-ban alakult Arturo Frondizi vezetésével. 1973-ban belépett a *Forradalmi Népi Szövetség*be, melyet a kommunisták, a *Haladó Népi Unió* és a „forradalmi keresztények" hoztak létre.

Az unió elnöke: Oscar Alende.

JUSZTICIALISTA PÁRT
(Partido Justicialista – PJ)

Az 1947-ben alapított peronista párt utódja. Perón nacionalista, imperialistaellenes, demagóg jóléti program meghirdetésével jelentős bázissal rendelkező tömegpártot hozott létre. Kormányzata alatt külön női peronista párt *(Partidó Peronista Femenimo)* is működött. Perón óriási szakszervezeti mozgalmat is szervezett. A párt tömegbázisát a munkásság, parasztság, kispolgárság adta, de a nagy- és középburzsoázia érdekeit képviselte.

Hatalmának megdöntése (1955) után a peronizmus, a szakszervezetekre támaszkodva, mint mozgalom működött tovább. E mozgalom irányítását a *Peronizmus Ellenőrző és Koordináló Tanácsa* látta el.

1958-ban a mozgalom támogatta Frondizi megválasztását, de azután a kormány ellenzékeként működött. Az 1963-as választási harcok során *Népi Unió* néven regisztráltatta magát, s a *Népi Konzervatív Párt*tal (Partido Conservador Popular, Aramburu tábornok pártja) és a *Kereszténydemokrata Párt*tal megalakította a *Népi és Nemzeti Front*ot. E blokk azonban alulmaradt Arturo U. Illía pártjával, a *Népi Polgári Radikális Unió*val szemben. E vereség után indult meg a mozgalom párttá szervezése. 1964-ben született meg a *Juszticialista Párt*, mely a peronista mozgalom nagy részét tömörítette. A baloldali peronista csoport létrehozta a *Peronista Forradalmi Mozgalmat* (Movimiento Revolucionario Peronista, vezetője Hector Orlando Villalón). Kívül maradt a párton Guillermo Patricio Kelly vezetésével egy jobboldali csoport is. Törés következett be a peronista szakszervezeti mozgalomban is, melynek egy része kommunista-szocialista orientációt képviselt. A hatvanas években a párt nagyrészt illegális tevékenységet folytatott, de így is a legjelentősebb politikai erővé vált.

Az 1973-as választásokon a *Juszticialista Felszabadítási Front* (FREJULI) győzött (49,56%). (E frontot a párt és több kisebb párt alkotta.) A front és Cámpora elnök által megfogalmazott cél a politikai, gazdasági szuverenitás és a társadalmi igazságosság volt. Általános politikai amnesztiát hirdetett, megszüntette a represszió törvényt, mely a kommunista pártot törvényen kívül helyezte, nacionalizált hét külföldi ellenőrzés alatt álló bankot.

A kormány tevékenységével párhuzamosan a pártban küzdelem bontakozott ki a különböző politikai irányzatok között, melyet a hazatérő Perón sem tudott megszüntetni.

Perón második elnöksége idején lelassult a belső reformok megvalósítása, de továbbra is folytatódott a nemzeti függetlenségre irányuló külpolitika. Perón halála után a pártvezetésben a jobboldal erősödött meg (fő képviselőjük López Rega). Az országban a politikai nyugtalanság nőtt, kibontakozott a terrorizmus.

A válság pártszakadásokhoz vezetett. 1975 decemberében 26 peronista képviselő kilépett a pártból, s ezzel elvesztette többségét a parlamentben. Egymást követték a kormányválságok, melyek megmutatták, hogy Perón asszony nem ura az eseményeknek. E folyamatot az 1976-os katonai puccs zárta le. A peronista mozgalom különböző irányzatokra szakadt. A peronista ifjúsági szövetségből kivált, s gerillaakciókat szervező szélsőbaloldali mozgalmat, a *Montonerost*, 1975 szeptemberében betiltották. Az *Autentikus Peronista Párt*ot Cámpora alakította (1975. április) középbal csoportokból. A jobboldaliak az ún. *vertikálisták*. Egy Buenos Aires-i csoport a *Peronizmus Igenlése* néven (Afirmación Peronista: Victorio Calabro, Buenos Aires kormányzója szervezte) a párt demokratizálásának, más demokratikus pártokkal való összefogásának a híve.

KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT
(Partido Demócrata Cristiano – PDC)

1954-ben alakult. Diktatúraellenesség és konzervatív katolikus politika jellemezte. Az ötvenes évek második felében frakcióharc dúlt a pártban a peronistákkal együttműködni akarók és ellenfeleik között. A legnagyobb eredményt az 1963-as választásokon érte el, amikor a párt elnökjelöltje, Horacio Sueldo a szavazatok kb. 5%-át szerezte meg. 1964-től a párt elnöke Sueldo. Nem járt sikerrel a pártnak az a törekvése, hogy a munkásmozgalomban befolyásra tegyen szert. A párt a diktatúrák éveiben (1966–1971) lényegében nem működött. 1971-ben újjászerveződött, de nem rendelkezett jelentős erővel. 1972-ben kettészakadt: a *Népi Keresztény Párt*ra, mely a peronistákat támogatta, és a *Keresztény Forradalmi Párt*ra, mely az 1973-as választásokon a leghaladóbb választási tömbben, a *Forradalmi Népi Szövetség*ben vett részt.

NEMZETI DEMOKRATIKUS PÁRT
(Partido Democrático Nacional – PDN)

1931-ben létrejött *Konzervatív Párt* tevékenységének folytatója. A nagybirtokosok pártjaként 1943-ig jelentős befolyással bírt az országban. A párt Perón jobboldali ellenzékét jelentette, majd Perón bukása után több frakcióra szakadt, lényegileg széthullott.

NÉPI POLGÁRI RADIKÁLIS UNIO
(Unión Cívica Radical del Pueblo – UCRP)

Az 1891-ben alakult és jelentős szerepet játszó *Polgári Radikális Unió* utóda. A párt a középburzsoáziát, a kispolgárság nagy részét és az

értelmiségieket tömörítette a két világháború között. 1946-ban Perón-ellenes választási blokkot *(Demokratikus Unió)* kezdeményezett, melyben a szocialisták és a kommunisták is részt vettek. Perón kormányzása alatt a legerősebb ellenzéki pártként működött. Elnöke 1954-ben Arturo Frondizi lett. A párton belüli harc 1957-ben szakításhoz vezetett, Frondizi vezetésével az „állhatatosak" saját pártot alakítottak *(Állhatatos Polgári Radikális Unió)*. Az UCRP Frondizi elnöksége idején ellenzékben volt. 1963 és 1966 között, Illía elnöksége idején kormánypártként tevékenykedett. Demokratizálási programját nem valósította meg.

Polgári liberális eszméket vall, fő bázisát a középburzsoázia, a városi középrétegek alkotják ma is. Helyi szervezeti egységei a klubok; vannak területi bizottságai is. Országos vezetősége a Nemzeti Bizottság. A párt balszárnya a hetvenes években megerősödött, s létrehozta a *Radikalizmus Újjászületésének Mozgalmát.*

A párt elnöke: Ricardo Balbin.

E pártokon kívül több szocialista párt létezik Argentínában:

A *Szociáldemokrata Párt* (vezetője A. Gioldhi) jobboldali politikát folytat. A *Népi Szocialista Párt* az utóbbi időben két csoportra szakadt. Ezenkívül a *Szocialista Néppárt*, a *Szocialista Mozgalom a Nemzeti Felszabadulásért*, az *Egyesült Szocialista Párt* működik. A *Baloldali Népi Front* a peronista baloldal egyik képviselője. Öt szélsőbaloldali párt létezik.

Két maoista: a *Forradalmi Kommunista Párt* és a *Marxista–Leninista Kommunista Párt*, valamint három trockista párt: a *Munkások Szocialista Pártja*, a *Trockista Munkáspárt* és a *Munkáspolitika* működik. Az ugyancsak trockista *„Forradalmi Néphadsereg"* (ERP) fegyveres akciókat szervez a hadsereg és a rendőrség ellen.

1974-től nyíltan működik az *Argentin Antikommunista Szövetség* (AAA). Fasiszta eszméket hirdető szélsőjobboldali terrorszervezet, több ezer embert gyilkolt meg.

BAHAMA-SZIGETEK

Területe: 13 900 km², *lakosainak száma:* 197 000 (1974).

1973-ban nyerte el függetlenségét. A Brit Nemzetközösség tagja, államfője Nagy-Britannia királynője, a törvényhozó hatalom a parlament kezében van.

HALADÓ LIBERÁLIS PÁRT
(Progressive Liberal Party – PLP)

1956-ban alakult. A néger lakosság jelentős részét tömöríti. Bázisát munkások és tisztviselők alkotják, de a kis- és középpolgárság érdekeit képviseli. A párt az ország függetlenségéért küzdött, a függetlenség elnyerése előtt is a legerősebb párt

volt. Ma kormánypárt. A külföldi tőke ösztönzésében látja a gazdasági fejlődés fő feltételét.

A párt vezetője: Lynden Pindling.

SZABAD NEMZETI PÁRT
(Free National Party)

Az erejét elvesztett jobboldali *Egyesült Bahamai Párt* és a *PLP*-ből kivált csoport egyesülésével keletkezett 1971-ben. A nagyburzsoázia, a földbirtokosok érdekeit képviseli. Ellenezte a függetlenséget. A parlamentben a legerősebb ellenzéki párt.

A párt vezetője: C. Wallace Whitefield.

A fentieken kívül több kisebb párt tevékenykedik még: a *Népi Munkáspárt* (People's Labour Party) a radikális néger rétegeket tömöríti, a *Nemzeti Demokrata Párt* a kispolgárság csoportjait fogja össze.

BARBADOS

Területe: 431 km², *lakosainak száma:* 251 237 (1974).

1966 óta független állam, a Brit Nemzetközösség tagja. Barbados tagja a neokolonialista függés felszámolását célzó *Karib Közösség és Közös Piac*nak (CARICOM), nagy erőfeszítéseket tesz gazdaságának fejlesztésére, és rendezte kapcsolatait Kubával.

Az államfő Nagy-Britannia királynője.

BARBADOSI MUNKÁSPÁRT
(Barbados Labour Party)

1938-ban alakult ellenzéki párt, programja a brit *Munkáspárt* szellemét idézi.

A párt vezetője: Bernald S. Johns.

DEMOKRATIKUS MUNKÁSPÁRT
(Democratic Labour Party)

1955-ben alakult, a *Barbadosi Munkáspárt* kettészakadásakor. Kormánypárt.

A párt vezetője: Errol W. Barrow.

BOLÍVIA
(Bolíviai Köztársaság)

Területe: 1 098 600 km², *lakosainak száma:* 5 633 800 (1975).

Az elmúlt negyedszázadban Bolívia belpolitikai helyzete igen ingatag volt. 1952–1964 között a *Nemzeti Forradalmi Mozgalom* vezetésével agrárreformot hajtottak végre, államosították a nagy ónbányákat, és számos szociális reformot vezettek be. 1964 után Barrientos jobboldali diktatúráját és Ovando tábornok reakciós katonai-polgári kormányát Torrez tábornok baloldali haladó kormányzata váltotta fel. Ezt 1971-ben megdöntötték, és a Banzer vezette USA-barát katonai rezsim üldözi a haladó pártokat és személyeket, és jó kapcsolatokat épített ki a latin-amerikai reakciós rendszerekkel. Ugyanakkor a szocialista országokkal az előző rendszer által kötött szerződéseket nem mondta fel.

Bolíviában a szakszervezetek és különösen a bányászok szervezetei jelentős és aktív politikai erőt jelentenek. A szociáldemokraták nem tudtak meggyökerezni a bolíviai munkásmozgalomban, viszont erős az anarchoszindikalista és trockista befolyás.

Az országban formálisan az 1967-es alkotmány van életben, de az alkotmányos intézmények nem működnek.

BOLÍVIAI SZOCIALISTA FALANGE
(Falange Socialista Boliviana)

1937-ben alakult, a spanyol és portugál fasizmus eszméinek és szervezeti elveinek mintájára épült fel, „a hivatásrendiség, a család és a katolicizmus, a rend és hierarchia" jegyében. A második világháború után a fasiszta vonások helyett saját katolicizmusát hangsúlyozta. Jelentősége 1952 után nőtt meg, amikor a tradicionális pártok csődje miatt e párt lett a jobboldal és a szélsőjobboldal legfőbb ereje. Sosem tudott nagy tömegeket meghódítani, erejét a bolíviai oligarchia, az egyház és a hadsereg reakciósai adták. Nagy szerepe volt 1964-ben a Barrientos vezette államcsíny előkészületeiben, s a Banzer-puccs előkészítésében is.

A párt célja a „keresztény demokrácia" megteremtése. Sovinizmus, erős szovjetellenesség és Amerika-barát orientáció jellemzi.

A párt vezetője: Mario R. Gutiérrez y Gutiérrez.

BOLÍVIA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partido Comunista de Bolivia)

Már a húszas években alakultak kommunista csoportok, de a kegyetlen reakció lehetetlenné tette a párt kibontakozását. A negyvenes években a kommunisták beléptek az 1940-ben létrejött *Baloldali Forra-*

*dalmi Párt*ba. 1950 januárjában alakították meg a kommunista pártot, amely fő feladatának tekintette a széles nemzeti összefogás megteremtését, hogy megszüntessék az ország függését az amerikai monopóliumoktól és biztosítsák a demokratikus szabadságjogokat.

Bolíviában 1952-ben jelentős fordulat történt. Az 1951. május 6-i elnökválasztásokon győzött a *Nemzeti Forradalmi Mozgalom* nevű párt jelöltje, Victor Paz Estenssorro, egy katonai puccs azonban megakadályozta az elnöki szék elfoglalását. 1952 elején azonban hatalmas tömegmegmozdulások kezdődtek. A kormány fegyveres erővel akarta letörni a mozgalmat, s a kommunista párt és más haladó erők – válaszul – meghirdették a fegyveres harcot. Különösen a bányavidékeken lángolt fel a harc, és április 9-én a fővárosban is kirobbant a fegyveres felkelés, sőt a falvakban a parasztok megkezdték a nagybirtokok elfoglalását. Április 15-én Estenssorro elfoglalta az elnöki széket. (A bányászszakszervezet vezetője, Juan Lechín lett a bányaügyi miniszter.)

A bányászok a győzelem után sem tették le a fegyvert, és a bányavidékeken „önvédelmi területeket" alakítottak. A kormány fokozatosan jobbratolódott. Már 1960-ban vérbe fojtott egy megmozdulást, 1963-ban pedig fegyveres erővel támadt a bányavidékekre. 1964. november 4-én katonai junta vette át a hatalmat. A bányászközpontokat repülőgépről bombázták, tűzzel-vassal irtották a kommunistákat és más haladó fiakat, a párt Központi Bizottságának számos tagját meggyilkolták.

1967-ben rendkívüli esemény történt Bolíviában, ami befolyásolta a bolíviai kommunista párt és más latin-amerikai kommunista pártok politikáját. Partizánháború szervezése céljából Bolíviába ment a kubai demokratikus és szocialista forradalom hőse, Ernesto Che Guevara. Gerillacsoportja nem tudta megnyerni a parasztok támogatását, elszigetelődött, és a túlerőben levő ellenség bekerítette. Őt magát 1967. október 9-én meggyilkolták. Halála azt bizonyítja, hogy csak a néppel összeforrott harc vezethet győzelemre, hogy a fegyveres harc megindításánál számos tényezőt kell figyelembe venni.

Az 1969. szeptember 16-án hatalomra került katonai kormány új helyzetet teremtett az országban. Államosították az amerikai tulajdonban levő olajüzemeket, törvényt hoztak az ország pénzügyi függetlenségéről, a bányavidékekről kivonták a csapatokat, engedélyezték a szakszervezetek tevékenységét, diplomáciai kapcsolatot létesítettek a szocialista országokkal. A kommunisták gyakorlatilag működési szabadságot élveztek. A párt támogatta a kormány haladó, antiimperialista intézkedéseit.

A párt 1971 júniusában tartott III. kongresszusa harcot hirdetett a mélyreható forradalmi változásokért, és meghatározta a népi forradalom legfontosabb feladatait: teljesen megszabadítani az országot az amerikai imperialisták befolyásától, meg-

dönteni a velük együttműködő burzsoázia gazdasági és politikai hatalmát, megszervezni a szocialista gazdaságot.

1971. augusztus 22-én katonai puccsal szélsőjobboldali katonai klikk került hatalomra, amely megállította a kibontakozó forradalmi demokratikus folyamatot. A pártot újra illegalitásba kényszerítették, és kegyetlen terror közepette harcol a demokratikus erők egységéért.

A Központi Bizottság első titkára: Jorge Colle Cueto.

A párt lapja: El Popular.

FORRADALMI NEMZETI MOZGALOM
(Movimiento Nacional Revolucionario – MNR)

1941-ben alakult Victor Paz Estenssorro, Hernán Siles, Walter Guevara Arce és Juan Lechín kezdeményezésére. Első éveiben több vezetőjét erős fasisztabarátság jellemezte, mely a kispolgári nacionalisták Egyesült Államok- és Nagy-Britannia-ellenességét fejezte ki. 1942-ben a párt a hadsereg kispolgári tisztjeinek titkos szervezetével (RADEPA) államcsínyt hajtott végre, de Villaroel elnök az Egyesült Államok nyomására kizárta az MNR-tagokat a kormányból. A párt maga mellé tudta állítani az ónbányászokat, amiben segítségére volt a trockista párt is. (Az országos bányászszövetség vezetője Juan Lechín lett.) A negyvenes évek végére az MNR ellenőrizte szinte az egész bolíviai szakszervezeti mozgalmat. 1946 és 1952 között, az illegalitás éveiben az MNR radikalizálódott: követelte a radikális földreformot, a bányák államosítását. Az 1951-es választásokon a párt győzelmet aratott, de a hadsereg nem engedte meg, hogy Paz Estenssorro hatalomra kerüljön. 1952-ben az MNR felfegyverzett munkásosztagai és a fegyveres erők MNR-szimpatizáns egységei fellépésének eredményeként mégis Paz Estenssorro alakított kormányt. Elkezdték a nagybirtokok kisajátítását, államosították a három „ónbáró" bányáit, bevezették a bányák munkásellenőrzését, a parasztszervezetek mellett parasztmilíciát alakítottak.

Az MNR fő bázisa ma a parasztság, befolyása a munkásokra az idők folyamán csökkent, bár még mindig számottevő. Támogatja a pártot a városi kispolgárság, az értelmiség, a nemzeti burzsoázia és a földbirtokosok egy része, valamint a hadsereg tisztjeinek jelentős része. A heterogén bázis az alapja a pártban levő különböző irányzatoknak. Már 1956-ban Paz Estenssorro helyett az MNR jobboldalához tartozó Hernán Siles lett a köztársasági elnök. Ez és a gazdasági nehézségek, a korrupció fokozta a pártban a feszültséget, ami pártszakadáshoz vezetett. 1957-ben Walter Guevara Arce vezetésével a jobboldaliak megalakították az *Autentikus Forradalmi Párt*ot (Partido Revolucionario Auténtico). Paz Estenssorro második elnöksége idején (1960–1964) vált ki Juan Lechín vezetésével a baloldaliak nagy és a munkásság

körében igen jelentős befolyású csoportja, és alakította meg a *Nacionalista Baloldal Forradalmi Pártját* (Partido Revolucionario de la Izquierda Nacionalista). 1966-ban, egy újabb pártszakadás során, Victor Andrade vezetésével megalakították az „*Igazi*" *MNR*-t, mely támogatta Barrientos államcsínyét. Még ebben az évben a fiatal kispolgári radikálisok megszervezték a *Pazestenssorrista Forradalmi Párt*ot (Partido Revolucionario Pazestenssorrista).

E szakadások után az MNR-ben elhalkult a reformok igénye, vezetői egyre többször fogtak össze – nacionalista alapon – jobboldali erőkkel. 1971-ben támogatták Banzer államcsínyét, a párt több vezetője tisztséget is vállalt a kormányban. 1972-ben a fegyveres erők Banzer-képviselte csoportja megalakította a *Nemzeti Népfront*ot, mely a pártban további bomlást idézett elő. A párttagság nyomására Paz Estenssorro és több vezető a kormány ellen fordult, ezért száműzték őket. A párt jobboldala, az új főtitkár, Ciro Humboldt Barrero vezetésével továbbra is részt vesz a kormányban, a Mario Diez de Medina vezette frakció azonban bírálja ezt a politikát.

A párt vezetője: Victor Paz Estenssorro, *főtitkára:* Ciro Humboldt Barrero.

Az 1975-re várt – de elmaradt – választásokra készülve az ultrabaloldali pártok emigrációban élő vezetői 1974 áprilisában Argentínában létrehozták a *Baloldali Front*ot. Tagjai a Juan Lechín vezette *Nacionalista Baloldal Forradalmi Pártja*, mely élvezi az országos bányászszakszervezet támogatását is, valamint két jelentéktelen párt: a *Nemzeti Baloldali Szövetség* (Alianza de Izquierda Nacional) és a trockista *Marxista–Leninista Kommunista Párt* (Partido Comunista Marxista–Leninista). Ezenkívül tagja a szövetségnek a *Bolíviai Szocialista Párt* (Partido Socialista Boliviana). Nem tagja e szövetségnek a *Forradalmi Baloldali Mozgalom* (Movimiento de Izquierda Revolucionario – MIR) és a gerillaharcot hirdető *Nemzeti Felszabadító Hadsereg* (Ejército de Liberación Nacional). E szövetséghez közeledett Paz Estenssorro is.

1974 májusában „középjobb" koalíció alakult La Pazban. Tagja a *Kereszténydemokrata Párt* (Partido Demócrata Cristiano – PDC), mely az 1950-es években alakult, s története folyamán többnyire a Falangéval volt szövetségben. Vezetője Benjamin Miguel, akit Banzer kormánya már többször vetett börtönbe. Másik tagja a koalíciónak a Guevara Arce vezette *Autentikus Forradalmi Párt*, mely a külföldi tőke ösztönzését hirdeti. E csoportosulás nem jelent valódi alternatívát Banzerral szemben, csupán civil kormányt és az alkotmányos formák visszaállítását javasolja.

BRAZÍLIA
(Brazil Szövetségi Köztársaság)

Területe: 8 512 000 km², *lakosainak száma:* 104 243 000 (1974).

Szövetségi köztársaság, 22 tagállamból, 4 szövetségi területből és 1 szövetségi kerületből áll. A legfőbb törvényhozó szerv a kétkamarás Nemzeti Kongresszus. A végrehajtó hatalom a köztársasági elnök kezében van.

1964-ben az imperialista monopóliumok korlátozását és földreformot elindító João Goulart elnököt katonai puccsal eltávolították. A Castelo Branco marsall vezette junta terrorral elhallgattatta a demokratikus és antiimperialista erőket. Az egymást követő diktátorok uralma alatt (Castelo Branco, Costa e Silva, Medici, 1974-től Ernesto Geisel) erősödött a multinacionális vállalatok uralma és az Egyesült Államok befolyása.

1965 októberében minden pártot betiltottak, és a militarista rezsim létrehozta saját pártját, a *Nemzeti Megújulás Szövetségét* (ARENA), és igen szűkre szabott keretek közt engedélyezte egy „ellenzéki" párt *(Brazil Demokratikus Mozgalom)* működését is.

Választási eredmények

Pártok	1966		1974	
	Parlament	Szenátus	Parlament	Szenátus
	mandátum			
ARENA	269	46	223	59
Brazil Demokratikus Mozgalom	140	20	87	7

BRAZIL DEMOKRATIKUS MOZGALOM
(Movimento Democrático Brasileiro – MDB)

1966-ban alakult a „legális ellenzék" pártjaként.

A *Brazil Munkáspárt* többsége, a szocialista párt jelentős része, a szociáldemokrata párt egy része és néhány kisebb párt tagjai találhatók a soraiban. Programja egyezett a katonai vezetés elképzeléseivel, tevékenységét a rezsim engedélyezte keretben folytatja.

A gazdasági válság kibontakozásával, 1975-től a párt egyre inkább átlépi a rendszer által engedélyezett kereteket, s a diktatúraellenes erők gyűjtőhelyévé vált; vezetői közül egyre többen szólalnak fel a diktatúra ellen.

Az 1975-ös választások nagy előretörését hozták.

A párt vezetői: Ulisses Guimaraes, Francisco Pinto.

NEMZETI MEGÚJULÁS SZÖVETSÉGE
(Aliança Renovadora Nacional – ARENA)

1966-ban alakult Castelo Branco kezdeményezésére. Tagjai közt jelentős szerepet játszanak a korábbi pártok jobbszárnyának vezetői. Az *ARENA*-n belül e volt pártok képviselőiből különböző irányzatok alakultak ki. Az irányzatok mindegyike támogatja a diktatúra imperialistabarát politikáját.

Az 1975. novemberi választások – ahol az engedélyezett ellenzékkel kellett csak felvennie a harcot – eredményei befolyásának jelentős csökkenését mutatják.

A párt vezetője: F. Müller, R. Pacheno, A. Peixoto.

1965-ig az alábbi pártok működtek legálisan:

BRAZÍLIA KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRTJA
(Partido Democrático Cristão do Brasil)

Mérsékelt reformista párt, több irányzat található a soraiban. Első vezetői közt volt Janio Quadros, akit később kizártak a pártból. Az ötvenes évektől főtitkára Juan Távora, aki a húszas években még Luis C. Prestes harcostársa volt, majd a szocialista párt egyik vezetője lett.

1964 után a párt támogatta Castelo Brancót, és Juan Távora miniszteri posztot is vállalt kormányában. A jobboldallal kötött szövetség a párt bomlásához vezetett: az 1965 elején rendezett kongresszuson több vezetőt leváltottak (köztük a párt akkori elnökét, Ney Bragát is, aki együttműködött a diktatúrával).

BRAZIL KOMMUNISTA PÁRT
(Partido Comunista Brasileiro)

1922. március 25-én alakult. Alig néhány hónapos legális tevékenység után betiltották. 1926-ban rövid ideig legálisan dolgozhatott.

A húszas évek elején a hadseregben kialakult a „hadnagyok mozgalma", amely a „Legyőzhetetlen Hadoszlop"-ban egyesülve, Luis Carlos Prestes kapitány vezetésével 3 év alatt 25 000 km-t tett meg a kormánycsapatok ellen harcolva. 1935-ben megalakult a *Nemzeti Felszabadítási Szövetség*, melynek elnöke a párt vezetője, Prestes lett. 1945-től a párt legálisan működhetett, s a parlamenti választásokon a szavazatok csaknem 10%-át kapta. 1947-ben újra betiltották, s 1948-ban bűnvádi eljárást indítottak a Központi Bizottság tagjai ellen. 1959-ben bűntelennek nyilvánították a párt vezetőit, akik így – bár a párt szabad tevékenységét nem engedélyezték – nagyobb lehetőséghez jutottak. 1961-ben a párt kezdeményezésére megalakult a *Nemzeti Felszabadítási Front*, amely egyesítette a demokratikus és hazafias erőket.

Az 1964. április 1-i puccs nehéz feltételeket teremtett a párt tevékenységéhez. A párton belül nagy vita indult meg arról, hogy mi tette lehetővé a reakciós katonai puccs győzelmét, és milyen harci formát kell

kialakítani ellene. A helyes álláspont kialakítását nehezítette, hogy a pártban egyesek „baloldali" nézeteket hirdettek, és fegyveres harcot akartak elkezdeni anélkül, hogy mérlegelték volna, megvannak-e hozzá az objektív és szubjektív feltételek. A párt VI. kongresszusa (1967. december), értékelve az országban kialakult helyzetet és a puccs előzményeit, valamint a párt tevékenységét, önkritikusan kétirányú hibát állapított meg: 1. helytelenül ítélték meg a „békés út" lehetőségét, valamilyen konfliktusok nélküli folyamatnak képzelték azt, s illúzióik voltak a Goulart-kormányt illetően, 2. kispolgári türelmetlenséget tanúsítottak – ez abban mutatkozott meg, hogy gyors és könnyű győzelemre számítottak.

A párt feladatának tartja egy széles diktatúraellenes front létrehozását, hogy annak aktív harcával megdöntsék a katonai diktatúrát. Véleménye szerint a széles összefogás eredményeként olyan helyzet alakulhat ki, hogy a diktatúra fegyveres harc nélkül is vereséget szenvedhet, de egyszersmind számításba kell venni a fegyveres felkelés, a polgárháború útját is. A pártnak mindkét útra fel kell készítenie a tömegeket. Véleménye szerint a tömegharc győzelme esetén olyan demokratikus, antiimperialista, forradalmi kormánynak kell létrejönnie, amely megnyitja a szocializmushoz vezető utat.

A Központi Bizottság főtitkára: Luis Carlos Prestes.

A párt lapja: Voz Operária.

BRAZIL MUNKÁSPÁRT
(Partido Trabalhista Brasileiro)

1945-ben alakult Getulio Vargas kezdeményezésére. Erős befolyása volt a szakszervezeti mozgalomban, amelyben a negyvenes évek végén együttműködtek a kommunistákkal. 1950 és 1954 között kormánypárt volt. 1954-től Goulart lett a párt vezetője, aki elnökként haladó reformpolitikát kezdeményezett, USA-ellenes, latifundiumellenes rendeletei a nemzeti burzsoázia érdekeit fejezték ki, de a dolgozó osztályokat is segítették. Az 1964-es államcsíny után betiltásáig ellenzékben volt. Az engedélyezett „ellenzéki" pártban a *Munkáspárt* volt tagjai nagy szerepet játszanak.

A pártban több szakadás következett be: a *Munkás Szociális Párt* (Partido Social Trabalhista) 1946-ban, a *Munkás Köztársasági Párt* (Partido Republicano Trabalhista) és a *Nemzeti Munkáspárt* (Partido Trabalhista Nacional) 1947-ben jött létre. 1961-ben alakult a *Nemzeti Munkásmozgalom* (Movimento Trabalhista Nacional).

BRAZIL SZOCIALISTA PÁRT
(Partido Socialista Brasileiro)

1947-ben alakult újjá a *Nemzeti Demokratikus Szövetség*ből kiszakadt *Esquadra Democrática* nevű csoportból, mely a „Szocializmus és Szabadság" jelszóval lépett fel. A pártba jelentős trockista csoport is belépett. Országos jelentőségre nem tett szert, São Paulo államban volt

bázisa, valamint Rio de Janeiro néhány munkásszervezetében (nyomdászok, fémmunkások, repülőtéri munkások). A hatvanas években egyik legkiemelkedőbb vezetőjük, Francisco Julião révén a parasztligákkal is kapcsolatot alakítottak ki. Agrárreformot és más változást követeltek. 1964 után vezetőit üldözték.

KÖZTÁRSASÁGI PÁRT
(Partido Republicano)

A középburzsoázia pártja volt, együttműködött a jobboldallal.

NEMZETI DEMOKRATIKUS SZÖVETSÉG
(União Democrática Nacional)

1945-ben alakult, Vargas-ellenes értelmiségiek és katonák voltak szervezői. Pernambuco, Bahia, Minas Gerais, Paraná és Santa Catarina államokban volt erős bázisa. Ezekben az államokban a nagyburzsoázia csoportjai mellett az „ezredesek" is részt vettek a párt vezetésében. Nem volt politikailag egységes, de lelkesen üdvözölte a Goulartot megbuktató „forradalmat". A párt tagjainak jó része azonban hamarosan Branco ellenzéke lett.

NÉPKÉPVISELETI PÁRT
(Partido Representação Popular)

Fasiszta párt, a *Brazil Integralista Szövetség* folytatója. A párt vezetőinek jó része megtalálható az *ARENA* jobbszárnyán.

SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
(Partido Social Democrático)

1945-ben alakult, ekkor Vargast támogatta. Soraiban közalkalmazottakat, a középrétegeket tömörítette, de a nagytőke érdekeit védelmezte. Az 1945-ben hatalomra került G. Dutra a párt jelöltje volt, majd az ötvenes években Kubitschek elnök is. A párt vezetői részt vettek 1964-ben a Goulart elleni konspirációkban.

Ezeken kívül több kisebb párt működött. Közöttük viszonylag jelentős volt a *Felszabadító Párt* (Partido Libertador), mely a harmincas években *Rio Grande do Sul Federális Pártja* néven működött. A konzervatív középosztály pártja volt, támogatta az 1964-es államcsínyt.

CHILE
(Chilei Köztársaság)

Területe: 756 900 km², *lakosainak száma:* 10 405 103 (1974).

Az országban 1973. szeptember 11. óta Pinochet tábornok vezetésével fasiszta katonai diktatúra van. Eltöröltek minden alkotmányos és demokratikus intézményt, betiltották a pártokat és a szakszervezeteket.

A fasiszta katonai junta 1974-ben egyes jobboldali pártoknak – köztük a *Kereszténydemokrata Párt*nak és a *Chilei Nemzeti Párt*nak engedélyezte a korlátozott tevékenységet. 1977. március 11-én Pinochet elleni összeesküvés vádjával ezeket is betiltották.

Chile eredeti alkotmánya szerint a törvényhozó hatalom a kétkamarás Nemzeti Kongresszus kezében van, a végrehajtó hatalmat az elnök gyakorolja.

1970-ben a baloldali pártok (kommunista, szocialista, radikális, katolikus baloldal, MAPU, Független Népi Akció) által alakított Népi Egység győzött a választásokon, és Salvador Allendét juttatta az elnöki székbe. A Népi Egység kormánya államosította az imperialista kézben levő rézbányákat, korlátozta az oligarchia hatalmát, agrárreformot hajtott végre, szociális reformokat vezetett be. A reakció az amerikai imperialisták támogatásával a népi kormány megdöntésére törekedett. 1973. szeptember 11-én fasiszta fegyveres puccsot hajtottak végre, melynek során megölték Chile törvényes elnökét, Salvador Allendét.

Az 1970. szeptember 4-i elnökválasztás eredménye

	Szavazat	%
Salvador Allende Gossens	1 075 615	36,3
Jorge Alessandri	1 036 278	35,9
Radomiro Tomic Romero	824 849	27,8

Az 1973. március 4-i parlamenti és szenátusi választás eredménye

Pártok	Szavazat	Képviselőház mandátum	Szenátus
Népi Egység	1 589 025	63	20
Demokratikus Konföderáció (jobboldal)	2 003 047	87	30

A fasiszta diktatúra előtt működött pártok:

CHILEI NEMZETI PÁRT
(Partido Nacional de Chile)

1966-ban alakult az oligarchia hagyományos, de tömegeit fokozatosan elvesztő pártjai: a *Konzervatív Párt*, a *Liberális Párt* és a *Nemzeti Akció* egyesülésével. A pártot támogatták az amerikai imperialisták. A *Népi Egység* kormányzása idején ez a

párt ösztönözte a terrorakciókat, a kispolgárság kormányellenes akcióit, a rézbányászok sztrájkjait, kezdeményezője volt a katonai államcsínynek, s azonnal elismerte Pinochet rendszerét.

Több kisebb jobboldali párt: a *Radikális Demokrata Párt*, a *Baloldali Radikális Párt* és a *Nemzeti Demokrata Párt* még a fasiszta hatalomátvétel előtt csatlakozott a párthoz.

A párt vezetői: S. O. Jarpa, D. C. Matte, S. M. Garington.

A párt lapja: La Tribuna.

CHILE KOMMUNISTA PÁRTJA (Partido Comunista de Chile)

A *Szocialista Munkáspárt* 1922. január 1-én tartott IV. kongresszusa elfogadta a kommunista elveket, és másnap már mint a kommunista párt I. kongresszusa folytatta munkáját.

1927-től 1931-ig a pártot véres terror sújtotta, sok kommunistát megöltek, másokat kiutasítottak az országból. 1931-ben néhány hónapig dolgozott legálisan a párt, majd újra betiltották, és féllegális körülmények között tevékenykedett 1938 októberéig, amikor is az elnökválasztáson győzött a népfront. A párt megalakulásától harcolt a széles népi összefogásért. A Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa után, 1936-ban létrehozták a népfrontot, amely az 1938-as parlamenti választásokon is győzelmet aratott és kormányt alakított. Az 1941. évi választásokon 15 képviselői és 3 szenátori mandátumot szerzett a párt. Az 1946-os elnökválasztáson a demokratikus erők közös jelöltet állítottak. A győzelem után létrejött népfrontkormányban három kommunista miniszter volt. Az Egyesült Államok nyomására 1947-ben a kommunista minisztereket eltávolították a kormányból, és 1948-ban más haladó szervezetekkel együtt betiltották a pártot. A párt illegalitásban is a baloldali erők egységére törekedett, ami végül is megvalósult: 1956-ban megalakult a *Népi Akciófront*, s ez visszavonulásra kényszerítette a reakciót. 1958-ban a párt ismét legális lett.

1969 novemberében a párt XIV. kongresszusa kidolgozta a párt programját, és kijelölte az új, népi hatalomhoz vezető utat. A párt programja szerint „a chilei forradalom antiimperialista, antimonopolista és agrárforradalom, amely megnyitja az utat a szocializmus felé".

A párt sikeres egységfront-politikát folytatott, együttműködést épített ki a különböző baloldali pártokkal. E pártok képviselői 1967-ben koordinációs bizottságot hoztak létre, amely közös programot dolgozott ki. 1969. december 17-én a baloldali pártok elfogadták „A Népi Egység Alapvető Programját" és a *Népi Egység* megalakításáról szóló egyezményt.

Az 1970. szeptemberi elnökválasztáson a Népi Egység jelöltje, a szocialista Salvador Allende aratott győzelmet. Októberben a parlament is megerősítette az új elnököt, és no-

vember 3-án megalakult a Népi Egység kormánya, amelyben három kommunista miniszter (pénzügyminiszter, közmunka- és szállításügyi miniszter, munkaügyi miniszter) volt. A kormány hozzálátott a Népi Egység programjának megvalósításához. A program főbb pontjai a következők voltak: a külföldi monopóliumok, a fináncoligarchia kezében levő természeti kincsek, a bankok, biztosítótársaságok, a nagykereskedelem, a külkereskedelem, a gazdasági fejlődést meghatározó ágazatok államosítása; tervgazdálkodás, a dolgozók életkörülményeinek javítása a demokrácia kiterjesztése; antiimperialista külpolitika.

Az 1973. szeptember 11-i fasiszta puccs győzelme nagy csapást jelentett a kommunista pártra és az összes haladó erőre. A pártot betiltották, és a párt főtitkárát, Luis Corvalánt letartóztatták. A kegyetlen terror ellenére a párt újjászervezte sorait, és az illegalitás körülményei között vezeti és szervezi a harcot a fasizmus ellen. Arra törekszik, hogy összefogjon minden antifasiszta erőt, mert csakis széles népi összefogással lehet visszavezetni az országot a forradalmi átalakítás útjára. 1977 januárjában a nemzetközi szolidaritás kiszabadította börtönéből Luis Corvalánt. A párt 1977 végén kidolgozta a diktatúra megdöntésére irányuló összefogás programját.

A párt tagjainak száma: 250 000 (1973).

A Központi Bizottság főtitkára: Luis Corvalán.

A párt lapja: El Siglo.

CHILE RADIKÁLIS PÁRTJA
(Partido Radical de Chile)

A múlt század hatvanas éveiben alakult. A nemzeti burzsoázia és a középrétegek pártja; 1930 és 1950 között az ország legerősebb pártja volt. Mint az 1936-ban létrehozott Népfront egyik pártja, ő adta 1938-ban a köztársaság elnökét, Aguirre Cerdát, 1946–1947-ben González Videla radikális kormányában pedig néhány hónapig kommunista miniszterek is voltak. A negyvenes évek végétől a párt kommunistaellenes álláspontra helyezkedett. Tömegbefolyása egyre csökkent, az 1964-es választásokon pedig már az oligarchia pártjaival szövetkezett.

A hatvanas évek közepén a pártbeli harcok során a jobboldali erők kiváltak a pártból, és J. Durán vezetésével megalakították a *Radikális Demokrata Párt*ot, mely az oligarchia és a nagyburzsoázia érdekeit képviselte. A jobboldaltól megtisztult párt szövetségre lépett a szocialista és a kommunista párttal, együtt megalkotva 1969-ben a Népi Egységet. 1971-es kongresszusán a párt „marxista típusú" párttá nyilvánította magát, és ez újabb szakadáshoz vezetett. Szenátorok jelentős csoportja kivált a pártból, s létrehozta a *Baloldali Radikális Párt*ot, mely a Népi Egység ellenzékéhez csatlakozott. A párt 1972 júniusában egyesült a *Szociáldemokrata Párt*tal. Tagja a Szocialista Internacionálénak.

A párt tagjainak száma: 27 500 (1975).

A párt vezetője: Anselmo Sule.

CHILE SZOCIALISTA PÁRTJA
(Partido Socialista de Chile)

1933-ban alakult, a munkások, a kisiparosok, az értelmiségiek különböző csoportjait egyesítette. 1935-ben csatlakozott hozzá a trockista párt is. A pártban, amely a marxizmust vallotta, több irányzat létezett: anarchista, trockista, jobboldali szociáldemokrata és marxista–leninista. Ez magyarázza az 1930 és 1950 közötti számos pártszakadást. A párton belüli viták mindig a kommunistákhoz való viszony kérdésével kapcsolódtak össze. Több szakadás után az ötvenes évek közepétől szilárdult meg a pártban a kommunistákkal való összefogás eszméje, visszatérve az 1936 és 1940 közötti Népfront gyakorlatához. 1958-ban a szocialista és a kommunista párt megalakította a *Népi Akciófrontot* (Frente de Acción Popular – FRAP).

A hatvanas években a pártban több szakadás történt: 1964-ben egy reformista csoport Baudillo Casanova vezetésével kilépett és megalakította a *Nép Szocialista Pártját* (Partido Socialista del Pueblo); 1966-ban kispolgári forradalmárok váltak ki, és létrehozták az ultrabaloldali *Forradalmi Baloldali Mozgalmat*; 1967-ben Raúl Ampurero vezetésével megalakult a *Népi Szocialista Párt* (Partido Socialista Popular), mely az Allende-kormánnyal szemben a „kritikus támogatás" platformjára helyezkedett.

A Népi Egység kormányra kerülésekor a párt vezetője, Salvador Allende lett az ország elnöke.

A párt főtitkára: Carlos Altamirano.

EGYSÉGES NÉPI AKCIÓMOZGALOM
(Movimiento de Acción Popular Unida – MAPU)

A *Kereszténydemokrata Párt*ból kivált radikális kispolgárok, a „lázadók" alakították 1969-ben. Befolyása volt a kispolgárságra, az értelmiség, a diákság egy részére, de a munkásokra és parasztokra is. A párt csatlakozott a *Népi Egység*hez, de más ultrabaloldali szervezetekkel együtt a szocializmusra való azonnali áttérést hangoztatta. Ez a jelszó sok kárt okozott a Népi Egység szövetségi politikájában. 1973-ban a *MAPU*-ból kilépett a vezetőségi tagok egy csoportja J. Gazmuri vezetésével (aki a MAPU főtitkára volt előtte), és létrehozta a *Munkás-Paraszt MAPU*-t. E csoport az ellenforradalmi fordulat óta együttműködik a kommunistákkal és más antifasiszta erőkkel.

A párt főtitkára: Oscar Garreton.

FORRADALMI BALOLDALI MOZGALOM
(Movimento de Izquierda Revolucionario – MIR)

1966-ban alakult a szocialista pártból kivált kispolgári forradalmárokból. Nem csatlakoztak a *Népi Egység*hez, annak hatalomra kerülése után balról támadták, sürgetve a szocialista forradalmat. Bázisát diákok és fiatal értelmiségiek képezték, kisebb szakszervezeti csoportok is be-

folyása alatt álltak. 1972 júliusában kezdeményezője volt a Concepcióni Nyilatkozatnak, amelyben a *MAPU*-val és a „baloldali" szocialistákkal együtt meghirdették a burzsoá parlamentarizmus elleni harcot. A fasiszta hatalomátvétel után számos vezetőjét megölték.

KERESZTÉNY BALOLDAL
(Izquierda Cristiana)

1971-ben alakult a *Kereszténydemokrata Párt*ból kivált baloldaliakból, akik nem értettek egyet a szélsőjobboldallal való együttműködéssel. A párt balról bírálta az Allende-kormányt, azonnali szocializmust követelve.

A párt vezetője: Juan Bosco Parra.

KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT
(Partido Demócrata Cristiano)

1957-ben alakult az 1935-ben a *Konzervatív Párt*ból kiszakadt *Konzervatív Nemzeti Falange* (Falange Nacional Conservadora) és a *Kereszténységi Szociális Konzervatív Párt* egyesülésével. A párt befolyása a hatvanas évek elején igen gyorsan növekedett. A parasztságnak és a városi nyomornegyedek lakóinak szervezésével nagy tömegeket hódított meg, de a szervezett munkásság körében is volt befolyása. A párt a tömegek szervezete kívánt lenni, de vezetésében a nagyburzsoázia és a nagybirtokosok is szerepet kaptak. A „forradalom a szabadságban" jelszóval a kapitalizmus megreformálását, a „chileisítést" hirdette. Befolyásának erősödését mutatta, hogy az 1964-es elnökválasztáson a párt jelöltje, Eduardo Frei Montalva a szavazatok 56,1%-át kapta.

A párt nem volt egységes, három irányzata alakult ki. A hivatalos irányzat, az „oficialisták" Frei és a kormány támogatói voltak a „lázadók" (rebeldes), a kispolgári forradalmárok a marxizmus–leninizmus felé vonzódtak – ezek 1969-ben ki is váltak a pártból, és megalakították az *Egységes Népi Akciómozgalmat* (MAPU). A harmadik irányzat, a „terceristák" a két irányzat között közvetítő álláspontot foglaltak el. E csoport az 1970-es vereség után, amikor a párt jelöltje, Radomiro Tomic csak 27,8%-ot kapott, kivált a pártból (1971), s megalakította a *Keresztény Baloldal*t.

A párt föllépett a *Népi Egység* kormánya ellen, összefogva a szélsőjobboldali erőkkel, felhasználva kongresszusi többségét.

Támogatták a fasiszta katonai államcsínyt, ezért engedélyezte Pinochet 1974-ben a párt működését. 1976-ban a pártban a juntaellenes irányzat kerekedett fölül, ezért a haladó pártok keresik vele az együttműködést. Ezt azonban a párt vezetői elutasítják. A párt legfőbb szerve a háromévenként összehívott kongresszus, mely megválasztja a Nemzeti Tanácsot és a párt Elnökségét.

A párt elnöke: T. Aylwin.

A párt lapja: La Prensa.

COSTA RICA
(Costa Rica-i Köztársaság)

Területe: 50 900 km², *lakosainak száma:* 1 905 338 (1974).

Polgári demokratikus ország. A törvényhozás legfelsőbb szerve az egykamarás Törvényhozó Gyűlés. Belpolitikájában a mérsékelt reformok irányzatát követi, külpolitikájában a békés egymás mellett élés alapján tevékenykedik.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1970	1974
	mandátum	
Nemzeti Liberális Párt	32	27
Nemzeti Egyesülés Pártja	22	16
Nemzeti Függetlenségi Párt	—	6
Szocialista Akció	2	2

COSTA RICA-I NÉPI ÉLCSAPAT PÁRT
(Partido Vanguardia Popular de Costa Rica)

1931-ben *Costa Rica-i Kommunista Párt* néven alakult, 1943-ban a fenti néven szerveződött újjá. A párt rövid idő alatt jelentős befolyásra tett szert. 1946-ban 2 képviselője került a parlamentbe, 1948-ban pedig 6. A kommunisták erőfeszítéseinek eredményeként 1943-ban a közép-amerikai országok történetében először Costa Ricában jött létre egységes, haladó szakszervezeti központ, a *Costa Rica-i Munkásszövetség*. 1948-ban a pártot törvényen kívül helyezték, sok száz kommunistát meggyilkoltak, sokan pedig emigrációba kényszerültek. Az ötvenes években fokozatosan rendezte sorait, és féllegalitásban tevékenykedett. 1962-ben, az amerikai imperialisták kubai kudarca után az országban ismét fokozták a demokratikus erők üldözését.

Pár éve a párt ismét legálisan működik, de az alkotmány rendelkezései értelmében egészen 1975-ig nem vehetett részt a választásokon. A párt jelöltjei a *Szocialista Akció* listáján indultak a választáson. 1975-ben a demokratikus erők követelésére a parlament hatálytalanította a párt és más haladó szervezetek törvényen kívül helyezését, és a párt legálisan dolgozhat.

Az 1971. május 14–16-án tartott XI. kongresszuson elfogadták a párt programját. Eszerint a legfontosabb célok: megszabadítani az országot az imperialisták uralmától, és végrehajtani a földreformot. A program leszögezi, hogy a forradalom első szakasza demokratikus, népi, antiimperialista és agrárjellegű lesz. A

kongresszus rámutatott arra, hogy a forradalom már nem lehet polgári demokratikus, tekintettel a nagyburzsoázia helyzetére, arra, hogy lepaktált a külföldi tőkével. Ezért a forradalom és a nyomában létrejövő hatalom népi jellegű lesz, és feladatainak megvalósítása utat nyit a szocializmus felé. A párt fontos feladatnak tartja, hogy a *Demokratikus Front*ban egyesítse az összes antiimperialista erőt.

A párt tagjainak száma: 1000.

A Központi Bizottság főtitkára: Manuel Mora Valverde.

A párt lapja: Libertad.

COSTA RICA-I SZOCIALISTA PÁRT
(Partido Socialista de Costa Rica)

1972-ben alakult a *Szocialista Mozgalom* elnevezésű csoportból. Értelmiségieket tömörít, s csak a fővárosban működik.

A párt együttműködik a kommunistákkal. Követeli a termelőeszközök államosítását, a külföldi monopóliumokkal kötött szerződések felmondását. Nemzetközi téren az antiimperialista összefogásért, a latinamerikai népek forradalmi harcának támogatásáért száll síkra.

A párt vezetője: A. Monje Mejia.

A párt lapja: El Socialista.

COSTA RICA KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRTJA
(Partido Demócrata Cristiano de Costa Rica)

1965-ben alakult. A „kizsákmányolás ellen", a család védelmében, az oktatás fejlesztéséért, a „gazdagság igazságosabb elosztásáért" száll síkra. Keresztény eszmerendszere miatt szűk értelmiségi körökön kívül nem tudott bázist szerezni.

A párt vezetője: Jorge Monje.

NEMZETI EGYESÜLÉS PÁRTJA
(Partido de la Unificación Nacional)

1965-ben alakult, elődje a *Köztársasági Nemzeti Párt* volt. A külföldi tőkével összefonódó nagyburzsoázia, a katolikus egyház és a konzervatív értelmiség támogatását élvezi. A tőkés magánvállalkozás ösztönzését, a fejlett tőkésországokkal való kapcsolatok fejlesztését követeli. A közép-amerikai államok szövetségének hirdetője.

1966 és 1970 között – a *Kereszténydemokrácia Nemzeti Frontjá*val szövetségben – jelöltje, J. J. Trejos Fernandez volt az ország elnöke.

A párt elnöke: Francisco Calderón Guardia.

A párt lapja: La Nación.

NEMZETI FELSZABADULÁS PÁRT
(Partido Liberación Nacional)

A párt elődje az 1944-ben alakult *Demokratikus Akció*, mely 1945-től *Szociáldemokrata Párt* néven tevékenykedett. 1948-ban vette fel mai nevét.

A „demokratikus, humanista szocializmus" jelszavával, a magántulajdon ösztönzését szorgalmazva és annak „társadalmi funkcióját" hirdetve, mérsékelt gazdasági-társa-

dalmi reformokat valósított meg 1953 és 1958, majd 1962 és 1966 között, amikor hatalmon volt. 1970-től ismét a párt adott elnököt az országnak (1970 és 1974 között José Figuéres, 1974-től D. Oduber Quiros).

Az ország legnagyobb pártja: befolyása a parasztságra, a munkásosztályra, a városi kispolgárságra, a középburzsoáziára igen erős, de a nagyburzsoázia is erős képviselettel rendelkezik. A párt tulajdonképpen a közép- és nagyburzsoázia érdekeit fejezi ki, ugyanakkor a dolgozók életszínvonalának és szociális biztonságának érdekében számos törvényt kezdeményezett, és jelentős reformokat hajtott végre.

Megfigyelői minőségben tagja a Szocialista Internacionálénak, támogatásával jelenik meg a kontinentális terjesztésű nemzetközi szociáldemokrata elméleti folyóirat, a *Nueva Sociedad* (Új Társadalom).

A párt tagjainak száma: 75 000 (1975).

A párt elnöke: José Figuéres Ferrer, *főtitkára:* L. A. Monje.

A párt lapja: La Hora.

NEMZETI FÜGGETLENSÉGI PÁRT
(Partido Independiente Nacional)

1970-ben alakult, a reakciós nagytőke pártja. Erős szálak fűzik az országban működő amerikai monopóliumokhoz, szoros kapcsolatokat tart fenn a *Szabad Costa Rica Mozgalom* elnevezésű fasiszta terrorszervezettel. Éles antikommunizmus jellemzi.

A párt elnöke: Jorge Martinez.

SZOCIALISTA AKCIÓ
(Acción Socialista)

1969-ben alakult meg mint a haladó csoportok politikai blokkja. A kommunisták is támogatják (az 1975-ös parlamenti választásokon a *Népi Élcsapat Párt* két tagját küldhette a Törvényhozó Gyűlésbe a *Szocialista Akció* listáján). A párt célja a munkások, parasztok, a kis- és középpolgárság, az értelmiség antiimperialista, demokratikus frontjának kialakítása és mélyreható strukturális reformok megvalósítása.

A párt elnöke: Marcial Aguilez Orellano.

DOMINIKAI KÖZTÁRSASÁG

Területe: 48 400 km^2, *lakosainak száma:* 4 696 793 (1975).

1930 és 1961 között Trujillo tábornok abszolút diktatúrát gyakorolt az országban. Meggyilkolása után az ugyancsak USA-barát politikát folytató Joaquin Balaguer lett az elnök, őt azonban a tömegek elűzték. 1963-ban, a polgári liberális Juan Bosch elnöksége idején demokratikus, imperialistaellenes alkotmány született, de még ugyanabban az évben a hadsereg megdöntötte a kormányt. A fegyveres erők demokratikus csoportjai (Caamaño

ezredes vezetésével) a népi erők támogatásával 1965-ben felkeltek, de az amerikai tengerészgyalogság a meginduló forradalmat vérbe fojtotta, hogy megakadályozzák Juan Bosch újraválasztását. 1966-ban az amerikai ellenőrzés alatt megtartott választásokon ismét Balaguer lett az elnök. Rendszere kegyetlenül lépett fel az ország demokratikus erőivel szemben, így a politikai pártok legális lehetőségei csak 1977-ben javultak.

DOMINIKAI FORRADALMI PÁRT
(Partido Revolucionario Dominicano)

A Trujillo-diktatúra idején szám-űzött haladó személyiségek alapították 1939-ben Juan Bosch vezetésével. 1961-ig csak külföldi csoportjai voltak, 1961-ben indult meg hazai szervezése: a nemzeti burzsoázia, a parasztság, az értelmiség, a városi kispolgárság és munkások alkotják tömegeit. A legnagyobb ellenzéki párt. Juan Bosch elnöksége idején agrárreformot, iparfejlesztést kezdtek el, és szociális törvényeket hoztak. Hatalomra kerülése után – hogy elkerülje a Trujillo-féle „pártdiktatúra" kialakulását – Bosch felvetette a párt feloszlatását. E felfogás megkönnyítette a jobboldali puccsot 1963 szeptemberében. Az 1966. évi választásokon a párt Boscht indította, de az Egyesült Államok katonai jelenléte megakadályozta a győzelmét. A párt később (1968-ban és 1970-ben) bojkottálta a választásokat.

Az 1974-es választásokra készülve kilenc ellenzéki párt (többségük jobboldali) megalakította az *Ellenzék Egységmozgalmát*, melynek tevékenységét megtörte, hogy Juan Bosch 1970 novemberében kilépett a pártból és pártot alakított *Dominika Felszabadulásának Pártja* néven (Partido de Liberación Dominicana). Ez a párt következetes antiimperialista politikát hirdet. A párt legfőbb testülete a Nemzeti Tanács.

A párt vezetője: José Francisco Peña Gómez.

DOMINIKAI KOMMUNISTA PÁRT
(Partido Comunista Dominicano)

1942-ben alakult a húszas évek óta már működő kommunista csoportokból. 1945-ben a *Dominikai Népi Szocialista Párt* nevet vette fel, s 1947-ig féllegális körülmények között dolgozott. 1947-ben a pártot betiltották, vezetőit deportálták vagy meggyilkolták. 1965 óta ismét kommunista pártnak hívják. 1959 júniusában a párt részt vett a Trujillo-diktatúra elleni fegyveres megmozdulásban. A harcokban a Központi Bizottság hat tagja vesztette életét.

A Központi Bizottság 1962 szeptemberében „A politikai helyzet, a forradalom útja és a párt feladatai" című határozatában megállapította: „A jelenlegi történelmi szakaszban a stratégiai cél a nemzeti felszabadító, antiimperialista és antifeudális forradalom, amely lökést ad a független gazdaság fejlődésének, felszabadítja az országot az amerikai imperializmus igája alól, biztosítja a

szabadságjogokat, és megteremti a feltételeket a nép életszínvonalának emeléséhez."

Bosch elnöksége idején a párt számára jobb lehetőségek nyíltak, de a katonai klikk 1963. szeptember 25-i hatalomra jutása véget vetett a párt féllegális tevékenységének. Az államcsíny után a párt fő jelszava az alkotmányos rend helyreállítása és demokratikus rendszer bevezetése volt.

A népi erők leverése 1965-ben válságos helyzetet teremtett a forradalmárok táborában. A demokratikus front felbomlott – ebben szerepe volt a maoista nézeteket valló úgynevezett *Július 14-i Forradalmi Mozgalom*nak is. A kommunista párt helyes politikájával elérte, hogy sorai alig gyengültek, sőt sikerült kiterjesztenie befolyását. Célja a rendszer megdöntése és olyan kormány megalakítása, amely a tömegekre támaszkodva demokratikus és antiimperialista politikát folytat. A párt, értékelve az 1965-ös esztendő tapasztalatait, arra az álláspontra jutott, hogy nem tarthatja magát élcsapatnak, ha akkor, amikor az imperialisták megindítják fegyveres gépezetüket, nem tudja politikáját összhangba hozni a fegyveres harc követelményeivel. Ilyen esetben a tömegek elfordulnak tőle, és a vezetés a nem proletár szervezetek kezébe kerül.

1977 novemberében engedélyezték a párt működését, és részt vehet az általános választásokon. Így jobb körülmények között harcol a demokratikus erők összefogásáért.

A Központi Bizottság főtitkára: Narciso Isa Condé.

A párt lapja: El Popular.

FORRADALMI KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT (Partido Revolucionario Demócrata Cristiano)

1961-ben alakult jobboldali párt, kezdetben az egyetemisták alkották a fő erejét. Juan Bosch 1963-as kormányának ellenzéke volt, de 1965-ben támogatta Caamaño ezredes demokratikus mozgalmát, 1966-ban pedig segítette Bosch jelölését. Balaguer hatalomra jutásakor a rendszer „lojális ellenzéke" lett. 1974-ben más pártokkal együtt igyekezett frontot kovácsolni Balaguer ellen. Az erősödő jobboldali tendencia miatt a fiatalok jelentős része elhagyta a pártot.

REFORMISTA PÁRT (Partido Reformista)

Balaguer alapította 1962-ben a választásokra készülve. Az oligarchia és az imperialista tőke érdekeit képviseli. Demagóg ígéreteivel támogatást szerzett az elmaradott parasztság között. A pártnak nincs szilárd szervezeti kerete, választási gépezetként működik.

A fentieken kívül több kisebb párt tevékenykedik még:

DEMOKRATIKUS INTEGRÁCIÓ MOZGALMA

Ultrareakciós jobboldali párt, 1970-ben vált ki a *Reformista Párt*ból.

DEMOKRATIKUS NÉPPÁRT
(Partido Democrático Popular)

Jobboldali ellenzéki párt, az 1974-es választásokon jelöltje, R. L. Homero Lajara Burgos tengernagy indult Balaguer jobboldali ellenfeleként.

DEMOKRATIKUS QUISQUEYANA PÁRT
(Partido Quisqueyana Democrático)

Nevét az őslakos indián népről kapta.
Szélsőjobboldali párt, 1971-ben puccsot szervezett Balaguer ellen. Tagjai részt vesznek a demokraták elleni terrorakciókban.

NEMZETI MEGBÉKÉLÉS MOZGALMA

Liberális reformista párt, Hector García Godoy alapította.

NEMZETI POLGÁRI UNIÓ
(Unión Cívica Nacional)

Jobboldali ellenzéki párt.

Baloldali és ultrabaloldali pártok:

DOMINIKAI NÉPI MOZGALOM
(Movimiento Popular Dominicano)

Antiimperialista jelszavakat hirdető, eszközként sokszor a terrort is alkalmazó, anarchista vonásokat mutató párt.

DOMINIKAI NÉPI SZOCIALISTA PÁRT

1944-ben alakult, harcot hirdet a reakció és az imperializmus ellen.

JÚLIUS 14-I FORRADALMI MOZGALOM

A diákok körében van bázisa, ultrabaloldali politikát folytat, gátolja a demokratikus és forradalmi erők közeledését.

Egyéb kisebb csoportosulások: *Agrárreform Mozgalom*, *Alkotmányos Akciópárt*, *Nemzeti Agrárifjúság*, *Nemzeti Ifjúsági Mozgalom.*

ECUADOR
(Ecuadori Köztársaság)

Területe: 270 700 km^2, *lakosainak száma:* 6 500 845 (1974).

A legfőbb törvényhozó hatalom a két házból álló Nemzeti Kongresszus kezében van, 1972 óta azonban nem működik.

1972-ben katonai hatalomátvétellel G. Rodriguez Lara tábornok lett az ország elnöke. 1973-ban ötéves terv meghirdetését ígérte, melyben agrárreform, a külföldi tőkebefektetések ellenőrzése, a magánszektor támogatása, a szociális biztonság növelése és a kőolajtermelés állami ellenőrzése szerepelt. Célul tűzte ki az ország gazdasági-politikai függetlenségének biztosí-

tását. A katonai kormány, mely a politikai pártok tevékenységét névlegesen felfüggesztette (gyakorlatilag továbbra is működnek), következetlen volt a meghirdetett feladatok megoldásában. 1976 januárjában katonai puccsal a hatalmat a három főből álló Legfelsőbb Kormányzó Tanács vette át, melynek vezetője Alfredo Poveda Bornono altengernagy.

Az országban rendkívül sok párt van, ezek legtöbbje azonban regionális jellegű.

ALKOTMÁNYOS DEMOKRATA KOALÍCIÓ

1965-ben alapította O. Arosemena Gómez bankár, aki 1966 és 1968 között az ország elnöke volt. A párt az egyesült államokbeli monopóliumokkal összefonódott nagyburzsoázia érdekeit képviseli.

ECUADORI DEMOKRATIKUS BALOLDAL
(Izquierda Democrática del Ecuador)

A hetvenes évek közepén alakult. Szociáldemokrata pártnak vallja magát, a „demokratikus szocializmus" megteremtését hirdeti. A nemzeti burzsoázia érdekeit fejezi ki. Kapcsolatot tart fenn a latin-amerikai haladó, demokratikus pártokkal és a Szocialista Internacionáléval.

ECUADORI KERESZTÉNYSZOCIÁLIS MOZGALOM
(Movimiento Social Cristiano del Ecuador)

1951-ben alakult katolikus értelmiségiek kezdeményezésére. Igen szoros kapcsolata van a reakciós katolikus főpapsággal és a *Konzervatív Párt*tal. 1956-ban jelöltje, Camilo Ponce Enríquez lett a köztársaság elnöke, konzervatív támogatással. A párt politikájával elégedetlen mérsékelt reformista fiatalok 1964-ben kiváltak, és megalakították a *Kereszténydemokrata Párt*ot. Mindkét párt tömegbázisa kicsi.

ECUADOR KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partido Comunista del Ecuador)

1926. május 23-án alakult az 1925-ben létrejött *Propaganda és Akció Lenini Kommunista Csoportja* nevű szervezetből. 1931-ig *Ecuadori Szocialista Párt* néven működött. Az 1944-ben lezajló antiimperialista felkelés sikere nyomán a párt képviselői rövid ideig részt vettek az alkotmányozó gyűlésben és a kormányban is. Egyik kezdeményezője volt az 1945-ben elfogadott haladó alkotmány kidolgozásának, a reakció terrorja azonban megakadályozta a további előrehaladást. A párt harcolt az országban levő amerikai haditengerészeti támaszpontok megszüntetéséért, és más demokratikus erőkkel összefogva elérte, hogy az Egyesült Államok 1948-ban fölszámolta a katonai támaszpontokat.

1963. július 11-én katonai junta került hatalomra, betiltotta a pártot, és hajszát indított a kommunisták ellen. Az illegalitásban dolgozó kommunista pártnak nagy szerepe volt

azokban a népi megmozdulásokban, amelyeknek nyomán végül is 1966 márciusában lemondott a katonai junta. A katonai diktatúra bukása után a párt előzetes engedély nélkül kilépett az illegalitásból.

A párt 1968. évi VIII. kongresszusa programot fogadott el. Eszerint a párt célja az antiimperialista, antifeudális, demokratikus nemzeti felszabadító forradalom, amelynek győzelme után megteremtődnek a szocialista forradalomra való átmenet feltételei. A kongresszuson – a párt történetében először – részt vett az SZKP küldöttsége is. A párt azt tartotta a legfontosabb feladatának, hogy leküzdje a reakciós diktatúra visszaállításának veszélyét, és minden haladó erővel összefogva küzdjön egy demokratikus népi kormány megalakításáért. A belső fejlődés kedvezett a haladó erőknek. Ennek jegyében született meg 1972 februárjában a népi egységmozgalom.

Az 1972-ben hatalomra került katonai kormány haladó intézkedéseit támogatta a párt, ugyanakkor bírálta azokat a ténykedéseit, amelyek ellentétesek voltak az ígéreteivel.

A pártnak jelentős befolyása van a szakszervezetekben, elsősorban az *Ecuadori Munkásszövetség*ben (Confederación de Trabajadores del Ecuador). Az ehhez a szakszervezeti központhoz tartozó szervezetekbe tömörül a szervezett dolgozók mintegy 80%-a.

A párt tagjainak száma: 3000.

A Központi Bizottság főtitkára: Pedro Antonio Saad.

A párt lapja: El Pueblo.

FORRADALMI NEMZETI MOZGALOM

1968-ban alakult Carlos Julio Arosemena vezetésével. A párthoz csatlakozott a nagy múltú *Velascoista Népi Front*, melyet 1944-ben alakított Velasco Ibarra (ekkor *Nemzeti Demokrata Párt* volt a neve), aki többször volt Ecuador elnöke. A párt a kis- és középpolgárság, a diákok és az értelmiség csoportjait öleli fel. A párt baloldali csoportjai több kérdésben a kommunistákkal működnek együtt.

KONZERVATÍV PÁRT
(Partido Conservador)

A múlt században alakult, a hegyvidéki konzervatív földbirtokosok és a főpapság érdekeit képviseli. 1945 után főleg a jobboldali keresztényszociális mozgalommal szövetségben harcolt. E koalíció jelöltje, Camilo Ponce Enríquez 1956-ban győzött, 1968-ban azonban már csak harmadik lett. A párt földesúri kényszerrel az elmaradott vidékek lakosságának szavazatait is megszerzi. A konzervatívok hatalmát (többször alakítottak kormányt) a haladó erők elleni terror és az imperialistákkal való együttműködés jellemezte. Az észak-amerikai monopóliumokkal kapcsolatban álló párt támadja az 1972-ben hatalomra került katonai kormány haladó terveit.

A párt vezetője: Galo Pico Mantilla.

A párt lapjai: El Tiempo, El Mercurio.

NÉPI ERŐK TÖMÖRÜLÉSE

1948-ban alakult, a partvidéki nagyváros, Guayaquil kis- és középpolgárságának pártja. Demagógiával élő imperialistabarát párt.

RADIKÁLIS LIBERÁLIS PÁRT
(Partido Liberal Radical)

A múlt században alakult liberális párt, több szakadás után az ötvenes években vette fel mai nevét. Elsősorban a partvidéki nagyburzsoázia érdekeit fejezi ki, de jelentős támasza van a hadsereg tisztikarában is. Konfliktusai a hegyvidéki nagybirtokosokkal állandóak voltak az elmúlt évtizedekben, de reformizmusa inkább csak szólamokban fejeződött ki (agrárreform, az indiánok „felemelése" stb.). Jobboldali párt, az imperialista monopóliumokéival összefonódó érdekek kifejezője. Legjelentősebb választási sikerét 1968-ban érte el, amikor jelöltje, Andrés Córdova – akit szocialista csoportok is támogattak – a második lett.

A párt vezetője: Francisco Huerta Montalvo.

Szocialista pártok:

Az 1962-ben alakult *Ecuadori Szocialista Párt* 1928-ban csatlakozott a Kominternhez, ezért a reformisták több csoportban kiváltak. Két reformista szocialista párt (a *Szövetkezeti Szocialista Párt* és a *Társadalmi Átalakulás Pártja*) 1933-ban egyesült, létrehozva az új *Szocialista Párt*ot. 1935-ben a kommunistákkal és a *Szocialista Forradalmi Élcsapat*tal (Vanguardia Revolucionaria Socialista) baloldali frontot hoztak létre Velasco Ibarra diktatúrája ellen. A szocialisták a kommunistákkal együtt tevékenyen részt vettek az egységes szakszervezeti mozgalom létrehozásában (1944), mely az osztályharcos kontinentális központhoz, a *CTAL*-hoz csatlakozott. Bár a szocialisták és a kommunisták viszonya a negyvenes évek második felében megromlott, a szocialisták ellenőrzése alatt álló szakszervezeti központ a CTAL tagja maradt. 1956 után szakadt ki a pártból egy baloldali csoport, mely megalakította a *Forradalmi Szocialista Párt*ot (Partido Socialista Revolucionario). E párt sok kérdésben ultrabaloldali álláspontot foglal el. 1966-ban másik szakadás során jött létre az *Egységes Szocialista Párt* (Partido Socialista Unificado), melynek Guayaquil és Cuenca városokban van befolyása.

Az Ecuadori Szocialista Párt, melynek tagjai közt középrétegekhez tartozók, értelmiségiek is jelentős számban megtalálhatók, sok kérdésben együttműködik a kommunistákkal.

A fentieken kívül több kisebb párt működik:

A Népi Demokratikus Szövetség a kommunistákkal együtt tevékenykedik; az *Ecuadori Forradalmi Akció* 1944-ben alakult a spanyol Falange mintájára. A *Demokratikus Baloldal* és az *Ecuadori Forradalmi Egyesülés* 1970 után alakult.

EGYESÜLT ÁLLAMOK
(Amerikai Egyesült Államok)

Területe: 9 364 000 km², *lakosainak száma:* 213 466 000 (1975).

Az 50 tagállamból álló szövetségi állam kormányzása elnöki rendszerű; a 4 évre választott és egyszer újraválasztható elnök egy személyben állam- és kormányfő és a hadsereg főparancsnoka. A törvényhozással szemben korlátozott vétójoga van (a vétót a törvényhozás kétharmados többsége hatálytalaníthatja). A legfőbb törvényhozó szerv a kétkamarás Kongresszus, mely a 100-tagú szenátusból (minden államot 2 szenátor képvisel) és a 435 tagú képviselőházból áll. A szenátorokat 6 évre választják – kétévenként a szenátus egyharmadát felújítják. A képviselőház tagjait kétévenként újraválasztják. A szenátus hatásköre nagyobb (törvénykezdeményezési jog, állami főtisztviselők kinevezésének jóváhagyása stb.). Az államok élén a 3–4 évre választott kormányzók állnak, akik a kétkamarás parlamenttel osztják meg a hatalmukat, az egyes államok alkotmányának sajátos előírásai szerint.

A második világháború után az Egyesült Államok politikája – arra támaszkodva, hogy a többi tőkésország meggyengült, ő pedig megerősödött – „a szabad világ védelme" címén kiterjesztette befolyását. Politikája a forradalmak megakadályozására, a gyarmati rendszer fenntartására, illetőleg az újgyarmatosítás-ellenes erők fékentartására, katonai blokkok szervezésére irányult, és ez sok esetben nyílt katonai beavatkozást jelentett. Az Egyesült Államok katonai doktrínája és külpolitikája a nemzetközi erőviszonyok alakulásának függvényében módosult (feltartóztatás, felszabadítás, rugalmas reagálás, reális elrettentés stb.). A hetvenes években az enyhülés általános tendenciájú hatására visszaszorultak a hidegháborús irányzatok, és konstruktív kapcsolatok alakultak ki a Szovjetunióval, noha az enyhülést ellenző erők időnként nehézségeket tudnak támasztani.

Az Egyesült Államokban kétpártrendszer van. Eltérően Nagy-Britanniától, a két párt (Demokrata Párt és Köztársasági Párt) politikai monopóliumát az ország eddigi története folyamán egyetlen harmadik párt sem tudta kikezdeni. Történtek kísérletek harmadik párt létrehozására (Theodore Roosevelt – 1912, Robert La Follette – 1924, Henry Wallace – 1948), de ezek nem bizonyultak tartósnak.

A demokraták és köztársaságiak immár csaknem másfél százados vetélkedéséből pártjaik, eltérően a legtöbb európaitól, nem tömegpártokként, hanem ún. patronázs-gépezetek formájában jöttek létre, és így működnek ma is. Ez azt jelenti, hogy a szövetségi, állami, városi választásokon győztes párt kormányzati, közszolgálati állásokkal jutalmazza a párt szervezőit, propagandistáit stb. A pártokban kialakult egy szűk hivatásos pártpolitikus

réteg (az ún. bossok, választókerület-szervezők stb.), akiknek egy részét győzelem esetén állásokkal jutalmazzák. A pártmunka kizárólag a választásokra korlátozódik; fontos aktusai az ún. előválasztások (primary). Ezeken a pártlistákon regisztrált választók arra szavaznak, hogy kit jelöljön a párt az elnökjelölő konvención. A konvención egy szűk és befolyásos csoport (caucus) készíti elő a jelölést, tulajdonképpen itt ütköznek össze a különféle érdekek, érdekcsoportok (lobby). Ugyancsak itt fogadják el a párt választási platformját, amely azonban csak választási agitáció, de semmiképpen sem a majdani elnök, illetve kormány programja. A konvenciót követő 4, 4 és fél hónapos választási kampányt a hivatásos politikusok a jó állások reményében hatalmas reklámmal és nem éppen választékos eszközökkel folytatják (Watergate-botrány).

A választások eredményeként előfordulhat, hogy egy republikánus elnök demokrata többségű kongresszussal, és megfordítva: egy demokrata elnök republikánus többségű parlamenttel kénytelen kormányozni.

A pártrendszer különleges jellegzetességeihez tartozik, hogy a határok gyakran nem a pártok, hanem az irányzatok között húzódnak, ami azt jelenti, hogy pl. a demokraták reakciósaihoz némelykor közelebb állnak a republikánus reakciósok, mint a saját pártjukbeli liberálisok.

Az elnokválasztások eredményei

Demokrata Párt			Köztársasági Párt	
1948	Truman	24 105 812	Dewey	21 970 065
1952	Stevenson	27 314 992	Eisenhower	33 936 252
1956	Stevenson	26 031 322	Eisenhower	35 585 316
1960	Kennedy	34 227 096	Nixon	34 108 546
1964	Johnson	43 126 506	Goldwater	27 176 799
1968	Humphrey	31 271 839	Nixon	31 783 783
1972	McGovern	29 168 110	Nixon	47 165 234
1976	Carter	40 291 626	Ford	38 563 089

A kongresszus összetétele

	1970		1974		1976	
	Képviselőház	Szenátus	Képviselőház	Szenátus	Képviselőház	Szenátus
	mandátum					
Demokrata Párt	255	21	290	62	293	62
Köztársasági Párt	180	11	145	38	142	38

DEMOKRATA PÁRT
(Democratic Party)

1828-ban alakult, és már akkor ellentétes érdekű osztályokat kísérelt meg képviselni: a déli rabszolgatartó ültetvényeseket, az északi burzsoá köröket, melyek érdekeltek voltak az ültetvényes gazdálkodás fenntartásában; emellett nyugati farmereket, városi polgári rétegeket, kézműveseket. (Egyes történészek a pártalapítás dátumát 1794-ben adják meg; ekkor alakult meg a *Demokrata–Köztársasági Párt* A. Hamilton *Föderális Párt*jával szemben.)

A kispolgári demokrácia jellegzetes pártjaként induló demokraták táborában a múlt század harmincas éveinek közepétől fokozatosan a déli rabszolgatartók kerekedtek felül, majd a rabszolgatartás hívei és ellenfelei közötti mély ellentét meghasonláshoz vezetett a párton belül is, és ez az 1854-ben alakuló *Köztársasági Párt* kezére játszott. Az 1861–1865-ös polgárháborúban a déli konföderált államok reakciós magva (*Dixikraták*nak hívták őket a tízdolláros ércpénz francia elnevezése után). Észak diadala, a rabszolgaság megszüntetése után a párt befolyása nagyon csökkent.

A rekonstrukció (1865–1890) és az imperializmusba való átmenet évtizedeiben bekövetkező mélyreható változások a népesség számában, a település helyében, a társadalmi osztályok összetételében a *Demokrata Párt* nagyszabású belső átalakulásához vezettek. Csökkent a demokraták és republikánusok közötti különbség, noha számolni kellett továbbra is programatikus és módszerbeli eltérésekkel és azzal is, hogy a tőkés érdekek alapvetően azonos szolgálatát a két párt részlegesen más és más társadalmi háttérrel valósította meg.

A Demokrata Párt egyre inkább a kisemberek védelmezőjének tüntette fel magát (pl. hosszú évekig a párt egyik fontos ígérete volt a trösztellenes törvények megtartása), és ezzel farmer- és munkástömegeket vonzott. Kialakult lényegében a máig változatlan helyzet: a demokratáknak legnagyobb befolyásuk a 11 déli államban, valamint a nagy ipari és kulturális központokban (New Yorkban, Chicagóban, Detroitban, Los Angelesben, Pittsburghben, Bostonban, Philadelphiában, San Franciscóban stb.) van. A pártot számos nagy részvénytársaság, nagybank, a katolikus egyház és a déli államoknak a párt jobbszárnyát alkotó konzervatív körei támogatják. Emellett hagyományos támogatói a pártnak a szakszervezetek, a kis- és középpolgárság egyes rétegei, a munkások és farmerek egy része, a liberális beállítottságú értelmiség képviselői, a négerek, a zsidó vallású lakosság, a katolikusok stb.

1861 és 1933 között mindössze két demokrata elnök, S. Cleveland (1885–1889 és 1893–1897) és W. Wilson (1913–1921) tudta megszakítani a republikánus kormányzást. Kivételesen nagy szerepet játszott Franklin D. Roosevelt a demokraták befolyásának erősítésében (Roosevelttet az amerikai történelemben

példa nélkül állóan négyszer választották elnökké). A New Deal-politika révén bekövetkező fellendülés, az antifasizmus – főleg az Egyesült Államok 1941. évi háborúba lépése után – és a háborús győzelem nagy néptömegeket vonzott. A háború után H. Truman (1945–1952), John F. Kennedy (1961–1963), valamint Lindon B. Johnson elnöksége (1963–1968) reprezentálta a demokrata kormányzást. Míg Truman elnökségének éveit a hidegháború és az amerikai világhegemónia igénye jellemezte, Kennedy mind a bel-, mind a külpolitikában nyitásokkal kísérletezett. („Új Határok" elnevezéssel társadalmi-gazdasági program, „Szövetség a Haladásért" program a latin-amerikai kapcsolatok megreformálására, áttérés a tárgyalások politikájára, a „felszabadítás" politikája helyett a „fellazítás" politikája a szocialista országokkal szemben.) Ugyanakkor demokrata párti elnökök – Kennedy és Johnson – idején indította meg és folytatta az USA a vietnami nép elleni agressziót és a szocialista Kuba elleni blokádpolitikát, világháborús veszélybe sodorva az emberiséget.

A pártban három alapvető csoportosulás figyelhető meg: 1. a centrum, amely az északkeleti államok nagy monopolista csoportjainak érdekeit fejezi ki; 2. a konzervatív jobboldal elsősorban a déli reakciós fajvédőkre támaszkodik, és gyakran alkot blokkot a republikánus jobboldallal; 3. a szakszervezetekre támaszkodó liberális szárny.

A pártnak nincs állandó tagsága, párttagnak a demokratákra szavazókat tekintik. Anyagilag támogatást kap a nagy vállalatoktól, egyesületektől, egyházaktól, mindez az amerikai politikai és közéleti erkölcs normái szerint még az európainál is jobban meghatározza a párt orientációját.

A párt élén az Országos Bizottság áll. Vezérnek az elnököt tekintik, ha a párt kormányoz, és a volt elnökjelöltet, ha ellenzékben van. A pártnak bizottságai működnek az államokban, megyékben, városokban, kongresszusi körzetekben, választókörzetekben. A pártélet kimagasló aktusa a programadó és elnök-, illetve alelnökjelöltet választó konvenció.

A párt emblémája a szamár (az 1874-es választási kampányban Thomas Nast karikaturista alkalmazta).

A párt Országos Bizottságának elnöke: Kenneth M. Curtis.

EGYESÜLT ÁLLAMOK KOMMUNISTA PÁRTJA
(The Communist Party of the United States)

1919-ben két kommunista párt jött létre az Egyesült Államokban: az *Amerikai Kommunista Munkáspárt* és *Amerika Kommunista Pártja.* A kormány mindkét pártot illegalitásba kényszerítette. A két párt 1920-ban egyesült, és 1921-ben más baloldali csoportok is csatlakoztak hozzá. Ekkor legális szervezetként létrehozták a *Munkáspárt*ot. 1929-ben vette fel a párt a fenti nevet.

Az Egyesült Államok sajátságos helyzete a párton belül is nemegyszer helytelen nézetek kiindulópontjává lett. Már a húszas években ki kellett zárni a pártból a Lovestonecsoportot, amely az „amerikai kivételesség" alapján tagadta az osztályharcot. A második világháború éveiben a párton belül megerősödött a jobboldali revizionizmus, amelynek élén maga a párt főtitkára, Browder állt, aki arra hivatkozva, hogy az Egyesült Államok részt vesz az antifasiszta háborúban, célszerűtlennek tartotta a munkásosztály harcát, és a munkásmozgalmat alá akarta rendelni a burzsoázia érdekeinek. A teheráni értekezlet után Browder kidolgozta a maga „teheráni téziseit", amelyeknek lényege az volt, hogy a kapitalizmus és a szocializmus között megszűnt a harc, a Szovjetunió és a tőkésországok együtt fognak működni, s az országon belül az „intelligens tőkések" meg fogják teremteni a nemzeti egységet – nincs tehát szükség a kommunista pártra, helyette elegendő egy nevelési egyesület. Browder a párt 1944. május 20–22-én tartott XII. kongresszusán elérte, hogy kimondják a párt föloszlatását, és megalakították a *Kommunista Politikai Egyesület*et. Az 1945 júliusában tartott rendkívüli kongresszuson újjászervezték a pártot; 1946-ban a jobboldali opportunistákat kizárták soraiból.

Az állam minden eszközzel föllépett a párt ellen, vezetőit több ízben letartóztatta. 1948-ban letartóztatták a párt Országos Bizottságának 12 tagját. A párt legális tevékenységét több törvény korlátozta, illetve lehetetlenné tette. A legsúlyosabb az 1950-ben elfogadott McCarran-törvény, amely a pártot és a kommunistákat mint egyéneket törvényen kívül helyezte (a törvény a kommunista párt tagjait „idegen hatalom ügynökeinek" minősítette).

1970 májusában közzétették a párt új programját, amely elemzi az Egyesült Államok helyzetét, gazdasági és politikai viszonyait, az amerikai társadalom válságát, és meghatározza a párt feladatait a szocializmusért vívott harcban. A párt feladatának tartja a legszélesebb összefogást a monopóliumok ellen.

A nemzetközi helyzet enyhülése és a munkásmozgalom fokozódó harca kedvezőbb körülményeket teremtett a párt szabadabb tevékenységéhez. Az 1972 márciusában tartott XX. kongresszuson már arról számolhattak be, hogy a párt szervezeti élete normalizálódott, megkezdődhetett a tagkönyvek és tagbélyegek kiadása. A párt és a tömegek kapcsolatát ebben az időben erősítette az Angela Davis kiszabadításáért folytatott harc. (Angela Davis és az új baloldal legjobb elemei csatlakoztak a kommunista párthoz, maga Angela Davis a Központi Bizottság tagja lett.) A kongresszuson részt akartak venni a testvérpártok képviselői, de a kormány megtagadta a beutazásukat.

A párt tevékenységében mindig nagy helyet foglalt el a színes bőrű lakosság jogaiért folyó harc. A 23 millió néger helyzete eltér a fehér bőrűekétől, a polgárjogi törvényeket

nem érvényesítik. A párt véleménye szerint a fajüldözés, a sovinizmus elleni harc az osztályharc fontos része, annál is inkább, mert a fajüldözés ideológiája a legnagyobb akadálya az osztályegység és a szocialista tudat kialakulásának. A párt nemcsak a színes bőrűek egyenlő jogaiért harcol, hanem azért is, hogy a fehér munkások megértsék osztályfelelősségüket.

A párt tagjainak száma: 13 000 (1975).

A párt főtitkára: Gus Hall.

A párt lapja: Daily World.

KÖZTÁRSASÁGI PÁRT
(Republican Party)

1854-ben alakult az északi ipari burzsoázia, farmerek és munkások pártjaként. Ekkor és az 1861–1865-ös polgárháború előtt és alatt a haladást képviselte a demokratákkal szemben. A párt baloldalát a radikális demokraták, az ún. *free-soiler*ek, jobboldalát pedig a rabszolgasággal végleg leszámolni nem akarók alkották. A párt radikális szárnya Lincoln elnökké választásával került előtérbe, előrenyomulásuk eredménye pedig a polgárháborúban az északi érdekek győzelemre vitele volt.

A rekonstrukció és az imperializmusba való átmenet évtizedeiben a párt befolyása igen nagy volt, hiszen győzött a polgárháborúban. 1865 után leplezetlenül a gyorsan erősödő északi burzsoázia pártjává vált, s egészen 1932-ig – leszámítva az első világháborús éveket – meghatározó szerepet játszott az amerikai politikában. A párt a 19. század végétől nyíltan a monopoltőke nevében lépett föl, s expanzionista politikát folytatott. Ez mutatkozott meg McKinley akcióiban („nyitott kapuk politikája" Kínában és a spanyol–amerikai háborúban a spanyol gyarmatok elhódítása), valamint Theodore Roosevelt, és W. Taft latin-amerikai politikájában (a panamai földszoros megszerzése, Kuba félgyarmattá tétele stb.). A demokrata kormányzás évei után a húszas években újra a republikánusok következtek, de H. Hoover képtelen volt megbirkózni a nagy gazdasági világválság (1929–1933) kiváltotta nyomorúsággal. A második világháború utáni három évtizedben két, Amerika tekintélyét és belső szilárdságát erősen próbára tevő háborús konfliktus kellett ahhoz, hogy a párt felülkerekedjen: Eisenhower a koreai háború, Nixon a vietnami háború megszüntetésének ígéretével lett elnök.

A republikánusok táborában is vannak csoportosulások: a szélsőjobboldali, konzervatív és liberális szárny küzdelméből általában a konzervatív kerül ki győztesen, de van kivétel is: pl. Barry Goldwater szélsőségesen jobboldali politikus előtérbe kerülése és veresége az 1964-es választásokon.

A párt társadalmi háttere valamivel konzervatívabb, mint a demokratáké: elsősorban a kisvárosok és falvak lakosságára, a „csendes többségre" támaszkodik. A republikánusok fölléptek a munkásmozgalom és a haladó mozgalmak ellen, a

„magánvállalkozás szabadságáért", az államok jogainak bővítéséért, a kormányzati költségek csökkentéséért, a szövetségi hatóságok tevékenységének szűkítéséért. E tekintetben a hatvanas évek végén Richard Nixon hivatalba lépésével következett be változás: belpolitikailag a republikánusok fokozatosan áttértek az állam szabályozó szerepe kihasználásának útjára, külpolitikailag pedig a nemzetközi feszültség enyhítésének útjára léptek.

A pártnak nincs állandó politikai programja és állandó tagsága. A párthoz tartozóknak a pártra szavazókat tekintik. Szűkebben a párt azonos a szerteágazó és jól szervezett pártapparátussal. A járási, városi, kerületi és állami pártszervezetek fő feladata, hogy biztosítsák a szavazók többségét a választásokon.

A párt legfelsőbb szerve az országos kongresszus (konvenció), amelyet a választás évében hívnak egybe elnök- és alelnökjelölés céljából, valamint a választási platform jóváhagyása végett. A párt ügyeit az Országos Bizottság intézi, amely saját keretén belül megválasztja a Végrehajtó Bizottságot. Az utóbbi dönt a pártpolitika legfontosabb folyó ügyeiben, és javaslatokat tesz az Országos Bizottságnak.

A párt emblémája az elefánt (az 1874. évi választási kampányban Thomas Nast karikaturista alkalmazta).

A párt Országos Bizottságának elnöke: William E. Brock.

SZOCIÁLDEMOKRATÁK – USA
(The Social-Democrats – USA)

Számottevő befolyás nélküli propagandaszervezet, a Szocialista Internacionálé észak-amerikai szekciója.

1901-ben a II. Internacionálé ösztönzésére *Szocialista Párt* néven alapították, és az első világháború előtt érte el fejlődésének csúcspontját: ekkor elnökjelöltje, E. Debs 900 000 szavazatot kapott, s a párt számos városban, megyében jutott helyhatósági képviselethez. Szorosan kapcsolódott a *Világ Ipari Munkásai* (IWW) nevű szindikalista jellegű munkásszervezethez. A soraiban 1919-ben bekövetkezett szakadás eredményeként alakult meg az *Egyesült Államok Kommunista Pártja.* A húszas és a harmincas években a szocialisták visszaszorultak; azóta nincs képviseletük a választott testületekben.

A második világháború után fokozódott elszigeteltsége. Jelenlegi nevét 1972. évi kongresszusán vette föl azzal az indokkal, hogy a párt kifejezés már túlhaladott, s hogy a szociáldemokrata szó jobban kifejezi a párt nézeteit, mint a szocialista. A párt egyébként mérsékelt szociális reformokat hirdet, a külpolitikában pedig szélsőségesen szovjet- és kommunistaellenes.

A párt tagjainak száma: 5000.

A párt társelnökei: Bayard Rustin, Charles S. Zimmerman.

A párt lapja: New America.

GRENADA

Területe: 344 km², *lakosainak száma:* 107 000 (1972).

1974 óta független állam, a Brit Nemzetközösség tagja, államfője Nagy-Britannia királynője.

GRENADAI EGYESÜLT MUNKÁSPÁRT
(Grenada United Labour Party)

Az ötvenes évek elején alakult, bázisa a szakszervezet, de alapvetően kispolgári érdekeket képvisel. Az 1972-es választásokon megszerezte a győzelmet, azóta kormánypárt.

A párt vezetője: Eric M. Gairy.

GRENADAI NEMZETI PÁRT
(Grenada National Party)

1956-ban alakult, a hatvanas években hatalmon volt. A kis- és középburzsoázia érdekeit fejezi ki. Harcolt a gyarmati rendszer megszüntetéséért, különösen 1962-től, amikor különálló angol gyarmat lett.

A párt vezetője: Herbert A. Blaize.

GUADELOUPE

Területe: 1780 km², *lakosainak száma:* 334 900 (1974).

Franciaország tengerentúli megyéje. A végrehajtó hatalmat a francia kormány által kinevezett prefektus gyakorolja, mellette a korlátozott jogkörű Főtanács áll. A francia nemzetgyűlésben 3, a szenátusban 2 küldöttel képviselteti magát.

DEMOKRATÁK UNIÓJA A KÖZTÁRSASÁGÉRT

A hasonló nevű francia párt tagozata. A nagytőke, a földbirtokosok mellett a hivatalnoki kar pártja. A Franciaországgal való még szorosabb kapcsolatok híve.

GUADELOUPE-I KOMMUNISTA PÁRT
(Parti Communiste Guadeloupéen)

1944-ben alakult mint a *Francia Kommunista Párt* szekciója. 1958 óta önálló párt. Az 1960-ban megtartott II. kongresszuson a párt célul tűzte ki a szigetország autonómiáját, amelyet a teljes függetlenségért való harc első szakaszának tekint. A párt azért nem követeli a teljes függetlenséget, mert az Egyesült Államok közelsége veszélyt jelentene az országra.

A párt legutóbbi, 1976-ban tartott VI. kongresszusa megerősítette az eddigi politikai irányvonalat, és feladatul tűzte ki az antikolonialista erők összefogását és a demokrácia továbbfejlesztését.

A párt jelentős befolyásnak örvend, amit a választások eredményei is bizonyítanak: 1964-ben a helyi választásokon a párt a szavazatoknak csaknem 40%-át kapta; az 1969. évi francia elnökválasztáson itt kapta a legtöbb szavazatot a kommunista elnökjelölt, Jacques Duclos; a Főtanács 36 mandátumából a pártnak 9 mandátuma van. Franciaország nemzetgyűlésében a szigetnek 3 képviselője van, ebből 1 kommunista. A legutóbbi választásokon a párt a szavazatok 45–50%-át kapta.

A pártnak nagy befolyása van a legnagyobb szakszervezeti szövetségben, a *Guadeloupe-i Általános Munkásszövetség*ben.

A párt tagjainak száma: 1500.

A Központi Bizottság főtitkára Guy Daninthe.

A párt lapja: L'Étincelle.

GUADELOUPE-I SZOCIALISTA PÁRT

1972-ig a *Francia Szocialista Párt* tagozata volt, de ekkor – nem értve egyet a *Francia Kommunista Párt*tal kialakított Közös Programmal – kilépett belőle, és 1972. július 16-án önálló párttá alakult, síkraszállva a fennálló helyzet fenntartásáért.

GUATEMALA
(Guatemalai Köztársaság)

Területe: 109 000 km², *lakosainak száma:* 5 600 000 (1972).

Az 1944–1954 között kibontakozott polgári demokratikus forradalmat az Egyesült Államok támogatásával verték le. Azóta reakciós katonai diktatúrák váltották egymást.

A törvényhozó hatalmat az egykamarás Nemzeti Kongresszus gyakorolja, a végrehajtó hatalom a 4 évre választott köztársasági elnök kezében van. A kormány a terror eszközeivel biztosítja a hatalmat.

ALKOTMÁNYOS DEMOKRATA PÁRT
(Partido Institucional Democrático)

1964-ben alakult jobboldali párt. Tagjai a nagyburzsoázia, a nagybirtokosok közül kerülnek ki, de a hadseregben is jelentős bázisa van.

A súlyos gazdasági válság és a politikai feszültség miatt az utóbbi években a pártban óvatos és mérsékelt reformpolitika szükségessége körvonalazódott, összekapcsolva egy, az indiánok iránti paternalista magatartással. A pártot nyílt Amerika-barátság és vad kommunistaellenesség jellemzi.

1975–1976-ban kiéleződött az ellentét a *Nemzeti Felszabadítási Mozgalom* és az *Alkotmányos Demokrata*

Párt között. A hatalmon levő Laugerud tábornok (Alkotmányos Demokrata Párt) a nyugtalanság lecsillapítására mérsékelt agrárreformhoz kezdett, és állami irányítással szövetkezeteket hozott létre. Ezt a kezdeményezést nem támogatja a Nemzeti Felszabadítási Mozgalom, s a köztársaság alelnöke, Mario Sandoval Alarcón személyében hevesen támadja.

A párt tagjainak száma: 100 000.

FORRADALMI DEMOKRATIKUS EGYSÉGFRONT
(Frente Único Revolucionario Democrático)

1973-ban alakult az 1974. évi választások jegyében. Együttműködött a kereszténydemokratákkal és a *Forradalmi Párt* mérsékelt csoportjaival, „ellenzéki egységfrontot" hozva létre velük.

A párt vezetője: Manuel Colom Argueta.

GUATEMALAI FORRADALMI PÁRT
(Partido Revolucionario Guatemalteco)

1957-ben alakult ellenzéki párt, Jacobo Arbenz 1952-ben alakított hasonló nevű pártja folytatójának hirdette magát. Célul tűzte ki a forradalom „harmadik fázisának" elindítását (első szakasznak Arévalo, másodiknak Arbenz elnökségét tekinti). A párt nacionalista csoportokat tömörít, fő támasza a kispolgárság, a nemzeti burzsoázia és az értelmiség, de földbirtokosok, paraszti tömegek és szűk munkásréteg is támogatják. Mérsékelt agrárreformot és demokratikus lehetőségeket követelt.

A párt, a „forradalom folytatását" ígérve, az 1966-os elnökválasztáson győzelmet aratott (Julio César Méndez Montenegro). Ígéreteiből azonban keveset valósított meg, tevékenysége főleg a gerilla-gócok véres felszámolására irányult.

1959-ben kivált belőle egy baloldali csoport, és megalakította az *Autentikus Forradalmi Párt*ot (Partido Revolucionario Auténtico). A hatvanas évek elején egy kiszakadt jobboldali csoport *Demokratikus Forradalmi Unió* néven alakított pártot.

GUATEMALAI MUNKAPÁRT
(Partido Guatemalteco del Trabajo)

1922-ben alakult meg a *Szocialista Munkásegyesülés* nevű szervezet balszárnyából *Guatemala Kommunista Pártja*. 1932-ben a reakció szétverte a pártot, vezetőit meggyilkolták vagy börtönbe vetették. 1947-ben a kommunisták megalakították a *Demokratikus Élcsapat*ot, 1949-ben a párt ismét a *Guatemala Kommunista Pártja* nevet vette fel. 1952 óta hívják *Guatemalai Munkapárt*nak. Az 1944–1954 közötti polgári demokratikus rendszer idején a párt nagy befolyásra tett szert (4 képviselője volt a parlamentben). Arbenz elnök megbuktatása után betiltották.

A párt igen nehéz körülmények között dolgozik. Az országban megszokott jelenség a forradalmárok nyomtalan eltűnése. 1966–1967-ben

kivégezték a Központi Bizottság tagjainak felét. A helyzetet súlyosbítja, hogy a pártban nézeteltérések támadtak a forradalmi harc módszereit illetően, és ez a szakadáshoz vezetett. Egyesek jobboldali álláspontot képviseltek, ragaszkodtak a régi harci formákhoz, nem látták, hogy az országban a fegyveres harc került előtérbe. Mások, a „baloldali" nézetek képviselői viszont a katonai módszereken kívül minden más harci formát elvetettek, tagadták a forradalmi harc szakaszait, nem tulajdonítottak jelentőséget a párt vezető szerepének, s a parasztságot tartották a forradalom élcsapatának.

A helyzetet bonyolítja, hogy – amint erre a Központi Bizottság 1968. márciusi ülése önkritikusan rámutatott – maga a párt sem állt feladata magaslatán; későn értette meg a fegyveres harc szükségességét, a népi forradalmi háború követelményeiből fakadó feladatokat. 1968 áprilisában *Forradalmi Fegyveres Erők* elnevezéssel új katonai szervezetet hoztak létre, amely a párt irányításával folytatja a harcot.

1969 decemberében tartották a párt IV. kongresszusát. A kongresszuson elfogadott program szerint a jelenlegi szakaszban a népi forradalmi háború formájában vívott fegyveres harc a forradalmi fejlődés fő útja, ugyanakkor fejleszteni kell az összes harci formát, illetve kombinálni kell őket, hogy minél nagyobb tömegek vegyenek részt a reakció elleni harcban. Csakis ilyen módon lehet elérni, hogy az egész nép felkeljen a reakciós diktatúra ellen.

A Guatemalában dühöngő terror nagy áldozatokat követel a kommunistáktól. 1972 szeptemberében meggyilkolták Bernardo Alvarado Monzónt, a Központi Bizottság főtitkárát és a Központi Bizottság több tagját.

A Központi Bizottság főtitkára: Miguel Rodriguez.

A párt lapja: La Verdad.

KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT
(Partido Demócrata Cristiano)

1955-ben alakult *Keresztény Demokrácia Mozgalma* (Movimiento de Democracia Cristiana) néven. Tevékenysége, amelyet áthatott a kommunistaellenesség, 1966-ig korlátozott volt. Később azonban – az alkotmányos lehetőségekkel élve – agrárreformot és munkástörvényeket követelő programjával bázist épített ki a parasztság körében. Megszervezte a *Parasztszövetség*et (Federación Campesina), s erős a befolyása a munkásság között is: saját munkásközponttal rendelkezik *(Federación Central de Trabajadores)*. A hetvenes évek elején a katolikus egyház segítségével kezdeményezte az indián szövetkezetek létrehozását. A párt vezetői a kis- és középpolgárság, az értelmiség köréből kerülnek ki.

A párt vezetője: L. Lucas Caballero.

NEMZETI FELSZABADÍTÁSI MOZGALOM
(Movimiento de Liberación Nacional)

1959-ben alakult, az Arbenz-féle forradalmi kormányt megdöntő Cas-

tillo Armast támogató „nemzetfelszabadító mozgalom" kettészakadásakor. Az amerikai monopóliumokkal szoros kapcsolatot tartó oligarchia szélsőjobboldali pártja. Félkatonai szervezetei terrorlégkört alakítottak ki, és állandóan merényleteket szerveznek a haladó szervezetek, személyek ellen. A hadsereg mellett e bandák is részt vesznek a gerillák elleni harcban. A mozgalomnak nincs határozott programja.

A mozgalom tagjainak száma: 10 000.

A mozgalom vezetője: Mario Sandoval Alarcón.

GUYANA
(Guyanai Szövetkezeti Köztársaság)

Területe: 215 000 km^2, *lakosainak száma:* 770 000 (1973).

Az angol gyarmatosítók a politikai harcokban felhasználták az ország etnikai sokszínűségét, és egymás ellen uszították a néger és az indiai lakosságot. Ennek hatása a függetlenség elnyerése (1966) óta is érezhető.

Az angolok segítségével hatalomra került kormány az elmúlt években jelentős államosítást hajtott végre, s a bányászatban, a halászatban, a sajtó és a kereskedelem területén új állami vállalatokat létesített. A kormány jelentős erőfeszítést tesz az oktatási rendszer kiépítésére. A magánszektor korlátozása mellett meghirdette a „szocialista állam" megteremtését, melynek alapjait a szövetkezetekben látja.

Külpolitikai téren Guyana az el nem kötelezettség politikáját követi. 1977 elején a kormány bejelentette, hogy társulni akar a KGST-hez.

A törvényhozó hatalmat egykamarás nemzetgyűlés gyakorolja.

GUYANAI NÉPI HALADÓ PÁRT
(People's Progressive Party)

1950-ben alakult. Rövid idő alatt nagy tömegek követték, mert harcolt az ország nemzeti függetlenségéért és kifejezte a dogozók törekvéseit. Követelte a gyarmati uralom felszámolását, az agrárreformot, a nemzeti ipar fejlesztését. A választásokon (1953, 1957, 1961) a párt győzelmet aratott, és kormányozta az országot.

1964-ben a brit kormány választási manőverekkel kiszorította a hatalomból a népi erőket, a pártot ellenzékbe kényszerítették.

1970 szeptemberében tartották meg a párt XVI. kongresszusát. Ezen elhatározták, hogy erősítik a párt marxista–leninista jellegét. Korábban laza tömegpárt volt, és a kongresszus értékelése szerint ahhoz, hogy sikeres legyen az antiimperialista népi összefogás, szilárd, szervezett, egységes pártra van szükség.

Tekintettel a kormány haladó jellegű intézkedéseire, a párt revideálta álláspontját: az addigi ellenzéki magatartásról áttért a bíráló támoga-

tásra. Így akarja elmélyíteni az antiimperialista folyamatot.

A párt főtitkára: Cheddi Jagan.

A párt lapja: Mirror.

NÉPI NEMZETI KONGRESSZUS PÁRT
(People's National Congress Party)

1955-ben alakult a *Népi Haladó Párt* kettészakadása folytán. Főként a néger lakosságra támaszkodik. Az 1973. évi választásokon az 53 mandátumból 37-et megszerzett, azóta kormánypárt. A párt élvezi a kereskedelmi és burzsoá körök támogatását, de politikájával egyetért a Népi Haladó Párt is, mert a hetvenes években fokozatosan balratolódott.

A párt a szocializmust, a párt vezető szerepét hirdeti, és a kormányt a párt „eszközének" tekinti.

A párt elnöke: Linden Forbes Burnham.

A párt lapja: New Nation.

A hatvanas években több kis befolyású politikai párt tevékenykedett Guyanában:

EGYESÜLT ERŐ
(United Force)

1960-ban alakult jobboldali párt.

A párt lapja: Sun.

GUYANAI EGYESÜLT MOHAMEDÁN PÁRT
(Guyana United Muslim Party)

1964-ben alakult.

HALADÓ LIBERÁLIS PÁRT
(Progressive Liberal Party)

1959-ben jött létre, a nemzeti burzsoázia pártja.

IGAZSÁGPÁRT
(Justice Party)

A *Guyanai Népi Haladó Párt*ból kizárt jobboldaliak hozták létre 1964-ben.

NEMZETI MUNKÁSFRONT

Baloldali irányzatú szervezet.

HAITI
(Haiti Köztársaság)

Területe: 27 800 km², *lakosainak száma:* 5 800 000.

Alkotmánya szerint parlamentáris köztársaság, a gyakorlatban azonban kegyetlen diktatúra. 1957 és 1971 között François Duvalier, 1971-től fia, Jean-Claude Duvalier féktelen terrorja jellemzi az országot.

FORRADALMI ÉS KORMÁNYZATI AKCIÓ EGYSÉGPÁRTJA
(Parti Unique de l'Action Révolutionnaire et Gouvernementale)

François Duvalier hozta létre 1957-ben – akkor *Nemzeti Egységpárt* néven. Ultrareakciós párt, minden állami tisztséget csak a párt tagjai tölthettek be. 1958-tól nem működött, majd 1963-ban ismét életre kelt, hogy néhány év múltán megszűnjék.

A többi párt illegalitásban tevékenykedik.

HAITI KERESZTÉNYSZOCIÁLIS NÉPPÁRTJA
(Parti Populaire Sociale-Chrétien du Haïti)

1946-ban alakult. 1946 és 1949 között jelentős politikai erőt képviselt. 1949-ben törvényen kívül helyezték, de egy ideig eltűrték a működését. Vezetői 1963-ban emigrációba kényszerültek. A diktatúraellenes katolikus értelmiségieket tömöríti.

HAITI KOMMUNISTÁK EGYESÜLT PÁRTJA
(Parti Unifié des Communistes Haïtiens)

1934-ben alakult meg *Haiti Kommunista Pártja.* 1936-tól 1944-ig illegálisan dolgozott. Ekkor megváltoztatta nevét, és mint *Népi Szocialista Párt* 1948-ig legálisan tevékenykedhetett. 1948 óta illegálisan, igen súlyos terror közepette dolgozik. 1956 után, amikor Duvalier az Egyesült Államokra támaszkodva katonai diktatúrát vezetett be, a párt megváltoztatta a nevét, és mint *Haiti Népi Egyetértés Pártja* működött. 1961-ben kivégezték a párt egyik alapítóját, Jacques-Stéphen Alexis írót.

1968 novemberében a párt a fenti néven egyesült az 1954-ben alakult *Nemzeti Felszabadítás Néppárt*jával. Az egyesült párt befolyásának növekedésére a diktatúra kegyetlen terrorral válaszolt.

Az országban gyakorlatilag ostromállapot van, 1956 óta 26 000 embert végeztek ki bírósági eljárás nélkül, a falvakban tömegmészárlásokat rendeznek, az elfogott hazafiaknak a családtagjait is kiirtják. Például 1969. június elején megölték D. Sansariquet-t, a párt egyik alapítóját, miután előzőleg családjának mind a tizennyolc tagját otthonában meggyilkolták.

1967 májusában a Központi Bizottság elfogadta a „Taktikai utak Haiti új függetlenségéhez" című dokumentumot. Tekintettel a szörnyű diktatúrára, a párt álláspontja szerint a taktikai lépéseket csakis a fegyveres forradalmi harc perspektívájából lehet vizsgálni, ezért a legfontosabb feladat az összes demokratikus erő felkészítése a forradalmi erőszakra. 1967 óta már partizáncsoportok harcolnak a diktatúra ellen.

A Központi Bizottság főtitkára: Joseph Roney (1969 óta börtönben van).

A párt lapja: Boucan.

MUNKÁS-PARASZT MOZGALOM
(Mouvement Ouvrier-Paysan)

1946-ban alakult. A munkások és parasztok között is volt bázisa, de alapvetően kispolgári-polgári nacionalista érdekeket fejezett ki. 1947 és 1957 között legális ellenzéki párt volt, különböző reformokat, szociális törvényhozást követelt. Duvalier diktatúrája alatt törvényen kívül helyezték, de sem a kommunistákkal, sem más diktatúraellenes erővel nem fog össze.

A párt lapja: Construction és Journal Haïtien (az utóbbi az Egyesült Államokban jelenik meg).

NEMZETI FELSZABADÍTÁS DEMOKRATIKUS EGYSÉGFRONTJA
(Front Démocratique Unifié de la Libération Nationale)

1963-ban alakult, célja Haiti demokratikus átalakítása és az amerikai imperializmus elleni harc. A kommunistákon kívül a *Nemzeti Felszabadítás Néppártját*, a *Népi Ellenállás Nemzeti Ligáját* és több kisebb emigráns szervezetet tömörített. A diktatúra elleni fegyveres harc szervezője volt. Az utóbbi években alig adott életjelt magáról.

A front lapja: Rassemblement.

HONDURAS
(Hondurasi Köztársaság)

Területe: 112 100 km^2, *lakosainak száma:* 2 752 200 (1974).

1972. december 4-én államcsínnyel López Arellano tábornok szerezte meg a hatalmat. Fejlesztési tervet hirdetett meg és agrárreformot, népjóléti intézkedéseket kezdeményezett. Ezzel megszerezte a demokratikus erők támogatását. 1975-ben a hazai oligarchia és az imperialista erők katonai puccsal eltávolították. Melgar Castro akkor megalakult kormánya azonban nem egészen a reakció tervei szerint tevékenykedik. A kormány egyes tagjai a nemzeti szuverenitás alapján állnak, és tovább kívánják folytatni a reformpolitikát. 1976-ban állami ellenőrzés alá helyezték a külföldi banántársaságok ültetvényeit, kikötőit, vasútvonalait. Az ország demokratikus erőit képviselő szervezetekből konzultatív testületet állítottak fel.

A törvényhozó hatalom az 1972 óta nem működő egykamarás Nemzeti Kongresszus kezében van. A végrehajtó hatalmat a köztársasági elnök gyakorolja. Az 1975-ös államcsíny óta a hatalom a Fegyveres Erők Legfelsőbb Tanácsának kezében van.

HONDURAS KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partido Comunista de Honduras)

1954. április 10-én alakult. Már korábban is volt kommunista mozgalom az országban. Az 1927-ben alakult pártot (már 1924-ben megalakult a *Közép-amerikai Kommunista Párt* hondurasi részlege) azonban a reakciós kormány megtorló intézkedései annyira meggyengítették, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vált a működése. 1932-ben a párt kimondta a feloszlását. Rövid idő kivételével illegalitásban harcolt.

A párt eddig két kongresszust tartott. Az I. kongresszus (1958 áprilisában) megvitatta a nemzetközi és a belpolitikai helyzetet, elfogadta a párt programját és szervezeti szabályzatát. A II. kongresszus (1972 áprilisában) jóváhagyta a politikai téziseket, s új programot és szervezeti szabályzatot fogadott el. Ez a kongresszus határozta meg azokat a feladatokat is, amelyeket az amerikai imperializmus, a reakciós tőkés és földesúri körök uralma ellen vívott harcban, s az antiimperialista agrár- és népi demokratikus forradalomban meg kell oldani.

Az 1972-ben bekövetkezett fordulat óta először nem üldözik a kommunista pártot. Ezt a helyzetet a párt sorainak erősítésére és az összes hazafias erő együttműködésének megteremtésére akarja felhasználni. Az 1977 nyarán tartott III. kongresszus javasolta, hogy legyen általános választás az országban.

A Központi Bizottság főtitkára: Dionisio Ramos Bejarano.

A párt lapja: Vanguardia Revolucionaria.

LIBERÁLIS PÁRT
(Partido Liberal)

1891-ben alakult, de századunk első felében alig volt befolyása. Bár e párt is az oligarchia érdekeit fejezi ki, történelme során több pozitív időszaka volt. A pártban mindig jelentős erőt képviseltek a középrétegek és a nemzeti burzsoázia. A párt jelentősége Ramón Villeda Morales orvos vezetése alatt nőtt meg, aki a középrétegek mellett a banánmunkásság megszervezésével nagy népi erőt állított a párt mellé. 1958 januárjában ezeknek az erőknek a támogatásával lett elnök. Elnöksége alatt földreformtörvényt fogadtak el, munkástörvényeket hoztak, ötéves fejlesztési terv készült, helyreállították a polgári demokratikus jogokat. 1963-ban, megakadályozandó e politika továbbfolytatását, a hadsereg államcsínnyel átvette a hatalmat. A hatvanas években ellenzéki párt volt, vezetői azonban fokozatosan közeledtek a konzervatívokhoz.

A párt elnöke: M. Velázquez Diaz.

MEGÚJHODÁS ÉS EGYSÉG PÁRTJA

López Arellano kormányának idején működött demokratikus párt. Két tagja a kormányban is tevé-

kenykedett. A parasztság, kispolgárság, középburzsoázia érdekeit fejezi ki.

A párt vezetője: Miguel Fernandez.

NEMZETI PÁRT
(Partido Nacional)

1891-ben alakult konzervatív párt. „Kékek"-nek is nevezik. A nagybirtokos oligarchia, a tábornoki kar és a katolikus főpapság érdekeit fejezi ki, szoros kapcsolata van az amerikai monopóliumokkal. Az ország valamennyi diktátora e párt tagja volt.

Az ötvenes években egy mérsékelt reformista csoport kivált a pártból és megalakította a *Nemzeti Reformmozgalmat.* Külön szervezetet hozott létre Lozano elnök is. A hatvanas években mindkét csoportosulás visszatért a pártba. Az 1975-től hatalmon levő kormány e párt tevékenységét erőteljesen korlátozta. Szilárd szervezeti kerettel nem rendelkezik, ezt a hadsereg „helyettesítette".

A párt vezetője: L. Cantarrero.

JAMAICA

Területe: 11 500 km^2, *lakosainak száma:* 2 025 000 (1974).

A Brit Nemzetközösség tagja, államfője Nagy-Britannia királynője.

A törvényhozó hatalmat kétkamarás parlament gyakorolja. A gazdaságfejlesztés független, imperialistaellenes útját hirdeti, jó kapcsolatokat alakított ki Kubával.

Az 1976. decemberi parlamenti választás eredménye

Pártok	Mandátum
Jamaicai Népi Nemzeti Párt	46
Jamaicai Munkáspárt	14

JAMAICAI KOMMUNISTA PÁRT
(Jamaican Communist Party)

1976 végén alakult.

JAMAICAI MUNKÁSPÁRT
(Jamaican Labour Party)

1939-ben alakult. A közép- és nagyburzsoázia érdekeit képviseli, de a birtokos parasztság és néhány munkásréteg is támogatja. 1962–1972 között hatalmon volt.

A párt vezetője: Hugh Shearer.

JAMAICAI NÉPI NEMZETI PÁRT
(Jamaican People's National Party)

1938-ban alakult. Bázisát munkások, mezőgazdasági dolgozók, tiszt-

viselők, értelmiségiek jelentik. Szociáldemokrata típusú párt, 1965-ben meghirdette a „demokratikus szocializmus" programját. Tagja a Szocialista Internacionálénak. 1972-től kormánypárt.

A párt tagjainak száma: 125 000 (1975).

A párt vezetője: Michael Manley.

JAMAICAI NÉPSZABADSÁG PÁRT (Jamaican People's Freedom Party)

1962-ben alakult meg a *Jamaicai Népi Nemzeti Párt*ból kizárt marxista csoport vezetésével. A párt harcol az ország gazdasági struktúrájának demokratikus átalakításáért és az ország valódi szuverenitásáért.

A párt vezetője: Richard Hart.

A fentieken kívül két kisebb párt tevékenykedik:

JAMAICAI SZOCIALISTA PÁRT

Teljes függetlenséget, államosítást követel.

NÉPI POLITIKAI PÁRT

A néger nemzeti mozgalom felélesztéséért és az afrikai országokkal való kapcsolatok erősítéséért száll síkra.

KANADA
(Kanadai Államszövetség)

Területe: 10 000 000 km^2, *lakosainak száma:* 22 800 000 (1975).

Kanada a Brit Nemzetközösség tagja. A törvényhozó hatalmat az uralkodó képviseletében a főkormányzó és a kétkamarás parlament együtt gyakorolja. A 264 képviselőből álló alsóházat a 18 évet betöltött állampolgárok 5 évre választják. A felsőház tagjait, a szenátorokat élethossziglan a főkormányzó nevezi ki. A valóságos törvényhozó hatalommal rendelkező alsóház összetételét államok szerint is megállapítják: a két legnépesebb állam (Ontario és Québec) 160 képviselőt küld, és ezzel eldönti a parlament összetételét. A végrehajtó hatalom birtokosa a kormány, melyet a többségi párt vezére alakít meg. A 10 tartományban parlamentek, ezek által választott tartományi kormányok, valamint alkormányzók gyakorolják a helyi hatalmat. Kanada belpolitikájában nagy szerepet játszik a francia Québec állam önállósodási törekvése, amelyet esetenként a francia kormány is támogatott.

Kanada a NATO tagja, részt vett például az európai biztonsági értekezleten. Az utóbbi években törekvés mutatkozik függetlenebb külpolitika folytatására.

Pártok	1972		1974	
	%	mandátum	%	mandátum
Liberális Párt	38,5	109	42,9	141
Kanada Progresszív Konzervatív Pártja	35,0	107	35,6	95
Új Demokrata Párt	17,7	31	15,6	16
Szociális Hitelpárt	7,6	15	5,0	11
Egyéb	1,2	2	0,9	1

KANADA KOMMUNISTA PÁRTJA
(The Communist Party of Canada)

1921. június 1-én alakult illegális körülmények között. A párt vezetői keresték a legális tevékenység lehetőségét. Ezért 1922 februárjában megalakították *Kanada Munkáspártját*. 1924-ben, miután a kormány hatályon kívül helyezte azt a reakciós törvényt, amely betiltotta a dolgozók valamennyi haladó szervezetét, a párt is fölvette a *Kanada Kommunista Pártja* nevet. 1931-ben betiltották, vezetőit börtönbe vetették, s csak 1934-ben, a tömegek nyomására engedték szabadon őket. A párt 1936-tól kezdve legálisan dolgozhatott, s az üldöztetés ellenére 1937-ben elérte a 15 000-es taglétszámot. 1940-ben ismét betiltották. 1943 augusztusában *Kanada Haladó Munkáspártja* néven lett újra legális. 1959 óta, a XVI. kongresszus határozata alapján újra kommunista pártnak hívják.

A párt XXI. kongresszusa (1971. november 27–28.) elfogadta a „Kanada útja a szocializmushoz" című programot, amely leszögezi, hogy Kanadában a szocializmusért folyó harcnak két szakasza van. Az első szakaszban el kell érni, hogy egy széles demokratikus szövetségen alapuló kormány államosítások útján megfékezze a monopóliumok hatalmát és megszüntesse az Egyesült Államok uralmát az ország gazdaságán, biztosítsa az ország függetlenségét. A második szakaszban, amelyet nem választ el kínai fal az elsőtől, meg kell szüntetni a tőkés termelési viszonyokat, ki kell vívni a munkásosztály politikai hatalmát. A párt véleménye szerint Kanadában megvan a szocializmusba való békés átmenet lehetősége.

1974. május 18–20. között tartották a párt XXII. kongresszusát. A kongresszus, értékelve a világban végbemenő pozitív folyamatokat, harcot hirdetett Kanada független külpolitikájáért, amely megfelel az ország biztonságának. Követeli, hogy Kanada lépjen ki a NATO-ból és az Egyesült Államok irányításával működő észak-amerikai légvédelmi rendszerből. A párt ellenzi az amerikai monopóliumok uralkodó helyzetét a nemzetgazdaságban, és

harcol az ellen, hogy a gazdasági terheket a dolgozók vállára rakják.

A megváltozott viszonyok miatt a párt felülvizsgálta néhány, a XXI. kongresszuson elfogadott jelszavát. Például, míg akkor a baloldali erők egységére szólított fel, most ezt a jelszót azzal váltotta fel, hogy a munkásosztálynak valamennyi demokratikus és monopóliumellenes erővel, a farmerek egy részével, a „középosztály" és a nem monopolista burzsoázia egy részével s francia Kanada nemzeti demokratikus erőivel való egységére kell törekedni.

A párt munkájában, szervezeti felépítésében figyelembe veszi, hogy az országban sok francia él. Québecben megalakult a *Québeci Kommunista Párt*, amelynek politikája és munkája Kanada Kommunista Pártjának programján és szervezeti szabályzatán alapul.

A párt tagjainak száma: 7000 (1974).

A Központi Bizottság főtitkára: William Kashtan.

A párt lapja: Canadian Tribune.

KANADA PROGRESSZÍV KONZERVATÍV PÁRTJA
(The Progressive Conservative Party of Canada)

1854-ben alakult a szövetségi állam megalakulásáért és a dominiumi státus elnyeréséért folyó nemzeti mozgalom vezető erejeként kezdetben főleg francia Kanada lakosaiból.

A párt a monopolista burzsoázia érdekeit fejezi ki, de támogatják a nyugati tartományok farmerei is. Híve a Nagy-Britanniához és a Brit Nemzetközösséghez fűződő kapcsolatok erősítésének, ugyanakkor az Egyesült Államokkal való kapcsolatok erősítésének is. Ellenzi a védővámokat, a szabad kereskedelem, a maximális vállalkozói szabadság híve, ellenzi az állami beavatkozást a gazdaság ügyeibe. Síkraszáll a NATO-ban való részvételért.

A dominiumi státus elnyerése óta 1867-től 1896-ig, 1911-től 1920-ig, 1930-tól 1935-ig és 1957-től 1963-ig volt hatalmon: a 109 évből 50 évig. Jelenleg a liberális kormány ellenzéke.

A pártnak nincs fizető tagsága, programja és szervezeti szabályzata. A helyi vezetők, képviselőjelöltek kiválasztása a pártaktivisták és szimpatizánsok ritkán összehívott gyűlésein, az országos vezetők megválasztása a pártkonvención történik. Vezetői, parlamenti képviselői a vagyonos osztályok képviselőiből kerülnek ki.

A párt vezére: Charles Joseph Clark, *elnöke:* Nathan Nurgitz.

A párt ellenőrzi a sajtótermékek 50%-át, *főbb lapjai:* Ottawa Journal és Gazette.

LIBERÁLIS PÁRT; teljes nevén: KANADA NEMZETI LIBERÁLIS SZÖVETSÉGE
(The Liberal Party; National Liberal Federation of Canada)

1873-ban alakult, de már a múlt század ötvenes és hatvanas éveiben is működött *Reformer Párt* néven, főleg Felső-Kanada angol lakossága körében.

A nagyburzsoázia, a monopoltőke érdekeit kifejező párt fő elve a „szabad vállalkozói tevékenység" az állam korlátozott mértékű szabályozó szerepének megengedésével, a külkereskedelem liberalizálása és a NATO-hoz való hűség. A párt régi hagyománya a külföldi, főleg amerikai tőke beengedése a rendkívül gazdag nyersanyagkészletek kiaknázására és feldolgozására, mindazonáltal a hatvanas évek második felétől a „kontinentalizmus" (az Egyesült Államokkal való együttműködés) irányzatát felváltotta az erősödő „kanadaizálás", azaz a nemzeti érdekek fokozott előtérbe állítása.

A párt az államszövetség megalakulása és a dominiumi státus elnyerése (1867) óta 1896-tól 1911-ig, 1921-től 1930-ig, 1935-től 1957-ig és 1963 óta volt, illetőleg van hatalmon (109 évből 59). Programjába vette egy társadalombiztosítási rendszer kidolgozását, a kisvállalkozások támogatását, a hazai ipar erősebb védelmét, a nyugati körzetek fokozott fejlesztését. A liberális kormány 1970-ben Québec állam katonai megszállásával válaszolt a szeparatisták terrorista akcióira. A párt egyébként 1960 óta vezeti Québec állam kormányát, és ott „csendes forradalmat" hajtott végre (a vízenergetikai erőforrások államosítása, a közoktatás világivá tétele stb.).

Szervezete sokkal inkább hasonlít az Egyesült Államok két nagy pártjának szervezetéhez, semmint Nagy-Britannia pártjaiéhoz. Tagdíjat fizető tagsága, programja, szervezeti szabályzata nincs. Összejövetelekre csak választások idején kerül sor, amikor maroknyi aktivista és sok ezer szimpatizáns működik közre a jelöltek kiválasztásában. A pártvezérek kiválasztására az amerikai stílusú pártkonvenciókon kerül sor, nem pedig mint Nagy-Britanniában, a pártok parlamenti frakciójában. Taglétszámát a választásokon a pártra adott szavazatok számával egyenlőnek tekintik. Finanszírozása hatalmi helyzetben kormányalapokból, egyébként a párt vagyonos tagjainak adományaiból történik. Országos Bizottsága csak választások idején működik. Az Országos Szövetség alá vannak rendelve a párt – ugyancsak főleg választások idején működő – tartományi egyesületei. A párt vezető magva: miniszterek, ügyvédek, újságírók, szakemberek és üzletemberek.

A párt tiszteletbeli elnöke: Pierre Elliott Trudeau, *elnöke:* John Nichol, *országos titkára:* A. R. O'Brien.

A sajtó nagy részét ellenőrzi, *főbb lapjai:* Toronto Daily Star, Globe and Mail és Ottawa Citizen.

NEMZETI UNIÓ
(L'Union Nationale)

1935-ben alakult konzervatív nacionalista párt. 1936-tól 1959-ig kormányozta Québec államot. Ígéretei ellenére ezalatt elmulasztotta a nagy energetikai társaságok államosítását, nem tett intézkedéseket a mezőgazdaság korszerűsítésére, meghagyta a közoktatást a katolikus egyház kezében, és meggátolta a kanadai francia nők bejutását a főiskolákra. Az 1976. novemberi választások

eredményeként 11 képviselője van a 110 tagú québeci helyi törvényhozásban.

Az unió vezére: Gabriel Loubier.

QUÉBECI PÁRT
(Le Parti Québecois)

1968-ban alakult kispolgári nacionalista szeparatista párt. Csak Québec államban működik. Szociáldemokrata jellegű álláspontjai vannak, ezért munkások is támogatják. Szélsőséges szeparatizmusa minden országos párttal szembeállítja, így a szociáldemokrata irányzatú *Új Demokrata Párt*tal is.

Az 1976. novemberi választásokon többséget szerzett (69 mandátumot a 110 tagú helyi törvényhozásban), és elnöke kormányt alakított Québec államban.

A párt elnöke: René Lévesque.

SZOCIÁLIS HITELPÁRT
(Social Credit Party)

1935-ben alakult főleg a gazdasági világválság sújtotta agrárnépesség körében.

Követelései: garantált évi jövedelem minden 18 éven felüli kanadai számára, a pénzrendszer megreformálása, a Bank of Canada nyújtson tehermentes kölcsönt a lakosságnak.

1935-től 1971-ig Alberta államban, 1952-től 1972-ig Brit Kolumbiában vezette a helyi kormányt. Befolyása van Québec államban is, ahol a nacionalista beállítottságú francia kanadai burzsoázia érdekeit fejezi ki.

Szervezete laza, taglétszámát a reá szavazók számával azonosítják.

A párt vezére: André Fortin.

ÚJ DEMOKRATA PÁRT
(The New Democratic Party)

1961-ben alakult szociáldemokrata pártként az 1932-től működő *Szövetkezeti Közösségi Szövetség* (The Cooperative Commonwealth Federation) és a szakszervezetek bázisán.

Munkásokat, alkalmazottakat, farmereket és kisegzisztenciákat tömörítő párt, síkraszáll egyes iparágak, a vasúti és a légi közlekedés államosításáért, a tervgazdaság bevezetéséért, a jobb szociális ellátásért, az amerikai tőke uralmának korlátozásáért. A NATO-tagság megtartása mellett követeli az európai atomleszerelést és ellenzi, hogy az ország területén atomfegyvert tároljanak.

Az 1974. júliusi választásokon nagy kudarc érte (ezzel megszűnt annak lehetősége, hogy a mérleg nyelve legyen a kisebbségi liberális kormánnyal szemben). A kudarcot annak tulajdonítják, hogy egy pénzügyi kérdésben képviselői a liberális kormány ellen szavaztak.

1944-től 1964-ig és 1971-től Saskatchewan állam kormányát vezette, illetve vezeti, 1972-től 1974-ig Brit Kolumbiában kormányzott, 1969-től Manitoba kormányának élén áll.

A Szocialista Internacionálé tagszervezete. Szervezetileg a brit *Munkáspárt*ra hasonlít: tagságának nagyobb része kollektív tag: szakszer-

vezetek, farmerszervezetek, szövetkezetek kollektívan csatlakoztak a párthoz. A tartományi pártszervezetek önálló, de az alapelvek tekintetében a szövetségi pártétól el nem térő programmal és szervezeti szabályzattal rendelkeznek. Önállóan választják ki a helyi képviselőjelölteket.

A párt tagjainak száma: 285 000 (ebből 115 000 egyéni tag).

A párt vezére: John Edward Broadbent.

A párt lapja: New Democrat.

KOLUMBIA
(Kolumbiai Köztársaság)

Területe: 1 138 300 km², *lakosainak száma:* 22 500 000 (1973).

A törvényhozó hatalmat a kétkamarás Nemzeti Kongresszus gyakorolja, a végrehajtó hatalom a köztársasági elnök kezében van.

Az elmúlt fél évszázadban a politikai hatalmat a liberális és a konzervatív párt felváltva gyakorolta. Az 1974-ig szóló megegyezés alapján a pártok felváltva adták a köztársaság elnökét, s egyenlő arányban osztották el egymás közt a parlamenti helyeket. 1974-ben a *Konzervatív Párt* felvetette, hogy a két párt 1992-ig hosszabbítsa meg a lejárt egyezséget. A liberálisok ezt megtagadták, és az 1974-es elnökválasztáson jelöltjük, Alfonso López Michelsen, az ellenzéki erők támogatásával győzött.

KERESZTÉNYDEMOKRATA KONZERVATÍV PÁRT
(Partido Conservador Demócrata Cristiano)

1959-ben alakult a *Konzervatív Párt*ból kivált fiatal értelmiségiek kezdeményezésére, akiket a diákmozgalmak is támogattak. Az utóbbi időben a szakszervezetekben is nő a befolyása, főleg a tisztviselők szakszervezeteiben. A párt célja a kapitalista fejlődés meggyorsítása.

KOLUMBIA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partido Comunista de Colombia)

1930. július 17-én alakult az 1926 óta működő *Forradalmi Szocialista Párt*ból. 1957-ig illegális körülmények között dolgozott.

1949-ben a földeket elfoglaló parasztok fegyveres önvédelmi csoportokat alakítottak. E fegyveres csoportokat egyre inkább a párt irányította. Különösen fellendült a partizánmozgalom 1964 májusában, amikor is a kormány fegyveres erői az Egyesült Államok katonai missziója által kidolgozott terv szerint támadást indítottak a szabad területek ellen.

A párt 1961. júliusban tartott IX. kongresszusa határozatot hozott az összes harci forma kombinációjára és demokratikus front megteremtésére. Az 1967-ben tartott X. kongresszus, elemezve a gerillaharc tapasztalatait, feladatként jelölte meg a fegy-

verrel harcolók melletti szolidaritás kiszélesítését. Az elfogadott program, amelyet az 1971 decemberében tartott XI. kongresszus módosított, kimondja, hogy a párt stratégiai feladata az antiimperialista, nagybirtokellenes, népi demokratikus forradalom kibontakoztatása, mint a szocialista forradalomhoz vezető első lépés. (A kongresszus legális volt, de nem jelentek meg rajta az illegális munkát végző kommunisták, a *Forradalmi Fegyveres Erők* képviselői.)

A kongresszus politikai határozata megállapította: a kolumbiai kommunisták időszerű feladata, hogy megtalálják az utat a fennálló rendszer ellen küzdő összes ellenzéki csoport egységéhez. Ez az egység megteremti az alapot a *Nemzeti Felszabadulás Hazafias Frontjá*nak a megalakításához. A párt javasolta, hogy hozzák létre az ellenzék frontját, amely egyesítené mindazokat a rétegeket, amelyek érdekeltek a válság oligarchia- és imperialistaellenes megoldásában. Különböző haladó pártok részvételével rövidesen megalakult az *Ellenzék Országos Szövetsége.*

A különböző harci formák kombinálásának politikájából kiindulva a párt részt vesz a választási küzdelmekben. Az 1974-ben tartott parlamenti választásokon 4 mandátumot szerzett. 1975. december 4–7. között tartották a párt XII. kongresszusát, amely megerősítette az imperialista- és oligarchiaellenes harc általános irányvonalát.

A párt tagjainak száma: 11 000 (1975).

A Központi Bizottság főtitkára: Gilberto Vieira.

A párt lapja: La Voz Proletaria.

KONZERVATÍV PÁRT
(Partido Conservador)

1848-ban alakult. A nagybirtokosoknak, a nagyburzsoázia egy részének és a konzervatív főpapságnak az érdekeit képviseli, de nagy befolyása van az elmaradott paraszti rétegekben is. 1885 és 1930 között folyamatosan hatalmon volt. Minden változást ellenzett, s még a *Liberális Párt* által kezdeményezett szociális törvényhozást és mérsékelt földreformot is ellenségesen fogadta. Konzervatív köztársasági elnök, Guillermo León Valencia (1962–1966) volt az, aki az országban kibontakozott gerillamozgalmakat kegyetlenül felszámolta. A pártban mindig több irányzat volt. A laureanisták (vezetőjük Laureano Gómez pártelnök volt) a liberálisokkal való váltógazdaság hívei, a Ruiz Novoa tábornok vezette csoport a személyi diktatúra híve, és ellensége a liberálisokkal való összefogásnak. A volt diktátor, Rojas Pinilla is kivált a *Konzervatív Párt*ból, és létrehozta a *Nemzeti Népi Szövetség*et. 1966-ban egy baloldali csoport is elhagyta a pártot, és megalakította a *Kereszténydemokrata Konzervatív Párt*ot. A bomlás azóta is folytatódik.

A pártnak nincsenek szilárd szervezeti keretei. Néhány ifjúsági szervezet és más társadalmi szervezet áll vezetése alatt. A legfelsőbb szerv az Országos Direktórium.

A párt vezetője: Mariano Ospina Pérez és Guillermo León Valencia.

A párt lapja: La República és El Siglo.

LIBERÁLIS PÁRT
(Partido Liberal)

1849-ben alakult. A kereskedelmi és banktőke, valamint a nemzeti burzsoázia érdekeit képviseli, de jelentős befolyása van a városi kispolgárság és középrétegek körében, valamint a munkásmozgalomban is. Baloldali liberálisok szervezték meg a harmincas években az ország szakszervezeti központját.

A párt vezetője a negyvenes években J. E. Gaitán volt, aki a „liberális oligarchia" elleni harcában nagy tömegtámogatást kapott, de 1948-ban megölték.

A liberális-konzervatív paktum, „A Nemzeti Front programja" elleni tiltakozásul a párt középbal csoportja, A. López Michelsen vezetésével 1960-ban létrehozta a *Forradalmi Liberális Direktórium*ot, követelve az amerikai monopóliumok nacionalizálását, a demokratikus jogok teljes érvényesítését, a kommunista párt legalitását. E mozgalmat jelentős kispolgári és munkástömegek támogatták, és kapcsolata volt a gerillacsoportokkal is. A hatvanas évek végén e csoport szétesett.

1974 után a pártban ellentétek keletkeztek. Egy baloldali csoport *Új Erő* (Fuerza Nueva) néven vált ki azzal a szándékkal, hogy az elkövetkező elnökválasztásra a baloldallal szervezzen egységfrontot. A volt liberális köztársasági elnök, Lleras Restrepo is önálló mozgalom kialakításához kezdett. E belső bomlás részben azzal függ össze, hogy a kormányban megnőtt a konzervatívok befolyása. Az ellentétek másik oka a gazdasági nehézségek következtében kibontakozó ellenzéki tömegmozgalmakhoz való viszony (1976-ban szükségállapotot rendeltek el).

A párt a területi elv alapján épül fel, de nincsenek szilárd szervezetei. 1973-ban lépések történtek a párt szervezeti megerősítésére, tagkönyvek kiadását is megkezdték.

A párt vezetője: Julio Cesar Turbay-Ayala.

A párt lapja: El Tiempo és El Espectador.

NEMZETI ELLENZÉKI SZÖVETSÉG
(Unión Nacional de la Oposición)

1972 szeptemberében alakult. Tagjai kommunisták, a *Széles Kolumbiai Mozgalom*, melyet a *Nemzeti Népi Szövetség*ből 1972-ben kivált képviselők hoztak létre, és a *Kereszténydemokrata Konzervatív Párt*. 1973-ban csatlakozott hozzá a *Független Forradalmi Munkásmozgalom* elnevezésű politikai csoportosulás, mely korábban maoista platformon állt. (Bojkottálta a választásokat, támadta a kommunista pártot, s a fegyveres harcot abszolutizálta.)

A szövetségben 1974-ben több irányzat alakult ki: egy liberális irányzat a López Michelsen elnökkel való együttműködést szorgalmazta; a Független Forradalmi Munkás-

mozgalom ultrabaloldali álláspontot hirdetett (1976-ban már ismét önálló politikai platformmal lépett föl); egy harmadik csoport pedig szocialista párt szervezéséhez látott.

NEMZETI NÉPI SZÖVETSÉG
(Alianza Nacional Popular)

A konzervatív pártból 1964-ben kilépett Rojas Pinilla csoportja 1971-ben szerveződött párttá. A nemzeti burzsoázia, a középrétegek vezetése alatt álló, jelentős népi támogatást élvező párt. Az 1970. évi választásokon Rojas Pinilla másfél millió szavazatot kapott, mert nacionalista, oligarchia- és imperialistaellenes jelszavakat hangoztatott. A két tradicionális párt monopóliumának megtörését tűzte ki célul. 1971-ben megfogalmazott programjában sajátos „szocializmust" hirdet, sok rokonságot mutat a peronizmussal.

A szövetségnek nincs határozott szervezeti struktúrája.

A szövetség lapja: Sol.

A fenti pártokon kívül több kisebb párt működik:

BALOLDAL NÉPI SZÖVETSÉGE
(Federación Popular de Izquierda)

BELISARISTA NEMZETI MOZGALOM
(Movimiento Nacional Belisarista)

NÉPI LIBERALIZMUS
(Liberalismo Popular)

E pártok és mozgalmak 1971 decemberében a *Nemzeti Népi Szövetség*gel alakítottak ki szoros kapcsolatot.

KUBA
(Kubai Köztársaság)

Területe: 110 922 km², *lakosainak száma:* 9 090 000 (1974).

A nyugati félteke első szocialista országa. 1959. január 1-én győzött az antiimperialista, demokratikus nemzeti forradalom, majd röviddel utána, 1971 tavaszán meghirdették a szocialista forradalmat.

Kuba alkotmányát 1976-ban országos vita után fogadták el. Kuba 1972 júliusa óta a KGST tagja.

KUBA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partido Comunista de Cuba)

Először 1925. augusztus 16-án alakult kommunista párt Kubában, röviddel megalakulása után azonban betiltották. 1937-ben, hogy kitörjön az illegalitásból, egy új párt, a *Forradalmi Egységpárt* szervezését kezdeményezte. 1940-ben a két párt *Forradalmi Kommunista Szövetség* néven egyesült. Az 1940-ben tartott választásokon a párt 8 mandátumot szerzett. A baloldali erők demokra-

tikus alkotmányt harcoltak ki, sőt a kormánynak kommunista tagjai is voltak. 1944-ben a párt megváltoztatta nevét *Kubai Népi Szocialista Párt*ra. 1952-ben Batista nyílt diktatúrát vezetett be, s kíméletlenül üldözte a haladó szervezeteket.

1953. július 26-án egy forradalmi csoport Fidel Castro vezetésével megtámadta a Moncada laktanyát (a fegyverekkel telezsúfolt laktanya elfoglalása lehetővé tette volna a nép felfegyverzését és a forradalmi harc központjának megteremtését). A reakciós erők leverték a csoportot, de ők Mexikóban újjászervezték soraikat. 1956. december 2-án partra szálltak Kubában, s bár csak tizenketten maradtak életben, partizánharcot kezdtek. Ez a harc fokozatosan szélesedett, s elnyerte az egész nép támogatását. 1959. január 1-én győzött a forradalom. A harc során szerveződött Felkelő Hadsereg felszabadította az országot, s január 8-án bevonult Havannába.

A győzelem után az új, forradalmi kormány radikális intézkedéseket tett: felmondta az Egyesült Államokkal kötött katonai egyezményt, államosította a bankokat, a nagyipart, a nagykereskedelmet, többek közt az amerikai tulajdonban levő vállalatokat is, földreformot hajtott végre. Visszaállították a demokratikus jogokat, feloszlatták a régi hadsereget, új igazgatási szerveket hoztak létre, intézkedéseket tettek az életszínvonal emelésére. Ezek az intézkedések fontos amerikai érdekeket érintettek, ezért az Egyesült Államok kormánya mindent elkövetett, hogy megállítsa a forradalmi folyamatot. A diplomáciai blokád, az ellenforradalmi bandák felfegyverzése azonban nem vezetett eredményre, ezért 1961-ben fegyveres agresszióhoz folyamodott. Április 17-én az Egyesült Államok által felfegyverzett és támogatott ellenforradalmi csapatok szálltak partra, de a kubai fegyveres erők három nap alatt végeztek velük.

Az intervenciósok megsemmisítése után újabb jelentős lépéseket tettek, ezek már a szocialista építést voltak hivatva elősegíteni. Az antiimperialista, antifeudális, demokratikus forradalom átnőtt szocialista forradalomba. Fidel Castro egy nappal a Playa Girón-i invázió előtt meghirdette az ország szocialista átalakításának feladatait. Az Egyesült Államok képtelen volt belenyugodni abba, hogy az amerikai féltekén szocialista ország legyen: gazdasági blokáddal ki akarta éheztetni Kubát, és nagyarányú katonai előkészületekbe fogott. A Szovjetunió minden segítséget megadott Kubának – gazdasági és katonai segítséget egyaránt –, hogy visszaverhesse az imperialisták támadását. Kölcsönös megállapodás alapján rakétákat szállított Kubába, hogy megvédje a szocialista ország létét. 1962 októberében rendkívül kiéleződött a Kuba körüli helyzet. Az Egyesült Államok blokád alá vette az országot, világháborús veszély fenyegetett. A Szovjetunió és az Egyesült Államok kormánya többszöri levélváltás után megegyezett: sikerült elhárítani a háborút és egyben biztosítani a szocialista Kuba

fennmaradását. Kedvezőbb feltételek jöttek létre a szocializmus építéséhez.

A párt további fejlődése sajátságos volt. A győztes fegyveres harc vezetői kezdetben nem voltak marxisták, a következetes forradalmiság, a nép iránti hűség azonban szükségszerűen a kommunizmus harcosaivá tette őket. A szocializmus építése napirendre tűzte a forradalmi szervezetek egyesítését. 1961 júniusában a *Kubai Népi Szocialista Párt* (kommunista párt) és a forradalmi harcban létrejött két forradalmi szervezet – a Fidel Castro alapította *Július 26. Mozgalom* és a *Forradalmi Direktórium* egyesült. E pártot először *Egyesült Forradalmi Szervezet*nek nevezték, majd 1963-ban felvette a *Szocialista Forradalom Egységes Pártja*, 1965 októberében pedig a *Kuba Kommunista Pártja* nevet.

1975. december 16–21. között tartották a párt I. kongresszusát (a korábbi kommunista pártnak a VIII. kongresszusa volt). A kongresszus lezárta a kubai forradalom, a szocialista fejlődés egyik szakaszát, és megnyitotta a szocializmus építésének intézményesített szakaszát. A kongresszuson elfogadták a párt szervezeti szabályzatát és programnyilatkozatát. Eszerint minden szinten kiépítik az állam szervezeteit, intézményeit, s világos munkamegosztást valósítanak meg a párt- és állami szervek között; közigazgatási átszervezést hajtanak végre; elfogadták az ország szocialista alkotmányának tervezetét, jóváhagyták az ország első ötéves népgazdasági tervét.

A kongresszus demonstrálta, hogy a pártban együtt dolgoznak az 1925-ben alakult Kuba Kommunista Pártja veteránjai, a Július 26. Mozgalom, valamint a Forradalmi Direktórium egykori résztvevői. A kongresszuson a régi kommunista párt legidősebb és egyben alapító tagja, Fabio Grobart előterjesztette azt a javaslatot, hogy a Központi Bizottság első titkárának Fidel Castrót válasszák meg. A Politikai Bizottság tagja Blas Roca, a régi kommunista párt volt főtitkára.

A párt tagjainak száma: 200 000 (1975).

A Központi Bizottság első titkára: Fidel Castro Ruz.

A párt lapja: Granma.

MARTINIQUE

Területe: 1100 km², *lakosainak száma:* 345 000 (1971).

Franciaország tengerentúli megyéje a Karib-térség azonos nevű szigetén. Franciaország által kinevezett prefektus a végrehajtó hatalom vezetője, mellette a korlátozott hatáskörrel rendelkező Főtanács van. A francia nemzetgyűlésben 3, a szenátusban 2 küldött képviseli.

KÖZTÁRSASÁGPÁRTI DEMOKRATÁK SZÖVETSÉGE

1958-ban alakult, célja a Franciaországgal való végleges és teljes egyesülés. A nagyburzsoázia és a földbirtokosok pártja, fő támasza a hivatalnoki kar. A sziget helyi választott testületeiben többsége van. A 34 tagú Főtanácsban 24 hellyel rendelkezik, két küldöttje foglal helyet a francia parlamentben.

A párt titkára: Maurice Emile.

A párt lapja: Le Combat.

MARTINIQUE-I HALADÓ PÁRT

1958-ban alakította a kommunista pártból kivált csoport. Proletárpártnak tekinti magát, s a szocializmust hirdette meg végső céljaként. 1971-ben csatlakozott a kommunista párt kezdeményezte mozgalomhoz, amely a tengerentúli megyék autonómiájáért küzd. A párt a kispolgárságra, értelmiségi rétegekre, valamint a munkásokra és a diákokra támaszkodik. A párt jelöltje 1973-ban bekerült a francia parlamentbe.

A párt elnöke: Aimé Césaire.

A párt lapja: Progressiste.

MARTINIQUE-I KOMMUNISTA PÁRT (Parti Communiste Martiniquais)

1921-ben alakult mint a *Francia Kommunista Párt* helyi szekciója. A francia népfrontkormány időszakában a párt megerősödött, képviselője bekerült a Főtanácsba. A második világháború alatt betiltották a pártot. A világháború után a párt ismét legális lett, és bár a gyarmati hatóságok üldözték, 1956-ban elnyerte a szavazatok 65%-át. A pártnak igen nagy károkat okozott az Aimé Césaire vezette csoport kiválása.

Az 1957. szeptember 21-én tartott I. kongresszuson vette föl a párt a *Martinique-i Kommunista Párt* nevet. Az 1960-ban megtartott II. kongresszus meghirdette az autonómiáért vívott harcot. A párt 1972. december 30–31-én tartott V. kongresszusa felszólította az összes gyarmatellenes erőket, hogy tömörüljenek a tengerentúli megyék antikolonialista erőinek a morne-rouge-i kongresszuson elfogadott programja köré. (1971 augusztusában a párt kezdeményezésére Martinique szigetén, Morne-Rouge-ban megtartották Franciaország tengerentúli megyéi összes autonómiáért küzdő pártjainak és szervezeteinek kongresszusát, amely autonómiát követelő nyilatkozatot fogadott el.) A párt a választásokon rendszerint megkapja a szavazatoknak mintegy 25%-át.

A párt tagjainak száma: 2000.

A Központi Bizottság főtitkára: Armand Nicolas.

A párt lapja: Justice.

MARTINIQUE-I SZOCIALISTA PÁRT

A *Francia Szocialista Párt* helyi szekciója, a kis- és középburzsoázia érdekeit fejezi ki. A hetvenes évek elején politikai irányvonalában jelentős változás következett be. Az addigi asszimilációs politika helyett

a fennálló helyzet megváltoztatását követeli, a gyarmatellenes mozgalom egyik bázisa lett. Az önrendelkezési jog alapjára helyezkedett, és közeledett a kommunista párthoz.

A párt főtitkára: Jean Louis.

MEXIKÓ
(Mexikói Egyesült Államok)

Területe: 1 972 500 km², *lakosainak száma:* 60 145 258 (1975).

Szövetségi állam, 1 szövetségi kerületből (a főváros), 29 államból és 2 területből áll. A legfelsőbb törvényhozó hatalmat a kétkamarás kongresszus gyakorolja.

Mexikó külpolitikája az el nem kötelezett országok mozgalmához kapcsolódik. Mexikó volt az egyetlen latin-amerikai ország, amely az Egyesült Államok nyomására sem szakította meg kapcsolatait Kubával. Kereskedelmi és gazdasági kapcsolatainak fejlesztésére törekszik a szocialista országokkal is. 1975-ben együttműködési szerződést kötött a KGST-vel.

INTÉZMÉNYES FORRADALMI PÁRT (Partido Revolucionario Institucional)

1929-ben alakult, és azóta megszakítás nélkül hatalmon van. Kezdetben *Nemzeti Forradalmi Párt* néven működött, Cárdenas elnök idején a *Mexikó Forradalmi Pártja* nevet vette fel (1938). Jelenlegi nevén 1946 óta működik. „Vertikális" párt: a munkásosztálytól és parasztságtól a hazai nagyburzsoáziáig és nagybirtokosokig a lakosság jelentős részét tömöríti.

A párt legutóbb 1972-ben adott ki irányelveket, melyekben a „társadalmi igazságosság" elvein alapuló társadalom felépítését hirdette, az osztályok együttműködésére és nemzeti egységre szólított fel. A párt fő ideológiája a nacionalizmus („Mexikó a mexikóiaké"), s polgári reformok útján igyekszik megoldani a belső gazdasági-társadalmi problémákat. Célját a szociális igazságosságon alapuló kizsákmányolásmentes társadalomban jelölte meg.

A párt történetének legpozitívabb időszaka Lázaro Cárdenas elnökségéhez (1934–1940) kapcsolódik. Cárdenas államosította a külföldi kézben levő olajvállalatokat, a vasutat, és meggyorsította az agrárreform végrehajtását.

A pártot alkotó különböző osztályok és rétegek érdekeinek megfelelően különböző irányzatok találhatók benne. Ez többször vezetett belső válságokhoz és szakadásokhoz. Az 1940-es választások előtt A. Almazán vezetésével disszidensek egy csoportja megalakította a *Nemzeti Egyesülés Forradalmi Pártját*, majd 1946-ban egy másik csoport a *Mexikói Demokratikus Párt*ot. A hatvanas években baloldali értelmi-

ségiek jelentős számban hagyták el a pártot.

A hetvenes években az országban jelentkező gazdasági nehézségek és a multinacionális monopóliumok növekvő befolyása miatt erősödő baloldali mozgalmak a párt vezetésében a jobboldali erők előretörését hozták. Az 1976. évi választási küzdelemben a párt mérsékelt jelöltje, az oligarchiával és az állami bürokráciával jó kapcsolatokat tartó López Portillót jelölték elnöknek. A párt vonzereje az elmúlt évtizedben lassan csökkent. (Az 1961-es választáson még 61,6%-ot kapott, 1973-ban viszont már csak 45%-ot.) Különösen csökkent a befolyása a fővárosban.

1938 óta a párt vázát három szektor alkotja: a *Mexikói Munkásszövetség*, a *Nemzeti Parasztszövetség* és a *Népi Szervezetek Országos Szövetsége*. Ez utóbbi az állami tisztviselőket, tanárokat tömöríti, valamint más középrétegeket, de idetartoznak a burzsoázia és a földbirtokosok szervezetei is. A negyvenes évekig volt katonai szektora is. A párt döntő bázisa a parasztság. A párt legfelsőbb fóruma a 6 évenként összeülő országos közgyűlés, mely 11 tagú végrehajtó bizottságot választ.

A párt szorosan összefonódott az államapparátussal, minden tisztséget a tagjai töltenek be.

A párt Végrehajtó Bizottságának elnöke: Jesus Reyes Herolez, *főtitkára:* Enrique González Pedrero.

A párt lapja: La Linea.

KERESZTÉNY SZOCIÁLDEMOKRATA MOZGALOM
(Movimiento Socialdemócrata Cristiano)

A hatvanas évek elején alakult. A kormány nem ismerte el, mert nevében a vallási utalás ellentétes az alkotmánnyal. A pártnak kis befolyással rendelkező szakszervezete van. Továbbképző iskolát és tanulmányi központot tart fenn káderei képzésére.

MEXIKÓI DOLGOZÓK PÁRTJA
(Partido de Trabajadores Mexicanos)

1974-ben alakult „középbal" párt. A nagy imperialista monopóliumok államosítását, az árak állami ellenőrzését, a politikai foglyok szabadon bocsátását követeli. Az 1976. évi választások előtt tagjait tartózkodásra szólította fel.

MEXIKÓI FORRADALOM AUTENTIKUS PÁRTJA
(Partido Auténtico de la Revolución Mexicana)

1957-ben alakult a mexikói forradalomban részt vett tábornokok és vezető politikusok pártjaként. Kis létszámú párt, célja az 1917-es alkotmány védelme. Befolyása a kispolgárság soraiban van. Az 1964., 1970. és 1976. évi választásokon az *Intézményes Forradalmi Párt*ot támogatta.

A párt elnöke: Juan Barragán Rodriguez.

MEXIKÓI KOMMUNISTA PÁRT
(Partido Comunista Mexicano)

1919 novemberében alakult, a *Mexikói Szocialista Párt* szakadása után. Kommunisták vezetésével alakult meg a *Mexikói Egységes Szakszervezeti Szövetség*, majd a *Munkás-Paraszt Blokk*. 1929-ben betiltották, és utána sok kommunistát üldöztek, meggyilkoltak.

1935-ben a párt ismét legális lett, szervezője volt a tömegek számos megmozdulásának, melyeknek hatására az akkori Cárdenas-kormány államosította a kőolajipart és a vasutat, megkezdte az agrárreform végrehajtását és a politikai élet demokratizálását. Ugyanakkor a párt szervezeteiben különböző elhajlások keletkeztek: anarchoszindikalizmus, reformizmus, trockizmus. A második világháború után fokozatosan leküzdötték az elhajlásokat. Ebben jelentős szerepe volt a párt XIII. kongresszusának (1960. május), amely a marxizmus–leninizmus elvei alapján helyreállította a párt egységét, és hozzálátott az új politikai irányvonal kidolgozásához. A párt célul tűzte ki az amerikai imperializmus nyomásától való megszabadulást és az ország demokratizálását.

A hatvanas években sokszor fellángoltak a tömegmozgalmak, de a kormány terrorral válaszolt minden haladó megmozdulásra (számos kommunista vezetőt, a haladó paraszt- és ifjúsági szervezetek vezetőit börtönbe vetették). Az 1968 második felében fellendülő népi és diákmozgalmat a kormány vérbe fojtotta.

1973. október 27. és november 1. között tartották meg a párt XVI. kongresszusát, amely új programot fogadott el. A program meghatározza a forradalmi folyamat jellegét és a párt politikai irányvonalát. A program a mexikói forradalmi folyamatot demokratikus és szocialista forradalomnak nevezi, amelynek célja az Egyesült Államoktól való függés megszüntetése, a népi demokrácia bevezetése, az agrárreform végrehajtása, a nemzeti és nemzetközi monopóliumok uralmának felszámolása. E célok érdekében a párt szükségesnek tartja az összes antiimperialista erő egyesítését.

Az 1977 nyarán tartott XVIII. kongresszus leszögezte, hogy a kormány a nagyburzsoázia érdekeit fejezi ki, egyszersmind pozitívan értékeli a kormánypolitika egyes elemeit.

A párt tagjainak száma: 6000.

A Központi Bizottság első titkára: Arnoldo Martinez Verdugo.

A párt lapja: La Voz de México.

NEMZETI AKCIÓPÁRT
(Partido Acción Nacional)

1939-ben alakult, a földbirtokosok, a hazai nagyburzsoázia reakciós, az imperialista monopóliumokkal összefonódó rétegeinek és a katolikus egyház reakciós erőinek érdekeit képviseli. Megalakulásakor nyíltan megfogalmazta szembenállását a mexikói forradalommal, hevesen támadta Cárdenas elnök nemzeti politi-

káját. A magántulajdon abszolút szabadságát követelte, s az egyházat sújtó korlátozások eltörlését (pl. egyházi iskolákat követelt). A pártnak támogatói vannak a parasztság egyes rétegeiben és a középrétegekben is.

1952-től vesz részt a választási harcokban, 1958-ban már saját elnökjelöltet is indított. 1964-ben érte el első nagy sikerét, amikor 20 képviselőt küldhetett a képviselőházba. 1970-ben ismét saját elnökjelöltet indított, de 1976-ban már nem indított jelöltet az elnökválasztáson, hanem támogatta López Portillót.

A pártot 1952-től támogatta az 1937-ben alakult, fasiszta elveket valló *Sinarquista Szövetség*, mely a hatvanas években teljesen elvesztette befolyását, és lényegében a párttól függő szervezetté vált.

A párt vezetője: José González Torres.

A párt lapja: Atisbos, La Nación.

SZOCIALISTA NÉPPÁRT
(Partido Popular Socialista)

1947-ben alapította Vincente Lombardo Toledano (1894–1968), a nemzetközi szakszervezeti mozgalom kiemelkedő alakja. Kispolgári, értelmiségi, valamint munkás- és paraszti rétegeket tömörít. A párt a szocialista rendszer létrehozását tűzte ki célul, de ezt reformista úton, az osztályharc élezése nélkül látja megvalósíthatónak. Síkraszáll a burzsoáziával történő együttműködésért, ellenzékisége a kormány nyilvánvalóan antidemokratikus lépései esetén jelentkezik. Az 1976. évi elnökválasztáson, éppúgy mint az előzőeken, az *Intézményes Forradalmi Párt* jelöltjét támogatta.

A párt a külpolitikai kérdésekben antiimperialista álláspontot foglal el, harcol a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal való együttműködésért, támogatja a békés egymás mellett élés politikáját.

Saját ifjúsági szervezete van *(Juventud Popular Socialista)*. A pártot 15 tagú vezetőség irányítja.

A párt főtitkára: Jorge Kruinsank García.

A párt lapja: Nueva Democracia, Viva México.

A mexikói baloldal rendkívül megosztott, igen sok párt működik. A kommunista párttal az 1976-os választási hadjárat során baloldali koalícióra lépett a *Szocialista Szervezet Mozgalma* és a *Szocialista Liga*. Közös elnökjelöltjük V. Campa Salazar volt. A *Mexikói Dolgozók Pártja* tagjait tartózkodásra szólította fel.

A szélsőbaloldalon több, egymással rivalizáló trockista, maoista csoport található, melyek 1968 után fokozatosan elvesztették jelentőségüket. Ezeken kívül még számos kis befolyással bíró párt tevékenykedik.

NICARAGUA
(Nicaraguai Köztársaság)

Területe: 148 000 km², *lakosainak száma:* 2 123 759 (1974).

Az alkotmány szerint a törvényhozó hatalmat a kétkamarás kongresszus, a végrehajtó hatalmat a köztársasági elnök gyakorolja. 1936 óta a Somoza család különböző tagjainak kegyetlen katonai diktatúrája az alkotmányos intézményeket minden jelentőségüktől megfosztotta.

A Somozák az Egyesült Államok kiszolgálói, a család kezében van az ország természeti kincseinek egyharmada, számos ipari, kereskedelmi vállalat.

1974-ben választási komédiát rendeztek. A *Nemzeti Liberális Párt* jelöltje Anastasio Somoza, a konzervatívok „ellenjelöltje" Edmundo Paguagua Irias volt. Természetesen Somoza „győzött".

FÜGGETLEN LIBERÁLIS PÁRT
(Partido Liberal Independiente)

1943-ban alakult, a nemzeti burzsoázia, a középrétegek érdekeit fejezi ki. Diktatúraellenes, burzsoá demokratikus reformokat követel, s harcol az ország imperialista függése ellen.

A párt vezetője: J. M. Guittérez, Rodolfo Robelo.

KERESZTÉNYSZOCIÁLIS PÁRT
(Partido Social Cristiano)

A *Konzervatív Párt* ifjúsági szervezete 1957-es kongresszusán döntött úgy, hogy *Kereszténydemokrata Népi Mozgalom* néven önálló párttá alakul. 1964-ben a konzervatívok egy másik csoportja is a mozgalomhoz kapcsolódott, s ekkor vette fel a párt mai nevét. Mérsékelt szociális reformokért küzd a „nacionalizálás és demokratizálás" központi jelszavával. 1966-ban támogatta a konzervatív elnökjelöltet. Az uralkodó osztály és az egyház mérsékelt katolikus csoportjai vezetik, vannak támogatói a középrétegekben, e párt ellenőrzi az egyetemi diákmozgalmat is. A pártnak szoros kapcsolatai vannak a kereszténydemokrata nemzetközi mozgalommal.

KONZERVATÍV PÁRT
(Partido Conservador)

A múlt században alakult, a földesúri oligarchia, az Egyesült Államokkal összefonódott nagyburzsoázia, a katolikus egyház reakciós erőinek pártja. 1936 óta, amióta a „liberális" Somozák vannak uralmon, a lojális ellenzék szerepében tetszeleg, főleg választások alkalmával, amikor ellenjelöltet indít. Az 1966-os választási kampány során jelöltje megszerezte a kereszténységi és független liberálisok támogatását

is. 1971-ben a párt vezetői egyezségre léptek Somozával. Ennek nagy szerepe volt Anastasio Somoza-Debayle 1974. évi újraválasztásában.

A párt vezetője: Edmundo Paguagua.

NACIONALISTA LIBERÁLIS PÁRT
(Partido Liberal Nacionalista)

A múlt században alakult, az oligarchia szélsőjobboldali pártja. Amerika-barát, a Somozák „családi" pártja. Mai nevét 1943-ban vette fel, amikor az akkori *Liberális Párt*ból kivált egy csoport, létrehozva a *Független Liberális Párt*ot. A párt vezetői az állam legfelsőbb tisztségviselői, tagjai az államapparátus kulcsposztjait töltik be.

Legfelsőbb szerve a „nagykonvent", mely általában választások előtt működik.

A párt vezetője: Anastasio Somoza-Debayle, Luis Manuel Debayle.

A párt lapja: Novedades.

NICARAGUAI SZOCIALISTA PÁRT
(Partido Socialista Nicaragüense)

1925-ben elszórt marxista csoportokból megalakult a *Nicaraguai Kommunista Párt*, de a kegyetlen terror szinte lehetetlenné tette működését. 1944-ben kedvezőbb körülmények között a fenti néven újjáalakult. Pár hónapos legális működés után ismét betiltották, és a zsarnoki politikai rendszer minden eszközzel akadályozza tevékenységét. 1963 októberében tartották meg a párt X. kongresszusát. Az ott elfogadott program a párt legközelebbi feladataként célul tűzte ki Nicaragua felszabadítását az Egyesült Államok és a helyi oligarchia uralma alól, az ország igazi függetlenségének elérését. E cél úgy érhető el, ha demokratikus, népi, antiimperialista és agrárforradalmat valósítanak meg s ennek eredményeként olyan népi hazafias kormány alakul, amely gyökeres demokratikus és antifeudális átalakításokat hajt végre. Ez utat nyitna a szocializmushoz való átmenethez. A program kimondja, hogy kombinálni kell a harc békés és nem békés formáit.

A párt véleménye szerint Nicaraguában a fennálló diktatórikus rendszer felszámolása, a demokratikus rendszer megteremtése és az ország felszabadítása lehetetlen fegyveres harc nélkül. A párt ugyanakkor tudja, hogy az országban még nem érett meg a helyzet ennek a harcnak a megindításához. A párt jelenlegi feladata, hogy szélesítse tömegkapcsolatait és megfelelő program alapján a hazafias erőket széles demokratikus frontban egyesítse.

Az utóbbi években erősödött a párt befolyása, különösen a munkások és a tanulóifjúság körében, valamint a szakszervezetekben. A kommunisták irányításával működik az *Általános (független) Munkásszövetség*, amely egyesíti az ország szakszervezeteinek többségét. A párt kezdeményezésére alakult meg 1967-ben a *Nicaraguai Parasztok és Mezőgazdasági Munkások Szövetsége.*

A Központi Bizottság első titkára: Luis Sanchez.

SANDINO NEMZETI FELSZABADÍTÁSI FRONT
(Frente Sandinista de la Liberación Nacional)

1961-ben jött létre. Forradalmi kispolgári mozgalom, fegyveres harcot vív a diktatúra és a külföldi imperializmus ellen. Nevét a legendás Augosto César Sandino tábornoktól vette, aki a húszas években hosszú és hősies gerillaháborút vezetett az Egyesült Államok intervenciós csapatai ellen.

A hetvenes évek elején több ellenzéki párt alakult, melyek a középburzsoázia különböző rétegeit képviselik: a *Nemzeti Mozgósítás Pártja* (Partido de la Mobilización Nacional), az *Alkotmányos Mozgalom* (Movimiento Constitucionalista) és a *Nemzeti Konzervatív Akció* (Acción Conservadora Nacional).

PANAMA
(Panamai Köztársaság)

Területe: 77 082 km², *lakosainak száma:* 1 667 700 (1975).

1968 októberében katonai megmozdulás eredményeként olyan kormány alakult, amely a demokratikus erők nyomására antiimperialista álláspontra helyezkedett. Baráti kapcsolatokat tart fenn a szocialista országokkal, és harcol a csatornaövezet felszabadításáért.

A kormány betiltotta a politikai pártokat. 1972-ben új formát alakított ki: kis közigazgatási egységek (corregimiento) választanak képviselőket, s így széles képviselethez jutnak a néptömegek.

Panama politikai életében nagy szerepet játszanak a tömegszervezetek és -mozgalmak (szakszervezet, nőszervezet, parasztszervezetek), melyek támogatják a „panamai forradalom legfőbb vezetője", Omar Torrijos tábornok-miniszterelnök „*Új Panama Mozgalmát*".

A betiltás előtt a következő fontosabb pártok tevékenykedtek:

KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT
(Partido Demócrata Cristiano)

1957-ben alakult a katolikus egyház támogatásával, *Szociáldemokrata Akció* néven, később használta a *Kereszténydemokrata Mozgalom* elnevezést is.

1964-től parlamenti képviselője is volt. Katolikus értelmiségiek és diákok alkották a pártot. Kicsi, jól szervezett pártként működött.

A párt vezetője: José A. Molino.

NEMZETI LIBERÁLIS PÁRT
(Partido Nacional Liberal)

1931-ben alakult, 1960 és 1968 között kormánypárt volt, a nagybirtokosok és nagytőke érdekeit képvi-

selte, együttműködött az Egyesült Államokkal.

A párt vezetője: Marco Aurelio Robles Méndez.

PANAMAI NÉPPÁRT
(Partido del Pueblo de Panamá)

1930. április 4-én alakult *Panamai Kommunista Párt* néven. 1937-ben erős trockista befolyás miatt különböző csoportokra bomlott, és 1943 decemberében a fenti néven újjáalakult.

1953-ban betiltották, s törvényt hoztak, amely szerint 20 évi börtönbüntetés jár a kommunista tevékenységért. A párt ennek ellenére jó együttműködést teremtett egyes haladó szervezetekkel.

Az 1968-ban hatalomra került katonai kormány először üldözte a haladó erőket, és a kommunista párt sok vezetőjét is börtönbe vetették. Rövid idő múlva azonban, 1969 decemberében, miután vereséget szenvedett a reakciós erők puccskísérlete, a kormány beszüntette a baloldaliak elleni represszziókat, a kommunistákat is szabadon engedte. Ez megteremtette a feltételeket ahhoz, hogy a párt gyakorlatilag legálisan dolgozhasson. A párt a hetvenes évek elején támogatta a kormány haladó jellegű reformjait és külpolitikai tevékenységét, amelynek fő célja, hogy helyreállítsa az ország nemzeti szuverenitását a Panama-csatornaövezet fölött.

A Központi Bizottság főtitkára: Ruben Dario Sousa.

A párt lapja: El Mazo.

PANAMAI PÁRT
(Partido Panameñista)

Arnulfo Arias alapította, aki többször volt Panama elnöke. (Az utolsó Arias-kormányt az 1968. október 11-i államcsíny döntötte meg.) Nacionalista programmal és szociális demagógiával jelentős városi kispolgári tömegeket hódított meg, de támogatta a nagytőke is.

PANAMA SZOCIALISTA PÁRTJA
(Partido Socialista de Panamá)

1931-ben alakult *Marxista Szocialista Párt* néven, 1935-ben csatlakoztak hozzá a Diogenes de la Rosa vezette trockisták is. A negyvenes években belső konfliktusok gyengítették. A hatvanas évek elején ismét megerősödött, képviselőket küldhetett a kongresszusba. 1964-ben a pártban szakadás következett be, ezután elvesztette befolyását a munkásmozgalomban.

A fentieken kívül számos kis politikai párt tevékenykedett a hatvanas években. Ezek közül nyolc jobboldali és jobbközép párt a *Nemzeti Liberális Unió*ban egyesült, a *Nemzeti Liberális Párt* vezetésével. Négy reformista polgári párt *Népi Szövetség* néven alkotott koalíciót.

PARAGUAY
(Paraguayi Köztársaság)

Területe: 407 000 km², *lakosainak száma:* 2 572 000 (1974).

A kontinens egyik legelmaradottabb országa, ahol az 1954 óta hatalmon levő Alfredo Stroessner tábornok katonai-rendőri diktatúrája felszámolta a demokratikus szabadságjogokat, kegyetlen terrort alkalmaz a haladó mozgalmak és személyek ellen.

A törvényhozás szerve a kétkamarás kongresszus, mely azonban csak névleg töltheti be ezt a szerepet Stroessner diktátor mellett, aki állam- és kormányfő, valamint a fegyveres erők főparancsnoka is.

DEMOKRATA PÁRT
(Partido Demócrata)

Kicsiny, bázis nélküli párt, a polgári demokrácia normáinak talaján áll. Elítéli a terrort.

FEBRERISTA FORRADALMI PÁRT
(Partido Revolucionario Febrerista)

Nevét az 1936. február 17-i felkelésről kapta, amikor kispolgári forradalmár katonatisztek átvették a hatalmat, és radikális polgári demokratikus reformokat hirdettek meg.

E kormány megbuktatása után alakult a *Febrerista Forradalmi Koncentráció*, mely illegalitásban dolgozott. 1952-ben alakult párttá. Polgári demokráciát, földreformot hirdetett a „társadalmi igazság" jegyében. Imperialista- és kommunistaellenesség jellemezte programját. 1959-ben a liberálisokkal szövetkezve kísérletet tett Stroessner megbuktatására. 1964-ben egy baloldali csoport kivált a pártból, és megalakította az *Autentikus Forradalmi Febrerista Párt*ot.

A „nemzeti szocializmus" jelszavát hirdeti, s az összes dolgozó osztály összefogását. A kispolgárság és a középrétegek közt, valamint az alsó tisztikarban van befolyása. A párt tagja a Szocialista Internacionálénak.

A párt tagjainak száma: 3500.

KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT
(Partido Social Demócrata)

1965-ben alakult párttá az 1959-ben szervezett *Keresztényszociális Demokrata Mozgalom*ból. Falusi és városi kispolgári rétegek, értelmiségiek alkotják bázisát. Demokratikus átalakítást követel, antiimperialista és diktatúraellenes politikát hirdet. A kormány hivatalosan nem ismeri el, tevékenységét tiltja.

A párt élén a Nemzeti Tanács áll.

A párt vezetője: Rojas Silveira.

LIBERÁLIS RADIKÁLIS PÁRT
(Partido Liberal-Radical)

Nevezik *Hagyományos Liberális Párt*nak is.

1894-ben alakult, a legnagyobb „engedélyezett" ellenzéki párt. A földbirtokos-burzsoá oligarchia egyes csoportjainak érdekeit fejezi ki, bázisa a diákság és értelmiség soraiban is erős. 1904 és 1936 közt e párt volt hatalmon. A képviselőházban 16, a szenátusban 8 mandátummal rendelkezik. Nem egységes párt. A jobbszárny kommunistaellenes, együttműködik a diktatúrával, a balszárny viszont az ország haladó erőinek egységéért száll síkra, demokratikus, antiimperialista átalakulásokat sürget. A pártból 1962-ben kivált jobboldali csoport *Liberális Párt* néven a képviselőházban 4, a szenátusban 2 hellyel rendelkezik. Együttműködik a diktátorral, vezetőjükről, a hírhedt antikommunista Levi Rufinelliről „leviralisták"-nak nevezik őket. Egy demokratikus liberális csoport a hetvenes évek elején megalakította az *Alón Liberális Klub*ot.

A pártnak kerületi, területi szervezetei vannak, pártbizottsággal az élen. Az országos kongresszusok között a Direktórium irányítja.

A párt vezetője: Justo Pastor Benitez.

A párt lapja: El Radical.

NEMZETI REPUBLIKÁNUS SZÖVETSÉG; közismert néven: COLORADO PÁRT
(Asociación Nacional Republicana)

1887-ben alakult. Kormánypárt, de a diktátor mellett szerepe jelentéktelen. A földesúri-burzsoá oligarchiának, a felső tisztikar szélsőségesen jobboldali rétegeinek imperialistabarát pártja. Kényszerrel beléptetnek a pártba dolgozókat is. 1959-ben a pártból kivált a mérsékeltek egy csoportja, s *Colorado Népi Mozgalom* néven önálló párttá lett.

A *Colorado Párt* nem egységes. Egy része elégedetlen a diktatúra politikájával, reformokat követel. Ez az irányzat *Emancipación Paraguayana* címen lapot ad ki.

A párt tömegbefolyása a hetvenes években gyengült. A képviselőházban a 60-ból 40, a szenátusban a 30-ból 20 hellyel rendelkezik. Legfelsőbb vezető testülete a Vezető Tanács.

A párt vezére: Alfredo Stroessner, *elnöke:* Juan R. Chávez.

A párt lapja: La Patria.

PARAGUAYI KOMMUNISTA PÁRT
(Partido Comunista Paraguayo)

1928. február 19-én alakult. Története során csak néhány hónapig (1946. augusztus–1947. január) volt módja a legális tevékenységre. Vezetőinek nagy része börtönben sínylődik – van, aki már több mint 20 éve. A párt 1953-ban súlyos veszteségeket szenvedett. O. Creydt, a *Központi Bizottság* volt főtitkára, szaboltálta a gerillaosztagokkal való együttműködést, ugyanakkor több rendőrügynök épült be a pártba. 1965-ben „a párt védelmére és újjászervezésére alakult bizottság" leküzdötte a válságot: Creydt kizárása után újjászervezték a pártot.

A különösen kegyetlen Stroessner-diktatúra minden haladó mozgalmat véresen elnyom. 1969-ben tör-

vényt fogadtak el „az állam védelméről", s ez megtiltja az „osztályharc szítását", a kormány bármiféle bírálatát. A párt ilyen körülmények között harcol a demokratikus jogok biztosításáért, követeli a politikai foglyok szabadon bocsátását.

Az 1971. április 4–10. között megtartott III. kongresszus elfogadta a párt programját és politikai téziseit. A kongresszus határozata szerint a párt célja a diktatúra megdöntése és olyan kormány megalakítása, amely képes demokratikus változások végrehajtására: széles körű politikai szabadságjogok a nép számára; a férfi és nő valóságos egyenjogúsága; a nagybirtok kisajátítása és a föld felosztása a parasztok között; az állami gazdasági szektor demokratizálása; a természeti kincsek államosítása; a külföldi kapitalisták különleges jogainak megszüntetése; független külpolitika; törvényileg biztosított nyolcórás munkanap; a gyermekek dolgoztatásának betiltása.

A párt e célok elérése érdekében egy diktatúraellenes nemzeti front létrehozását tekinti a legfontosabb feladatnak. A kongresszuson elfogadott program szerint a diktatúra körülményei között a forradalmi harc egyetlen módja az általános népi felkelés.

A Központi Bizottság titkára: Reynaldo Marín.

A párt lapja: Adelante.

PERU
(Perui Köztársaság)

Területe: 1 285 000 km², *lakosainak száma:* 13 572 052 (1972).

Az 1968. október 3-án megalakult katonai kormány megszüntette a burzsoá alkotmányosság addigi formáit (parlament stb.). A fegyveres erők három fegyvernemének főparancsnokából és a köztársasági elnökből álló Forradalmi Junta a legfelsőbb hatalmi szerv. A kormányt ugyancsak a három fegyvernem tábornokai alkotják. A miniszteri posztok 50%-a a szárazföldi hadsereg, 25–25%-a a légierők és a haditengerészet kezében van. A szárazföldi erők főparancsnoka a mindenkori miniszterelnök és hadügyminiszter.

Az 1968-ban alakult kormány antiimperialista, latifundiumellenes forradalmat kezdett el: államosították a legnagyobb imperialista monopóliumokat, és radikális földreformot hajtottak végre, antiimperialista, el nem kötelezett külpolitikát folytattak.

A katonai kormányzat a politikai pártokat távol tartja a hatalomtól. Egy általa irányított aktív politikai tömegbázis létrehozására irányuló törekvései nem jártak eredménnyel. Tömegszervezetei: a *Perui Forradalom Dolgozóinak Központja* (Central de Trabajadores de la Revolución Peruana), a *Forradalmi Munkásmozgalom* (Movimiento Laboral Revolucionario).

Az ugyancsak a kormány által létrehozott *Peru Parasztjainak Szövetsége* (Confederación de Campesinos del Peru) jelentős tömegeket tömörít. A kormány 1975 februárjában kiadott ideológiai platformja „pluralista, szocialista, humanista, demokratikus" „se nem kapitalista, se nem kommunista" társadalom létrehozását fogalmazta meg. A jelentős tömegbázissal rendelkező pártok közül a kommunista párt, a *Szocialista Akciópárt* és a *Kereszténydemokrata Párt* „kritikus támogatásban" részesítette a kormányt. Az 1975-ben hatalomra került Francisco Morales Bermudez kormánya bizonyos változtatásokat kezdett el az ország bel- és külpolitikájában, ami veszélyezteti az előző kormány által megvalósított haladó reformokat.

KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT
(Partido Demócrata Cristiano)

1956-ban jött létre, Lima és Arequipa városában van elsősorban bázisa a középrétegek között. 1956 és 1962 között kis parlamenti csoportja ellenzékben volt, 1963-tól támogatta Belaúnde Terry kormányát, annak hasonló programja miatt.

Tömegbázisa a proletariátus soraiban is van. Az ellenőrzésével működik az 1955-ben létrejött *Keresztény Szakszervezeti Mozgalom* (Movimiento Sindical Cristiano), mely 1968-ban a *Munkások Nemzeti Központja* (Central Nacional de Trabajadores) nevet vette fel. A párt ifjúsági szervezetet is irányít *(Juventud DC)*.

A pártból 1967-ben kivált egy jobboldali csoport, s megalakította a *Keresztény Néppárt*ot (Partido Popular Cristiano), 1971-ben újabb csoport vált ki *Közösségi Szocialista Mozgalom* (Movimiento Socialista Comunitario) néven.

A párt támogatja a katonai kormány politikáját, jelentős az ideológiai befolyása a hadsereg tisztikarában és az értelmiség soraiban keresztény, „humanista szocialista" elképzeléseivel.

A párt vezetője: Hector Cornejo Chávez.

NÉPI AKCIÓPÁRT
(Partido Acción Popular)

1956-ban alapította F. Belaúnde Terry építészmérnök. A burzsoázia új, imperialistákhoz nem kötődő rétegeit, a műszaki értelmiségieket tömörítette, de jelentős bázisa volt a gazdag parasztok és a hadsereg középrétegekből származó tisztjei körében is. 1957-ben kiadott programja („Peru a peruiaké") nacionalista, mérsékelten antiimperialista, oligarchiaellenes tartalmú volt: iparosítás, agrárreform, az imperialista monopóliumok korlátozása, iskolaprogram, a lakásépítés fokozása, az indián lakosság „felemelése" szerepelt céljai között.

1963 és 1968 között Belaúnde Terry elnök és kormánya a programból keveset valósított meg. Ebben szerepet játszott a parlamenti ellenállás is. Erőteljes paraszti földfoglaló mozgalom indult meg a hegyvidéken, gerillagócok is keletkez-

tek, és a városokban fellendült a munkásmozgalom. A párt jobbratolódott, a vezetése alatt álló kormány az *Aprista Párt* és az oligarchia, valamint az imperialista erők támogatásával fegyverrel törte le a népi mozgalmakat. A pártból ezért 1968 elején kiváltak azok az erők, melyek komolyan vették a párt programját, és létrehozták a *Szocialista Népi Akciópárt*ot.

1968 után ellenzékbe vonult. Vezetőinek egy részét bebörtönözték, más részét száműzték. A párt minden erővel nehezítette a reformok végrehajtását. 1974-ben közeledett az APRA felé, s felvetette az ellenzéki *Polgári Front* (Frente Cívico) megteremtését, mely azonban nem jött létre.

A katonai kormányzat 1975–1976-ban a párt több vezetőjét kiengedte a börtönből, és a párt iránt „megértőbb" lett.

A párt vezetője: Fernando Belaúnde Terry.

PERUI APRISTA PÁRT
(Partido Aprista Peruano – APRA)

1930-ban alakult, elődje az *Amerikai Népi Forradalmi Szövetség* (Alianza Popular Revolucionario Americano – APRA) volt, az 1924-ben létrejött kontinentális mozgalom. *Perui Néppárt* néven is működött. Korábban antiimperialista jelszavakat hangoztatott, de a második világháború óta nyíltan imperialistabarát politikát folytat. Jobbratolódása miatt 1956-ban a radikális kispolgári erők kiváltak a pártból, létrehozva a *Lázadó APRA*-t (APRA Rebelde), amely később más kispolgári forradalmárokkal megalakította a *Forradalmi Baloldali Mozgalmat* (MIR).

Az APRA 1948 és 1956 között, Odría diktatúrája idején illegalitásban volt, 1956-ban az USA-barát Prado elnök támogatójaként a parlament legerősebb pártja lett. Az 1962-es választásokon a párt jelöltje, Haya de la Torre kapta a legtöbb szavazatot, de a hadsereg oligarchiaellenes érzelmű vezetői által alakított *Átmeneti Junta* megsemmisítette az eredményeket. Az 1963. évi választásokon Haya, bár több szavazatot kapott, mint az előző évben, csak második lett Belaúnde Terry mögött. Mint a legnagyobb parlamenti párt, a szélsőjobboldali *odristák*kal összefogva minden haladó reformjavaslatot bojkottált. Demagógiával napjainkban is jelentős kispolgári tömegeket tömörít. 1968 után elvesző paraszti befolyása helyett a nagyvárosok lumpenelemei felé fordult.

A tanárok közt is nagy befolyása van, s rajtuk keresztül ellenőrzi a középiskolák, valamint alsóbb fokú főiskolák hallgatóinak szervezeteit. Nagy a befolyása a szabad foglalkozású értelmiségiek (ügyvédek, orvosok) körében, de a hadseregben is. A befolyása alatt álló szakszervezeti központ irreális követelésekkel igyekszik nehézségeket okozni a kormánynak.

Az APRA ma is a legerősebb perui párt, mely a burzsoá demokratikus intézmények visszaállítását követeli, valamint polgári kormányzatot. Vad antikommunista hisztéria jellemezi

agitációját. A perui oligarchia és az imperialista erők az APRA-t tekintik fő bázisuknak. Az APRA megfigyelő tagként kapcsolódik a Szocialista Internacionáléhoz, bár szociáldemokrata reformizmusa már korábban kudarcot vallott.

A párt tagjainak száma: 55 000.

A párt vezetője: Victor Raúl Haya de la Torre.

PERUI KOMMUNISTA PÁRT
(Partido Comunista Peruano)

1928. szeptember 16-án alakult, 1930-ig *Perui Szocialista Párt* volt a neve. 1968 októberéig csaknem mindig illegálisan dolgozott, de ilyen körülmények között is fontos szerepet játszott az imperializmus és az egymást követő reakciós katonai kormányok elleni harcban. 1945 és 1948 között dolgozhatott legálisan, ekkor mintegy 35 000 tagja volt. Különösen nagy szerepe volt a pártnak az amerikai monopóliumok államosításáért vívott harcban. A párt kezdeményezésére alakult meg a hatvanas évek elején, más antiimperialista és demokratikus politikai csoportokkal együtt, az *Ásványolaj-védelmi Nemzeti Front*, amely később *Nemzeti Felszabadítási Front*tá alakult át.

Az 1968. október 3-án alakult katonai kormány oligarchiaellenes és imperialistaellenes programját támogatta a párt. Különösen nagyjelentőségű volt, hogy a kormány a nagy cégek tulajdonában levő agráripari komplexumokat átadta a dolgozók szövetkezeteinek és törvényt hozott arról, hogy a vállalkozóknak évi jövedelmük 27%-át fel kell osztaniuk a dolgozók között.

A párt úgy értékelte, hogy a kormány kifejezi a nemzeti burzsoázia, a radikális kispolgárság és a néptömegek érdekeit, és vezetésével az ország előrehalad a függetlenség és a társadalmi haladás irányába. Az ország az antiimperialista, agrár-, demokratikus és nemzeti felszabadító forradalom kezdeti szakaszában van, amely antikapitalista tendenciákat hordoz. A párt a forradalmi folyamat elmélyítésére, széles népi összefogásra törekszik, ami megköveteli a néptömegek aktivitásának fokozását. A párt 1973. november 2–6. között tartott VI. kongresszusa megerősítette ezt a politikai irányvonalat.

Az 1975 decemberében történt kormányváltozás után nyilatkozatában a párt kifejezte azt a megyőződését, hogy az ország új vezetősége határozottabban érvényesíti majd a forradalom antiimperialista és oligarchiaellenes irányvonalát, megszilárdul a fegyveres erők és a polgári lakosság közötti egység, a dolgozó tömegek fokozott mértékben vesznek majd részt a társadalmi-gazdasági átalakítás folyamatában. A pártnak ez a reménye nem vált valóra, mert a kormány politikája veszélybe sodorja a forradalmi folyamat eredményeit. Az 1978 júniusára kitűzött alkotmányozó nemzetgyűlési választások előkészületeiről az a párt véleménye, hogy az nem lesz teljes, sem demokratikus, mert a jelölési rendszer túl bonyolult és kizárják a választásokból az írástudatlanokat.

A Központi Bizottság főtitkára: Jorge del Prado.

A párt lapja: Unidad.

SZOCIALISTA NÉPI AKCIÓ
(Acción Popular Socialista)

A *Népi Akciópárt*ból kivált csoport alakította. 1971-ben vette fel e nevet. A szocializmus felépítését hirdeti, programja hazafias, antiimperialista. Kispolgárok és értelmiségiek is támogatják, de a parasztság és munkásság soraiban is vannak követői. Befolyása a kommunisták vezette szakszervezeti központban is számottevő. Támogatja a katonai kormány politikáját.

A párt vezetője: Gustavo Momme és Ramirez Novoa.

E jelentős befolyással rendelkező pártokon kívül Peruban számos kis párt működik:

FORRADALMI BALOLDALI MOZGALOM
(Movimiento de Izquierda Revolucionario – MIR)

1959-ben alakították az *APRA*-ból kiszakadt forradalmi kispolgári fiatalok. Vezetője Luis de la Puente Uceda volt. Marxistának vallotta magát, s kubai hatásra 1965-ben gerillamozgalmat szervezett a hegyvidéken, de nem tudta az indián és mesztic parasztság támogatását megszerezni. A belső rivalizálás és a fegyveres harc egyaránt hozzájárult felbomlásához. Maga De La Puente is elpusztult a harcokban. 1967-ben szerveződött újjá. Kapcsolatot tart a többi latin-amerikai országban működő hasonló mozgalommal.

PERUI SZOCIALISTA PÁRT
(Partido Socialista Peruano)

1930-ban jött létre, amikor a szociáldemokrata elemek Luciano Castillo vezetésével kiváltak J. C. Mariátegu forradalmi *Szocialista Pártjá*ból. A párt bázisa az északi olajmunkások, városi értelmiségiek és az északi kisbirtokosok közt volt jelentős. Tevékenysége ma formális.

A párt vezetője: Luciano Castillo.

Az országban működik két igen kis befolyású, a kommunista nevet bitorló Kína-barát párt: a *Perui Kommunista Párt* (Partido Comunista Peruano), vezetője Saturnino Paredes, lapja a *Bandera Roja* és *Peru Kommunista Pártja* (Partido Comunista del Peru), lapja a *Patria Roja*. Mindkét párt „fasisztának" nevezte a haladó kormányt. Működnek még – ugyancsak csekély befolyással – trockista pártok is: *Peru Marxista–Leninista Kommunista Pártja* (Partido Comunista Marxista–Leninista del Peru), vezetője César Sotomayor; a *Szocialista Forradalmi Liga* (Liga Socialista Revolucionaria), vezetője Ismael Frias; a *Forradalmi Marxista Munkáspárt* (Partido Obrero Marxista Revolucionario), vezetője Ricardo Napun; a *Forradalmi Munkásirányzat* (Tendencia Obrera Revolucionaria), vezetője Martin Letts.

Több kis jobboldali párt is tevékenykedik:

KERESZTÉNY NÉPPÁRT
(Partido Popular Cristiano)

1967-ben a *Kereszténydemokrata Párt*ból kilépett jobboldaliak hozták létre. Támadta a kormány antiimperialista, oligarchiaellenes politikáját.

A párt vezetője: Luis Bedoya Reyes.

NEMZETI ODRISTA SZÖVETSÉG
(Unión Nacional Odríista)

1961-ben alapította az exdiktátor, Odría tábornok. Az 1962–1963-as választásokon mint az oligarchia USA-barát pártja, nagyszámú szavazatot szerzett. Ekkor Lima nyomornegyedeit is mozgosítani tudta. 1963 és 1968 között az *APRA*-val alakított jobboldali ellenzéki parlamenti koalíciót. 1968 után – vezetője halálával – jelentőségét elvesztette.

NEMZETI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
(Partido Social Demócrata Nacionalista)

1968-ban alakult.

A párt vezetője: Julio de la Piedra.

PERUI DEMOKRATIKUS MOZGALOM
(Movimiento Democrático Peruano)

1956-ban alakult, eredeti neve *Demokratikus (Pradista) Mozgalom* (Movimiento Democrático Pradista). Prado elnökjelöltségének támogatására létrejött párt. Alkalmi kiadványok jelzik létét.

PUERTO RICO
(Puerto Ricó-i Szabadállam)

Területe: 8896 km², *lakosainak száma:* 3 112 500 (1975).

A spanyol gyarmatbirodalomhoz tartozott, 1898-ban foglalta el az Egyesült Államok. Ma annak „társult szabadállama" – valójában gyarmata.

Törvényhozó testülete, a kétkamarás Törvényhozó Gyűlés csupán korlátozott autonómiával rendelkezik. Legfőbb államhatalmi testülete az Egyesült Államok Kongresszusa, ahova 1970-től Puerto Rico is küldhet képviselőket. A végrehajtó hatalom a kormányzó kezében van.

KERESZTÉNY AKCIÓPÁRT
(Partido Acción Cristiana)

1960-ban alakult. A katolikus főpapság, egyes földesúri és burzsoá körök támogatását élvezi. A status quo híve. Nincs tömegbefolyása.

KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT
(Partido Demócrata Cristiano)

1960-ban alakult, és jelentős polgári erőket tömörített. Erőteljesen hangsúlyozza világi jellegét. A középrétegekben van bázisa. A kistulajdon

védelmét, fejlesztését, a polgári demokrácia tiszteletben tartását követeli.

KÖZTÁRSASÁGI ÁLLAMISÁGI PÁRT
(Partido Estadista Republicano)

A múlt század végén alakult, 1903-ban csatlakozott az Egyesült Államok Köztársasági Pártjához. Az Egyesült Államokba való teljes beolvadás híve. Az USA monopóliumaival szorosan összefonódott rétegek, a helyi nagybirtokosok, nagyburzsoázia, valamint a felső hivatalnokok érdekeit fejezi ki.

NÉPI DEMOKRATIKUS PÁRT
(Partido Popular Democrático)

1938-ban alapította Luis Muñoz Marín, aki a harmincas években vezetője volt az ország függetlenségéért vívott harcnak. A párt földreform-ígéreteivel támogatásra lelt a paraszti tömegekben. A polgári pártok és a szocialista párt munkástömegei is feléje fordultak, mert a gazdaság fejlesztését, szociális reformok bevezetését ígérte. Az 1940. évi választásokon a szavazatok kétharmadát szerezte meg, 1968-ig az ország többségi pártja volt. A párt vezetői a gazdaság fejlesztésének elsődlegességét vallották, s azt, hogy ennek fejében meg kell elégedni a széles körű autonómiával. Ez többször vezetett szakadáshoz, 1946-ban a kivált függetlenségiek megalakították a *Puerto Ricó-i Függetlenségi Párt*ot (Partido Independentista Puertorriqueño). Az ötvenes években ugyancsak a függetlenséget követelők új csoportja hagyta el a pártot, megalakítva a *Mozgalom a Függetlenségért* nevű pártot.

A párt támogatásával fogadták el az 1952-es alkotmányt, mely a „társult szabadállam" formulát alkalmazta az ország és az USA viszonyára. Az 1967. évi népszavazás után – melyen a párt agitációjának hatására az ország többsége a „társult" viszony fenntartása mellett szavazott – újabb szakadás következett be. 1968-ban baloldali függetlenségi csoport vált ki, és létrehozta a *Néppárt*ot. 1968-ban a párt elvesztette parlamenti többségét.

A párt a nagyburzsoázia, az ültetvényesek és a konzervatív állami tisztviselők és értelmiség érdekeit fejezi ki. Jelentős bázisa van a munkások, a parasztság és a városi kispolgárság között is.

A párt vezetője: Rafael Hernández Colón.

PUERTO RICÓ-I FÜGGETLENSÉGI PÁRT
(Partido Independentista Puertorriqueño)

1946-ban alakították a *Népi Demokratikus Párt*ból kivált kispolgári, értelmiségi, tisztviselői csoportok. Harcol az ország függetlenségéért.

PUERTO RICÓ-I KOMMUNISTA PÁRT
(Partido Comunista Puertorriqueño)

1934 szeptemberében alakult. 1944-ben az *Egyesült Államok Kommunista Párt*jában felülkerekedett browderista politika hatására a párt fel-

oszlatta önmagát, és csak 1945-ben alakult újjá.

Az ország helyzetéből következően a párt igen nehéz körülmények között harcol. Tekintettel arra, hogy Puerto Rico az Egyesült Államok gyarmata, a haladó erőket különböző intézkedések sújtják. A kommunista párt formailag legálisan működik, de állandó üldöztetésnek van kitéve. A kommunisták megfigyelés alatt állnak, korlátozzák a munkalehetőségeiket. Ilyen körülmények között harcol a párt az ország függetlenségéért. Az 1968-ban alakult *Függetlenségi Mozgalom* keretein belül együttműködésre törekszik minden antiimperialista csoporttal.

A párt tagjainak száma: 1500.

A Központi Bizottság főtitkára: Felix Ojeda.

A párt lapja: Pueblo.

PUERTO RICÓ-I SZOCIALISTA PÁRT
(Partido Socialista de Puerto Rico)

1917-től működött Puerto Ricóban, szocialista párt. Ez a köztársaságiakkal együtt 1932 és 1942 között a helyi parlamentben többségben volt. Munkástömegei a negyvenes években elhagyták. E párt 1950-ben meg is szűnt. A mai szocialista párt a *Népi Demokratikus Párt*ból kivált *Mozgalom a Függetlenségért* csoportból alakult 1959-ben, 1971-ben pedig felvette a szocialista nevet. Jelentős erőt képvisel, bázisa a munkások és középrétegek, valamint az Egyesült Államokban dolgozó Puerto Ricóiak között van. Független, demokratikus Puerto Ricóért harcol.

A párt főtitkára: Juan Mari Bras.

A párt lapja: Claridad.

ÚJ PROGRESSZÍV PÁRT
(Nuevo Partido Progresista)

A *Köztársasági Államisági Párt*ból 1967-ben kiszakadt csoportok alakították 1968-ban. Jelenleg kormányzó párt. Célja, hogy fokozatosan az Egyesült Államok tagállamává változtassa az országot.

A párt vezetője: Luis A. Ferré.

A párt lapja: El Día.

SALVADOR
(Salvadori Köztársaság)

Területe: 21 393 km^2, *lakosainak száma:* 3 886 764 (1974).

A törvényhozó hatalom a Törvényhozó Nemzetgyűlés kezében van. Az államelnök egyben a kormány feje is. Az 1950-ben elfogadott liberális alkotmány van érvényben.

A legutolsó választások 1972-ben voltak, amikor az oligarchia „hivatalos" pártja, a *Nemzeti Megbékélés Pártja* jelöltje, Armando Molina ezredes és az *Ellenzék Nemzeti Szövetsége (Kereszténydemokrata Párt, Nemzeti*

Forradalmi Mozgalom, Nemzeti Demokratikus Szövetség) jelöltje versengett. Egyik jelölt sem kapott többséget, de a Törvényhozó Nemzetgyűlés Molina ezredest választotta elnökké.

ÁPRILIS-MÁJUS FORRADALMI PÁRT
(Partido Revolucionario Abril-Mayo)

A párt neve az 1944. április–májusi harcokat idézi, amikor a salvadori nép felkelt a diktatúra ellen. A parasztság, a baloldali kispolgárság és a munkásság jelentős erőit tömörítette a hatvanas években. Forradalmi párt, szolidaritást vállalt a kubai forradalommal. Részt vett az 1960-as októberi felkelésben. Illegalitásban működik.

A párt vezetője: R. Carias Delgado.

DEMOKRATIKUS AKCIÓPÁRT
(Partido Acción Democrática)

A városi kispolgárságnak, a munkások kis rétegének pártja. Vezetői antikommunisták, de tagjai közt vannak forradalmárok is, politikai irányvonala változó.

DEMOKRATIKUS EGYESÜLÉS FORRADALMI PÁRTJA
(Partido Revolucionario de Unificación Democrática)

1949-ben alakult, a nagyburzsoázia és a latifundisták egy részét képviselte. Az amerikai monopóliumokkal szoros kapcsolatban állt. Az ötvenes években, José Maria Lemús ezredes diktatúrája idején kormánypárt volt. A hetvenes évek elején már nem játszott jelentős szerepet.

FÜGGETLEN DEMOKRATIKUS EGYSÉGFRONT
(Frente Único Democrático Independiente)

1971-ben alakult, a földbirtokos oligarchia pártja. Vezetője, az antikommunizmusáról hírhedt A. Medrano tábornok 1972 márciusában puccsal kísérelte meg megszerezni a hatalmat.

KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT
(Partido Demócrata Cristiano)

1960-ban alakult ellenzéki párt. Az oligarchia és a klérus érdekeit képviseli, de jelentős befolyása van a kispolgárság soraiban is, valamint az egyetemeken. A katolikus ifjúsági szervezet szoros kapcsolatban áll a párttal. Amerika-barát párt volt, a hatvanas években erős Kuba-ellenesség jellemezte. Az utóbbi időben több kérdésben a demokratikus erőkkel együtt lépett fel, és külpolitikai álláspontján is változtatott: antiimperialista jelszavakat hirdet.

A párt tagjainak száma: 70 000.

A párt vezetője: R. Lara Velado.

MEGÚJHODÁS AKCIÓPÁRTJA
(Partido Acción Renovadora)

A középrétegek pártja; a hatvanas években népi bázisa is volt. Mérsékelt liberális reformokat követelt. A hetvenes években elvesztette jelentőségét.

NEMZETI DEMOKRATIKUS SZÖVETSÉG
(Alianza Democrática Nacional)

1969 júniusában alakult. A kis- és középpolgárság, valamint a diákság és értelmiség között vannak hívei.

NEMZETI FORRADALMI MOZGALOM
(Movimiento Revolucionario Nacional)

A demokratikus értelmiség, a munkásság, parasztság és diákság egy része a bázisa. Az 1972 óta működő *Ellenzék Nemzeti Szövetségé*nek kezdeményezője volt. A valódi képviseleti demokráciáért küzd.

NEMZETI MEGBÉKÉLÉS PÁRTJA
(Partido de Conciliación Nacional)

1961-ben alapította J. A. Ribera Carballo, aki 1962-től köztársasági elnök volt. Az Amerika-barát párt ideológiamentességet hirdet, és elsősorban választások idején működik. A pártban az utóbbi időben két jelentős irányzat – egy reformista és egy konzervatív – válik el egymástól.

Az 52 tagú parlamentben 37 mandátuma van. Jelenleg kormányon van.

SALVADORI NÉPPÁRT
(Partido Popular Salvadoreño)

A hetvenes években alakult; a földbirtokosok, a jobboldali nacionalista reakciós közép- és nagyburzsoázia pártja.

SALVADOR KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partido Comunista de El Salvador)

1930 márciusában alakult; rövid időszak kivételével illegalitásban dolgozik. 1932-ben aktívan részt vett a népi felkelésben. Az amerikai és angol imperialisták kíméletlenül leverték a felkelést, a kommunista párt tevékenységét betiltották. Az ország politikai helyzetére jellemző, hogy a választásokon egyetlen baloldali pártnak sem engedik meg a részvételt. Az országban fasiszta fegyveres bandákat szerveztek a kommunisták és más hazafiak felkutatására és meggyilkolására. A kegyetlen antikommunista hajszában nyíltan részt vesznek az amerikai FBI ügynökei is, akiknek nagy a befolyásuk az országban.

A párt 1968 elején tartotta V. kongresszusát, mely meghatározta az amerikai imperializmussal összefonódott hazai reakciós erők elleni harc feladatait. A párt véleménye szerint ez a harc csak úgy lehet eredményes, ha koordinálni tudják a közép-amerikai országok népeinek akcióit a közös ellenség, az Egyesült Államok ellen. A párt álláspontja az, hogy olyan helyzetben, amilyen az országban van, a nép csakis a fegyveres harccal juthat hatalomra, de a fegyveres harcot kombinálni kell a politikai küzdelem eszközeivel is. A párt fő feladatának tartja a demokratikus erők egységfrontjának megteremtését.

A párt főtitkára: Jorge Chafic Jaudal.

A párt lapja: La Verdad.

SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
(Partido Social Demócrata)

Az oligarchia pártja. Soraiban van egy irányzat, mely reformokkal kívánja megelőzni a tömegek harcát. Nincs jelentős befolyása, és tevékenysége nem hasonlít a valódi szociáldemokrata pártokéhoz, nem is tart kapcsolatot velük.

SURINAME

Területe: 142 000 km², *lakosainak száma:* 420 800 (1972).

A volt Holland Guayana, 1975 végén lett független.

EGYESÜLT HINDUSZTÁNI PÁRT

Az indiai származású lakosságot tömöríti.

KAUM-TANI PERSATUAN INDONESIA

Az indonéz lakosságot fogja össze.

NACIONALISTA KÖZTÁRSASÁGI PÁRT

A kis- és középpolgárság érdekeit fejezi ki. A hetvenes évek tömegmozgalmaiban jelentős szerepet játszott. Az összes nacionalista erő egyesítésére törekszik.

SURINAME-I HALADÓ NÉPPÁRT
(Progressive Surinaamse Volkspartij)

1946-ban alakult.

A fehér kis- és középpolgárság pártja, együttműködik a *Nemzeti Párt*tal. A katolikus egyház befolyása alatt áll.

SURINAME-I NEMZETI PÁRT
(Nationale Partij Suriname)

A fehér nagyburzsoázia és ültetvényesek pártja, jó kapcsolatokat tart fenn az amerikai monopóliumokkal. Befolyása van a parasztságra és a munkásságra is.

TRINIDAD ÉS TOBAGO
(Trinidad és Tobago Köztársaság)

Területe: 5128 km², *lakosainak száma:* 1 048 400 (1972).

Az ország 1962 óta független, 1976-ban lett köztársaság. A közigazgatási és társadalmi funkciókat csaknem kizárólag négerek, illetve kis részben mulattok töltik be. Az indiai bevándorlók (a lakosság 36%-a) ki vannak szorítva a közigazgatásból. A politikai pártok szerveződésében is érvényesül az etnikai megoszlás.

Az 1971-es választásokat az ország összes politikai pártja, a *Népi Nemzeti Mozgalom* (PNM) kivételével bojkottálta, s bár a PNM a választásra jogosultak szavazatainak csak 28%-át kapta meg, mind a 36 helyet ő szerezte meg a parlamentben. Az 1976-os választásokon ismét a PNM győzött.

DEMOKRATA MUNKÁSPÁRT
(Democratic Labour Party)

1956-ban alakult, a kispolgárság, értelmiség néhány rétegére, valamint a városi munkásság egy részére támaszkodik. Gyakran következett be a pártban szakadás. 1965-ben egy kispolgári-polgári csoport megalakította a *Liberális Párt*ot (Liberal Party), amely azonban rövid életű volt.

A párt elnöke: B. Majaraj.

A párt lapja: New Statesman.

DEMOKRATIKUS AKCIÓ KONGRESSZUSA
(Democratic Action Congress)

A burzsoázia jelentős csoportjainak a pártja.

A párt vezetője: Raymond Robinson.

EGYESÜLT MUNKÁSFRONT
(United Labour Front)

1974-ben alakult, és az 1976-os választásokon a legjelentősebb ellenzéki pártok közé tartozott. Bázisát a gyáripari proletariátus és a munkanélküliek alkotják.

NÉPI NEMZETI MOZGALOM
(People's National Movement)

1956-ban alakult. Döntően a négereket és a mohamedán indiaiakat tömöríti. A kis- és középpolgárság érdekeit fejezi ki, de élvezi a kereskedő és ipari burzsoázia, valamint a külföldi imperialista cégek támogatását is. Bírálta a kolonializmus minden formáját, ugyanakkor szükségesnek tartja a külföldi tőke jelenlétét, ellenzi a szocialista országokkal a kapcsolatok felvételét, kivéve Kubát, mellyel diplomáciai kapcsolatot létesített. A párt az ország iparosítását, az oktatás fejlesztését s a demokratikus intézmények megőrzését hirdeti.

A hatvanas években a pártvezetésben erősödött a jobboldali tendencia, ez szakadáshoz vezetett. Több képviselő kivált a pártból. Tömegbázisa is csökkenő tendenciát mutat.

Az egypárturalom ellen 1971-ben több haladó párt létrehozta a *Forradalmi Szervezetek Szövetségét*, és ez szocialista célokat fogalmazott meg. E szövetség azonban nem bizonyult tartósnak.

A mozgalom vezetője: Eric E. Williams.

TAPIA-HÁZ MOZGALOM
(Tapia House Movement)

1969-ben egyetemi oktatók szervezték. A mozgalom a gazdasági és a társadalom strukturális átalakítását és a teljes függetlenséget tűzte ki célul.

A mozgalom vezetője: Lloyd Best.

Az 1976-os választási harcban számos kis párt jelent meg: a *Szociáldemokrata Munkáspárt* (Social Democratic Labour Party), a *Nyugat-indiai Nemzeti Párt* (West Indian National Party), a *Liberális Akció Pártja* (Liberal Action Party), az *Egyesült Szabadságpárt* (United Freedom Party) és a *Fiatalok Nemzeti Pártja* (Young People's National Party). E kis pártok a kispolgárság és a középrétegek, valamint az etnikai közösségek egy-egy csoportját képviselik, nem jelentősek.

URUGUAY
(Uruguayi Keleti Köztársaság)

Területe: 186 900 km², *lakosainak száma:* 2 763 964 (1975).

Az ötvenes évek közepéig „Latin-Amerika Svájcának" nevezték. A növekvő gazdasági nehézségek miatt a tömegmozgalmak egyre erősödtek, a hetvenes évek elején városi gerillamozgalom is kibontakozott. 1973-ban Bordaberry elnök a hadsereg támogatásával eltörölte az alkotmányos intézményeket, és a demokratikus hagyományairól híres Uruguayban reakciós katonai diktatúrát vezettek be. Bordaberry elnök a parlament feloszlatása után államtanácsot hozott létre. A baloldali pártokat betiltották, több ezer politikust, köztük a kommunista képviselőket is 15 évre megfosztották politikai jogaiktól.

Korábban Uruguay politikai élete kétpártrendszeren alapult: a „Colorado" és a „Blanco" párt egymást váltó uralma jellemezte.

„BLANCO" NEMZETI PÁRT
(Partido Nacional, „Blancos")

1928-ban alakult. Az angolbarát nagybirtokosok pártja volt. „Elismert" ellenzéki párt, mely 1958 és 1966 között hatalmon is volt. Ma ezt a pártot támogatják a városi középrétegek, és jelentős a munkásbázisa is. A párt legfőbb vezetői, M. R. Echegoyennel az élen, támogatták a katonai államcsínyt. Echegoyen halála után a pártban erősödött a diktatúraellenes irányzat, mely bírálja az országnak az Egyesült Államoktól való függését is. Több frakcióból áll. Egy radikális kispolgári csoport Enrique Erro vezetésével kivált a pártból, és 1971-ben csatlakozott a *Széles Front*hoz.

A párt lapja: El País.

COLORADO PÁRT
(Partido Colorado Batllista)

A harmincas években alakult. Az 1958 és 1966 közötti időszakot kivéve az elmúlt fél évszázadban e párt volt uralmon. Fő támogatója a jelenlegi katonai diktatúrának.

A párt névadó vezetője José Battle y Ordóñez, aki 1903–1907 és 1911–

1915 között az ország elnöke volt. A hazai ipar fejlesztése, a külföldi cégek állami ellenőrzése, szociális törvényhozás és munkástörvények fűződnek nevéhez. Ma az ipari oligarchia USA-barát pártja. Nem egységes, több frakcióra oszlik, melyek a választásokon is saját listával indulnak. Két fő frakciója a *„14-es lista"*, melyet César Battle Pacheco, és a *„15-ös lista"*, melyet Jorge Battle vezet. Ez utóbbi, jobboldali frakcióból vált ki a *„99-es lista"*, mely a radikális kispolgárság álláspontját fejezte ki. E csoport csatlakozott az 1971-ben alakult *Széles Front*hoz.

A pártnak nincs bejegyzett tagsága, elsősorban választások idején működik, a lakónegyedek pártklubjaira támaszkodva. Hatalmon maradásához a frakciók léte nagyban hozzájárult, ugyanis a „listák" által összegyűjtött szavazatok összege mindig elegendő a győzelemhez.

A párt lapja: Colorado, La Mañana, El Diario.

KERESZTÉNYDEMOKRATA PÁRT
(Partido Demócrata Cristiano)

1912-ben alakult a *Polgári Szövetség* (Unión Cívica – UC) „a katolikus érdekek védelmére". A második világháború után a pártnak nagy szerepe volt a latin-amerikai kereszténydemokrata mozgalom megszervezésében. A kontinentális főtitkárság vezetője az uruguayi vezető, Dardo Regules lett.

A *Kereszténydemokrata Párt* nevet 1962-ben vette fel, két év múlva azonban kettészakadt. Konzervatív elemek megalakították a *Keresztény Polgári Mozgalmat* (Movimiento Cívico Cristiano). A párt „funkcionális csoportok" alapján szerveződik: a *Kereszténydemokrata Munkásfront* (Frente Laboral Demócrata Cristiano) tömöríti a munkás támogatóit, nőszervezete a *Kereszténydemokrata Nők Szervezete* (Organización Femenina Demócrata Cristiana), a fiatalokat szervezi a *Kereszténydemokrata Ifjúság* (Juventud Demócrata Cristiana). A párt a kispolgárság, a nemzeti burzsoázia radikális csoportjait tömöríti. 1971-ben tagja lett a *Széles Front*nak.

A párt vezetője: Juan Pablo Terra.
A párt lapja: Ahora.

URUGUAY KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partido Comunista del Uruguay)

1920. szeptember 20-án alakult a szocialista párt VIII. kongresszusán, amikor is a küldöttek többsége a Kommunista Internacionáléba való belépés mellett döntött. Megalakulása után hosszú időn át legálisan tevékenykedett, és nagy eredményeket ért el.

A párt 1958 augusztusában tartott XVII. kongresszusán elfogadott programnyilatkozat szerint a forradalom kezdetben antiimperialista agrárforradalom lesz. A párt leszögezte, hogy kész együtt harcolni mindazokkal a politikai pártokkal és erőkkel, amelyek síkraszállnak a nemzeti felszabadításért, a demokráciáért és a békéért. A párt 1962 júniusában tartott XVIII. kongresz-

szusa agrárprogramot dolgozott ki és határozatot hozott a baloldali erők egységének megszilárdítására. A párt kezdeményezésére 1962 júliusában megalakult a *Felszabadítás Baloldali Frontja* (FIDEL), amely az 1962. évi választásokon 3 képviselői és 1 szenátori mandátumot szerzett.

Az 1970 decemberében tartott XX. kongresszus célul tűzte ki a különböző baloldali erők szorosabb egységfrontjának megteremtését. A párt az egységfront programjául a következőket javasolta: független külpolitika; a bankok, a külkereskedelem, a húsipar államosítása; agrárreform; az imperialista ellenőrzés megszüntetése; a demokratikus jogok helyreállítása és bővítése; a nép szükségleteinek kielégítése, a foglalkoztatottság, a lakáshelyzet, az egészségvédelem megoldása.

1971 elején a kommunista párt és más haladó szervezetek részvételével megalakult *Uruguay Haladó Erőinek Széles Frontja*, amely feladatként jelölte meg az oligarchia elleni harcot. Az 1971. évi választásokra baloldali szövetség jött létre a kommunisták, kereszténydemokraták, szocialisták és más haladó szervezetek között. A választásokon a parlamentbe 4, a szenátusba 1 kommunista került be.

Az 1973. június 27-i államcsíny után a kommunista pártot is betiltották (ekkor a pártnak 70 000 tagja volt), vezetőit letartóztatták (Arismendit, a Központi Bizottság főtitkárát száműzték az országból, valójában nemzetközi tiltakozásra kénytelenek voltak kiengedni az országból). Azóta a párt nehéz illegális körülmények között dolgozik. A pártnak bonyolult feladatot kellett megoldania, fegyelmezetten kellett illegalitásba vonulnia, megőrizve alapvető bázisát a munkásosztályban és kapcsolatait a különböző társadalmi rétegekkel. Folytatva a harcot, együttműködve a szövetségesekkel, menet közben kellett átalakítani a pártszerveket, a propagandarendszert, mindazokat a politikai és technikai eszközöket, amelyek biztosítják a párt egységes irányvonalának és taktikájának folyamatos érvényesítését. A pártmunka nagy áldozatokat követel: a kommunistákat elbocsátják munkahelyükről, bebörtönzik, megkínozzák őket, és sokat közülük meggyilkoltak.

1977 végén a párt kiáltványban szólította föl valamennyi antifasiszta erőt a diktatúra elleni közös harcra.

A Központi Bizottság első titkára: Rodney Arismendi.

A párt lapja: Carta Semanal.

URUGUAY SZOCIALISTA PÁRTJA
(Partido Socialista del Uruguay)

1911-ben alakult. A párt 1921-ben csatlakozott a Kommunista Internacionáléhoz, és átalakult kommunista párttá. Egy kis frakció Emilio Frugoni vezetésével kivált a pártból, és új szocialista pártot alakított.

A második világháború alatt a párt antifasiszta politikát folytatott, majd 1951-ben egyik alapítója volt a Szocialista Internacionálénak.

1960-ban azonban annak jobboldali politikája miatt kilépett. A hatvanas években baloldali irányba tolódott a párt politikája, megerősödött vezetésében a marxista irányzat. Az 1962-es választásokra a kommunistákkal és néhány kispolgári forradalmi csoporttal együtt megalakították a *Felszabadítás Baloldali Frontját*. A párt tagja a *Széles Front*nak.

A pártban több szakadás következett be 1945 után. Fiatal baloldaliak 1946-ban kiváltak, és létrehozták a *Munkás Szocialista Csoportosulás*t (Agrupación Socialista Obrera), később azonban, ahogy a párt irányvonala balratolódott, visszaléptek. 1961-ben egy reformista szociáldemokrata irányzat létrehozta az *Autentikus Szocializmus* (Socialismo Auténtico) nevű csoportot. 1964-ben a párt agg vezetője, Emilio Frugoni lépett ki egy csoporttal. 1967-ben a pártban balos elhajlás következett be, ezért a kormány betiltotta. Még ez évben kivált a magát tupamarónak *(„tupamaros")* nevező irányzat, mely városi gerillaakciók szervezéséhez látott. Nacionalista ágát Vivian Trias vezette, mely azután *Forradalmi Szocialista Párt* néven önállósult. 1972-ben a párt XXXVII. kongresszusa kimondta: a párt tevékenységében a marxizmus–leninizmus eszméire támaszkodik, kapcsolata van az SZKP-val.

A párt főtitkára: Ramón Martinez.

A párt lapja: El Oriental, *a kommunista párttal közös lap:* Ultima Hora.

Mozgalmak:

KÉK ÉS FEHÉR
(Azul y Blanco)

A hasonnevű hetilap körül csoportosuló fasiszta csoport, támogatja a katonai diktatúrát.

SZÉLES FRONT
(Frente Amplio)

1971-ben alakult, hogy a különböző demokratikus imperialistaellenes erőket összefogva alternatívát adjon az addig a kétpártrendszer béklyóiba fogott választóknak.

Tagjai: *Uruguay Kommunista Pártja, Uruguay Szocialista Pártja, Kereszténydemokrata Párt*, a *Felszabadítás Baloldali Frontja* nevű szervezet, több más baloldali csoport, valamint a „Colorado" és a „Blanco" párt kiszakadt részei. Az 1971-es választásokon a képviselőházban 18, a szenátusban 5 mandátumot szerzett. Elnökjelöltje, Liber Seregni tábornok jelentős számú szavazatot szerzett, de Bordaberry lett az elnök.

1973 óta a Széles Frontot üldözik. 1975-ben a front felvetette, hogy az ellenzéki Blanco Párt is kapcsolódjék a front tevékenységéhez.

A front elnöke: Liber Seregni tábornok.

SZOCIALISTA MOZGALOM

A hatvanas évek végén a szocialista pártból kivált kis csoport. Tagja a *Széles Front*nak.

TUPAMAROS
(Nemzeti Felszabadítási Mozgalom)

A „direkt akció" híve. (Tupac Amaru perui inka szabadságharcos nevéből származik, aki 1571-ben fellázadt a spanyol gyarmati rendszer ellen.) A hetvenes évek eleji fegyveres harcokban lényegében elvérzett.

VENEZUELA
(Venezuelai Köztársaság)

Területe: 912 000 km², *lakosainak száma:* 11 993 062 (1974).

Venezuela szövetségi köztársaság, 20 államból, 2 szövetségi területből, 1 szövetségi kerületből és szövetségi birtokból (karib-tengeri szigetek) áll. A törvényhozó hatalom a kétkamarás Nemzeti Kongresszus kezében van, a köztársasági elnök egyben kormányfő is.

Politikai életét a két legnagyobb párt, a *Demokratikus Akció* és a *Keresztényszociális Párt*, a COPEI határozza meg, de jelentős politikai befolyással rendelkeznek a baloldali pártok is.

DEMOKRATIKUS AKCIÓ
(Acción Democrática – AD)

1941-ben alakult Rómulo Bétancourt, Rómulo Gallegos, Raúl Leoni kezdeményezésére. A párt rövid idő alatt tömegbefolyásra tett szert: a külföldi társaságoknak adott koncessziók revízióját, az olajkitermelés nacionalizálását, a gazdaság fejlesztését, a dolgozók életszínvonalának emelését követelte. Hozzálátott a szervezetlen munkásrétegek szervezéséhez, de a hadsereg fiatal nacionalista tisztjei is támogatták. Így sikerült az *AD*-nek megszerezni a hatalmat 1945 és 1948 között (Bétancourt, majd Gallegos volt az elnök). A kormánynak sikerült a külföldi olajtársaságokkal új, Venezuela számára előnyös szerződéseket kötni, oktatási reformot kezdett, s meghirdetve a földreformot, hozzálátott a parasztság szervezéséhez. Kiterjesztette a demokratikus jogokat, és független külpolitika szükségességét hangsúlyozta. Ez a politika óriási támogatást kapott, 1946-ban az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokon az AD a szavazatok 78,8%-át kapta. E politika vitelét akadályozta meg az Egyesült Államok. Segítségével katonai kormányok kerültek hatalomra, majd Pérez Jiménez diktátor. A kegyetlen diktatúra hat éve alatt az AD illegalitásban dolgozott, s ez nagyban növelte vonzerejét. 1958-ban, amikor a diktatúrát megdöntötték, az AD jelöltje, Rómulo Bétancourt lett az elnök. Az új kormány hozzálátott a megszakított reformok végrehajtásához.

Az AD társadalmi bázisa sokrétű: a parasztság mellett jelentős munkásrétegeket, városi kispolgárokat,

középrétegekhez tartozókat tömöríti, de alapvetően a nemzeti burzsoázia érdekeit fejezi ki. A hatvanas évek elején – a kubai forradalom hatására – kiváltak belőle a szélsőséges kispolgári csoportok, s megalakították a *Forradalmi Baloldali Mozgalmat* (MIR). Ez gerillaharcot kezdett. Az AD-kormány e fegyveres akciókat, valamint a dolgozó tömegek gazdasági nehézségek miatti harcait leverve veszített tömegbefolyásából, s ez hozzájárult ahhoz, hogy 1968-ban a *COPEI* nyerte meg a választásokat.

1963-ban újabb szakadás következett be, amikor a középvezetők jelentős része kivált a pártból. A „régi gárda" úgy vélte, hogy az AD nem teljesítette ígért társadalomátalakító programját. A „régi gárda" kiválása után munkásszervezeteinek nagy része is elfordult a párttól. 1967-ben újabb baloldali csoport vált ki, létrehozva a *Népi Választási Mozgalmat*. Az AD paraszti, városi kispolgári és középrétegekbeli bázisa azonban jórészt érintetlen maradt. A szakadások következtében az AD nacionalista jellege egyértelműbbé vált. A COPEI által ígért reformok elmaradása miatt a választók nagy része 1973-ban ismét az AD mellé állt. Jelentős befolyása van a szakszervezetekre.

Az AD megfigyelői státussal tagja a Szocialista Internacionálénak.

A párt tagjainak száma: 450 000 (1975).

A párt elnöke: Gonzalo Barrios, *főtitkára:* Octavio Lepage.

A párt lapja: Acción Democrática.

KERESZTÉNYSZOCIÁLIS PÁRT (COPEI)

Eredeti elnevezése *Független Választási Politika Szervezési Bizottsága* (Comité Organizador de Politica Electorial Independiente – COPEI) volt. (Innen közismert elnevezése, a *COPEI-párt.)*

1946 januárjában alakult fiatal konzervatív katolikus értelmiségiek kezdeményezésére, a klérus és a földbirtokosok támogatásával. Befolyást szerzett a parasztság körében is. Jobboldali politikát folytatott, támogatta az 1948 utáni katonai kormányokat. Pérez Jiménez lojális ellenzéke volt, s ez elősegítette, hogy a baloldali pártok illegalitása idején a munkások között is befolyásra tegyen szert. Pérez Jiménez utolsó éveiben a COPEI – a katolikus főpapság támogatásával – az illegális pártok felé közeledett, s 1957-ben belépett a diktátor ellen megalakított *Hazafias Juntába*. A diktatúra bukása után, 1959 és 1963 között a COPEI több vezetője részt vett a Bétancourt-kormányban, s ez idő alatt tömegbázisát a diákmozgalomban és a kispolgárság körében is kiszélesítette. Politikai irányvonalának fokozódó demokratikus tartalma, kialakuló imperialistaellenessége növekvő népi tömegbázisában is tükröződött.

„Funkcionális" szervezetei (munkásszakszervezetek, parasztszervezetek, valamint a középrétegeket tömörítő szervezetek) támogatásával 1968-ban vezetője, Rafael Caldera az ország elnöke lett. Politi-

kája a nemzeti burzsoázia és a földbirtokosok demokratikus csoportjainak érdekeit fejezi ki, antiimperialista bel- és külpolitika jellemezte kormányát. Az 1973-as választásokon a párt jelöltje, Lorenzo Fernandez a második lett.

A párt nem területi, hanem foglalkozási alapon szerveződik. Legfelső szerve az országos konferencia, mely nemzeti bizottságot választ.

A párt elnöke: G. González, *főtitkára:* Pedro P. Aguilar.

A párt lapja: Semanario de COPEI.

KÖZTÁRSASÁGI DEMOKRATIKUS UNIÓ
(Unión Republicana Democrática)

1946-ban alakult. A kis- és középburzsoázia érdekeit fejezi ki, de jelentős befolyása van a keleti országrész parasztságára is, s néhány munkásszervezetben. A párt részt vett az 1957-es *Hazafias Juntá*ban, majd Leoni AD-kormányában mindvégig. Ekkor több párttal együtt M. A. Burelli jelöltségét támogatta, aki a harmadik lett. 1968 után ereje csökkent, 1970-ben belépett a kommunisták és más baloldali pártok által kezdeményezett *Új Erő* nevű frontba, de az 1973-as választásokon már önállóan indult.

A párt elnöke: D. López Orihuela, *főtitkára:* Govito Villalba.

NEMZETI KERESZTES PÁRT
(Partido Cruzada Nacional)

1968-ban alakult jobboldali csoportosulás. Pérez Jiménez volt diktátor támogatói hozták létre. A hetvenes évek elején több kis jobboldali párt kapcsolódott hozzá, létrehozva a *pérez–jiménezista mozgalmat.*

A párt vezetője: Pablo Clas Castillo.

VENEZUELA KOMMUNISTA PÁRTJA
(Partido Comunista de Venezuela)

1931 februárjában alakult, és 1945-ig illegalitásban dolgozott. Rövid ideig, 1948-ig volt legális, majd újra betiltották. 1958-ban engedélyezték szabad tevékenységét, s a parlamenti választásokon megkapta a szavazatok 6,6%-át. A pártnak akkor 30 000 tagja volt.

1961-ben tartották a párt II. kongresszusát, amely elfogadta a párt programját. Ennek megfelelően a párt fokozta harcát az ország demokratizálásáért, valamint azért, hogy erősödjön a tömegekhez való kapcsolata. 1962-ben ismét betiltották.

1961-től kezdve, ahogy fokozódtak a tömegakciók és a hadseregen belüli megmozdulások, a párt vezetésével fegyveres harc bontakozott ki az országban. Megalakult a *Nemzeti Felszabadítási Front*, amely összefogta a baloldali irányzatokat. Ugyancsak a párt vezetésével létrejött a *Nemzeti Felszabadítási Fegyveres Erő*, amelynek harcához kapcsolódott két katonai helyőrség felkelése is. Bár a fegyveres harc sikereket ért el, mégsem vált a fejlődés meghatározó tényezőjévé; sőt 1963-ban, amikor a kormánynak sikerült a gazdasági életet valamelyest javí-

tani (az ipar fejlődésével párhuzamosan nagy falusi tömegek özönlöttek a városokba), csökkent a forradalmi mozgalom lendülete. Lényegileg megszűnt a fegyveres küzdelem, és inkább csak kisebb fegyveres csoportok tevékenykedtek.

A Központi Bizottság 1967 áprilisában határozatot hozott a fegyveres harc beszüntetéséről és a tömegek körében végzett munka fokozásáról. Az elszenvedett vereségek meggyengítették a pártot, s a helyzetet súlyosbította, hogy a fegyveres harcot folytatni akaró „baloldali" elemek frakciós, szakadár tevékenységbe kezdtek. Douglas Bravo gerillaparancsnokot kizárták a pártból, mert folytatni akarta a kilátástalan harcot.

A párt 1968-ra kivívta legalitását. Ekkor kiadott politikai programjában harcot hirdetett a demokratikus rendszerért, az amnesztiáért, a földreformért, a teljes függetlenségért. 1968-ban más haladó erőkkel együttműködve létrehozta a *Népi Választói Mozgalmat*, amelynek listáján 3 parlamenti mandátumhoz jutott. 1970 végén frakciós tevékenysége és pártellenes álláspontja miatt kizárták a pártból Teodoro Petkoffés Pompeyo Márquez csoportját.

Az 1971 januárjában tartott IV. kongresszus rendezte a párt sorait. A kongresszus tömegharcot hirdetett az imperialistákkal együttműködő oligarchia kormánya ellen. A párt a gerillaharcot a fegyveres harc egyik formájának tekinti, amelyről nem mond le, de nem ezt tartja a legfőbb formának, különösen akkor nem, amikor legális lehetőségek is nyílnak számára.

A párt V. kongresszusa (1974. november) elfogadta a párt új programját. A párt részvételével 1974-ben megalakult az *Új Erő* elnevezésű egységfront, amelynek közös programja van.

A párt tagjainak száma: 35 000 (1974).

A Központi Bizottság főtitkára: Jesus Faría.

A párt lapja: La Tribuna Popular.

Mozgalmak:

NÉPI DEMOKRATIKUS FRONT
(Frente Democrático Popular)

1962-ben alakult a Pérez Jiménez diktatúrája utáni átmeneti kormány vezetőjét, az akkor igen népszerű Wolfgang Larrazábal altengernagyot támogató csoportokból. Bázisa a városi kispolgárság. Állandó szövetségese a COPEI-nek.

A front főtitkára: Jorge Dager.

NÉPI VÁLASZTÁSI MOZGALOM
(Movimiento Electoral del Pueblo)

1967-ben alakult, amikor az AD „régi gárdájának" jó része elhagyta a pártot. Demokratikus, antiimperialista, nemzeti forradalmi pártnak vallja magát. 1970-es politikai platformja a nemzeti felszabadulást és a „demokratikus szocializmust" hirdette meg. Igen jelentős a tömegbázisa a munkások között és a középrétegekben. 1968-ban jelöltje, L. Beltrán Prieto Figueroa 719 733

szavazatot szerzett. Tagja a kommunistákkal 1971-ben megalakított *Új Erő* nevű demokratikus baloldali frontnak.

A Szocialista Internacionálé tagja. Legfelső szerve az országos közgyűlés, irányító szerve a Nemzeti Tanács.

A mozgalom tagjainak száma: 275 000.

A mozgalom elnöke: L. Beltrán Prieto Figueroa.

ÚJ ERŐ – NÉPI NEMZETI FRONT
(Nueva Fuerza – Frente Nacional Popular)

1971 végén alakult a kommunisták, a *Népi Választási Mozgalom*, a *Köztársasági Demokratikus Unió* és több kisebb politikai csoportosulás részvételével.

A front célja az volt, hogy antiimperialista, demokratikus programmal megteremtse a feltételeket a munkás- és paraszttömegek egységmozgalmához, amely utat nyithatna a szocialista átalakításhoz. Követelte az ország legfontosabb kincseinek állami kézbe vételét, a gazdasági szerkezet átalakítását, a dolgozó tömegek helyzetének javítását.

1975 végén új jelenség volt, hogy kilenc párt, köztük a kormányzó *Demokratikus Akció* és a fő ellenzéki párt, *Venezuela Kommunista Pártja* síkraszállt egy széles antiimperialista, demokratikus nemzeti front létrehozásáért.

Ausztrália és Óceánia

AUSZTRÁLIA
(Ausztrál Államszövetség)

Területe: 7 686 848 km², *lakosainak száma:* 13 507 000 (1975).

A Brit Nemzetközösség tagja. Az államfő Nagy-Britannia királynője, akit az ausztráliai kormány javaslatára kinevezett főkormányzó képvisel. (A főkormányzó jogkörét általában formálisnak ítélik, ezért keltett nagy meglepetést, hogy 1975 novemberében a munkáspárti többségű alsóház és a liberális-agrárpárti többségű felsőház vitáját, az ún. alkotmányos válságot, a főkormányzó a parlament feloszlatásával és új választások kiírásával „oldotta meg", s ezzel hozzájárult ahhoz, hogy a munkáspárti kormány a választásokon valósággal összeomlott.)

A törvényhozó hatalom két szerve közül a 127 tagú alsóházat 3 évre választják egyéni választókerületi rendszerben, egyfordulós többségi szavazással. A szenátusba minden szövetségi államból hétévenként 11, illetőleg 10 szenátort választanak, összesen 60-at (1975-ben 64-re emelték), és háromévenként a felét újraválasztják.

Ausztrália pártrendszere hasonló a nagy-britanniaihoz: ún. kétpárti váltógazdaság *(Liberális Párt, Munkáspárt)*. Itt azonban a harmadik párt az ország jellegének megfelelően agrárpárt *(Ausztráliai Agrárpárt*, 1975-től *Nemzeti Párt)*, mely a liberálisokkal blokkban lép fel.

Választási eredmények

Pártok	1974		1975. január		1975. december	
	Alsóház	Szenátus	Alsóház	Szenátus	Alsóház	Szenátus
	mandátum					
Liberális Párt és Agrárpárt koalíciója	62	30	61	30	89	35
Munkáspárt	65	27	66	28	36	27
Függetlenek		3		2		1

AUSZTRÁLIAI DEMOKRATIKUS MUNKÁSPÁRT
(Australian Democratic Labour Party)

1955-ben alakult a *Munkáspárt*ból kivált ultrajobboldali elemekből. Szélsőségesen reakciós párt, a nagymonopóliumok, a katolikus klérus és a reakciós katolikus szervezetek támogatását élvezi. Programja a kommunistaellenességen alapszik.

A párt elnöke: J. D. Brosnan.

AUSZTRÁLIAI KOMMUNISTA PÁRT
(The Communist Party of Australia)

1920. október 30-án alakult. 1940-ben betiltották a párt tevékenységét. 1942 óta szabadon működhet.

A párt politikai célkitűzéseit az 1951-ben elfogadott „Ausztrália útja a szocializmushoz" és az 1961-ben elfogadott „A nép harca a monopóliumok ellen" című dokumentumok foglalták össze. E dokumentumok harcot hirdettek a demokratikus jogok védelméért, a monopóliumok hatalmának korlátozását, s azért, hogy Ausztrália ne támogassa az imperialista államok agresszív politikáját.

A hatvanas évek derekától kezdve a párt politikai irányvonalában fordulat következett be. Az 1967. évi XXI. kongresszuson elvetették a párt programját, s a párt szervezeti szabályzatából törölték a demokratikus centralizmusra vonatkozó pontot. 1968–1969 folyamán felülvizsgálták a párt álláspontját a nemzetközi kommunista mozgalom csaknem valamennyi fontos kérdését illetően. Ez nyilvánult meg az 1970 márciusában tartott XXII. kongresszuson. A kongresszuson elfogadott „Célok, módszerek és szervezet" című dokumentum azt mutatja, hogy a párt számos fontos kérdésben megváltoztatta álláspontját. A párt az „önállóság" jegyében támadja a Szovjetuniót és a többi szocialista országot, valamint a lenini pártszervezési elveket. Azokat a KB-tagokat, akik felléptek e helytelen nézetek ellen, kizárták a vezetésből, ugyanakkor visszahívták a pártba a korábban kizárt trockistákat, akik követelték, hogy a párt határolja el magát saját múltjától, indítson kampányt a Szovjetunió és a kommunista pártok politikája ellen. Ez a politika eszmei-politikai válságba juttatta a pártot. Tagjainak jelentős része szembefordult a XXII. kongresszuson elfogadott szovjetellenes politikai irányvonallal, és 1971-ben *Ausztrália Szocialista Pártja* néven új pártot alakított.

A párt elnöke: L. Carmichael.
A párt lapja: Tribune.

AUSZTRÁLIAI LIBERÁLIS PÁRT
(The Australian Liberal Party)

1901-ben alakult *Ausztrália Egyesült Pártja* néven. 1944-ben vette fel a fenti nevet. A nagymonopóliumok, bankérdekeltségek és a kereskedők burzsoázia érdekeit kifejező párt politikája a brit *Konzervatív Párt*éhoz áll közel: a kapitalizmus pillérei védelmezésének, a vállalkozói szabadságnak és a szabad kereskedelemnek híve. Ellenzi az állami be-

avatkozást, a szociálpolitikai juttatásokat azzal bírálja, hogy állami finanszírozásuk erősíti az inflációs folyamatot. Külpolitikájában az Egyesült Államokkal és Nagy-Britanniával való szövetség híve. A párt volt kormányon, amikor az ország csatlakozott az agresszív katonai szövetségekhez és csapatokat küldött Vietnamba.

Az 1975. és 1977. évi választások eredményeként ismételten kormányt alakíthatott az *Ausztráliai Nemzeti Párt*tal együtt; e két párt az 1972–1975 közötti munkáspárti kormányzást leszámítva 1949 óta volt hatalmon.

A párt tagjainak száma: 250 000.

A párt vezére: Malcolm Fraser, *elnöke:* R. J. Southey.

A párt lapja: The Age.

AUSZTRÁLIAI MUNKÁSPÁRT
(The Australian Labour Party)

1891-ben alakult, országos jellegű párttá csak 1901-ben vált. Zömében munkásokból álló, tipikusan reformista jellegű szociáldemokrata párt, mely évtizedeken át a brit *Munkáspárt*tól kapta az inspirációt. 1957-ben módosított elvi programja állást foglal „a termelés, az elosztás és a csere eszközeinek demokratikus úton történő társadalmasításáért". Előirányozta továbbá a szociális szolgáltatások bővítését és az állami beavatkozás erősítését pl. az ár- és bérszabályozás terén. Külpolitikailag a párt hű az imperialista szövetségi rendszerekhez, az ANZUS-hoz, az ANZUK-hoz, de fokozottabban érvényre kívánja juttatni az ország önállóságát.

1972. évi választási győzelmétől 1975. decemberi választási vereségéig a Munkáspárt kormányozta az országot. Ezalatt lépéseket tett a gazdaság idegen tulajdonban levő szektorainak nemzeti kezelésbe vételéért, és nagyszabású programokat dolgozott ki a közoktatás, egészségvédelem, környezetvédelem javítására, a nemzeti kultúra ápolására és a bennszülöttek életének javítására. A korábbi liberális kormánynál függetlenebb külpolitikát folytatott, megszüntette a hadkötelezettséget, visszarendelte a csapatokat Vietnamból, elismerte a Kínai Népköztársaságot, a Vietnami Demokratikus Köztársaságot és a Német Demokratikus Köztársaságot.

A gazdasági depresszió, a fokozódó költségvetési deficit, az infláció, a munkanélküliség növekedése, valamint két munkáspárti miniszter súlyos korrupciós botránya a munkáspárti kormány bukásához vezetett.

A párt többször volt kormányzó párt (1908–1909; 1910–1913; 1914–1917; 1941–1949; 1972–1975).

Szervezeti erejét elsősorban az biztosítja, hogy brit minta szerint a *Szakszervezetek Ausztráliai Tanácsá*ban tömörült szakszervezetek kollektívan csatlakoznak a párthoz. A párt legfelsőbb szerve a kétévenként tartott szövetségi konferencia, amely megválasztja a pártot irányító Végrehajtó Bizottságot. A parlamenti tevékenységet az ún. parlamenti Munkáspárt irányítja,

élén – brit minta szerint – a párt vezérével.

A párt tagjainak száma: kb. 2 000 000 (ebből 45 000 egyéni tagság alapján).

A párt vezére: Bill Hayden, *főtitkára:* David Combe.

A párt lapja: The New Age.

AUSZTRÁLIAI NEMZETI PÁRT
(The Australian National Party)

1916-ban alakult *Ausztráliai Agrárpárt* néven. 1975-ben változtatott nevet. A nagybirtokosokra és a nagy állattenyésztőkre támaszkodik, bázisát a farmerek és az állattenyésztők egyesületei alkotják. Programja szerint a párt célul tűzi ki, hogy a fogyasztópiac bővítésével és a kereskedelem fejlesztésével, a falusi lakosság hatékonyabb parlamenti képviseletével javítsanak az ország mezőgazdasági területeinek helyzetén. Kül- és belpolitikai kérdésekben a párt a vele koalícióban levő *Liberális Párt*ot követi.

A párt vezére: J. Douglas Anthony.

A párt lapja: Countryman.

AUSZTRÁLIA PÁRT
(Australia Party)

1969-ben alakult az *Ausztráliai Reformmozgalom* bázisán. Az értelmiségnek, valamint a nemzeti burzsoázia egyes rétegeinek érdekeit fejezi ki. A párt célja, hogy „harmadik erővé" váljék az ország két fő politikai pártja mellett. A párt követeli a közoktatási rendszer átszervezését, s a parlamenti rendszer amerikai típusú reformját. A külpolitikában síkraszáll Ausztrália függetlenségéért, védelmi képességének növeléséért az államok szuverenitásának tiszteletben tartása mellett.

A párt tagjainak száma: 3000.

A párt vezetője: John Siddons.

A párt lapja: Reform.

AUSZTRÁLIA SZOCIALISTA PÁRTJA
(The Socialist Party of Australia)

1971 decemberében alakították az *Ausztrália Kommunista Pártjá*ból kivált internacionalisták, miután a pártban ultrabaloldali eszmék uralkodtak el. A párt alapító kongresszusát 1972 szeptemberében tartották; ezen elfogadták a párt programját és szervezeti szabályzatát. A párt a munkásmozgalom különböző áramlatainak akcióegységét hirdeti, reformokat követel, és egységre szólít föl minden antimonopolista erőt.

A párt elnöke: Partick Clancy.

A párt lapja: Australian Marxist Revue.

COOK-SZIGETEK

Területe: 234 km^2, *lakosainak száma:* 25 000 (1975).

Új-Zélandtól függő viszonyban levő, korlátozott önkormányzatú terület.

COOK-SZIGETEKI PÁRT
(Cook Islands Party)

Kormányzó párt, a 22 tagú törvényhozó testület 14 mandátumának birtokosa.

A párt elnöke: Albert Henry.

DEMOKRATA PÁRT
(Democratic Party)

Nyolc mandátummal rendelkező ellenzéki párt. Követeli Új-Zéland befolyásának megszüntetését.

A párt vezetője: Tom Davis.

FIDZSI-SZIGETEK

Területe: 18 272 km², *lakosainak száma:* 573 000 (1975).

1970. október 10-e óta független volt brit gyarmat.

FIDZSI NACIONALISTA PÁRT
(Fijian Nationalist Party)

1947-ben alakult a kisebbséggé vált fidzsi (melanéziai) őslakosság érdekeinek védelmére. E célból reformokra törekszik, követeli a fidzsi eredetűek számának növelését az államapparátusban és a törvényhozásban. A lakosságnak már nagyobbik felét kitevő indiaiak ellen korlátozó, diszkrimináló intézkedéseket követel. Az 1977. évi választáson egyetlen mandátumot nyert.

A párt vezetője: Sakiasi Butadroka.

NEMZETI FÖDERÁCIÓS PÁRT
(National Federation Party)

1963-ban alakult két párt – a főleg indiai lakosságot tömörítő *Föderáció* és a melanéziai eredetű őslakosságot tömörítő *Nemzeti Demokratikus Párt* – egyesüléséből. Ahogyan azonban a kormányzó *Szövetségi Párt* mindjobban magába szívta a nemzeti burzsoá rétegeket, úgy vált e két párt fokozatosan a „kis emberek pártjává". Az 52 főnyi képviselő testületben 1977-ben 26 mandátumot kapott, ami azonban nem volt elegendő az ennél kevesebb mandátumra szert tevő kormányzó párt, a *Szövetségi Párt* kormányhatalmának megszüntetéséhez.

A párt tagjainak száma: 40 000.

A párt vezetője: Siddik M. Koya.

SZÖVETSÉGI PÁRT
(Alliance Party)

1964-ben alakult mint a gyarmati közigazgatás pártja, polgári demokratikus, autonomista programmal. Alakulásakor magába olvasztotta az addig főként társadalmi-kulturális szervezetként működő *Fidzsi Szövetség*et, amely a melanéziai eredetű lakosság szervezete volt; az új párt azonban már megalakulásakor többnemzetiségű jellegű volt. Így eleve a faji megkülönböztetés elve ellen lépett fel. A függetlenség elnyerése

után kormányzó párt lett. Az 1972. áprilisi választáson 33 mandátumot nyert, ami ekkor abszolút többséget biztosított számára. Az 1977. március–áprilisi választáson azonban csak 24 helyet nyert. Mivel a győztes *Nemzeti Föderációs Párt* viszont nem jutott abszolút, azaz kormányképes többséghez, az államfő az addigi miniszterelnököt, Ratu K. K. T. Marát bízta meg az újabb kormány megalakításával is, a kisebbségivé vált *Szövetségi Párt*ot így kormányzó pártként tartotta meg.

A párt vezetője: Ratu Kamisese K. T. Mara.

A párt lapja: Tovata (fidzsi nyelvű) Nation (angol).

FRANCIA POLINÉZIA

Területe: 4000 km^2, *lakosainak száma:* 128 000 (1975).

Franciaország tengerentúli területe – gyarmata.

HAZAFIAS MOZGALOM
(Pupu Here Ai'a)

1965-ben alakult a polinéziai szigetek önállóságáért küzdő pártként. Öt mandátummal rendelkezik.

A párt tagjainak száma: 8000.

A párt vezetője: John Teariki.

TAHITI UNIÓ – SZÖVETSÉG AZ ÚJ KÖZTÁRSASÁGÉRT
(Union Tahitienne – Union pour la Nouvelle République)

1958-ban alakult eredetileg két pártból. Főként a francia és a kínai eredetű burzsoázia pártja. Programja a Franciaországgal való államigazgatási kapcsolat fenntartása. Az 1975-ös választáson 10 mandátumot szerzett.

A párt vezetője: Gaston Flosse.

ÚJ ÚT
(Te Ea Api)

A terület függetlenségéért küzdő párt. Az 1975-ös választásokon 5 mandátumot nyert. A szigetek önállóságáért vívott harca következtében többször volt kitéve üldözésnek.

A párt vezetője: Francis Sanford.

NAURU
(Naurui Köztársaság)

Területe: 21 km^2, *lakosainak száma:* 8000 (1975).

1968. január 31-e óta független köztársaság a Brit Nemzetközösség keretében, de annak „speciális tagjaként". Pártok nem működnek; 18 tagú parlamentjét személyi alapon választják.

NYUGAT-SZAMOA

Nyugat-szamoai Független Állam

Területe: 2842 km², *lakosainak száma:* 152 000 (1975).

1970. augusztus 28-a óta független királyság, azelőtt új-zélandi irányítás alatt álló ENSZ-gyámsági terület.

A kicsiny szigetállamban két párt működik: a *Haladó Polgárok Ligája* (Progressive Citizens League), amely kizárólag európai eredetű tagokat fogad soraiba, valamint az *Ültetvényesek Pártja* (Planters Party), amelynek tagjai viszont csak szamoai polinézek; ez utóbbi párt rendelkezik a törvényhozó testületben a teljes többséggel.

PÁPUA ÚJ-GUINEA

Területe: 461 691 km², *lakosainak száma:* 2 756 000 (1975).

1975. szeptember 16-án függetlenné vált köztársaság; ezt megelőzően egyik része ausztrál birtok, másik része ausztrál igazgatás alatt álló ENSZ-gyámsági terület volt. A függetlenné válást megelőzően, 1975. szeptember 1-én a terület egyik részén, Bougainville szigetén a helyi közigazgatás vezetői bejelentették a Pápua Új-Guinea államtól való elszakadást és „Észak-Salamon-szigetek Köztársaság" megalakulását. Az elszakadást Pápua Új-Guinea vezetői törvénytelennek minősítették. Pápua Új-Guinea államfője a brit királynő (az új állam a Brit Nemzetközösség tagja).

AGRÁRPÁRT
(Country Party)

1947-ben alakították ellenzéki pártként és az Ausztráliával való kapcsolatok – a függőség – fenntartásának programjával. Főleg a mezőgazdaság és a farmerek érdekeit védi.

EGYESÜLT PÁRT
(United Party)

A gyarmat közigazgatására alakult. A függetlenség kikiáltása előtt az ausztrál uralom fenntartása, illetve a területnek Ausztrália hetedik szövetségi tagállamává alakítása mellett foglalt állást. Az 1972-es választáson a legnagyobb párt lett 36 mandátummal, de 1977-ben csak 25 helyet nyert.

A párt elnöke: Mathias Telimen.

NACIONALISTA ÉRDEKSZÖVETSÉG
(Nationalist Pressure Group)

A függetlenség kikiáltása előtti időkben alakult, gyarmatosításellenes po-

litikával; az erőteljes nacionalizmus, esetenként a faji diszkrimináció jegyében lépett fel, ultraradikális szólamokkal is, a függetlenség híveként. Követelte a fehérek és a kínaiak jogainak megnyirbálását és az őslakosság előjogait. Jelentős szerepe volt Bougainville szigete elszakadási törekvésének és a központi kormány elleni szeparatista fellépéseknek a szervezésében.

A szövetség elnöke: John Momis.

NÉPI HALADÁS PÁRTJA
(People's Progress Party)

1970-ben alakult mérsékelt polgári párt, elsősorban a liberális gazdaságpolitika és a vállalkozás szabadsága mellett száll síkra. Tagságát az európai és kínai eredetű burzsoázia és kispolgárság adja. Az 1977-es választásokon 18 mandátumot nyert. Már 1972-ben koalícióra lépett a *Pangu Párt*tal, és részt vett a gyarmat, majd a független állam kormányában.

A párt elnöke: Julius Chan.

PÁPUA ÚJ-GUINEA PÁRT; más néven: PANGU PÁRT
(Pangu Party)

1967-ben alakult a függetlenségért és demokratikus reformokért vívandó harc jegyében. Tagsága polgári és munkásrétegekből áll. Programjában szerepel az idegen tőkével szembeni fellépés, és a centralizált államszervezet megteremtése. Ez a központosítási törekvés volt egyébként az egyik oka, hogy ellenzéke még a függetlenség kikiáltása előtt az egységes állam gondolatával élesen szembehelyezkedve, az ország egy részének az államból való kilépését törekedett megszervezni. A gyarmati igazgatás ellen küzdő pártok legerősebbikévé vált, és az 1977-es választásokon 30 mandátummal a legnagyobb párt lett. A két másik függetlenségi párttal *(Népi Haladás Pártja, Nemzeti Párt)* már 1972-ben koalíciós kormányt alakított; a korlátozott gyarmati autonómiát felhasználva ekkor készítették elő az ország függetlenségének kikiáltását. Ezt követően is a koalíció vezetője maradt.

A párt elnöke: Michael Somare.

ÚJ-GUINEAI NEMZETI PÁRT
(New Guinea National Party)

Radikális programmal alakult párt; követeli a nagyszámú külföldi ültetvény kisajátítását, a tömegtájékoztatás állami ellenőrzését. Szervezkedési területe nem országos, csak a korábbi gyámsági területen, Új-Guineán tevékenykedik. Az 1977-es választásokon súlyos vereséget szenvedett.

A párt elnöke: Thomas Kavali.

TONGA
(Tongai Királyság)

Területe: 699 km², *lakosainak száma:* 102 000 (1975).

1970. június 4-e óta független királyság, volt brit protektorátus.

A királyságban sem a gyarmati időszakban, sem a függetlenség kikiáltása óta nem alakultak pártok, sem egyéb társadalmi szervezetek. A törvényhozó testület a miniszterekből, valamint a nemesség és a nép 7–7 kinevezett képviselőjéből áll.

ÚJ-HEBRIDÁK

Területe: 14 763 km², *lakosainak száma:* 95 000 (1975).

Brit és francia közös igazgatás alatt álló gyarmat (kondomínium). A közigazgatásnak két vezetője van: egy angol és egy francia „rezidens": mindketten egy-egy más gyarmaton akkreditált főbiztos képviselői.

NAGRIAMEL FÖDERÁCIÓ

1964-ben alakult. A gyarmat legnagyobb szigetén, Espíritu-Santón van a fő bázisa. Követelése a terület, de elsősorban Espíritu-Santo sziget teljes függetlensége, akár az utóbbinak az Új-Hebridákból való kiszakítása révén is. Szervezetének félkatonai jelleget is adott 1968-ban létrehozott zárt tábora, amely valóságos önálló területként működött. Fő bázisa a falusi lakosság. Vezetőjét több ízben letartóztatták.

A föderáció elnöke: Jimmy Stevens.

ÚJ-HEBRIDAI KÖZÖSSÉGEK UNIÓJA (Union des Communautés des Nouvelles Hébrides)

1974-ben alakult, a francia eredetű, illetve francia iskolázottságú lakosság pártja; az 1975. évi közigazgatási választásokon az ország második pártja lett, de egyes körzetek szavazásának megismétlése során 21-re növelve mandátumai számát többségi párttá vált. Főként katolikus tagjai és hívei vannak. Reformokat hirdet, és a francia befolyás erősítésére, a brit befolyás mérséklésére törekszik. Kapcsolatot tart franciaországi tőkéscsoportokkal.

Az unió elnöke: Jean-Marie Leye.

ÚJ-HEBRIDÁK AUTONOMISTA MOZGALMA (Mouvement Autonomiste des Nouvelles Hébrides)

1974-ben alakult, a francia gyarmati rendszeren belüli fokozottan autonomista közigazgatási reformot és a brit hatóságok távozását, illetve a

kondomíniumi jelleg megszüntetését követeli.

A mozgalom elnöke: Aimée Malere.

ÚJ-HEBRIDÁK NEMZETI PÁRTJA
(New Hebrides National Party)

1971-ben alakult. Az angol, illetve angol orientációjú lakosság pártja, elsősorban a presbiteriánus egyház támogatja. A főként brit irányítású szigeteken többségi párt; a gyarmat kormányzó pártjává vált az 1975-ben először létrehozott „autonóm" közigazgatási szervekben. A választási visszaélések miatt elrendelt új választásokon azonban elvesztette többségét: 20 mandátumot őrzött meg. Mérsékelt autonomista reformok híve, egyes kérdésekben erőteljesen állást foglalt a francia közigazgatás és befolyás ellen. Ezt tükrözi egyik fő követelése, a közoktatás egységesítése is, ami gyakorlatilag a francia nyelv kiszorítását jelentené.

A párt elnöke: Walter Lini.

ÚJ-KALEDÓNIA

Területe: 19 058 km², *lakosainak száma:* 125 000 (1975).

Francia gyarmat, Franciaország tengerentúli területe.

DEMOKRATIKUS ÉS SZOCIÁLIS EGYESÜLÉS
(Entente Démocratique et Sociale)

1972-ben alakult mint a francia kapcsolatok fenntartását szorgalmazó párt. Az 1975-ös választásokon 7 mandátumhoz jutott a területi közigazgatási testületben. Szoros kapcsolatot tart franciaországi jobboldali pártokkal.

Az egyesülés vezetője: Roger Laroque.

KALEDÓNIAI SZÖVETSÉG
(Union Calédonienne)

A terület mérsékelt autonómiájáért küzdő polgári párt, a szavazatok száma szempontjából a legjelentősebb; 12 mandátumot nyert az 1975-ös választásokon. A franciaországi *Unió az Új Köztársaságért* (UNR) területi tagozatának tekinti magát.

A szövetség vezetője: Maurice Lenormand.

Mandátumokkal rendelkezik továbbá a *Kaledóniai Liberális Mozgalom* (Mouvement Libéral Calédonien), vezetője Jean Leques és Georges Nagle (5 mandátum); a *Sokfajú Szövetség* (Union Multiraciale), vezetője Jann Celene Uregei (5 mandátum); a *Demokratikus Szövetség* (Union Démocratique), vezetője René Henin (4 mandátum); valamint a *Kaledóniai Népi Mozgalom* (Mouvement Populaire Calédonien), vezetője Alain Bernut (2 mandátum).

ÚJ-ZÉLAND

Területe: 268 676 km^2, *lakosainak száma:* 3 087 000 (1975).
Külbirtokai is vannak az óceániai szigetvilágban.

A Brit Nemzetközösség tagja, az állam élén Nagy-Britannia királynője áll, akit főkormányzó képvisel. A törvényhozás egykamarás: a 87 tagú parlamentet 3 évre választják egyéni választókerületi rendszerben, egyfordulós többségi szavazással. A végrehajtó hatalmat a parlamenti többség ajánlására a főkormányzó által kinevezett kormány gyakorolja.

Az ország tagja az ANZUS-nak és az ANZAM-nak.

Pártrendszere még élesebben kétpártrendszerű, mint a nagy-britanniai és az ausztráliai. A *Nemzeti Párt* és a *Munkáspárt* váltja egymást a kormányzásban.

A parlamenti választások eredményei

Pártok	1972	1975
	mandátum	
Új-zélandi Nemzeti Párt	32	53
Új-zélandi Munkáspárt	55	34

SZOCIÁLIS HITEL PÁRTJA (Social Credit Party)

Politikai szervezetként 1954 óta működik, előzőleg *Szociális Hitel Ligája* volt a neve. A tőkés rendszer védelmét hirdeti, de feladatul tűzi ki hibáinak megszüntetését országos hiteligazgatóság létesítése révén – ez biztosítaná a társadalmi tulajdon hitelbe adását és ún. szociális osztalékok fizetését mindenki részére. A társadalombiztosítási adó eltörlését, az egyéb adók csökkentését vagy teljes megszüntetését ígéri. Jelszavai között egyéb reformok is szerepelnek.

A párt vezetője: B. C. Beetham.

ÚJ-ZÉLANDI MUNKÁSPÁRT (The New Zealand Labour Party)

1916-ban alakult, addig több munkáspárt is volt az országban. A korábban nagy többségében munkásokból álló pártban a hatvanas évekre a munkások aránya 25%-ra csökkent. Igen sok alkalmazott, tanító, köztisztviselő és kistermelő került soraiba.

1925-től 1951-ig programja volt a termelés és a csere eszközeinek teljes társadalmasítása. 1952-ben elfogadott programja szerint olyan gazdasági rendszert kíván teremteni, melyben „a nép irányítja a termelést,

és amelyben a társadalmi igazságosság jegyében történik a nemzeti gazdagság elosztása". A tulajdonviszonyok tekintetében ma már a „vegyes modell" híve. Külpolitikájában a fejlett tőkésországokkal való szövetség híve, de a polgári pártoknál valamivel függetlenebb politikára törekszik.

Fő bázisát a szakszervezetek jelentik: az *Új-zélandi Munkásszövetség*hez tartozó szakszervezetek mintegy 60%-a kollektívan csatlakozott a párthoz. (A kapcsolat lazább, mint Nagy-Britanniában vagy Ausztráliában.)

Története folyamán eddig háromszor volt kormányzó párt (1935–1949; 1957–1960; 1972–1975). 1975 decemberében súlyos választási vereséget szenvedett.

A párt tagjainak száma: 195 000 (egyéni és kollektív tagság együtt).

A párt vezére: Wallace E. Rowling.

A párt lapja: The Grey River Argus.

ÚJ-ZÉLANDI NEMZETI PÁRT
(The New Zealand National Party)

1936-ban alakult mint a konzervatívok és a liberálisok egyes csoportjainak szövetsége. A nagyburzsoázia és a gazdag farmerek érdekeit védi. A párt programjában leszögezi, hogy fő feladatának tekinti a kapitalizmus megvédését, a szocializmus és a kommunizmus elleni harcot. Külpolitikai álláspontja: hűség az Egyesült Államokkal, Nagy-Britanniával, Ausztráliával kötött katonai-politikai szövetségekhez (ANZUK, ANZUS). E párt volt hatalmon akkor, amikor új-zélandi csapatokat küldtek Vietnamba. Belpolitikájára a dolgozók életszínvonala elleni támadás a jellemző.

A párt 1949–1957-ben és 1960-tól 1972-ig volt kormányon. Az 1972. évi választások után ellenzékbe került, de 1975 decemberében nagy győzelmet aratott, és újra kormányt alakított.

A párt vezetője: Robert David Muldoon.

A párt lapja: National Observer.

ÚJ-ZÉLAND KOMMUNISTA PÁRTJA
(The Communist Party of New Zealand)

1921 áprilisában alakult. 1924-től 1928-ig mint az *Ausztráliai Kommunista Párt* szekciója működött. A párt tömegbefolyását gátolta, hogy politikájában szektás vonások érvényesültek. Például 1935-ben közzétette „Szovjet Új-Zélandot!" című programját. 1952-ben, kijavítva a hibát, kidolgozta az „Új-Zéland útja a szocializmushoz" című programot. 1939 és 1941 között illegálisan dolgozott. A hatvanas években a párt vezetőinek többsége eltávolodott a nemzetközi kommunista mozgalom irányvonalától, és a maoista nézeteket vallotta magáénak. Ennek következtében gyengült a párt tömegkapcsolata, és szűk szektává vált. A marxista–leninista nézeteket valló kommunisták 1966-ban kiváltak a pártból, és megalakították *Új-Zéland Szocialista Egységpártját.*

A párt tagjainak száma: 1000.

A párt főtitkára: Victor Wilcox.
A párt lapja: People's Voice.

ÚJ-ZÉLAND SZOCIALISTA EGYSÉGPÁRTJA
(Socialist Unity Party of New Zealand)

1966 februárjában alakították *Új-Zéland Kommunista Pártjá*nak azok a tagjai, akik nem értettek egyet a pártvezetőség maoista irányvonalával. 1970-ben a párt II. országos konferenciáján elfogadták „Az új-zélandi szocializmusért" című programot, amely meghatározza a szocializmusért vívott harcot, valamint a szervezett politikai tömegmozgalom kibontakoztatását a dolgozók legsürgetőbb követeléseinek kielégítéséért. A párt követeli az imperialisták befolyásainak csökkentését.

A párt tagjainak száma: 1000.

A párt Országos Bizottságának titkára: George Jackson.

A párt lapja: New Zealand Tribune.

Tartalom

Bevezető [5

EURÓPA [17

Albánia [17
Ausztria [18
Belgium [22
Bulgária [28
Ciprus [30
Csehszlovákia [33
Dánia [37
Finnország [42
Franciaország [47
Gibraltár [55
Görögország [57
Hollandia [61
Írország [66
Izland [70
Jugoszlávia [72
Lengyelország [75
Liechtenstein [78
Luxemburg [79
Magyarország [81
Málta [86
Monaco [88
Nagy-Britannia [88
Észak-Írország [95
Német Demokratikus Köztársaság [96
Német Szövetségi Köztársaság [100
Nyugat-Berlin [105
Norvégia [107
Olaszország [112
Portugália [120
Románia [124
San Marino [126
Spanyolország [128
Svájc [134
Svédország [139
Szovjetunió [145
Törökország [152

ÁZSIA [157

Afganisztán [157
Bahrain [157
Banglades [158
Bhután [161
Brunei [161
Burma [161
Fülöp-szigetek [165
Hongkong [169
India [170
Indonézia [180
Irak [186
Irán [190
Izrael [192
Japán [198
Jemeni Arab Köztársaság [204
Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság [204
Jordánia [206
Kambodzsa [207
Kelet-Timor [209
Kína [210
Tajvan [215
Korea [215
Dél-Korea [216
Koreai Népi Demokratikus Köztársaság [217

Kuvait [219
Laosz [219
Libanon [222
Macau [227
Malaysia [227
Maldív-szigetek [232
Mongólia [232
Nepál [234
Omán [235
Pakisztán [236
Palesztina [240
Srí Lanka [243
Szaúd-Arábia [247
Szingapúr [247
Szíria [249
Thaiföld [253
Vietnam [257

AFRIKA [265

Algéria [265
Angola [267
Benin [270
Bissau-Guinea [270
Botswana [272
Burundi [273
Comore-szigetek [273
Csád [275
Dél-Afrika [276
Dél-Rhodesia [279
Dzsibuti Köztársaság [284
Egyenlítői Guinea [285
Egyiptom [286
Elefántcsontpart [287
Etiópia [288
Felső-Volta [290
Gabon [290
Gambia [291
Ghána [292
Guinea [293
Kamerun [294
Kenya [295
Kongó [297
Közép-afrikai Császárság [298
Lesotho [298
Libéria [300
Líbia [301
Madagaszkár [302
Malawi [304
Mali [305
Marokkó [305
Mauritánia [308
Mauritius [308
Mozambik [310
Namíbia [311
Niger [312
Nigéria [313
Réunion [314
Ruanda [315
São Tomé és Príncipe [316
Seychelle-szigetek [316
Sierra Leone [317
Szenegál [318
Szomália [320
Szudán [321
Szváziföld [324
Tanzánia [324
Togo [327
Tunézia [328
Uganda [330
Zaire [330
Zambia [333
Zöld-foki-szigetek [335

AMERIKA [337

Argentína [337
Bahama-szigetek [342
Barbados [343
Bolívia [344
Brazília [348
Chile [351
Costa Rica [357
Dominikai Köztársaság [359

Ecuador [362
Egyesült Államok [366
Grenada [373
Guadeloupe [373
Guatemala [374
Guyana [377
Haiti [378
Honduras [380
Jamaica [382
Kanada [383
Kolumbia [388
Kuba [391
Martinique [393
Mexikó [395
Nicaragua [399
Panama [401
Paraguay [403
Peru [405
Puerto Rico [410
Salvador [412
Suriname [415
Trinidad és Tobago [415
Uruguay [417
Venezuela [421

AUSZTRÁLIA ÉS ÓCEÁNIA [427

Ausztrália [427
Cook-szigetek [430
Fidzsi-szigetek [431
Francia Polinézia [432
Nauru [432
Nyugat-Szamoa [433
Pápua Új-Guinea [433
Tonga [435
Új-Hebridák [435
Új-Kaledónia [436
Új-Zéland [437

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
A borító és a kötésterv Szántó Tibor munkája
Műszaki vezető Mózes Tibor
Műszaki szerkesztő Bereczki Gábor
A szedést 1977. IX. 30-án kezdték meg
Megjelent 1978. IV. 29-én, 20 000 példányban
Terjedelme 33,3 (A/5) ív

77. 3127 Athenaeum Nyomda, Budapest – Íves magasnyomás
Felelős vezető Soproni Béla vezérigazgató

A VILÁG POLITIKAI PÁRTJAI

58,— Ft

„Az osztálytagozódáson alapuló társadalomban az egymással ellenségesen szembenálló osztályok harca – fejlődésének bizonyos fokán – elkerülhetetlenül politikai harccá válik.
Az osztályok politikai harcának leghatározottabb, legteljesebb és legkiforrottabb kifejezése a pártok harca"
– állapította meg Lenin.
A politikai pártok általában valamely társadalmi osztály vagy réteg legaktívabb elemeit tömörítik avégett, hogy a politikai harcban képviseljék egy-egy osztály vagy több osztály és réteg közös érdekeit.
Harcolnak azért, hogy az államhatalomra minél nagyobb befolyásuk legyen, illetve hogy hatalomra kerüljenek.
A modern politikai pártok és pártrendszerek a kapitalizmus kialakulásával és fejlődésével párhuzamosan alakultak ki, és váltak a társadalom politikai életének legfontosabb szervezeteivé.
Könyvünk a rendelkezésre álló adatok alapján bemutatja az egyes országokban meglevő pártrendszereket, a működő pártok rövid történetét, programját, legfontosabb személyi és szervezeti adatait, a legutóbbi választások eredményeit; így a politikai pártok lexikális tükrében az olvasó voltaképp tömör képet kap egy-egy ország politikai életéről is.

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

58,- Ft

rradalmi Baloldali Mozgalom / Egységes Demokratikus Ce
Luxemburg Szociáldemokrata Pártja / Nemzeti és Demokr
emokratikus Unió / Bolgár Kommunista Párt / Dán
ta Szövetség / Nemzeti Üdv Pártja / Köztársasági Állam
k Pártja / Népi Demokratikus Front / Martinique-i Hala
eszténydemokrata Párt / Brazil Szocialista Párt / Oszt
Párt / Jamaicai Munkáspárt / Szociális Hitelpárt / Mex
a Koalició / Grenadai Egyesült Munkáspárt / Keresztény
ztényszociális Párt / Ecuador Kommunista Pártja / Finn
ági Párt / Skót Nacionalista Párt / Állhatatos Polgár
Német Kommunista Párt / Dahomeyi Demokrata Párt / Vie
liviai Szocialista Falang / Megujulás és Egység Pártja
gi Párt / Munkáspárt / Keresztény Néppárt / Finnország
rvég Munkáspárt / Guinea Demokrata Pártja / Brazilia K
dás Centruma / Uj Demokrácia / Államreform Párt / Ir M
/ Francia Kommunista Párt / Munkapárt / Pánhellén Szo
/ Forradalmi Febrerista Párt / Wallon Tömörülés / Aus
Szövetség / Guyanai Népi Haladó Párt / Konzervativ Pá
Portugál Kommunista Párt Svájci Szociáldemokrata Párt
esztényszociális Néppártja / Kanada Progressziv Konzerv
Comore-szigeteki Nép Demokratikus Tömörülése / Francia
i Demokrata Párt / Csádi Nemzeti Felszabaditási Front
tási Frontja / Kameruni Nemzeti Unió / Mauritiusi Munk
rt / Nigériai Szocialista Munkás-Paraszt Párt / Lesoth
sta Népi Akciópárt / Forradalmi Baloldali Mozgalom / E
árt / Török Munkáspárt / Luxemburg Szociáldemokrata Pá
dó Polgári Párt / Nemzeti Demokratikus Unió / Bolgár K
ájci Liberális Demokrata Szövetség / Nemzeti Üdv Pártj
ozgalom / Ültetvényesek Pártja / Népi Demokratikus Fro
i Nemzeti Front / Kereszténydemokrata Párt / Brazil Sz
/ Népi Unió Nemzeti Párt / Jamaicai Munkáspárt / Szoc
Alkotmányos Demokrata Koalició / Grenadai Egyesült Mun
rt / Forradalmi Kereszténységi Párt / Ecuador Kom
ió Párt / Köztársasági Párt / Skót Nacionalista Párt /